Travma ve Ruh

Donald Kalsched

İngilizceden Çeviren: Ali Oğuz Bozkurt

Lacivert Kitaplar

AYRINTI

Alburquerque, New Mexico'da özel muayenehanesi olan Jungçu bir analisttir; aynı zamanda Inter-Regional Society of Jungian Analysts'te de eğitmen analist olarak görev yapmaktadır. Analitik psikoloji alanında pek çok makalesi bulunan Kalsched, erken dönem travmaları ve tedavisi konusu üzerinde dersler vermektedir. Kitapları arasında *The Inner World of Trauma* (1996) da bulunmaktadır.

Ayrıntı: 1674
Lacivert Kitaplar Dizisi: 59

Travma ve Ruh
Donald Kalsched

Kitabın Özgün Adı
Trauma and The Soul

Dizi Editörü
Güven Gürkan Öztan

İngilizceden Çeviren
Ali Oğuz Bozkurt

Yayıma Hazırlayan
Berçem Su Ozak

Son Okuma
Özge Özcan & Öykü Badur

© All Rights Reserved.
Authorised translation from the English language edition published by Routledge, a member of the Taylor & Francis Group.

Bu kitabın Türkçe yayım hakları Ayrıntı Yayınları'na aittir.

Kapak Tasarımı
Gökçe Alper

Dizgi
Esin Tapan Yetiş

Baskı ve Cilt
Ali Laçin – Barış Matbaa–Mücellit
Davutpaşa Cad. Güven San. Sit. C Blok No. 286
Topkapı/Zeytinburnu – İstanbul – Tel. 0212 567 11 00
Sertifika No: 46277

Birinci Basım *2023*

ISBN 978-605-314-644-5
Sertifika No: 10704

AYRINTI YAYINLARI
Basım Dağıtım San. ve Tic. A.Ş.
Hocapaşa Mah. Dervişler Sok. Dirikoçlar İş Hanı
No: 1 Kat: 5 Sirkeci – İstanbul
Tel.: (0212) 512 15 00 Faks: (0212) 512 15 11
www.ayrintiyayinlari.com.tr & info@ayrintiyayinlari.com.tr

twitter.com/ayrintiyayinevi facebook.com/ayrintiyayinevi instagram.com/ayrintiyayinlari

Donald Kalsched

Travma ve Ruh

İnsan Gelişimine ve Kesintiye Uğramasına Psiko-Ruhsal Bir Yaklaşım

AYRINTI

LACİVERT SERİSİ

İYİLİK ÜZERİNE
Adam Phillips & Barbara Taylor

ZYGMUNT BAUMAN
Tony Blackshaw

CHE GUEVARA'NIN YAŞAM ÖYKÜSÜ
Lucía Álvarez De Toledo

SESSİZLİKLERİN DOKUNUŞU
Nâzım Hikmet Üzerine Konuşmalar
Ali Özgentürk

DAVALAR
Franz Kafka Hakkında
Elias Canetti

SHAKESPEARE'İN DOKUZ YAŞAMI
Graham Holderness

AKIL SAĞLIĞI ÜZERİNE
Adam Phillips

AĞAÇLAR
John Fowles

ÖYLE VE BÖYLE
Yeni ve Seçilmiş Denemeler
Adam Phillips

BİR İSYANCININ SÖZLERİ
Pyotr Kropotkin

PENCEREMDEN
17 Deneme + 1 Kısa Öykü
Julian Barnes

TEMBELLİK HAKKI
1848 "Çalışma Hakkı"nın Çürütülmesi
Paul Lafargue

KOMŞUM SADE
Alçak Filozof İle Birlikte
Pierre Klossowski

ÇOKAŞKLILIK
Thomas Schroedter & Christina Vetter

OKUMADIĞINIZ İÇİN
TEŞEKKÜR EDERİZ
Dubravka Ugresiç

AŞK ÜZERİNE BİR DİYALOG
Eve Kosofsky Sedgwick

DİVANIMDAKİ ERKEKLER
Dr. Brandy Engler & David Rensin

GÜNAH KEÇİSİ
Charlie Campbell

ÖMÜR BOYU ESENLİK
Mutluluk Ödevi Üzerine Bir Deneme
Pascal Bruckner

KORKULACAK BİR ŞEY YOK
Julian Barnes

BEN ÖZELİM
Hal Niedzviecki

DİKİZLEME GÜNLÜĞÜ
Hal Niedzviecki

SON MEKTUP
Bir Aşk Hikâyesi
André Gorz

MASUMİYETİN AYARTICILIĞI
Pascal Bruckner

COOL ANILAR V (2000-2004)
Jean Baudrillard

İMKÂNSIZ TAKAS
Jean Baudrillard

BİR ÇİFT SÖZ
Julian Barnes

KARŞILIKSIZ AŞK
Kovalamak ve Kovalanmak Üzerine
Gregory Dart

ÖPÜŞME, GIDIKLANMA
VE SIKILMA ÜZERİNE
Hayatın Didiklenmemiş Yanlarına Dair
Psikanalitik Denemeler
Adam Phillips

APTALLIK ANSİKLOPEDİSİ
Matthijs van Boxsel

KÖTÜLÜĞÜN ŞEFFAFLIĞI
Aşırı Fenomenler Üzerine Bir Deneme
Jean Baudrillard

ŞÖHRET
Chris Rojek

GÖĞÜ DELEN ADAM
Papalagi

Travma ve Ruh'ta Donald Kalsched, ilk kitabı *The Inner World of Trauma*'da [Travmanın İç Dünyası] başladığı keşfine bu sefer genelde psikanalitik çalışmanın samimiyetinde ortaya çıkan gizemli ya da manevi anları daha derinlemesine inceleyerek devam ediyor. Terapi diyalogları ve rüyaları da içeren geniş çaplı klinik hikâyeler yoluyla, travma hastalarının derinlemesine bir psikoterapiyle bu analitik süreçteki tarafların her ikisine de hem aydınlık hem de karanlık şeytani güçlerin yaşadığı sıra dışı gerçekliğe ait "başka bir dünya"nın kapılarını açabileceklerini göstermektedir. Ona göre bu mito-şiirsel dünya, Freud'un söylediği gibi basitçe hayatın acımasız gerçeklikleriyle mücadelemizin ürünü olan bir savunma değil; insan deneyiminin bitmek bilmeyen iyileşme sürecinin genellikle en ortasındaki bir gizem ama diğer zamanlarda garip bir biçimde ona direnen bir gerçeğidir.

Odağında bu "iki dünyayla" Kalsched, çeşit çeşit temayı araştırırken travmaya yönelik olarak bölüm bölüm bütünleşik bir psiko-ruhsal yaklaşım ve onun tedavisini inşa ediyor. Bunlara örnek olarak:

- rüyalardaki kayıp çocuk ruhun imgeleri ve psişenin savunmasının hem koruduğu hem zulmettiği bu "çocuğun" canlılığının esas çekirdeğini nasıl temsil ettiği;
- Dante'nin rehber eşliğinde Cehennem'e inişinin psikoterapi süreci ve onun kendine zarar veren enerjilerle önlenemez mücadelesi için örnek teşkil edişi;
- St. Exupéry'nin hikâyesi *Küçük Prens* boyunca görülen çocukluğun masumiyeti ve onun bir kişinin manevi hayatındaki merkezi rolü;
- ilişkisel alandaki gizli süreçlere yönelik klinik ilginin ve vücut temelli duygulanımsal sinirbilimdeki duygusal keşiflerin nasıl travma tedavisini daha etkin hale getirdiği;
- C. G. Jung'un erken dönemdeki travmasını ortaya koyması nedeniyle hayatı, ruhunun bir iç sığınağa çekilişi ve bütünlüğünü, bölünmüş benliğini yavaş yavaş birleştirerek yeniden kazanışı sayılabilir.

Bu, psikanalizin gizemini yeniden tahsis eden bir kitaptır. Sıradan hastaların ve sıradan psikoterapistlerinin hikâyelerini, onların birlikte çalışmasıyla insan ruhunun gerçekliğine ve ruhun derinliklerine göz atışını ve deneyimle değişimlerini anlatmaktadır. *Travma ve Ruh*, psikoterapistler, psikanalistler, analitik psikologlar "manevi" yönelimi olanlar da dahil, dışavurumcu sanat terapistlerin özellikle ilgisini çekecektir.

"Bu kitap, gelişimsel kuram ile arketip teorisi, klinik çalışmaların pratik gerçeklikleriyle Jungçu kuramın duygusal, mito-şiirsel boyutlar arasında çok önemli bir köprü oluşturmaktadır. Kitap, çok güçlü bir dizi vaka örneğiyle, travmanın yarattığı manevi karanlık gerçekliği boyunca rehberlik etmekte ve bize travma geçirmiş bireylerin, iyileştirici ilişkilerle manevi enerjilerin patlamasının bir kombinasyonu ile iyileştirilebileceğini göstermektedir. Don Kalsched, travma atlatmış kişilerin ıstırabını derinden anlamak için çok önemli olan terapötik karşılaşmanın kutsiyeti konusunda çok büyük bir hassasiyete sahiptir. Bu durum, ona bu erkek ve kadınlara, daha önce bir insanın verdiği rahatlığı tatmamış oldukları karanlık ülkelere yaptıkları yolculuklar sırasında eşlik etmelerini sağlamaktadır. Don'un kitabı ruha psikoterapötik bağlılığın iyileştirici gücünü gösteren anıttır ve psikoterapinin manevi boyutlarını harika bir biçimde resmetmektedir."

Dr. Lionel Corbett, Derin Psikoloji Programı, Pacifica Graduate Institute, ABD öğretim üyesi ve *Psyche and the Sacred: Spirituality Beyond Religion*'ın yazarı

"Don Kalsched, klinik içgörülerini zarif ve şiirsel bir dille ifade ederken, kuramı yeni boyutlara yayan psikanalitik yazarların ender bulunan bir örneğidir. Önceki klasikleşmiş çalışması olan *The Inner World of Trauma*'nın uzun zamandır beklenen devam kitabı olan bu eser, travma tedavisine kapsamlı bir psikolojik ve manevi yaklaşım sözünü tutmaktadır. Hassas bir biçimde psişik ıstırap gerçekliğini kabul ederken Kalsched, her şeyin ötesinde ruhun kurtarıcı becerilerinin hakkını vermektedir. Bu, bir yandan ıstırabın kitabıdır ancak diğer yandan da umut ve bilgelikle aşılanmıştır."

Dr. Murray Stein, Uluslararası Analitik Psikoloji Derneği'nin eski başkanı ve *Jung's Map of the Soul*'un yazarı

"Kalsched, ruhun en ıssız travmatize durumlarda bile dayanaklılığı ve canlanışını takip ederek travmanın iç dünyasının muhteşem tasvirinin izini sürmektedir. Modern psikolojinin çoğunun, psişeyi (*ruhu*) daha ego odaklı davranış ve bilişler için terk ettiği göz önünde bulundurulduğunda, Travma ve Ruh 'yok olmaz insan ruhuna' derinlik, itibar ve dürüst tanıklığı iade ediyor. Hayatımız, arzularımız ve ıstırabı bitiren simgesel derinliğe bu kitaptan daha iyi rehberlik eden bir şey yok."

Dr. James Hollis, Jungçu analist ve *What Matters Most* ve pek çok kitabın yazarı

Yeniden, Robin İçin

İçindekiler

Teşekkür 15
Metin Görünme Sırasına Göre Atif ve İzinler 19
Levha ve Resim Kredileri 22
LEVHALAR 22
RESİMLER 23
Levhalar ve Resimler 25
LEVHALAR 25
RESİMLER 25
Giriş 27
MEVCUT ESER 29
İKİ DÜNYA 34
TRAVMA VE ÖZBAKIM SİSTEMİ 41
RUHU DEĞERLENDİRMEK 46
RUHUN GELİŞİMİ 49
TRAVMANIN KESİNTİYE UĞRAMASI 53
SON DÜŞÜNCELER 56

1. Travma ve Hayat Kurtarıcı Doğaüstü Olanla Karşılaşmalar 59
DERİNLİK PSİKOLOJİSİNİN RUHLAR DÜNYASINI KEŞFİ 62
GİZEMLE KARŞILAŞMALAR 66
ÖLÜM ANINDAKİ ZİYARETLER 71
BİR KORUYUCU MELEK OLARAK KUTSAL ANA 85
MERYEM ANA VE 7500 METREDE BEBEK 86

JUNGÇU ANALİZDE GİZEMLİ BİR DENEYİM 90
BU BÖLÜMÜN OLAĞANÜSTÜ "VARLIKLARI" 95

2. Çocuksu Ruhun Kaybı ve Yeniden Bulunuşu 99
DÜNYALAR ARASINDAKİ ÇOCUK: 103
D. W. WİNNİCOTT'IN GEÇİŞ ALANI 103
İLK VAKA: KAFESTEKİ BEBEK 106
İKİNCİ VAKA: BORSACI VE GÖMÜLÜ ÇOCUK 108
ÜÇÜNCÜ VAKA: DELLİE VE MİDİLLİ 121
DÜNYA MİTOLOJİSİNDE KAYBOLAN VE YENİDEN BULUNAN ÇOCUK 132

3. Dissosiyasyon ve Savunma Sisteminin Karanlık Yüzü: Dante'nin Cehennem'deki Dis İle Karşılaşması 142
GİRİŞ 142
DİS VE SALDIRGANLIK 148
KLİNİK DURUMDA DİS'E KISA BİR BAKIŞ 149
PSİKANALİZ, JUNG TEORİSİ VE ÖTESİNDE DİS 151
İNİŞ 153
ORMAN 155
"EY BURADAN İÇERİ GİRENLER, TÜM UMUTLARINIZI GERİDE BIRAKIN" 156
DİS VE DEPRESYON ŞEYTANI 158
KLİNİK ÖRNEK: HELEN VAKASI 161
İNİŞE DEVAM: LİMBUS 165
MANEVİ ETKİLERİ OLAN BİR ATILIM ÖRNEĞİ 171
LİMBUS'TA SIKIŞIP KALMAK: KÖTÜ HUYLU MASUMİYET 174
DİANE: KÖTÜ HUYLU MASUMİYET 175
DİS VE CİSİMLEŞME 181
AŞAĞI BÖLGELERE DOĞRU DAHA FAZLA İNİŞ 185
DİS'İN KAPISINDA MELEKLER ÜZERİNE KONUDAN SAPMA 185
İNİŞE DEVAM: DİS İLE KARŞILAŞMA 187
AKTARIM SIRASINDA DİS İLE YAKINDAN KARŞILAŞMA 189
SONUÇ: İKİ TÜR ISTIRAP 193

4. Travma, Dönüşüm ve Aşkınlık: Mike Örneği 197
GİRİŞ 197
İLK SEANS 201
ERKEN TRAVMANIN TEMEL BÖLÜNMESİ HAKKINDA YORUM 204
İLK SEANSLAR VE KAYIP ÇOCUKLARIN BULUNMASI 206
KEDER ÜZERİNE ÇALIŞMA 210
KAYIP OĞLAN/ÇOCUĞUN BULUNMASI 211
İÇSEL VE DIŞSAL OĞLANLAR 214
KAYIP DİŞİLİN BULUNMASI 216
ORTA EVRE: YENİ İLİŞKİDEN SALDIRGAN ENERJİLERE 218

AKTARIMDAKİ ÖFKE 221
PASTACI VE VİTRAY ADAM 222
AŞK VE NEFRETİN BÜTÜNLEŞME SIĞINAKLARI OLARAK KİLİSELER 225
VAHİY, BUDA'NIN GÖZYAŞI VE SEMPATİ'NİN GELİŞİ 226
ESKİ SAVUNMANIN GERİLEMESİ VE YENİDEN OLUŞMASI 231
SYMPATHY'NİN DÖNÜŞÜ 232
GÖNÜLLÜ FEDAKÂRLIK VE KAFA KESME OYUNU 233
ACIYA AÇILMAK TANRIYA AÇILMAKTIR 235
ÖZET 238

5. Bütünlük ve Bütünlük Karşıtı Savunmalar 245
GİRİŞ 245
BÜTÜNLÜĞÜMÜZ İÇİNDE GÖRÜLEBİLMEK 248
BÜTÜNLÜK VE MANEVİ MİRASIMIZ 250
BÜTÜNLÜK, SİRK AYNALARI VE KİŞİSEL ANLATIM 252
BİR RÜYA ARACILIĞIYLA JUNG'UN BÜTÜNLÜĞÜ GERİ KAZANIŞI 254
JUNG'UN DAHA SONRAKİ BÜTÜNLÜK TANIMI 260
BÜTÜNLÜĞÜN ANLAŞILMASINA YÖNELİK NÖROBİLİMİN KATKILARI 262
CYNTHIA VAKASI 273
SONUÇ 282

6. İç Dünyaya Psikanalitik Yaklaşımlar:
Şimdiye Kadarki Vakalara Teorinin Uygulanması 284
RONALD FAİRBAİRN VE İÇ ZULÜM 286
JOHN STEİNER VE RUHSAL İNZİVA 289
CHRİSTOPHER BOLLAS VE BİR HAYALET ÜLKE OLARAK İÇ DÜNYA 293
ARNOLD MODELL VE ÖZEL BENLİK 295
NEVİLLE SYMİNGTON VE GERÇEK VS SAHTE TANRI 299
YORUM 305
JAMES GROTSTEİN VE BİLİNÇDIŞININ TARİFSİZ ÖZNESİ 308

7. Masumiyet, Kaybı ve Geri Kazanımı
St. Exupéry'nin *Küçük Prens*'i Üzerine Düşünceler 321
MASUMİYET VE PSİKANALİSTLERİN ONA BAKIŞI 321
BATI EDEBİYATINDA MASUMİYET 323
ST. EXUPÉRY'NİN *KÜÇÜK PRENSİ* *326*
BARBARA VAKASI 331
ÖYKÜ: DÜNYALAR ARASINDA KÜÇÜK BİR PRENS 336
DENEYİMİ RİSKE ATAN MASUMİYET 338
EVCİLLEŞTİRME: BUĞDAY TARLALARI 339
KALBİN GÖRÜNMEYEN ŞEYLERİ 344
KÜÇÜK PRENS PİLOTLA TANIŞIYOR 346
BARBARA'NIN ÖYKÜSÜNÜN DEVAMI 348

KÜÇÜK PRENS SONUÇLANIYOR: PİLOT ANLAMAYA BAŞLIYOR 352
ÖYKÜMÜZDEN ALINACAK DERSLER 354
BARBARA: GEÇ BİR RÜYA 355
SONUÇLAR 356

8. C. G. Jung'un Bölünmüş Benliği "Dünyalar Arasında" Yaşamayı Öğrenmek 362
GİRİŞ VE ÖNCEKİ BÖLÜMLERLE BAĞLANTILAR 362
C. G. JUNG'UN DÜNYALAR ARASINDAKİ YOLCULUĞU: *KÜÇÜK PRENS* İLE BENZERLİKLER 366
SAKLI ŞAMDANLAR 377
JUNG'UN ÖYKÜSÜ, DEVAM EDİYOR 379
FREUD VE PSİKANALİZLE İLİŞKİLİ OLARAK JUNG'UN İKİ DÜNYA DİYALEKTİĞİ 381
JUNG'UN YAŞAMÖYKÜSÜNE GENEL BİR BAKIŞ 393
WİNNİCOTT'IN *ANILAR, DÜŞLER, DÜŞÜNCELER* HAKKINDAKİ İNCELEMESİ 396
WINNICOTT'IN JUNG'UN PSİKOPATOLOJİSİ HAKKINDAKİ İDDİALARI 400
WINNICOTT'IN YORUMLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ 404
ÖZET VE SONUÇLAR 413

9. Parçalanma ve Tekrar Birleşme: Grimm Masallarından *Elsiz Kız* Işığında Somutlaştırılmış Bir Rüya Çalışması Üzerine Düşünceler 416
GİRİŞ 416
PERİ MASALLARININ DAHİL EDİLMESİ ÜZERİNE 420
BEDENİN ZİHİN TARAFINDAN BASKILANMASI 421
DEBORAH VAKASI 425
ELSİZ KIZ: BİRİNCİ BÖLÜM 429
DEBORAH'NIN ERKEN TERAPİ SÜRECİ 432
KURAMSAL BİR ANLAMLANDIRMAYA DOĞRU 435
ELSİZ KIZ: İKİNCİ BÖLÜM 441
DEBORAH'NIN TERAPİ SÜRECİ: GÜMÜŞ ELLER EVRESİ 446
ELSİZ KIZ: ÜÇÜNCÜ BÖLÜM 455
DEBORAH'NIN "ORMANDAKİ" ZAMANI 457
SONUÇLAR 461

Notlar 465
GİRİŞ 465
Bibliyografya 473
Dizin 493

Teşekkür

Bu kitabın bazı kısımları dergilerde, kongrelerde ve röportajlarda çıkmıştır. 3. Bölüm'de kullanılan malzemenin bir kısmı "Dante's 'Dis:' Archetypal Image and Clinical Reality with Early Trauma Patients" başlığıyla *Quadrant: Journal of the C.G. Jung Foundation for Analytical Psychology*, 2005, 35:1'de, bir kısmı ise "Hope versus Hopelessness in the Psychoanalytic Situation and in Dante's Divine Comedy" başlığıyla *Body and Soul: Honoring Marion Woodman*, New Orleans, LA: Spring Journal, 2005'te yayınlanmıştır. 4. Bölüm biraz daha farklı biçimde *Union Seminary Quarterly Review*, 1997, 51:3-4'de "Early Trauma and the Transpersonal: Evolving Stages in Suffering the Ego-Self Relationship" başlığıyla çıkmıştır. 5. Bölüm daha önce "Wholeness as Image and Clinical Reality in the Practice of Analytical Psychology" başlığı altında *Quadrant*, 2007, 37:1'de

yayınlanan materyali içermektedir. 7. ve 8. Bölümler çok daha kısaltılmış bir *biçimde Trust and Betrayal: Jungian Odyssey,* New Orleans, LA: Spring Journal Books, Inc., 2010, Cilt 3'de "Innocence: Benign or Malignant" başlığı altında yayımlanmıştır. Yayıncılara bu sayfalarda yer alan malzemenin bir kısmını yayınlamama izin verdikleri için müteşekkirim.

En başta hastalarımın çok cömertçe yardımları olmak üzere pek çok kişi, bu kitaptaki fikirlerin şekillenmesine katkıda bulundu. Bana birlikte çalıştığımız dönemde ruhlarıyla güvenmiş olan ve ilerleyen sayfalarda bu çalışmalardan malzeme kullanmama izin veren bu cesur bireylere minnettarım. Bu kitaptaki tüm klinik tanımlar gerçek vakalara dayanmaktadır; ancak gizliliğin saklanabilmesi için tanımlayıcı ayrıntılar ve diğer boyutlarda değişiklikler yapılmıştır.

Bu kitap, başta New York, California ve New Mexico olmak üzere ABD ve Avrupa çapında verdiğim çeşitli seminer ya da dersler sırasında öğrenciler ve meslektaşlarımla yaptığım sohbetlerle yıllar içinde olgunlaşmış düşünceler içermektedir. Özellikle 2004-2007 yılları arasında Bedford Hills, New York'taki Westchester Psikanaliz ve Psikoterapi Eğitim Enstitüsü'nde verdiğim "Psikoterapötik Çalışmanın Mistik Boyutları" derslerine katılmış öğrenciler ve meslektaşlarıma teşekkür etmek istiyorum. Bu dersler, mesleki hayatımın en geliştirici deneyimlerinden bir kısmını oluşturmaktadır. Dr. Allan Schore, Dr. Tina Stromsted ve Jungçu analist Marion Woodman'a da San Fransisco'da birlikte yaptığımız vücut, beyin ve psişe arasındaki ara yüzü incelediğimiz heyecan verici konferanslar için de teşekkür etmek istiyorum. Bu konferanslar, erken travmanın psikolojik olduğu kadar nörolojik ve somatik olarak kaydedilme biçimlerine olan ilgimi devam ettirdi. Ayrıca Routledge'daki benim çalışmamdaki devamlı ilgisi nedeniyle Kate Hawes'e, Kirsten Buchanan'a yazı işleri ile ilgili yatırımları nedeniyle ve New York'tan Romy Charlesworth'e sanat eserleri ve çizimlerle ilgili destekleri nedeniyle teşekkür etmek istiyorum.

Son olarak, sevgili eşim Robin'e bu kitabın hazırlanmasındaki tüm süreç boyunca ettiği yardımlar nedeniyle derin şük-

ranlarımı sunmak istiyorum. Sadece kendisi de bir yazar olan ve bu tür bir projenin ihtiyaçlarını tecrübeyle bilen eşim, bu sayfaların yazılması ve yeniden yaratılması sürecindeki vecd ile çekilen ıstırabın boyutunu bilir. Onun desteği ve katkıları olmadan, bu kitap ortaya çıkamazdı.

Metin Görünme Sırasına Göre Atıf ve İzinler

Heschel, A., *I Asked For Wonder, A Spiritual Anthology*'den alıntılar, S.H. Dresner (ed.), New York, Crossroad Publishing Company. © 1990. İzinle kullanılmıştır.

Cohen, L., Lyrics from *Anthem*: © 1992 Stranger Music Inc. Tüm hakları Sony/ATV Music Publishing LLC, 8 Music Square West, Nashville, TN 37203 tarafından yönetilmektedir. Tüm hakları saklıdır: İzinle kullanılmıştır.

Dickinson, E., *The Poems of Emily Dickinson* Thomas H. Johnson (ed.), Cambridge, MA: The Belknap Press of Harvard University Press'ten *There is a Pain so Utter,* Yayıncıların ve Amherst College Mütevelli Heyeti'nin izniyle alınarak tekrar basılmıştır. Telif hakkı © 1951, 1955, 1979, 1983 Harvard College Başkanı ve Üyelerine aittir.

Aiskhylos'un *Agamemnon*'dan bir şiiri, Edith Hamilton'ın eseri *The Greek Way*'de alıntılananmıştır, Norton & Company Inc. © 1930. İzinle kullanılmıştır.

Foster, G., Genevieve W. Foster'ın *The World Was Flooded With Light: A Mystical Experience Remembered* adlı eseri içindeki "Reminiscence," "A Glimpse of the Center," ve "Meditation"dan alıntılar, © 1985. University of Pittsburgh Press'in izniyle tekrar basılmıştır.

Rilke, R.M., "Ich bin nur einer deiner . . ./No one lives his life," Rainer Maria Rilke'nin *Rilke's Book of Hours; Love Poems to God* adlı eserinden, çevirenler Anita Barrows ve Joanna Macy, telif hakkı © 1996 sahipleri Anita Barrows ve Joanna Macy. Penguin Group'un (USA) markası Riverhead Books'un izniyle kullanılmıştır.

Jung, C.G., "The Development of Personality," *Collected Works* 17'den alıntı, © 1954, Bollingen Series XX, R.F.C. Hull (çev.), H. Read, M. Fordham, ve G. Adler (ed.), Princeton, NJ, Princeton University Press. İzinle kullanılmıştır.

Weil, S., *Gravity and Grace*, s. 86'dan alıntı © 1987, Routledge & Kegan Paul Ltd.'nin markası Ark Paperbacks. İzinle kullanılmıştır.

Tolle, E., *The Power of Now*'dan alıntı, Telif hakkı © 1997 Eckhart Tolle'a aittir. New World Library, Novato, CA izniyle tekrar basılmıştır. www.newworldlibrary.com.

Alighieri, Dante, *The Divine Comedy; Cantica I: Hell*'den alıntılar. Dorothy Sayer (çev.), © 1978, Penguin Books. İzinle kullanılmıştır.

American Public Media'nın "Speaking of Faith"indeki "The Soul in Depression"da yer alan Kirsta Tippett'in Andrew Solomon ile röportajından alıntı © 2003 American Public Media. İzinle kullanılmıştır. Tüm hakları saklıdır.

Benedict Carey'in Marsha Linehan ile yaptığı "Lives Reformed: Expert on Mental Illness Reveals Her Own Fight" başlıklı röportajından alıntı, *New York Times*, 23 Haziran 2011, s. 1 ve 17. İzinle kullanılmıştır.

Luke, H., Helen M. Luke'un *The Way of Woman; Awakening the Perennial Feminine* adlı eserinden alıntı, telif hakkı © 1995 Estate of Helen M. Luke'a aittir. Random House Inc.'nin yayınevi Doubleday'in izniyle kullanılmıştır.

Jung, C.G., *C.G. Jung Letters, Vol. 1 1906–1950*'de Walter Robert Corti'ye bir mektuptan alıntı, G. Adler (ed.) R.F.C. Hull (çev.) © 1973, Princeton, NJ: Princeton University Press. İzinle kullanılmıştır.

Anaïs Nin, *Divine Sparks: Collected Wisdom of the Heart* (2005)'ten alıntı. K. Speerstra (ed.), Sandpoint, ID, Morning Light Press.

Luke, H., Helen M. Luke'un *The Way of Woman; Awakening the Perennial Feminine* adlı eserinden alıntı, telif hakkı © 1995 Estate of Helen M. Luke'a aittir. Random House Inc.'nin yayınevi Doubleday'in izniyle kullanılmıştır.

Antoine de Saint-Exupéry'nin eseri *The Little Prince*'ten alıntılar, telif hakkı 1943 Harcourt, Inc.'a aittir ve 1971'de Consuelo de Saint-Exupéry tarafından yenilenmiştir, İngilizce çevirinin telif hakkı © 2000 Richard Howard'a aittir, Harcourt Publishing Company'deki Houghton Miffl'in izniyle tekrar basılmıştır.

Tarrant, J., John Tarrant'ın eseri *The Light Inside the Dark* s. 49'dan alıntı. Telif hakkı © 1998 John Tarrant. Harper Collins'in izniyle tekrar basılmıştır.

Kinnel, G., Galway Kinnell'in *Mortal Acts, Mortal Words* adlı eserindeki "Saint Francis and the Sow"dan alıntı. Telif hakkı © 1980 Galway Kinnell'e aittir. Used by permission of Harcourt Publishing Company'deki Houghton Miffl'in izniyle kullanılmıştır. Tüm hakları saklıdır.

Levha ve Resim Kredileri

LEVHALAR

Levha 1: William Blake. (yak. 1794-1794). İyi ve Kötü Meleklerin Bir Çocuğun Sahipliği İçin Mücadelesi. [wash/paper]. Tate, London/Art Resource, NY.

Levha 2: Henriette Wyeth. (1935). Ölüm ve Çocuk. [yağlıboya, 47½ × 43¾"]. Farnsworth Art Museum. Bay ve Bayan Andrew Wyeth'in "B.J." Stuart anısına bağışı, 1991.

Levha 3: Francisco de Goya y Lucientes. (1821-1823). Satürn Çocuklarından Birini Yutuyor. [yağlıboya]. Museo del Prado, Madrid, İspanya. Erich Lessing/Art Resource, NY.

Levha 4: Altar "Maesta" Siena Katedrali için 1308-1311 arasında yapıldı. Limbus'a İniş, Museo dell'Opera Metropolitana, Siena, İtalya. Erich Lessing/Art Resource, NY.

Levha 5: Limbus'a İniş Paneli, Santo Sepulchro Manastırı altar panosundan, Zaragoza [panel üstüne tempera]. Serra,

Jaume (1358-1395), Museo Provincial de Belle Artes, Zaragoza, İspanya/Index/The Bridgeman Art Library.

RESİMLER

Resim 1.1: "Hikâyeci" Alaskalı Inuit balina kemiğinden oyma. Yazarın mülkiyetinde; sanatçısı bilinmiyor.

Resim 2.1: © Stella Marrs, Tasarım: Sean Tejaratchi.

Resim 2.2: Fıskiye Heykeli: Eros Bir Yunusa Biniyor. Antik Roma. 1. yüzyıl. Mermer. The State Hermitage Museum, St. Petersburg. Fotoğraf © The State Hermitage Museum/Fotoğraf: Vladimir Terebenin, Leonard Kheifets, Yuri Molodkovets.

Resim 2.3: Themis: A Study of the Social Origins of Greek Religion by Jane Ellen Harrison, Cambridge University Press, 1927.

Resim 3.1: Divina Commedia'nin Codex Altonensis, Dante Alighieri. İtalyan. Folio 48r. Ex Bibliothek des Gymnasiums Christaneum, Hamburg-Altona (Almanya).

Resim 3.2: "Orman", Gustave Doré (1832-1883). The Doré Illustrations for Dante's Divine Comedy, Dover Publications Inc., New York, 1976, s. 1.

Resim 3.3: Limbus, Masum Ruhlar, Gustave Doré (1832-1883). The Doré Illustrations for Dante's Divine Comedy, Dover Publications Inc., New York, 1976, s. 11.

Resim 3.4: Francesco ve Sperindio Cagnola (16. yüzyıl), Kıyamet Günü, Limbus'ta çocuklar, 15. yüzyıl fresco, "fakir adamın İncili" Teslis Kilisesi, Piemonte. Gianni Dagli orti/The Art Archive, Art Resource, NY.

Resim 3.5: William Blake, İngiliz 1757-1827, Dante'nin İlahi Komedyası için Çizim, 1824-1827, Dis'in Kapısında Melek 1824-1827, kalem ve mürekkep ve karakalem üzerine, 37,2 × 52,8 cm (kâğıt). National Gallery of Victoria, Melbourne, Felton Bequest, 1920.

Resim 3.6: The Judecca: Lucifer, Gustave Doré (1832-1883). The Doré Illustrations for Dante's Divine Comedy, Dover Publications Inc., New York, 1976, s. 73.

Resim 3.7: Rico Lebrun, Sowers of Discord, 1963. Koplin Del Rio Gallery'nin İzniyle, Culver City, CA.

Resim 3.8: Yukarı Dünyaya Giden Yol, Gustave Doré (1832-1883). The Doré Illustrations for Dante's Divine Comedy, Dover Publications Inc., New York, 1976, s. 74.

Resim 8.1: Aeskhylos (fildişi). © World Museum, National Museums Liverpool/The Bridgeman Art Library International.

Resim 8.2: Bollingen Foundation Koleksiyonu, El Yazmaları Bölümü, Kongre Kütüphanesi (018.00.00) [Dijital ID # rb0018].

Levhalar ve Resimler

LEVHALAR

1 Blake'in iyi ve kötü meleklerin bir çocuğun sahipliği için mücadelesi
2 Henriette Wyeth'in, Ölüm ve Çocuk'u
3 Goya'nın Kronos çocuklarından birini yutuyor'u.
4 İsa'nın Cehennem'e İnişi, mahkûmları kurtarmak için Limbus'a girerken
5 İsa'nın Limbus'un mahkûmlarını kurtarırken Hades ile savaşı

RESİMLER

1.1. Hikâyeci, Inuit balina kemiği işlemesi
2.1. Dünyalar arasındaki çocuk
2.2. Yunusa binmiş Eros, Roma heykeli, MS 1. yüzyıl
2.3. Çocuk Zeus'un etrafında dans eden Kouretes
3.1. Üç başlı Dis, günahkâr Brutus, Cassius ve Judas'ı yutuyor
3.2. Karanlık ormanda kaybolan Dante, Cehennem'e inmeye hazırlanıyor

3.3. Limbus'taki mağarada kaybolmuş erdemli patrikler ve diğer masumlar
3.4. Limbus'taki masum çocuklar
3.5. Melek "Dis'in Kapıları"nı açarken
3.6. Dante ve Vergilius "Kederli Ülke'nin İmparatoru" ile karşılaşırken Düşüncelere Dalan Dis
3.7. Bölünmenin İmgeleri: Boynu vurulmuş günahkâr kendi kesik başını seyrediyor
3.8. Şairler daha aydınlık bir dünyaya dönüyor
8.1. Asklepios ve başlıklı Telephoros, ona bir parşömenden bir şeyler okuyor
8.2. Jung'un üstünde Telesphoros figürü olan Bollingen'deki taşı

Giriş

> Aklı arayış, bilinenin kıyısında sona erer. Onun ardındaki devasa enginlikte ise sadece tarifsiz bir his süzülebilir.
> Bizler, bilinenin kıyısını macera ya da kalakalmak ya da sorularımızı yanıtlamakta aklen başarısız olduğumuz için terk etmeyiz. Yelken açarız; çünkü aklımız olağanüstü bir deniz kabuğu gibidir ve onu kulağımıza götürdüğümüzde kıyının ötesindeki dalgalardan gelen ebedi bir uğultu duyarız.
> İki âlemin vatandaşları olarak hepimiz çifte bir tabiiyet sürdürmek zorundayız...
>
> (Abraham Heschel, 1992: 1-2)

Newfoundland'daki evimizin verandasında bir yaz akşamı gün batımında dururken, iki dünya arasında kalmış durumdayım. Arkamdaki tel örgülü kapının ötesinde, Kanada televizyonunun Kandahar, Afganistan'daki son intihar saldırısının ayrıntılarını tarif edişini duyabiliyorum –29 ölü, 50 yaralı, kan ve vücut parçaları çevredeki duvarlara yapışmış, kadınların

ağlayışları, erkeklerin öfkesi, çocukların boş ve çaresizlikle bakan gözleri– tarifi olmayan bir travma. Dinlemeye çok zor katlanabiliyorum.

Önümde, güneye doğru vahşi Atlantik Okyanusu, kabaran dalgalarının Skerwink başının kayalıklarına çarpışı, son deniz kuşlarının ufuk çizgisi boyunca kıyının ötesindeki adalara yol alırken derinleşen masmavi bir gökyüzündeki soluk yıldızların yavaş yavaş parıldamaya başlayışı... Su boyunca ve bu tatlı sahnenin sıra dışı güzelliği boyunca bir dalgıç kuşunun ürkek çığlığı, uzaklardan gelen bir sis düdüğünün sakinleştirici kutsayışı... Bu güzellik içerisinde ruhum kendini evinde hissediyor ve ben huzur içerisindeyim.

Bu iki dünya birbiriyle kıyaslanamaz gibi görünmekte ve ben ikisini bir arada tutabilmek için mücadele etmekteyim. İlki; insanlık dramı ve akıl durduran acılarla, ölümcül ve şiddet dolu, kutuplaşmış bir dünyada somutlaşmış varoluşuyla "kirli" hissettirmektedir. Bu dünya bana insanlar arasındaki çatışmaların parçalar halindeki gerçekliğini, kesinlikle özümseyemediğim yıkıcı bir öfkeyi göstermektedir ve buna tepki olarak içime kapanmış, dünyadan kopmuş, çözülmüş hissetmekte, adeta sanki vücudumu terk etmekteyim: aynı, travmatik bir tepkinin özünde var olduğu gibi. İkinci dünya ise kutsal, güzel, sınırsız ve ebedidir; ruhu sakinleştiren tarifsiz bir gizeme açılmaktadır – adeta Rudolf Otto'nun (1917) insan deneyiminin *ruhani* boyutu diye tarifindeki gibi. Ve ben bu daha büyük gerçekliğe açıldığımda gündüzki dünyamın anksiyete ve sıkıntılarımın "cefa tarazlarını düzelt"işini (Macbeth, 2.2)* hissedebiliyorum, diğer yandan bu güzel gayrişahsi dünyanın rahatsız edici bir yalnızlığı da var. Burada benim dışımda hiç kimse yok.

Peki nasıl oluyor da bu iki dünya arasında bir hayat geçirebiliyoruz? Travmatik çocukluğumuzun "Kandaharları" sonrasında hayat dolu bir ömür yaşamak nasıl mümkün olabilmektedir? *Ve bu durum, bir dünyayı diğerinden kaçmak için kullanmadan* –bir taraftan insanların çektikleri acıların gerçekliğini bertaraf

* William Shakespeare, *Macbeth*, Çev. Sabahattin Eyüboğlu, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2006. (y.h.n.)

etmeden ya da şair Czesław Miłosz'un (2004) "İkinci Uzay" dediği sonsuz ve tarifsiz gizemlerin gerçekliklerini (basitçe hayaller olarak) kestirip atmadan– *nasıl mümkün olabilir*?

MEVCUT ESER

Bu kitabın başlığı "Travma ve Ruh"tur ve bu başlık, sonraki sayfalarda incelemek istediğim iki dünyayı (ve aralarındaki ilişkiyi) yakalamaktadır. Bu inceleme, erken çocukluk dönemlerinde travmalar yaşamış hastalarımla yaptığım psikoterapötik çalışmalarımın bazı gizemli ve manevi boyutlarının içine götürecektir. Pek çok klinik vakaya ilişkin hikâyeler ve onları takip eden yorumlar boyunca ilerlerken, Heschel'in bizim "iki dünyanın vatandaşları" olduğumuz ve "çifte bir bağlılık sürdürmemiz gerektiği" yönündeki hatırlatması bizi yönlendirecek; çift gözlü bir metapsikoloji, klinik tanımlamalarım içinde şekillenecek ve yorumlanacaktır. İnanıyorum ki, şahsi benlik ile ilgili herhangi bir teorik anlayış –ki bu tür anlayışlar her zaman psikoterapötik yaklaşımın gizli temelidir– hem sonsuz ulaşımını ve ruhani potansiyelini hem de belli olan sınırlarını ve belirleyici maddi faktörleri içermek zorundadır.

Pek çok çağdaş psikanalist uzun zaman önce William James'in (1936: 370) tarif ettiği "bilincin gizemli durumları"nı keşfetmektedir. Sandor Ferenczi (1988) hatırı sayılır bir öncüydü ve travma geçirmiş hastalardaki aktarım ve karşıaktarımdaki tekinsiz şifa bağlantılarına ilişkin olarak yazmaktaydı; Wilfred Bion (1965), "O"nun ya da uluhiyetin tarifsiz gerçekliğinin psikoterapideki dönüşümün nihai kaynağı olduğundan bahsetmekteydi; Nevilli Symington (1993), insan deneyimindeki benliğin sonsuz boyutuna dahil olan gizemli bir "hayat verici"den söz etmekte ve bunun eğer insanın kendi farkındalığını hayata geçirmek istiyorsa seçmek zorunda olduğuyla ilgili olarak açıkça konuşmaktadır. Christopher Bollas (1999: 195), "gizemli bir aklın, zihnin içinde dolaştığını" kabul etmekte ve "Eğer bir Tanrı varsa, bu onun yaşadığı yerdir" demektedir. James Grotstein (2000) yakın zamanda "olağanüstü süje"nin, yani ego ya da benliğin yararına rüyalar gönderen bilinçdışının

"tarifsiz süjesi" ile ilgili yazılar yazmıştır. Ve son olarak, iyi bilinen bir "psikanalitik mistik" olan Michael Eigen (1998: 41-2), psikanalitik çalışmaların dini ve "kutsal" bir yetenek olduğunu kabul edilmesi için tutkulu bir çağrı yapmıştır. 6. Bölüm'de bu teorisyenlerin bir kısmı değerlendirilecektir.

İlerleyen sayfalarda göreceğimiz gibi, bazı erken dönem travma kurbanlarıyla yapılan psikanalitik çalışmalar, bu belirli ve dramatik gizemli derin düşüncelere dalışları desteklemektedir. Burada vakaları incelenen "çok hassas insanlar"ın neredeyse tamamının (Aron, 1996), gizemli deneyimleri olmuştur. Bunlar, sıklıkla doğayla, hayvanlarla ve sinema, tiyatro, sanat, edebiyat ve özellikle şiirin mito-şiirsel dünyasıyla duygusal bir bağlantıları olmuştur. Bazen, doğaüstü varlıklarla dolu, kendilerinin masum duygusal kısımlarını kapsayan ve arketipsel bir kap sağlayan bir iç dünya tarafından kurtarıldıklarını söylemektedirler. Sıklıkla akılcı anlayışa meydan okuyan "eşzamanlı" tecrübeler yaşadıklarını anlamaktadırlar. Ve pek çoğu, sıradan ve sıra dışı gerçeklik arasındaki sınırlarda, kendilerine daha iyi uyum sağlayabilmiş insanlarca ulaşılamayan, maddi olmayan bir gerçekliğe ulaşabilmelerinin yolunu tekinsiz bir biçimde mümkün kılan bir bulanıklaşmadan bahsetmektedirler.

Ne yazık ki; travma atlatmış kişinin gizemli ve mito-şiirsel hayatı yavaş yavaş gözler önüne serildikçe ruhlarını kurtarmış gibi gözüken müşfik ve ruhani varlıklar, koruyucu güçlerini kaybetmeye başlarlar. Tekrar eden hayal kırıklıkları ve gözlerinin açılmasının baskısı altında, bu içsel nesneler sıklıkla art niyetli olmaya başlarlar. İçsel koruyucular, içsel zalimlere dönüşürler (bkz. Kalsched, 2006) ve "doğamızın iyi melekleri"nin yerini parçalama, terhis, psişik zayıflama ve ilkel savunma iblisleri alırlar (bkz. 3. ve 9. Bölümler). Bu da bir tür maneviyattır; ancak karanlık ve korku dolu bir maneviyattır. Ayrıca bir gizemciliktir ama şiddetli, kötü ruhlu ve ruhun kaybolduğu bir gizemciliktir.

Psikoterapi ve maneviyatın büyümekte olan alanında eserler kaleme alan yazarların çoğu, ruh dünyasının bu karanlık boyutunu ele almamaktadırlar. Ancak travma geçirmiş ruh, psiko-

terapide Cennet ve Cehennem arasındaki ıstıraplı düşüşü sırasında, bazen kendisini iyileşme sürecine direnen güçlü ve karanlık güçler tarafından çevresi sarılmış bir halde bulur; ki bu da aynı zamanda manevi bir sorundur. Bu dirençlerin üstesinden nasıl gelindiği ve hasta/terapist ikilisi ruhun (ve ironik bir biçimde içsel zalimlerin) kurtuluşu için nasıl birlikte çalıştığı, bu kitabın üzerinde duracağı en belli başlı konulardan biri olacaktır. Jung'un bilinçdışının kolektif katmanı olarak adlandırdığı bölge, genelde psişenin (*ruhsallığın*) bütünleşmesini ve bütünlüğünü destekliyor gibi görülmekte; ancak yeterince insani arabuluculuk ve ilintililik olmadan bunların tersine dönerek egonun aracılığını sarsan hayatı tehdit eden savunmalar haline gelerek bozulmaktadır. Etkili bir psikoterapi, bu ruhani güçlerin asıl doğaları ve amaçlarına, yani Jung'un *Benlik*'in merkezi arketip dediği şeyle uygun hizalamaya girmesine yönelik umudu ayakta tutmaktadır.

James Hillman (1996: 4-5), psikoterapiye gelen insanların, acı dolu belirtilerinden kurtulmalarının veya travmatik yaralarının tarihsel kökenlerine inmelerinin ötesinde, *kabul edilebilir bir hayat hikâyesi*, yani onların kendi benzersiz, yeri doldurulamaz hayatlarının tarifsiz kaynaklarını ve duygusal temellerini onurlandıran bir hikâye de bulduklarını akıllıca gözlemlemiştir. Yaralarının sebeplerini anlamanın ve terapist eşliğinde derinlemesine bir çalışmanın yanı sıra, yeni ve daha büyük bir anlatıyı, yani ruhlarının bu dünyadaki "iki ülkenin vatandaşları" olarak yaşadıkları çifte kaderinin gerçek hikâyesini de aramaktadırlar. İronik bir biçimde, travma atlatanlar bu daha geniş görüşe sahip olmalarını sağlayacak benzersiz bir konumda olmaktadırlar; çünkü onlar sıklıkla zamanından önce "sıra dışı olmayan bir gerçekliğe" –erken dönem duygusal ilişkilerinin dayanılmaz ıstıraplarını atlatmalarına yardım eden ruhani ve sıklıkla zihinselleştirilmiş bir dünyaya– zorlanmaktadırlar. Onlar, James Grotstein'ın (2000: 238), "Gerçeğin yetimleri" dediği şeye dönüşürlerken, aynı zamanda (1. ve 2. Bölüm'deki vakalarda da gösterildiği gibi) "Gerçek-Ötesi"nin görünümlerine dönüşmüştürler.

C. G. Jung erken bir dönemden itibaren, travma geçirmiş insanlarda, dissosiyasyonun ruhsallığı kırıp açtığı zaman içine düştüğü büyülü ve gizemli dünyanın sadece bölünme sürecinden kalan bir parça değil; aynı zamanda zaten onları yakalamak için bekleyen arketipsel ya da mito-şiirsel dünya olduğunun farkına varmıştır. Bu sıra dışı gerçeklik dünyası, çatlamış ruhu antik psişenin arketipik dağarcığından gelen dramatik bir hikâyeyle sarmıştır ve Jung, bu hikâyelerden ve onların evrensel unsurlarından çok etkilenmiştir. Onların, ruhun kaynak olarak kullandığı bir tasvirler matrisi sağladığına inanmıştır. Freud, bu formülasyona şüpheyle yaklaşmış (bkz. Loewald, 1978: 8-9; McGuire, 1974: 429-30) ve mito-şiirsel simgeleri, her zaman aile içi dramların acıları ve mücadelelerine tekrar dönüşen insan ilişkilerindeki gizlenmiş yaralara indirgemek istemiştir. İleri görüşlü bir biçimde Freud'un dürtü teorisine meydan okuyan Ronald Fairbairn (1981) bile, rüyaların kişileştirilmiş imgelerinin içselleştirilmiş dış ilişkilerden başka bir şey olmadığını söylemiştir. Bu teorilere göre, hayatlarımızın birbiri arasında geçtiği bu iki dünya, normalde askıya alınarak çökmekte ve bir tane olmaktadır.

Esasen bu indirgemeci simge anlayışları, on yıllarca süren psikanalizler boyunca devam eder ve hatta D. W. Winnicott gibi travma uzmanları bile, 7. Bölüm'de göreceğimiz gibi, Jung'un sıkıntılı erken dönem rüya ve fantazilerinden çıkarttığı korkunç tanısal etkileri ("çocukluk şizofrenisi!"), onun depresif annesiyle olan ilişkisine dayandırmaktadır. Winnicott'ın (1964b), Jung'un otobiyografisini değerlendirmesine eleştirirken Winnicott'ın (ve diğer psikanalistlerin), *mito-şiirsel ikinci* dünyanın, travma geçirmiş kişilerin ruhlarının kişilerarası dünyada yok olmaktan kurtarmadaki kilit rolünü anlamakta başarısız olduklarını ortaya koymaya çalışacağım.

Freud ve erken dönem psikanalistler, elbette ki bir çocuğun kişisel *ilişkilerinin*, arketipik veya ruhsal dünyanın hayal oyunlarının aksine ve bunların sıklıkla hastaların hayatını destekleyici nitelikte olmalarına rağmen önceliğini vurgulamakta haklıydılar. Bu erken dönem analistler, travma geçirmiş kişile-

rin sıklıkla içsel gerçekliklerine gereğinden fazla değer verdiklerini ve kişilerarası dünyanın dayanılmaz etkilerine karşı bir savunma sistemi olarak kullandıkları gizemlerle *tanımlandıklarını* doğru bir biçimde algılamışlardır. Onların sıklıkla (tabiri caizse) göksel yapı iskelesinden "konuşarak bastırılıp indirilmesi", "yerdeki" hayatla yeniden temasa geçebilmesi ve erken dönem ilişkisel yaralarının yeniden hatırlanabilmesi (ve belki de başka bir düzeyde yeniden yaşanabilmesi) için bağlantılarının yeniden kurulması ve tamir edilmesi gerekmektedir.

Diğer taraftan, tamamen seküler (ya da *ilişkisel*) psikanaliz ayrıca önemli bir şeyi atlamaktadır: *Travma geçirmiş kişilerin erken dönem hikâyeleri, kişisel bir hikâye olmadan önce sıklıkla mitolojik bir hikâyedir* ve o şekilde değerlendirilmelidir. Yakın zamanda bir analistin dediği gibi, "Travma, kahramanlar ve kurbanların anlatılmayı bekleyen sıradan insan öyküsünün daha abartılı bir dramını üretir" (Trousdale, 2011: 131). Genellikle bireyin sınırlarını aşan kutsal hikâye, kurbanın insancıl hikâye anlatılmadan önceki acısını bünyesinde barındırır. Bu nedenle, sıradan ve sıra dışı gerçekliğin "iki dünyası" ve aralarındaki hayali "matris", travma ve onun iyileşmesine dair tartışmamız bakımından çok önemlidir.

Bunu, yakın zamanda çocuk gözlemleri ve nörobilimdeki yeni keşiflere uygun olarak söylemenin bir başka yolu, dissosiyasyon sonrasında deneyim kırıntılarının (bedensel hislerle başlıca ruhsal durumlar) yalnızca örtük bellekte yer aldığı ve beynin ilkel korteks altı ve limbik bölgelerinde işlendiğidir. Farklılaşmadan kalmakla birlikte, şahsi anılar olarak bütünleştirilmeden önce (Jung tarafından tarif edildiği gibi), bilinçdışının kolektif katmanından gelen ilkel ve tipik (arketipsel) geliştirmelerle büyümekteydi. Larry Hedges (2000), arketipsel *anıların* genellikle anne-bebek arasındaki en erken deneyimleri ifade ettiğini söyler; bu dönemi erken gelişimdeki "organizasyon dönemi" olarak adlandırır. Schore (2003b: 96) ve Wilkinson'a (2006: 147-9) göre bu tür örtük hafızanın, kişisel anılardan (açık hafıza) çok rüyalar, mecaz, şiir ve hikâye gibi mito-şiirsel imge-diller yoluyla ortaya çıkmaları daha müm-

kündür. Bu tür mito-şiirsel dil, psişenin şeytani katmanına dokunmaktadır; zihnin derin katmanlarını organize eden kolektif örüntülerin tipik bir örneğidir. Bunlar vücudun/zihnin kişiliksiz, daha doğrusu kişiliği olmayan katmanlarıdır ve bunlar "bir başka dünyada" bulunan travma geçirmiş ruh için "bu dünyaya" geçmeden önce ya da girebilmek için bir matris ya da kaynak sağlarlar.

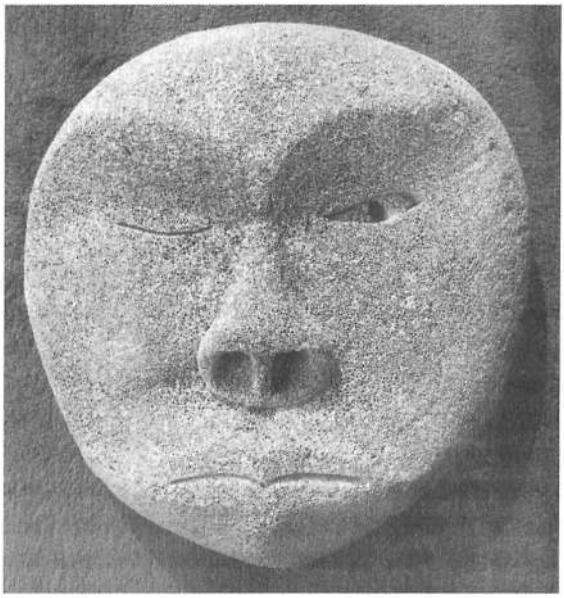
Bu kitaptaki örnek vakalarda görüldüğü gibi, travma geçirmiş kişilerde genellikle onları ayakta tuttuklarını düşündükleri kutsal bir dünya ile ilgili –en mahrum kaldıkları ya da istismara uğradıkları ortamlar içinde bile– derin bir kavrayış içinde oldukları görülür. Bu dünya ne bebeklikteki başarısız bağlanma biçimlerinin bir yan ürünüdür ne de bebeğin anne tarafından ihmali veya istismarı için bir "telafi"dir. Bu dünya, insanlığın gezegendeki tecrübelerinin ebedi bir unsurudur ve travma atlatanlar bunu çoğu kişiden çok daha iyi bilirler. *Manevi* dünyanın gerçekliğini ve travmanın ardından savunma mekanizması olarak kullanıldığını kabul etmek –ki bu benim bu kitaptaki duruşumu da yansıtmaktadır– travma geçirmiş kişilerin hayal dünyasını kutsayan ya da lanetleyen melekler ve şeytanların halüsinasyon ya da bir savunma sürecinin türevleri –unsurlarıdır– demekten farklıdır. Denir ki; siperlerde tek bir ateist bile yoktur. Bununla birlikte, travmadan kurtulmuş olanlar arasında – ilerleyen sayfalarda deneyimlerini aktaracaklarım içinde yer almasa bile– az sayıda da olsa ateist vardır.

İKİ DÜNYA

Resim 1.1'de görülen ve balina kemiğinden yapılmış heykelin adı "Hikâyeci"dir. Adı belli olmayan, Alaska'nın kuzeybatı kıyılarında yaşayan bir Inuit sanatçı tarafından yapılmıştır. Kapalı olan bir gözü, rüyaların iç dünyasına ve hayal gücünün mito-şiirsel imgelerine odaklanmışken diğer gözü açıktır ve o da –insan ilişkileri de dahil olmak üzere– somut gerçekliğin daha sert yüzeylerine odaklanmaktadır. Eğer gerçek ve ilgi uyandıran insani bir travma hikâyesi anlatılacaksa bu haliyle iki dünyanın

dramatik bir ifadesi olan bu imge, bence göz önünde bulundurulmaya devam etmelidir. Maddi/manevi anlamda bu denli bütünleşmiş bir hikâyeyi ilerleyen sayfalarda anlatacağım.

Bu maskenin dışa bakan gözünden görünen tanıdık dünyaya hepimiz aşinayızdır. Bu gözle görülebilen şey, zamanımızın çoğunda diğer insanlarla birlikte yaşadığımız, hızlı tempo, dışa dönük, tüketim odaklı hayatlarımızın içinde hayatın bizlerden talep ettikleriyle her gün mücadele ettiğimiz sıradan, geçici, dış gerçekliğin duyusal maddi dünyasıdır. Burası, aynı zamanda insan psikolojisinin seküler/maddi betimlemeleri ve onun en erken dönem ilişkilerimiz aracılığıyla insan olarak nasıl var olduğumuza dair gelişimsel anlayışının olduğu bilim dünyasıdır. Bu yeni hikâyenin bir kısmı, bağlanma teorisi, çağdaş nörobilimi ve erken dönem anne-çocuk etkileşiminin insan beynini gerçekten de şekillendirdiğinin farkına varılışını içermekte; bu da travma ve onun tedavisiyle ilgili güçlü yeni teorilerin önünü açmaktadır (Schore, 1994, 2003b; Siegel, 2007).

Resim 1.1 Hikâyeci

Travmanın hikâyesini gözle anlatmak demek, anne-çocuk ilişkisinin benliğin varoluşundaki önemli oluşunu ve eğer travmanın iyileşmesi istenmekteyse aktarım ilişkisindeki onarıcı, vücut temelli, duygusal deneyimlerin vurgulanması demektir. Açık gözden görülen kanıt konusunda ısrarcıdır ve –hem anne-çocuk (Beebe vd, 2000; Tronick, 1989) hem de hasta/terapist (Mitchell, 1988; Bromberg, 1998) için geçerli olmak kaydıyla– ilişkisel ikililik konusunda net bir araştırmaya dayanır. Bu, kişilerarası ilişki tarihinin gerçeklerini somut ve gözlemlenebilir ayrıntılarıyla ilişkilendirir; ancak her zaman içsel varoluşumuzun *neden* ya da daha derin *kim*ini içeren "özel benliğin" (Khan, 1974; Modell, 1993) çok fazla üstünde durmaz.

İçe dönük gözden baktığımızda gördüğümüz dünya, bizim için daha az tanıdıktır: Bir yandan dışarıdan bakan için görünmez ama daha az gerçek değil; belki daha gizemli ve bazen, bu gizem nedeniyle, çağdaş kadın ve erkek için rahatsız edici. Bunun yanında, bu iç mekânsal dünya içinde, her çağın büyük gizemcileri, dış hayat için bir *temel* sağlayan daha derin ya da büyük bir benlik keşfetmişlerdir. Louis Dupré (1981: 24), kitabı *Derin Hayat: Hıristiyan Gizemciliğine Giriş*'te, Hikâyecimizin, nasıl bakmayı bildiğimiz takdirde, içe dönük gözüyle ortaya çıkarttıklarına işaret etmektedir:

> Gizemli bilinç... Tanıdık duyum ve yansımalar silsilesinin altında... Zaman ve mekânın kendi ritim ve perspektifleri olan iç bir âlemin görünümlere dönüştüğü bir yerde bulunan daha kalıcı bir benlik olduğunu varsaymaktadır. Tam anlamıyla kendini bilme; çalışmak, konuşmak ve okumak için kullandığımız sıradan bilincin altında gizlenmiş bu derin boyuta ulaşmalıdır.
>
> ... Bir Hıristiyan için bu; Tanrı'nın ruha dokunduğu nokta, insanın benliğinin üstüne kurulu olduğu tanrısal temeldir. Tauler'in "ruhun zemini", Eckhart'ın "küçük kale" dediği şeydir. Sienalı Katerina "kalbin iç evi"nden; Haçlı Yuhanna ise "karanlıkta ve gizlenmekte olan... rahatlamış ev"den bahseder. Bütün bu mecazlar, Tanrı'nın yaratıcı eylemiyle kalıcı olarak birleşmiş olan yaratılmış varlığımın merkezi olan, Plotinus'un tasvirsiz tapınak dediği, O'nun ikamet ettiği gizli bir konutu akla getirir.

Jung'un bu "ruhun zemini" için kullandığı sözcük, benim kitap boyunca büyük harfle başlatarak yazacağım *Benlik*'ti. Ego'nun Benliği tecrübesi manevi bir olaydır ve bu tür bir deneyimi tatmış olan hiç kimse bunu asla unutmaz. Ego/Benlik karşılaşmalarının dikkat çekici örneklerine 1., 3., 4., 7., 8. ve 9. Bölümlerde yer verilmiştir.

Bizim olağan maddi gerçekliğimiz yanında ikinci manevi bir dünyanın yer aldığı fikri, bilimsel çevrelerde herkes tarafından kabul edilmiş bir kavram değildir; diğer taraftan bu kavram insan türü kadar eskidir. Dünyanın her yerinden ilkel insanlar, yüce bir manevi gücün hayatlarına ara sıra müdahale edişini tecrübe etmiştir; bu tecrübeler genellikle sıra dışı olaylar veya rüyalar şeklinde olmuştur (bkz. Bernstein, 2005; DeLoria, 2006). Bu eski geleneksel kültürler[3] içinde yer alan birtakım bireyler, önsezisel bir "çağrı" ya da ruhlar dünyasının gizemlerine kabullerini tecrübe etmişler ve özel bir hikmet ve iyileştirme gücüyle dönerek kendi kültürleri için şamanlar olmuşlardır. İki dünyanın varlığı hiçbir zaman bu tür yerli halklar için muallakta olan bir konu değildi ve şamanlar belki de kabile hayatı içindeki en önemli figürlerdi çünkü o, gizemlere vâkıf olan kişi olarak "dünyalar arasında" müzakerelerde bulunabilmekteydi. Hatta, insanın vücut ve ruh ikiliği fikrinin kökenlerini erken şamanların ekstazi ile deneyiminde aramak gerektiği iddiası bile ortaya atılmıştır (Jensen, 1963: 228-9, 284-5).

Dolayısıyla, Inuit heykelimizin içe dönük gözünden baktığımızda, tarifsiz olanla, ruhun ve maneviyatın gizemleri, sonsuz ve ebedi olanın bildirimleriyle karşılaşmaktayız. *Bu dünya sıklıkla erken dönem travmalarla gücünü artırır ve bu nedenle travmanın hikâyesinin eksiksiz olması için onun perspektifini de içermek zorundadır.* Bu tür "çift gözlü" bir görüşün, C. G. Jung ve diğerleri tarafından kapıları açılmış bu iç dünyanın tarafımızdan unutulmaması için önemli olduğunu düşünüyorum. Bizi psikanalizin yeni "travma paradigmasında" çevreleyen alan, gittikçe artan bir biçimde bizim Inuit maskemizin açık gözünden bakılan görüştür. Bu görüş gitgide daha da "ilişkisel" ve kişilerarası olmakta, daha fazla anne-çocuk bağlantısı araştır-

malarının buluntularına dayanarak aydınlatılmakta ve çocuk beyninin erken dönem oluşumuyla ilgilenmektedir; özellikle de akıl-beyin-vücut bütünleşmesi bakımından. Bu gelişmeler, çalışmamızın ilgili ve temelli kalması için esastır. Aslına bakılacak olursa, tarihsel olarak bedensiz anlayış ve fazlasıyla sol beyin egemen "yorumlarla" meşgul edilmiş alanımıza, bedenleşmiş ruhu bile geri getirme ihtimalini öne sürmektedirler. Jungçu analiz zihinselleştirmedeki bu artış ve düşünsel anlam arayışı konusunda özellikle suçludur. Başka şeyler yanında, yeni nörobilimsel çalışmalar (bkz. Schore, 2011), psikoterapide gerçekten neyin değişmesi gerektiğine dair anlayışımıza duygulanımın merkezi konumunu geri getirmekte; bizi Jung'un kendisinin klinik çalışmalarını yürüttüğü, duygulanımın karmaşık oluşumunun rolünün merkezde olduğu erken döneme götürmektedir (bkz. Jung, 1907: para. 78).

Ancak bu noktada, eğer nörobilim bu ihtimallerin alanımızın temelini oluşturmaya yardım edebileceğinin farkına varmasını ve travmanın tedavisiyle ilişkilendirebilmek istiyorsak, *psikoterapide her ben ve* öteki *arasındaki ilişkisel anı içinde bir de içsel olay olduğu* gerçeğine açık fikirli bir biçimde yaklaşmalıdır. Burada beynin devrelerinin kurulması veya şeklinin verilmesi demek olacak bir iç olay değil; Jungçuların genelde ego-Benlik ilişkisi ya da ego-Benlik ekseni dedikleri ruhun şeklinin verilmesi demek olacak bir iç olayı kastetmekteyim (bkz. Edinger, 1972: 1-62). Ve ego-Benlik ekseninin ilişkisel müdahalelerimizde rol oynadığını bilmenin bir yolu, rüyaların bize bunu söylemesidir. İlerleyen sayfalarda bu tür anları ve bunları takip eden rüyaların olduğu pek çok hikâye anlatacağım. Bu tür rüyalar, bize kişiliğin *içindeki* ara boşluklarda ne olduğunu anlatmaktadır. Bu boşluk bir tür "geçiş"tir; ancak benlik ile öteki arasında değildir. Bilakis bu boşluk, James Grotstein'ın (2000) "bilinçdışının tarifsiz nesnesi" ile "bilincin olağanüstü nesnesi" arasındaki geçiştir. Jung'un deyimiyle, burası ego ile Benlik arasındaki boşluk ya da eksendir.

Bizim bu çift görüşlü bakışımızın önemli olduğunu gösteren bir neden de iç ve dış gerçekliğin iki dünyasını üçüncü yaşayan

bir şeyle birleştirmesidir. İster bu aradaki gerçekliği "analitik üçüncü" (Ogden, 1994: 61-95) veya en çok hayatta olduğumuz paradoksal "potansiyel mekân*" (Winnicott, 1971: 104-10) ya da "üstün işlev" (Jung, 1916) olarak tanımlayalım, şahsi öznelliğimiz ile öznelerarasılığımız arasındaki boşluk, insanlık durumunu anlamak ve aynı zamanda onu dayanılmaz bulduğumuz ve bir dünyadan diğerine kaçtığımız yerleri iyileştirmek bakımından kritik öneme sahiptir. Herhangi bir bireyin "yeterli hayat hikâyesi" bu her iki dünyayı birbirine bağlayan bir örgü gibi, her zaman (iç) hayal gücü ile (dış) gerçekliğin, kısmen hayal ürünü, kısmen gerçek olan bir birleşimi olacaktır. Bu sayede hayatlarımız, "farklı varlık düzenlerinin bizimle kesiştikleri, bizim de onlarla kesiştiğimiz" arenalara dönüşmektedir (Romanyshyn, 2002: 105). Eğer Jung'un bu terime verdiği gerçek anlamı "özgünleştireceksek", o halde bu iki kökten beslenerek büyümek zorundayız.

Erken travma hastaları genellikle bir kısımlarının manevi bir dünyaya çekildiğini ve burada gerçek bir insanın desteğinin yokluğunda bu tür bir desteği ve sığınma imkânı bulduklarını anlatmaktadırlar. Kitap boyunca, özellikle terapi ilişkisinin etkin bir biçimde yüklendiği anlara tepki olarak rüyaların iç dünyası açıldıkça bunların duygulandırıcı örnekleriyle karşılaşacağız. Bazen bu manevi dünya, travma geçirmiş kişiye, çoğunlukla tek bir dünyada yaşayan insanlara kapalı olan psişik gerçekliğe imtiyazlı bir erişim sağlar. Bu hastaların pek çoğunun özel yetenekleri vardır: Psişik güçler, şamanlara özgü önseziler ya da ego ötesinden gelen işitsel mesajlar, hayvanlarla ya da doğayla olan gizemli bağlantılar, iyileştirme becerileri, tekinsiz sezgisel bilgelik, sanatsal yetenekler, vs.[4] Diğer taraftan bazen manevi dünya, travma geçirmiş kişilere daha iyi uyum sağlamış insanların asla endişelenmesine gerek kalmayacak biçimde *acı çektirebilmektedir*.

C. G. Jung bu tür bir insandı. 7. Bölüm'de de göreceğimiz gibi, Jung bütün hayatı boyunca mücadele etmek zorunda kal-

* Donald Woods Winnicott, *Oyun ve Gerçeklik*, Çev. Tuncay Birkan, Metis Yayınları, 2013, 2. Baskı, s. 61. (y.h.n.)

mış; bu iki dünyaya bölünmüştü. Çocukluğundan itibaren erken travma nedeniyle (ve Freud'la 1911'de ters düşmesiyle birlikte tekrar tetiklenerek) acı çekmiş olan Jung, tüm güzellikleri ve korkularıyla iç dünyaya sığınmış; ancak bu durum, onun dış ilişkilerine ve psikanalist meslektaşları arasındaki itibarına mal olmuştur. Uzun ve verimli hayatının sonlarına doğru bir yandan tekrar tam anlamıyla şekillenme ve ilişkilenmeyi başarabilmişken diğer yandan "2 Numaralı Kişilik" dünyası dediği yerde keşfettiği sıra dışı bilgeliği de koruyabilmiştir. Inuit maskemizde olduğu gibi, iki dünya nihayet C. G. Jung'un kişiliğinde birleşmeyi başarmıştır. Bu, belli oranda 7. Bölüm'de ve kitap boyunca sunulacak hikâyeler içinde zaman zaman bahsedilecek olağanüstü bir hikâyedir. Bunu yaparak sadece iki dünyanın takdir edilmesiyle anlaşabilecek ve hatta travma ve yaratıcı yaşamın "olası boşluğu"nu derinlemesine anlamış D. W. Winnicott gibi psikanalistler tarafından çok ciddi anlamda yanlış anlaşılmış olan Jung'un hikâyesi ve hayatı ortaya konmaya çalışılacaktır.

Jung'un bir psikolog olarak profesyonel yazılarında, "Tanrı'nın dünyası" olarak adlandırdığı şeyin ontolojik statüsü hakkında herhangi bir açıklama yapmaktan kaçınması ve tutarlı bir biçimde fenomenolojik kalmayı, yani kendini kendisinin ve başkalarının öznel olarak deneyimledikleriyle sınırlamayı tercih etmesi kayda değerdir. Epistemolojik anlamda ihtiyatlıydı. İlerleyen sayfalarda onu bu bakımdan örnek alacağım. Bu sayfalarda ruhtan bahsederken şekillendirilmiş benliklerimizin hayati öneme sahip hareketli özünden, bizi tanrısal olana, birbirimize ve doğal ve kültürel dünyanın muhteşem güzelliklerine (sevgi ile) bağlayan belirli ana *bir şeyden* bahsediyor olacağım. Ruhu, tecrübe ettiğimiz zaman anlarız.

Ancak ruh, öznel bir tecrübe olarak kalmakta, her gün insanlar ve şeylerle olan ilişkilerimizde yenilenmekte ve tarifsiz olanla birlikte, bu sayfalarda her ne diyor olursam olayım, büyük bir gizem olarak kalmaktadır. Öznelliğimizin özü olarak, onu nesnel bir biçimde tanımlamak mümkün değildir. "Dünyalar arasında" yaşamayı tercih eden ruh, cıvada olduğu gibi, dille

kavramaya çalışır çalışmaz elimizden akıp gitmektedir. Benzer bir biçimde, ruhun hayatıyla derinlemesine ilişkiliymiş gibi görünen "doğaüstü" güçlerle dolu manevi bir dünyadan bahsettiğimde, bir yandan onu güçlendirirken ya da diğer yandan zayıflatmaktayken, neredeyse her zaman rüyalardaki ya da hayal dünyasının içindeki derinden hissedilen akıldışı etkilerinin dışa yansımaları gibi bir hayli öznel gerçekliklerden bahsediyor olacağım. Bu kitaptaki vakalar, bu öznel gerçekliklerin pek çoğunu mito-şiirsel psişenin simgesel ifadeleri – kolektif temsilleri, "arketipik imgeleri" ortaya koymaktadır. Bunlar, çok güçlü bir biçimde gerçektirler. Ancak biz, kısa ömürlü form ya da varlıkların ontolojik durumları hakkında bir iddiada bulunmadan duracak ve onların dünyalar arasındaki "aracı" hayatlarını sürdürmelerine izin vereceğiz.

Jung'un kendisi de ruhani deneyimlerin ne tür bir *gerçeklik* işgal ettiği sorusuyla mücadele etmiştir. Ruhsal güçleri sık sık hayranlık uyandıran bir gizem olarak deneyimlememizden etkilenmiş, sıklıkla ruhsal güçleri bir *mysterium tremendum,** ilham verici bir huşu ve *egonun ötesinde hayranlık duyulacak bir şey* olarak tecrübe etmemizden etkilenmişti. Teorik olarak bu diğerliliği onurlandırmak için Jung, bu tür deneyimleri kişisel bilinçdışına değil, psişenin derin katmanlarına (kolektif bilinçdışına) yerleştirmiş ve hiçbir zaman *mitoloji ve dinin manevi gerçekliklerinin, psikolojinin psişeyi bilimsel araştırmanın bir objesi haline getirmeden önce "bulunduğu yer" olduğunu* söylemeyi bırakmamıştır.

TRAVMA VE ÖZBAKIM SİSTEMİ

Erken ilişkisel travma, bu hayatta bilinçli olarak tecrübe etmeye katlanabileceğimizden daha fazla deneyime sahip olmamızdan kaynaklanır. Bu, ezelden beri var olan bir sorundur; ancak özellikle psişenin ve/veya beynin olgunlaşmamış olması nedeniyle, deneyimlerimizi özümsemek için yeterli donanıma sahip olmadığımız erken çocukluk döneminde şiddetli yaşanır.

* Huşu uyandıran gizem. (ç.n.)

Suiistimal edilmiş, tecavüze uğramış veya bakıcısı olan yetişkin tarafından ciddi şekilde ihmal edilmiş bir bebek ya da küçük çocuk, bırakın olan biteni anlamayı ya da hatta düşünmeyi, özümsemesi bile imkânsız olan dayanılmaz etkilerin altında ezilmiştir. Kişiliğin psikosomatik bütünlüğüne yönelik bir şok, çocuğu özüne kadar parçalamakla kişinin canlılığını tecrübe edebilmesi için kritik önemi olan ve ileride "gerçek hissetmek" konusunda çok merkezi bir yeri olan "yaşam kıvılcımını" söndürmekle tehdit eder. Çocukluk psişesinin bu şekilde parçalanışı, bir dedektifin "ruh cinayeti" diyeceği tipte hayal edilemez bir felakettir (Shengold, 1989).

Neyse ki, bu parçalanma neredeyse hiçbir zaman, en azından tamamen olmaz. Onun yerine, *dissosiyasyon* denen hayat kurtarıcı bir bölünme yaşanır. Dissosiyasyon; yokluğu mühürler. Birim benliğin yok oluşunu önler; çokluğun ve parçaları dolaylı olarak bir arada tutan arketipik bir hikâye yerine geçer. Dayanılmaz etkiler psişenin/psikosomanın farklı parçalarına dağıtılır. Bu parçalar, kişilik travmanın telaffuz edilemez dehşetini *bir bütün olarak* yaşamasın diye birbirlerini bilmeyi bırakırlar. Psişenin doğuştan gelen temel bir "fay" hattı boyunca kendini kırdığını (Balint, 1979) ve bunun tecrübelerimizde kesintiler ya da boşluklar açtığını söyleyebiliriz. Bu benlik bölünmelerinin hayatta kalma değerleri vardır; çünkü onlar çocuğun masumiyet ve canlılığının bir kısmını, kişiliğinin geri kalanından ayırarak kurtulmasını, onun gelecekte büyüyebilme ihtimali için bilinçdışında korunmasını ve onu nihayet rüyalarda açığa çıkan örtülü bir anlatımla sarılıp sarmalanmasını sağlamaktadır. Bu durum, hayatın devam etmesini sağlamaktadır, ancak ağır bir bedel ödeterek: hayat dolu bir ömürle ilişkilendirilen şevk ve canlılığın kaybıyla. Yani ironik bir biçimde, dissosiyatif savunmalar bir yandan benliğin hayati özünü kurtarırken, diğer yandan eş zamanlı olarak onun (en azından bir kısmının) kaybına yol açar. Tohumu bu dünyadaki hayattan, en azından bir süreliğine kesip koparak korumuş olur. Bunun hem edebi hem de klinik örneklerini 3., 7. ve 9. Bölümlerde göreceğiz.

Travmaya uğramış çocuk psişesinde bu tür iç bölünmelere dair kanıtlar, nesne ilişkisi kuramında ortaya konmuştur. Sandor Ferenczi (1933), hastalarında gördüğü bu tür bir bölünmeyi bir tarafta bilinçdışına çekilmiş "gerilemiş benlik", diğer tarafta ise çok hızlı büyümüş ve gerilemiş benliği korumaya almış "ilerlemiş benlik" arasında kalmış olarak tanımlamıştır. Winnicott (1960a), "gerçek benlik" ile onu korumak için tasarlanmış "sahte" ya da "bakıcı" benlik arasında ayrım yapmış ve bakıcı benliğin akılla özdeşleşmiş, gerçek benliği baygın bir biçimde vücutta bıraktığını ve psikosomatik hastalıklara neden olduğunu göstermiştir. Fairbairn (1981), iç dünyaya bakışını çocuk benliğin eşzamanlı içselleştirmesinden ve ihmalkâr bakıcılardan, iç dünyaya (libidinal egonun içsel bir sabotör tarafından saldırıya uğradığı) mağdur ve fail kompleksi olarak aktarılmasından türetmiştir. Son olarak Guntrip (1969), masum çocuğun ihmalkâr ya da hor görüldüğü bir çevrede büyümesiyle birlikte ("kötü" ebeveyn ile ilişkilendirdiği) kendi olgunlaşmamışlığından, "benliğin kaybolmuş kalbinin" bilinçdışında kaybolmasıyla "antilibidinal ego" arasında bir bölünme yaşanana kadar nasıl nefret etmeye başladığını tanımlamıştır.

Tüm bu araştırmacılar, çocukta travmatik dissosiyasyonun gerilemiş ve ilerlemiş nesneler arasında bölünmüş bir iç dünya bıraktığı sonucuna varmıştır. Çoğu kez kişiliğin gerilemiş kısmı, sıklıkla bir "iç kozaya" (Modell, 1984), "hapishane mabede" (Eigen, 1995) ya da "psişik inzivaya" kapatılmış bir bebek ya da çocuk ile temsil edilmekteyken, ilerlemiş taraf çocuğa saldıran ya da onu hapseden sadist ya da zorba bir figür (Fairbairn, 1981) veya narsistik savunma sisteminin bir parçası olarak "yalancı tanrı" şeklinde (Symington, 2001) görülebilmektedir.

Analist olarak erken dönem çalışmalarımda, hastalarımın rüya malzemelerinde bazen çarpıcı farklarla olmakla birlikte, aynı düzeni, aynı "hikâyeyi" görmeye başladım. Bazı hastaların rüyalarında kişiliğin gerilemiş tarafının imgesi sadece bir çocuk olarak değil, inanılmaz bilge ya da bir bakıma "tanrısal" özellikleri varmış gibi gözüken, doğaüstü bir ışıkla sarılmış ya da benzetmelerle konuşan veya mucizevi fiziksel güçleri olan ola-

ğanüstü bir çocuk şeklinde belirmekteydi.[5] Bazen gerilemiş benliğin konuşan bir kuş, bir yunus ya da bir at gibi bir tür ruh hayvanı şeklinde büyülü bir hayvanla da temsil edildiği olurdu. Diğer taraftan ilerlemiş benlik efsaneleştirilebilmekte, korkunç bir vampir gibi belirebilmekte, hastaya içeriden işkence eden sadist bir iblis gibi görünebilmektedir. Bazen şeytani figür tam tersine dönüşebilmekte, içerideki çocuğun koruyucu meleği hâlini alabilmektedir.

Özbakım sistemindeki mito-şiirsel güçler Levha 1'deki çizim çok açık bir biçimde anlatmakta, Blake'in korkmuş bir çocuğun üstünde savaşan "iyi ve kötü melekler"ini göstermektedir. Kötü melek alevlenmiş karanlığı içinde zincire vurulmuştur ve görünmeyen gözü, travmatik dissosiyasyonun sağır edici transını temsil etmektedir. İyi melek ise çocuğu ondan zorla çekip almış ya da en azından ona ulaşmasını önlemeye çalışıyor gibi görünmektedir. Her iki melek de bir savunma sisteminin koruyucu ve/veya zulmedici yönünü şeytani[6] bir formda göstermektedir. Onlar çocuğu iki arketipik zıtlık arasında çekiştirmektedirler: Cehennem'in işkenceleri ya da Cennet'in saadet ve kayıtsızlığı.

Hastalarımın savunmaya adanmış rüya malzemesinde hem nesne ilişkisel buluntulara hem de Blake'in yukarıdaki tasvirindeki gibi kolektif imgeleme çok benzemeyen arkaik ve tipik (arketipik) ikici bir yapı gözlemlediğimi fark etmeye başladım. Bu tipik ikici yapıya "özbakım sistemi" adını verdim ve 15 yıl önce buluntularımla ilgili bir kitap yazdım (Kalsched, 1996). O kitapta bu "sistem"in genellikle psikoterapi sürecinin kritik anlarında ve bunun sıklıkla aktarım sırasında, benimle ilişkili olarak, hasta için yeni bir tür hayat ortaya çıktığı sırada rüyalarda belirdiğini ayrıca keşfettiğimi yazdım. Umut ve olası dönüşümlerin ortaya çıktığı bu anlar şeytani iç figürlerin savunma faaliyetlerini tetikliyormuş gibi görünmekteydi; zira sonrasında hastanın savunmasız benliğine kâbusvari rüyalarda saldırmakta ve iç dünyayı en az dış dünya kadar travmatize bir hâle getirmekteydi. Kişiliğin savunmasız özünü izole etmek ve korumak için tasarlanmış gibi görünen bu sistemdeki sadistik güçler, aynı bir otoimmün hastalığın vücudun sağlıklı dokularına saldırdı-

ğı gibi, kişiliğin aslen korumakla yükümlü olacak şekilde tasarlanmış hayat dolu temellerine saldırmaya başlamıştı. Sanki savunmasız çocuk ruhunu kurtarmak için sonradan ruhu sahipsiz ve gerçekleşmemiş bırakmaya çalışan eziyetçi Şeytan ile yapılmış olduğu anlaşılan Faustvari bir pazarlık yapılmıştı.

The Inner World of Trauma'nın temelini oluşturan klinik deneyimlerdeki bu sistem içinde yer alan zorba negatif güçlerden ve umudu sarsan ve hastaları tekrarlama zorlanımına iten bu güçlerin şeytani kuvvetinden o kadar etkilenmiştim ki (Freud, 1926), özbakım sisteminin çoğunlukla *eğitilemez olduğunu* önermiştim. Ancak şu anda o kadar karamsar değilim. Daha fazla klinik deneyim ve bağlanma kuramının günümüzdeki uygulamalarıyla olan aşinalığım (Wallin, 2007; Knox, 2003), etkili nörobilim (Schore, 2003b; Wilkinson, 2005; Badenoch, 2008), vücut merkezli psikoterapi (Ogden vd, 2006; Stanley, 2010), New York'taki ilişkisel okul (Bromberg, 1998, 2008) ve Patricia Coughlin Della Selva (1996) tarafından uygulanan yoğun kısa dönem dinamik psikoterapinin (YKDDP) model ve metotlarıyla yakın zamandaki deneyimimin hepsini bir araya getirerek kendi tekniğimi geliştirerek travma hastalarıyla yaptığım psikoterapik çalışmayı daha etkili, etki merkezli, şekillendirilmiş ve ilişkisel hâle getirmemi sağladı. Sonuçta, görünüşte özbakım sisteminin zorlu direnişlerinin dönüşebildiğine ve savunma sisteminin kendi mahkûmlarını, yani kendi iç "çocuklarını" bile serbest bırakabildiğine tanıklık etmem mümkün oldu.

Psikoterapi bir tür bağlantı ilişkisi olduğu için, hastalarımızın pek çoğunun erken ilişkisel hayatında aldıkları yaralar, başka bir sonuç alacak şekilde tekrar deneyimlenebilmektedir. Beynin esnekliği sayesinde, savunma düzenine bağlı katı sinir ağları tekrar programlanabilmekte ve tamir edilebilmektedir. Psikanalistler (ben de dahil), ilişkisel anlamda kırılmış olanın, *ilişkisel bir biçimde tamir edilmesi gerektiğinin* farkına varmaya başladılar. Bu, Schore'un (2003b: 49) sağ beyinden sağ beyine iletişim dediği duygu odaklı tedaviyi gerektirir. Analist, hastayla olan yakın duygu bağlantısının kopma tehdidinde bulundu-

ğu bu çözülme "boşluklarını" veya raydan çıkma yerlerini duygusal düzeyde "kavrar". Bromberg'in (2006: 181-2) gösterdiği gibi, analist, tamamen yeni bir özneler arası gerçekliğin duygusal ve birlikte yaratılışının "ikili düzenlemesinde" tam bir ortak olmalıdır. Neyse ki, bu süreçte analistin ne dediği ve yaptığı, "ne olduğunun, analizanla ne kadar açık bir şekilde işlendiğinden" (Mitchell, 1988: x) daha az önemli olmaktadır.

Bu kitapta okur, özbakım sisteminin katılıklarının, analitik psikoterapinin ilişkisel mücadeleler yoluyla yavaş yavaş nasıl dönüştürüldüğüne dair birkaç canlı örnek görecektir. Bu dönüşüm, 4., 7. ve 9. Bölümlerde ayrıntılı olarak incelenen vakalarda sunulacak, burada okur, sistemin zaman içinde işleyişini gözlemleme fırsatı bulacak, aktarımın nasıl tezahür ettiğini ve şeytani iç varlıkların kötü huyludan iyi huylu güçlere yavaş yavaş dönüşümüne tanıklık edecektir. Gözlemlediğimiz her bir vakada, asıl "amacı" vücuttan bölünüp ayrılarak ruhu korumak olan arketipik bir hikâyenin yavaşça (ancak şiddetli bir direniş göstererek) daha duygu dolu ve kişisel bir hikâye hâlini alışını, ruhun eşi benzeri olmayan özgün bir kişilik hâlinde cisimleşmesine izin verişini göreceğiz.

RUHU DEĞERLENDİRMEK

Ağır travmanın iç dünyasının başlıca adandığı alanın savunma olduğunu tatmin edecek düzeyde ortaya koyduktan sonra, sırada şu soru gelmektedir: "Sistem, neyi savunmaktaydı?" Yine burada, özbakım sisteminin nesne ilişkileri analistlerinin "gerilmiş benlik" ya da "libidinal ego" dedikleri şeyden fazlasını korumaya çalıştığına ikna olmaya başlamıştım. Bu formülasyon konusunda herhangi bir derdim yoktu. Ancak sanki özbakım sistemi ile *kutsal* bir şey, basitçe masum ya da tanrı tarafından verilmiş asıl benliğin travma öncesi bir parçası, belki de benliğin çocuk kalan bir parçası daha fazla zarar görmesin ya da fırsatı olunca büyümeye imkânı olsun diye korunmaya çalışılıyordu. Buna göre, bu gerilemiş kısma "yok olmayan kişisel ruh" adını verdim ve onun rüya malzemesinde sık sık ortaya çıkışlarını kuşatılmış, bazen kaybolmuş ve sıklıkla mucizevi bir

"çocuk" olarak kaydetmeye başladım. 1.-4. Bölümlerde ayrı ayrı hastalarla yakın zamanda yapılan çalışmalardaki bu "çocukla" karşılaşmanın birkaç canlı örnekleri görülecektir.

Şimdi, yani 15 yıl sonra bile, rüya malzemesinde sürekli ortaya çıkan kişiliğin bu görünüşte temel ve kutsal özü beni o zamanlarki kadar büyülemiş ve şaşırtmıştı. Bu kitapta, bu gizeme "yok olmayan kişisel ruh" yerine *ruh* demeyi tercih ettim. Bu hayati kıvılcıma her ne diyecek olursak olalım, pek çok psikanalistin kendilerini insan olarak bizim olası bütünlüğümüzün özündeki kutsal "bir şeyle" uğraşırken bulduğunu görmek, az da olsa içimi rahatlatıyor.

Örneğin Winnicott (1963: 187), kişiliğin bir "kutsal iletişimsizlik merkezi" adını verdiği, "gerçek benlik" olarak bilinen, tanımlanamaz dediği, sadece "canlılığa dair deneyimlerin ayrıntılarının bir araya toplandığı" (s. 148) bir yerden bahsetmektedir. Fairbairn (1981: 217), benzer bir iç nesneye ve Guntrip (1969: 72-3) ise daha şiirsel bir ifadeyle "benliğin kayıp kalbi" ifadesini kullanmaktadır. Sonraları, pek çok başka pratisyen bu temaya odaklandı: T.H. Almas (1998: 76), kişilik içinde yer alan ontolojik bir varlığı sadece "esans" olarak tanımladı. Çalışmasına ileriki sayfalarda sürekli gönderme yaptığım Neville Symington (1993: 35), bu iç nesneye "can veren" demektedir. James Grotstein (2000: 165), istismara uğramış ya da travmatize olmuş hastaların karşısına sıklıkla "hortlak çocuk" şeklinde çıkan ve içeriden dadanan "rehin alınmış benlik"ten bahsetmektedir. Ayrıca bazı hastalarda bir "masumiyet" özüyle karşılaşmasından bahseder ve bir keresinde "masumiyet, bir kişinin manevi doğasındaki en önemli unsurdur" demiştir (Grotstein, 1984: 213).

Son olarak C. G. Jung (1912b), hastasının bilinçdışında saklı olan benliğin özüyle temas kurmak ve çocukluğun erken dönemlerine kadar götüren tedavi edici gerilemelerini desteklemenin ne kadar önemli olduğunu keşfetmiştir. Jung'un keşfettiği kadarıyla, bu "benliğin kayıp kalbi"nin genellikle çevresinde kolektif bilinçdışındaki köklerinin ve "ruhsal" niteliklerinin bir işareti olan bir gizem havası vardı:

> [Gerilemenin patolojik olduğu] fikrine karşılık, terapi gerilemeyi desteklemeli ve bu "doğum öncesi" evresine varılıncaya kadar devam edilmelidir. Unutulmamalıdır ki; "anne" sadece bir *imago*dur, yalnızca bir psişik imgedir [sadece kişisel anne değildir] ... Dolayısıyla gerileme sadece görünüşte anneye geri götürmektedir... Ancak aslında onun ötesine geçmekte ve "Ebedi Dişil" doğum öncesi ülkesine, tüm yaratılışın tasvirlerinin akın ettiği, "kutsal çocuğu" uyuttuğu, bilinçli bir biçimde fark etmesini sabırla beklediği hatırlanamayacak kadar eski arketipik olasılıklar dünyasına gitmektedir. Bu oğul, bütünlüğün tohumudur ve o, kendine özgü simgeleriyle bu şekilde karakterize edilir.
>
> Bilinçdışının karanlığında bir hazine yatar, aynı parlayan inci gibi tarif edilen ya da Paracelsus'un tabiriyle, en muhteşem *fascinosum* gibi tarif edilen "ulaşılması zor hazine"dir. "Manevi" ya da "sembolik" hayatın doğasında olan ve ilerlemeye yönelik olasılıklar, bilinçsiz de olsa, gerilemenin nihai amacını oluşturur.
>
> (Jung, 1912b: para. 508-10)

Bu keşif, belki de Jung'un kişisel ve mesleki hayatındaki en önemli keşifti; tüm eserlerinde yansıyan en merkezi inancı, insan hayatının kutsal bir boyutu da bulunduğu ve bunun psişenin simgesel süreci içinde elle tutulabilir olduğuydu; eğer bunları rüyalarımızda bir şekilde dinlemesini ve nasıl anlayacağımızı öğrenebilirsek. Ve bu kutsal boyut genellikle çocuğun, hayatı her yerde mitolojiyle meşgul olmaktan ibaren olan yarı tanrısal masum çocuğun imgesinde bireyleşme sürecinde acı çekildiği sırada ortaya çıkar. Diğer bir deyişle, insani/tanrısal çocuk tamamen "bu dünyaya" ait değildir, aynı bizim gibi.

Bu "çocuğun" tasvirine, bu cildin 2. Bölüm'ünde yer verilmiştir; ancak insan gelişiminde ve psikoterapide *masumiyet* kavramını incelediğim onu takip eden iki bölümde de önemli bir rol oynayacaktır. Travma, benliğin özündeki üretken masumiyete ezici bir darbedir ve travma geçirmiş olanlar genellikle masumiyetlerini sonsuza kadar kaybettiklerini düşünürler – tâ ki onun kendilerini rüyalarında bir çocuk ya da "başka bir dünyadan" gelen ruh-hayvanı olarak ziyaret ettiğini görünceye kadar. 7. Bölüm'de bu masumiyetin kaybı ve yeniden bulunuşu temasını, bir yandan klinik vaka ışığında, diğer yandan ise St.

Exupéry'nin *Küçük Prens*'i (2000) ile birlikte keşfedeceğiz. 8. Bölüm çocukluğunun iki dünyası, yani 1. ve 2. kişilikleri arasında gidip gelmesi nedeniyle C. G. Jung'un hayatı içinde aynı temayı sürdürecektir. Bu mücadelede Jung'un umutsuzca ve başarıyla kutsal bir "sırrı", hayatının özünün tam ortasında yer alan masum bir gerçek benliği korumaya çalışışına ve ona "zamanın ruhu"nun zarar vermemesi için onu gözetişine tanık olacağız (Jung, 2009). Sonunda bu ebedi çocuğun kendi ruhu olduğunu anlamış ve Jung, ruhunun bir süreliğine kaybolup tekrar bulunabileceğinin farkına varmıştır.

RUHUN GELİŞİMİ

Bu kitap boyunca geleneksel insan ruhu fikrine dair tavsiye edilen önemli bir boyutu şudur: Geleneksel olarak ruh, her zaman her iki dünyanın da parçası olan bir yaratıktır hem tanrısal hem insani hem zamanla sınırlı hem ebedi hem ölümlü hem de ölümsüz bir varlıktır. Bu iki dünya arasında bölünmüş ruh bizim ikili kaderimizin tahtı ve Shakespeare'in "ölümsüz hasretler" dediği şeyin bulunduğu yerdir. Burası, aynı zamanda Jung'un "dini içgüdü" diye adlandırdığı kavramın da evidir (Jung, 1959b: para. 653). Dahası; ruhun tanrısal olanla orijinal birliğinden, dünyevi deneyimler kazandıkça evrimleşen bir "ikilik" durumuna ve nihayet kendi manevi kökenleriyle tekrar ilişki kurdukça ortaya çıkan bir "üçlülük" durumuna giden bir gelişimi olduğu anlaşılmaktadır. Çok uzun yıllar önce, erkek kardeşi George'a yazdığı bir mektupta John Keats (1891: 255-6), ruhun evrimini şu şekilde anlatmıştır:

> İstersen dünyaya "Ruh-yapım Diyarı" de. O zaman dünyanın kullanım amacını bulmuş olursun... "Ruh yapımı" diyorum, Ruh'u Zekâdan ayırmak için – milyonlarca zekâ veya tanrısal kıvılcım olabilir; ancak onlar kişilik kazanmadan, her biri kendisi olmadan Ruh değildirler. Zekâlar, algı atomlarıdır –onlar bilirler, görürler ve saftırlar, kısaca Tanrıdırlar– Ama o zaman Ruhlar nasıl yapılır? O halde nasıl oluyor da her birinin bireysel varoluşuna özgü bir mutluluğa sahip olsunlar diye verilmiş Tanrı olan bu kıvılcımlara kişilikleri veriliyor? Bir Acılar ve Sıkıntılar Dünyası'nın bir Zekâyı eğitip onu

> ruha çevirmek için gerekli olduğunu görmüyor musun? Bir Yer ki; yürek binlerce farklı şekilde hissetmeli ve acı çekmeli!... İnsanların Hayatı'nın çeşitliliği gibi, ruhları da çeşitlenmekte ve böylece Tanrı özgün varlıklar, kendi özünün kıvılcımından ... Ruhlar yaratmaktadır. Bu bana, aklımızı ve insanlığımızı rahatsız etmeyen bir Kurtuluş sisteminin silik bir taslağı gibi geliyor.

Keats'e göre masum ruh, tanrısal bir madde ya da kıvılcım, bu dünyanın acı ve sıkıntıları ile karşılaştıkça ortaya çıkan acıyla şekillenmektedir. Bu bakış açısı göz önünde bulundurulduğunda, hepimiz hayata bir tür insani/tanrısal bir birlikle – bir *bir oluşla* başlıyoruz; ancak ayrı insani gelişimimiz, "tanrısal" (*kenosis*) olan tarafımızın alçalması ya da boşaltılmasıyla insan özelliklerine ve sınırlılığına indirgenmesi anlamına gelmektedir. Aden Bahçesi'ndeki ilkel birlik hissinden ayrılıp ikililiğe dönüşüşü temsil etmektedir. Bir benlik geliştirirken, ister istemez benmerkeziyetçi ve özbilinçli olmaktayız. Masumiyet bahçemizi terk etmekte ve şimdi, iyiyi ve kötüyü bildiğimiz için, sürgünde, Aden'in Doğu'sunda, bilinçli ancak yabancılaşmış bir halde yaşamaktayız.

Doğamızın temeline bu tür bir yabancılaşma, bilinçli olmanın gerekli ve önlenemez bir maliyetiymiş gibi görünmekle birlikte, içimizde kalan orijinal birliğin bir kısmı, içinden geldiğimiz ve unuttuğumuz yüce manevi gerçekliğe dönüşün özlemini hissetmektedir.[7] Bu tanrısal aydınlığın kıymığına ruh diyoruz. Ruhun kökenlerine dair anılar, tüm dünyadaki pek çok dini ve mitolojik hikâyede ve aynı zamanda çağdaş bireylerin rüyalarında görülür. En güzel kültürel örneklerinden biri, apokrifik Havari Thomas'ın Eylemleri'nde yer alan İranlı bir Gnostik hikâye olan *İnci İlahisi'dir* (Jonas, 1963: 112ff.). Buna göre ana karakter Cennet'teki evini terk edip "Mısır"a (bu dünyaya) düşer, Cennet'teki görevi için hafıza kaybına uğrar ve tanrısal kökenini ve kaderini tekrar hatırlamak zorundadır. Bu da babasının gönderdiği bir mektupla olacaktır. Gerçekte kim olduğunu unutmuştur, ta ki başka bir dünyadan gelen bir çağrıya kadar.

Benzer bir süreç, erken dönem travma hastalarının derin psikoterapilerinde de yaşanabilir. Psikanalizde insanlar, yeni bir birleştirici düzen, kendilerine olan bakışlarını değiştirecek yeni bir merkez ararlarken, geçmişlerinden çok sayıda parçayla bütünleşebilmek için tekrar tekrar hikâyelerinin üstünden geçerler. Onlar, onları tüm kişisel anılarının ötesine, herhangi başka şeyin olmadığı hayatlarını anlamlı kılan derinlere götürecek o mektubu, o anıyı beklemektedirler. Bazen "mektup" rüyalarında gelir. Bunun dramatik örneklerini 4., 7. ve 9. Bölümlerde göreceğiz.

Eğer tüm bunları gelişimsel nesne ilişkisi ve bağlanma kuramlarının psikanalitik diline çevirecek olursak, zaman-mekânsal gerçekliğe ideal iniş sürecinde tecrübeye uzanan masum ruhun, makul seviyede empatik bir çevre ile karşılaştığını ve ruhun bedende ikamet ettiğini (güvenli bağlanma) söyleyebiliriz. Winnicott süreci psişenin somaya "yerleşmesi" olarak tanımlamaktadır; bu, annenin "bebeğin aklını ve bedenini birbiriyle tanıştırdığı ve tekrar tanıştırdığı zaman" olan bir gizemdir (Winnicott, 1970: 271).

Bunun sonucunda çocuk tümgüçlülükten gerçeklik prensibine, masumiyetten deneyime *aracılı* bir iniş yapmış olur. Bu, her zaman hayal kırıklığı yaratan bir süreçtir (bkz. Kohut, 1971); ancak "yeterince iyi" bir annelik, bunun çok hızlı olmamasını ve psişik yapıda bir karşılığının olmasını sağlamakta ya da tümgüçlülük ve görkemlilikte yaşanan her kayıp için büyüyen benlik gücü anlamına gelmekteydi. Psikosomatik "yerleşme" ile birlikte, bu ideal süreçteki diğer karşılık, Winnicott'ın (1964a: 112) "kişiselleştirme" dediği ve basitçe mantıklı bir birim ya da bir bütün insan olarak benlik olunması anlamına gelmektedir. Bir bütün insan, bütünleşmiş vücut ve akılsal varlığının merkezindeki hayati kıvılcımı barındıran psikosomatik bir birliktir. 5. Bölüm bu psikosomatik bütünlük konusuna, savunma sisteminin nasıl bunu riske attığına ve derin psikoterapinin nasıl onu eski haline getirmeyi vadettiğine değinecektir.

Okur, Winnicott'ın kişiselleştirme ve yerleşme kavramlarının gizemli, hatta manevi bir boyut olduğunu fark edecektir. Win-

nicott, annenin aracılığıyla somaya inen şeyin ne olduğunu net bir biçimde söylemez. Bazen ona "akıl", bazen "psişe" der. Bir yerde tereddütlü bir biçimde "ego olmayan benlik, [ama] insan olan bendir, sadece ben olan insan, bütünlüğü olan... ve kendisini doğal olarak beden içinde bulan ancak bedenden çözülmüş" şeklinde düşünülebileceğini öne sürmüştür (1970: 271). Başka bir yerde ise şöyle demiştir (1969b: 565):

> Sağlıklıyken vücutla ve işlevleriyle yakın bir biçimde bağlanan kişiliğin bu parçasına ne denmesi gerektiği net değildir; ancak ayrıca incelenmelidir. Bunun için belki "psişe" sözcüğü kullanılabilir; ancak bunu da okur, ruh ve hatta ruhiyatçılıkla ilişkiliymiş gibi algılayabilir.

Bu kitabın çeşitli bölümlerinde Winnicott'ın küçük bir adım ötesine geçecek ve pişmanlık duymayarak *ruh* sözcüğünü kişiliğin "sağlıklıyken vücutla ve işlevleriyle yakın bir biçimde bağlanan" kısmını tarif etmek için kullanacağız. Bu parçanın çok yakından "ruh ve hatta ruhiyatçılıkla ilişkili" oluşu bizi rahatsız etmeyecektir.

The Inner World of Trauma: Archetypal Defences of the Personal Spirit (Kalsched, 1996) yayınlandığından beri dikkatim gitgide artarak çalışmadaki değişim ve iyileşme bakımından en önemliymiş gibi gözüken göze çarpan anlara kaydı. Şaşırtıcı bir biçimde, bu anların sıklıkla hem manevi hem de ilişkisel boyutları olmaktaydı. Psikoterapik diyalog içinde kişiliğin merkezinde yer alan bir ruh dolusu gizem her iki taraf tarafından bir an görülmekte ya da paylaşılmaktaydı. Genellikle bu anlara, hastanın belki de ilk kez tanıklık ettiği travmatik geçmişine ait acının bir kısmına katlanmak için cesaret bulduğu (bkz. 1. Bölüm) ıstıraplar yol açmaktadır. Bunu yaparken çok daha geniş bir perspektife (bütünlük) ve benliğini kabul ettiği, suçlama veya mağduriyetin ötesinde bir yere doğru atılım yapar. Ya da terapist ve hasta birlikte duygusal bir fırtına atlamış ve ürkütücü bir çatışmanın içinden geçerek sükûnet ve anlayışın olduğu, sevginin aktığı bir yer bulmuştur. Çoğunlukla bu tür anlar, egonun alışık olduğundan daha derin anlam ya da daha geniş bir pers-

pektifle duygulandığımızda olmaktadır. Belki de bir rüyanın esrarengiz bilgeliği terapinin tarafları arasında bilinçte ortaya çıkmakta ve onları psişenin derin zekâsı ve güzelliğini takdir etmelerini sağlamaktadır (bkz. 7. Bölüm). Ya da belki de "eşzamanlı" bir olay olur ve analizin taraflarını, normalde benlik ve diğeri arasındaki açık ve net sınırların ötesine geçirten gizemli bir gizli maddi/manevi bağlantı hissiyle doldurur.

Şekli ne olursa olsun, bu tür anlar evrensel olarak iyileştirici ve dönüştürücüdür. Bunlar ruhu, onun vücuttaki "yerleşmesini" güçlendirmekte ve kişiselleştirmektedir. Yerleşmiş ruh bir gerçeklik hissi, Tanrı tarafından burada olma hakkı olduğu hissi sunar. Dolayısıyla en iyi durumda psikoterapi, bu dünyaya hem maddi hem manevi enerjilerin Jung'un bireyleşme dediği, kaderinin farkına varma, gerçekten olduğun kişi olma, hayat dolu olma yolunda birbirini desteklediği olası bir boşluk olarak, katılan her iki tarafa da yardımcı olan kısmen manevi bir disiplindir.

TRAVMANIN KESİNTİYE UĞRAMASI

Bu kitabın alt başlığı, "İnsan gelişimine ve kesintiye uğramasına psiko-ruhsal bir yaklaşım"dır. Travma, vücut bulmuş gerçek benliğin ortaya çıktığı süreçlerin kesintiye uğramasıdır. Üstünde durduğumuz erken travma *ilişkisel travma*dır çünkü çocuk ile anne arasındaki en erken bağlantısal ilişki sırasında ortaya çıkar. Bu kadar temel bir ilişkide işler yeterince kötüye gittiği zaman, çocuk çözülmekte ve bu da etkin bir biçimde çocuğun gerçekliğin ötekiliğiyle diyalog içinde varoluşunun normal sürecini kesintiye uğratmaktadır.

Başka bir şekilde söylemek gerekirse travma; çocuğun iç ve dış dünya, hisle düşünce, beynin sağ lobu ile sol lobları (Schore, 1994; McGilchrist, 2009), vücutla akıl arasında (bkz. 5. Bölüm) düzgün bir ilişki kurmasını sağlayan ara bir boşluk olan geçiş alanını* engellemektedir. Winnicott (1971: 11-15), aç

* Winnicott'ın önerdiği geçiş alanı kavramı, çocuğun tümgüçlülük halinden nesnel gerçekliğe geçişindeki kısmı ifade eder; örneğin oyun, sanat veya psikoterapi ortamı gibi. (y.h.n.)

bebeğin meme (iç dünya) ve anneyi hayal ettiğini ve anneni empatiyle memesini hayalin yerine koyduğunu (dış dünya) söylemektedir. Tam bu anda bebek, bir yandan *dünyayı* (içeriden) *yaratmayı* tecrübe ederken diğer yandan (dışarıdaki) *dünyayı keşfetmekte*dir.

James Grotstein (2000: 49), travmanın bebeğin, daha dünyayı yaratma şansı olmadan onunla karşılaşmasından ortaya çıktığını öne sürmektedir. Diğer bir deyişle, çocuğun psişik acısı dayanılmazdır ve savunma hayatta kalmak için zorunlu hâle gelmiştir. Yavaşça yerleşen ruh daha fazla geçiş alanından vücudun içine inme riskini göze alamaz. Yerleşme, kişileşme sona ermiştir; bu da kişiliksizleştirmeye yol açar. Ruhun cisimleşmesinin açılma süreci geçici olarak durdurulmuş ve ikinci bir dünya, ruha mito-şiirsel bir matris sağlayabilmek için zorla oluşturulmuştur. Ancak dış dünyayla olan bu ilişki sınırlıdır. Travma atlamış kişi bu deneyimi genellikle "kırılmış olmak" şeklinde ya da "Ebediyen masumiyetimi kaybettim." diyerek tanımlayacaktır (bkz. 1. Bölüm'deki Jennifer'ın vakası).

Kişiliğin bu şekilde parçalanmaya zorlanmasının ruhun üstündeki etkisi çok ağır olmaktadır. Ruh, parçalanmış bir kişilikte büyüyüp gelişemez. Onun tercih ettiği ortam, benliğin tüm kabiliyetlerinin bir bütünün parçaları olarak temsil edildiği psikosomatik bir bütündür. Psişenin parçalanmasıyla birlikte, ruh vücutta yerleşik kalamaz; iç desteğin tanrısal/insani prensibi çerçevesinde kurulamaz. Belki zaman zaman davetsiz bir misafir olarak ortaya çıkabilir; ancak ruhun hayali gibi sadece titrek bir hayaletle, kişinin hareket ve hayat doluluğu hissi çoğunlukla ortadan kalkmıştır. Bunun sebebi ruhun doğasıdır; zira bu hareket ve hayat doluluk, yani Tanrı tarafından verilmiş ruhun merkezi, içimizdeki hayat kıvılcımı deneyci kişilikle vücut bulmak "istemekte"; ancak bunu yapabilmek için çevredeki kişilerin yardımına ihtiyaç duymaktadır. Ne yazık ki bu yardım sıklıkla mevcut değildir.

Bu yardım olmadan psişe, hayata devam edebilmek için travmayı kısmen iyileştirir; ancak bu kendi kendine tedavinin ruhun kaybı gibi çok büyük bir bedeli olur. Rüyalar aracılığıyla,

masumiyetle tanımlanan ruhun nasıl kurban edildiği ve başka bir dünyaya verildiğini ve orada onu hem koruyan hem de ona zulmeden ruhani güçleri görebilmekteyiz. 1. Bölüm'de bir kısmı çok eski olan, içinde "açıkta" ve savunmasız çocukla onu koruyan ya da ona zulmeden "güçler" konusuyla ilgili mitolojik hikâyeleri keşfedeceğiz. Psikolojik olarak değerlendirildiğinde, bu aydınlık ve karanlık güçler, savunma sisteminin yerleşme konusundaki kararsızlığını temsil etmektedir. Travmanın dayanılmaz acısını yaşamış olan zekâ, savunma sistemini var olmak ve masumiyetin deneyim kazanması için gereken ıstıraptan kaçınma konusunda bilgilendiriyor gibi görünmektedir (bkz. 7. ve 8. Bölüm). Bu doğrultuda zekâ, kronik ve tekrarlayan ıstırabın daha zihinsel bir biçimini, kişiliğin gelişimi için gereken vücuttaki akut ıstırabın yerine önermektedir.

3. Bölüm'de değinilen ve literatürde "nevrotik" vs "otantik" ıstırap olarak bilinen iki ıstırap formunu, Dante ve Vergilius'un Latincede "Dis" diye bilinen Dissosiyasyonun Karanlık Efendisi'nin karşısına çıkmak için Dante'nin kendi Cehennem tasavvuruna inişini göreceğiz. Dissosiyatif acısını hatırlayacak cesareti (ve duygu toleransını) bulan Dante, nihayet depresyonundan çıkacak yolu bulmuş ve yerleşmeye doğru giden daha yaratıcı ve bilinçli bir ıstırap biçimine yönelmiş, en sonunda da hayatını yenilemeyi başarmıştır. Ancak bunu karşılaşmak istemediği acıyla karşılaşmadan yapamayacaktır.

Bu kitaptaki vakalar boyunca, tekrar tekrar ilişkinin travmayı iyileştiren şey olduğunu göreceğiz. Ancak bu herhangi bir ilişki değildir. Bir fark yaratacak olan bu tür bir ilişki, en iyi çağdaş psikoterapi ve psikanaliz ile hayata geçirilen dönüştürücü ilişkidir. Bu tür bir ilişkinin bir gözü dışarıya bakar halde açık, diğeri ise içe dönük ve kapalı olacaktır. Bu tür bir ilişki hem öznelerarası hem de mito-şiirsel boşlukları tekrar açacaktır. Hastadaki "rüyacıyı uyandıracak" (Bromberg, 2006), her iki psikanalitik ikilikteki tarafları çözülmüş benlik durumlarındaki "boşluklarda durmaya" davet edecek (Bromberg, 1998), ruhun vücuda tekrar girerken ürettiği şiddetli duyguları duygularla imgeler, anla geçmiş, içerideki çocukla özbakım sistemindeki

bakıcıları arasında tekrar bağlantılar kuruluncaya kadar yansıtacaktır. Bu tür bir ilişki hem iç hem dış geçiş alanlarının bir gün tekrar açılabileceği, beyindeki bağlantıların yavaş yavaş tekrar kurulabileceği ve arketipik savunmaların bizleri öznelerarası ve ruhlu yaşama bırakabileceği umudunu içinde barındıracaktır.

SON DÜŞÜNCELER

Önceki kitabımda, travmanın genellikle bilinçdışından gelen güçlü arketipik kuvvetlerin müdahalesine ihtiyaç duyan manevi bir kriz olduğunu kabul etmiş ve bu kuvvetlerin bir "özbakım sistemi" işlevi gördüğünü anlatmıştım. Her ne kadar buluntularımı farazi ve geçici olduğunu söylemişsem de anlaşılan o ki *The Inner World of Trauma*'da ortaya konan fikirler, pratisyen analistlerin ilgisini uyandırmış ve klinik olarak karşılaştıkları vakalarda onlara yol gösterici olmuştur (Bernstein, 2005; Sinason and Cone-Farran, 2007; Wilkinson, 2006). Diğer meslektaşlarım formülasyonlarımı sorgulamış, onların Jung'un bireyleşen benliğin bütünleştirici *telos*u konusundaki klasik duruşu ile çelişen çıkarımlarını bulmak (Marlan, 2005) ya da arketipik savunmaların "doğuştan" ya da tercihan "ortaya çıkan" diye düşünülmesinin en iyisi olup olamayacağını sorgulamıştır (Knox, 2003: 129-32). Durum ne olursa olsun, düşüncelerimi geliştirme ve netleştirme sürecinde benim bu yazarlarla yaptığım istişareler paha biçilmez olmuştur.

Kişisel bir bakış açısıyla çok daha tatmin ve memnun edici olan şey ise tüm dünyada travma geçirmiş ve önceki kitabımda kendi deneyimleriyle ilgili cana yakın ve işe yarar bir anlayış keşfetmiş insanlardan aldığım e-mail ve mektuplar oldu. Bu mektupların çoğu kitabın özellikle vurgulamak niyetinde olmadığım manevi boyutuna dikkat çekmekteydi. Örneğin, depresyonla mücadele eden bir kadın şöyle yazmıştı: "Kitabınızı okuduğumda, içimdeki yabancı cama geldi ve ağladı." Bu kadın, kitaptaki bazı bölümlerin kendisini duygulandırdığını ve ruhunu, yani kendisi için bir "yabancıya" dönüşmüş olan benliğinin firari bir parçasını yansıttığını ancak şimdi sürgünde bulundu-

ğu yerden iç ve dış dünya arasındaki eşiğe (cama) dönebileceğini söylemek istiyor gibi görünmektedir. Buna karşılık bu durum, onun derin ve dolayısıyla ulaşılması imkânsız üzüntüsüne erişmesini sağlamış ve bu da onun depresyonunun iyileşmesi ve kendisini birleştirerek yeniden bir bütün olabilmesi yolundaki ilk adım olmuştur.

İnsan ruhuyla durum böyledir. İnsani ya da insan dışı çevreden, öne çıktığı takdirde tanıyabileceği, yankılanan bir imgeye ihtiyaç duyar (Searles, 1960). Çocuğun, annesinin derin cisimleşmiş tutuşu ve ortak oyunlarının ve sevgi bağının parçası olan aynı derecede ruh dolu göz teması ve bakışında bu yankılanan imgeye tekrar tekrar karşılık verdiğini düşünebiliriz. İlerdeki "güvenli bağlanma" (Bowlby, 1969) ve hatta beynin sağlıklı oluşumu için (Schore, 1994, 2003a) çok kritik olduğunu artık anladığımız bu anlar, ruhun ilk uyarılması ya da Winnicott'ın diyeceği gibi, onun en erken "yerleşmesinin" başlangıcıdır. Sonrasında başka yankılanan imgeler, çocuğun kişilerarası dünyasındaki başkalarıyla gireceği yakın ilişkilerle ruhu uyaracaktır.

Daha da sonrasında ve başka ortamlarda bu yankılanma doğanın güzellikleri, evrenin müthiş gerçeklikleri, bir hayvanın duygu dolu gözleri, ilham verici müzik, ufuk açan fikirler ve hatta bir kitaptaki psikolojik tarifler gibi kişilerarası kaynakların ötesinden gelecektir. Ruh için terapi, sadece anne-çocuk ikili ilişkisinden ya da sonraki dönemde bir psikoterapistin terapi odasındaki yeniden canlandırmadan değil; pek çok biçimde ve çok farklı yerden gelmektedir.

Ancak bu terapi odalarında çalışan bizler için günbegün ruhun gerçekliğini ve özün derinliğinin karşılığını veren bir teorinin olması önemli hâle gelmektedir. Bu teori hiçbir zaman sistemli ya da bilimsel olamaz; çünkü ruh ve öz değişken, *Don Quijote*vari, tanımlanamaz ve hiçbir zaman saptanamazdır. Öznelliğimizin ana konusu olarak ruh, hiçbir zaman bir araştırmanın ve bilimsel tartışmanın öznesi olamaz. Bir an parçacık, bir an dalga olan, hep gelip geçici, elle tutulamayan ışığın kendisi gibi, "dünyalar arasında yaşamakta" ve benliklerimizin derinliklerine geri dönmektedir. Ancak eğer bilge olsaydık muh-

temelen ruh hakkında sessiz kalıp dinlemeyi öğrenirdik. Ancak bu mümkün değildir. Bunun hakkında konuşmak zorundayız ve o yüzden konuşacağız.

Dolayısıyla, ilerleyen sayfalarda ruhlarla karşılaşma hikâyeleri anlatacağım. Bu anekdotlar istatistiksel analizlerde kullanabilecek nitelikte olmamasına rağmen gerçeklere dayanan olaylardır. Deneysel gerçeklikler oldukları için bilimsel gerçeklik olarak kabul edilebilirler. Bunlar gerçekten olmuş olaylardır ve bazen bunlar bir kişinin hayatında ya psikanalitik tedavi sürecinde başına gelmiş en önemli şeyler olmaktadır. Bunlar ayrıca, en azından bir araştırmacı için dünyadaki en ilginç hikâyelerdir; dolayısıyla onları nasıl anlatamayız? Belki de onları bu kitabın sayfalarında anlatmak bazı okurların "dünyalar arasındaki" her fırsatta kendini gösteren geçici yanardöner gerçeklik karşılığında içindeki "yabancıyı pencereye getirmesini" olanaklı kılacaktır. Bu gerçekliğe insan ruhu diyoruz. Aynı bizim gibi hem ebediyeti hem de zamanı paylaşmaktadır.

1
Travma ve Hayat Kurtarıcı Doğaüstü Olanla Karşılaşmalar

Ring the bell that still can ring
Forget your perfect offering
There is a crack, a crack in everything
That's how the light gets in

[Hâlâ çalınabilen çanları çalın
Unutun mükemmel sununuzu
Her şeyde var bir çatlak
Işığın içeri sızmasını sağlayan]

(Leonard Cohen, *Anthem*, 1992)

Mineraloglar; eğer bir kristalin temel yapısını anlamak istiyorsak, onun kırıldığı noktaları incelememiz gerektiğini söylerler. Bu bölümde, insanların süregelen ve birleşik hayatlarının "kristallerini" kırmış ve içlerine gizemli bir ışığın girmesini sağlamış travmatik deneyimlerinin olduğu bir dizi örnek vereceğim. Çatlakların kırık yer veya hatları, bizim *kop-*

ma anları dediğimiz şeyi temsil eder ve kopma da psişenin travma karşısında tepki olarak *yaptığı* şeydir. Kaldırılamayacak kadar ağır deneyimlerin şiddetinin tamamından bizi koruyabilmek için travmatik deneyimin farklı boyutları (his, etki, imge) parçalara bölünüp ayrılmakta ve beyindeki bölünmüş "sinir ağları" içine kodlanarak saklanır (bkz. Badenoch, 2008: 9). Bu sayede bunların bir araya gelerek anlamlı bir bütün oluşturmasının önüne geçilir. Bu noktadan sonra kendimize mantıklı gelemez bir hâle geliriz. Kendi tecrübemizi tutarlı bir silsileyle anlatamaz oluruz.

Şair Emily Dickinson, bu durumu şöyle ortaya koyar:

> Öyle bir acı var ki — çok büyük —
> Maddeyi bile yutup tüketmekte —
> Sonra Ebedi Boşluğu Trans'la kaplamakta
> Ki Hafıza dolansın
> Çevresine, ötesine ve üstüne
> Bayılmış birinin
> Güven içinde gezer gibi ayık gözün
> Onu düşüreceği yerde kemik kemik
>
> (Dickinson, 1961: 599)

Şairin bahsettiği travmatik bayılma, benim daha önce özbakım *sistemi* (Kalsched, 1996: 4) diye adlandırdığım bir şeye karşılık gelmektedir. Bu savunma sisteminin, ilerleyen sayfalarda keşfetmeye çalışacağımız bir *telos* ya da *amacı* vardır. Bu bölümde ve kitap boyunca sunulacak olaylar, özbakım *sisteminin amacının, benliğin masum çekirdeğinin gerçeklikte daha fazla acı çekmesini, başka bir dünyada "güvende" tutarak önlemek* şeklindeki hipotezi destekleyecektir. Bunun yanında, bu benliğin masum çekirdeği insanın kişiliğinin içinde yer alan ve sıklıkla ruh diye adlandırılan kutsal bir şeydir. "Ebedi boşluğu transla kaplayan" bu savunma sistemi, bütün benliğin kalan masum kısımlarını gerçek içinde acı çekmekle daha fazla zarar görmekten korumaya çalışmaktadır. Bu koruma, travmatik bir çevrenin tehdidi altında ezilen bireyin hayatta kalmasına yardımcı olduğu için değerlidir; ancak bu durumun uzun vadede

psikolojik büyümenin benliğin masum çekirdeğinin deneyimleri yavaş yavaş sindirdiği bağıntısal bir sürece dayanması nedeniyle bir hayli sorunlu bir hâl aldığı söylenebilir. Çözülmeli savunmalar buna engel olurlar ve dolayısıyla da kişisel gelişimi tehlikeye atarlar.

Özbakım sistemi, benliğin hassas çekirdeğini ayırma işlevi bakımından Jung'un "kolektif" ya da "arketipik" diye adlandırdığı bilinçdışının bir katmanından gelen belirli bazı çok büyük güçleri kullanmaktadır. Buna karşılık bu güçler, sıklıkla "ruhani" ya da "doğaüstü"[1] biçimlerde tecrübe edilir. Bunlar kişiyi transa sokabilir ya da şiddetli bir biçimde iç dünyasını parçalayarak akut olarak acıyı hissetmesini engelleyebilir. Bunların transegosal güçler olmaları nedeniyle, psişenin travmatik dissosiyasyondayken yardımına koşan çok yönlü güçlerini çalışmak, normalde görünmez olan bu güçlerin bulunduğu psişik gerçekliğin karanlık içbölgesine bir göz atmamızı olanaklı kılar. Bu güçler,[2] normalde egonun çalışmasına destek olurlar; ancak (travma gibi) kritik dönemlerde savunma amaçlı olarak da kullanılırlar, yardım alınmaması hâlinde bu durum psikopatolojiye ve yaşanmamış bir hayata yol açar.

Benim transegosal güçler dediğim olgular, psikoterapi sürecinde rüyalar ve insan psişesinin yarattığı diğer imgesel ürünlerde görünürdür. Bu kişileşmiş varlıklar, bu bölümdeki tüm vakalarda ve bunu takip eden bölümlerde vardır. Okurun keşfedeceği gibi, çocukluk travması olan bireylerin, sanki çoğumuzun görüp duyamadığı frekanslara ayarlanmışlar gibi, değişmiş bir duruma erişimleri vardır. Görünüşe göre pek çoğunun normal ötesi güçleri bulunmaktadır (bkz. Reiner, 2004, 2006). Normalde görünmez olan ruhlar dünyası onlar için daha ulaşılabilirdir ve gördükleri rüyalar bazen sanki *Yıldız Savaşları* gibi bilimkurgu filmlerinden ya da *Yüzüklerin Efendisi* gibi mito-şiirsel sagalardan çıkmış gibi arketipik dramalardır. Bazen doğaüstü olanın olumlu yönüyle, çok büyük bir ihtiyaç anında koruyucu bir melek gibi onlara gelen ve daha önce hiçbir insanın kendilerine sağlamadığı iç güveni tahsis eden bir "ses" ya da "varlık" ile hayat kurtarıcı karşılaşmalar yaşamışlardır.

Ancak diğer zamanlarda, şeytani sesler ya da zulmeden iç varlıklar gibi onlara içten saldırabilen, onları utandırabilen ve aşağılayabilen, tekrar tekrar travma yaşatan, onları umutsuzluğa ve derin bir çaresizliğe ve hatta bazen intihara sürükleyen karanlık ve ürkütücü enerji ve imgeler şeklinde ortaya çıktıkları görülür. Olumlu ya da olumsuz olsun, bu volkanik ve kişiliksiz libidoyla ilişkili ya da saldırgan güçler, Winnicott ve diğer nesne ilişkileri teorisyenlerinin çocuksu tümgüçlülük dedikleri, dönüşmemiş ve bu nedenle *mitolojik* ifadelerdir. Ancak onların bundan daha fazla olduğu görülmektedir. Bunlar, evrensel arketipik güçlerin kişileşmiş temsilcileridirler ve bu şekliyle dikkat çekici bir "zekâya" sahip merkezi bir arketip tarafından yönlendirildiği görülmektedir. Bu açıdan çocuksu tümgüçlülüğün öngörülebilir bir düzenle gelişen bir tür "saklı düzen" süreci vardır (bkz. Bohm, 1980).

Bu bölümde travma ve karşılaşmaların bu arketiptik boyutun olumlu ve birleştirici yönleriyle olan çarpıcı ilişkisini keşfedeceğiz (dissosiyatif güçlerin daha karanlık yönleri 3., 4. ve 9. Bölümlerde incelenecektir). Bu tür olumlu ve birleştirici deneyimler yaşayan insanlar, bunları asla unutmazlar. Bu tür deneyimleri takiben, pek çoğu artık ölümden korkmadıklarını söylemiştir. Bu anlarda süjenin bir anlığına sıradan gerçeklikle olağanüstü gerçekliği birbirinden ayıran perdenin arkasını gördüğünü düşünebiliriz. Bu tür anlar, insan deneyiminin ulvi ya da tarif edilemez boyutuna kısa bakışlar ya da "ipuçları" sağlar.

DERİNLİK PSİKOLOJİSİNİN RUHLAR DÜNYASINI KEŞFİ

Derinlik psikolojisinin pek çok öncüsü, ruhani olguları *travmalar tarafından yaratılmış bir boşluktan* aniden görünebilir şeklinde tanımlamıştır; ancak onların keşifleri kabul görmüş teorinin sınırlarına kalmıştır. Örneğin; 100 yıl önce, Amerikalı büyük psikolog William James, bizi "kırıyormuş" (travma) gibi görünen ve bizlerin hisli ya da ruhani diye adlandırmaya meylettiğimiz deneyimlerin, nasıl bize başka bir deneyim boyutunun kapılarını "açmakta" olduğunu anlatmıştı:

> Kısaca, aklımdakilerin hepsinin, beklenmedik bir hayatın ölümü takip ettiği şeklinde tanımlanabilir. Bunu söylerken, ölümsüzlükten ya da bedenin ölmesinden bahsetmiyorum. Bireyin deneyimleri içindeki bazı akli süreçlerin ölüm benzeri bir biçimde sona ermesi ve bazı bireylerde en azından çaresizlikle sonuçlanmasını kastediyorum. Bu olgu, en umutsuzluğa düştüğümüz zamanlarımızı takip eden yeni hayat aralıkları ile ilgilidir. İçimizde edebi ve hukuki erdemleriyle doğacılığın asla umursamadığı beceriler, nefesimizi kesen ihtimaller, kendi irademizden vazgeçerek çok daha üstün bir şeyin bizim için çalışmasına izin vermeye dayanan başka türlü bir mutluluk ve güç bulunur ve bunlar bize fizik kurallarının ya da yontulmamış etiğin hayal edebileceğinden çok daha çılgın bir dünya gösteriyor gibi gözükmektedir.
>
> (James, 1977: 137-8)

James aynı konferansta Janet, Charcot ve başkalarının bölünmüş ya da parçalanmış kişiliklere ilişkin ortaya koydukları çeşitli unsurların, genellikle bize kapatılan daha geniş bir manevi dünya ya da çevreye dair şu ana kadarki en güçlü kanıtları sunduklarını gördüğünü aktarır. Bulguları bu kitapta da kullanmakta olduğumuz çift gözlü "iki dünya" görüşünü desteklemektedir:

> Kısacası, inanan kişi kendi bilinci için, kurtarıcı deneyimlerin kaynağı olduğu daha büyük bir benlikle yine de bir devamlılık gösterir. Bu tür deneyimleri onların ışığında yaşayacak kadar yeterince ve sıklıkla tecrübe edenler, nereden gelirse gelsin, eleştiriden etkilenmezler... Onlar kendi imgelemine sahiptir ve bilirler ki içimizde görünmeyen, yardımın geldiği ve ruhun gizemli bir biçimde bizim aracı olduğumuz daha büyük bir ruhla bir olduğu manevi bir ortam bulunmaktadır ve bu da yeterlidir.
>
> (James, 1977: 139)

Ve James, bu iki dünyanın sıklıkla travmatik deneyimlerle dozunun arttığını söylemektedir. 1896 Lowell Dersleri'nde James şöyle bitirir: "Eğer normalüstü güçler varsa onlar benliğin içine girdikleri çatlaklar ve boşlukları kullanarak dışarı çıkmaktadırlar" (Taylor, 1984: 110).

Daha sonra Sandor Ferenczi, James'ten bir hayli bağımsız bir biçimde benzer bir keşif yapar. *Clinical Diary*'de (Ferenczi,

1988) yazdığı gibi, çok uzun zamandır uykuda olan bazı "ilkel güçlerin" travma ile nasıl "uyandırıldığını" göstermiştir ve şöyle demiştir:

> "Büyük ihtiyaç olunan zamanlarda" psişik sistemin yeterli düzeyde bir tepki vermekten aciz olduğu ya da bu belirli [psişik] organların şiddetli bir biçimde tahribata uğratıldığı durumlarda, bu ilkel psişik güçler ortaya çıkmakta ve bu karmaşanın üstesinden gelmeye çalışacak olanlar da bu güçler olacaktır... Bu tür yansımalar, şaşırtıcı bir biçimde bilinçdışının stres dönemlerinde verilen zeki tepkilerin anlaşılmasının önünü açmaktadır. Bunlara kehanet durumları da dahildir.
> Zekâ, [bu tür vakalarda] zaman ve mekândan bağımsızdır ve bu nedenle birey-üstüdür. "Orpha."
>
> (Ferenczi 1988: 6-13)

"Orpha", Ferenczi'nin, Elizabeth Severn adlı bir hastanın yardımına koşmuş ve *Diary*'de "RN" şeklinde tanımlanmış olağanüstü bir içsel nesneye verdiği isimdi. Orpha herhangi bir içsel nesne değildi; kendini Elizabeth Severn'in "koruyucu meleği" olarak tanımlamaktaydı – benliğin içsel, her şeyi bilen, erken gelişmiş zeki kısmıydı ve görünüşe göre üst güçlere erişebiliyordu. Ferenczi ve hastası, bu sıra dışı içsel nesnenin hayat kurtarıcı faaliyetlerini yeniden oluşturmayı başarabilmişlerdi. Orpha, katlanılamaz acı çekilen anlarda hastanın bedeni büyük bir işkenceye maruz kalırken ve hırpalanırken, kafasındaki görünmeyen bir delikten dışarı çıkıp, yıldızlarla dolu bir kubbeye yükselerek bir yıldız gibi uzakta parlayan, şefkatli ve anlayışlı "astral bir parça"ya dönüşmekteydi (Ferenczi 1988: 206). Akut travma geçtikten sonra, Orpha tekrar alçalarak darmadağın olmuş çocuğun var olmaya devam etmesini sağlayacak bir tür asgari düzeyde işlevini sürdürebilen bir benlik inşa etmesine yardımcı olmaktaydı.

Ferenczi, Orpha'nın manevi çıkarımları hakkında şu şekilde tahminde bulunmaktadır:

> Acı nedeniyle "aklını kaçırmış" olanlar, yani alışılageldik ben merkeziyetçi bakış açısından uzaklaşmış olanlar, özel durumlarıyla biz

> maddecilerin ulaşamadığı psişik gerçekliği tecrübe etmelerini sağlayan hâle ne kadar gelebilmektedirler? Ve burada araştırmanın yönü, sözde bilinmezin içine dahil olmak zorundadır. Acı çeken insanların analizleri sırasında düşünce aktarımı vakaları olağanüstü sıklıktadır... Ve çok gurur duyduğumuz aklın bizim malımız olmaması ve egonun ritmik bir biçimde tek başına her şeyi bilen ve bu nedenle de zeki olan evrene dökülerek değiştirilmesi ya da tazelenmesi gerekiyor olabilir.
>
> (Ferenczi 1988: 33)

C. G. Jung, psikiyatri kariyerinin erken dönemlerini geçirdiği Zürih'teki Burgholzli Psikiyatri Hastanesi'nde bulunan ağır travmalar geçirmiş hastalarının bazılarının yaratıcı kurgularını gözlemleyerek benzer bir keşfe ve gizemli kurguya doğru yönlendirilmişti. Freud'un, Jung'un bu hastalarda gördüğü tipteki hayati tehlike arz eder nitelikteki erken travmaların çok tipik bütün belirtileri gösteren psikozlu niteliklerini herhangi bir dönemde tecrübe etmiş olması çok da mümkün görünmemektedir.

Jung'u gerçekte heyecanlandıran şey, hastasının rüyası ve fantezi ürünleri ile klasik dönem çalışmalarından aşina olduğu mitolojik ve dini imgeler arasında ilkel ve tipik (arketipik) paralellikler bulunmasıydı. Bu paralelliklere zaten çoktandır konuyu inceleyen, başta muhtemelen bilinçdışı psikolojisi ile ilgili ilk büyük eseri (1903) yazan Frederick Myers gibi başkaları da işaret etmişti. Myers, bilinçdışının sadece "başka bir dünyanın" anlık ortaya çıkışlarında, yani bilinçdışının ağır dissosiyasyon vakalarında bazen faaliyete geçen daha derin bir katmanında var olan bir *mito-şiirsel* işlevinden bahsetmektedir. Hem James hem Jung bir "başka dünya" gerçekliğinin bilinçdışının bu derin katmanından parlaması ihtimalini görmüştür.

Mito-şiirsel imgelerin, *psişik gerçeklik* denen, gerçeklikten farklı bir dünyayı temsil etmeleri, Jung'un *The Red Book*'ta* da yazdığı (Jung, 2009) ve Freud'la ilişkilerinin sona ermesinden

* Carl Gustav Jung, *Kırmızı Kitap*, Çev. Okhan Gündüz, Kaknüs Yayınları, 2015. (y.h.n.)

sonraki çaresiz dönemi sırasında yaptığı acı verici keşfiydi. Jung'un "aktif hayal gücü", rüyalarının ve imgelemlerinin görünmeyen "güçlerine" *gerçek*miş gibi yaklaşmıştı. Onlarla konuşmuş ve onlar da sıklıkla Jung'un bilinçli olarak bilmediği bilgi veya cevapları vermişti. Bu kişileşmiş psişik güçlerin göreceli özerkliği, psikoz hastalarından görmesi nedeniyle Jung için çok tanıdıktı. Ancak bu tür güçlerin anlamlı ve hatta özgürleştirici motiflerle "örgütlenebilmesi"nin insan ruhuyla ilişkili olabilmesi tamamen başka bir şeydir.

Freud, Jung'un mito-şiirsel yaklaşımına katılmamaktadır. Freud, en temel içgüdülerimizin (Triebe) akli temsiller şeklinde kendilerini dışa vurduklarını kabul etmiş; ancak onlara herhangi bir ontolojik "gerçeklik" addetmek konusunda tereddütte düşmüştür. Onun yerine, bu kişilerin psişik gerçekliğini, gerçek gibi olan karakterini bilinçdışının inkâr edilemez gücünden alan "özel bir tür varoluş" (*eine besondere Existenzfrom*) olarak tanımlamıştır (bkz. Loewald, 1978: 8-9). Bu dünya her ne kadar "gerçekmiş" gibi gözükse de olgusal ya da maddi gerçeklikle, yani egonun dünyasıyla karıştırılmaması gerektiğini söylemiştir. Böylece Jung'un "iki dünyalı" yaklaşımının karşısında psişik gerçekliğin mümkün olduğu noktada tek bir dünyanın bulunduğu yerde olabileceği ("id'in olduğu yerde ego da olmalıdır") konusunda ısrar eden Freud bulunmaktadır. Bu farklılık, Freud ve Jung'un bir dinsel deneyim psikolojisine yaptıkları göreceli katkıların değerlendirilmesinde çok temel bir yere sahiptir. Jung'a göre "psişik gerçeklik" kolektif bir katmandır ve "dini" tecrübeye aracılık eder. Bilinçli bir biçimde bu dünyayla ilişki kurmak, ruh için iyidir.

GİZEMLE KARŞILAŞMALAR

Bir kısmı benim kendi hastalarıma ait olan aşağıdaki kişisel hikâyeler, psişenin kolektif tabakasında yer alan gizemli "güçlerle" karşılaşmaları tarif etmektedir. Bunların her biri birer travmatik deneyim sonucu ortaya çıkmıştır. İlk örneğim, daha önce başka bir yerde yazdığım bir hikâyedir (Kalsched, 1996: 41). Bu hikâyeyi burada tekrar etmemin nedeni psişenin esra-

rengiz zekâsının canlı bir örneğini ortaya koymaktır; çünkü bu örnek "kırık parçalarla" "ışık" arasındaki ilişkiyi çok net bir biçimde göstermektedir.

Küçük Kız ve Melek

Bu örnek, New Yorklu Jungçu analist Esther Harding'e 6 yaşındaki bir kızın annesi tarafından anlatılarak dolaylı olarak gelmiştir.

> Anne, küçük kızını bir sabah babasının çalışma odasına, kâğıt üzerine yazılmış bir notu götürmesi için gönderir. Küçük kız notu götürmek için gider; ancak kısa süre sonra ağlayarak geri dönerek "Özür dilerim anne; ancak melek girmeme izin vermiyor" der. Bunun üstüne anne, kızını ikinci bir kez yollar; ancak bu sefer de aynı sonucu alır; yalnız bu kez çok daha fazla gözyaşı vardır ve kız daha çok stres altına girmiştir. Bu noktada anne, küçük kızının aşırı hayal gücü nedeniyle kızarak babaya mesajı birlikte götürmek için elinden tutup odaya birlikte giderler. Babanın çalışma odasına girdiklerinde ise anne, kocasının sandalyesine yığıldığını, içkisinin yere döküldüğünü ve kalp krizinden öldüğünü görür.

Bu hikâye bizi arketipik psişenin benim yok olamaz kişisel ruh dediğim şeyi korumaya çalışan mucizevi ve şeytani güçlerine getirmektedir. Henriette Wyeth'in tablosu (Levha 2) *Death and the Child* [Ölüm ve Çocuk] bu dokunaklı anı tasvir etmektedir. Bu çarpıcı imgede, ölümün katlanılmaz gerçekliğini "görmesin" diye bir çocuğun gözlerini kapayan bir melek resmedilmiştir. Sanatçının farkında olduğu gibi, bazı travmatik etkilerin basitçe küçük bir çocuğun egosunun elindeki kaynaklarla anlaşılması ve algılanması mümkün değildir ve daha derin kaynaklara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu daha derin kaynaklara Winnicott "ilkel savunmalar" adını vermektedir; ancak Winnicott bunların ne kadar mucizevi olduğunu veya bunların "ruhani" niteliğinin çocuğun duygusal anlamda hayatta kalması için ne kadar önemli olduğunu tanımamaktadır.

Bu olayı yorumlamanın üç yolu bulunmaktadır. Olağan maddiyatçı/indirgemeci bakışa göre, çocuk dayanılmaz olan

acıya dayanabilmek için meleği "uydurmuştur" ... yani melek bir fantazidir, sanrıdır, bir "ruhani savunma"dır. Freud; tüm dinlerin bu tür savunmaların türevi olduğunu düşünmüştür: hayatın dayanılmaz gerçekliklerini daha katlanılabilir hâle getiren fantaziler.

Diğer taraftan, daha "doğaüstü" bir bakışla koruyucu meleğin gerçek bir ruhani varlığı temsil ettiği ve kızın dünyevi varlığına dayanılmaz acı anında "yukarıdan" müdahale ederek babasının odasına girmeyi engellediği söylenebilir. Kilise, böyle bir durumu gerçek bir "kurtuluş" mucizesi örneği olarak değerlendirebilir.

(Dünyalar arası üçüncü) bir yaklaşım ise şöyle olabilir: Koruyucu melek gerçekten de koruyucu olarak görülebilir – evet; ancak o zaman şu soru akıllara gelmektedir: Melek neyi korumaktadır? Ve olağanüstü bilgeliği ve merhameti nereden gelmektedir? Melek, Ferenczi'nin *Orpha*sı gibi "çok fazla" travma ile karşı karşıya kalındığında bilinçdışının kolektif katmanından (ya da belki de onun "semavi" ya da "ruhani" parçası içinde yerleşik olan. Bkz. Jung, 1988: 441-4) gelip egonun sıkıntılarına müdahale eden evrensel bir öz koruyucu varlığı temsil ediyor olabilir mi? Görünüşe bakılırsa bu varlık, egonun bilmediği bir şeyi bilmektedir; sanki melek, kızın tecrübe etmek üzere olduğu ve egosunu mahvedecek dehşeti (babasının ölümü) "görmüş" ve tam da babasının eşiğinin önünde durduğu anda onun içeri girmesini engellemek için ortaya çıkmıştır. Bu melek, küçük kızı değişmiş bir duruma koymuş ("boşluğu transla kaplamış") ve bu sayede annesi gelip kahredici anksiyete ve derin üzüntüsüne aracı olana ve ona şefkat gösterene kadar onu oradan uzaklaştırmıştır. Diğer bir deyişle, melek çocuğun ruhunu yok olmaktan kurtarmıştır.

Dolayısıyla bu üçüncü (mito-şiirsel) bakışa göre, melek çok fazla gerçekliğin çok erken gelişine karşı bir savunma hattı olmuş olabilir; ancak savunmanın "amacı" ne kurtuluştur ne de hayali bir koruma. Daha öncelikli olarak amaç, *gerçeklikle fantazi arasındaki mito-şiirsel bir yapıyı yeniden tahsis etmek olmalıdır;* çünkü küçük kızın ruhu burada yaşamaktadır ve melek de bu

ruhun koruyucusu gibi görünmektedir. O nedenle, ruhun varlığını sürdürebilmesi, öz koruma sisteminin "birincil" amacını oluşturmaktadır.

İnsan ruhunun gerçeklikle fantazi arasındaki mito-şiirsel bir kalıp içinde yaşadığını söylemek, D. W. Winnicott'ın anne ile bebeğinin, benlikle ötekinin, benlikle dünyanın arasındaki geçiş boşluğu derken kastettiklerinin önemini düşünmenin bir yoludur. Winnicott'a göre bu geçiş alanı, bebeğin tümgüçlülükten gerçeklik prensibine doğru yaptığı kritik geçişi yaptığı alandır. Kişinin bazı hayati kıvılcımlarının "kalıcılaşması" ve "bireyselleşmesi" gibi gizemli süreçleri içermektedir. O nedenle bebeğin meme hayaliyle annenin gerçek memesinin bir araya gelmesinden *daha fazla* şey olmaktadır (bkz. Giriş). Bunun dışında bir de bir iç süreç vardır: Ego ile Jung'un Benlik dediği onun derinlikleri arasındaki geçiş alanı. Burası görünüşe göre aynı zamanda melekler ve diğer melez "şeytani" varlıkların karışık var olduğu alanlardı.

Bu bakışa göre küçük kızın meleği belki de bir dış geçiş figürünün yokluğunda bir *iç* geçiş figürü, bir aracı sağlamıştı. Dissosiyasyon anında belki de iç gerçeklik dissosiyatif yırtıktan dış gerçekliğe doğru kanamakta ve bir tür dış "varlık" olarak belirmektedir. Bu mito-şiirsel "kan" eninde sonunda kabuk bağlar ve kişisel hikâye daha başlamadan imkânsız yarayı bir tür evrensel hikâyeyle tıkar. Ancak bunu yaparken küçük kızın egosuna hayata tutunma şansı verir; ruhun tam da bu anda ihtiyaç duyduğu dokunaklı bir biçimde doğru olan bir şey, yani *biri önemsiyor*! Ve bu "biri" annenin de ötesinde gibi görünmektedir, en azından bu anda.

Bu noktada şöyle bir soru sorulabilir: Dışsal aracılık ne kadar yeterli olursa olsun, *herhangi* bir çocuk nasıl ölüm gerçeğini, sevgili babasının ölümünü özümleyebilir? Bu bakımdan her birimiz "Gerçeğin yetimleri" değil miyiz? Ve ayrıca hepimizin ölüm denen ürkütücü boşluğun eşiğinde yer alan ruhlarımızın varlıklarını sürdürebilmesine yardım eden anlamsal bir yapıyı sağlayan birer mito-şiirsel (ruhani) hikâyemiz yok mu ki? Nihai gizemi ortalama bir hikâyeye dönüştürmek için bazen bir travma mı

gereklidir? Hatta belki onu yaşanabilir kılmak için? Travma, çocuğu dışsal kaynaklara ulaşma şansı olmadan, dolayısıyla sadece içsel kaynaklardan, "ruhani kaynaklardan" yararlanarak, yaşamın acılarıyla yüzleştirir. Aksi takdirde ruh bocalar.

Bu hikâyenin sonunu bilmiyoruz. Bu küçük kızın Grotstein'ın "Gerçeğin yetimleri"nden biri olup olmadığını bilmiyoruz. Eğer annenin bu deneyim için sunduğu ısrarlı aracılık yeterli olduysa ve bu travmanın oyunlar ve yaratıcı ilgiyle özümlemesi için gerekli yardım verilebilmişse o halde koruyucu melek, ruhun ihtiyaç duyduğu geçici mito-şiirsel yapıyı sağlayabilmiş ve amacına ulaşmıştır. Sonunda arka plandaki bilinçdışına geri dönmüştür. Ancak; eğer anne kendi anksiyete ve depresyonu içinde günlerce ya da haftalarca kaldıysa o durumda kızın meleği geri dönerek nüfuz ve istila eden akli bir varlığa dönüşerek geçiş alanında olduğu gibi onunla karışmak yerine, *ikame* bir gerçeklik yaratmış olabilir. Melek bundan sonra travmatik deneyimin sarılmasını yönetmiş olmalıdır; böylece o anla ilişkilendirilmiş hisler, duygulanımlar ve düşünceler normal hafıza kodlama sürecinin dışına atılmıştır. Yavaş yavaş bu melek kötüye dönüşmüş ve sonunda daha çok dissosiyatif süreci yönetmiştir. Bu tür bir "dönmüş meleğin" canlı bir örneğini ve onun şiddetli etkilerini Dante'nin *Divina Commedia** adlı eserinin ilk kitabında, onun Cehennem'e yolculuğunda göreceğiz (3. Bölüm).

Bu örneği kitabın bu kadar başında vermemdeki amaç, bu gizemli durumun eşgüdümlü olarak maddi ve manevi görüş ve buna benzer başka görüşler hakkında nasıl fikir sahibi olacağımıza dair bir fikir vermek içindir. Giriş'teki Inuit Hikâyeci maskesine istinaden (Resim 1.1), bu hem içeri hem de dışarıya odaklı bir görüş – "çift gözlü" görüş anlamına gelir. Sadece bu tür paradoksal durumlar buradaki gibi gizemli vakaların hakkını verebilir. Winnicott'ın ısrar ettiği gibi, bebeğin memeyi yarattıktan ve keşfettikten sonra " 'Bunu sen mi yarattın yoksa o sana dışarıdan mı sunuldu?' sorusunun ona asla sorulmayacak olması nasıl bebekle aramızda yapılmış bir anlaşma ise" (Winnicott,

* Dante Alighieri, *İlahi Komedya*, Çev. Nurseren Yurtman, Timaş Yayınları, 2013. (y.h.n.)

1971: 12) bu örnekteki travma geçirmiş küçük kıza da meleği bir yerlerde mi "bulduğu" yoksa içinden mi "yarattığı"nı asla sormayız. Bu tür bir sorunun sorulması ruha zarar verecektir; çünkü insan ruhunun büyüme ve gelişme imkânını bulduğu aradaki boşluğu, yani mito-şiirsel yapıyı tehdit edecektir. Bu yapı tüm anlamlı hikâyelerin geliştiği yerdir ve ruhun kendi biyografisine uygun bir hikâyeye, onu yansıtan bir imgeye ihtiyacı vardır.

ÖLÜM ANINDAKİ ZİYARETLER

Aşağıda ele alacağımız iki örnek, ölümle burun buruna gelinen olayları içerir. Burada ölmekle yaşamak arasında seçim yapma noktasına gelen iki çocuğa da bu dünyadaki hayatı seçme şansları olduğu konusunda güvence veren olağanüstü bir varlık tarafından aracı ve tanık olunması söz konusudur. Her iki durumda da bu varlığın hikâyesi bir içsel sır haline gelmiş ve başkaları tarafından dalga geçilmesi ya da "deli" muamelesi görmesi ihtimali nedeniyle gizli tutularak bağırlarına basılmıştır. Her iki vakada da hikâyenin kendisinin anlatılmasının iyileştirici bir etkisi olmuştur.

Jennifer ve Melek

Benim "Jennifer" diyeceğim ve sonradan hastam olan bir küçük kız, büyük ve derin bir üzüntüyle okulda oyun sahasında diğer çocuklardan ayrı bir halde tek başına otururken, kendisinin "kırılmış" olduğunu fark ettiğini hatırladı. Sadece sekiz yaşındaydı. Ancak iki yıl boyunca düzenli olarak üvey erkek kardeşi tarafından cinsel istismara uğramış ve eğer birine söylerse ona zarar vermekle tehdit edilmişti. Artık farklı olduğunun; zarar görmüşlüğünün, oyun oynayamadığının, masumiyetinin çalındığının, kırıldığının farkındaydı. Kalbinin kırıldığını söyleyebiliriz ve bu doğruydu; ancak kayıpları nedeniyle kendi üzüntüsünü bile terapinin çok ilerleyen dönemlerine kadar yaşayamamıştı. Onun yerine, kendini "kötü", dissosiye olmuş, kopartılmış ve sanki diğer çocukların hiçbir zorluk çekmeden ayak uydurabildikleri bir dünyada bir uzaylıymış gibi hisset-

mişti. Bu yabancılaşmanın iki boyutu vardı: Bir yandan dış dünyadaki insanlardan diğer yandansa kendine yabancılaştığını hissediyordu. Önceden kendisiyle "bir bütün" halindeyken, normal bir çocuk gibi oynuyor ve büyüyorken cinsel istismar sonrasında kendisiyle kavgalı hâle gelmiş, kendini kaybetmiş; bir tarafı kendisini devamlı gözlemler ve kendisinde hatalar bulup, eleştirip ve başkalarıyla karşılaştırırken, diğer tarafı ise utanç dolu ve endişe içinde dünyaya ayak uydurmaya çalışacak şekilde ikiye bölünmüştü. Kendisinin bildiği asıl benlik –kişiliğinin kalbi– o kadar derinlere saklanmıştı ki, onunla bağlantısını kaybetmişti. Büyük bir cesaret ve inatla tam yaşanamamış hayatına devam etti; ancak çok temel bir şey eksikti ve o bunun ne olduğunu bilmiyordu.

Jennifer büyüyüp benim terapilerime başladıktan sonra, bana ruhunu kaybettiğini söyledi. Söylediği kadarıyla ruhunun kısa süreli geri döndüğü zamanlar olurmuş –stüdyosunda tek başına resim yaptığında ya da doğada yalnız kaldığında– ancak çoğu zaman kendisini içeride değersiz hissetmekte ve bunun kendi eksiklik ya da "kötülüğü"nden kaynaklandığına ikna olmuştu. Çok fazla acı çekmekteydi; ancak bu acının çoğu kendisini yıpratıcı bir biçimde eleştirmekten ve dışarıda sevgi ve kabul görse bile hiç hafiflemeyen bir kendinden utanç duymaya bağlıydı. Sanki ruhunun yer aldığı alana alay eden kötü bir ruh taşınmış ve bu akli ruh her şeyi olumsuz hâle getirmiş ve içini umutsuzlukla, çaresizlikle doldurmuştu. Yıllar geçtikçe çok daha fazla yenik, başkalarıyla karşılaştırıldığında daha da artarak "başarısız" hissetmiş ve şartları tarafından çok daha acı bir duruma gelmiş, çok daha fazla sömürülmüştü. Hayatta kalmaktaydı; ancak yaşamıyordu. Daha sonraları bana "Bir benliğin dışında yaşamak yerine bir benlik inşa etmeliyim. Diğer insanlar benden farklı bir biçimde olma hakkına sahipler sanki... bense her zaman biri ya da bir şey 'için' var olmalıydım."

Terapi, sahte olan, onun iç "sesleri" ya da Corrigan ve Gordon'un (1995) deyişiyle onun patolojik "akıl nesnesi" tarafından arkadan kulağına fısıldanan kendini suçlayan kurban/fail hikâyesiyle değil, kendi gerçek hikâyesini anlatmaya başla-

mak için ona bir yer sağlamıştı. Ancak bu cinsel istismarların başladığı zamanlarda olduğu küçük, yardıma muhtaç ve kafası karışık insana karşı şefkat göstermeye başlamasıyla bu gerçek hikâyeye karşı büyük bir direniş gösterdi. Kendine şefkat göstermeye doğru gitmesine yardım eden anılardan biri, yedi yaşındayken onun melek olarak yorumladığı, ruhani dünyanın olumlu ve bütünleyici yönünü temsil eden ve yaşama isteğini desteklemiş bir "ışık varlığının" yaptığı "ziyaret"ti.

Üvey abisinin tecavüzü yüzünden yırtılmış bağırsakları nedeniyle kalabalık ve yoğun bir acil servis odasında bir sedyede ölmek üzere uzandığı sırada, acil servis hemşirelerinden birinin "onunla çok fazla uğraşma, zaten kurtulma şansı yok" dediğini duymuştur. Eterin tatlı kokusuna karşı savaştığı sırada bilincini kaybederken onlara rağmen hayatta kalacağına ve onlara yanıldıklarını göstereceğine yemin etmiş. Daha sonra kendisini, çok uzun bir zaman boyunca ona eşlik etmiş tanıdık bir acının yerini sıkı bandajların sızısına bırakmış bir halde daracık bir hastane koridorunda bulmuş. Tahminlerine rağmen hâlâ orada ve hayatta olduğunu bilip bilmediklerini merak etmişti.

Sonunda bir başka çocukla bir odaya almışlar. Sırtüstü yatarken yatağında oturmuş çok güzel sarışın diğer kızı görmüş. Okulda kullandığına benzer bir kutu içindeki renkli kalemlerini kullanarak boyama yapıyormuş. O anda mücadele etmek için birtakım nedenler olabileceği düşüncesi oluşmuştu. Gözlerini kapatmasına rağmen büyük ve parlak renkli boyaların imgeleri ve resim yapma isteği onunla kalmıştı. "Boyama yapabilir miyim? Boyama yapmak istiyorum" diye söylemiş, onun bu azminden etkilenen hemşireler, boyama yapmasına izin vermişlerdi. Jennifer onların "küçük harika"sı, "mucizevi iyileşme"si olmuştu. Ancak iyileşmesi çok uzun soluklu olmadı.

Aylar sonra çok soğuk bir kış günü öğleden sonra, kasvetli, zamanın olmadığı bir yerde karın zarı iltihabının nüksetmesi yüzünden ateş ve acı içinde kıvranıyordu. Yatakta uzanmış, uyuyup uyanıyordu. Bir şeylerin yolunda gitmediğinin farkındaydı ve söylenenlerin aksine iyileşmek yerine kötüye gidiyordu. Sırrıyla bir başınaydı. Yanında ise onsuz geçmiş bir Noel'den

kalanlar vardı: büyük bir teneke kutu dolusu suluboya. Hazinesini tutmak için çok az enerjisi olmasına rağmen tüm öğleden sonrasını renkleri tek tek inceleyerek geçirmişti. Her biri, ihtimallerle dolu birer güzel mücevher gibiydi; ancak hayati belirtilerinin gittikçe zayıfladığı sırada "şimdi bunlar benim ne işime yarayacak ki?" diye düşündü.

Melek ona geldiğinde, yanında sağ tarafında yumuşak beyaz sarı arası bir ışık yanıyordu. Ne erkekti ne de dişi. Bir dönem çok kötü ve küstahtı ve bir şekilde beklendiği gibi tanıdıktı. Sakin ve şefkatle yaklaşan eter haberci, hiçbir girizgâh olmadan şöyle demişti: "Devam etmek zorunda değilsin, istersen artık kendini bırakabilirsin." Varlık durmuş ve sonra şöyle devam etmiştir: "Ancak eğer kalmayı tercih edersen, bil ki hiç kolay olmayacak."

Jennifer tam bu anda kendini bırakmanın çok cazip olduğunu ve o yüzden de yardım istememenin çok kolay olduğunu hatırlıyordu. Ancak çok acı içinde uzun uzun düşünürken, gözü birden suluboyalar içinde gül kestanesine takıldı. Bir özlem duygusuyla doldu. "Bu rengi kullanmam gerek" diye düşündü. "Bu rengi kullanmadan nasıl giderim? Boyamam için, renklerimi kullanmak için kalmam gerek." Işığa doğrudan bakmadan, meleğe hayatta kalmak zorunda olduğunu bildiğini söyledi.

Bu sessiz dinginlik içinde kendini tanrıya emanet ettiği sırada, Jennifer kendisinden çok daha yüce bir varlık bulduğunu ve onun tarafından tutulduğunu biliyordu. Meleğin ziyaretiyle birlikte, kendisinden daha büyük bir şeyin parçası olduğunu bilerek hatırı sayılır bir aidiyet hissi de gelmişti.

Artık büyük tasarım içinde yapması gereken önemli bir şey vardı ve her ne kadar o sırada bilmiyorduysa da yaşamayı seçmesini sağlayan renk tutkusu, hayatı boyunca onu terk etmemiş ve onun ressam olmasına giden yolda ona eşlik etmiştir.

Dayanılmaz çocukluk dönemi ıstırabına ve neredeyse tamamen umudunu kaybetmesine rağmen Jennifer, "bu dünyanın ötesinde" bir şeyi görme ayrıcalığına sahip olmuştu ve her şeyi değiştiren de buydu. Yalnız başına çektiği ıstırabın artık bir tanığı vardı. Bu onun dünyaya bakışını değiştirdi. O, Eski Yunan

şairi Aeskhylos'un *Agamemnon*'da (1957: 9, 179-83) şunu derken kastettiği şeyi yaşamıştı:

> Ve uykumuzda bile unutamadığımız acı
> Damla damla kalbe düşer
> Ve kendi umutsuzluğumuzda, irademizin aksine
> Bilgelik gelir
> Tanrı'nın korkunç yardımıyla

Hastam, 50 yıl boyunca hiç kimseye anlatmadığı hikâyesini anlatırken gözyaşlarına boğuldu. Hayatını Meleğin onu ziyaret edişi ve "ölümcül hastalığına" tanık oluşu, sonra hayatında yedi yaşındaki haliyle görebildiğinden çok daha fazlası olduğunu bildirmesi, yani kendisini ölüme doğru giden bu riskli durumun kollarına bıraktığı takdirde "iyi olacağı" –tüm bunlar onu derinden etkiledi. Hikâyeyi anlatışı beni derinden etkiledi. Odaya bir tür dokunaklı bilgelik ve hisli bir derinlik girmiş ve ikimiz de bununla birlikte değişmiştik.

Yorum

Eğer hastamın deneyimini "iki dünyayı" birbirine bağlayan teorik anlayış ve hem psişeye hem de ruha yer olduğunu düşünerek ortaya koymaya çalışırsak şöyle bir şey ortaya çıkacaktır: Jennifer'ın üvey abisinin cinsel istismarına uğraması hayatını dramatik bir biçimde değiştiren, kalp kıran bir deneyimdir. Tanım olarak travmatiktir; çünkü olgunlaşmamış egosunun bütünleyici kabiliyetlerini altüst etmiş ve böylece onu dissosiye etmiştir; yani gelişmekte olan ego-kimliğinin devam eden sürecinden kopmuştur. Bu andan itibaren, onu bir bireye dönüştürecek geçiş alanı (Winnicott) da elinden alınmış oldu. Artık devam eden hayatında bir boşluk vardı; ego gelişimi sekteye uğramıştı (o bunu "kırılmış olmak" şeklinde tanımlamıştı). Bu boşluktan, bir zamanlar kendisinin "ruhu" olarak bildiği şeyin, vücudunun/aklının bütünlüğünü terk ederek bilinmeyen doğru giderek kaybolduğunu varsayabiliriz. Diğer taraftan bu boşluk, tam da en dibe vurduğu anda ona, içinde bulunduğu

durumla ve hayatının hikâyesiyle ilgilenen bir "varlığa" kısa süreli de olsa bakma fırsatı vermişti.

Bu melek, herhangi bir insanın yokluğunda ve çok zorlu anlarında bile Jennifer'in egosunu varlığını sürdürebilmesini sağlamış gibi gözükmektedir. Jennifer, çevresinde acısını paylaşabileceği herhangi bir insanın olmadığını bilmekteydi. Travmasını anlayamamaktaydı ve bunu ailesi ya da arkadaşlarının hiçbirisiyle paylaşamamıştı. Ancak şimdi, içinde bulunduğumuz dünyada onun yerini alabilecek bir insan bulabilinceye kadar, bir başka dünyanın sınırında ona tanık ve eşlik eden bir varlığı hissetmekteydi.

Ruh, her insanın merkezindeki gerçek benliği ya da hareket ettirici özü temsil ediyor gibi görüldüğü için ruhun kaybı hastamı anabiyoz halinde; sadece yarı hayatta, hissiz ya da donuk hisseder bir halde, canlılık ve yaratıcılıktan uzak, yabancılaşmış, parçalanmış ve depresif bir hâlde bıraktı. Psikoterapisi boyunca, canlılık hissini yeniden kazanmayı ummuş ve birlikte ruhun geri dönüşü için yeniden güvenli bir yerin inşası için çalıştık. Bu, tüm hayatı boyunca çaresizce hissettiği ihtiyacı ve bu ihtiyaçla birlikte ortaya çıkan utancı itiraf etme cesaretini bulduğu birlikte yarattığımız güvenli alanın içinde olduğumuz anlarda, yavaş yavaş ve adım adım gerçekleşti.

Çalışmamızdaki en önemli anların bir kısmı, Jennifer için son derece tatsızdı ve benim "yetişkin" ve sokulgan bir biçimde kendisini gerçekte hissettiği şeylere, yani onu ebediyen kusurlu, sıkıcı ya da hasta olarak damgalayacağına inandığı şeklindeki gerçek duygularından koruyan haline meydan okumamı gerektirmişti. Sanki onun "sunulan benliği" içindeki labirentte, sabırla, savunma mekanizmalarının sıkı bir biçimde koruyup sakladığı dokunaklı çekirdeğine giden yolumu bulmaya çalışıyor gibiydim. Şaşırtıcı olmayan bir şekilde, ilginç yüzeysel konuşmaların ardında kendi kusurluluğunun çekirdeği, sevilemezliği, "bozuk" olduğuna dair güçlü bir inancı vardı. Bu inanç, "senin ne kadar iğrenç olduğunu görmesine sakın izin verme, asla konuşma, bu çok yanlış; elbiselerini değiştir, çok gülünç görünüyorsun; onu alamazsın, zaten elinden alırlar; bir

erkeğe çekici gelmek için çok şişmansın" gibi içinden çok sert ve acımasızca şeyler söylüyordu. Bu Jennifer'in meleğinin "öteki yüzünü" temsil eden bu iç figür, 3. Bölüm'de sunulacak birkaç örnekteki "şeytani varlık" olarak öne çıkacaktır.

Jennifer'ın özbakım sistemindeki acımasız olumsuz sesler, ego uyumlu olması nedeniyle net bir biçimde duyulamıyordu. Onlar, Jennifer'ın, kendisi ile ilgili "gerçek" olduğunu düşündüğü şeyleri söylüyordu. Benim güven verici telkinlerim hiçbir şeyi değiştirmiyordu; çünkü söylenen herhangi pozitif şey her zaman içindeki despot tarafından bastırılıyordu. Diğer taraftan, geç kalmam, dikkatimin dağılması, hatta aramızdaki sessizce geçen anlar gibi benim savsakladığım şeklinde anlaşılabilecek en ufak bir işaret bile büyük bir korku yaratabilmekte ve şeytani varlığı ortaya çıkartmaktaydı. Şimdi "ondan bıkmış olmalıydım, sıkıntıdan terapiyi sona erdirecektim"; şimdi, hikâyesini anlatabileceği tek kişi "ondan iğrenecek ve uzaklaşacaktı."

Bu kırıkları yavaş yavaş işleyip tamir ettikçe onun gözlemleyen egosu ile yorumlayıcı "sistemi" arasında bir boşluk ortaya çıktı. Bu boşluk, onun kendi üzüntüsü için bir alan oluşturdu ve deneyiminden bahsederken gözyaşlarına boğulmaya başladı. Aramızda daha esaslı bir şey gelişti; hatırası ile meleğiyle geçirdiği ilk anları ve o anda hayatı tercih edişini anlatışı, bizi daha önce hiç olmadığı kadar derin bir yakınlık hissetmemizi sağladı. *Bu yakınlığın (aramızda) hayatının erken dönemlerindeki nesnel trajediyi bir arada tutmakla ilgiliydi.* Sıklıkla tekrar edilen kurban/fail hikâyesi, hayatının nesnel trajedisi (ve nihai zaferi) ydi. Bu daha derin gerçekliği paylaşmak, kişisel hikâyesinin altındaki "Büyük Hikâye"ye,[4] tüm insan hayatının trajedilerine (ve zaferlerine) katıldığı ve kendi payına düşen karanlığı (ve aydınlığı) aldığı yere bir bakış atma olanağı sağladı.

Birinin normal bir insani trajedinin parçası olduğunu bilmekle bir insan olarak başarısızlığa uğradığını hissetmek farklı şeylerdir. Jennifer artık kendisinin dışa dönük başarı ve başarısızlıklarının toplamından fazlası olduğunun farkına varmaktaydı. Bir yönü çok daha büyük bir şeye bağlıydı ve melekle ilgili hikâyesini anlattığı zaman, bu "çok daha büyük şey" bizimle

birlikte odada aramızdaydı. Bunu, ikimizde birden kendiliğinden gelerek fışkıran duygudan ve odayı dolduran şükran hissinden anlamıştık. Jennifer, bu hikâyeyi bana anlatmasının ruhunu bir şekilde geri getirdiğini düşündüğünü söylemişti.

Adeta diğer hayat için bir paratoner görevi gören iç atmosferindeki hayatı olumlayan enerjiler, melek hikâyesini anlatması Jennifer'ın hayatının erken dönemlerine ait şimdiye kadar konuşulmamış anıları canlandırdı. Örneğin; tacizler başlamadan önce o bir savaşçıymış, diğer çocukların olduğu grupta hiyerarşinin tepesindeymiş. Kendisine kötü davranan çocukları ısırarak kendisini korurmuş. Ayrıca dans etmeyi de çok severmiş: *Fındıkkıran Balesi*'nin bir kaydını bodrum katında bale kostümüyle dans ederek yıpratmış. Tacizler başladıktan sonra bile yaşadığı bölgedeki kilisede kendisini güvende hissetmiş, kilise korosuna katılmış ve kendisi kötü olmasına rağmen İsa'nın kendisini sevdiğini söylediğini duyduğunu hatırlıyormuş. Dua ederek dolan hayatını ve ne zaman intihara kalkışmak istese dua ettiğini ve genelde de karşılığında bir cevap aldığını anlattı. Kendisine şöyle dendiğini hatırlıyor: "Eğer gerekiyorsa kendini öldürebilirsin; ancak kendine birkaç hafta ver... Her şey daha iyi olacak."

Hikâyelerden biri, yakınlardaki bir tepenin yamacında bulunan ve ne kadar soğuk olursa olsun, mutlaka hep mart ayında gittiği bir tarladaki özel ve kutsal bir alanla ilgiliydi. Kendisini evde uyuşuk bir halde inzivaya çekip güneşli günlerdeyse arazideki özel yerine gider, orada, parmaklarını donduran soğuk rüzgârın altında, etrafını saran doğanın güzellikleriyle konuşabilmekte ve bu korunaklı yerde kendisini güneş ışığı ve sessizlikle rahatlatan Tabiat Ana'ya gözyaşlarını sunabilmekteydi. Aynı zamanda bu özel yer, Tanrı'ya eğer yaşamasına izin verirse, hayatını kendisi gibi zarar görmüş çocuklara adamaya yemin ettiği yerdi.

Tüm bu anılar, Jennifer'ın bana ve kendisine söylediği gelişen bir hikâyenin parçalarıydı. İlk anlattığı tek boyutlu, gerçek, ruhsuz iken; bu hikâye artık iç ve dış dünyaları olan "iki gözlü" bir hikâyeydi. Elbette, bu bütünleşik anlatı bir seferde olmadı ve bu yolda ilerlerken çok fazla sapmalar ve geriye dönüşler

oldu; ancak artık daha doğru, daha derin, daha anlamlı bir hikâye inşa ediyorduk.

Jennifer ayrıca bana bizim takip ettiğimiz psiko-ruhsal görüş ile ilgili olan "ruhun bedenden ayrılması" deneyimiyle ilgili bir şeyler öğretti. Bana şunları söyledi:

> Ölüme yakınken, bir acilde vücudumun üstünde süzülürken, etrafımda bir kayıtsızlık ve güvenlik hissi vardı... sakin bir his... gözle görülür bir biçimde bedenim aşağıdaydı. "Neden daha da uzaklaşmıyorum?" gibi bir düşünce geçti aklımdan; ancak vücudumu tamamen gözden kaybetmekten korkuyordum... Bunu istemiyordum. Bunun yanında benden daha büyük bir şeye bağlanmış olma hissi de vardı. Öteki tarafta bir tür daha geniş bir bilinç vardı... nasıl diyeceğimi bilmiyorum. "Önceki hayatlar" olabilir... belki de... sanki bir şey silsile hâlinde gelen hayatların bilinçlerini topluyor gibi... daha büyük bir akıl vardı, dünya için kemâle ermiş ve şefkat dolu. O akşam ebeveynlerim için çok üzüldüm. Merhametim sınır tanımıyordu.

Bu anlatı, bazı yorumlara göre William James'in 1908'de Manchester College'da verdiği Hibbert Dersleri ile doğrudan doğruya paralellikler içermektedir. Hastamın bu pasajlardan haberi yoktu. İşte James'in söyledikleri:

> Janet, Freud, Prince... ve diğerleri gibi birtakım dâhi tıp adamının ortaya çıkardığı bölünmüş insan kişiliğinin sayısız faktörü, otomatik yazma ve konuşma denen olağanüstü şey, medyumluk ve "beden istilası", bu anormal ya da doğaüstü unsurların bence üstün ortak bilincin mümkün olduğuna işaret eden en güçlü kanıtlar olduğunu düşünüyorum. Fechner'in dünyada yaşayan herkesin anılarının toplanıp saklandığı ve su seviyesi azaldığında ya da vanalar açıldığında bilginin aramızdaki sıra dışı bireylerin zihinlerine sızdığı büyük depo fikrini harfiyen dikkate almadan bazılarını hiçbir zaman anlayabileceğimizi sanmıyorum... Bence onlar, çok özel nitelikli birtakım dini deneyimlerdir ve (sözde bilimsel psikolojinin idrak ettiği tek kişi olan) sıradan ihtiyatlı adamın, bilincimizin daha geniş ruhani bir çevresi olan devamından dışlanması makul bir olasılıktır.
>
> (James, 1977: 134-5)

Jennifer'in deneyimiyle Fechner'in zaman ve mekânı aşan ve atalarımızın bir havuzda toplanmış anılarının da bulunduğu bir bilinç boyutu olabileceği fikri arasındaki olağanüstü benzerlik çok şaşırtıcıdır. Ferenczi'nin (yukarıdaki) hastası "R.N."de Orpha'nın olağanüstü bilgeliğiyle karşılaşmasıyla bağlantılıdır ve Jung'un kişisel bilinçdışının ötesindeki bir kolektif bilinçdışı fikrini de desteklemektedir.

Jennifer'ın çalışmamızın başındaki narsistliği, yani kendisini neredeyse tamamen "sunduğu benlikle" özdeşleştirmesi ve bunun gerçek, iç üzüntüsünün yarattığı ıstırapla yüzleşip mücadele edebilmesi için ihtiyaç duyduğu becerinin gelişmesine yol açmasının, Kierkegaard'ın psikospiritüel yazılarıyla ilginç paralellikleri bulunmaktadır. Kierkegaard bu narsist evreye *hissi* demiştir. Hissi birey, harici ve dünyevi bakımdan kuşatılmış, tamamen bilinçsiz bir yakınlık içinde yaşar ve "Ebedi olanın yarıp geçip kendisine tüm hayatının bir yalandan ibaret olduğunu hatırlatacağından korkarak endişeyle bekler." (Kierkegaard, 1972: 183). Kimseye kendisini anlatamayan birey, aynı zamanda kimseyi sevemez de dolayısıyla varlığı berbat bir melankoli ve umutsuzlukla, bir "ruh histerisiyle" dolup taşar. (Kierkegaard, 1972: 193). Bu rahatsızlık için Kierkegaard'ın sadece tek bir çözümü vardır: *Bir umutsuzluk eylemi*. Kierkegaard'a göre bu an, gerçek ve samimi bir etik-dini hayatın başlangıcıdır.

Bu teslimiyet eylemi ile birlikte insan, (çelişkili bir biçimde) kendisini seçer ya da daha doğrusunu söylemek gerekirse teslim alır:

> Ve birinin çevresinde, yıldızlı bir gece gibi, her şey durgunlaşınca, ruh bütün dünyada tek başına kaldığında, o zaman birinin önünde karşısına çıkan seçkin bir adam değil, ebedi Gücün ta kendisi olur. Gökler ayrılır ve ben kendisini seçer, daha doğrusu kendisini teslim alır. Sonra ruh, ölümlü bir gözün görüp görebileceği ve asla unutulamayacak en yüce olanı görür; sonra kişilik, kendisini ebediyen asilleştiren şövalyelik payesini alır. O daha önce olduğundan farklı bir başka kişiye dönüşmez, bilakis kendisi olur. Bilinç birleşir ve o artık kendisidir.
>
> (Kierkegaard, 1972: 181)

Bu güzel paragraf, Kierkegaard'ın insan benliğinin sonlu ve sonsuz, geçici ve ebedi, özgürlük ve gerekliliğin sentezi olduğu yönündeki görüşünü yansıtmaktadır. Bu olgunun farkında olmayış, insanı tek boyutlu, hiçbir yere götürmeyen dışsal hayata (narsisizm) sürükleyen "ruh histerisi" ya da "ölümüne hastalığı" getirmektedir. Çelişkili bir biçimde, birinin kendisinin gerçekten umutsuzluğuna sahip olması eylemi, Jennifer'ın kabullenmeye başladığı suçlusu olmayan bir trajedi, tarifsiz imaları beraberinde getirmektedir. Şimdi kırılıp parçalanmış bir yerden geçerek aydınlatan ışık, tamamen kabullenilmiştir. C. G. Jung, benzeri bir ego çöküşü deneyimini derinlemesine yaşamış, bunu yenilenmiş bir hayat takip etmiştir. Jung'un karanlığa doğru giden yolundan 8. Bölüm'de biz de gideceğiz.

Ölümün Eşiğinde Bir Işığın Meleğiyle Karşılaşma

Birazdan okuyacağınız ölümün eşiğine gelinmiş tecrübe, 2004 yılında Eastern Pennsylvania'da bir Quaker* grubun sponsorluğunda düzenlenmiş din ve psikoloji hakkındaki bir konferansta "Travma ve Ruh" başlıklı bir bildirinin ardından dikkatimi çekti. Konferansın üçüncü gününün sonuydu ve benimle birebir konuşmak için beklemiş küçük bir katılımcı grubun sorularını yanıtlıyordum. Orta yaşlı bir adam tereddütle arkadan yaklaştı ve bana, bildirimin yıllardır hatırlamadığı bir tecrübeyi tetiklettiğini söyledi. Olay, o 17 yaşındayken gerçekleşmişti. Bana hikâyesini anlatmaya başladıktan hemen sonra, etrafına telaşla baktı; çünkü hikâyesinin "çok garip" algılanacağından korkmuştu. Küçük grubumuzdakiler, olayın hassasiyetini anlayarak yavaş yavaş oradan ayrıldılar ve bizi yalnız bıraktılar.

R. Dixon Bell sonra bana birazdan anlatacağım hikâyenin bir özetini anlattı. Bittiğinde, ona bu hikâyeyi hiç yazıp yazmadığını sordum, bana "hayır" cevabını verdi. Ona e-mail adresimi verdim ve bana hikâyenin tamamını yazmasını tavsiye ettim; bu şekilde kendisi için bariz bir biçimde çok önemli olan bir

* 17. yüzyıl ortalarında İngiltere'nin kuzeybatısında ortaya çıkmış bir Hıristiyan mezhebi. (ç.n.)

şeyi onurlandırmış ve başkalarının duymasının da önemli olabileceği bir şeyi paylaşmış olacaktı. Birkaç gün sonra hikâyenin ayrıntılı hali, bölümlerini kullanabilme izniyle birlikte mail yoluyla bana ulaştı. Hikâyenin daha da ayrıntılı hâli ve benimle karşılaşışı, daha sonra yerel bir Quaker gazetesinde yayınlandı (Bell, 2006: 18-19).

Bay Bell'e bu olağanüstü deneyimi yaşatan akut tıbbi durum, ergenliğinde sağ burun boşluğunun ön duvarının iç yan bölümünde meydana gelen ciddi bir iltihaptı. Enfeksiyon, burun duvarını yemiş ve beynindeki atar damarlardan birini zayıflatmış; bu damar, dönem dönem patlamış ve beyin kanaması riski oluşturmuştur. Bir keresinde damarı patladığı için okuldan hastaneye yetiştirilen Bay Bell, burada becerikli bir kulak burun boğaz uzmanı tarafından sinüs pasajı doldurularak tedavi edilmişti; prognoz başta iyi görülüyordu.

Yatak istirahati ve devamlı takip yanında, her dört saatte bir dört iğne yapılmaya başlandı. Günler geçtikçe açıklanamaz bir biçimde Bay Bell'in durumu kötüleşti. Gittikçe zayıf düşmeye başladığını hissediyordu. Hikâyeyi kendi ağzından okuyalım:

> Durumumun kötüleştiğini ve umutsuzlaştığını hissediyordum. Doktorumun asık yüzünden, anne babamın endişeli sessizliğinden, benimle ilgilenen hemşirelerin birden seslerinin kesilmesinden anlıyordum. Hastanedeki yatağım benim ölüm döşeğime dönüşüyordu... Sonra bir anda kendimi uçsuz bucaksız, tamamen siyah ve rahat, kadife bir karanlıkta süzülürken buldum. Süzülürken, özgürlüğümle övünerek etrafa baktım. İçine yerleştiğim kürenin her tarafını inceledim. Doğrudan önümde yer alan küçücük lekecikler dışında mükemmeldi; bu mavi beyaz piksel, öyle denebilir mi bilmiyorum, güzel ve rahatlatıcı karalığı bozuyordu. Bu lekecik beni rahatsız etti ve dikkatim oraya odaklandı. Gittikçe daha büyük bir hızla ona çekildiğimi fark ettim. Aydınlık büyüdü. Onun geçit şeklinde ancak tepesinde bir kemer olan bir kapıdan parıldadığını fark ettim. Işık çevresi mavimsi olan yoğun bir beyaz renkteydi.
> Sonra birdenbire içine girdim ve doğrudan önümde ışının kaynağı vardı; orada boynu ya da uzuvları olmayan, vücudu kafasının üzerinde bulut benzeri bir giysi gibi görünen yükselen bir figür vardı. Giysi düşüp bulut benzeri zeminin parçası hâline geldi. Işık onun

gözlerinden yayılıyordu. Gözleri, yüzünde seçilebilen tek kısımdı ve onların içine herhangi bir acı çekmeden bakabilmek beni çok şaşırtmıştı. Bu varlığın tüm kucaklayışıyla anında doluvermiştim. Bu her ne ya da kim idiyse, beni her şeyin, her türlü özlemin ötesinde seviyordu. Doksan derece sağıma döndüm; gözleri beni takip etti. Bir yanım, buraya gelmemi sağlayan geçidi aradı; ancak o burada değildi. Figürün ötesinde ve solunda sadece küçük, küre biçimli ve benim çalı olduğunu düşündüğüm bir çıkıntı vardı. Her şey gibi o da çevresi mavimsi olan yoğun bir beyaz renkteydi.

"SEN..." Kelime benliğimi titretmişti. Tamamen yeni ve canlandırıcıydı; doğrudan yaratılışın fırınlarından gelen bir şey gibiydi. Tüm özümü kaplamıştı. Sözcüğün sadece belirdiğini fark ettim. Onu duymamıştım. Beni kastediyordu, sadece "SEN..."in adını koyabileceği benliğimin o güzel kısmını. Anlamının doluluğunda, ilettiği mükemmellikte mest olmuştum. O gözlerin içinde erimiştim.

"KALABİLİR..." Yine bir keşif. Evrenin doğuşundan gelen bir müzik. Şimdiye kadar hiçbir zaman duymadım ya da "...-ebilir..."in gerçekten ne anlama geldiğini düşünmemiştim, mutlak seçim şansı.

"YA" ... "DA..." Tek heceli sözcükler geçiyor aklımdan. Her birinin içinde tüm bilginin vaadi.

"... GERİ... DÖNE... BİLİRSİN..."

Anne ve babamın tasviri ile birlikte tarifsiz bir acı içimi doldurdu. Terk etme ihtimalinin yarattığı bir anlık mutsuzluk içimde büyüdü. Sonra yanan bir öfke geldi, kafamın içindeki kan ağlayan noktaya yönelmiş bir öfke. Patlayan bir öfke, enerji ve ısı oldu olan. Ne seçeceğimi biliyordum...

Gecenin bir yarısı uyandım. İyiydim. Üç gün sonra taburcu oldum. Doktorlarım hayrete düşmüştü.

Sonra (o sırada sadece on yedi yaşındaydım) "ölümle burun buruna gelmiş" insanların yaşadıkları deneyimleri okudum. Onların ne gördüklerini biliyordum. Ben risk alan biri değilim; ancak o günden sonra artık ölümden hiç korkmadım. Ve hiçbir zaman 1966 Mart'ında çok hasta bir ergen olarak o yatakta yatarken yaşadığım o tecrübeyi unutmayacağım.

Daha sonra *Quaker Journal*'da yazdığı yazısında Bay Bell o dersten sonra hikâyesini bana anlatma kararını dile getirmektedir.

Nihayetinde o kürsüye yürüdüğüm ve şahsi bir şeyler paylaştığım için kendimi hiç bu kadar iyi hissetmemiştim. Dr. Kalsched'in kürsü-

süne giden o zorlu adımlar, hayatımın en özgürleştirici deneyimlerinden birine yol açtı. Ruhumun gizlediğim kısmı cesurca yeryüzüne gün ışığına çıktı ve dünya neredeyse gözünü kırpmadı bile. En önemlisi de o manevi karşılaşmada en yakın türden bir güvenlik hissi ve tarifsiz bir sevginin kabardığını ve kişiliğimin sağlam ve erişilebilir bir parçası haline geldiğini hissettim. Donald Kalsched ile yaptığım konuşmadan sonra uyuyamayacak kadar yorgun olduğumu gördüm; bu nedenle Lebanon Valley kampüsünde bir gezintiye çıktım. Neredeyse hemen şapel kulesinin ucu dikkatimi çekti, çevresi mavimsi olan yoğun beyaz bir ışığa boyanmıştı. Çok uzun zaman önce parlak bir meleğin kendi ruhumun iç ışığını yaktığı yere benzer bir yerde olduğumu bilerek gülümsedim.

Önceki İki Vaka ile İlgili Yorum: Yaşamayı Seçmek

Yukarıda sözü edilen iki anlatımın en dikkat çekici yanlarından biri hem Jennifer'ın hem de Bay Bell'in kendi melekleri tarafından kendilerine bir "seçenek" sunulmuş olmalarıdır. Bu seçenek, onların iradelerini harekete geçirmiş gibi görünmektedir: Jennifer'ın durumunda, olumlu bir sebeple bunu yapmıştı, bu sayede, aynı hastanede gördüğü küçük kız gibi gül kestanesiyle boyama yapabilecekti. Bay Bell'in durumunda, seçimi ailesine olan derin bağlılığına ve ölmesi hâlinde ebeveynlerinin yaşayacağı kedere dair farkındalığı harekete geçirmişti. Hiddetli bir reddediş, bunun içinden dışarı çıkmasını sağlamıştı. Her iki örnekte de yaşamak için güçlü bir kararlılık, meleklerin tanıklık eden varlıkları ve seslerine bir tepki olarak ortaya çıkmıştır.

Avustralyalı psikanalist Neville Symington, bu hayatı seçme anının üstünde durmuştur. O, buna benliğin ve dışarıdaki hayatı destekleyici nesnenin boyutlarından oluşan gizemli içsel bir nesne olarak gördüğü *hayatveren*in tercih edilmesi diye adlandırmıştır. *Hayatveren*, sadece onu tercih ettiğimizde ortaya çıkmaktadır. Symington, hayatımız boyunca *hayatveren*i seçmek ya da reddetmek arasında tercih yapmamız gereken pek çok varoluşsal ikilemle karşılaştığımızı söylemektedir. Bu bir inanç eylemidir. *Hayatveren*in reddedildiği durumda, sonuç olarak benliğe çekilme ve bazı durumlarda patolojik narsisizm ortaya çıkmaktadır (bkz. Symington, 1993: 3).

Symington, çocuklukta yaşanan travmaların ilkel psikolojik savunma yapılarının bir insanın hayatının kontrolünü ele alması ve onları narsisizme götürmesi konusundaki kilit faktör olmadığını söylemek istemektedir. Tam aksine, bireyin travmaya tepki olarak, dayanılmaz ıstırap karşısında hâlâ *hayatveren*i tercih edebilmeleridir. Çok açıktır ki hem Jennifer'ın hem de Bay Bell'in örneklerinde bu seçim yapılmış ve melek varlıkların belirişleri, her ikisine de savunma amaçlı bir karanlığa ve muhtemelen ölüme direnmelerine, onun yerine hayatı seçmelerine yardım ettiğini düşünebilmekteyiz.

Şu ana kadarki tartışmalarımızda, ilgili meleklerinin "daha büyük" bir hikâye, travmaya bağlı egolarının ötesinde bir anlamsal ortam sağlamışlar gibi görülmektedir. Jennifer, melekle karşılaşışının kesinlikle burada var oluşunun çok daha büyük bir amacı olduğu fikriyle tanıştırdığını söylemektedir. Daha önce farkında olmadığı bir tür "görevi" vardı ve gül kestanesi renginin saf güzelliği deneyimi, ruh dolu hayatını mümkün kılan (sanat da dahil) mito-şiirsel matrisini toparlamasına yardımcı oldu. Bu, daha fazla acı çekmek anlamına gelse bile onun hayatı seçmesini sağladı. Daha büyük bir anlam hem Jennifer hem Bay Bell tarafından görüldü ve ruhları "dünyalar arasındaki" olası boşluklarına geri döndü. Bu, en azından, sıra dışı gerçeklikle karşılaşmalarından kaynaklanan gelişmiş anlamlı canlılık duygusunu açıklamanın bir yoludur.

BİR KORUYUCU MELEK OLARAK KUTSAL ANA

Benimle iki yıl boyunca analiz seansları yapmış genç bir ensest kurbanı, hayatının üçüncü ve dördüncü yıllarından anılarını hatırlamaya başladı. Her pazar annesi kilisedeyken o sırada çoktan sarhoş olan babası onu kızın yatak odasından bodruma götürüp ayinsel bir biçimde onu dövdükten sonra, kendisi mastürbasyon yaparken parmaklarıyla vajinasına giriyordu. Bu kaygı dolu anılar bilinçte belirmeye başladıkça görüşü bulanmakta ve başı çok şiddetli bir biçimde dönmeye başlıyordu; dolayısıyla keşif için sadece çok az bir süremiz oluyordu. Bu süreç ilerledikçe onun bir kısmının dissosiye oldu-

ğunu, tacize uğrayan vücuduna yukarıdan baktığını fark ettik. Bir gün seans sırasında, bu dissosiyasyon nöbetleri sırasında "nereye" gittiğini sesli bir biçimde düşündüm. Bir an düşündü ve sonra gözyaşlarına boğularak çok duygusal bir biçimde "Kutsal Ana'nın kollarındaydım" dedi. Sonra bana Kutsal Ana'dan bahsetti. Her zaman mavi giyindiğini ve çocukluğunun çok zorlu zamanlarında Kutsal Ana'nın nasıl bir iç sığınağı olduğunu anlattı.

Burada, hastamın kişisel ruhundan geriye kalan ne varsa onu gerçek annesiyle yaşadığı asıl hayatından kaçıran ve bir tür güvenli ve kapsanma hissi vardı. Bu Kutsal Ana ruhani bir figürdü, onun koruyucu meleğiydi, mito-şiirsel psişenin kişileştirilmiş "varlıklar" için oluşturduğu ortamın parçasıydı. Hastamın dualarını dinledi ve onu kriz zamanlarında, kişisel bir kapsayıcının var olmadığı bir anda benötesi bir kap görevi görerek onu bir arada tuttu.

MERYEM ANA VE 7500 METREDE BEBEK

Yukarıdaki hikâyeyi bir öğleden sonra bir grup psikoterapist ile yaptığım travma üzerine bir çalıştayda anlattıktan sonra, ara verdiğimiz sırada Katarina adında bir kadın bana yaklaştı ve "Kutsal Ana" ile ilgili hikâyenin kendisinde uzun zaman önce çocukluğunda yaşadığı ve yıllardır hiç aklına gelmeyen bir hikâyeyi tetiklediğini söyledi. Gözyaşlarına boğulmuş bir halde hikâyesini kısaca anlatmış ve sonra ayrıntılarını e-maille atmıştı. "Sevgili Doktor Kalsched" diye başladı maili:

> Sözleriniz, sanki uzun zamandır olmayan Güneş ışığı gibi, ruhumu çevreleyen bir yorganı daha eritip attı üstümden. Bu da bildiğiniz gibi, daha fazla ışık girmesini, anlayışı ve özgürlüğün benim olmasını sağladı. Çok özgürleştirici ve heyecan vericiydi. Çok teşekkür ederim! Bu hikâyeyi sadece bir kez daha, çok uzun zaman önce anlatmıştım ve o zaman da duyguların hücum edişine ve onu takip eden rahatlamaya hayret etmiştim. Bu hikâyeyi insanların çoğu inanmayacaktır; o nedenle de kendine saklamıştım. Bunu duymak ve gerçeği bilmek istediğiniz için teşekkür ederim. Benim daha az yalnız hissetmemi sağladı.

Katarina II. Dünya Savaşı'nın başında Doğu Prusya'da doğmuştu. Babası cephedeydi, annesi ise Hitler'in emirleri doğrultusunda uzak bir kentte çalışmak zorundaydı. O ve ağabeyi ile birlikte çocukluğunun yegâne değişmez figürü ve umudu ayakta tutan çok sevecen anneannesi Omi birlikte yaşıyordu. Kısa bir süre sonra babaannesi gelip ağabeyini alıp götürdü. Artık tek oyun arkadaşı gitmişti ve Omi ile birlikte Rus cephe hattı her geçen gün daha da yakınlaştığı için evsiz barksız kalmışlardı. Katliamlara dair korkunç hikâyeler bütün Doğu Prusya boyunca yayılıyordu, o nedenle aile güneydeki Freiberg'e kaçtı.

Freiberg'e vardıktan üç hafta sonra müttefikler şehri bombaladılar. Katarina bombaların çıkardığı ıslığı, yangınları, kokuları ve sakatlanan ve yaralananların çığlıklarını hatırladı. Dakikalar içinde üç bin kişi ölmüştü. Mülteci olarak Doğu Prusya'ya doğru kaçarlarken köy ve kasabaları boşaltan, hareket eden her türlü Almanı öldüren Rus kara kuvvetleri tarafından kovalanıyorlardı. Üç ay sonra çok sıskalaşmış, evsiz kalmış; ancak hayatta olarak Bavyera'da, kıt kanaat geçinen, tarlalarda çalışan göçmen işçiler olmuşlardı. Katarina artık beş yaşındaydı. Savaş bitmişti. Ailedeki tüm erkekler ya ölmüştü ya da kayıptı. Annesi Münih'te bir iş bulmuştu ve kısa süre sonra bir Amerikan askeriyle evlenmişti. Bavyeralılar tarafından istenmeyen Katarina ve Omi, artık hayatlarına yeniden başlayabilecekleri sessiz sakin bir kasabada tek başlarına kalmışlardı. Ama bunun bir önemi yoktu. Birbirlerine sahiplerdi. Kendi ağzından dinleyelim:

> Omi ile hayat harikaydı. Toprak sessiz ve yeşildi. Doğanın kokusu zengin ve umut ve huzur doluydu. Artık arkamızda bombalar ya da yıldız gibi kayan uçaklardan açılan ateş ya da tanklar yoktu. Üstüne basılacak ölü hayvanlar ya da insanlar da. İnekler ve keçiler ve tavuklar ve domuzların hepsinin Bavyera'da yiyecek çok şeyleri vardı. Tarlalarda gün doğumundan gün batımına kadar çalışıyorduk. Ben her zaman Omi'nin yanındaydım. Geceleri beni evin dışındaki tuvalete gitmek ve gizlice girip ineklerden nasıl süt aşırılacağını anlatmak için uyandırırdı. O zaman bile beni uyandırmasının sebebinin beni beslemek olduğunu anlıyordum. Omi biz şerbetçiotu ve patates

böcekleri toplarken ya da çiftçiler için dikiş dikerken şarkı söylerdi. Aşağı yukarı bu zamanlarda annemin bir askerle Amerika'ya gittiğini öğrendim. Bir yıl sonra onun ve bu askerin yanına gönderildim. İkisini de tanımıyordum. Bunun, Omi'yi sonsuza kadar terk etmek olduğunu bilmiyordum. Ancak çok korkmama rağmen hiç ağlamadım. Uçakların bende o ana kadar çağrıştırdığı tek şey bomba atmalarıydı. Amerika'ya olan yolculuğum için çıkmam gereken metal basamakların parmaklıklarında küçük ellerim donmuştu. Kaşındıran bir üniforma giymiş bir adam ellerimi bıraktı ve beni askeri uçağa taşıdı. Beni küçük bir pencerenin önüne koydu ve ben 18 saatlik uçuş boyunca orada kaldım. Kimseye bakamadım. Pencereden dışarı baktım.

Uçak çok şiddetli kükreme benzeri sesler çıkardı ve beni koltuğuma yapıştırdı. Gözlerimi kapattım ve ölmek için hazırlandım. Ağlamadım; ancak öldüğüm zaman Omi ile birlikte olmak istedim. Birlikte Doğu Prusya'da ölmüş olmayı diledim. Gözlerimi açtığımda nerede olduğumdan emin olamamıştım. Ancak penceremden dışarıda bulutlar vardı. Büyük beyaz ve üstünde kubbe olan bir tanesinin üstünde Meryem Ana ve Bebek İsa oturuyordu. Gideceğinden korktuğum için kendimi ona bakmaktan alıkoyamadım. Bebeği kendisine, başını göğsüne yakın tutuyordu. Meryem Ana'nın elbisesi açık maviydi ve sanırım çocuk pembe tonlarda giyinmişti.

Onun nasıl uçağın dışında bulutlardan büyük beyaz bir tahtta oturabildiğini bilmiyorum. Çok huzurlu ve çocuğuyla çok meşgul görünüyordu. Aralarındaki sevgiyi görebiliyordum. Tüm yol boyunca benimle uçtular. Gece karanlığında bile onları görebiliyor ve sadece onları düşünüyordum. Beni terk edeceklerinden korktuğum için uyumamaya çalışıyordum. Eğer Omi'yi düşünmeme izin vermiş olsaydım ağlayabilirdim ve kim ne yapabilirdi? Hiçbir şey. Aynı savaştaki gibi. Kimse için yiyecek ve sıcaklığın olmadığı bir yerde bunlar için ağlamanın bir faydası yoktu. Beni uçağa taşıyan adam ellerimden tutup beni koltuğumdan kaldırıp uçaktan taşıyarak indirdi. Amerika'daydım ve Meryem Ana ve İsa göklerde bir yerlerde beni bir süreliğine ziyaret ettikleri yerdeydi.

Bu görüntüler o kadar gerçekti ki bugün bile onun bir rüya ya da rüyanın sonu olmadığına eminim. Yıllar sonra, genç bir anneyken, bir Hallmark dükkânında beni perçinleyen bir heykel gördüm. Meryem Ana ve çocuğun duruşu benim gördüğüm şeyle bire bir aynıydı. Şimdi o heykeli benim Noel zamanı bebek odasında yüne sarılı bir halde duruyor. Bunu duymak ve onun gerçek olduğunu bilmek istediğiniz için teşekkür ederim.

İşte psişenin, müşfik mito-şiirsel güçleriyle yeni bir ülkeye gittiği o ıstıraplı uzun gece boyunca tamamen yok olma ve ezici yalnızlıkla tehdit edilen Katarina'nın ruhunun bir tür vekil-imgesini nasıl elinde tuttuğunun bir örneği. Küçük bir çocukken bile Katarina, gözyaşlarını toplayacak bir insan kabın olmadığını biliyordu. Uçakta o sırada olan hiç kimseyle travmasını paylaşamamıştı ve ağlamak istemiyordu. O yüzden, o tehlikeli geçiş sırasında ruhu geçici olarak vücudunun dışında "askıya alınmıştı"; insan/tanrısal anne ile insan/tanrısal çocuk arasındaki sevginin dikkat çekici ve güzel imgesi içinde tutulduğunu söyleyebiliriz.

Katrina'nın hayali ve yas tutan benliğinin karşısına, dayanılmaz acısı tarafından yaratılmış olan boşluktan güzel bir imge çıkmıştır. Bu *yankılanan imge*, ruhunun varlığını bir şekilde sürdürmesini sağlayan iki dünyanın "matrisi" ya da ruhunu tekrar geri getirecek nitelikte Amerika'da yeni bir hikâye yaratıncaya kadar onu tutacak bir hikâye sağlamıştır. Dehşet verici hikâye/imgelem, o an için çok daha acı verici olan kişisel bir hikâyenin yerini alan bir arketipsel hikâyedir. İçinde anne-çocuk birlikteliği, çok sevdiği gerçek Omi'sinin keder dolu yokluğunda hayal edilmiş derin bir bağlılık vardı, her şeye rağmen yine de bir bağlılık içermekteydi.

Dolayısıyla bu travma fay hattı boyunca, birtakım gizemli "manevi" enerjilere ve içimizi hayranlıkla dolduran ve merak ettiren imge-paylaşımlarına göz atma fırsatımız oldu. Bu deneyimler, Jung'un iç dünyamızın mito-şiirsel içeriğinin, yani bilinçdışının *dramatis personae*'nın, etkileşimleriyle birlikte sadece dışarıdan içselleştirilmediği, aynı zamanda nesnel psişeye katıldığı şeklindeki kanaatiyle de örtüşmektedir. Diğer bir deyişle, onlar maddi ve manevi, kolektif ve kişisel iki dünyanın vatandaşlarıdırlar.

Bu noktada önemli bir soru ortaya çıkar: Bizler başka bir ruhani gerçeklik dünyasından zaman zaman haberler alan, örtünün öte tarafında duran *maddi yaratıklar* mıyız yoksa maddi bir varoluşla kıvranan *ruhani varlıklar* mıyız? Bu soru yalancı bir ikilem içermektedir. Bizlerin her ikisi birden olduğumuz

açıktır. Ve o nedenle gerçek hikâyenin bulunduğu, dışarı bakan bir açık göz ile içeri bakan diğer kapalı gözün bulunduğu iki dünyanın arasındaki olası boşlukta yaşamaya çalışıyoruz.

JUNGÇU ANALİZDE GİZEMLİ BİR DENEYİM

Birazdan anlatılacak "dünyanın ışıkla dolup taştığı" gizemli deneyim (Foster, 1985) kayda değer bir örnektir çünkü Jungçu analizinde çıkmaza girmiş ve analistinin kendisini anlamasını sağlayamadığı için analizi sonlandırmaya karar vermiş otuzlu yaşlarında bir kadının başına gelmiştir. Önemli bir ilişkideki bu kırılma, ona derin bir ruhani deneyimin kapılarını açmış gibi görünmektedir. Hayatındaki erken dönem travmatik kayıpların, Genvieve Foster'ı daha sonra yaşayacağı bir duruma karşı savunmasız bırakmış olduğuna dair emareler bulunmaktadır. Büyüleyici hikâyesi, yıllar sonra yayınlanmış ve bizi bu tür deneyimleri anlamaya daha da yaklaştıran ve onların travmayla olan muhtemel ilişkinlerini aydınlatıcı yorumlar içermektedir.

Bayan Foster, çocukluğunun erken döneminde kız kardeşinin travmatik ölümü ve daha sonra üç yıllık evliliğin ardından ilk kocasının erken denebilecek ölümü nedeniyle nasıl acı çektiğini anlatıyor. O dönem iyi bilinen Jungçu analist New Yorklu Dr. Esther Harding'e psikanalitik yardım almak için başvurmuştu. İlk birkaç yıllık çalışmalarını verimli olarak tarif eden Bayan Foster, Dr. Harding'in yardımıyla hayatını toparlayabilmiş, yeniden evlenmiş, iki çocuğu olmuş ve yerel bir kolejde İngilizce öğretmeni olarak iş bulmuştu. Ayrıca New York'taki Analitik Psikoloji Kulübü ve ilgili eğitim grupları da dahil olmak üzere Jungçu camia içinde çok aktif rol almaya başlamıştı. Analizi sırasında birkaç yıllık sürede ortaya çıkan çatışmalar, nihayetinde bir yanlış anlamaya yol açmıştır. Foster, çıkmazı şöyle anlatmıştır:

> Yaratıcı tarif ya da yaratıcı içeriği olan bazı analitik malzemem sürekli olarak hor görülmüş ve kenara atılmış gibi görünüyordu. Bana yaratıcılık gibi görünen şey onun için bir "animus hayalinden" başka bir şey değildi ve ancak bu yaratıcılık anlayışını kurban edersem

analizimde ilerleme kaydede-bileceğimi düşünüyordu. Anlıyordum, daha büyük ve önemli bir değerin ortaya çıkması ihtimaline kadar egoma boyun eğdirerek bana yardım etmek istiyordu; ancak bu benim açımdan bunu gerçekleştirmenin yöntemi değildi ve devamlı direniyordum... Hiç tartışmadık, ikimiz de gerçekten denedik; ancak temelde yanlış bir yorumlama olduğunu bildiğim şeylere konusunda uyuşma noktasına gelmiştim. Artık farazi birini analiz ediyorduk, gerçek bir insan olan beni değil.

(Foster, 1985: 7-8)

Nihayet ve çekinerek Bayan Foster analistine analitik çalışmayı sona erdirdiğini söyledi. Bu arayı vermek, onun için hayli zor bir tercihti ve bu tercihi büyük bir kaygıyla ve analistinin anlayışı ve kabulü olmadan yapmıştı. Bu kadar zor olmasına rağmen bu adımı atması bir insan olarak temel bütünlüğünü korumak için gerekliymiş gibi görünmekteydi.

Bu ayrılmanın ardından Bayan Foster, araya giren birkaç yıl boyunca onun yaratıcı çalışmasına karşı daha büyük bir sempatiyle yaklaşan bir analist buldu ve onun çok yardımcı olduğunu düşündü. Ancak bir süre (ve Jung'un bizzat kendisi ile muayeneden) sonra önceki aktarım sırasında onunla ilgili yaptığı olumlu ve olumsuz tahminleri geri alabilmek umuduyla Dr. Harding'e geri dönmeye karar verdi. Ancak ne yazık ki; ikinci sefer de ilkinden iyi olmamıştı. Dr. Harding yine onun gittiği yönü onaylamamıştı. Yine ayrılma zamanı gelmişti:

Sonunda... ona ikinci kez çalışmamızı sonlandırdığımızı söyledim; aynı zamanda bana önceden ettiği yardım için duyduğum gerçek ve içten şükranlarımı da sunarak... Sanırım bu zaman beni, bıraktığım takdirde krize yol açacağı teşhisiyle tehdit etmişti. Çok sezgiseldi ve muhtemelen benim bu noktada bilinçdışıma sıra dışı yakınlığımı da sezmişti; ancak bunun sadece olumsuz yönünü fark etmişti.

(Foster, 1985: 35)

Bu ikinci zor ayrılmanın üstünden çok geçmeden Bayan Foster, olağanüstü "ziyaretini" yaşadı. Aşağıdaki, bizzat kendi yazılı anlatısından alıntıdır:

Wayne'de yaşıyorduk. Bryn Mawr'da öğretmenlik yapıyordum. Kolejin tatil olduğu bir dönem olmalıydı çünkü bir pazartesi öğleden sonra evdeydim ve çocuklar etrafta yoktu. Oturma odasındaki kanepeye biraz kestirmek için uzanmıştım... Havaya yükseldiğimi gördüğüm bir rüya gördüm; aşağı yukarı bir metre kadar kanepenin üstünde havada sabit duruyor gibi gözüküyordum. Ancak benim sağlam Jungçu eğitimim bana "ayaklarımın yere sağlam basmasının" önemini fazlasıyla vurgulamıştı; o yüzden kendime "Bu böyle olmaz." diyerek kendimi telkin edip aşağıya kanepeye indirmeyi başardım. Bundan sonra rüya biraz daha devam etti ama bölük pörçüktü, üstümde ve etrafımda çırpınan kanatlarla ilgili bir şeylerdi. Sonra uyandım.

(Foster, 1985: 42)

O zaman yaşadığım bu deneyim, o günün ya da belki de herhangi bir dönemin psikiyatristi tarafından bir halüsinasyon olarak adlandırılırdı. Gizemciliğin teknik dilinde ise... buna "zihinsel imgelem" denmekteydi. Dışa dönük gözümle anormal hiçbir şey görmemiştim; ancak yine biliyordum ki o odada benimle birlikte bir daha vardı. Yaklaşık bir metre önümde ve biraz solda esrarengiz bir figür duruyordu ve aramızda her iki yöne giden bir sevgi aktarımı, bir taşkını vardı. Sözcükler yoktu, ses yoktu. Her yer aydınlıktı. Mart'ın sonuydu, dışarıda her yerde çalılar çiçek açmıştı, dünya ışıkla, pek çok gizemcinin ve çok az şairin tarif ettiği tanrısal bir ışıkla dolup taşmıştı.

(Foster, 1985: 43)

Bayan Foster'ın imgelemi beş gün sürdü! Etrafında olanları tarif edeceği hiç kimse yoktu. İlahi tecrübelere karşı önyargılı olan kocası onun tamamen delirmiş olduğunu düşünürdü. Analisti kendisini terk ettiği takdirde psikoza gireceği tahmininde bulunmuştu, dolayısıyla endişeliydi. Ancak aynı anda deneyimi o kadar güçlü ve iyiydi ki kuşku duymuyordu. Biliyordu ki ayaklarını sağlam yere basması gerekiyordu; dolayısıyla akrabalarını ağırlamak, kocasıyla sinemaya gitmek gibi her zaman yaptığı şeylere devam etti ve bunu "bütün asaletiyle" yaptı (Foster, 1985: 44).

Hatırlayabildiğim kadarıyla uykularım normaldi. Bana ne olduğuna şaşırdığım için biraz tökezlemekle birlikte, günlük hayatıma da de-

vam edebiliyordum. En başından beri hayal gücü kuvvetli bir çocuktum ve iç dünyamda olan bitenleri çevremdekilerden saklayabilecek noktadaydım. Pratikte ailemle olan ilişkilerim etkilenmemişti. Onlarla farklı konuşmaya başlamamıştım... Ama onları [ve çevremdeki diğer her şeyi] *sub specie aeternitatis*,* tanrısal bir ışıkta yıkanmış gibi görüyordum.

Şimdi bile... hayatın eski örüntüsüne [tamamen] dönemezdi... [imgelemim] hayatımı kalıcı olarak değiştirdi ve o birkaç gün içinde farkına varmama izin verilen bu değer benim için diğer tüm değerleri aştı...

Biliyordum ki bana o zaman "refakat edildi" ve Refakatçi ışık saçan bir varlıktı. Beş günün sonunda imgelem zayıfladı ama tamamen kaybolmadı. O zamandan beri hep "refakat edildiğime" dair sezgisel bir farkındalığım oldu. Biliyorum, o ışık saçan o figür hâlâ oralarda bir yerlerde ve imgelemimin zayıflığı onu görmemi engelliyor... onun herkes için orada olduğuna eminim.

(Foster, 1985: 45-8)

Işıklı imgelemini tecrübe ettikten sonraki yıl boyunca Bayan Foster, yaşadıklarını Jungçu çerçevesinde elinden geldiğince anlamaya çalıştı. Eski analizcisi Dr. Harding'e yazdığı bir mektuba, bu tür bir vakanın "güvenilmez olduğu" şeklinde beklenen tipte bir cevap aldı. Başka analistlere danıştığında daha anlayışlı karşılıklar almasına rağmen hiçbirisi tam ve gerçek anlamda bir anlayış değildi. Kimse deneyiminin onun kişisel gelişimi için özel bir önemi olduğunu düşünmüyor gibiydi, bir tür psişik meraktı daha çok. Ancak o, içeride ve derinliklerde onun başına gelen en önemli şey olduğunu biliyordu. Ona o sıralar en yardımcı olan şey Evelyn Underhill'in (1955) benzer gizemli deneyimlerle ilgili yaptığı klasik tanımlamalardı; çünkü gördüğü ve hissettiği şeyleri normalleştirmesine yaramıştı. Sonraları Jungçu analist Edward Edinger'in (1972), Benliğin merkezi arketipinin sıklıkla analiste nasıl yansıtıldığı ve nihayet geri çekildiği zaman merkezi arketipin *kendisi* olarak kendi içinde yüzleşmek için geri gelebileceği şeklindeki düşüncelerini de okumuştu (bkz. Edinger, 1972: 42).

* Spinoza'nın kullandığı bir kalıptır. "Sonsuzluğun siması altında" olarak ifade edilebilir. (y.h.n.)

Bayan Foster, daha sonraki bir meditasyonu sırasında Benlik ve "Öteki" kavramını genişleterek, bu kitaptaki temayla ilgili bazı ilginç fikirler sunmaktadır. Jung'un bireyleşme üzerine fikirleriyle uyuşacak şekilde, *merkezi arketipin* dehşet, aydınlanma ya da bir tür metafiziksel deneyimlerini bildiren üç ile beş yaş arasındaki pek çok çocuğun tanık olduğu gibi muhtemelen hayatın en başından beri nasıl var olduğunu kuramlaştırmaya çalışmıştır (bkz. Borg, 2004; Hart, 2003; Shroder, 1999; Coles, 1990). O, bu merkezi arketipin "ruhun temeli" olduğunu ancak henüz *içinde ayrı bir şey olarak* tecrübe edilmediğini; tam aksine, ebeveynler, akıl hocaları, rahipler, analistler gibi diğer önemli kişiler üzerine yansıtıldığını önermektedir.

Foster'a göre merkezi arketipin ışığının bir kısmı kendisini bu yansımalardan ayırmakta ve çocukkenki hayal gücünü kullanarak kurgulanan oyunlar sırasında "altın gibi parlamaktadır" (Foster, 1985: 58). Ancak daha çok, yansıma diğer önemli kişi veya (doğanın kendisi de dahil) şeylere "yapışmakta" bununla onların imgeleri yansıtılmaktadır. Yavaş yavaş ve acılı bir deneyim süreciyle bu "nesnelerin" pek çoğunun, ne kadar yakın ve seviliyor olurlarsa olsunlar, merkezi arketipin ışıklı gerçekliği için yeterince yansıtılamadığını keşfetmekteyiz (aynı Bayan Foster'ın analistine yansıtmasında olduğu gibi). Bu durum sıklıkla orta yaşta, Jung'un deyişiyle, hayatın ikinci yarısı ve nihayetinde ölüm için hazırlandığımız döneminde ortaya çıkar. Foster, şu şekilde tamamlamaktadır:

> Benimkisi gibi bir imgelemde... merkezi değer, kendisini insani ve maddi nesnelerden ayırarak kendi ışığıyla parıldamaktadır. Bu olduğu zaman, psişede merkezi bir konuma geçer ve yine Jung'un benzetmesiyle söylemek gerekirse, aynı Dünya'nın Güneş'in çevresindeki dönüşü gibi, ego da onun çevresinde dönmeye başlar. Bundan sonra yaptığım herhangi bir çalışmanın hiçbirisi kişisel bir başarı değil, artık kabul etmiş olduğum o Öteki'ye bir adak niteliğini taşımaktadır. Artık benim şunu şunu yaptığım gibi bir hissiyatım yok (hayatımı yaşamak ya da kariyer yapmak gibi); onun yerine hayat benim üzerimden yaşamaktadır.
>
> (Foster, 1985: 47)

Rilke'nin rahatsız edici şiiri, *Kimse Kendi Hayatını Yaşamaz* akla gelmektedir:

Çocukluktan beri gizlenmiş, rastgele dizilmiş,
Seslerden ve korkulardan ve küçük baskılardan, maske olarak olgunlaşıyoruz
Asla konuşmuyor gerçek yüzümüz...
Yine de zorlansak da etkisine karşı günlük zorunlulukların
Şöyle bir gizemi hissetmekteyim: Tüm yaşam yaşanmakta.
Kim yaşıyor bunu öyleyse?
Kendileri mi yaşıyor yoksa içinde onları bekleyen bir şey mi,
Bir flütteki çalınmamış bir melodi gibi?
Rüzgârlar mıdır, suların üstünde esen?
Dallar mıdır, birbirini selamlayan?
Çiçekler midir, kokuları birbirine karışan,
Ya da sokaklar, zaman boyunca kıvrılan?
Hayvanlar mıdır, heyecanla giden yoksa kuşlar mıdır, birden yükselen?
Kim yaşıyor öyleyse? Tanrım, hayatı yaşayan sen misin yoksa?
(Rilke, 2005)

BU BÖLÜMÜN OLAĞANÜSTÜ "VARLIKLARI"

Benliğin merkezi arketipinin yansıması ve bu yansımanın kırılması ya da geri çekilmesi durumunda ne olduğu, bize bu bölümde anlatılmış bazı deneyimlerle ilgili olarak nasıl düşünmemiz gerektiği konusunda bize yol göstermektedir. Merkezi arketip yansıtıldığı ve bir "öteki" tarafından taşındığında (ve bu öteki, bir birey ya da çocuğun ailesi gibi bir grup da olabilir), Winnicott'ın "geçiş alanı" diye tanımladığı ve gizemli boyutları onaylanmamış olan bir "alan" güçlendirilmiş olur. Burası, hayat verici yaşamın mümkün olduğu, bir kişinin en derin yaşam kıvılcımının, Tanrı tarafından verilmiş gerçek benliğinin dış dünyadaki insan ve nesnelerde bir yankı bulduğu ve Keats'in diyeceği gibi, ruhun yavaş yavaş ıstırapla "terbiye edildiği", kendi bireyselliğini üstlendiği "olası boşluktur". Bu süreç, sayfalar boyunca göz önünde tutmaya çalıştığımız iç/dış, insani/tanrısal, geçici/ebedi, ego-Benlik şeklindeki, diyalektiği insanlık durumunu tanımlayan ve eşzamanlı mevcudiyeti sağlıklı yaşamı

tanımlayan bu oluşa katkıda bulunan "iki dünyayı" güçlendirmektedir.

Bu bölümde deneyimlerini aktardığımız her bir birey, hayatlarında, bu "alanın" içinden gelen doğal akışı fiilen kesintiye uğratan ya da (dissosiyasyonla) sona erdiren az çok "travmatik" bir tecrübe yaşamışlardı. Her bir vakada gerçek kişiliğin ortaya çıkışının kesintiye uğradığı ya da sınırlandığını söyleyebiliriz. Bu olduğu zaman, ruh dünyalar arasındaki bağlantısını kaybetmiş gibi görünmektedir. "İki dünyanın" çöküşüyle ruh "kaybolmuştur". Geçiş alanının mümkün kıldığı psikosomatik ortaklığı terk etmiş ve korunmak için derin bilinçdışına çekilmiştir. Bu sığınakta merkezi arketipin kendisi ona katılmıştır ya da belki de Benliğin merkezi arketipi ile ruh aynı üstün gerçekliğin farklı boyutlarıdır.

Her bir vakamız, ego-Benlik ekseninden yara almış ve buna karşılık ruhları da zarar görmüştü. Ne var ki her bir örnekte merkezi arketip mito-şiirsel bir görüntüyle, ruhun varlığını sürdürmesini sağlayan yankılanan bir imgeyle ortaya çıkmıştır. İlk örneğimizdeki küçük kız aniden dayanılmaz deneyimden koruyucu meleği tarafından korunmuştu. Korku dolu ve ölümün eşiğindeki Jennifer'a içinde renklerin olduğu aniden bir yaşama şansı verilmişti ve hayatını bir sanatçı olarak sürdürmüştür. Bay Bell, ölüm döşeğindeyken, aniden "evrenin müziği" ile tanışmış ve kendisine yaşamak için bir seçim şansı ve sebep verilmiştir. Katarina'ya, çocukluğunun en karanlık anında, aniden bir bulut üstünde Meryem Ana ve Bebek İsa tarafından refakat edilmiştir. Genvieve Foster terk edilmişlik ve analizinde hayal kırıklığı hisleri nedeniyle acı çekerken, aniden "ışıktan bir varlık" tarafından ziyaret edilmiş, onunla arasındaki sevgiyi hissetmiş ve hayatı "yoldaşının" varlığıyla hem içeriden hem de dışarıdan yeniden yapılandırılmıştır.

Her bir vakada mito-şiirsel imge ve onun yanında gizil bir "hikâye" sağlanmıştır. Tüm örneklerimizdeki kişiler en azından başında bu hikâyenin ne olduğunu bilmiyorlardı. Bir kısmı hikâyelerini anlatmaktan ya da en azından deli muamelesi görmekten korkmuşlardı. Ancak hepsi deneyimleriyle *cesaretlen-*

dirilmişlerdi. Bu cesaret, kaynakların, ruhun devam eden varoluşu için dış yaşamlarından neredeyse tamamen yok olduğu zamanda iç dünyalarından geliyor gibi gözükmekteydi.

Giriş kısmında "Dissosiyasyon; yokluğu mühürler" demiştim. Psişenin travması ve dissosiyasyonun neden olduğu yarayla, "bir temel fay hattı" (Balint, 1979) açılmakta; ancak bu hat boyunca içeriden erimiş lav şeklinde arketipik psişe dışarı çıkmakta ve yarayı sembolik bir "varlıkla" tıkamaktadır. Kişisel hikâyenin kesintiye uğradığı her bir örneğimizde, arketipik hikâye başlamıştır. Bu kolektif bilinçdışından beslenim, ruhun varlığını sürdürmesini sağlamakta, bu da benim özbakım sistemi dediğim dikkat çekici psişik aklın "amacı" gibi gözükmektedir. Bu sistem bünyesinde hissiz; ancak kişinin tüm hayatının genelini destekleyici, ruhun varlığını sürdürmesiyle ve hatta kısmen olası bir doygunluğu sağlayan bir tür kapsayıcı bir bilgelik barındırıyor gibi görünmektedir. Bir şekilde bu akıl, ruhun tamamen yok olmasını, dissosiyasyonla darmadağın olmuş mito-şiirsel ortamı yeniden kurarak önlemektedir. Ego-Benlik eksenini içeriden tamir etmektedir.

Özbakım sisteminin müşfik güçlerinin kötücül güçlere dönüştüğü kitabın 3. ve 9. Bölümlerinde de göreceğimiz gibi, bu kalıcı bir çözüm değildir. Ancak yine de bir başka dünyaya, kendi derin kökenlerimize bir bakış atmamızı sağlamaktadır. Ve bu nedenle de anlamın tehdit altında olduğu noktalara anlam kazandırmaktadır.

Özetle; örneklerde gördüğümüz olağanüstü "varlıklar" görünüşe göre geçiş alanına girişin engellendiği ya da oranın tehlikeli bir hal aldığı durumlarda ortaya çıkıyor gibi görünmektedir. Yukarıdaki örneklerde de görüldüğü gibi bu olası alan dış nesnelerle gerçekçi umudun tüm suretiyle birlikte çöktüğünde, içsel aracılık durumu ele almakta ve boşluk, umudu ayakta tutan mito-şiirsel varlıklar/aracılarla dolmakta ve yoluna taş konulmuş ruha ihtiyaç duyduğu ortam için gerekli olan mito-şiirsel bir hikâye sağlamaktadır. Bazı psikanalistler bu "hayali" içsel figürlerin ortaya çıkışını narsistik patolojinin, psişenin dissosiyasyon ve yansıtmalı özdeşim gibi ilkel savun-

ma sistemleri tarafından bölünmesinin başlangıcı olduğu gerekçesiyle ağıt yakabilirler. Bu, maddiyatçı ve indirgeyici bir bakış açısıyla doğru olabilir; ancak bu malzemeye baktığımız biçimiyle, bu sadece tek boyutlu ve yarı gerçek bir bakış olmaktadır.

Bence psikanaliz bu tip bir tek gözlü bir bakışla sınırlandırılamaz. Buradaki kayıp unsur, Jung'un muhtemel unsur dediği şey olabilir. Soruları "Bu deneyimler hangi sonuca işaret ediyor?" "Savunma sistemleri neyi koruyor?" olabilir. Ve bu sorunun muhtemel bir cevabı insan ruhu olabilir.

Bu düşünceleri sonlandırırken, ruhun insan hayatındaki gelişiminin bir tür Gnostik düşünü sunmak istiyorum. Bu hikâye, bu bölümde ele aldığımız maddi/manevi deneyimlerin bir kısmını içermekte ve onları psişe kadar eski bir anlatıya dönüştürmektedir.

Görülüyor ki; olman gereken benlik olma süreci (Jung'un bireyleşme dediği şey), manevi bir şeyin maddileşmesini de gerektirmektedir. Bazı gerçek benlik tohumları, insan ruhu olabilmek için sonsuzluk dünyasından zamansal dünyaya, maneviden maddiye, tanrısaldan insaniye doğru çok tehlikeli yerlerden geçmeyi gerektiren riskli bir yolculuğa çıkmalıdır. Bu yolculuk boyunca, pek çok zorlukla ve çok büyük hayal kırıklıklarıyla karşılaşacak ve gerçekliğe giderkenki ıstırabı çok büyük olursa, bir daha asla tam olarak bu umut dolu yolculuğa bağlanamayabilecektir. Hatta belki de ikiye bölmeye zorlanabilecek, ruhun tamamen yok olmaması için bir parçasını geldiği ölümsüz dünyaya geri göndermek zorunda kalabilecektir. Bazen bu *dissosiyasyondan geri dönmeyi başarabilecek ve tekrar hayata dönebilecektir. Yol boyunca, kökeninin (ve gerçek yoldaşının)* ışığının işaretleri onu ıstırabında *destekleyebilir. Ve eğer, tüm bu insanlığın kırıklığı boyunca hayatın mümkün olduğu o güneşli günlerden, o yankılanan imgelerden, empatik kendilik-nesnelerinden (Kohut) ve ideal hüsranlardan (Winnicott)* tümgüçlülüğü feda etmeye değecek kadar sevgi... yeterince bulabilirse... eğer o kıyılara orijinal kutsiyetinin bir kısmı bozulmadan ve *sahte bir benlik olmadan varabilirse... O halde, T. S. Eliot'ın (1971: 59) dediği gibi, "başladığı yere geri dönecek ve ilk kez bulunduğu yeri bilecek"tir.*

2
Çocuksu Ruhun Kaybı ve Yeniden Bulunuşu

> Her yetişkinin içinde bir çocuk saklıdır; devamlı oluşan, asla tamamlanmayan ve durmaksızın bakım, ilgi ve eğitim bekleyen ebedi bir çocuk. İşte burası, insanın kişiliğinin gelişip bir bütün olmak isteyen kısmıdır.
>
> (Jung, 1954: para. 286)

Bu bölümde, psikoterapi sürecindeki rüyalardaki görünüşüyle çocuk imgesi üzerinde duracak, bu "içteki" çocuğun, hem masum (bkz. 7. ve 8. Bölümler) hem de kutsal olarak tecrübe edilen benliğin duygusal iç çekirdeğini sembolik bir biçimde temsil ettiği fikrini klinik kanıtlar sunmaya ve onun insan ruhunun bir imgesi olduğunu düşünmek için pek çok nedenimiz olduğunu göstermeye çalışacağız. Bölümde anlatılan

üç kısa vaka ile psikoterapi içindeki anlar ve bu anlarla ilişkili bir dizi rüya tasvir edilmektedir. Bu rüyaların bir kısmında kaybolmuş, hapsedilmiş ya da gömülmüş çocuk yeniden keşfedilmekte ya da sonradan anlaşıldığı kadarıyla uzun bir yitiklik ya da sürgünden sonra *tekrar keşfedilmekte*dir. Bu vakaların ikisinde çocuk motifi, içsel bir hayvan imgesiyle ilişkili olarak ortaya çıkmaktadır. Bu hayvan-çocuk eşleştirmesi kitap boyunca ve bu bölümün sonundaki kolektif (mitsel) malzemede sık sık karşımıza çıkacaktır.

Bu hastaların ikisi mecazi bir biçimde hissettiklerini yaşama kıvılcımlarını "ruhlarını kaybettikleri" şeklinde tanımlamışlardı. Kastettikleri şey, kendi hayatta oluşlarının esas çekirdeğiydi; açıklamaya çalışacağım bu hayatta oluş, onlara terapi anlarında geri gelmekteydi. Her bir vakada, kaybolup tekrar bulunan bir çocuk ya da hayvanın olduğu ve benimle hastam arasındaki süregelen psikoterapi sürecindeki ilişkisel bir ya da bir dizi olaylar sonrası görülen rüyalar mevcuttur. Bu rüya "çocuklarının" geri dönüşü, hayatın yenilenmesini müjdelemekteydi ve bunu bir umut hissi takip etmekteydi.

Çocuk motifini keşfederken, çocuğun rüyalarda bir *simge* olması ile gerçek çocuğu, hastanın çocukluğunu ya da hastanın daha genç bir halinin rüyasında karşısına çıkmasının ayrımına varmak gerekir. Bu ayrım özellikle klinik bir durumda rüyaların derin anlamını anlamakta önemlidir.

İsviçreli Jungçu psikanalist Kathrin Asper, kitabı *Inner Child in Dreams*'de [Rüyalardaki İç Çocuk] bu noktayı şöyle vurgulamaktadır:

> Ezelden beridir tüm dünyada çocuk bizim en derin özlemlerimizin ve en yüksek ideallerimizin taşıyıcısı olmuştur. Kutsiyet, masumiyet, uyum, mutluluk, zevk ve neşe, huzur ve ebediyet; hepsi eşit derece çocuğa yansıtılmakta ve o sanatta, edebiyatta, mitolojide ve dinde tanrısallığın bütün özellikleriyle kutsanmaktadır. Bir simge olarak çocuk sadece dış gerçekliği değil, aynı zamanda *psişenin iç gerçekliğini* de yansıtmakta ve arzuları, umutları özlemlerimize de aksetmektedir. Bu nedenle çocuk yeni ve gelecek olanın simgesi haline gelmiştir...

> Anlamın bu manevi seviyesi, çocuğun asıl gerçek varoluşu ile çok keskin bir zıtlık içindedir.
>
> (Asper, 1992: 5; vurgu eklenmiştir)

Jung ayrıca, rüyada olsun, hayal ürünü olsun, çocuk belirdiği zamanlarda onun gerçek çocuktan çok daha fazlasını temsil ettiğini vurgulamıştır. Bu "çok daha fazlası", Jung'un psişe modelinde kişisel bilinçdışının altına eklediği bilinçdışının kolektif katmanından gelmektedir. Çocuğun ortaya çıkışına eşlik eden mitsel ya da "ruhsal" nitelikler bu kolektif katmandan gelmektedir.

> Sıradan önyargının her zaman çocuk motifini somut "çocuk" deneyimiyle özdeşleştirmeye eğiliminde olduğu, sanki çocuk motifinin varlığının nedeni ve önkoşulu gerçek çocukmuş gibi yaklaşıldığını işaret etmek gereksiz olmayabilir. Ancak psikolojik gerçeklikte, deneysel anlamda "çocuk" fikri sadece... tam olarak, açık ve kesin bir dille ifade edilemeyen psişik bir gerçeği ifade etmek için kullanılmaktadır. Dolayısıyla, aynı şekilde çocuğun mitolojik fikri kesinlikle deneysel çocuğun kopyası... bir insan çocuğu değildir.
>
> (Jung, 1949: 161)

Jung, Freud'a ters düşmesinden sonra gelen karanlık dönemde kendi rüyalarında insan ötesi çocukla ilgili keşfini, kendisini bir arada tutabilme çabaları kapsamında geceleri günlüğüne yazarken yapmıştır. Bu dönem, Jung için çok umutsuzlukla doludur ve iç dünyası oldukça kasvetlidir. En başta kıyamet görüntüleri onun günlük dünyasına girmiş ve onu korkuyla doldurmuştu. Sonra, çektiği ıstırap yavaş yavaş, onun 2 No.lu kişilik diye bildiği, diğer dünyanın hayatı güçlendirici, olumlu enerjileri tarafından ödüllendirildi. Ortaya çıkan bu rüyaların ve hayallerin merkezinde Jung, kendi ruhunun bir görüntüsü olarak tanıdığı bir çocukla tanıştı. Bu hikâyeyi Bölüm 8'de daha uzun inceleyeceğiz.

Jung'un daha olgun yazılarında, çocuk imgesi ya da motifi hakkında, başta makalesi *The Psychology of the Child Archetype* [*Çocuk Arketipinin Psikolojisi*] (Jung, 1949), olmak üzere çok kapsamlı bir biçimde yazmıştır. Burada Jung, mucizevi ya da

"tanrısal çocuğun" kişilikteki bütünlüğün tohumu, Tanrının delaleti, bireyleşme sürecindeki imge olduğu fikrini geliştirmekte ve çocuğun doğumu ve mücadelelerinin tipik temalarının bu yönü gösterdiğini söylemektedir:

> Bazen çocuk daha çok çocuk tanrıya, bazen de genç bir kahramana benzer. Her tip için de yaygın olan şey, mucizevi doğum ve terkedilme ve zulmedilme tehlikesi altında olma gibi erken çocukluk dönemi zorluklarıdır. Çeşitli çocuk kaderlerine "benliğin" yetkinliği ya da yaratılışı sırasında ortaya çıkan psişik olayları resmettiği şeklinde bakılabilir. "Mucizevi doğum", yaratılışın deneyimleniş biçimini betimlemeye çalışmaktadır. Psişik bir yaratılış olduğu için, bakireden doğmak ya da mucizevi gebelik gibi her şey deneysel olmadan gerçekleşmelidir... "Önemsizlik", maruz kalma, terk edilme, tehlike vs gibi motifler psişenin bütünlük ihtimalinin ne kadar kırılgan olduğunu, bu "en yüce iyiliğe" ulaşmada karşılaşılması gereken muazzam zorlukları göstermeye çalışmaktadır.
>
> (Jung, 1949; para. 281-2)

> "Çocuğun" bir yandan çaresizce korkunç düşmanların gücüne teslim edilmiş ve sürekli yok olma tehlikesi altındayken, diğer yandan sıradan insanların sahip olduğunun çok ötesinde güçlere sahip olması, tüm çocuk mitlerinde çarpıcı bir çelişkidir. Bu durum, çocuğun "önemsiz", bilinmeyen, "sadece bir çocuk" olmasına rağmen aynı zamanda tanrısal olduğu psikolojik gerçeğiyle yakından ilişkilidir... [Bu süper güçler nedeniyle] ve tüm tehlikelere rağmen "çocuk" beklenmedik bir şekilde üstesinden gelecektir.
>
> (Jung, 1949: para. 289)

Bu bölümün son kısmında, başta çocuk ve onun "korkunç düşmanları" teması olmak üzere, bu temaları gösteren dünya mitolojilerinden çeşitli örneklere yer vereceğiz. Bu bizi çocuğun ve temsil ettiği her şeyin nihai düşmanıyla karşılaştığımız 3. Bölüm'e hazırlayacaktır. Bu tekrar eden mitolojik temalar iç çocuğun kaderinin ve onun psişede taşıdığı veya temsil ettiği şeyin, bizimki de dahil olmak üzere, dünyanın her yerindeki insan kültürlerinin büyük bir meşguliyeti olduğu gerçeğine destek sağlamaktadır. Onlar ayrıca, görevi çocuk ruhunu gerçeklikteki ıstırabın dışında tutmak olan özbakım sisteminin ve

dolayısıyla bilinçten dissosiye olmanın, çocuğun bu dünyadaki hayatına karşı zorlu bir direniş olduğunu göstermektedir.

DÜNYALAR ARASINDAKİ ÇOCUK: D. W. WİNNİCOTT'IN GEÇİŞ ALANI

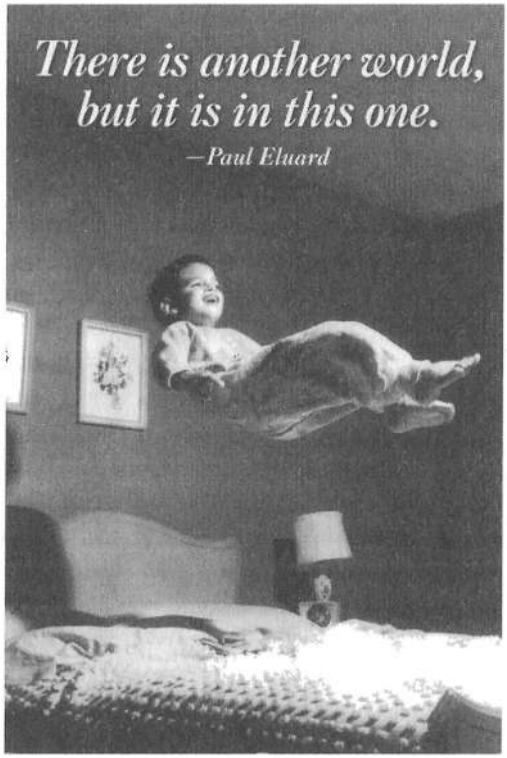
Jung'un gösterdiği gibi, bir simge olarak çocuk, biri maddi, biri manevi; bir içsel, biri dışsal iki dünya arasında kalmıştır ve çocuğun bu ikili boyutu, onu çelişkili hayat doluluk ve dolayısıyla insan ruhuyla ilişkilendirdiğimiz birlik ya da bütünlüğün *simgesi* olarak belirlenmesinin sebeplerinden biridir. D. W. Winnicott'ın yazıları gerçek çocuğun çocuksu tümgüçlülükten gerçeklik prensibine geçişi için müzakere etmesi gerektiği çelişkili "olası alan" tasvirleriyle doludur. Her ne kadar Winnicott açıkça ruh demese ya da çocuktan bir simge olarak bahsetmese de kavram olarak "hayatta oluşun deneyimlerinin ayrıntılarını bir araya toplayan" bir "gerçek benlik"ten söz eder (Winnicott, 1960a: 148). Ve açıkça "Her insanın merkezinde hapsedilmiş bir unsur vardır ve bu kutsal ve korunmaya en çok değer olan şeydir" der (Winnicott, 1963a: 187).

Resim 2.1'deki fotoğrafta bir çocuğun iki dünya arasında kaldığını görüyoruz: Yerçekimi onu aşağı çekerken, yatağında zıplayışı onu yukarı tavana doğru yükseltmektedir. Kamera onu sanki hiç ağırlığı yokmuş gibi, saf bir sevinç ve oyunbaz bir hayat dolulukla yakalamış. Neşe ve heyecan dolu çığlıklarını hayal edebiliriz. Üstündeki Paul Eluard'a ait şiirsel yazıda "bir başka dünya daha var ama o bunun içinde" demekte ve bu çocuğun fotoğrafın yakaladığı o anda bu iki dünyanın çakıştığını ya da "birliktelik içinde" olduğunu bildiğini ve ikisinin karşılaştıkları noktada olası alanın büyüyle dolduğunu hissedebiliyoruz. İki dünyaya ayrı ayrı değil de her ikisine birden ait olan bu eşiği tecrübe edebilmek demek, o gizemli "üçüncü" şeye, ruhlu yaşamın özüne dokunmak demektir.

Winnicott, eşikteki bir dünyanın büyüsünü yakalayan *On the Seashore*'un [Kıyıda] şairi Rabindranath Tagore'un şiirlerini değiştirerek yazmayı çok severdi:

Sonsuz dünyaların kıyılarında, çocuklar toplanır.
Ebedi gökyüzü üstlerinde hareketsiz ve dalgalı sular taşar.
Sonsuz dünyaların kıyılarında, çocuklar toplanır, bağırış ve danslarla.
... Çocuklar oynar kıyılarında [sonsuz] dünyaların.

(Tagore, 1913: 3)

Resim 2.1 İki dünya arasındaki çocuk.
[Resimdeki yazı: Başka bir dünya vardır; fakat o bu dünyadadır.]

Kıyı, aynı geçiş alanı gibi, su ile kara gibi iki zıt gerçeklik arasında yer alan ve ikisini birleştiren, ikisine de ortak ancak ikisini de aşan üçüncü bir alanı tarif etmektedir. Köpüklü dalgalar kumsala vurmakta ve çocuklar oynamak için plastik kovaları ve kürekleriyle sığ sulara koşmaktadır. Ancak burada daha

fazlası var. Bu "fazlası"nda Winnicott'ın sağlıklı çocuk gelişimi kuramından tarifsiz ve gizemli bir şeyler saklıdır. Şaire göre suyla kumun bu büyülü karşılaşması "sonsuz dünyalarda" gerçekleşmektedir. Tepedeki "ebedi gökyüzü" ile alttaki "dalgalı sular" arasındaki sadece denizle kumun karşılaşıp karıştığı bir alan değil, aynı zamanda sonlu ve sonsuz, ebediyet ve zamanın da buluştuğu bir yerdir. Aslen ölçülemeyen bu dünyaların bir arada var oluşları bu boşluğu diri ve hareketli yapan şeydir.

Bu gizeme itibar eden Michael Eigen (1981), kişilik gelişimindeki bir "inanç alanından" bahseder. Bununla kastettiği, (aynı On Emir'in ilkinde de dediği gibi) kişinin tüm varlığıyla, tüm kalbiyle, tüm ruhuyla ve tüm gücüyle üstlenilen geçişli bir deneyimdir. Diğer araştırmacılar da nasıl ortaya çıkmış olursa olsunlar, bu dünyalar arasındaki boşluğa ruhani nitelikler atfetmiştir. Jung, bizim bu üçüncü boşluğa "aşkın işlev" yoluyla geldiğimizi söylemekte (Jung, 1916: 67-91) ve ayrıca ruhun hem (başka bir dünyadan) bir alıcı hem de (bu dünyaya) bir verici (Jung, 1921: para. 425, s. 251) olması nedeniyle "özne ve bilinçdışının ulaşılamaz derinlikleri arasında" aracı bir pozisyon işgal ettiğini iddia etmektedir. Thomas Ogden ise "analitik üçüncü"nün bir yandan analist ve analiz edilenin yarattığı bir şey olarak diğer yandan ise "analist ve analiz edilenin... analitik üçüncü tarafından yaratıldığını" söyleyerek gizemli bir biçimde konuşmaktadır (Ogden, 1994: 93). James Grotstein da rüya görme eyleminin kendisinin "bilinçdışının tarifsiz öznesi" ile bilinçli kişiliğin "olağanüstü öznesi" arasında bir diyalog olduğundan bahsetmektedir (bkz. Grotstein, 2000: 12-13).

Dolayısıyla; iki dünyanın karşılaştığı bu canlılık "alanına" girmek demek hem ruhun hem de çocuğun ait olduğu manevi-maddi matrise girmek demek gibi gözükmektedir. Eğer Tagore ve Winnicott ile beraber "Sonsuz dünyaların kıyılarında çocuklar oynar" diyebiliyorsak ayrıca

> Sonsuz dünyaların deniz kıyılarında, ruh gelir huzura
> (kalır) bir çocuk oyununun yaşamsal evrimi boyunca, özgür yaşamakta

tüm benliğiyle, hepsi dışarda, tüm kalbiyle, bütün ruhuyla ve bütün kudretiyle.

de diyebiliriz demektir.

Hem kalıcı ruh hem de özünde canlı olan çocuk, bu nedenle, dünyalar arasındaki bu olası alanı işgal eder. Rüyalarda çocuğun ruhu simgelediği ya da ruh olarak adlandırdığımız ruhsal cevherin simgesel bir taşıyıcısını temsil ettiği söylenebileceği gerçeğini açıklayan, çocuk ve ruh arasındaki bu *yazışma*dır.

Bir çocuğun hayatında travma meydana geldiğinde, en trajik sonuçlardan biri *geçiş alanının kapanmasıdır*. Bu, ruhun dünyalar arasındaki mito-şiirsel matriste artık mevcut kalamayacağı anlamına gelir, artık en azından geçici olarak "barınamaz". Ne var ki bu meselenin sonu değildir. Yaşamdaki birçok deneyim geçiş alanını yeniden açar. Örneğin, psikoterapi başladığında terapistle olan ilişkide geçiş alanı sıklıkla yeniden oluşturulur. Bir depresyon döneminden sonra hasta yeniden umut etmeye ve hayal kurmaya başlar. Çocuk, bu iki dünyanın ilişki yoluyla mevcudiyet kazandıkça yakınlığının yarattığı bir sinaps üzerinden sıçrayan bir kıvılcım gibidir. Aşağıdaki örnek olay, bunun canlı bir rüyada nasıl olduğunu göstermektedir.

İLK VAKA: KAFESTEKİ BEBEK

Özel ve hatırı sayılır bir şiirsel duyarlılığı olan çekici, orta yaşlı bir kadın, hafif ama inatçı bir depresyon döneminin ardından beni görmeye geldi. Üç çocuğundan ikisi artık "yuvadan uçmuştu" ve kendini adamış bir anne ve ev kadını olarak bunca yıl geçirdikten sonra hayatının geri kalanında ne yapacağını merak ediyordu. Jung'un psikolojisine ve onun kişi-ötesi anlama yönelimine her zaman bir yakınlık hissetmişti ve bir arkadaşı ona kendisinin iyi bir psikoterapist olacağını söylemişti. Bunun daha fazla analiz gerektireceğini bilerek gelip beni görmeye karar verdi.

İlk keşiflerimiz birlikte, kontrolcü doğası ve buyurgan, asabi, alaycı tavrıyla genellikle çocukluk-benliğini "pislik gibi hissettiren" annesiyle acı verici bir erken ilişkiyi ortaya çıkardı. Bu

arada babası, karısının olumsuzluklarına karşı kızının yanında nadiren dururdu.

Hastam ve ben onun hayat hikâyesini keşfetmeye başladığımızda ve o uzun süredir içinde tuttuğu bastırılmış duyguların bir kısmını hissetmeye başladığında, düzenli olarak rüya görmeye başladı. İlk rüyası, analizinde ileride neler olacağına dair ciltler dolduracak kadar çok şey anlatmaktaydı:

> Şu anda bir şekilde şehirdeki eski eczanenin bir parçası olan yeni bir evcil hayvan mağazasını ziyaret eden bir grup anne ve çocukla birlikteyim. Küçük köpek yavrularının bulunduğu kafeslerle dolu koridorlarda bir aşağı bir yukarı dolaşırken aniden olduğum yerde kaldım. Kafeslerden birinin içinde bir bebek var! Korkunç bir görüntü! Bebeğin kocaman kahverengi gözleri ve kahverengi saçları var ve bana doğru bakıyor... Çok üzgün görünüyor! Buna o kadar üzüldüm ki dükkândan ayrıldım ve düşünmemeye çalışarak yoluma devam ediyorum. Diğer annelere duyduğum öfkeyi ifade ediyorum ama her ne kadar istesem de dükkân sahibiyle duygularımı anlatarak yüzleşecek gücü kendimde bulamıyorum.

Kaybolmuş ve kafese kapatılmış bir çocuğa bu ilk bakış, hastamda içgüdüsel bir duygu kabarması ve bununla birlikte kendisinin daha genç ve değerli bir parçasının hayatının çok daha erken bir döneminde esarete zorlandığı ve geri kalanıyla birlikte büyüyemediğini fark etti. Analitik çalışması ilerledikçe bu rüya çocuğu veya rüya hayvanları tarafından temsil edilen benzer figürler pek çok kez ortaya çıktı. Bu insan ve hayvan imgeleri, hastamın bilinçdışında sarmalanmış bir hale getirilmeye zorlanmış içsel yaşamının ruh taşıyıcılarıydı. İlişkimiz güçlendikçe ve biz onun rüyalarının spontane sürecine katıldıkça çocuk ya da hayvan imgesi de daha güçlendi, sonunda onun olgun benliğiyle bütünleşti ve yenilenmiş bir canlılık ve dirilik duygusunun temelini oluşturdu.

Yorum

Ruh/çocuğun kaybı, bir kişinin hayatındaki duygusal olarak travmatik olaylara hemen hemen her zaman eşlik eder. Bu

kadının geçmişindeyse tek bir travmatik deneyim yoktu. Onun yerine travması, kendi duygu ve algılarında güven kazanmasına yardım etmesi için ihtiyaç duyduğu annesiyle uyumsuzluklar ve bağlanmanın raydan çıkması gibi acı verici duygusal deneyimlerin bir birikimiydi. Bir çocuğun hayatında bu tür bir kümülatif travma meydana geldiğinde, üstünde durduğumuz geçiş alanı– çocuğun içinden "dönüştüğü" alan, dissosiyasyon dediğimiz bir bölünme tarafından kısmen kapatılır. Canlandırılmış ruhun hayatının sembolik bir taşıyıcısı olan çocuk, (psişenin savunmaları tarafından) yaşadığı ve oynadığı dünyalar arasından, kapana kısıldığı ve hapsedildiği bilinçdışına, özbakım sisteminin kontrol edici yönlerini temsil eden bilinmeyen dükkân sahibi tarafından geri itilmiştir. Sonuç "ruhun kaybıdır". Eğer travma iyileştirilecekse bu iç çocukla kilitlenmiş olası canlılığa terapi süreci tarafından dokunulmalı ve hızlandırılmalıdır. Hastam için bu, analitik ilişkimizin sıcaklığı ve tarafsızlığında geçiş alanının yeniden tahsis edildiği zaman olmuştur.

Hastam bu rüyada kendi pasifliğine, "düşünmemeye çalışarak yoluma devam ettiği" için üzüldü. Artık bir seçim yapması gerektiğini fark etti, aksi takdirde sadece sürüklenecekti. Yapacağı seçim, hapsedilmiş çocukla iç yaşamına bir bağlılık anlamına gelecektir. Bu durum, aynı zamanda dükkân sahibiyle, yani kendi baskıcı savunmalarıyla yüzleşmek zorunda kalacak da demektir. Bir mücadelenin sonunda nihayet bir seçimi yaptı ve yıllarca kendisini analitik çalışmasına ve eğitimine adadı. Neville Symington'ın (1993) ifadesiyle, o *can vereni* seçti.

İKİNCİ VAKA: BORSACI VE GÖMÜLÜ ÇOCUK

(Adına burada "Richard" diyeceğim) yirmili yaşlarının sonlarında bir Wall Street borsacısı, nişanlısı nişanını atıp onu "daha az sıkıcı" başka bir adam için terk ettikten sonra depresyon, uykusuzluk ve çeşitli psikosomatik belirtiler için bana geldi. Richard, anlaşılır bir şekilde bundan dolayı sarsılmıştı ama üzgün olmaktan çok sersemlemiş görünüyordu ve duygularına çok az erişebiliyordu. Ama ilk görüşmedeki çekingen utancı

yüzünden, onda ulaşmak istediğim genç bir çocuk gördüğümü ya da hissettiğimi düşündüm.

Nişanlısının ihanetine cevaben, hastam yalnızca olağan keder ve öfke duygularını hissetmekle kalmadı, aynı zamanda issiz, gerçekdışı, bağlantısız ve "içeride ölü" hissetmeye başladı. Bu duyarsızlaşma ve çevreye yabancılaşma duyguları, ara sıra spazmodik ağlama nöbetlerine yol açmaktaydı; ancak Richard, neden ağladığını gerçekten bilmediğini ve gözyaşlarının da kendisini pek rahatlatmadığını söyledi. Nişanlısını özlüyordu ama gözyaşları ondan kopmuş ve sanki "başka bir yerden" geliyormuş gibiydi. Bunlar onu korkutmuştu ve kendisini "zavallı" gibi hissettirmişti. Hikâyesini dinlerken, kız arkadaşının onu terk edişiyle hangi erken travmatik deneyimin ateşlendiğini veya tetiklendiğini merak ettim.

Bitmiş ilişkisine odaklanan bir psikoterapi döneminden sonra, kendi kişisel tarihini keşfetmeye başladık. "Sıkıcı derecede normal, tipik bir orta sınıf" olan çocukluğuna dair pek bir şey hatırlamıyordu, tek bir şey dışında. Ailesine hiçbir zaman gerçekten bir parçası olduğunu hissetmemişti ve ısrarlı bir şekilde evlat edinilmiş olabileceğini düşünmüştü. Geçmişinde sanki gizli bir şeyler olduğunu hissediyordu, sanki yaşamış olması gereken başka bir karanlık hayat vardı. Hatta doğum kayıtlarını bile kontrol etmiş ve kafasında bu fikirlerle hayatta kalan tek ebeveynine (babasına) danışmıştı; ancak Pennsylvanialı bir madenci olan babası, sorularını sinir bozucu bulmuş ve "saçma" olarak cevaplamayı reddederek futbol maçına geri dönmüştü.

Belki bunun bir ipucu olabileceğini düşünerek annesinin ölümünü sordum. İlk görüşmemizden birkaç yıl önce kanserden ölmüştü. Ölümünün, dedi, nişanlısıyla olan ilişkisi dışında, hayatındaki diğer her şey gibi, olaysız geçmişti. Pek bir şey hissetmemişti. Kimse pek bir şey hissetmiyor gibiydi. Kilise'deki törende çok kimse yoktu. Rahip dışında kimse konuşmadı ve o da zaten onun hayatını tamamen yanlış anlamıştı. Richard annesini özlememişti. Hiçbir zaman yakın değillerdi.

Çocukluğunun daha fazla araştırılması da hiçbir yere varmadı ve Richard'ın hayatından olduğu kadar analizinden de

sıkılmaya başlaması çok uzun sürmedi. Akut paniği ve kendine yabancılaşma duyguları bir nebze azalmış olsa da depresyonu devam etti, hatta derinleşti ve iş performansı düşmeye başladı. İlaç da kullanıyordu ama bu pek yardımcı olmadı. Rüyalar yoktu. Sorularıma verdiği yanıtlar genellikle tek heceliydi ve haftalar geçtikçe, nişanlısının çaresizlik duygusu ve ondan uzaklaşma dürtüsü gibi hissettiklerinin bir benzerini karşıaktarım tepkilerimde hissetmeye başladım.

Richard hiçbir yere varamadığımızdan şikâyet etmeye başladı ve ben de kabul etmek zorunda kaldım. Depresyonu derinleştikçe, onu bir meslektaşıma göndermeyi düşündüm ama bunu yapmamın, içinde bulunduğumuz çıkmazdan giderek artan rahatsızlığımın bir kabulü anlamına geleceğini hissetmekteydim. Önceki terk edilme kompleksinin benim tarafımdan inşa ettiği geri çekilmenin "yineleme zorlantısı" ile gizlice işbirliği yapıyor olurdum.

Terapi ikimiz için de rahatsız edici hale geldi. Gerçekten orada olmak istemedi ve geçen saatlerden yılmaya başladım. Birkaç ay böyle devam ettik, işi, günlük takıntıları ve işini kaybetme endişeleri vb gibi gitgide daha fazla yüzeysel malzeme hakkında konuştuk.

Sonunda, bir noktada, bağlantısız hastamı meşgul edebilmek için özel bir çaba sarf etmeye başladım. Öne doğru eğildim ve şöyle bir şey söyledim:

> Bak, Richard, bunun zor olduğunu biliyorum. Buraya rahatlamak için geldin ve depresyonun şimdi daha da kötü. Terapistin olarak seni hayal kırıklığına uğrattığımı hissediyorum ve bunun olmasını istemiyorum. Görünüşe göre herkes senden çekildi. Ben de bunlardan biri olmak istemiyorum! Küçük bir çocukken neler olduğunu gerçekten anlama fırsatını kaçırdık. Bu yüzden çabalarımızı iki katına çıkarmamızı istiyorum. Bu konuda benimle misin?

Richard, onun için "doğruluk serumu" alıp almadığım hakkında bir şaka yaptıktan sonra, bunun benim hatam olmadığı konusunda beni rahatlatmaya çalıştı. Onu yüzüstü bırakmıyordum, *o* sadece çok heyecan verici bir hasta değildi. Ama onu

başarısızlığa uğratma konusunda kalmak istedim. "Ya öyleysem?" diye sordum,

> Ya seni hayal kırıklığına uğratmak benim görevimse? ... Tıpkı herkes gibi? Ya bu bizim bilinçdışın tarafından yazılan küçük dramamızsa? Ama ya o senaryodan çıkmanın bir yolunu bulabilirsek, piyesi bitirmenin farklı bir yolunu bulmak mümkünse?

Richard, şaşkın görünüyordu. Ne hakkında konuştuğumu gerçekten "bilmiyordu". Ama bir şeyler *hissetmişti*; çünkü gözleri yaşlarla çevrelenmişti. "Tabii" dedi, "Tabii ama bana yardım etmen gerekecek... Ama beni biliyorsun doktor, konu çocukluğuma geldiğinde beynimin yarısı ölü gibi."

Ve bu noktadan itibaren Rich'rd'ın terapisinin çok daha ilginç, ilgili ve ilişkisel bir aşamasına geçtik. Bu aşamayı, kayıp yaşamını, özellikle de kayıp *duygu-yaşamını* aradığımız bir tür karşılıklı "dedektiflik işi" olarak düşündük. Dikkatimi vücuduna ve o anda ne hissettiğine odaklamak için saatlerimiz içinde onu "yavaşlatmaya" başladım. Bu onun için son derece garipti ama yavaş yavaş her şeyi daha derinden hissetmeye başladı.

Daha "şimdi ve burada" olarak odaklanabilmesine ek olarak, çocukluk anılarını ortaya çıkarmak için düşünebildiğimiz her şeyi denemeye başladık. Tavsiyemle bir günlük tutmaya ve düşüncelerini, duygularını ve hayallerini yazmaya başladı, ne olursa olsun her gün mutlaka bir şeyler yazdı. Bir aile albümünden resimler getirdi ve ikimiz birlikte kanepemde yan yana oturup onlar hakkında sohbet ederek vakit geçirdik. Hâlâ hatırlayabildiği tek çocukluk arkadaşını aradı, doğduğu eve geri döndü ve annesinin ölümünden önce ailesinin yaşadığı evi ziyaret etti. Etrafta dolaşıp notlar aldı.

Hayatta olan iki teyze ve dayısını buldu ve onun ve ailesinin olduğu fotoğrafları topladı. (En sevdiği teyzesi olan) annesinin küçük kız kardeşinden, doğumundan sonra annesinin doğum sonrası depresyonu geçirdiğini ve altı hafta hastanede yattığını öğrendi! Richard bu teyzeyle birlikte yaşamaya gönderilmişti ve annesi depresyonda olduğu ve bu durumla baş edemediği için onu ancak bir yıllık bir süre boyunca yavaş yavaş geri ve-

rebilmişti. Teyze küçük Richard'ı kız kardeşine her geri vermeye çalıştığında o, depresyona giriyordu. Oğlan kilo veriyordu ve bunun üzerine onu bir ay kadar süreyle tekrar geri alıyordu. Bu bilgi Richard için bir şoktu; ancak hastamın şu anki nişanlısının onu terk edebileceği korkusuyla tekrarlanan erken travma hakkında da bize hemen bir ipucu vermişti. Aslında, teyzesine ve ondan da önce, depresyonu nedeniyle onu duygusal olarak ihmal eden annesine olan, kaybolan bağlılığını yeniden yaşamaktaydı.

Kısa bir süre sonra hastam ilk rüyasını gördü ve anlattı. Çıkışı olmayan, karanlık bir boşlukta mahsur kalmakla ilgili rahatsız edici bir rüyaydı bu. Rüya ona çocukken gördüğü tekrarlayan bir kâbusunu hatırlattı (yeni bir yakın zaman hatırası), bu yüzden uykuya dalmaktan korktu. Çocukluk kâbusunda kendisini "kötü bir çocuk" iken annesi tarafından sürgün edildiği bir yer olan bodrumda kilitli bir dolapta tutulan mutfak çöp kutusunun içinde buldu. Annesi, onu "hatırı sayılır" bir süre için oraya kilitlerdi. Burası ona her zaman ürkütücü gelmişti. Çöp kokuyordu ve hamamböceklerinden ve örümceklerden korkuyordu. Sürekli sorduğum sorularıma cevaben, şimdi bu kilitli dolapta bazen çığlık attığını, ağladığını ve "bayıldığını" hatırladı. Buna "ağlama dolabı" adını vermişti.

Bu son rüyanın ve erken tekrarlayan kâbusun tetiklenmesinin, bu bölünmüş duygunun bir kısmına erişmemizi sağlayacağını umarak hastamdan gözlerini kapatmasını, nefesini gözlemlemesini ve rüyaya tekrar girmesini, bana ne gördüğünü ve hissettiğini anlatmasını istedim. İlk başta buna direndi ama artık rüyalarla nasıl çalıştığımı biliyordu ve kendini güvende hissettiği iyi bir güven ilişkisine sahiptik. Her zaman yaptığım gibi, Richard'a ne zaman isterse kendi iç odağından çıkabileceğine dair güvence verdim. Bu güvenlik önlemleriyle kendini rüya görüntüsüne indirebildi. Kendini bulduğu yer bir korku salonuydu, yarı insansı varlıkların ve korkunç hayaletlerin çarpık görüntülerinden oluşan bir karışımdı. Ondan bu görüntülerle kalmasını ve aklına gelen her şeyi, özellikle de vücudunda hissettiklerini anlatmasını istedim. Kendini çok küçük ve kork-

muş hissettiğini söyledi. "Korkmaya başlıyorum" dedi. "Bu çok fazla!" Bu yüzden ondan gözlerini açmasını, odayla yeniden temas kurmasını istedim ve az önce yaşadıklarıyla ilgili merakını uyandırmaya çalıştım. Bir süre konuştuk. Kendini yeniden güvende hissetti.

Üstüne büyük bir hüzün çöktü, sonrasında da dokunaklı anlar bunu takip etti, küçükken ne kadar görülmeyen, istenmeyen ve sanki ailesinin kenara attığı bir çocuk gibi hissettiğinden bahsettim. Bu sözleri duymasıyla gözyaşlarına boğuldu. Benim de yardımımla kendine ağlamak için izin verdi ve kendini durdurmaya çalışmadı. Ağlaması birkaç dakika boyunca sürdü. Bu ağlayışı öncekilerden farklıydı. Erken dönem yaşamının hüzünlü zamanları için ağlıyordu. Sonunda kendini topladı, sarsılmış ama oldukça etkilenmiş bir şekilde seanstan ayrıldı. O akşam günlüğüne çok canlı bir rüyasını yazdı, terapideki ilk "büyük rüyasını". Sonraki seansta heyecanla okudu:

> Issız bir kumsalda yürüyorum. Daha gencim, ne kadar genç bilmiyorum. Uzakta daha önceden tanıdığım bir kadın var. Kapüşonlu, beyaz, havlu kumaştan bir bornoz giyiyor. Ruhani, belli belirsiz, sanki başka bir dünyaya ait gibi. Yüzü bile görünmüyor. Bir fırtına çıkıyor. Kumda bir yumru görüyoruz. Onu işaret ediyor, kazmamı istiyor. Yapıyorum ve küçük bir çocuğun canlı bedenini buluyorum. Önce, oturabilmesi için gövdesinin üzerindeki kumu temizliyorum. Onun da üzerinde kapüşonlu, uzun, beyaz bir elbise var. Yüzü hâlâ kumun altında. Onu temizlemeye çalışıyorum ama kum sürekli geri dökülüyor ve gözlerini kapatıyor. Sadece alnı ve çenesi açıkta. Sonunda onu dışarı çıkartıyorum ve üçümüz birlikte sahilde yürüyoruz. Aniden suda zıplayan bir yunus görüyoruz. Sonra sayıları ikiye katlanıyor ve iki oluyor, sonra dört, sonra sekiz... ta ki okyanus bu deniz hayvanlarıyla dolana dek. Bir cankurtaran kulesinden bu manzarayı seyrederken, şiddetli bir rüzgâr geliyor ve bizi geriye doğru savuruyor.

Bu ilginç rüya, hastama çok garip gelmişti, önceki seansla ilgili olduğunu ve "onu darmadağın ettiğini" bilmesi dışında. Çocuğun bedenini kazmanın geçmişini kazmakla ve "ağlayan dolabının" hatırasıyla bir ilgisi olması gerektiğini hissetti. Ka-

püşonlu kadının annesi olduğunu düşünmüştü çünkü paylaştığımız resimlerden birinde onu böyle bir plaj elbisesi içinde gördüğünü hatırlamaktaydı. Çocuğun gözlerindeki kumun, "kum adam"ın gözlerine büyülü bir kum dökerek "uykuya" daldırdığı zamandan uyanmaya çalışmak gibi olduğunu düşünmüştü. Yunuslara gelince, onların oynaklıklarını ve havada zıplayıp dönmelerini her zaman sevmiş olması dışında hiçbir fikri yoktu.

Rüya "tenha" başlayıp canlılığın esrarengiz bir görüntüsü ile sona ermektedir. Bu iki benlik-durum arasındaki gömülü bir çocuğun kazılması, açıkça rüya sahnesine can veren bir olaydır. Bana öyle geldi ki Richard'ın rüyası önceki seansımızın doğrudan bir yorumuydu ve şimdi onun çağrışımları bu anlamı önemli ölçüde zenginleştirmişti.

Uzun zaman önce duygusal olarak terk edildiğinden içinde bir şey gömülüydü; kapüşonluydu, ulaşılamazdı ve meçhuldü. Bu çocuk, travma öncesinde canlı kanlı olan ama (dissosiyasyon yoluyla) enerjisi fiilen veya duygusal olarak terk edildiğinde, "ağlama dolabında" korku içinde kaldığı anlarda ya da (onsuz geçirdiği ilk altı hafta da dahil!) annesiyle ilişkili diğer umutsuz zamanlarda terk edildiğinde kaybolmuş hayatını temsil etmekteydi. Bu nedenle, bu kapüşonlu çocuk, hastanın kaybolmuş ve artık bütün, hareketli benliğinin, yani hayat kıvılcımının, ruhunun geri dönmekte olan parçasını temsil ediyor olabilir. Kumdaki yumruyu işaret eden kadının da kapüşonlu olması, kendisinin ve çocuğun bilinçdışının bağlantılı olduğunun bir göstergesidir; onlar şimdiye kadar net olarak görememekte veya görülememektedirler. Bu materyali gözden geçirirken, 1. Korintliler 13:12'deki pasajı düşünmeden edemedim, "Çünkü şimdi aynada bir bilmeceye bakarcasına görüyoruz; ama o zaman yüz yüze göreceğiz." (1. Korintliler, 13:12)

Richard rüyasında bu çocuğun yüzünü ortaya çıkarmaya çalışırken kumun yüzünün üzerine düşmeye devam etmesinin, iç çocuğun yaşadığı travmatik transa bir gönderme olduğunu düşündüm. Özbakım savunmasını temsil eden "kum adam" onun üstünü örtmesi ve şimdi onun örtülü kalmasını istemesi,

savunma sisteminin artık ölü varoluşunu canlandırmakla tehdit eden yeni hayatı bastırmasını temsil ediyordu.

Richard, bu rüya ve bir önceki saatte duygusal aydınlanma konusunda heyecanlıydı. Duygularını gözden geçirmek ve bu korkunç cezalar çerçevesinde geçmişinin eksik ayrıntılarını doldurmak için birkaç seans yapmamız gerekti. Diyaloğumuza yeni bir eğlence havası geldi. "Onunla devam ettiğim" için minnettarlık hissetmeye başladı. Artık onu yüzüstü bırakmış hissetmiyordum. Onun eski "senaryosunu" yeniden yazdığımızı düşünüyordum. Richard'ın depresyonu önemli ölçüde düzelmiş ve daha iyi uyumaya başlamıştı. Daha sonra da rüyalar görmeye devam etti, bunlar bizi geçmiş aile hayatındaki çeşitli sırlara yönlendirmesi bakımından önemliydi. Yavaş yavaş morali yükselmiş, işi düzelmiş ve yeniden flört etmeye başlamıştı.

Richard ile 1970'lerin sonlarında New York'taki C. G. Jung Enstitüsü'nde eğitim görürken tanışmıştım. Onun "yunus rüyasını"n üstünde çalıştıktan kısa bir süre sonra, Jung'un Çocuk Arketipi üzerine yazdığı makalesinde (1949), derslerimden birinde verilmiş bir pasaja denk geldim. Bu makalede Jung, dünya edebiyatında ve mitolojide bu evrensel çocuk imgesinin ortaya çıktığı çeşitli biçimleri tartışmakta ve genellikle yeni bir başlangıca atıfta bulunmaktadır. İlgili pasajda Jung, "kapüşonlu olan" imajını şu şekilde yorumlamıştır:

> Faust, ölümünden sonra bir çocuk olarak "kutsanmış gençlerin korosuna" alınır. Goethe'nin bu tuhaf fikirle antik mezar taşlarındaki aşk tanrılarından mı söz ettiğini bilmiyorum. Bu düşünülemez bir şey değildir. Cucallatus figürü, yunusların ve tritonların deniz biçimleriyle çevrili yeni bir yaşamın çocuksu eğlencelerinde yeniden ortaya çıkan kapüşonlu, yani görünmez olan, ayrılanların dehasına işaret ediyor.
>
> (Jung, 1949: 177)

Bu imgelem, hastamın rüyasındaki imgelemle neredeyse bire bir örtüşmekte ve kolektif psişeden gelen arketipsel gerçekliklerin modern erkek ve kadınlarda canlı ve iyi olduğu gerçeğini de desteklemektedir. Sanki onun şimdiye kadar görünmemiş,

çoktan göçüp gitmiş ve gömülmüş bir parçası, ölmüş benliğinin "dehası" ya da canlandırıcı ruhu, benzer şekilde kapüşonlu bir kadın figürünün (Anne? Bakıcı benlik? Koruyucu melek?), neyin gömülü olduğu hakkında fikri olduğu anlaşılan bir iç figürün aracılığı ve dikkati sayesinde yeniden bilinir hale gelmiştir. Buluşma, deniz kıyısında gerçekleşmekte ve bize Tagore'un şiirini ve dünyalar arasındaki geçiş alanında güçlenen hayatı hatırlatmaktadır.

Yunusun arketipsel önemine bakarsak ya da başka bir deyişle, görüntüyü büyütürsek bu rüyayı yorumlayışımız daha da desteklenir. Büyütme, Jung'un rüyalarda kolektif malzemeyle karşılaştığında kullandığı bir teknikti. Mitoloji, dini ikonografi, folklor, edebiyat, vb gibi belirli bir görüntüde tüm kültürel kanonun özgür çağrışımlarını bir araya getirmeye benzemektedir.

Graves'e (1955: 291-3) göre, yunusun bir "ölüm"den sonraki yeni yaşamla mitolojik ilişkisi çok eskidir. Örneğin, bir Eski Yunan mitinde, Poseidon'un oğlu ve lir ustası Arion, servetinde gözü olan açgözlü bir grup denizci tarafından ölüme mahkûm edilir. Son şarkısını söyledikten sonra, Arion denize atlar ve öldüğü sanılır. Ancak bir yunus onu geminin önüne taşır ve alıp Korinthos'a götürür; burada krallara layık bir şekilde karşılandıktan sonra, kendisini idam etmeye çalışan cellat adaylarıyla yüzleşir ve onlar idam edilir.

Buna benzer hikâye çok fazladır (bkz. Tripp, 1970: 62). Bir başka mitte Enalus umutsuzluk içinde denizin derinliklerindeki sevgilisine katılmak için suya atladığında yunusun birinin onu, yunusun eşininse Enalus'un sevgilisini kurtardığı anlatılır. Başka bir yunus, Phalanthus'u İtalya'ya giderken boğulmaktan kurtarmıştır. Ve kendisine bir kehanet merkezi kurmak için uygun bir yer arayan Tanrı Büyük Apollon, devasa bir yunus kılığına girmiş ve bir Girit gemisine atlayarak hayretler içinde kalan denizcileri Delphi'ye götürmüş, orada kim olduğunu açıklandıktan sonra onlara bir Apollon Delphinios ("Yunusun Apollonu") tapınağı kurmalarını emretmiş ve onları kehanet merkezinin koruyucuları olarak atamıştır.

Yunus ile yeniden doğuş ve "çocuk" arasındaki ilişkinin benzeri, Poseidon ve Satyr'ea'nın oğlu Taras adındaki sözde yarı tanrı, yarı insan bir çocuğun, Dor kenti Tarentum'un yunuslara binen Yeni Yıl Çocuğu olduğu anlatısıyla Pausanias'ta bulunur. Pausan'as'taki diğer kanıtlardan yola çıkarak Graves (1955: 291-2), Yeni Yıl Çocuğu'nun Gelişi ayininin Korinthos'ta, güneş tanrısı rahipleri tarafından eğitilmiş evcil bir yunus kullanarak ve bu amaçla inşa edilmiş bir kanallar sistemi yardımıyla kutsal alana gelişi şeklinde dramatik bir biçimde gerçekleştirilmiş olabileceğini düşünmektedir.

Bir çocuk gömülmüş ve korunmuş durumdadır, görünmezdir ve kapüşonludur; ta ki şimdiye kadar hayatın ıstırabından uzak tutulmuş olan benliğin bu kayıp kalbi, bir kez daha hayat nehrinin akışına girinceye, rüyasında etrafı her zaman canlılık, hareket ve ışığın dünyaya dönüşü ile ilişkilendirilmiş olan ve oynayıp zıplayan yunuslarla çevrili oluncaya dek.

Resim 2.2 Yunusa binmiş Eros, Roma heykeli, MS 1. yüzyıl.

Resim 2.2, az önce bahsi geçen mitolojik malzemenin bazılarını temsil eden eski bir yunus heykeli ve ona binen çocuğu göstermektedir. MÖ ikinci veya birinci yüzyıldan kalma bu heykel, her ikisi de yeni yaşamı veya yeniden doğuşu çağrıştıran çocuk ve yunus temasının çakışmasını vurgular. Adeta bu görüntülerin psişede yenilenmiş canlılığın ortaya çıkmasıyla ilgili olduğu fikrini desteklemek istercesine binici, psişik libido veya arzunun arketipsel görüntüsü olan Eros'un kendisinden başkası değildir. Bu temaya, Mısır'dan Suriye'ye; Kartaca'dan Pompei'ye kadar tüm Akdeniz havzasındaki heykellerde ve kabartmalarda sıklıkla tekrarlanır (bkz. Glueck, 1965: 30-7).

Bu eski sembolik paralelliklerden tamamen habersiz, bir iş insanı ve borsacı olan çağdaş bir hastanın, sıçrayan yunuslarla bağlantılı iyileşmiş kapüşonlu bir çocuğu rüyasında görebilmesi, Jung'un derin bilinçdışının arkaik ve tipik (arketipsel) bileşenleri derken ne kastetmek istediğinin hayal edebilecek en dramatik örneğidir. Modern psikoterapide ilişkinin "üst sicilinde" yaptığımız çalışmanın, aynı anda psişenin *içinden* mitoşiirsel anlamla yankılanan derin akortları uyandırdığına dair ikna edici kanıtlar sunar.

Hastam bu mitolojik paralelliklerle pek ilgilenmiyordu; bu paralellikler, analitik düşüncemin aksine, onun rüyası ile eski mitolojik malzeme arasındaki esrarengiz paralellikleri duyduğum büyük coşkuyla ve heyecanla ona aktardım. Ne var ki bir noktada bana, "Bu mitolojik paralellikler karşısında gerçekten heyecanlandığını görebiliyorum, doktor... Ama ne zaman yeni bir kız arkadaş bulacağım?" dediğini hatırlıyorum.

Şaka bir yana, Richard, yine de kişisel hayat öyküsünün analitik keşfi yoluyla kendisinin kayıp bir parçasıyla bir şekilde yeniden bir araya geldiği duygusundan derinden etkilenmişti. Birlikte çalıştığımız için minnettardı. Hayatı artık o kadar ıssız değil, bir şekilde anlam dolu, heyecanlı geliyordu. Duygularına olan erişimi arttı. Kısa süre sonra yeni bir kız arkadaş buldu ve yeni bir hayata adım atmak için terapiyi bıraktı, beni de güzel rüyası, onun sembolik zenginliğini, onu kullanabilme izniyle birlikte baş başa bıraktı.

Yorum

Geriye dönüp bakıldığında, sanırım Richard ve ben, erken dönem travma hastalarıyla çalışmanın oldukça tipik bir örneği olan ilişkisel kopuş ve onarım sürecinden geçtik. Burada erken dönem malzemesi hatırlanamaz; ancak dissosiyasyon nedeniyle, bu sefer umutla yeni bir sona ulaşabilmek için *tekrarlanması* gerekir. İyi bir başlangıcın ardından tedavide ikimizi de rahatsız eden bir çıkmaza girildi. Bu çıkmaz, karşılıklı bir dissosiyasyon anıydı. Kendini boş, kopmuş ve "ölü gibi" hissetmiş, artık "birlikte yaptığımız işlerden hiçbir şey alamadığını" söylemişti. Bunun kendi hatası olduğunu düşünmüştü. Onu yüzüstü bırakıyormuşum gibi çaresiz ve sıkılmış hissetmiş, bu duyguların acısını çekmemek için ilişkiden çekilmek istemiştim. İnsanların ondan uzaklaşması onun (annesiyle başlayıp, nişanlısıyla sona eren) var olan asıl sorunuydu; bu yüzden açıkça onun erken dissosiyasyonunun ilişkisel biçimini "canlandırmak" üzereydik.

Harvard Tıp Okulu'ndan psikiyatrist merhum Paul Russell, geçmiş bir travmayı tekrarlama eğilimini şu şekilde tanımlamaktaydı:

> Makul bir süre boyunca biriyle çalıştığınızı varsayalım. Siz ve hasta, bazı yararlı işler yapmış olduğunuzu ve ilişkinin büyümeyi vaat ettiğini [bilecek] kadar birbirinizi tanıyorsunuz. Ancak bu büyümenin içinde kaçınılmaz olarak şuna benzer bir şey gelişecektir: Bir dizi rüya, bazı hatıralar veya bazı tetikleyici olaylar ya da belki de özellikle budur denemeyecek birtakım şeyler, ortaya çıktıkça yaralanmaya davetiye niteliği taşıyan bir duygunun habercisi olacaktır. Bu noktada ilişki belirsizleşir, yoğunlaşır, bulanıklaşır ve bir şekilde farklı bir biçimde yorumlanır... Hasta, herhangi başka bir şey olmadan önce, sizin, yani terapistin, tanıdık bir yaralanmanın yeni bir halini yaratıp yaratmadığınıza veya bir şekilde buna katılıp katılmadığınıza hemen şimdi karar verilmesi gerektiğini hisseder.
>
> (Russell, 1999: 29-30)

Russell daha sonra, hastanın terapistten, her zamanki "dengeli bir ilgi"den veya terapistin rahat olduğu yorumlayıcı aktiviteden daha "fazlasını" nasıl beklediğini anlatır. Terapist bir

ikilemle karşı karşıyadır. Ek bir şey sağlamak çılgınca gelmektedir. Yine de bir şey yapmamak, tedavi ilişkisine zarar verme riskini taşır.

Terapimizdeki kriz noktası, Richard'ın yaralanmasının tekrar etmiş olabileceği yer, (sürekli olarak başarısızlığa uğratmaktan duyduğum hayal kırıklığından dolayı) ondan geri çekilmek *istediğim*; ancak bunu yapmadığım andı. Onu hayal kırıklığına uğrattığıma dair hissettiğim duyguları dile getirerek ve birlikte çalışmamız için onu geri alarak, önceki travmayı tekrar etmekten kaçınmayı başardık ve ilişkiyi büyüme yönünde "sıfırladık". Daniel Stern'in ifadesiyle, birlikte "geçmişi yeniden yazdık". Stern diyor ki:

> Geçmiş deneyimler değiştirilecekse yeniden yazılmalı veya aynı zaman çerçevesinde meydana gelen yeni bir zamansal deneyimle değiştirilmelidir. Yeniden yazma, kendi zamansal dinamikleriyle de yaşanmalıdır. [Bu sadece dilde soyutlanmış bir deneyim olamaz] bir kez doğrudan deneyimden çıkarılmış, onun zamansal akışına kısadevre yaptırmıştır. Bu tür yeni zamansal deneyim, yalnızca açık geçmişi değil, aynı zamanda örtülü yaşanmış geçmişi de yeniden yazar. (Stern, 2004: 220)

Richard ve benim aramda yaşananlar, Stern tarafından gerçek bir "buluşma anı" olarak çok iyi tanımlanmıştı. Bu tür bir an, "öznelerarası alanı örtülü olarak yeniden düzenlemekte, böylece daha tutarlı hale gelmekte ve iki insan, yeni alanları birlikte tam anlamıyla ve açık bir şekilde keşfetmelerine izin vermekte, ilişkinin bir açılımını hissetmektedir" (Stern, 2004: 220) diyor. Ancak Richard'ın olağanüstü rüyasının gösterdiği gibi, bu tür buluşma anları aynı zamanda *ilişkide* bir andan daha fazlasını oluşturur. İç dünya her ikimiz için de açılmıştır. Sadece benden yeni bir şeyle tanışmamış, aynı zamanda kendi içinde yeni bir şeyle de tanışmıştı. İlişkideki yeni deneyimimiz, bilinçdışından gömülü bir çocuğu ve bir rüyada sıçrayan yunusları getirdi. Özgürleşmiş enerjisinin bu simgeleri, *içinde yeni yaşamın doğuşunu ve ruhunun geri dönüşünü* onaylamaktaydı. Ben de onun malzemesiyle "yeniden canlandım".

Stern'in bunu söyleme şekli, "buluşma anlarında" aşkın bir boyutun (*kairos*), aksi takdirde zamanın tek boyutlu doğrusal ilerlemesi (*kronos*) olanla kesişmesidir. Kairos, diyor ki "Şeylerin yeni bir durumunun ortaya çıkması... çizgisel zamanın geçişinden kaçan veya onu aşan bir fırsat anıdır" (Stern, 2004: 7). Açıkça, Stern'in bu kesişmeyi betimleyen dilinde mistik bir şey ima edilmektedir.

Richard'la benim aramda, özneler arası alanda yarattığımız alana başka bir boyuttan bir şeyin aktığını söyleyebiliriz. İki dünya bir araya geldi ve ruh, Richard'ın duygusal yaşamının merkezindeki doğru, somutlaşmış yerine geri döndü (yerleşti).

ÜÇÜNCÜ VAKA: DELLİE VE MİDİLLİ

"Dellie", hayatının çoğunu kendi deyişiyle iki dünyada yaşamış bir sanatçıydı. İlk olarak etrafta dolaştığı gerçeklik, sosyal ilişkiler, okul, evlilik ve aile dünyası vardı. Dışarıdan bakıldığında o, bu dünyada mükemmeldi. Parlaktı, çekiciydi, başarılı bir atlet, iyi bir öğrenci, hayal gücü yüksek ve yetenekli bir sanatçıydı. Yüzeyde her şey çok güzel görünüyordu. Öyleyse, neden bu kadar mutsuz ve sürekli olarak "ev hasreti" duyduğunu merak etti.

Bu sorunun cevabının kısmen aynı zamanda ikinci bir dünyada yaşıyor olması gerçeğinde yattığını biliyordu. Bu ikinci dünyayı seçmemişti. Ailesinde, özellikle de kendisini her zaman bir dadıdan diğerine gönderen çok narsist annesiyle ilişkili olarak tekrarlanan duygusal yaralanmalar tarafından oraya sürüklenmişti. "Hayır, gerçekten öyle hissetmiyorsun" derdi annesi. "Aç olamazsın, ben daha yeni yedim!" "Bu kadar ağlayan bir bebek olmayı bırak!" vs. Yavaş yavaş Dellie'nin psişesinde büyük bir bölünme açılmaya başladı, bir tarafı için için yanan acısı ve utanç verici muhtaçlığıyla güvenli bir iç sığınakta kaybolurken sert, komik ve duygusuz bir başka tarafı elinden geldiğince hayata devam etti, herkesin ondan istediği gibi göründü, böylece hayatta kaldı; ancak gerçekten yaşamadı.

İkinci iç dünyası, dış yaşamına çok ihtiyaç duyulan bir alternatif sağladı: hissettiklerini ifade ederek dünyalarını bir araya

getirmeye çalışırken meydana gelen kaçınılmaz yaralanmalardan az çok "güvende" hissettiği özel, melankolik bir yer. Bu alternatif dünyada, resmiyle, hayvanlarıyla ve "projesinin" eski teodise sorununu çözmek olduğu felsefe ve teolojinin entelektüel dünyasında, doğanın içinde evinde gibiydi: Sevgi dolu bir Tanrı, inananlarının hayatlarında böylesine ıstıraplara nasıl izin verebilirdi?

İki dünyasını birbirinden ayıran Dellie, Jung'un 1 ve 2 No. lu kişilikler derken tam olarak ne demek istediğini çok iyi bilebilirdi; 2 No.lu kişiliği Jung şöyle tarif ediyordu:

> şüpheci, güvensiz, insanların dünyasından uzak ama doğaya, dünyaya, güneşe, aya, hava durumuna, tüm canlılara ve hepsinden önemlisi geceye, rüyalara ve "Tanrı"nın doğrudan içinde olduğu ve yaptığı her şeye yakın.
>
> (Jung, 1963: 45)

Dellie, ailedeki üçüncü çocuk ve tek kızdı; ailenin zaten duygusal anlamda yoksul ortamında sürekli onunla dalga geçen ve ona eziyet eden iki ağabeyi vardı. Doğumundan önce, annesinin idealize ettiği ölü doğmuş bir kız çocuğu vardı, sürekli Dellie'nin önünde kaybının yasını tutuyor, yaşayan kızını bir şekilde mutsuz annesinin tekrar mutlu olmasına yardım etmek gibi imkânsız bir görevi "ikame çocuk" olarak sırtına yüklüyordu. Bu şekilde, Dellie'nin normalde sağlıklı büyüyen benliği, annenin narsisizmi ve annenin kendi iç "ölü doğmuş" çocuğu tarafından çalınmıştı.

Dellie'nin annesiyle olan hayatının erken dönemine ait bir anısı dikkat çekmektedir. Bir gün üç yaşında büyük bir şevkle kumsalda mekanik bir oyuncakla oynarken oyuncak havaya uçarak annesinin kafasına çarpmıştı. Ardından gelen sahne ürkütücü ve utanç vericiydi; annesi öfkeyle kızını sahilde terk edip eve koşmuş, ardından günlerce onunla konuşmayı ya da barışmayı reddetmişti.

Dellie, o anda "Bir şeyler değişti" dedi. "Kendimi annemden, annemi kendimden koruyarak çok çok uyumlu, çok çok iyi olmaya başladım."

Bir çocuğun birincil bağlanma figürüne yönelik kendiliğinden dışavurumunun bu tür erken yoldan raydan çıkmasının doğal sonucu, psişe içinde, bir yanda utanç yükünü taşıyan gerilemiş, muhtaç, kendiliğinden bir benlikle diğer yanda itaat yoluyla ve "iyilik yaparak" sevilmeye çalışan sözde olgun "ilerlemiş" bir benlik arasındaki bölünmedir. Dellie annesini "kurtarmak" için ihtiyaç duy*ma*mak, rahatsız et*me*mek ve idealize edilmiş, sevimli, ölü doğan kızı için hayal kırıklığı yaratan "ikame" olarak mutsuzluk kaynağı ol*ma*mak anlamına gelen "iyi" olarak elinden gelenin en iyisini yaptı. Ama onu içsel anlamda güçlü kılacak tutarlı anne sevgisinden yoksun, kendine güvensiz, yapışkan bir çocuk haline geldi, içsel "ilerleme kaydeden" kısmının nefret etmeye başladığı kendi muhtaçlığından acı bir şekilde utandı. Böylece utançla devam eden bir ihtiyaç döngüsü başlamıştı. Üç yaşındayken annesine kendisini anaokulunda bırakmaması, ağabeyleriyle evde yalnız kalmaması için, beş yaşındayken onu anaokuluna götürecek okul otobüsüne binmemesi ve birkaç yıl sonra yatılı okula gönderilmemek için yalvardığını hatırlıyor.

Çocukluğunun paradokslarından biri, ne zaman ailesinden ayrılsa, ev hasretini hissetmiş olmasıydı. Bunu asla çözememişti. Ev için bu isimsiz özlemle doluydu ama geldiğinde orada asla bir "ev" yoktu. Daha sonra narsist annesiyle ev bulamayan kişinin kayıp ruhu olduğunu fark etti.

Ebeveynlerin içki içmeleri ve birbirlerine karşı şiddetleri tırmandıkça ve onlar golf ve tenis kulüpleri içinde gitgide daha fazla kayboldukça Dellie, her türlü duyguyu gösterme konusunda giderek daha endişeli hale geldi. Birine ihtiyaç duymayı bıraktı. Ağladığında, "Bak, eğer olay çıkaracaksan kendini toparlayana kadar dışarı çık... sonra yüzüne bir gülümseme takın ve masaya geri dön." Böylece Dellie, garajın arkasına odun yığınının yanına gider ve kendi başına ağlardı. Hâlâ ağlayabildiği ilk yıllardaydı. Ayrıca çizip ve okuyabiliyordu. Anaokulundaki öğretmenler, onun ne kadar zeki olduğunu gördüler ve ona kitaplar verdiler. Özellikle at hikâyelerini severdi.

Sonra bir gün, yaklaşık altı ya da yedi yaşlarında, son bir trajik kopuş olmuş gibi görünüyor. Aile Washington'a kısa bir tatile gidiyordu; ama Dellie dehşet içinde dadıyla birlikte evde bırakılmak üzere olduğunu öğrenmişti. Daha da kötüsü, aynı zamanda ağabeylerinden birinin de arkadaşı olan mahalledeki en iyi arkadaşı da birlikte gitmesi için davet edilmişti. Bununla tamamen darmadağın olmuştu. Yerde, teselli edilemez bir şekilde ağladığını, kapıdan çıkarken annesinin iğrenerek vedalaşmadan nasıl üzerine bastığını hatırlıyor. Çok utanmıştı.

O hafta, mucizevi ve tarif edilemez bir şey oldu. Evden çıkıp garajın arkasında kendi kendine ağlarken, güzel, küçük bir Shetland Midillisi ona gelmişti. Günler geçtikçe Midilli, onun gerçekten de öte "hayali arkadaşı" olmuştu. Kolunu hayali bir şekilde Midillinin boynuna dolardı ve Midilli ona burnunu sürterdi. Sonra tüm duygularını duygusal ama sözsüz bir iletişimle dışavururdu çünkü Midilli her şeyi onun söylemesine gerek kalmadan anlardı. Kendisiyle Midilli arasındaki bu sevgiyi ve onun yanına geldiğinde ne kadar güvende ve kendinden emin hissettiğini hatırlıyordu. Ayrıca özel arkadaşıyla "gerçek" dünyada bir daha asla kimseye veya hiçbir şeye ihtiyaç duymayacağını hissettiğini de hatırlıyor.

Dellie, ailesinin ıssız, duygusuz atmosferini Midilli, doğayla derin bağı ve büyüyen içsel yaşamı sayesinde atlattı. Ama sonra 10 ya da 11 civarında ergenliğe yaklaşırken, ergenlik çağındaki kız arkadaşları onu çocukluk dünyasından uzaklaştırmaya başladı. Kafasının içinde bir ses sürekli "Yetişkin olacak mısın, olmayacak mısın?" diye soruyordu. Midilli konusunda çelişkiler hissetmeye başladı. Bu sıralarda, çok canlı hatırladığı dokunaklı bir rüya gördü ve bu rüyadaki keder onu ergenliğinin büyük bir kısmında meşgul etmişti.

> Rüya: Midilli ve ben parlak yeşil bir çayırda oynarken harika vakit geçiriyorduk. Daha sonra, Midilli'yi bembeyaz bir kasabaya götürdüm... Binalar beyazdı, sokaklar... ağaçlar, her şey. Kilise veya okul gibi büyük bir binanın önünde duruyorum. Bu binaya girmeliydim... Neden bilmiyorum... Ama Midilli'yle geçen eğlenceli zaman içeride

devam edemiyor. Ne yapmam gerektiğini biliyordum. Midilli'nin içeri girmesine izin verilmedi. Bunun arkadaşımdan ayrılmak anlamına geldiğini biliyordum. Korkunç bir andı. Sonra arkamı döndüm ve Kilise'ye girdim. Midilli'yi bir daha hiç görmedim.

Bu rüya Dellie'nin gelişen kişisel deneyiminde bir dönüm noktasıydı. Eğer daha öncesinde acı, bazen kendi özel ruh hayvanının bulunduğu hayal dünyasının sevinciyle dönüşümlü olarak hissettiği dayanılmaz bir acı vardıysa artık, şimdi kendini belli belirsiz "her şeyin üstünde" görüyor, soyutlanmış, soğukkanlı hissediyor, her şeyi bir tür entelektüel merakla izliyor, Midilli'nin hastalıklı ve çocuksu olduğuna inanmaya başladığı dünyasının tüm dokunaklı ve masum acı ve zevkinden kopuk hissediyordu.

Ama çocukluktan gençlik yıllarına doğru ilerledikçe Dellie, diğer insanlardan ve kendi benliğinden gerçekten koptuğunu fark etti. Yetenekli bir atlet ve çocuklar arasında popüler olmasına rağmen neden bu kadar yabancı ve ayrık hissettiğini asla anlayamadı. İçinde, isimsiz bir kötülük ve hasar duygusuyla lekelenmiş, sahtekâr, bağlantısı kopmuş hissetti. Üniversiteye gittiğinde, içindeki bölünme kendine zarar vermeye başlamıştı. Yeme bozukluğu vardı ve kendini o kadar aç bırakıyordu ki bir keresinde hastaneye yatırılmak zorunda kalmıştı. Gittikçe delirmekten korkuyordu ve Tanrı ile Şeytan'ın ruhu için savaştığı rüyalar görmeye başlamıştı.

İki kişiliği birbirinden gittikçe uzaklaşırken kendini bir arada tutmak için günlüğüne öfkeyle yazmaktaydı. Sonunda bir psikiyatri hastanesine yattı ama orada sadece tedavi edilmiş ve asla iyileşmemişti. Taburcu olduktan sonra bir terapist buldu ve böylece dünyada temelleri pek de sağlam olmayan bir yer bulmayı başardı. Bu süre zarfında, yazıları, çalışmaları ve sanatla uğraşları, onun için Tanrı'nın bir lütfuydu ve kendini gerçek hissettiği temel akıl sağlığını koruyabildiği adacıklardı. Kilise, evlendiği adamla ilişkisinin erken dönemleri, çocukları, en azından kısmen gerçek olabileceği birkaç arkadaşlık gibi başka akıl sağlığı adacıkları da vardı. Ama şimdi kırklarınday-

dı ve yine çaresizdi. Eski iştahsızlığı tekrar başlamıştı ve yardıma ihtiyacı olduğunu biliyordu.

İlk analiz seansından önceki gece, kilisede küçük bir arkadaş grubu içinde otururken kendini çaresiz, eski ev hasreti duygusuyla boşlukta ve yabancılaşmış hissederken belirgin bir ses ona şöyle dedi: "SENİ asla terk etmedim... biliyorsun." Bunun Midilli olduğunu hemen anladı ve eski rüyası aklına geldi. Derinden etkilenmiş hissetti ve tam o anda Jungçu bir analist olması gerektiğini bilerek kendini analitik bir sürece adadı; çünkü Jung, ruh hakkında açıkça konuşan tek psikanalistti. İçgüdüsel olarak Midillisinin ruh hayvanı olduğunu ve yıllardır ruhundan ayrı olduğunu, zihninin beyaz şehrinde, duygudan yoksun, başarılı, popüler, notları mükemmel ve "ünlü"; ancak kendi duygularını hissedemez, içeride yarı ölü ve başkalarının olmasını istediği kişi haline gelerek kendi masumiyetine ihanet edip ondan vazgeçtiği için isimsiz bir suçluluk duygusuyla dolu olduğunu biliyordu.

Midilli'yi en azından hâlâ özel olarak deneyimleyebildiği sürece ve zihninin beyaz şehrine ayrılmadan önce Dellie'nin çocukluk acısı için hayali bir kapsayıcı olarak düşünebiliriz. Midilli'nin yanında duygulanımlarına ve dolayısıyla bedenine daha yakındı. Midilli, ifşa etmeye cesaret edemediği masum acısını tutuyordu. 11 yaşında Midilli'den ayrılıp beyaz kiliseye girdiğinde, zihniyle bedeni arasındaki bölünme de büyümüştü. Artık duygularından çok daha uzaktaydı ve özbakım sisteminin anoreksik katılığı daha yerleşik hale geldi.

Birkaç yıllık derin psikoterapiden sonra, Dellie duygularına ve canlı vücuduna inmeye başladı ve bu inişin aracı aktarımda bana karşı hissettiği güçlü bir sevgiydi... benim de ona hissettiğim bir sevgi. Sanki Dellie'nin daha önce özel hayvan arkadaşıyla yaşadığı özel yakınlık, şimdi ikimiz arasındaki bir insan ilişkisinde deneyimlenebiliyordu. Yine de bu şefkatli sevgiyi çevreleyen büyük bir diken vardı. Uygun olmadığımın, dikkatimin dağıldığının veya duygularını tamamen karşılıklı bir şekilde eşleştiremediğimin en ufak bir işareti, onu tekrar psikolojik inzivaya gönderebilirdi. Kırılgan bağımızın tamamen

dağılmakla tehdit edildiği birçok zor zaman oldu. Özbakım sisteminin gururu ve inatçılığı ikimiz için de şaşırtıcıydı.

Gitmek için sabırsızlandığım yaz tatilim etrafında dönen özellikle zorlu bir mücadeleyle bir bağlantı kopmasını onarmayı başardıktan sonra, Dellie şöyle bir rüya gördü:

> Sonunda Don'un benim ona karşı hissettiklerimi hissettiğini hissettim. Aramızda sıcak ve güzel bir his vardı. Elimi tutuyordu ve ben genç bir kızın elini tutuyordum. Aniden, boşluğu dolduran bu kutsal duygu vardı.

Bu "kutsal duygu"nun, "dünyalar arasındaki" boşluğun dondurulduğu ya da kapatıldığı bir dönemden sonra güçlendiği gerçeğinin bir göstergesi olduğunu tahmin ediyorum. Bu, "çocuğun" yaşadığı ve herhangi bir dönüştürücü insan ilişkisinin parçası olan şifa anlarında ruhun geri döndüğü geçiş alanıdır. Böyle anları hesaba katmak için kutsalın diline ihtiyacımız var. Bunun için tamamen "kişilerarası" açıklamalar gereklidir; ancak yeterli değildir.

Dellie ve benim bu orta aşamada yaptığımız en iyi işlerin çoğu onun hayalleriydi. Ona gerçek hikâyesinin anlatılabileceği ve kendinin o titrek, utangaç özünün aramızdaki potansiyel mekâna girebileceği mito-şiirsel bir matris sağladılar. Bu süre zarfında Dellie, iki dünya arasındaki bölünmenin belirgin olduğu birçok rüya gördü. Aşağıdaki rüya önemliydi; çünkü Midilli'nin beyaz kilise rüyasının ardından "nereye" gittiğini ima etmekte ve aynı zamanda bize psişede bu bölünmeye tanık olan, hatta belki onu düzenleyen bir şeyin imgesini vermekteydi. Marie Louise von Franz, arka plandaki bu "şey"i "rüya yaratıcısı" olarak adlandırır (von Franz, 1991). "Rüya yaratıcısı", iyileşme süreci başlatılırken orijinal bölünmenin görüntülerini sağlıyor gibi görünmektedir.

İşte Dellie'nin psikoterapisinin dördüncü yılında, hayatını yeni bir şekilde anlamlandırmaya başladığında gördüğü rüya:

> Rüya: Oyuncu Robert Redford büyüdüğüm kasabaya geliyor. Ailemin üyesi olduğu golf ve tenis kulübünün yanında, otoyolun sağ ta-

rafında tek başına oturuyor. Buraya tüm yabani atların çocuklarını yemesini izlemek için gelmişti. Daha çok kızlarını yiyen anneler demek daha doğru; çünkü "anneler" (kısraklar) kısraklarına bu şekilde davranılmasına izin vermezler. Vadinin aşağısında neler olduğunu görebiliyorum. Yabani atlar/anneler kocaman ve beyazlar. Sallanan toynaklarıyla saldırıyor ve çocuklarını öldürüyorlar... Sonra onları yiyorlar. Bu uzunca bir süre devam ediyor, buna tanık olmak korkunç. Bu korkunç katliamın sadece burada gerçekleştiğinin farkındayım. Batının dışındaki genç atlar özgürler. Buradaki çevre atlar için hiç doğal ya da katlanılabilir gibi değil. Yabani atlar, yaptıklarını yavrularını sevdikleri için yapıyor. Çok üzücü ve çok şiddetli. Korku ve merhametime yenik düşüyorum.

Dellie ve ben bu rüyanın, içinde, çok fazla gözyaşı döken küçük kız olan Midilli-benliği ile içsel yaşamının gerçek bir ifadesinin mümkün olmadığı ve midillilere kötü davranıldığı "burada" (çocukken hafta sonlarını geçirdiği golf ve tenis kulübünde) bu midillileri öldüren ve yiyip bitiren başka bir parçası arasındaki derin bir erken bölünmeyle bir ilgisi olduğunu biliyorduk. Bu rüya, büyümesi için koşullar eksik veya daha kötü olduğunda gerçek benliği bastırmak için gerekli şiddetin güçlü bir hatırlatıcısıdır.

Bu içgörü Dellie'ye lisansüstündeyken yazdığı ve aynı noktaya değinen bir şiiri hatırlattı:

Yüzün hâlâ süzüldüğü bir gölün içinde.
Ben onun bakıcısıyım, onu gerçekten seven tek kişi
O çok küçükken, zar zor yürürken
Ve yetişkinler ona sırt çevirirken
Onun yüzmeye çalışmasını, boğulmasını izlemek zorunda kaldım.
Ve ne olup bittiğini anlamadan, güçlü bir el uzanıp onu tuttu.
Kendi elim, onu kurtarmak için.

Dellie, rüyasının ve önceki şiirinin yardımıyla, gelişiminin bir noktasında, Neville Symington'ın *can veren* dediği şeye önceden tövbe ettiğini fark etti. Bunu, bastırılmış, yenmiş, öldürülmüş ruhunun (Midilli/çocuğun) savunmasızlığının bu dünyadan kovulmaktan korumaya ihtiyaç duyduğuna dair doğuştan gelen kısrak benzeri bir içgüdüyle yapmıştı. Yine de bu

bölünmenin olmasının bir nedeni vardı: İleride bulunabilecek daha iyi koşullar altında gelecekteki büyüme şansını korumak. Artık Dellie o daha iyi koşulları yaşadığına göre, kendine ne yaptığını, daha doğrusu özbakım sisteminin kendisine ne yaptığını "görmeye" başlayabilirdi.

Bu yeni kavrayış, Robert Redford karakterinin yabani at rüyasına gelişiyle ilgiliydi. Aşağıdaki korkunç sahneyi "izliyor", sahneyi çeken ama duygu düzeyinde olmayan biri gibi, taraf-sızca geride duruyordu. Dellie bu tavrı kendi içinde biliyordu ve "İzleyici"nin, kendisi ve Midilli'nin 11 yaşındayken ayrılmaları sırada ortaya çıkıp çıkmadığını merak etmekteydi. Bunun her zaman erken gelişmiş bir "bilgelik" ve kendi içinde bazen görebildiği kadarıyla erken edinilmiş bir olgunluk olduğunun farkındaydı. Bir şekilde diğer insanların bilmediği şeyleri biliyordu ve bu konuda hiçbir şey yapamasa da başına gelenleri "görebiliyordu".

Bu daha bilge olan yanı, bir şeylerin çok yanlış olduğunu biliyordu. "Sahtekâr olduğumu biliyordu" dedi.

> "Bunu ne için yapıyorsun?" diyecekti. Çok olumsuzdu! Yapabildiği tek şey olumsuz bir şeye işaret etmekti. İncinmeyi veya altta yatan dinamikleri kabul edemiyordu; ancak her yerde sahtelik kokusu alabiliyordu ve keskin bir şekilde alaycı ve olumsuzdu.

"Yine de İzleyici, Midilli'nin kaybolduğunu biliyor olmalı," dedi Dellie, "Ve onun geri gelmesiyle de bir ilgisi olmalıydı. 'O', bölünmenin bir parçası olmadan bölünme hakkında bilgi sahibi gibiydi. Benliğin bir parçası ayrıldığında, İzleyici ortaya çıkıyor sanki" diye tahminde bulundu.

Psişedeki bu İzleyici veya Tanık fikri son derece ilginçtir ve Ferenczi'nin hastalarının rüyalarında ve fantezi malzemelerindeki tüm benliğin son derece bilge, tutkusuz; ancak şefkatli bir yönü olan "Orpha"yı keşfetmesini anımsatır. Özellikle hipnozu kullanan dissosiyatif kimlik bozukluğu hastalarıyla çalışan pek çok klinisyen, psişenin bir kişi olarak tanıklık eden ve öznel olarak deneyimlenen bir kısmını bulmuşlardır. Bu, İçsel Kendi Kendine Yardımcı (ISH), Rehber veya "gizli gözlemci" olarak

adlandırılmıştır (Hilgard, 1977). Genellikle bu figür iyi huyludur ve görünüşe göre bütünleşme ve tutarlılığa yardımcı olmaya çalışır. Travma psişede bir şeyleri parçalıyor gibi görünürken, aynı zamanda bir yandan da bir tür bilinç başlatmaktadır. Dellie'ye göre, "Kendimi hayatımdaymış gibi izliyordum ve diğer insanlar bana inanıyordu... nasıl bir samimiyetsizlik!"

Bonnie Badenoch (2008), "İzleyici"nin olağanüstü bilgeliğini ve görünüşte aşkın yönünü doğrulamaktadır:

> İzleyiciler, terapist ve hastanın zihninin daha derinliklerine ilerleyebilmeleri için iç koruyucuları yollarından çekilmeye teşvik ediyor gibi görünmektedir. Bu süreç, güvenlik nörosepsiyonuna yanıt olarak [etkinleşmiş gibi] görünüyor. Hastalarımdan bazıları, genellikle biz böyle bir varlığın olasılığını tartışmadan, çok somut izleyicilerden bahsettiler. Bir izleyici, yarı gözetleyici, yarı koruyucu gibi görünen yüksek bir duvarda hızlı adımlarla yürüyen Robin Hood'un sembolik biçimini aldı. Diğerleri ise kum tepsisi ağacındaki sarı bir kuş, gizemli bir tilki, sessiz bir melek, bir çift devasa göz... Anladığım kadarıyla, izleyici varlıklar psişede standart bir donanım gibi görünüyor; ancak daha sonra çevredeki ilişkisel olaylardan etkilenebilmektedir... Hastalarımın bir kısmı çok erken yaşlardan itibaren bu izleyici varlıkları hissettiklerini söylüyorlar. Hastalarımdan bazıları, şefkatli bir gözlemci zihin durumunu deneyimlemek için gereken sinirsel bütünleşme bir yana, bazen ilk yılında, açık hafıza olasılığının olmasını bekleyeceğimiz bir yaştan önce, yaşamın çok erken dönemlerinden itibaren bu izleyici varlığı hissettiklerini anlattılar. Bu anekdot niteliğindeki kanıtlar, keşfedilecek daha çok şey olduğunu gösteriyor.
>
> (Badenoch, 2008: 85)

Bilinçdışında görünen bir bilgelik ya da zekâ tarafından "bilinme" ya da "görülme" deneyimi, dikkatin rüyalara verildiği Jungçu analizde hastalar için ortak bir deneyimdir. Jung, psişe kuramında bu deneyime bütün ağırlığını veren belki de ilk yirminci yüzyıl kuramcısıydı. Bu tekinsiz bilgeliğin görünüşte "yüksek" kaynağını, egodan önce bir deneyim ve öznellik merkezi olarak Benlik olarak adlandırdı. Dellie'nin dediği gibi, "ego ikiye bölündüğünde bile bir şeyler olduğu gibi kalır".

Yorum

Bu kısa örnekte, çocuk imgesi önce (rüyasında ben onun elini tutarken) Dellie'nin elini tuttuğu küçük kız olarak, sonra ise şiirinde onu kurtarmak için boğduğu çocuk olarak görünmektedir. Çocuk imgesi, şefkatli/öldürücü kısraklar tarafından öldürülen ve yenen rüya taylarının imgesinde de gizlidir. Midilli, hastanın suskun sevgisinin ve nesne olarak Midilli ile iletişiminin nesnesi olan bu taylardan biriymiş gibi görünmektedir. Bu anlamda Midilli, Dellie'nin çocukluk dönemi için bir tür ruh taşıyıcısıdır, bir koruyucu melektir ve birçok bakımdan Jennifer'a ve diğerlerine 1. Bölüm'de görünen ve çok daha belirgin olan meleğe benzer. Dellie'nin analizi boyunca, kendi içinde saklanan gerçek kayıp ruh/çocuğun birçok rüyası vardı. Bununla birlikte, hareketli hayal gücünün karakteristik bir özelliği olarak, rüyalarında çocuk içeriği, başta pek çok kez karşımıza çıkan tavşan gibi küçük ve savunmasız bir hayvan kadar sık görünmekteydi.

Dellie'nin midillilerin kısraklar tarafından şefkatle öldürüldüğüne dair dramatik rüyası, özbakım sistemi faaliyetinin çarpıcı bir örneğidir. Rüya, bu sistemin yalnızca Dellie'nin çocukluğunda, hafta sonları ailesi golf ve tenis kulübü sosyalleşirken içinde bulunduğu ortamda gerekli olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. "Batı dışında" bu sisteme ihtiyaç yoktu ve midilliler "özgür"dü. Buna karşılık "Golf ve Tenis Kulübü", Dellie'nin şiirsel ve sanatsal iç yaşamının ayakta kalamadığı bir yerdi ve rüyasındaki merhametli öldürme, psişenin bu imkânsız durumla nasıl başa çıkmaya çalıştığının dramatik bir örneğidir. Sonuç ruhun kaybıdır. Dellie'nin sürekli hasreti bundan kaynaklanmaktadır.

Duyarlı bir çocuk olan Dellie, gerçek ailesinin soğukluğunda duygusal anlamda hayatta kalamadı. Özel Midillisi, hissettiği imkânsız acıya dayanmasına yardım etmek için mito-şiirsel bir yol arkadaşı oldu. Midilli, içsel bir gerçeklikti ama yine de gerçekti. Winnicott'ın deyişini uyarlamak gerekirse, Dellie'ye Midilli'yi "dışarıda" mı bulduğunu yoksa "içeriden" mi yarattığını asla sormayız; çünkü Midilli hepimizin en canlı olduğu dünyalar arasındaki ara alanı işgal etmektedir. Midilli, onun

yaşanmaz bir dünyada yaşamasına yardım etti ve sonunda orası tekrar yaşanabilir hale geldi.

DÜNYA MİTOLOJİSİNDE KAYBOLAN VE YENİDEN BULUNAN ÇOCUK

Bu kitabın Giriş bölümünde, dünyamızın bir "ruh yaratma diyarı" olduğunu söyleyen ve "zekâlar" olarak adlandırdığı "tanrısal ışıltının kıvılcımlarının" nasıl yavaş yavaş gerçeklik tarafından "eğitildiğini" ve insan ruhları haline geldiğini anlatan John Keats'ten alıntı yapmıştım. Hepimizin en içimizde potansiyel bütünlük, canlılık veya yaratıcılığın kutsal bir özünü taşıdığımız ve bu ışıltılı merkezin benzersiz bireysel yaşamlarımızın özellikleri aracılığıyla kendini ortaya çıkarmak ve gerçekleştirmek istediği fikri, bu kitabın göstermeye çalıştığı iki aşamalı bir dramanın ilk kısmıdır. Kişinin kişiliğini tam olarak gerçekleştirmeye yönelik komplo kuran bu açılma eğilimi, genellikle bir çocuk veya bazen bir hayvan ya da başka bir canlı varlık olarak temsil edilir. Genellikle bu çocuğun mucizevi, hayat yenileyici doğasını ve kısmen tanrısal, kısmen insan olarak "dünyalar arasında" doğduğu gerçeğini ortaya koyan kutsal ya da tanrısal bir yönü vardır.

Sonra, tabiri caizse, dramanın ikinci bir "bölüm"ü vardır; travmanın, hayati kıvılcımın gerçekleştiği geçiş alanını önleyerek kişiliğin bu açılımını kesintiye uğrattığı ve insan gelişiminin bu kesintisinin, psişede ortaya çıkan çocuğa saldıran ve onu "öldürmeye" çalışan bir sistemi tetikleyebileceği fikri. Başka bir yerde de belirttiğim gibi, bu ruhu/çocuğu "öldürme" çabası genellikle onu tamamen yok etme çabası değildir (ki bu ruh cinayeti ve belki de gerçekten ölüm anlamına gelebilir), tam tersine, onun bilincini ortadan kaldırma ve aslında son tahlilde onu kurtarma çabasıdır. İmha etmek yerine, rüyalarda çocuğun sürgüne gittiğini görürüz; yeniden ortaya çıkabileceği bir zamana kadar geçici ölüm halinde gittiğini söyleyebileceğimiz bilinçdışında yaşamaya devam eder.

Aşağıdaki paragraflarda, insanlığın kolektif "rüyası"ndan, yani mitolojiden bu iki parçalı temaya ek örnekler vermek isti-

yorum. Bu mucizevi çocuk temasını ve ona karşı dizilmiş kötü niyetli güçleri tasvir eden ilgili mitleri bir araya getirme işi, Sigmund Freud'un asistanı olan ve daha sonra kendisi analistlik yapan ve sonunda ustadan kopan Otto Rank tarafından zaten yapılmıştı. Ünlü monografisi *The Myth of the Birth of the Hero** (Rank, 2008), bu tür mitlerin 70'ten fazla örneğini bir araya getirmiştir. Bunlar arasında beş temel bileşen tespit edilmiştir:

1. Bebek asil veya tanrısal ebeveynlerden doğar ya da bir tanrıyla dünyevi bir genç kızın, hatta bazen de bakirenin çocuğudur. Doğumu, ebeveynlerde uzun süreli kısırlık veya toplumdaki bir bunalım dönemi gibi zorlukları takip eder.
2. Hamilelik veya bebeğin doğumuyla ilgili "olağanüstü işaretler ve kehanetler", onu öldürmek ya da sürgüne göndermeye kalkışan yönetici kralda ya da bebeğin babasında kaygı uyandırır.
3. Bebek ölüme "terk edilir", bir sepet içinde denize bırakılır, uzağa gönderilir veya müdahale eden hayırsever güçlerin araya girmesiyle kaçar. Bazen bu bebeğin annesidir. Bazen mucizevi uyarılar rüyalar yoluyla gelir.
4. Bebek bazen hayvanlar, alçakgönüllü bir kadın ya da bir balıkçı tarafından kurtarılır ve başka bir ülkede büyütülür.
5. Artık bir genç olan kahraman ya babayı devirmek ya da liderliğiyle toplumu yenilemek için geri döner.

Rank'ın bu temaları yorumlaması, Freud'un Oidipal rekabet, çocuksu arzuların yerine getirilmesi ve çocuk cinselliği teorisiyle tamamen uyumludur ve burada bizi ilgilendirmemektedir. Aşağıdaki üç efsaneden ikisi (İsa ve Perseus), ilgili temaları ortaya çıkarabilmek için kısaltılmış olup, Rank tarafından özetlenmiş 15 tanesi arasından seçilmiştir. Üçüncüsüyse (Zeus), Jane Harrison'ın Hesiodos'un anlatısının özetinden alınmıştır. Hepsi, yukarıda Rank tarafından belirtilen ana bileşenleri içermektedir ve araştırdığımız temel motifi temsil eder, yani yaşamı seküler ego-otoritesinin diyarının "güçler"i tarafından tehdit edilen iki dünya arasında doğmuş, ikili (tanrısal ve insan) kaderi olan "çocuk". Her durumda kutsal çocuğu korumak için

* Otto Rank, *Kahramanın Doğuş Miti: Mitolojinin Psikolojik Yorumu*, Çev. Gökçe Yavaş, Pinhan Yayıncılık, 2016. (y.h.n.)

savunmalar gereklidir ve her durumda bu savunmalar şeytani bir niteliğe sahiptir, yani hayat kurtaran güçlerini kehanetler veya rüyalar gibi olağandışı araçlardan alırlar.

Bebek İsa ve Kral Hirodes

Luka İncili (1:26-35), aşağıdaki (kısaltılmış) hikâyede İsa'nın mucizevi doğumunun kehanetini anlatır. Tanrı, Melek Cebrail'i Yusuf adında bir adamla evlenmek üzere nişanlanmış bir bakireye gönderilir. Melek, Meryem'e hamile kalacağını ve büyük bir adam olacak ve En Yüce Olan'ın Oğlu olarak adlandırılacak bir oğul doğuracağını bildirir. Meryem, "bir erkek tanımadığı" için bunun nasıl olabileceğini sorduğunda, melek ona yaklaşan *günahsız gebeliği* anlatır:

> Kutsal Ruh senin üzerine gelecek, Yüceler Yücesi'nin gücü sana gölge salacak. Bunun için doğacak olana kutsal, Tanrı Oğlu denecek.
> (Luka 1:35)

Kısa bir süre sonra yarı insan, yarı tanrı bebek İsa doğar. Doğum, bir yemliğin mütevazı ortamında, çiftlik hayvanları arasında gerçekleşir; ancak "Rabb'in görkemini" (Luka 2:9-20) çevredeki çobanların üzerine getirir ve doğum yerinin üzerinde parlayan bir yıldız, Doğu'nun bilge adamlarına onu nasıl bulacağını gösterir (Matta 2:1-12). Joseph Campbell (1981: 32-4) bize, tanrısal çocuğun doğumuyla yıldız ve ışığın bu ilişkisinin çok eski olduğunu hatırlatır. İsa'nın doğumu için belirlenen tarih bile (25 Aralık) aslen, Güneş'in kışın karanlığına çekildiği yerden döndüğü anda (gece yarısı) doğmuş, ebedi ışığın yeniden doğuşu olan İranlı kurtarıcı Mithras'ın doğum tarihiydi.

Çocuğun mucizevi doğumu ile kaderinde Yahudilerin Kralı olacağına dair kehanetlerle ilgili raporlar, yeni harika çocuk tarafından gücünün gasp edilmesinden çok fena halde rahatsız olan (ve otoriter "eski düzeni" temsil eden) Kral Hirodes'e ulaşır. Üç bilge adamı, onun huzuruna gidip ibadet edebilmek için çocuğun nerede olduğu hakkında kendisine bilgi vermeleri için

gönderir (Matta 2:8); ancak bilge adamlar, onun kötü niyetleri ile ilgili uyarılırlar (burada şeytani güçlerin işbirliğini görüyoruz), başka bir yoldan yola çıkıp ayrıldılar. Yusuf da rüyasında Rabb'in meleği tarafından şöyle uyarılır:

> Kalk, çocukla annesini al, Mısır'a kaç. Ben sana verinceye dek orada kal. Çünkü Hirodes öldürmek için çocuğu aratacak.
>
> (Matta 2:13)

Mısır'a kaçış, çocuğun yaşamının, şiddet uygulayan ata tehdidi altında büyüme şansına sahip olması için gereken korumaya bir örnektir. Bu tema halkbilimciler arasında *bebek sürgünü motifi* olarak bilinir ve dünyanın her köşesinden belgelenmiştir. Hikâye bize bu korumanın neden gerekli olduğunu anlatmaktadır:

> Hirodes yıldızbilimciler tarafından aldatıldığını anlayınca çok öfkelendi. Onlardan öğrendiği vakti göz önüne alarak Beytlehem ve bütün yöresindeki iki ve iki yaşından küçük erkek çocukların hepsini öldürttü.
>
> (Matta 2:16)

Birkaç yıl sonra Hirodes öldüğünde, Rabb'in meleği Yusuf'a döndü ve İsrail diyarına dönmesinin güvenli olduğu konusunda ona güvence verdi. Kutsal çift daha sonra genç çocuğu, marangozun oğlu olarak büyüdüğü Celile'deki Nasıra'ya geri getirdi. Özel güçleri çok daha sonra ortaya çıkmıştı – örneğin, on iki yaşında Tapınak'taki anlayışıyla bilgili doktorları etkilediği zaman (Luka 2:47).

Bebek Zeus ve Çocuklarını Yiyen Kronos

Resim 2.3'te, "Koribantlar" olarak bilinen kalkanlı savaşçı koruyucuların, yamyam babası Kronos tarafından tehdit edilen bebek Zeus'un etrafında dans ettiği Helen-Roma döneminden bir tasvir görmekteyiz. Yerde, bebek Zeus'un yanında neşeyi ve baş döndüren coşkuyu, yaşam gücünün kendisini simgeleyen sarmaşık, asma yaprağı veya kurdelelerle sarılmış bir asa olan

kanatlı *thrysos*u var. Kanatlarının aşkınlığı ve Titan Rhea ile Kronos'tan doğan; ancak daha sonra babasını ve Titanların geri kalanını devirerek Olympos Dağı'nda hem göklerin hem de yerin Tanrısı olarak tanrılığına yükselen Zeus'un tanrısallığını ifade ettiğine inanılmaktaydı.

Resim 2.3 Koribantlar bebek Zeus'un etrafında dans ediyor.

Hesiodos'taki anlatımlara göre, Zeus'un babası Kronos, oğlunun onu devireceği konusunda daha önceden uyarılmıştı. Bu nedenle çocuk ölüm tehlikesiyle karşı karşıyaydı çünkü Kronos'un çocuklarını doğar doğmaz birer birer yemek gibi bir alışkanlığı vardı (bkz. Goya'ya ait bunun tüyler ürpertici görüntüsü Plaka 3). Hikâyeye göre Kronos, Zeus'un beş büyük kardeşini çoktan yutmuştu bile. Ancak Rhea, Zeus'u doğurduktan sonra, çocukla birlikte bir mağaraya kaçmış, onu saklamış ve yerine kundak elbisesine sarılı bir taş koymuştu; baba da onu yemişti.

Çocuğu kurtarmak için elinden geleni her şeyi yapan Rhea, sonunda Koribantlar'ın yardımına başvurmuştu. Strabon'daki anlatıma göre (bkz. Harrison, 1974: Bölüm 1), onlar çocuğu

çevrelediler ve mızraklarını kalkanlarına çarparak, bağırarak ve çılgınca dans ederek Zeus'un ağlama sesini, aç Kronos uzaklardan duymasın diye bastırmaya çalıştılar.

Sonunda çocuk büyütülmek üzere onlara verildi. Koribantlar'ın sadece insan değil, olağanüstü yardımsever ve iyileştirici güçlere sahip şeytani dansçılar ve koruyucular olduğu anlaşıldı. Bebek Zeus'un doğumunu anan eski bir ayin, tanrısal hikâyeyi şöyle anlatmaktadır: "Çünkü burada kalkanlı Yetiştiriciler, ölümsüz bir çocuğu, Rhea'dan aldılar ve dövülen ayakların gürültüsüyle seni sakladılar" (Harrison, 1974: 13).

Sonunda Zeus, Kronos'u onları kusmaya ikna ederek önceki beş kardeşinin ölümlerinin intikamını alır. Sonra o ve Titan kardeşleri Kronos'u öldürür ve Titanları devirir, dünyayı yıkıcılıklarından kurtarır ve Olympos tanrılarının egemen olduğu yeni bir düzen kurarlar.

Perseus ve Öfkeli Kralı Akrisios[1]

Argos kralı Akrisios, bir erkek varisi olmadan yaşlanmıştır. Delphoi'daki kâhine danışır ve kâhin, ona güzel kızı Danae'nin, kendisini öldürecek bir erkek evlat doğuracağını söyler. Kehanetten korkan Akrisios, kaderinin önüne geçmek için Danae'yi, ölümlü insanlardan uzakta ve vahşi köpekler tarafından korunan dikkatlice inşa edilmiş tunçtan bir kuleye hapseder. Ancak tüm bu önlemlere rağmen Zeus kılık değiştirip ona geldi ve altın bir duş olup çatıdan içeri girer; böylece Danae, "tanrısal bir çocuk" olan Perseus'un annesi olur.

Bir gün yaşlı kral, kızının odasından gelen genç Perseus'un sesini duyar. Aldatılan ancak kendi kızını öldüremeyen Akrisios, Danae'yi ve küçük oğlunu denize götürür, bir kutuya koyar ve denize fırlatır. Kutu, deniz yoluyla Seriphos adasında kıyıya vurur ve Diktys adında bir balıkçı tarafından tutulup içinde Danae ve oğlu olduğu halde çekilerek karaya çıkarılır. Onları kardeşi Kral Polydektes'e götürür, o da onları ailesinin bir parçası yapar.

Ne var ki Polydektes, güzel Danae'ye âşık olur. Artık bir erkek olan Perseus annesini savunmaya çalışır ama Polydektes

onu Gorgon Medusa'nın kafasını almak gibi imkânsız bir göreve göndererek ondan kurtulmaya çalışır. Ancak Perseus, kralın beklentilerini boşa çıkararak Athena ve Hermes'in de yardımıyla bu zor görevi ve bunun yanında bir dizi kahramanca eylemi gerçekleştirir. Medusa'nın kesik başıyla geri döner, Polydektes'in önündeki masaya atar ve onu maiyetiyle birlikte taşa çevirir. Daha sonra kafayı Athena'ya verir, o da onu kalkanına sabitler. Perseus Argos Kralı ve Mykenai kentinin kurucusu olur.

Bu Hikâyelerdeki Saldırganlığın Rolü Hakkında Yorum ve Düşünceler

Tüm bu örneklerde, "dünyalar arasında doğmuş", yani yarı insan, yarı tanrı çocuğun özbakım sistemi olarak adlandırdığım şeyin yıkıcılığını ve onun savunmacı, korku ve haset dolu yeni yaşamı reddetmesini temsil eden kral ya da en otoriter biçimiyle ataerkillik şeklinde karşımıza çıkan "eski düzene" karşı nasıl bir tehdit olarak algılandığını görmekteyiz.

Yıllarca süren klinik çalışmalarım boyunca, bu zalim "sistemin", travmanın, içsel çocuğun sağlıklı bir egoya dönüşebileceği normal gelişim sürecini kesintiye uğratmasından sonra, kişiliği nasıl ele geçirdiğini defalarca gözlemledim. Sistem, yeni yaşama ve çocuğun temsil ettiği bireyselleşmeye yönelik dürtüye karşı arketipsel bir savunma oluşturmaktadır. Başka bir deyişle, vücutta otoimmün bir hastalık gibi işlev gören *bireyleşme karşıtı bir faktördür*; sağlıklı dokuya yabancı, tehlikeli ve kötü olduğu yanlış algısıyla saldırmaktadır. Bir sonraki bölümde, Dante'nin İlahi Komedyası'nda resmedildiği gibi, yeraltı dünyasının kralı olan başka bir eski kralın yıkıcı çalışmalarını keşfederken bu karanlık temaya geri döneceğiz.

Jung, çocuk motifi ve anlamı hakkında dokunaklı ve klinik olarak alakalı betimlemeler verirken mitolojik anlatılarda bu çocukla çok sık eşlenen "katil ataerkillik" söz konusuysa, çok önemli bir konu olduğunu düşündüğüm şeyi tuhaf bir şekilde gözden kaçırmaktadır. Gözden kaçırdığı şey, bu motiflerde tasvir edilen şiddetli duygulanımın, travmatik başlangıçlardan sonra psişedeki yeni yaşamı kaçınılmaz şekilde tehdit eden bir

savunma sürecinin içeriye dönük saldırganlığını temsil etmesidir. Kısacası, travma sonrası psişenin, iyileşmeye karşı bir direnç haline gelen şiddetli bir patolojik (*yaşam karşıtı*) güç içerdiği fikrini gözden kaçırmaktadır.

Psikolojik yaşamda ilkel savunmaların her yerde bulunan rolünü garip bir şekilde atlayan Jung, canice temaları, yeni bir hayatın her zaman bilinçdışından gelen "ölüm"e karşı zıt bir çekim tarafından tehdit edildiği psişenin genel telafi modeli açısından yorumlar.

> Bu durumdan, bir yandan bilinçli zihnin olumsuz tutumu, diğer yandan da yalnızca oyunda ürettiği ve yıkımın da onun oyununun kaçınılmaz bir parçası olması nedeniyle tüm neslini yutmaya hazır olan bilinçdışının *korku boşlukları* tarafından tehdit edilen "çocuk" ortaya çıkar.
>
> (Jung, 1949: 168)

Burada çocuk motifini çevreleyen saldırganlığın "bilinçdışının oyunundan" çok daha fazlası olduğunu vurgulamak isteriz. Bu malzemede tekrarlanan şiddet ve kötü niyeti "bilinçdışının korku boşluğu" olarak adlandırmak, bir savunma sistemine bağlı olduğu için psişedeki kasıtlı yıkıcılığın evrensel rolünü en aza indirir ve bu yıkıcılığın bir çocuğun erken yaşamındaki travmatik olaylar yoluyla özbakım sistemine nasıl girdiğini anlatmaz. Aynı zamanda, bu yıkıcılığın genel olarak insan ilişkilerine nasıl girdiğini ve nihayetinde nasıl dönüştürülebileceğini anlamaktan da uzaklaştırır. Eğer yıkım basitçe "bilinçdışının oyununun kaçınılmaz bir parçası"ysa, o zaman duygusal travma da dahil olmak üzere gerçek ego deneyimiyle ilişkisi gözden kaçırılıyor demektir.

Bana öyle geliyor ki bu, Jung'un düşüncesindeki büyük bir boşluktur ve psikolojik yaşam ve gelişimde hem saldırganlığın hem de savunmanın rolünü göreli olarak ihmal etmesinin bir sonucudur. Bu son fikirler, bugün alanımızın merkezinde yer almaktadır. Bebek gözlem ve bağlanma çalışmalarında erken savunmaların kurulduğuna dair birikmiş kanıtlar bulunmaktadır ve bu çalışmaların merkezinde travmatize çocukta libido

ve saldırganlık arasında erken bir bölünmeyi vurgulayan keşifler yer alır. Bu travmatik bölünmeyle, çocuğun kendisini, kendisine zulmedenlere karşı koruması gereken saldırganlık, "eski kontrol düzenini" tehdit eden savunmasızlığa saldırmak için iç dünyaya geri yönlendirilir. Fairbairn'in (1981: 114-15) dediği gibi, muhtaçlığını ya da öfkesini ifade edemeyen çocuk, "libidinal ihtiyacını azami ölçüde bastırmak için saldırganlığının azamisini kullanır."

Bu araştırma, bebekliğin erken dönem travmatik deneyimlerini, özellikle ilkel öfke ve saldırganlık olmak üzere savunma olarak kullanılan *arketipsel* duygulanımlarla açıkça ilişkilendirir.

Erken dönem travma ile arketipsel oranlarda (dissosiyasyon savunması da dahil) kendine uygulanan şiddet arasındaki yakın ilişki, çağdaş psikanaliz ve gelişim psikolojisinin en önemli keşiflerinden biridir. Diğer şeylerin yanı sıra, bu keşifler bizi *insan kötülüğünün ve yıkıcılığının kökenleri hakkında kişilerarası, bağlamsal ve gelişimsel bir anlayışa* götürmektedir. En azından bu travmatik çevresel faktörleri ve onları takip eden patolojiyi "arketipsel" kötülük hikâyemizin bir parçası olarak dahil etmeliyiz. Aksi takdirde, Jung'un (1936) Wotan arketipinin patlamasını temsil eden Nazi fenomeni analizi veya Hillman'ın Adolf Hitler'in kötülüğünü dış travmadan değil (Hitler çocukken defalarca bilincini kaybedene dek dövülmüştü); ancak içeriden ortaya çıkan bir "kötü tohumdan" kaynaklandığına dair açıklaması gibi şeylerle baş başa kalırız (Hillman, 1996: 215).

Hiç şüphesiz kendi kendini oluşturmada arketipsel potansiyellerin ortaya çıkması, tanrısal miras, kişisel şeytanlar gibi doğal unsurlar da vardır; ancak aynı zamanda çevre unsurunun da var olduğunu söylememiz gerekir ve eğer bunu dahil etmezsek teorimiz anlamsız hale gelir. Daha da kötüsü, erken travma ve onu takip eden şiddetli psikopatoloji vakalarında teorimiz klinik olarak işe yaramaz hale gelir.

Ancak Jung'u son otuz yılın bebek gözlem çalışmalarının sonuçlarını bilmediği için suçlayamayız. Jung'un savunma ve

savunmacı saldırganlık anlayışındaki boşluk, onun rüyalardaki ve mitolojik materyallerdeki çocuk motifini anlamamıza yaptığı muazzam katkıyı fark etmemizi engellememelidir. Jung'un dikkat çekici denemesi *The Psychology of the Child Archetype*, benim düşünceme göre, gerçek ve hayali çocuk üzerine yazılmış en güzel ve dokunaklı denemelerden biri olmaya devam etmektedir. Bulgularını özetleyen Jung şöyle yazmaktadır:

> Çocuğun arketipi, tüm başlangıçların harikası ve her şeyin yeniden başlamasının harikasıyla ilgilidir. Onun tarafından yaratılışın ilk günü gibi dünyada olduğumuzu, dünyayı ilk kez gördüğümüzü hayal etmeye yönlendiririliriz. "Çocuk" bilinçdışının rahminden doğar, insan doğasının derinliklerinden, daha doğrusu yaşayan Doğa'nın kendisinden doğar. Bilinçli zihnimizin sınırlı aralığının oldukça dışında kalan yaşam güçlerinin, tek taraflı bilinçli zihnimizin hiçbir şey bilmediği yol ve olasılıkların kişileştirilmesidir, Doğa'nın derinliklerini kucaklayan bir bütünlüktür. Her varlıktaki en güçlü, en kaçınılmaz dürtüyü, yani kendini gerçekleştirme dürtüsünü temsil eder.
>
> (Jung, 1949: 170)

Jung'un söylemediği şey, insan ruhunun ve onun canlılığının bir temsilcisi olarak korunmaya çok değer bu çocuğun, erken çocukluk travmasından sonra psişede yerleşen savunma süreçleri ve yaşam karşıtı güçler tarafından kalıcı olarak sürgün edilebileceğidir. Bu olduğunda, ruh saklanmaya başlar ve "kendini gerçekleştirme dürtüsü" neredeyse tamamen sönebilir.

Neyse ki benliğin özünü tehdit eden bu savunma ve dirençlerle nasıl çalışılacağını daha iyi anlamaya başlamaktayız. Bunu yaparken genellikle ortaya çıkan fırtınalı süreç boyunca, "çocuğun" bir kez daha "dünyalar arasındaki boşluğa" döndüğünü görmeyi bekleyebiliriz.

3
Dissosiyasyon ve Savunma Sisteminin Karanlık Yüzü:
Dante'nin Cehennem'deki Dis ile Karşılaşması

Sahte Tanrı acıyı şiddete dönüştürür
Gerçek Tanrı şiddeti acıya dönüştürür
Simone Weil (1987: 65)

GİRİŞ

Bu kitabın konusu travma ve ruhtur. Önceki bölümlerde, bir kişinin hayatında travma patlak verdikten sonra genellikle benliğin masum çekirdeğini kurtarmaya gelen karmaşık bir savunma sistemini incelemiştik. Genellikle bir çocuk olarak temsil edilen bu masum çekirdeği, travma geçmişi olan bireylerin psikoterapinin dönüştürücü sürecine girerken ve erken, hatırlanamayan acılarından bazılarını tekrar gözden geçirirken

rüyalarını takip ederek keşfetmiştik. Önceki iki bölümde tanık olduğumuz gibi, bir çocuğun erken travmatik yaralanması etrafında toplanmış gibi görünen içsel güçler bazen rüyalarda görünüşte iyiliksever güçlere sahip koruyucu figürler olarak kişileştirilirler; Ferenczi'nin "Orpha"sı gibi şaşırtıcı bütünleştirici enerjileri, güven verici bir bakış açısına sahip iyi huylu ışık varlıkları veya çocuğun bazı dayanılmaz deneyimlerine karşı bilincini bloke eden transa neden olan güçlere sahip meleksi varlıklarda olduğu gibi.

Bu bölümde, daha karanlık diğer tarafa, savunma sistemi tarafından sıralanan zulmedici güçlere bakacağız ve bunu, Batı edebiyatındaki "onların" yaşadığı ölüler diyarının klasik edebi tasvirlerinden birine özel atıfta bulunarak yapacağız: Dante'nin, büyük üçlemesinin ilk kitabı olan *İlahi Komedya*'nın (1978) *Cehennem*indeki Cehennem tasvirine. Dante'nin şiiri, bu keşfin arketip yönü için uygun bir kaynaktır; çünkü şiirinin ilk üçte biri, şairin çektiği acının kökenini bulmak için Cehennem'e hayali bir iniş yer alır. Korkunç karanlık Efendi'nin çukurdan hüküm sürdüğü Dante'nin Cehennemi'nin şiddet ve zulüm dolu manzarası, hastalarımızın sıklıkla kendi özel "cehennemlerinin" paranoya/zulüm içeren manzarasını tarif ederken travmanın savunma ağırlıklı iç dünyasının canlı bir tasvirini sunar. Bu bölümde, Dante'nin Cehennemi'nin genel yapısına ve hapsetme güçlerinin ve kurbanlarının dinamiklerine, özbakım sistemi olarak tanımladığım hayat kurtaran/hayatı inkâr eden patolojik organizasyonun arketipik bir görüntüsü olarak bakacağız. Bazen savunmalar hayatta kalmaya büyük katkı sunarlar. Bazen bizi sonsuza kadar cehennemde tutarlar.

Dante'nin her seferinde bir seviye aşağı inerek yeraltı dünyasına yaptığı bu rehberli yolculuğu, psikanalitik bir maceradan farklı değildir ve bize özneler arası analitik psikoterapi sürecinin "altında" işleyen temel ve etkili güçlerin bazı yararlı imgelerini sunar.[1] Burası, analitik "hacının" ona içeriden musallat olan hatırlanmayan acılarının, hatırlanamayacak kadar acıyla dolmuş bu dissosiye benlik durumlarının parçalarını gün yüzüne çıkarmak için rehberi (terapist) ile aşağı inmesi gereken bir dünyadır.

Onlar, nöropsikologların "örtük anılar" dediği şey içinde donup kalmışlardır.

Burada, Dante'nin ölüler diyarında tasvir edilen zulmedici güçlerle – bu karanlık diyarın şeytanları, iblisleri, şeytani canavarları ve "düşmüş melekleri" ile yüzleşecek. Bu şeytani varlıklar, 1. ve 2. Bölümlerde açıklanan koruyucu varlıkların tam tersi gibi görünmektedir; ancak göreceğimiz gibi, bunlar yalnızca bu güçlerin diğer (saldırgan) yüzüdür. Klinik deneyimlerime göre, travma atlatanların bilinçdışındaki olumsuz kişileştirmeler, genellikle koruyucu olarak başlar. Ancak onarım ya da rahatlama fırsatı olmayan travmayla dolu bir çocuklukta, savunmaya yönelik bölünmeleri azalmadan devam ettikçe, faaliyetleri de giderek daha saldırgan hale gelir. Çoklu kişilik bozukluğuna ilişkin güncel literatür, bu tersine evrimsel eğilimi desteklemektedir. Örneğin, zulme uğrayan öteki kişilikler hemen hemen her zaman erken çocuklukta koruyucu olarak başlarlar; ancak ergenlik döneminde, travmadan kurtulanlarda öfke ve hayal kırıklığı arttığında, şiddetli ve zulmedici hale gelirler (bkz. Goodman ve Peters, 1995: 92).

Dante'nin tüm iblislerinden özellikle biri bu bölümde bizi meşgul edecek. O başlangıçta Tanrı'nın en büyük meleği, nurunun taşıyıcısı, parlayan Şeytan'dan başkası değildir. Ancak kovulduktan sonra ışığın tam tersi, yani inine düşen tüm o masum veya suçlu ruhların hapsedilmesinden ve işkence edilmesinden sorumlu olan Karanlıklar Efendisi oldu. Dante tarafından bir seferde üç günahkârı birden çiğneyen ve yutan korkunç üç başlı bir canavar olarak tasvir edilen (bkz. 1385 tarihli Pisalı usta tarafından yapılan Resim 3.1) şairin bu sondan bir önceki iblisinin adı beklediğimizin aksine Lucifer, Beelzebub veya Şeytan değil, Latincede bölmek veya reddetmek anlamına gelen "Dis"tir.[2]

Dante'nin Cehennem'in merkezindeki şiddetli canavarın psikolojik olarak "öteki dünyanın" (bilinçdışının) dağılan (disintegrating) enerjilerine eşdeğer olduğuna dair şiirsel kavrayışı, şiirin ortaçağ Hıristiyan imgesini dissosiyasyon (*dissociation*), dissosiyatif kimlik bozukluğu (dissociative identity disorder

(DID)), inkâr (*dis*avowal), kopukluk (*dis*connection), hastalık (*dis*ease) ve hatta yıldızlarından ayrılmak anlamına gelen felaket (*dis*aster) olarak "Dis"e çok aşina olduğumuz klinik durumlarla ilişkilendirmemize yardımcı olur. Travma tam da böyle bir felakettir ve kişinin yol gösterici yıldızının kaybı, kişinin, Tanrı'nın verdiği ruhun, yani kişinin gerçek, kendiliğinden olan benliğinin kaybına eşdeğerdir.

Resim 3.1 Üç başlı Dis günahkârlar Brutus, Cassius ve Judas'ı yutuyor.

Dis'in kovulmuş bir melek olarak mitolojik kökeninde, travma atlatan kişinin savunma sistemindeki rolünü anlamak için bazı ilginç çıkarımlar bulunmaktadır. Kumran mağaralarında bulunan birkaç antik Yahudi kitabında kaydedilen anlatılara

göre, Dis (Şeytan) ilk asi melekti. Tanrı'nın insanlık tarihine bir insan olarak girme planına (İsa Mesih'te tecessüm) katılmayı reddettiği için Tanrı'nın yanından ayrıldı. İşte Alan Watts'ın (1954: 41-3) bu arketipsel olayının ilgi çekici özeti:

> Tanrı'nın yarattığı melekler arasında açık ara en güzeli, Işık Taşıyıcı Lucifer adlı bir melekti. Bir gün Lucifer, Tanrı'nın kendisi için ne planladığını öğrenmek için Kutsal Teslis'in kalbine baktı ve bakışları o ışık uçurumunun derinliklerine indikçe onu tamamen dehşete düşüren ve iğrendiren bir şey gördü. Her şeyden önce, Tanrı'nın dünyaya inmeyi ve tecessüm edilmiş bir insan vücudunu, etten ve kıllı vücudu olan bir adamı, neredeyse bir hayvanın yerine geçmeyi planladığını gördü. Hepsinden kötüsü, Tanrı'nın bu aşağılık bedenlerden birini cennetin tahtına çıkarmayı planladığını gördü.
>
> Tüm bunlar nedeniyle Lucifer, Malice adlı bir gizemle alevlenmişti. Tanrı'nın bir insan hayvanının bedeniyle "kendini bozmasına" göz yumamazdı ve bu nedenle, güzel olan yaratılış içinde böylesi onursuz bir sapmada hiçbir payı olmamasına karar verdi.
>
> Lucifer'in yanı sıra, aynı şekilde hisseden başka birçok melek de vardı ve bunlar hep birlikte, başlarında Lucifer ile Tanrı'dan Varlığın Hiç'le sınırlandığı, Dış Karanlığa doğru giderek uzaklaşan o alacakaranlığa doğru uçup düşerek, Kutsayan Görüş'e sırtlarını döndüler. Böylece kendilerini Varlık'ın hizmetinden çok Hiç'in hizmetine verdiler ve böylece Tanrı'nın yaratıcı eserini boşa çıkarmak için ellerinden geleni yapacak olan nihilistler oldular. Bu şekilde bir sürü melek, şeytan oldu ve onların prensi Düşman Şeytan ve Sineklerin Efendisi Beelzebub oldu.

Bu açıklama, bir bölme savunmasının nasıl bedenlenmeyi gururlu bir reddetme olarak ortaya çıktığının ilginç bir mitoşiirsel açıklamasıdır. Beden bizim duygulanım kabımızdır. Burada kovulmuş Lucifer ya da Dis olarak kişileştirilen nihilist yaşam karşıtı "kuvvet", Winnicott'ın "kalıcılık" dediği şeye direnir. Gördüğümüz gibi, travma kalıcılığı kesintiye uğratır ve ışıyan ışık taşıyan ruhun bedene normal inişi tehlikeye girer. Vücuttaki "kötü" (utanç yüklü) etkiler ile zihindeki "iyi" mükemmeliyetçi düşünceler arasında bir bölünme açılır. Cennet ve Cehennem böylece bebeğin iç dünyasında yaratılır ve aralarındaki aracılık başarısız olur.

Bunu düşünmenin bir başka yolu da bebekliğin birincil etkilerinin, "bebeğin bedenini ve psişesini birbirine tanıtma ve yeniden tanıtma" konusundaki aracılık rolünde (Winnicott, 1970: 271) başarısız olan anne tarafından aracılık edilmemesi ve sonuç olarak dayanılmaz bir acı ve endişeye neden olmasıdır. Dis, bu dayanılmaz etkinin yaşanmadığından emin olmak için ortaya çıkmaktadır. Cisimleşmeyi reddetmektedir. Duygu imgeden, beden zihinden, masumiyet deneyimden ayrılmaktadır. Hayat bölüntüler halinde devam etmektedir. Ancak iyileşme başladığında ve artık somatik temsilde kodlanmış ve sembolik anlamda "çocuk" olarak temsil edilen psişik acının dayanılmaz anıları bütünleşmek için yeniden ortaya çıktığında, Dis, güçlü bir zihinsel baskı ve direnç faktörü olarak ortaya çıkmaktadır.

Dis'in hem sevdiği hem de nefret ettiği içsel çocuk, genellikle artık bilinçten uzaklaştırılmış ve Jung'un "somatik bilinçdışı" dediği şeyde sarmalanmış (Jung, 1988: 441-4) vücuttaki bölünmüş duyguları taşır. Dis saldırganlığını ve küçümsemesini bu çocuğa doğru yöneltiyor gibi görünmektedir; çünkü bu çocuğu *gerçekte daha fazla acı çekmekten*, geçmişte bu çocuğu neredeyse "öldüren" (ve dolayısıyla onu da öldüren) acıdan umutsuzca uzak tutmak istemektedir. (Onu) bu feci sonuçtan uzak tutabilmek için kendisinin içindeki amansız, zalim "ses" rolünü üstlendiği bir ıstırap dünyası, bir tür iç Cehennem yaratmaktadır. Bu parçalanma, akut olmaktan ziyade kronik olan ve bu nedenle kırılgan ego tarafından tercih edilen, tekrarlayan bir acı dünyası yaratır.

Dis'in kışkırttığı tüm ıstıraplar, başka tür bir ıstıraptan kaçınmaktır; Cehennemin iç içe geçmiş, kapalı dairesinden dışarı çıkabilecek daha üretken bir ıstırap türüdür. Helen Luke'un (1995: 60) bir keresinde belirttiği gibi, "gerçek ıstırap suçluluğa değil, masumiyete aittir", yani yalnızca parçalanmış benliğin masum çekirdeğinin acı çekmesine izin verildiğinde, Cehennem'in hapseden ülkesinin kapıları kırılarak açılır. Güçü içsel ve/veya dışsal kabul yoluyla azaltılıncaya kadar, Dis, "tüm acıları şiddete dönüştüren Tanrı" olarak kalır. Bu bölümün sonuna doğru, Cehennemin tekrarlayan, bağımlılık yaratan, nevrotik

ıstırabının yerini, Araf'a girerken Dante ve rehberini karşılayan yönlendirilmiş, anlamlı, özgün ıstıraba bıraktığını göreceğiz. Bu bize, klinik durumla ilgili olarak bu iki acı biçimini tartışma şansı verecektir.

DİS VE SALDIRGANLIK

Dis'in toplam nihilizmi, onun psişedeki en büyük muhalif olduğu gerçeği, travmanın çocuğun deneyim akışını kesmesinden sonra zorunlu olarak iç dünyaya geri yönlendirilen saldırgan enerjilerle ilgiliymiş görünmektedir. Zamanla tekrar tekrar tecavüze uğrayan bir çocuk, kendisine zulmedenlere ifade edemediği büyük bir öfke geliştirir. Bunun yerine, bu saldırganlık, çocuğun tekrar tekrar hissettiği ama tekrar tekrar bastırmak zorunda kaldığı bir muhtaçlığa doğru iç dünyaya yönlendirilir. Savunma sistemi tarafından kullanıldığında, bu saldırgan enerjiler canavarca bir şeye dönüşür ve sonuç Dis olur.

Çok uzun yıllar önce, D.W. Winnicott, sağlıklı gelişen bir benliğin, sevgi ve saldırganlık olmak üzere dünyaya iki kanalı kullanarak erişebilen çocuğun spontane benliğine "yeterince iyi" karşılık veren ebeveynsel nesnelere ihtiyaç duyduğunu açıkça belirtmişti. Bu arketipsel duygulanımların her ikisi de bizim için önemli olan kişilerle güçlü ilişkiler yoluyla insancıllaştırılmalıdır. O zaman bütünleşebilirler ve saldırganlığımızı nefret ve savunma yerine sevginin hizmetinde kullanabiliriz. Bu mümkün olmadığında aşk ve saldırganlık arketipsel kalır, sonra Dante'nin Dis ve tutsaklarıyla ilgili vizyonunda gördüğümüz gibi tekrarlama zorlantısına ve sadomazoşist savunmalara dönüşen patolojik bir karışımın içine dolanmaktadır.

Paul Russell (1999: 43-4) bunu şu şekilde ifade etmektedir:

> Sevgi ve nefret, travmanın neyle ilgili olduğunun tam ortasında yer alır.
> İnsan ne kadar severse, o kadar yaşar. İnsan ne kadar nefret ederse, o kadar ölür...
> Nefret, benliğin yaralanmasına tepki olarak ortaya çıkar. Acının bir türüdür; ancak yaralama, öldürme ve yok etme arzusu olduğu için otoimmün hastalıkta olduğu gibi bir hastalığa dönüşebilir... Hayatın

her aşamasının öldürme arzusu ile bağlanma özlemi arasındaki mücadelesinin kendine has bir şekli vardır... Sevilenden ve sevilen nesneden nefret etmek ve yaşamak nasıl mümkün olabilir?

Russell'ın sorusunun cevabı şudur: İlkel savunmalar "sevilenden ve sevilen nesneden nefret edip de yaşamayı" mümkün kılmaktadır; çünkü "kötü" dürtü/nesneleri bilinçli egodan ayırıp sarmalamakta ve onları erken bağlanma deneyimleriyle katledilmiş ve benzer şekilde ezilmiş çocuksu benliğin "masum" ve "iyi" kısımlarıyla yan yana yaşadıkları Cehennem'e teslim etmektedir. Bu "kötü" (günahkâr) içsel parça-Benlik temsillerinin ve bunların "iyi" (masum) karşılıklarının ikisi de Dante'nin öyküsünde karşımıza çıkmaktadır. Göreceğimiz gibi, ne kadar "kötü" olduklarına bağlı olarak, nispeten açık veya ciddi şekilde kilitlenmiş kapıların arkasında Hades'in farklı seviyelerinde yaşamaktadırlar. Dante'nin Cehennem vizyonu, günümüzün güvenlikli siteler için belki de ilk yaratıcı modeldir!

KLİNİK DURUMDA DİS'E KISA BİR BAKIŞ

Dis ve onun etrafı çevrili hapishanesine bakışlar, zaman zaman psikoterapide travma geçirmiş kişilerin rüyalarında ortaya çıkmaktadır. Bu olağanüstü varlıkla ilgili ilk deneyimlerimden birini kolay kolay unutabileceğimi sanmıyorum.

Ciddi bir travma öyküsü olan anoreksik bir hasta, bir erkekle yeni ve önemli bir yakın ilişkinin eşiğindeyken beni görmeye geldi. Bu yeni ilişki, onun o zamana kadar kendi üzerinde kurmuş olduğu katı ve saplantılı kontrole meydan okumaktaydı. İkinci seansında kendisini çok rahatsız eden bir rüyasını anlattı. Rüyasında bir tür yaz kampındaydı ve eğleniyordu, ta ki yavaş yavaş kimsenin yerleşkeden çıkmasına izin verilmediğini fark edene kadar. Bu "kamp"taki danışmanların ve diğer kampçıların hepsinin mükemmel vücutları vardı ve gençlik ve güzelliklerini korumak için durmadan spor yapmaktaydılar. Biraz kilolu veya bedensel kusurları olanlar (hasta, kendi vücuduyla ilgili büyük bir duygusal karmaşa içerisindeydi) garip bir şekilde ortadan kayboluyorlardı.

Hastam, kendisini yukarıdan gizlice gözetlendiğinin, kampın "Genel Valisi" ve ekibi tarafından her gün izlendiğinin ve değerlendirildiğinin gittikçe artan bir korkuyla farkına vardı. Panik içinde kaçmaya çalıştı; ancak bu valinin siyah üniformalı haydutlarından oluşan bir grup tarafından yakalandı ve sürüklenerek götürüldü. Etrafında, ruhları çalınmış, bir tür yaşayan ölülermiş gibi, hareketsiz bir biçimde boşluğa bakan başka erkek ve kadınların da olduğunu gördü. Bir toplama kampında olduğunun farkına vararak nefes nefese ve dehşet içinde uyandı!

Bu rüyanın sistematik baskısı hem beni hem de hastamı şoke etti. Burada, John Steiner'in (1993) "psişik geri çekilme" diye tanımladığı şeyi anımsatan, rüyasında içsel olarak çözüşmüş bir yerleşim bölgesini idare eden şeytani bir "vali" vardı. Hastam, baskıları vücuduna yönelmiş böylesine mükemmeliyetçi bir despotun içsel egemenliği altında olduğunu bilmiyordu ama rüyası bunu açıkça ortaya koymaktaydı. Bu tür rüyalar, değişim ve yeni bir hayatın başlamasıyla travma geçirenler tarafından hissedilmeye başlanmasıyla alevlenen ve savunma yapısının "kendi" kontrolünü yeniden kurmak amacıyla psişe/soma'nın hayat dolu enerjilerini parçalamak ve/veya bastırmak için zorla silah altına alınan arketipik boyutların karanlık parçalayıcı gücünün hatırlatıcıları olan korkutucu baskıcı güçlere karşı bizleri uyarmaktadır.

Bu rüya hastama garip bir şekilde yardımcı olmuştu; çünkü ona içsel olarak mücadele ettiği şeyin korkunç bir yüzünü göstermişti. Bazen sadece böyle bir rüya gör*ebilme* yetisi, rüya görende içsel çatışmanın daha büyük bilinç yetisinin arttığına işaret eder. Analizinin ilerleyen hafta ve aylarında "genel vali" (Dis) pek çok başka rüyada daha karşımıza çıkmıştır. Hasta yavaş yavaş (mükemmelliğin ve kontrolün iç sesi olarak konuşan) bu savunmanın gerçekte "kendisi" değil, gelişiminin ve bireyselleşmesinin düşmanı olduğunu fark etmişti. İyileştirici ittifakımız güçlendikçe hasta, muhalif Dis'in karşısında bile kendini etkinleştirme ve kendini ifade etme riskini almaya başlamıştı. Bu onun için çok korkutucuydu ama güçlendikçe

savunma zayıfladı ve iç diyaloğunda farklı, ayrımcılığa daha yakın bir rol üstlendi.

PSİKANALİZ, JUNG TEORİSİ VE ÖTESİNDE DİS

"Dis" adındaki üç başlı yamyam psikanaliz tarafından iyi bilinir; ancak tartışmalı bir soyağacı vardır. Freud (1920: 35) belki de onu ölüm içgüdüsünün kişileştirilmesi şeklinde yorumlayabilirdi. Melanie Klein (1952), muhtemelen onu yine sözde bir "ölüm içgüdüsünün" türevi olan çocukların memeye yönelik yamyam ve sadist dürtüleri olarak hayal ettiği şeyde bulurdu. Bion'un (1959) diliyle söylemek gerekirse Dis, yıkıcı bir süper egonun parçası olan "bağlara yapılan saldırıyı" kişileştirmektedir. Daha sonraki yazılarında Bion, duygusal deneyim bilgisi edinilmesine düşman olan, "O'daki dönüşümlere" düşman olan bir içsel "Tanrı"dan, iç dünyayı tehdit eden haksız bir büyüme karşıtı unsurdan söz etmiştir (Bion, 1970: 112). Winnicott (1964b), onu erken travmaya karşı "ilkel bir savunma" diye tanımlardı. Fairbairn'in (1981) nesne-ilişkileri psikolojisinde ise Dis, bilinçdışında yer alan ve psişik hayatta kalmayı mümkün kılabilmek için gerilemiş bir "libidinal ego"nun "masum" bir kalıntısına saldıran bir "İç Sabotajcı" olarak tanımlanmıştı. James Grotstein (1990: 257) gibi yeni teorisyenler onu psişenin merkezindeki "kara deliğin" dışa yansıması, "güçsüzlüğün, kusurun, hiçliğin korkunç kuvvetinin... sadece statik bir boşluk olarak değil, aynı zamanda içe doğru patlayışın, merkezdeki boşluğa doğru çekilişin bir ifadesi" olarak tanımlayabilir. Neville Symington (1993: 71) ise onu "korkunç iç tiran" ve narsist sistemin bir parçası olan saldırgan "sahte Tanrı" gibi görmektedir (Symington, 2001: 107). Başka bir yerde incelediğim pek çok teorisyen mevcut (bkz. Kalsched, 1996: 6. Bölüm).

Jungçu gelenek içinde yer alan birçok uzman da "Dis" ile karşılaşmış ve teorik yönelimleri içinde ona bir yer bulmuştur. Jung'un kendisi de muhtemelen Dis'i, bilinçdışının kolektif katmanından ortaya çıkan ve zihinsel rahatsızlıklarda egoya *sahip olan* parçalı, otonom sistemlerin bu *parçalayıcı etkisini* kişileştiren bir şey olarak görürdü:

> Bunlar ya esrime hallerinde kendiliğinden ortaya çıkan ve güçlü izlenimler ve etkiler uyandıran ya da zihinsel rahatsızlıklarda sanrılarla halüsinasyonlar şeklinde sabitlenen ve nihayetinde kişiliğin birliğini bozan parçalı psişik sistemlerdir.
>
> (Jung, 1962: para. 47)

Jung'un sonraki yazarlığında, Dis figürünü Mercurius'un yıkıcı yanı (1953: para. 267), kolektif gölge veya Kitab-ı Mukaddes'teki Yahova'nın sadık hizmetkârı Eyüp'e karşı bütünleşmemiş sadizminin anlatısında da (Jung, 1952a) görülen "Benliğin karanlık yüzü"nü irdelemiştir.

Dis tarafından temsil edilen savunmalara ilişkin sonraki Jungçu çalışmalar arasında şunları da sayabiliriz: Michael Fordham'ın (1974) "Defenses of the Self" makalesi, Schwartz-Salant'ın (1989) Borderline danışanın Yahova duygulanımlarına ilişkin tanımı, Pinkola-Estes'in (1992) kadın analizanların psişesindeki "doğuştan yırtıcı" tanımlamaları ve Linda Leonard'ın (1989) "Yeraltı Adamı", "Kaçak", "Kritik Yargıç" ve nihayetinde "Katil" de dahil olmak üzere diğer Yeraltı Dünyası karakterleriyle ittifak kuran karanlık "Hilebaz" figürü. Son olarak, Neville Symington'ın fikirlerinden büyük ölçüde etkilenen ve ilgi karşıtı ya da narsisistik enerjileri, sağlıklı psişedeki ilgili ve bütünleştirici enerjilere karşı örgütleyen ve psişe içinde yer alan bir içyapıdan bahseden Barbara Steven Sullivan (2010: 118) da sayılabilir.

Sullivan'ın olası istisnası dışında, bu psikanalitik veya Jungçu yazarların hiçbiri Dis'in bir ayrışma aracısı rolüne, ya da diğer bir deyişle, psişenin dissosiyatif savunmalarının kişileştirilmesi olduğuna odaklanmaz. Bu bölümde izleyeceğimiz yaklaşım budur. Erken çocukluk dönemindeki travmatik deneyim, deneyimin bileşenlerini parçalayan ve hayatı mümkün kılan, bölümler halindeki dissosiyasyon ile yönetilir. Ancak travma aralıksız devam eden dissosiyatif ataklarla iç dünyada canlı tutulur ve Dis'in devreye girdiği yer de burasıdır. Bu aktif içsel aktör olmasaydı, travma muhtemelen zamanla sönerdi; ancak durum öyle değildir; zira Dis tarafından yaşatılmaktadır.

Dis'in etkisi ve onun psişede hayatta kalma mücadelesi, çağdaş ilham verici yazar Eckhart Tolle tarafından dokunaklı bir şekilde anlatılmaktadır. Tolle, bizim tanımladığımız aktörü (Dis) birikmiş çocukluk ağrısının zihne ve bedene yerleşmiş bir kalıntısı olarak "acı-kitlesi" adı verilen negatif bir enerji alanı şeklinde tanımlar (Tolle, 1999: 29). Tolle, bu varlığın işleyiş biçiminin yararlı bir analizini bizlere sunar:

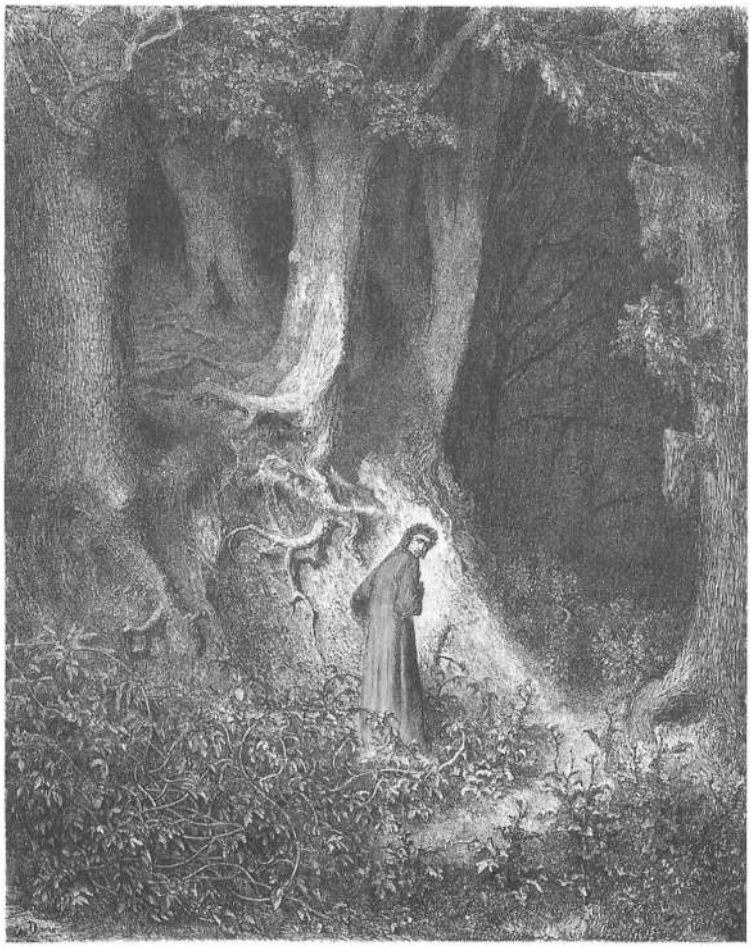
> Acı-kitle, tıpkı var olan diğer tüm varlıklar gibi hayatta kalmak ister ve ancak bilinçsizce onunla özdeşleşmenizi sağlarsa hayatta kalabilir. O zaman yükselebilir, "sizi ele geçirebilir", siz üzerinizden alması gerekir. Kendi enerjisiyle yankılanan herhangi bir deneyimle, hangi biçimde olursa olsun, daha fazla acı yaratan her şeyle "beslenecektir": Öfke, yıkıcılık, nefret, keder, duygusal drama, şiddet ve hatta hastalık. Böylece acı-kitle sizi ele geçirdiğinde, yaşamınızda beslenmesi için kendi enerji frekansını yansıtan bir durum yaratacaktır. Acı sadece acıyla beslenebilir...
> Acı-kitlesi sizi ele geçirdiğinde, daha fazla acı istersiniz. Mağdur veya fail olursunuz. Acı vermek, acı çekmek ya da her ikisini birden istersiniz.
>
> (Tolle, 1999: 30-1)

Bu pasajda Tolle, Dis'in enerjisini egoyu özdeşleşmeye, yani kendi olumsuz gerçekliği yorumlayışının doğruluğuna inanmaya ayartarak elde ettiğini ileri sürer. Bu olumsuz yorumlar, acıyı masum bir kurban/kötü fail senaryosu üzerinden anlatan "hikâyeleri" temsil eder ve bu gerçek ne kadar gerçek olarak kabul edilirse travma mağdurunun içindeki çocuk o kadar depresif ve utanç dolu hale gelir. Bu bakımdan Dis, kendi yaşam enerjisine sahip olmayan, konağın kanıyla beslenen bir vampir gibidir. Acıklı sonuç, tüm benliğin masum geri kalanı ile Şeytan arasındaki gerçek bir Faustçu anlaşmadır.

İNİŞ

Dante'nin büyük şiirinin ilk üçte birlik kısmı olan Cehennem'in mahpusların masum, ıstırabın hafif olduğu üst bir katman veya halkadan (Limbus) başlayarak aşağı doğru huni şeklindeki

günahkârlığın, şiddetin ve acının bir dizi basamaklı katmanı aşarak toprağın en merkezindeki, büyük Dis'in ikamet ettiği, ateş ve buzla çevrili "Çukur"a varıldığı yapısı, bilinçsiz ıstırabın sanal bir topografyasını sunar.

THE FOREST
Midway upon the journey of our life / I found myself within a forest dark. / For the straightforward pathway had been lost (*Inf.* I, 1-3).

Resim 3.2. Karanlık ormanda kaybolan Dante, Cehenneme inmeye hazırlanıyor.

İlahi Komedya, ötedünyanın üç bölgesine karşılık gelen *Cehennem* (*Inferno*), *Araf* (*Purgatorio*) ve *Cennet* (*Paradiso*) olmak üzere üç bölümden meydana gelir. Cehennemde ıstırap ya hafiftir ya da şiddetlidir; ancak "ebediyen" devam eder. Araf'ta, zaman içinde kabul ve tövbe yoluyla ıstırap "üzerinde çalışılabilir". Acı zamanla anlamlı hale gelir ve sonunda biter. Cennette ise acı, sonsuz mutluluk içinde tamamen kaybolur.

Bize söylendiği kadarıyla Dante aşağı doğru yaptığı yolculuğuna başladığı sırada depresiftir, bir tür orta yaş krizinin ortasındadır. İlk dizeler şöyle der:

> Yaşam yolumuzun ortasında karanlık bir yolda buldum kendimi; çünkü doğru yol yitmişti.
>
> (Alighieri, 2006: 35)

Doré'nin Resim 3.2'deki çizimi, ormanda kaybolan depresif Dante'yi göstermektedir. Görünüşe göre, Dante'nin depresyonunu iyi etmek için gereken şey bir tür homeopatik çare olan, çektiği acıların tüm gerçekliğiyle yüzleşmek için kendi içselliğine iniştir.

ORMAN

Yaşam yolumuzun ortasında / karanlık bir yolda buldum kendimi, / çünkü doğru yol yitmişti. *(Inf. I 1-3)*

Şairin bu durumdaki ilk dürtüsü, zirvesi göksel güneş ışığıyla aydınlatılan yakındaki bir tepeye çıkmaktır (Birinci Kanto); ancak yolu tıkanır ve yolu yeraltı dünyasının daha da derinlerine çekilir. Birden Vergilius belirir ve ona (iyi herhangi bir rehber/psikoterapist gibi) eğer içinde bulunduğu depresif durumu iyileştirmek istiyorsa ayrıştırdığı ruhsal acının bilincine varmak için önce Cehennem'e inmesi gerektiğini açıklar. Psikoterapi durumunda bu, bedende kodlanmış, bölünmüş, hatırlanmayan; ancak "örtük anılar" olarak canlı kalan deneyimlerin tekrar yaşanmasını ve ilişkisel benlik durumu içinde bir terapistin tanıklığında yeniden deneyimlenmesini içermektedir (bkz. Bromberg, 1998, 2008).

Vergilius ayrıca Dante'ye, bu kadar korktuğu yolculuğun Dante'nin dünyadaki büyük aşkı Beatrice'ten başkası tarafından reçete edilmediğini, Beatrice'in kendisinin de Limbus'a indiğini ve Vergilius'a Dante'ye (İkinci Kanto) aşkından dolayı bu işi verdiğini hatırlatır. Böylece tüm yolculuk Beatrice'in sevgisinin iyileştirici gözetimi altında gerçekleşir. Sevgili şair-arkadaşı tarafından cesaretlendirilen ve rehberlik edilen Dante, isteksizce aşağıya doğru giden yolculuğa teslim olur.

"EY BURADAN İÇERİ GİRENLER,
TÜM UMUTLARINIZI GERİDE BIRAKIN"

Dante'nin yolculuğu Cehennem Kapısı'nda başlar, o ve şair-rehberi kapının üzerinde yer alan lentodaki yazıyı okurlar: "Benden geçer ıssız şehre giden yol... bütün umutları geride bırak, sen, benden geçecek olan." Dante ümidini kaybetmiştir ve gerçek ümidi yeniden kazanma şansına sahip olmak istiyorsa bildiği gibi umudunu, sahte umudu terk etmesi gerekir. Bu, Dante'nin paradoksudur ve klinik durumla da ilgilidir. Aslında Dante'nin umudunu yeniden kazanmak için *kendi umutsuzluk alanına girmesi* gerektiğini söylemek daha doğru olabilir. Ancak bunu gönüllü ve bilinçli olarak ve rehberi eski şair Vergilius'un tanıklığında yapması gerekir. Psikolojik açıdan konuşmak gerekirse, bu terk edilmiş umut alanı, çocuğun umudunun kesildiği, geçiş alanının çöktüğü ve çocuğun ruhunu, yani canlılığının çekirdeğini kurtarmak için ilkel savunmaların (Dis) gerekli hale geldiği alandır. Terk edilmiş çocuğu Dis'in sisteminde hayatta tutan şeyin bir kısmı da sahte umuttur. Sonunda bunun terk edilmesi gerekecektir.

Bu dayanılmaz acı yerleriyle yeniden karşılaşmak için her bir katmanı tek tek geçmek, yavaş yavaş ilerlemek gerekir. Dante'nin dosdoğru cehennem çukuruna düşmesinin ona bir yararı olmazdı. Bir yanı, onun ne yaptığının bilincinde olmalı, ona tanıklık etmelidir. Bu kısım, Vergilius'un gölgesiyle ve psikanalizde bir *tanık bilincinin* büyümesiyle temsil edilir. Bu; önce analist tarafından üstlenilir, daha sonra ise hasta tarafından yavaş yavaş devralınır.

Şairler, Cehennem topraklarına girerken umudun orada bırakılması gerektiğini anlarlar çünkü Cehennem'deki ıstırap sonsuz bir ıstıraptır. Rahatlama, teselli, salıverilme veya kurtuluş umudu olmadan devam eder. Bu sonsuz acı, Dante için dünyadaki günahkâr bir hayat için akla gelebilecek en kötü cezaydı. Öyle görünüyor ki insanın hayal gücü, umutsuzca sonsuza kadar devam eden ıstırap kadar korkunç bir şey tasavvur edememektedir. Bu tür bir ıstırap, dissosiyasyonu bir savunma aracı olarak kullanması gereken erken travma mağdurlarıyla ilgili klinik durumda aşina olduğumuz bir konudur. Acıları asla dinmez. "Sonsuza kadar" devam eder. Peki neden?

Freud ve Jung, bu tür tekrarlayan ıstırabı, bireyleşme için gerekli gerçek ıstıraptan farklı olarak "nevrotik ıstırap" diye adlandırdı. Jung, "Psikoterapi ve Yaşam Felsefesi" (Jung, 1943: 81) adlı makalesinde bu iki ıstırap biçimi hakkında nettir:

> Psikoterapinin temel amacı, hastayı imkânsız bir mutluluk durumuna taşımak değil, acı karşısında azim ve felsefi sabır kazanmasına yardımcı olmaktır. Hayat tamamlanmayı, sevinç ve keder arasındaki dengenin oluşturulabilmesini talep eder. Ancak ıstırap son derece tatsız bir şey olduğu için, insanlar doğal olarak birçok insanın ne kadar korku ve keder içinde olduğunu düşünmemeyi tercih ederler. Dolayısıyla, ilerleme ve mümkün olan en büyük mutluluk hakkında sakinleştirici bir şekilde konuşurlar; ama acının ölçülü bir biçimde yerine gelmemesinin mutluluğun kendisini zehirlediğini unuturlar. Çoğu zaman bir nevrozun altında, hastanın katlanmak istemediği tüm doğal ve gerekli ıstıraplar gizlidir.

Psikopatoloji anlayışımızın çoğu, gerçek ve nevrotik ıstırap arasındaki bu ayrım etrafında döner. Nevrotik ıstırabın asla sona ermemesinin sebebinin, bunun *bir iç faktör tarafından canlı tutulması* ve diğer birtakım başka şeylerin yanı sıra, bu içsel faktörün normal bir duygulanım döngüsünün kendisini tamamlamasına izin vermemesi olduğu ortaya çıkmıştır. Her şey askıdadır, donmuştur ve sonsuza kadar devam eder. Hem Freud hem de Jung bu durumdan etkilenmişlerdir.

Freud (1966: 49), bazı çok dirençli hastalar hakkında "Bu insanlarda iyileşmelerine karşı koyan bir şey olduğuna şüphe yok" demiştir. Ve 1906'da Jung, hastası Sabina Speilrein'ı (Minder, 2001) tanımlarken kişiliğin "hastalıklı" bir parçasından ya da onun psişesindeki kompleksten, eğilimlerinin, yargılarının ve kararlarının yalnızca hasta olma isteği doğrultusunda hareket ettiğinden" söz etmiştir. Jung, bu sapkın ikinci kişilik, "normal egodan geriye kalanları yiyip bitirir ve onu ikincil (bastırılmış) bir kompleks rolüne zorlar" demiştir (Jung, 1906; Minder, 2001: 45).

O, iyileşmeyi önleyen kişileştirilmiş içsel faktörü, acıyı şiddete dönüştüren ve bu süreçte gerçekçi umudun giremeyeceği bir iç Cehennem yaratan "Tanrı"yı temsil eder. Sonuç, şiddetli depresyondur.

DİS VE DEPRESYON ŞEYTANI

Dante yolculuğuna depresyonda olduğu için başlar ve hikâyemizde kendisinden istenen şey bu depresyonda "Şeytan" ile karşılaşmasıdır. Depresyon genellikle kişinin ruhunu çalan bir "Şeytan" olarak tanımlanır. Andrew Solomon'ın *The Noonday Demon: An Atlas of Depression** (2001) adlı kitabı, Dis'in iç dünyayı ele geçirmesinin nasıl bir şey olduğunu gösteren ağır depresyonun iki önemli boyutunu açıklar: Birincisi, ruh halinin baskın doğası ve özerkliği, yani kendi başına şekillenen hayatı; ikincisi ise depresif ruh halinin kırılganlığa ve duygusal canlılığa amansız saldırısı ile bir kişinin canlılık kıvılcımını ondan çalması. Her ikisi de bu bölümdeki konumuzla ilgilidir.

"Depresyonum" diyor Solomon:

> [Üzerine tırmandığı yaşlı meşe ağacını yavaş yavaş ele geçiren bir asma gibi] üzerimde büyüdü. Etrafımı saran, çirkin ve benden daha canlı, berbat bir şeydi. Tüm hayatımı yavaş yavaş havasız bırakan kendine özgü bir hayatı vardı. En kötü durumda... Ruh halim olmayan ruh hallerim vardı: Bunlar depresyona aitti.
>
> (Solomon, 2001: 18)

* Andrew Solomon, *Depresyon Atlası*, Çev. Gülderen Dedeağaç, Funda Tatar ve Berna Çapçı, Okuyanus, 2005. (y.h.n.)

Solomon, bu depresif "varlığın" kaynağının, nedenlerinden kaçıp kurtulup başka bir şeye, büyük bir şeye, şeytani bir şeye dönüşen duygusal acı olduğunu savunmaktadır. Jung'un üslubuyla ifade etmek gerekirse, duygusal acının kişisel nedenlerinden kurtulduğunu ve (birikme yoluyla veya egonun olgunlaşmamışlığı nedeniyle) psişenin kolektif katmanından gelen şeytani faktörlerin içine düştüğünü veya aktif hale getirdiğini söyleyebiliriz. İşte Dis'in en iyi örneği teşkil ettiği devasa ve canavarca unsurlar. Bu enerjiler karşı konulamaz, "gerçeküstüdür".

Solomon'a göre ağır depresyon o kadar büyüktür ki ancak bir mecaz ve kinayeyle tarif edilebilir:

> Aziz Antonios çölde, kendisine alçakgönüllülükle gelen meleklerle bir hayli kılık değiştirmiş şeytanları birbirinden nasıl ayırt edebildiğini sordu, ayrıldıktan sonra nasıl hissettiğinize bakarak anlayabileceğinizi söyledi. Bir melek gittiğinde, onun varlığıyla güçlendiğini hissedersin; bir şeytan gittiğinde ise dehşete kapılırsın. Keder, sizi güçlü, net düşüncelerle ve kendi derinlik hissiyle baş başa bırakan alçakgönüllü bir melektir. Depresyonsa sizi dehşete düşüren bir şeytandır.
>
> (Solomon, 2001: 16)

Solomon'un önemli noktalarından biri de annesinin ölümünden sonra hissettiği kederin neden olduğu ilk sebeplerden kurtulan depresyonun, bir yandan kendisi bağımsız bir hayat sürdürürken diğer yandansa kendi hayatıyla beslenmesidir. Asalak bir şekilde "konakçısı" üzerinden yaşayan bir iç varlığa dair bu korkunç fikir, Tolle'nin yukarıdaki "acı-kitle" tanımıyla da paralellik göstermektedir.

Solomon'a (2001: 15) göre "depresyon, sevgideki kusurdur" ve bununla depresyonun, sevdiklerimizin kaybından dolayı yas tutamamamız olduğunu kastetmektedir. Kayıp karşısında bu duygusal acı reddedilmekte, asıl travmatik kökeninden kopmakta, diğer başka acılarla güçlendirilmekte ve duyguya karşı bir savunma haline gelmektedir. Bu, Freud'un (1917) "nesnenin gölgesi" olarak adlandırdığı ve Fransız yazar Julia Kristeva'nın (1989: 46) "kaybolmayan nesne" veya "canlı canlı gömülmüş

olan" "Şey" dediği bir "hiçlik"tir. Buna karşılık bu kayıp ruh da Dante'nin kapılı Dis kenti gibi "ifade edilemez bir duygulanım mahzenmezarı içinde duvarlarla çevrilidir" (Kristeva, 1989: 53).

Bu anlatılanlar, *sevme eyleminin* herkes için, özellikle de duygusal olarak fakir ortamlarda büyümüş insanlar için nasıl korkunç bir risk olduğunu göstermektedir. Birini (özdeşleşme yoluyla ortakyaşamsal olarak bağlanmadan) gerçekten sevmek, onları kaybetme riskini göze almaktır; çünkü tam da ölümün, ayrılığın veya terk edilmenin her zaman mevcut bir gerçeklik olduğu güvensiz, öngörülemeyen bir dünyada yaşamaktayız. Dis artık bu kırılganlığa izin vermez; çünkü sevgi bir çocuğun hayatında daha önce dayanılmaz kayıplara neden olmuştur. Daha sonraki bağlanmalar, depresif kişiye, sevginin erken dönemdeki yıkıcı yaralanmalarını hatırlatır. Bunun üzerine Dis, içinde canlılığın kıvılcımının ve masum savunmasızlığın hapsedildiği bir "mahzenmezar" yaratır. Sahte veya kısmi bir hayatın devam etmesi için ruhun kendisine "satıldığı" Şeytan'dır.

Andrew Solomon, daha sonra verdiği bir röportajda (Tippett, 2010: 228), "Öğle Şeytanı'nın" ruhunu nasıl çaldığını anlatır. Depresyonunun başlangıcını, annesinin ölümüne yas tutamamasına kadar götürerek şöyle diyor:

> Kederden hiçliğe geçiş çok endişe verici ve çok garipti. Yine de derdim ki annem öldüğü için çok üzgünüm, vs vs. Ancak his, bunu aştı ve onun dışına çıktı. Sanırım bu yüzden, duygu geri geldiğinde şöyle düşünüyorsun: Bu bir ruh. Bu, izin aldıktan sonra bana geri dönen derin ve canlı bir şey.

Yani Dis'in depresif kişinin iç dünyasındaki rolü, duygu ve düşünce arasındaki bağlara saldırmak, böylece hissetme yeteneğini yok etmek ve ruhu çözüştürmektedir. Bu süreçte travma atlatan kişiyi kronik, "ebedi" (yani; daha katlanılabilir ama hiç bitmeyen) bir ıstırap biçimini, dönüşüme götürecek daha şiddetli ve acı verici ıstırapla takas edildiği bir *değiş tokuşla* cezbeder. (Depresyondaki kişi bu değiş tokuşun *farkında* değildir.) Mitolojik olarak bu, şeytanla klasik Faust pazarlığıdır ve sonun-

da depresyondan yenilenmiş bir yaşama götürecek olan yaratıcı bir yas sürecinin iç dünyada reddi anlamına gelir. Bu; acıyı şiddete dönüştüren bir "Tanrı" ile yapılan bir pazarlıktır.

Şeytan'la yapılan pazarlığının alternatifi ise, daha fazla duygusal toleransı gerektiren ve genellikle şefkatli bir tanık olmadan bağlanılamayan daha şiddetli bir ıstırap biçimidir. Bu gerçek bir *yas çalışmasıdır*; kaybedilen kişiye karşı sevginin ve onun kaybının tam *gerçekliğinin* eşzamanlı olarak bilinçte var olmasına izin vermek, bu farkındalığa eşlik eden akut acıyı hissetmek anlamına gelmektedir. Bu psikolojik olarak yapılması en zor şeylerden biri gibi görünmektedir ve biz bunu önlemek için aldığımız dramatik önlemler sayesinde bilmekteyiz. Ancak yası yaratıcı kılacak yas çalışmasına izin vermeyi reddeden dissosiyasyon (Dis), kendini yiyip bitiren, kendi başına bir hayat süren ve ruhu kalıcı olarak yabancılaşmış bir tutsaklık içinde bırakarak "ebedi olarak" kendi içine geri götüren, tekrarlayan bir umutsuzluk durumu oluşturmaktadır.

Freud, *Mourning and Melancholia*'da* (1917), sevilen nesnenin kaybı için yavaş yavaş ve etkin bir biçimde yas tutulması gerektiğini ve bunu yapmak için bilfiil gözden geçirme, hatırlama ve kaybedilen sevgiye saplanmayı da içeren yeterli zamanı ayırmamanın depresyona yol açtığını açıkça belirtir. John Bowlby, çocuklara, bunu yapmalarına yardım edilen bir ortamda olmadıklarında neler olduğunu dramatik bir şekilde anlatmıştır. Üç ciltlik anıtsal eseri *Bağlanma ve Kaybetme*'de (Bowlby, 1969-1980), tanıksız, dolayımsız yasın, en başta uyuşukluktan protestoya, özlem ve aramaya, nihayet düzensizlik, umutsuzluk ve tarafsızlığa kadar (Dis) tahmin edilebilir aşamalardan geçtiğini gösterdi. Dante'nin şiirinde, böylesine dönüştürülmemiş yastan kaynaklanan ürkütücü iç dünyanın sonuçlarını görmekteyiz.

KLİNİK ÖRNEK: HELEN VAKASI

Alkolik babası tarafından defalarca fiziksel ve cinsel tacize uğrayan ve yanında olmayan bir anneden destek görmeyen

* Sigmund Freud, *Yas ve Melankoli*, Çev. Leyla Uslu, Cem Yayınevi, 2019. (y.h.n.)

"Helen" adında genç bir sanat öğrencisi, ilk terapi randevusuna motosikletiyle ve siyah deri ceket giyerek geldi. Tüm saati yakın zamanda evlenen ve doğum yapan oda arkadaşını alaycı bir şekilde kınayarak geçirdi. Sertti, başkalarına karşı küçümseyiciydi, genel olarak hayata karşı alaycı bir tutum sergiliyordu ve kendi acısının her türlü kabulüne karşı son derece savunmacı bir hali vardı. Kronik sırt ağrısı, iş yapamaz duruma getirecek düzeyde regl öncesi kramplar ve birkaç dakika boyunca "bayılmasına neden olan" ve tekrarlayan sara nöbeti benzeri belirtiler gibi bir dizi psikosomatik şikâyetten muzdaripti. İç dünyası ise yaşayan bir ölü olmanın hastalıklı duyguları ve elleri, kolları ve kafaları kesilmiş, korkunç "sanatsal" sakatlanma ve parçalanma görüntüleriyle tasvir edilmiş ezici bir öfkeyle dolup taşmıştı.

Bu hasta, şeytani iç nesnelerin kendisine kendini yakmasını veya kesmesini emrettiği, intihara meyilli umutsuzluk ve parçalanma kaygısı dönemlerinden geçmişti. Bir cadı olduğuna ya da önceki hayatlarından birinde cadı olduğuna dair yarı-sanrısal inançlardan çok korkmuştu. Geçmiş bir hayatta bir çocuğun şeytani bir şekilde öldürülmesinden kaynaklanan korkunç Karmasal borcun kefaretini bu hayatta ödediği fikrini destekleyen birkaç geçmiş yaşam "okuması" yapmıştı. Hatta geçmiş yaşamında umutsuz koşullar içinde olduğu, aç kaldığı ve belki de bu çocuğu yediği fantazisiyle kendine işkence etti (Resim 3.1'deki Dis'i hatırlayın).

Terapisinin ilk iki yılı, fırtınalı ve kademeli istikrar sağlama süreciyle geçti. Hasta, içsel özyönetim savunmaları üzerindeki etkim konusunda paranoyak veya zulmedici bir endişeyle doluydu ve sürekli aramızdaki alanı aşırı kontrol etme ihtiyacı duymaktaydı. Genellikle empatik başarısızlıklarım, kusurlu hafızam, "sorumsuz tatil programım" vb nedeniyle aktarımda raydan çıkma anlarına özellikle dikkat etmem gerekiyordu. İlk başta, bu mikrotravmalar meydana geldiğinde, o irtibatını keser ve bilincini kaybederdi. Daha sonra öfkesini hissetmeye başladı ve bu, Dis'in içsel figürünün aktarımda yansıtılacağı oldukça değişken bir atmosfere yol açtı ve hasta benim "niyetlerim" konusunda paranoyaklaştı.

Benim açımdan herhangi bir yorumlama çabası, hatta bazen duygularını ortaya çıkarmak için söylediklerini yeniden çerçeveye oturtma teşebbüsü bile, benim ya da kendisinin şeytani imgeleri seline yol açabilmekteydi. Bana bir hastalık musallat etme ya da başıma bir felaket getirme gücüyle ilgili tümgüçlülük fantazileri, istenmeyen bir şekilde patlayacak, sonra kendini suçlu hissedecek ve şeytani bir fantaziyi meleksel bir etkiyle dengelemek için etrafını altın bir ışıkla sarmaya çalışacaktı. Birkaç kez o kadar yanlış anlaşıldığı hissine kapılıp öfkelendi ki seansları erken bıraktı. Bir keresinde, tatile çıkarken bindiğim uçağımı "düşürtmek" şeklinde şeytani bir fantazinin acısını çektiğini itiraf etti. Ve sonra, daha sonra, derin düşüncelere dalmış bir anda, "Bu Şeytani imgeler hiç benim hislerime benzemiyor! Daha çok Şeytan'ın ziyaretleri gibi geliyorlar" dedi. Burada hastam biraz içgörü kazanmaktaydı; çünkü aktarımda benimle ilişkisinin bu insani olmayan yönleri onun ilkel özbakım sisteminin şeytani bir seviyesinden patlak vermişti. Bunlar; Dis'in onun üzerinde içten kontrol iddiasında bulunduğu anlardı. Biraz kaygı toleransı ve öfkesini kelimelerle ifade etme yeteneği gelişene kadar bu patlamalar devam etti. Bir şekilde bu dönemin yıkımından kurtulabildik.

Hastamın öfkesi yavaş yavaş daha bağlantılı olmaya ve içinde şeytani bir imge olarak patlamak yerine dille ifade edilebilir bir hal aldı. Şeytani enerjiler insanlaşmaya başladı ve buna bağlı olarak, iç dünyasının zulüm kaygısının bir kısmı azaldı. Dis hâlâ her zaman etraftaydı ve korkunç kanatlarının bir çırpışıyla her şeyi yeniden dondurabilirdi; ama şimdi öfkesinin arkasında, en azından ara sıra kendine hissettirebileceği benimle kurmakta olduğu bir bağın başlangıcı vardı.

O her zaman hırçın ve asabiydi; ancak şimdi aramızda aralıklı da olsa sıcaklık ve bağ vardı. Örneğin, bazen beni gözlemlerken ağlamaya başlardı. Ona ne hissettiğini sorduğumda bana her zaman yanıt veremezdi. Ama bir keresinde (ki bunu asla unutmayacağım), kendi içinden yükselen küçük bir şükran balonu çıktığını söyledi. Gülümsedim ve kelimeyi ona soru

işaretiyle tekrarladım... Şükran mı? "Evet" dedi, "Sana bu kadar kızabildiğim ve bazen sana karşı çok kötü olabildiğim halde bu senin için sorun olmadığı için... Sen gitmiyorsun. En azından şu ana kadar geri çekilmedin."

Bir gün, ilişkimizdeki buzların çözülmesinin ortasında, Helen'inki de dahil hasta ücretini beş dolar artırdım. Seans içinde buna özel olarak bir tepkisi olmadığı konusunda ısrar etse de (ona göre her şey "iyiydi", sadece faturayı göndermek yeterliydi; gerisini "düşünmek bile istemedi"), bir saat sonra beni gergin bir şekilde aradı ve bir sonraki randevusunu iptal etti. Öfkeliydi ve artık terapinin ve onun "aptal iş düzenlemeleri" ile daha fazla işi yoktu. "Siktir git! Senden nefret ediyorum!" diye bağırdı ve telefonu yüzüme kapattı. Birkaç gün geçti. Onu geri aramamaya karar verdim. Haftanın ilerleyen günlerinde postayla, öfkesinden dolayı özür dileyen ve seanslarımıza devam etme isteğini ifade eden bir mektup aldım. Onunla daha sonra bekleme odasında karşılaştığımda, mahcup bir şekilde "iyi olup olmadığımı" sordu. Öfke ve hiddetten ne kadar bunaldığını itiraf etti ve ilişkiyi tamamen "yıkmış" olabilmenin yarattığı panikten bahsetti. Sonra telefondaki "patlamanın" gecesinde gördüğü bir rüyayı anlattı.

Rüyada, Helen ve kim olduğu belli olmayan bir adam bir tür görevdedir. Sık ve karanlık bir ormandan geçerek sonunda girişinde iki taş sütun bulunan derin bir mağaraya gelirler. Hemen içeride, etrafı saran karanlığın eşiğinde, sütunlardan birinin yanına sokulmuş, Fransa'da keşfedilen "vahşi çocuklardan" biri gibi, üstü başı yırtık pırtık ve kirli küçük bir kız saklıyor. Hastanın korkuyla uyanmasıyla rüya sona erer. Helen, bu rüyanın önemli olduğuna dair içgüdüsel bir sezgiye sahipti. Bu "vahşi çocuk"ta ona musallat olan bir şey vardı; ürkütücü ama yine de zorlayıcı ve çekici bir şey. Rüyadaki bilinmeyen adamı benimle ilişkilendirdi ve rüyadaki vahşi kızla karşılaşmaktan dolayı duyduğu korkunun, vahşi öfkesinin kendi içinden çıktığı zamanki hissettiği korkuya benzediğini düşündü.

Yorum

İşte Ronald Fairbairn'in (1981: 69-70) bazı hastaların her şeyden çok korktuğu bir şey olan bilinçdışından korkunç "kötü nesnelerin serbest bırakılması" olarak tanımlayacağı bir an. Hikâyemiz bakımından, bu "kötü nesneler" Dis bölgesinde yaşıyor. Fairbairn diyor ki:

> Artık aklımda kötü nesnelerin bilinçdışından salıverilmesinin, ciddi bir "aktarım nevrozu" pahasına bile olsa, psikoterapistin başarması gereken başlıca amaçlardan biri olduğu konusunda çok az şüphem var... Kötü nesneler ancak analist hasta için yeterince iyi bir nesne olarak yerleştiyse güvenli bir şekilde serbest bırakılabilir; [dolayısıyla] tüm psikonevrotik ve psikotik hastalar için, eğer kilisede Gerçek Ayin kutlanıyorsa, mahzende bir Kara Ayin kutlandığı söylenebilir. Buna göre, psikoterapistin şeytan kovucunun gerçek halefi olduğu ve onun yalnızca "günahların bağışlanması" ile değil, aynı zamanda "şeytanları kovmak" ile de ilgilendiği açıkça ortaya çıkıyor.

Helen daha önce bana bu kadar öfkelenme riskini almamıştı. Bana çok kesin bir dille saygısızlık etmişti. Yine de yaşlı Dis bilinçdışından kurtarıldığında, sanki ayrışmaya bağlı öfkenin, mağarasında gizlenmiş bu kayıp çocuğu "görebilmemiz" için iç dünyadan kilidini açması ve gerçek bir nesne-ilişkisinde dışa doğru yönlendirilmesi gerekiyormuş gibi, bu terk edilmiş çocuk-Benlik de kurtulmuştu. Helen'in psişesindeki bu kayıp masum çocuklar, iç dünyasının, kırılganlığa tahammülü olmayan gururlu egosunun erişemeyeceği bir bölümünde saklanmıştı. Sonraki aylarda çalışmalarımız devam ederken, genellikle aramızda bazı incinme veya yanlış anlaşılmaların olduğu zamanlara daha yakın anlarda bu terk edilmiş çocuğun ortaya çıktığı birçok başka rüya da gördü. Bu süreçte Dis yavaşça tutuşunu gevşetti.

İNİŞE DEVAM: LİMBUS

Akheron nehrini geçen Dante ve rehberi, Cehennem'in en üst katına girerler. Duvarlarla çevrili özel bir kalenin içinde, Cehennem'in alt bölgelerini dolduran acı çığlıkları değil, umutsuz iç çekişler ve sonsuz ağıtlarla dolu bir dünya olan Limbus

vardır. Burada iki grup masum yaşar: ilki, İsa'nın gelişinden yüzyıllar önce ve dolayısıyla kurtuluştan istifade etme şansı olmadan yaşayan erdemli paganlar ve (Eski Ahit'in hakkaniyetli ataları da dahil) bilgeler (bkz. Doré'nin Resim 3.3'teki çizimi); ikincisi ise İsa'ın gelişinden önce yaşamış ya da vaftiz edilmeden önce ölmüş bebekler ve küçük çocuklar.

> Burada kulağıma gelenler hıçkırık değildi,
> duyduğum, sana olmayan havayı
> titreştiren iç çekişleriydi;
> çocuklu, kadınlı, erkekli
> kalabalık kümelerin işkence görmeden
> çektikleri acının sesleriydi.
>
> (Alighieri, 2006: 62)

LIMBUS-MASUM RUHLAR
Başka bir suçtan değil, tek cezamız
Umutsuz bir özlemle birlikte yaşamamız (Inf. IV. 41-42)

Resim 3.3. Hakkaniyetli atalar ve diğer masumlar,
Limbus'taki bir mağarada kaybolmuşlar.

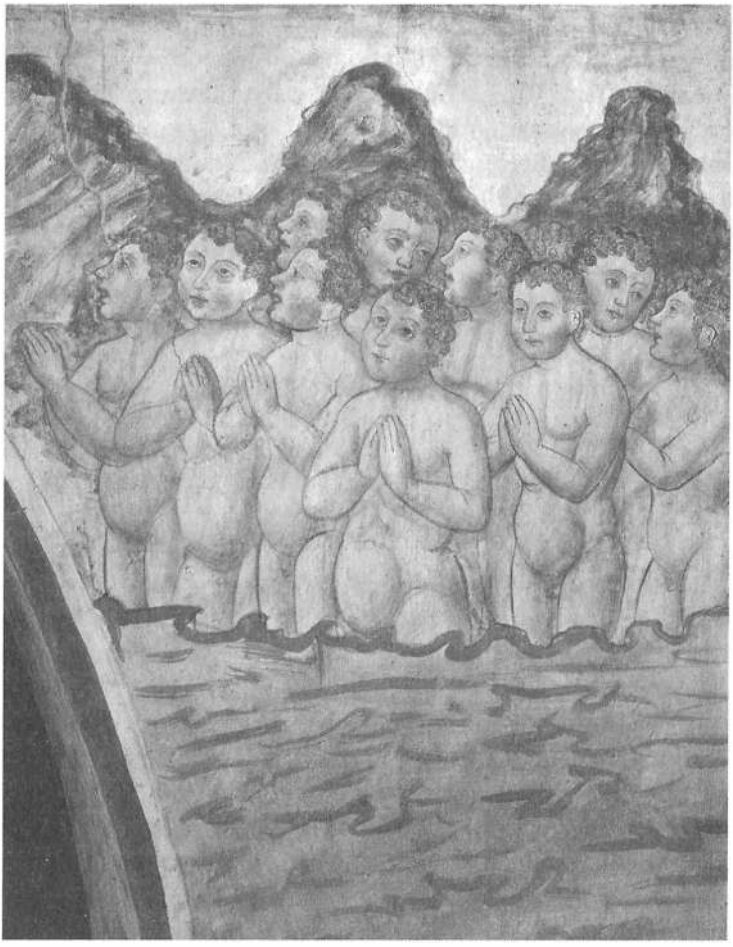
Limbus'ta acı çeken masumlar, hem hakkaniyetli atalar hem de masum çocuklar, kronik bir sefalet içindeydiler. Ancak duruma psikolojik açıdan bakacak olursak iç ve/veya dış dünyayla gerçek temasa yol açacak daha şiddetli acılardan kurtulmuş durumdadırlar. Özbakım sisteminin tabiri caizse benliğin savunmasız bir özünü daha fazla acı çekmekten korumak için "işbaşında" olduğunu akılda tutarak, ıstırabın katlanılabilir olduğu ve masumiyetin deneyimden korunduğu bir Cehennem seviyesi için arketipsel "mantık" görüyoruz. Resim 3.4, Limbus'ta mahsur kalan masum çocukları göstermektedir.

Limbus'ta Dante, rehberinin kendisinin de İsa'nın doğumundan önce yaşadığı için burada askıya alınan erdemli paganlardan biri olduğunu fark ederek üzüntüye kapılır. Vergilius'a bu etrafı sarılmış yerleşimden hiç kimsenin çıkıp çıkmadığını sorunca Vergilius şöyle yanıtlar:

> Ben bu durumda yeniyken O'nun tüm görkemiyle ve bir huşu içinde geldiğini gördüm. Başında zafer taçları vardı... Bizim yüce ilk babamızın ruhunu [Âdem] almıştı, dürüst Habil, gemiyi yapan Nuh, Musa, Kral Davud, İbrahim, Rahel'i de... seçilmiş milletinden başka birçok kişiyi de; O bunları kutsadı ve bilin ki o günden önce hiçbir insan ruhu kurtuluş görmemişti.
>
> (Alighieri, 1978: 92-3)

Vergilius'un bu pasajda ima ettiği efsanevi "olay", ortaçağ Hıristiyan ilahiyatçıları tarafından "Cehennemin Yürek Burkan Öyküsü" olarak biliniyordu (bkz. MacCulloch, 1930; Kalsched, 1981). İlk Kilise babalarının yazılarında ve ilk üç yüzyılda yazılmış kutsal kitapta geçmeyen kısımlara ait metinlerde İsa'nın inişine ve "hapishanede konaklama"ya yapılan atıflar yaygındır. Bu anlatılara göre İsa, çarmıhtaki ölümü ile dirilişi arasındaki süre boyunca Limbus'a inmişti. Cehennemin kapılarını kırıp üç gün boyunca Dis ile mücadele ettikten sonra Âdem'in, diğer hakkaniyetli ataların ve İsa'nın gelişinden önce doğmuş olan bebeklerin ruhlarını kurtarmıştı. Onun dışında masum olan bu ruhlar, cehennemin derin alevlerinin ("duyuların acısı") aşırı işkencelerini hak etmemişlerdi; ancak diğer taraftan Âdem'in

ilk günahını miras almışlar ve vaftiz edilmedikleri için daha az (Kutsayan Görüş'ün (*visio beatifica*) "kayıp acısı"nı) çekmek zorunda kaldılar. Bu "kayıplık" bir tür sonsuz umutsuzluk ve Tanrı'ya yabancılaşmaydı; psikoloji dilinde, ego-Benlik ekseninin kopması, potansiyel boşluğun kapanması, masumiyetin sarmalanması ve dolayısıyla umudun kaybı anlamına gelmekteydi.

Resim 3.4 Limbus'un masum çocukları.

Ortaçağ sanatında, dokuzuncu ve on beşinci yüzyıllar arasında, genellikle İsa'nın çilesinin sahnelerinden biri tasvir edilmiştir. Bu tabloların imgeleri sıklıkla genç İsa'yı Limbus'un kapılarını kırarak haçlı hale ile gösterir. Pirinç kapılar ve kırık sürgüleri parçalanmış bir halde, zincirlenmiş Şeytan (Dis) figürünü aşağıda altında ezerken gösterirken, ışık saçan İsa Cehennem uçurumunun üzerinde, Âdem, Havva, Habil, Vaftizci Yahya'ya ve çocuklar da dahil diğer masumlara elini uzatarak kurtarırken tasvir edilir. (Bkz. Sienna Katedrali'nden görüntü, 4. Levha.) Bazı çizimlerde (bkz. Levha 5) Cehennem mahzeni, masumların ruhlarını "yutmuş" bir canavarın ağzı olarak temsil edilir.

Aşağıdaki "Epiphanius'un Paskalya Arefesi Vaazı"ndan alınmış pasaj, İsa'nın insanın en ilk biçim ya da imgesi olan Âdem'i kurtarışını tasvir etmektedir:

> Lord, Haç'ın galip gelen silahını taşıyarak girdi. Âdem titreyerek haykırdı: "Rabbim herkesle beraber olsun." İsa, "Ve senin ruhunla" diye yanıtladı. Ve elini tutarak onu ayağa kaldırdı, "Uyan, ey uyuyan, ölümden diril ve İsa sana ışık versin... Kalk ey uyuyan, kalk; çünkü seni Hades'e bağlı kılmadım. Ölümden diril – Ben ölülerin hayatıyım. Kalk, Ben'im suretim, Ben'im suretimde yaratılmış olan biçimim, kalk. Kalk, buradan gidelim. Çünkü sen Ben'desin ve Ben de sende ve biz bölünmemiş bir insanda varız".
>
> (MacCulloch, 1930: 195)

Limbus Üzerine Yorum

Psikolojik olarak, İsa'nın Cehennemdeki yürek burkan öyküsü, masumiyetin canlı olmayan ama aynı zamanda yaşayan ölü gibi askıya alınmış bir hareket halinde yakalandığı şizoid mahzen veya "psişik inzivaya" (Steiner, 1993) bir nüfuzu temsil eder. Bu durumu, kişiliğin hareketli bir çekirdeğinin kaybolduğu ve sonunda büyük bir dirençle de olsa yeniden kazanıldığı 2. Bölüm'de anılan tüm vakalarda gördük.

Bu kendi kendini sarmalama durumu, psikoterapideki hastalarımız tarafından sıklıkla, yaşamda "sıkışmış" hissettikleri ve bazen de analizlerinde sıkışıp kaldıkları, aradıkları canlanma

kaynağını kendi içlerinde bulamadıkları zamanlarda bildirilmektedir. Fairbairn'e (1981: 3) göre, egonun "iç insan" ya da gerçek benlik (Winnicott) ile arkadaşlıktan esasen koptuğu bu yabancılaşma ve umutsuzluk durumu, yani "şizoid durum", "bütün psikopatolojik durumlar arasında en derine yerleşmiş olan"dır. Bu durum temelde, çocuğun kendiliğinden benliğinin, onun besleyici ortamı tarafından travmatik veya kademeli olarak reddedilmesinden kaynaklanır. Fairbairn'in ifadesiyle bu, "çocuğun annesinin, çocuğunu kendiliğinden ve gerçek sevgi ifadeleriyle, kendisini bir kişi olarak sevdiğine ikna edememesidir" (Fairbairn, 1981: 13). Böylesine acı çeken bir çocukta, kişiliğin duygusal özü (masum "ilk insan" ya da Âdem-benlik), dış dünyada yaşayan faal sahte benlikten çekilir. Kişi kendini tamamen gerçek hissetmez ve kendini herhangi bir şeye ya da kimseye gönülden adamaz, sanki *geçici bir hayat* yaşarcasına her zaman ortada, belirsizliğin içinde bulunur.[3] Benliğin içsel, ruh taşıyan yerli kısmı kişilik içinde bir yuva buluncaya kadar, hastanın asla "uyum sağlamadığı", hiçbir zaman hiçbir yere "ait olmadığı", dünyada hiçbir zaman "evi" olmadığı şeklindeki bilinçli hissini belirler.

Dante'nin hikâyesi, bu sarmalamanın dönüşümünün, Dis tarafından denetlenen Limbus hapishanesi ile ego bilincinin üst dünyası arasında temas kurulduğunda gerçekleştiğini söylüyor. Bu *bağlantı* ve onunla birlikte gelen yenilenmiş umut, (mitolojik olarak) bir şefaat figürü inip de cehennemvari yeraltı dünyasında yakalanan tutsakları özgür bıraktığında ortaya çıkar. Dante'nin hikâyesindeki bu figür İsa'dır; bir ara varlıktır yarı insan, yarı tanrısaldır, böylece dünyalar arasında bilinçten bilinçsize, Cennetten Cehenneme gidebilir ve tekrar geri gelebilir. Bu anlamda, koruyucu azizi Hermes/Mercurius'un Yunan mitolojisindeki aynı "hizmetleri" sağladığı derinlik psikolojisinin bir avatarı olarak iyi bir arkadaşı vardır (bkz. Kalsched, 1995).

Masumiyetin kurtarıcısı olarak İsa, mitolojik konuşursak, çarmıhta ölmeye gönüllü giden bir "masum"dur, böylece tanrısallığından "kendisini tamamen arındırır" ve insanın ölüm-

lülüğünün tüm gerçekliğinin ya da Kierkegaard'ın söyleyişiyle kendinin ve bizim "ölümüne kadar hastalığımız"ın acısını çeker. Masumiyetinin acımasızca acı çekmesine izin vermek için yapılan bu gönüllü seçim (yine mitolojik olarak konuşursak), yeni bir yaşamın (dirilişinin) ve ayrıca Dis'in hapishanesinde sıkışıp kalan ruhların kurtuluş ihtimalini ortaya çıkarır. Bu da (hikâyeye göre), yerli (Âdem) benliğin kayıp ruhunun yeniden kazanıldığı ve hayatın devam edebileceği "bölünmemiş bir insan" olarak yaşama olasılığını mümkün kılar.

Vergilius'a göre, yukarıdan bu şekilde bir delerek geçme daha önce hiç olmamıştı ve bu, dissosiyasyon ile onun Karanlık Lordu'nun getirdiği, tek boyutlu yatay bir dünyada dikey bir boyutun açılması anlamına gelmekteydi. Bu "şefaat"i, Jung'un psişenin sembolik veya "aşkın işlevi" olarak adlandırdığı ya da Edward Edinger'in ego-Benlik ekseninin telafisi olarak tanımladığı şeyin eski haline getirilmesi şeklinde düşünebiliriz. "Yukarıdan gelen" bu tür bir ruhi kurtarış ender olur; ancak aşağıdaki kayıt, günümüzün dünyevi çağında bile bunun gerçekleştiğini göstermektedir.

MANEVİ ETKİLERİ OLAN BİR ATILIM ÖRNEĞİ

23 Haziran 2011'de Benedict Carey tarafından (Carey, 2011:1) *New York Times*'ta ciddi akıl hastalığı olan bireylerin psikoterapisine yeni bir yaklaşımın arkasındaki yaratıcı ilham kaynağı olan Amerikalı psikolog Marsha Linehan'ın hikâyesi yayınlanmıştır. Şimdi 78 yaşında olan Dr. Linehan, hikâyesini arkadaşları, ailesi ve daha önce hastaneye kaldırıldığı Hartford, Connecticut'taki Institute of Living'deki doktorlarından oluşan bir dinleyici kitlesine anlattı. Kendi şiddetli ıstırabı hakkındaki karanlık sırları nihayet ortaya çıkarma konusunda kendisine ilham veren şey, kendi hastalarından birinin sorduğu bir soruydu: "Siz de bizden biri misiniz?" Bu soruyu soran hasta, Dr. Linehan'ın dürüstçe "bizden biri" olduğunu kabul ederse bunun muazzam bir fark yaratacağını söyleyerek devam etti. Bu, hastalarına umut verecekti.

Dr. Linehan'ın cesaretini toplayıp paylaştığı hikâye, genç bir kadın olarak şiddetli şizofreni ataklarından ve birçok intihar girişimi de dahil olmak üzere "sınırda kişilik bozukluğu" nedeniyle nasıl acı çektiğiyle ilgiliydi. 1961'de 17 yaşında hastaneye kaldırılan Linehan, defalarca kendisine saldırdığı, bileklerini sigarayla yaktığı, kollarını, bacaklarını ve vücudunun ortasını bulabildiği her türlü keskin nesneyle kestiği için kilitli bir tecrit odasına yerleştirilmişti. Tecritteyken ölme arzusu daha da derinleşmiş, kafasını duvarlara ya da zemine vurmaya başlamıştı. Bu bölümün diliyle, Dr. Linehan tamamen Dis'in kontrolü altındaydı.

> Bu nöbetlerle ilgili yaşadığım her şey, sanki bunu başka biri yapıyor gibiydi; "Bunun geleceğini biliyorum, kontrolden çıktım, biri bana yardım etsin; Tanrım neredesin?" şeklindeydi. Kendimi adeta Teneke Adam gibi içim tamamen bomboş hissediyordum; benim için olanları anlatmanın, anlamanın hiçbir yolu yoktu.
>
> (Carey, 2011: A17)

Başka ne yapacağını bilemeyen enstitü personeli, Linehan'a ilaçlar verdi, analitik psikoterapi sağladı, şok tedavileri uyguladı vs. Ama bu yaklaşımların hiçbiri onun altında yatan umutsuzluk duygusuna, her yeri kaplayan kötülük duygusuna, öfke ve boşluk fırtınalarına ya da acısını çektiği kendi kendini yok etme dürtülerine dokunmuyor gibiydi. Kendini gerçekten ele geçirilmiş ve kaçışı olmayan özel bir Cehennem'deymiş gibi hissediyordu. "Cehennemdeydim" dedi. "Ve bir yemin ettim: Çıktığımda geri geleceğim ve diğerlerini buradan çıkaracağım" (Carey, 2011: A17).

Taburcu olduğu sırada Linehan, hastanenin dışında zar zor hayatta kalan 23 yaşında çaresiz bir gençti. Bunu başka intihar teşebbüsleri, ardından başka bir hastaneye yatış ve eski tanıdık ezici umutsuzluk izledi. Sonra umutsuz bir gece, Chicago'daki küçük bir Katolik şapelinde dua ederken Marsha Linehan "Cehennemin yürek burkan hikâyesinin" kendi özel versiyonunu ve masumiyetinin kurtuluşunu yaşadı. İşte onun açıklaması:

Şapelin hemen dışındaki oturma odasında oturuyordum... Bunu asla unutmayacağım çünkü kanepede oturuyordum ve sanırım tam bir umutsuzluk hissettim – ve bu sırada rahibenin biri yanımdan yürüyerek geçerken dönüp bana baktı ve "Senin için yapabileceğim bir şey var mı?" dedi. Ve o an kimsenin bana yardım edemeyeceğinin farkına vardım. Hiç kimse. "Hayır, teşekkür ederim" dedim ve o gitti ve ben de kalkıp şapele girdim ve orada diz çöküyordum ve sunağın üzerindeki haça bakıyordum ve sonra birdenbire etraftaki her şey altın oldu. Ve aniden bir şeyin bana doğru geldiğini hissettim. Haç parıldamaya başladı ve oda parıldıyordu ve Tanrı'nın beni sevdiğine dair bu inanılmaz deneyimi yaşadım. Ayağa fırladım ve koşarak odama koştum ve odamda ayakta durdum ve yüksek sesle "Kendimi seviyorum!" dedim. Ve o dakika –tam o kelime ağzımdan çıktığı anda– tamamen dönüştüğümü biliyordum. Çünkü o zamana kadar bunu asla söylemezdim. Seni seviyorum diyecektim. Çünkü bir kendim algım yoktu. Kendimi senin gibi düşünüyordum. Bu kelime ağzımdan çıktığı andan itibaren ve o zamandan beri her zaman biliyordum ki bu çizgiyi bir daha asla aşamayacak, bir daha delirmeyecektim.

(Carey, 2011: A17)

New York Times muhabiri, bu dönüşümün, bir yılın büyük bir bölümünde, romantik bir ilişkinin sonuna kadar sürdüğünü, onu takiben mahvolma duygularının geri geldiğini; ancak şimdi kendine zarar verme fırtınalarını bertaraf edebildiğini belirtiyor. Marsha Linehan, daha sonra Loyola Üniversitesi'nde doktora derecesini aldı ve şimdi diyalektik davranış terapisi veya DBT olarak adlandırılan ve çeşitli davranışsal terapilerin unsurlarını ve özellikle kendi vakasında neyin işe yaradığına dair kendi keşiflerini içeren kendi tedavi yaklaşımını yarattı. Örneğin, negatif düşüncelere ve dolayısıyla yıkıcı eylemlere yol açan içsel duyguları yakından takip ederek ve bunu Zen meditasyonunun yardımıyla "dikkatlice" yaparak Linehan aksi halde basamaklı olan olumsuzluk ve iç Dis'i tarafından kontrol edilen kendi kendini yok etme dizisini kesintiye uğratmayı başardı. Ayrıca, "radikal kabul" olarak adlandırdığı şey, hastalarıyla yaptığı çalışmalarda giderek daha önemli bir rol oynadı (Carey, 2011: A17).

Hem Dante'nin Limbus'un dikey geçişine ilişkin betimlemelerinde hem de Marsha Linehan'ın şapeldeki anlarında, radikal bir kendini kabul ve "sevgi" boyutu cehennemin içine daldı. Ve her iki durumda da bu olay, tüm umutların kesildiği en dip, en berbat noktada meydana geliyor gibiydi. (Sanki, ruhun tamamen yok olabileceği tam bir çaresizlik ve umutsuzluk anında, yaşlı Dis bile buna daha fazla dayanamamış ve birdenbire düşmeden önceki ışıltılı Şeytanvari benliğine dönüşmüştür!) Hem Dante'nin hikâyesinde hem de Marsha Linehan'ın raporunda, nüfuz eden içerik parlak, ışıltılı ve altın rengiydi. Linehan'ın durumunda, hayatını sonsuza dek değiştirmiştir.

LİMBUS'TA SIKIŞIP KALMAK: KÖTÜ HUYLU MASUMİYET

Marsha Linehan'ın acısı dönüştürücü ve kurtarıcıydı; ancak Dis'in işkencelerinden asla kaçamayacak gibi görünen ve çocukluktaki tümgüçlülük ve masumiyetlerinin deneyim tarafından dönüştürülmesine asla izin verilmeyen birçok hasta var. O ebediyen Limbus'ta kalır. Aşağıdaki klinik "Diane" vakasında göreceğimiz gibi, kişinin ruhsal inzivaya kilitlenmesi mümkündür; masumiyet sonra "kötü huylu" hale gelir (Bollas, 1995: 200-1), yani tersine çevrilmiş saldırganlıkla kutsal olmayan bir ittifaka girer ve çocukluk masumiyetinin ve baskıcı öfkenin bir kurban-fail dinamiği içinde birbirine bağlı olduğu ev sahibi kişilik tarafından her türlü taciz edici davranışının gerekçesi haline gelir.

Christopher Bollas, kötü huylu masumiyeti üretici masumiyetten ayırır (1995: 200-1). Bollas, "üretici masumiyet gelişmekte olan her insanın yaşamı için esastır" demektedir. Mutlak güvenliğin gerekli bir yanılsamasını, "her şeyin yolunda olduğu bir 'altınçağ' olan inancı" sağlamaktadır. Üretici masumiyet, deneyimin yavaş birikmesine ve tümgüçlü psişik enerjilerin kademeli olarak insanlaştırılmasına izin verir.

Ancak travma geldiğinde ve ilkel savunmalar devreye girdiğinde, masumiyet bölünür, bilinçdışında (Limbus'ta) tutulur ve "mutlak" hale gelir. Bollas, kötü niyetli masumiyetin, insanların yaşamları boyunca benliğin mutlak masumiyetinde ısrar ettik-

leri ve her zaman başkalarını kendilerini kötüye kullanmakla suçlamak istedikleri zaman olduğunu söylemektedir:

> İhlal edilen çocuk, üretici masumiyetini sonsuza kadar kaybetmiştir. Bu derin bir trajedidir. Çağdaş mağduriyet festivaline katılan insanlar, kökenlerin yaratıcı masumiyeti yerine insan masumiyetinin mutlak ve onarılamaz kanıtında ısrar ettiklerinde, istismarın trajik etkisini önemsizleştirirler... Hayatları boyunca benliğin mutlak masumiyetinde ısrar edebilen ve belirli nesneleri (anneler, babalar, erkekler, eşcinseller veya her neyse) sürekli kötü adamlar olarak belirleyen kötü niyetli masumlar, hepimizin masumiyetin gerekliliğine inanmaya duyduğumuz ihtiyaç ve sempatiden vazgeçerler.
>
> (Bollas, 1995: 201)

Dönüştürülmemiş, "mutlak" masumiyet, Limbus'un mahzeninde kilitliyken, Dis adlı zalim ve şeytani bir parçalayıcı figür tarafından gerçeklikten yalıtılırken travma mağduru için işler parçalanmaya başlar. Klinik olarak konuşmak gerekirse çocuksulukla *görkemliliğin* korkunç eşleştirilmesi, yani bir yanda bağımlı kırılganlık, diğer yanda (eğer bağımlılık yaralanmışsa) haklı, zalim öfkenin olduğu durum, psikanalitik literatürde sınır kişilik bozukluğu olarak iyi bilinir. Sado-mazoşist bir iç ikililiğe dayandığı varsayılan bu durum, birçok nesne ilişkileri klinisyeni tarafından tanımlanmıştır (bkz. Kernberg, 1975: 226-9; Masterson, 1976, 1981) ve psikoterapi durumunda ortaya çıkardığı zorlukla ünlüdür. Bu tür bireyler aynı anda hem buyurgan bir biçimde erdemli hem de asalak bir biçimde çocuksu olabilirler.

DİANE: KÖTÜ HUYLU MASUMİYET

"Diane" yeni bir aşk ilişkisi ve bu yeni erkek arkadaşını kaybetme konusundaki aşırı panik tepkileri konusunda yardım almak için beni görmeye geldi. Ayrıca öfkesinin sık sık patlak verdiği ve "insanları tarumar ettiği" bir ilişki güçlükleri geçmişi vardı. Duygusal yaşamı dört ya da beş yaşlarında büyük bir felakete uğramış gibi görünen, dışavurumcu, hareketli bir çocuk olduğunu kısa sürede ortaya çıkardık. O sıralarda, beyni hasar

görmüş küçük erkek kardeşi dünyaya gelmişti ve ailesi, Diane'i geride bırakarak bir hastanede özel bakım için uzak bir şehre sık sık seyahat etmesi gereken bu engelli ama "güzel" çocuk hakkındaki saplantılı endişeleri içinde kaybolmuştu. Diane, erkek kardeşinin doğumundan önce annesine yakın hissettiğini hatırlıyor ama sonrasında babası da dahil olmak üzere "her şey değişmişti".

Diane, babasını, sık sık annesine ya da kendisine öfke duyan, çoğu kez Diane'in şişman vücudunu ya da onun "aptal olduğunu" söyleyerek onu aşağılayan, huysuz sağcı bir kamyon şoförü olarak tanımladı. Onunla birlikte yenen akşam yemekleri dehşet vericiydi; çünkü anneye özürlü oğlunu kontrol etmediği için sözlü olarak saldırırdı, ardından Diane'i "hayvan gibi yeme alışkanlıkları", "domuz gibi çirkin bir bedeni" olduğu ve "aptalca" şeyler söylediği için küçük düşürürdü. Diane için babası tarafından bu şekilde aşağılanmak tarif edilemez derecede acı vericiydi. Sık sık gözyaşlarına boğulur, masadan kalkar ve kendini teselli etmek için odasına giderdi.

Okul başladıktan sonra işler daha da kötüleşti. Sınıfta konsantre olamıyordu, "yavaş" öğrenen biri olarak ün kazanmıştı. Diğer çocuklar ona sataşıyordu ve mahallede onu cinsel olarak taciz etmeye başlayan bir çocuk tarafından rutin olarak dövülmüştü. Diane, her şeyin tam da bu sıralarda daha "karanlık" hale gelmeye başladığını hatırlıyor. Bu çocuk tarafından tacize uğradığında yaşadığı içsel kopukluk deneyimini hatırladı: Uyuşmuş ve mesafeli hissediyor, odanın başka bir yerinden kendini izliyordu. Dis onun iç dünyasına taşınmıştı.

Diane'in kendi tacize uğrayan annesinin kızının ihtiyaçları için çok az zamanı vardı ve Diane hayatta kalabilmek için kendini gittikçe sertleştirmeye başladı. Yavaş yavaş, giderek artan annesinden kopuşu, kendisinden ve bedeninden bir kopukluk haline geldi. Daha önce canlandırdığı masum çocuk, Diane'in dış hayatından kayboldu ve ayrı bir dünyada, kayıp ruhların Limbus'una gitti. Bu içsel kutsal alandan ancak hayatındaki belirli güvenli yerlerde, oyuncak bebekleriyle ya da en sevdiği kedisiyle baş başa oyun oynadığında, doğanın tadını çıkardı-

ğında ya da daha sonra şiir okumasında ve daha sonra analizinde ortaya çıkabiliyordu.

Diane büyüyüp genç yetişkinliğe doğru ilerledikçe enerjileri giderek yoğun bir profesyonel hayata çekildi, burada bir işkolik, mükemmeliyetçi ve dışa dönük biri olarak çok başarılı oldu. Ama içinde acılık, korku ve kendinden nefret dolu büyük bir karmaşa vardı. Dışarıdan büyüleyici, çekici ve sevecenken, muhtaçlığı ve bağımlılığı nedeniyle içindeki kadınsı çocukbenliğinden ve onun içinde yaşadığı kusurlu, aşağılık "şişman" bedenden nefret etmeye başladı. Yeme bozukluğu geliştirmesi ve erkek olmayı dilemeye başlaması çok uzun sürmedi. Depresyona girdi, izolasyonu arttı. 30 yıl sonra onunla tanıştığımda çok başarılı bir şirket avukatıydı, ince ve çekiciydi, saçı başı çok bakımlıydı ama içten içe umutsuzluk içindeydi.

Diane nihayet terapiye teslim olmadan önce, içsel acısını kendisini çeşitli dış davalara adayarak dönüştürmeye çalışmıştı. Bir hayvan hakları aktivisti oldu ve vaktinin çoğunu evinin yakınındaki yollarda ezilen masum hayvanları kurtararak bölgedeki veterinerlere götürerek geçirdi. Bu veterinerlerden bazılarına, kendisine ve hayvanlara karşı duyarsız olduklarını düşünerek öfkelendi ve bunlardan birine karşı yasal işlem başlattı. Ayrıca aşırı muhafazakâr bir Katolik cemaatine katıldı ve kürtajla tehdit edilen masum, doğmamış bebeklerin haklarını savunduğu "Yaşam Hakkı" hareketinde aktif görev aldı. Kilise faaliyetlerinin bir parçası olarak sık sık kürtaj kliniklerinin dışında gösteriler yaptı ve bir keresinde bir polisle yüksek sesle ve öfkeli bir şekilde çatıştığı için tutuklandı.

Kısacası, Diane'in asıl ilk çocukluk masumiyeti kötü huylu olmuştu. *Mutlak* hale gelmişti ve öfkesini ve intikam arzusunu körüklüyordu. İç dünyası, Dante'nin Cehennem'inde resmedildiği gibi bir Cehennem olmuştu. Artık kendi savunmasızlığına ulaşma imkânı yoktu ama onu masum hayvanlara veya doğmamış bebeklere yansıtıyordu. Tüm dünyaya masum kurbanlar ve kötü failler açısından bakıyordu; ama ne masumların ihtiyaçlarını utanmadan hissedebiliyordu ne de bu ihtiyaçları bastıran öfkeyi. İç cehenneminin her iki tarafının, yani Dis ve onun

masum mahkûmlarının sadece doğmamış bebeklerin veya "kötü kürtaj doktorlarının" dünyasında bulunduğu, yansıtılmış bir dünyada bir yerlerde yaşıyordu.

Aşağıdaki olay, birlikte çalışmaya başladıktan birkaç ay sonra meydana geldi. Diane'in en yakın iki arkadaşı tarafından eleştirilmesinden dolayı bir kriz yaşanmıştı. En iyi kız arkadaşı ona "sığ ve yüzeysel" demişti ve çıktığı yeni adam, onu gerçekten çok iyi tanımadığından ve ondan "kendini sakladığını" hissettiğinden şikâyet etmişti.

Diane, randevularından birine yüzeyde "korkunç öfkeli"; ancak içeride bu sözlerden açıkça incinmiş ve alışılmadık bir şekilde üzgün hissetmiş halde geldi. Her zamanki gibi, duygularıyla ilgili ilk sorgularımı saptırıp kara mizahla örtbas etmeye çalıştı; ama sonunda bu seansta acı ve üzüntüsüyle birkaç dakika kalabildi. Bu hüznün vücudunun neresinde olduğunu sordum, kalbini işaret etti. O anda gözleri yaşlarla dolmaya başladı. Bu yeni duygudan yararlanarak arkadaşlarının acı dolu eleştirisini, babasının sürekli utandırma ve aşağılama biçimine bağlayabildik.

Bu deneyimlerin utanç dolu ayrıntıları hafızasına kazındıkça Diane, paniklemeye ve nefes almakta zorlanmaya başladı. Duygularıyla ilgili bir yaklaşma/kaçınma örüntüsü ortaya çıktı. Gözleri yaşlarla doluyor, ardından bir tür kısıtlı, spazmlı ağlama geliyordu. İyileştikten sonra nasıl bir "umutsuz vaka" olduğu hakkında bir şaka yapıp, gözyaşları tekrar akmaya başlayıncaya kadar gergin bir şekilde parmak boğumlarını ısırırdı. Her seferinde, seansta uygulanabilir bir duygulanım toleransı penceresi yakaladıktan sonra, yavaşlamasını, nefes almasını ve hatırladıkları hakkında bana daha fazla şey anlatmasını söyleyerek duygularını daha fazla keşfetmesini nazikçe teşvik ediyordum. Bu seansta, her seferinde istemsizce duygularını uzaklaştırmasına, peçetelerimi kullandığı için özür dilemesine ve karanlık, ironik bir şaka yapmasına rağmen onlarla kalarak gerçek bir ilerleme kaydetti. Nihayet, seans sona erdi ve büyük ölçüde rahatladı.

Onu çok zorlamış olduğum konusunda endişe etsem de bu zor seanstan etkilenmiştim. Sonra bekleme odasından çıkıp

merdivenlerden inerken hastam ironik bir şekilde "Merak etme... Başarabilirsem bir daha kusan, miyavlayan küçüğü bir daha buraya asla getirmeyeceğim!" dedi. Duygularında, utanç duyduğu duygularda, birlikte bulduğumuz yeni açılımdan benim kadar memnun olduğunu hissettiğim hastamdan bu açıklamayı duyunca şoke olmuştum.

O gece şu rüyayı görmüştü:

> Bir kanal sisteminde yüzen bir teknede bir grup genç kızla tutsağım. Kapkaranlık bir gece, ay yok. Siyah giyinmiş kaptan bizi tek tek öldürmeye çalışıyor. *Kuzuların Sessizliği*'ndeki Hannibal Lecter gibi uğursuz ve kötü biri. Bileklerimden birlikte zincirlendiğim genç bir kızla kaçmaya çalışıyorum ama o zayıf ve bana ayak uyduramıyor. Suya düşüyor ve devam edemiyoruz, bu yüzden sonunda yakalanıyoruz. Genç kız sığ suda yatıyor. Nefes alabilmesi için onu zincirle yukarı çekmeye çalışıyorum ama o tekrar suya düşüyor. Kaptan bunu zevkle izliyor. Yanıma geliyor, bana tiksinti dolu bir bakış attıktan sonra kızın boğazına dayadığı çizmesini bastırarak onu suyun altına itiyor. Onun boğulmasını izlerken keder ve öfkeyle doluyorum. Çaresizim.

Hastam, bu rüyanın, erken çocukluğundan kalma acı verici anıları riske attığı bir gün önceki seansa ve ayrıca bu anıların uyandırdığı empatime olan ihtiyacına psişesinin doğrudan bir tepkisi olduğunu biliyordu. Bilmediği şeyse, bilinmeyen bir kısmının bu kırılganlıktan ne kadar "nefret ettiği" ve geçmişinin utanç verici yönleri hakkında ne kadar derinden bölünmüş olduğuydu. Rüyası, kötü niyetli Kaptan olarak bu bölünmeyi ve onun "öldürdüğü" rüya egosuna zincirlenmiş genç kızla sadist ilişkisini tasvir ediyor. Burada özbakım sisteminin masum kurban ve şiddet uygulayan, Dis ve onun masumlarla dolu güvenlikli Limbus şehri gibi ilkel iki kutuplu yapısına görmekteyiz.

Örnek rüyamızda, daha önceki bütün bir benliğin (rüyamızı gören zincirlenmiş genç kız) masum kalıntısı, gerçek benliğinin savunmasız travma öncesi yönünü taşıyor gibi görünüyor. Bu kişisel ruh, kişilikteki canlanmanın gizemli özüdür, Winnicott'ın gizli "gerçek benlik" dediği ve benim de ölümsüz kişisel ruh olarak adlandırdığım masum çekirdektir. Ne yazık

ki travma mağduru için, hayati kıvılcımın bu masum taşıyıcısı, Şeytan tarafından yapılan bir büyünün altındadır ve Dis'in istediği şeylerden biri, bu ruhlu iç benliğin sonsuza kadar bedensiz (bilinçsiz) kalmasıdır.

Bunu hastanın rüyasında görebilmekteyiz. Somutlaşma mücadelesi, hastanın *nefes alabilmesi için* genç arkadaşını sudan çıkarma çabaları ile temsil edilir. Hem hasta hem de ben, bir önceki seansta üzüntüsü bilinçdışından "çıktığında" bu görüntünün nefes alma zorluğuyla ilgili olduğunu fark ettik. Bir tarafı (Kaptan) açıkça travmasıyla ilgili savunmasız duygularının "yüzeye çıkmasını" istemiyordu. Onun rolü, bu duyguları "öldürmek" ve onlara ulaşmasının önüne geçmekti. Böylece onun *somut hale gelmiş duygulanımlara* karşı direncini kişileştirdi. Onun vücudundaki felç edici etkisi, kelimenin tam anlamıyla onun nefes almasını engellemeyi amaçlıyordu.

Rüyadan önceki seansta, hastadan ortaya çıkan ağrısını canlandırmasını istediğimde, daha fazla duygulanım yüzeye çıkabildi; ancak o yalnızca birkaç boğuk hıçkırık çıkartabilmiş, ardından "Kaptan" (Dis) bir kez daha boğazını sıkıştırmış ve psişik uyuşukluk geri dönmüştü. Burada arketipsel savunmanın önemli bir özelliğini görüyoruz. Bir cisimleşme karşıtı faktör olarak (Şeytan'ın asi kökenlerini cisimleştirmeyi reddetmek olarak hatırlayarak), ilkel savunma, ruhun cisimleştiği ve Winnicott'ın (1970: 261-70) "kalıcılık" veya "kişiselleştirmek" dediği bir doğal sürece karşı çalışır. Travmada, kalıcılığın tersine çevrilmesi, duygulanımın görüntüden ayrılması ve buna karşılık olarak psişenin somadan ayrılması, ruhu bilinçdışına geri göndermesi vardır, burada yeniden cisimleşme mümkün olana kadar Limbus'ta kalmakta olduğunu düşünebiliriz.

Bu rüya, genel olarak rüyaların mito-şiirsel doğasının güzel bir örneğidir. Diane'in bir yanda yaralı kırılganlık (genç kız) ve diğer yanda sert bir "öldürücü" tavır (Kaptan) gibi iç yaşamının iki çelişkili tarafını ele almakta bu zıt kutuplardan rüya egosunu henüz çözülmemiş gergin bir dramanın tam ortasına koyan bir hikâye örmektedir.

Tabii ki rüyaya daha farklı da bakılabilirdi. Rüyanın, benim Diane'i duygularına "çok hızlı" ittiğime dair endişemi doğrulaması olasıdır. Bu açıdan bakıldığında, hastam, savunmasızlığını hissedecek kadar uzun süre tutmasına yardımcı olmak için gösterdiğim iyileştirici çabalarıma rağmen beni rüyasında karanlık "Kaptan" olarak görmesi mümkündür. Bu yorumlayıcı çerçeveden bakıldığında, o beni onu utandırırken, "suyun altına iterken" ve sonra onu küçük düşürmeye ve savunmasız benliğini "boğmaya" hazır bir şekilde mücadelesini tarafsızca izlerken görmüştür denilebilir.

Ancak bir sonraki seansta hastam, benim onu utandıracak bir hale soktuğuma dair hiçbir belirti göstermedi. Aslında birlikte yaptığımız seans üstünde bir hayli düşünmüştü ve duygularından gerçekten korktuğunu fark etmiş, seans boyunca gözyaşlarına direnmişti; tıpkı Kaptan'ın rüyasında yaptığı gibi, onları "suyun altına itmeye" çalışmıştı.

Gelecekteki terapisiyle birlikte rüyasını karşılıklı anlayabilmemiz, hastamın bağımlı çocukluktaki benliğine karşı daha hoşgörülü olmasına yardımcı oldu ve çalışmamız ilerledikçe daha fazla cisimleşmiş etki riskini göze alabildi ve tetikte olan yıkıcı Kaptan tarafından temsil edilen zırhlı savunma yapısını yumuşattı. Duygu toleransı arttı, dış dünyayla (aktarım dahil) özel, utanç dolu iç dünyası birbirine karşı daha açık hale geldi ve daha önceden "kötü huylu" olan masumiyeti dönüşmeye başladı. Dışsal nedenlerinden bazıları zorlayıcı niteliklerini yitirdi.

DİS VE CİSİMLEŞME

Bu öykünün önemli bir boyutu, hastamın duygularının *vücudunda* nerede deneyimlendiğine dair basit sorgulamamın, onun daha derin duygularını ve çözülmüş kendilik durumlarını açma şeklimdir. Özbakım sistemi çoğunlukla zihinsel bir "yukarıdan aşağıya" savunma yapısı olduğundan, vücuttaki duyulara yönelik duygusal nitelikli sorular, kontrolcü zihinsel şeytanı (Dis) atlatarak vücudun derinliklerindeki kaçak hassas duygulara ifade edilebilme şansı sağlamak şeklinde bir etki

yaratabilmektedir. Dis, patolojik "zihin nesnesinin" bir parçası olduğu için (Corrigan ve Gordon, 1995) ve sistemdeki "çocuk" genellikle *vücuttaki* duygulanımların kişileştirilmesi olduğundan, cisimleşmiş duygulanımla ilgilenen psikoterapötik bir yaklaşım, Diane'ınki gibi vakalarda bu konuda çok yardımcı olmaktadırlar. Böyle bir bedene duyarlı yaklaşım, geçmiş travmanın ve onun savunmalarının, *aleni hatıralar* olarak kurtarılabilecekleri daha yüksek kortikal bölgelerde değil, nefes, jestler, kas gerginliği, ters bakış vb gibi mevcut fizyolojik durumlarda kodlanacağı anlayışından yola çıkmaktadır (bkz. Schore, 2003a, 2003b). Daha çok beden temelli, örtük anılarla doğrudan çalışarak, Diane gibi hastaların içsel duyum ve algılarının daha fazla farkına varmalarına yardımcı olmaktayız.

Travma ile çalışmanın bu yeni yoluna birçok katkıda bulunanlar arasında, Daniel Siegel'in "Kişilerarası Nörobiyoloji"nin pratik önemini (birçok klinik örnekle birlikte) araştırdığı Bonnie Badenoch'un (2008) *Being a Brain-wise Therapist*; ayrıca, Ogden ve arkadaşlarının (2006) vücuda duyarlı tekniklerin geleneksel psikanalize dahil edilebileceği birçok yararlı yol sağlayan psikoterapiye "Duyusal-motor Yaklaşım"ı; ve Sharon Stanley'nin (2010) yüksek kaygı durumları ile homeostatik denge ve güvenlik durumları arasında hafif bir "sarkma" yoluyla vücuttaki travmatik durumlara erişmek için tasarlanmış çalışması sayılabilir.

Tüm bu yeni teknikler, çocuğun bilinçdışında "değişmez modellere" bağlanan "örtük" bağlanma-ilişki örüntülerinin anlaşılmasından türetilmiştir. Bu zihinsel modeller ya da Bowlby'nin (1969) "şemalar" dediği şeyler, bilinç seviyesinin altında kalır ve dünya ve ilişkiler hakkındaki algılarımızı etkiler. Travma atlatan kişi, bu zihinsel modellerin özellikle katı bir setine sahiptir. Beyninde, bir tıbbi görevli ile tekrarlanan travmatik deneyimleri kodlayan güçlü sinir ağları oluşturulmuştur, böylece; örneğin utanç "durumları" bir utanç "özelliği" olarak gömülmüş hale gelir (bkz. Siegel, 2007).

Normalde, örtük bellek, beynin ve özellikle *hipokampus*un[4] bütünleştirici faaliyetleri vasıtasıyla "daha yüksek" kortikal mer-

kezlerde kodlamaya ve dolayısıyla açık belleğe evrimleşmektedir. Bu, sol yarım küresel bütünleşmenin de yardımıyla, anlatısal belleğe, duygusal bir deneyimi geçmişe ait olarak tanımlamaya ve bunu kişinin kişisel öyküsünün bir parçası olarak sözcüklerle ifade etme becerisine dönüşür. Bu süreç, Winnicott'ın "kişiselleştirme" dediği arketipsel enerjilerin insanlaştırılmasının bir parçasıdır.

Ancak travmatize olmuş bireylerde, psişenin savunma hatları, özellikle de dissosiyasyon (Dis) bu "daha yüksek" farklılaşmaya veya bütünleşmeye izin vermez. Bunun yerine, tüm sinir sistemi stres hormonları (adrenalin, kortizol vb) ile dolup taşar ve bunlar hipokampüsün normal bütünleştirici işlevine engel olurlar (bkz. Siegel, 2007). Bedensel duyular ve ilkel duygusal durumlar, daha yüksek kortikal kayıtlara, sol/sağ yarım küresel dengeye ve dolayısıyla açık ve daha sonrasında öyküsel belleğe "çevirisini" kolaylaştıracak normal bütünleştirici faaliyet olmaksızın yalnızca sağ yarım kürede (Schore, 2011) ve örtük bellekte kodlanmıştır. Dolayısıyla, örtük bellek geçmişten bir anımsama şeklinde patlak verdiğinde, bağlamından sıyrılmış ve çocuğa bu bağlamda kendi deneyiminin bir hissini *bir bütün olarak* veren daha yüksek kortikal entegrasyonun modüle edici etkisi olmadan o anın doğrudanlığında deneyimlenir.

Beyni stres hormonlarıyla doldurmanın ve bütünleştirici etkinliğini devre dışı bırakmanın yanı sıra, dissosiyasyon (Dis), çocuğun dikkatinin ezici duygulanım anlarında bölünmesiyle çalışır, böylece çocuğun tüm deneyimi parçalanır ve bölümlere ayrılır. Örneğin, bir aile üyesi tarafından cinsel tacize uğrayan çocuk, duvar kâğıdındaki bir desen gibi görsel alandaki odaktaki bir görüntüye o kadar güçlü bir şekilde konsantre olabilir ki bir otohipnoz (trans) durumu oluşur. Odakta olan artık bedensel acı değildir ancak örüntüdür (bkz. Siegel, 2007). İhlal hissi ve/veya anlamı arka plana, yani "örtük hafızaya" düşer. Bu nedenle travmada, deneyim parçaları yalnızca örtük bellekte yer alır. Farklılaşmamış olarak aynı zamanda arkaik ve tipik (arketipsel) geliştirmeler de kazanırlar. Psişenin derin katmanını organize eden kolektif kalıplar tarafından güçlendirilirler

ve bu nedenle tamamen farkındalık dışında faaliyet göstererek daha da güçlü hale gelirler.

Bu nörobiyolojik çıkarımlar, tamamen sözel, yorumlayıcı yöntemlerin neden çoğu zaman, tümü sağ yarım kürede kodlanmış, rasyonel sözlerin erişemeyeceği, erken travmanın örtük anılarına "ulaşmadığını" anlamamıza yardımcı olmaktadır. Psikoterapi sırasında vücuttaki etkilerle daha yakın çalışmanın önemini vurgularlar. Ayrıca, sağ yarım kürede ve vücudun kas sisteminde kodlanmış travmatik hatıraların, hasta ve terapist arasındaki duygusal *ilişkinin* mahremiyetinde var olması daha olasıdır; çünkü onlar kendi anlatı geçmişlerini, kendi somutlaştırılmış hikâyelerini tekrar tekrar yaratırlar.

Schore (2003b: 96), Wilkinson (2006: 147-9) ve diğerlerine göre, erken travmanın örtük anıları olarak kodlanan bedendeki duygular, içgörünün mantıksal-yorumlayıcı dili yerine rüyaların mito-şiirsel, mecaz ve şiirlerin imge dili (sol beyin) aracılığıyla daha erişilebilir olacaktır. Bu, sağ yarım kürenin dilidir ve artık hayatın ilk aylarında sağ yarım kürenin "çevrimiçi" olan tek yarım küre olduğunu biliyoruz. Bu nedenle erken travmanın kodlandığı yer burasıdır. Bu tür mito-şiirsel dil, psişenin şeytani ya da kolektif bir katmanına dokunur. Bu "ara" varlık ve süreçlerden biri, Diotima tarafından Sokrates'e insanla tanrısal olanın; ego ile bilinçdışının, sol ile sağ yarım kürenin, (bir gözün dışarı, diğerinin içeri baktığı) tüm hikâyelerdeki gerçek doğrunun bulunduğu iç ve dış dünyaların "yarısı" olduğu şeklinde tanımlanışıdır.

Bu kitapta vurguladığım gibi, zihin ve beden arasındaki bu ara boşluk, aynı zamanda insan ruhunun "yaşıyor" gibi göründüğü benzersiz bir yerdir. Bu nedenle travma çalışmasında duygu yüklü bir dil konuşmayı öğrenmeliyiz; çünkü çocuğun yaşamının erken dönemlerine ait bir travma nedeniyle yok olma tehdidi altında olan şey, insan ruhunun ta kendisidir. Bu kitap boyunca çeşitli klinik kısa öykülerde bu tür "mito-şiirsel" özeni göstermeye ve hayalleri örneklemeye devam edeceğim.

AŞAĞI BÖLGELERE DOĞRU DAHA FAZLA İNİŞ

Dante'nin büyük şiirine dönecek olursak, Cehennemin daha da ilerisine (ikinci daireden beşinciye kadar olan kısımda) işkence başlar. Şairler, edepsiz, şehvetli, açgözlü ve öfkelilerin dairelerini katederken, çeşitli biçimlerde işkence görenlerin gölgeleri arasından geçerler. Günahkârlar, dondurucu yağmurun altında ezilir ve canavarların pençeleri tarafından derileri yüzülür. Diğerleri Styks Nehri'nin karanlık, balçıklı, iğrenç sularında bitmeyen bir işkence içinde kıvranmaktadırlar.

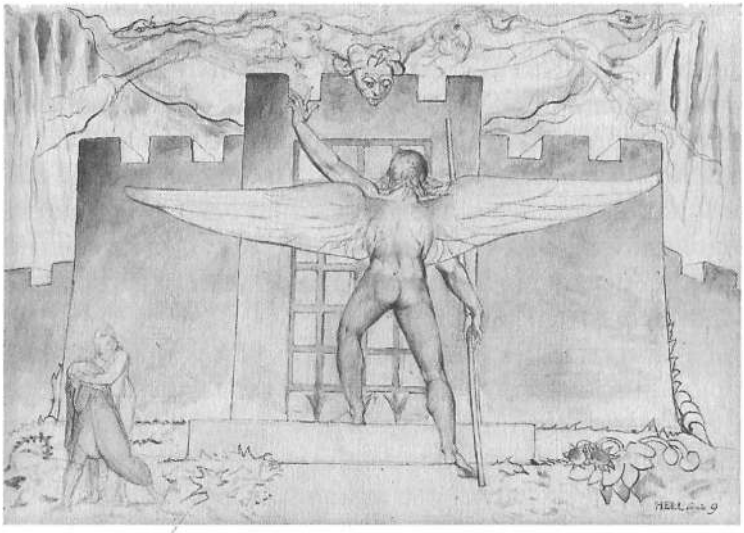
Dördüncü ve Beşinci Dairelerden sonra hacı ve rehberi sonunda Styks Nehri'ni geçer ve Dis'in kapılarına ulaşır. Kule kapısı, Şeytan'a Cennet'ten düşüşünde eşlik eden düşmüş melekler tarafından korunmaktadır. Vergilius onlarla pazarlık etmeye çalışır; ancak kapıyı suratına çarparlar ve iki şairin daha ileri gitmesi engellenir. Tanrısal yardımı beklemeleri gerekir. Sonra erinyeler belirir ve Medusa'yı iki şairin üzerine salmakla tehdit ederler, bunun üzerine Vergilius, Dante'nin gözlerini taşa dönüşmemesi için kapatır.

Nihayet bir melek gelir. Resim 3.5'te, Blake'in, Cehennem'in kapılarını açmak için müdahale etmesi gereken kişiötesi güçleri vurgulayan, bir tür kasırgada gök gürültüsü gibi bir sesle gelen Cennetsel Haberci imgelemini görüyoruz. Bu göz kamaştırıcı melek şeytanları azarlar ve kapılar açılır.

DİS'İN KAPISINDA MELEKLER ÜZERİNE KONUDAN SAPMA

Bu kitabın 1. Bölüm'ünde, "Dis kapısındaki bir melek", yani dissosiyasyon kapısı hakkında dikkate değer bir hikâye anlattım. Çalışma odasında babasına bir mesaj iletmesi istenen ancak gözyaşları içinde annesine dönen ve "meleğin" içeri girmesine izin vermediğini bildiren küçük kızın hikâyesiydi. Bu "meleğin" o anda onun dissosiyasyonunu denetlediğini söyleyebiliriz; çünkü babasının kalp krizinden ölümünün tüm gerçekliği onun ego-bilincine "girmesine" izin verilemez, yani deneyimlenemezdi.

Meleği dissosiyasyonun eşiğinde olan bu hikâye, savunma sistemi tarafından bir kişinin canlılığının temel özünü travmadan kurtarma çabalarında işe alınan olağanüstü şeytani güçleri göstermektedir. Küçük kızın hayatındaki bu önemli anda meleğin ortaya çıkması, psişenin "bilgeliğini" güzel bir şekilde gösterir. Bence bu, danışma odasında yaptığımız işi dünyanın büyük dinlerinde kutsal kabul edilen büyük simge sistemleriyle ilişkilendiren küçük bir mucizedir.

Resim 3.5 Melek "Dis'in Kapısı"nı açıyor.

Ama Dante'ye göre Dis Kapısı'nda iki melek vardır. Resim 3.6'da Doré'nin büyük yokçunun kapının *içindeki* buzlu çukurundan parıldayan görüntüsünü görüyoruz. Bir tür "düşünce deneyi" olarak, dissosiyasyonun kapılarını açanın hangi büyük melek olduğunu sorabiliriz. Resim 3.5'teki ışık meleği mi yoksa Resim 3.6'daki karanlık düşmüş melek mi? Tabii ki, ikisi de. Aydınlık ve karanlık melekler, aynı arketipsel savunmanın aydınlık ve karanlık tarafını temsil eder. Özbakım sistemindeki büyük "koruyucu", başka bir yerde vurguladığım gibi (Kalsched, 2006) aynı zamanda bir "zalim"dir ve her ikisi de ruhsal bir ger-

çekliği paylaşan şeytani varlıklardır. Her ikisi de arketipsel imgeleri ve duygulanımlarıyla psişenin kolektif katmanına aittir.

"İşte Dis" dedi, "cesaretini / toplaman gereken yere geldik şimdi." (Inf. XXXIV, 20, 21)

THE JUDECCA—LUCIFER
"Behold Dis, and behold the place / Where thou with fortitude must arm thyself"
(Inf. XXXIV, 20, 21)

Resim 3.6 Dante ve Vergilius "Hüzünlü Diyarın İmparatoru" ile yüzleşirken derin üzüntü içinde olan Dis.

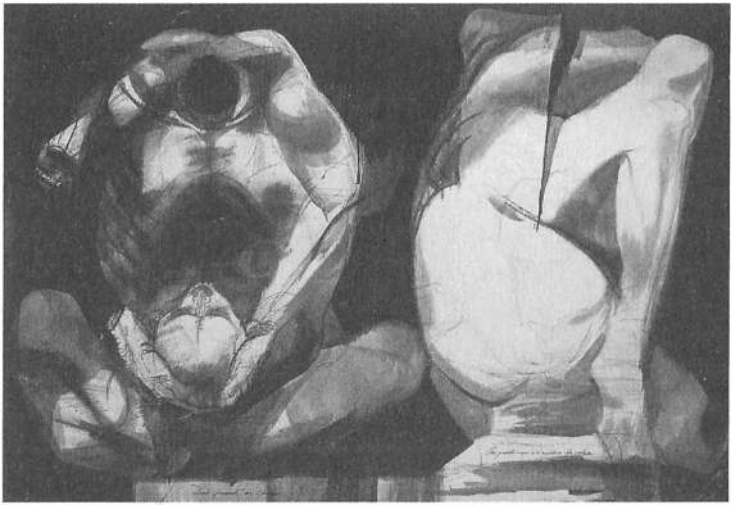
İNİŞE DEVAM: DİS İLE KARŞILAŞMA

Hikâyemize geri dönelim. Cennetten gelen Elçi'nin yardımıyla şairler Dis Şehri'ne girerler. Kendilerini, hayaletleri mezarlarından tehditkâr bir şekilde yükselen kâfirlerin yanan mezarlarıyla kaplı büyük bir ovada bulurlar. Yedinci Daire'de, kendi kanlarında kaynayan şiddet dolu günahkârlar vardır. Diğerleri yıldırım tarafından öldürülür.

Pezevenkler ve ayartıcılar iblisler tarafından kırbaçlanırken, dalkavuklar dışkı havuzlarında yüzerler. Korkunç sürüngenler hendeklerden tehditler savururlarken hırsızlar, kendi vücutla-

rından büyüyen canavarlar tarafından yutulurlar. Sekizinci Daire'de, Nifak Sokucuların kafaları kesilir (bkz. Resim 3.7). Her yerde bölünme ve parçalanma görüntüleri var.

Sonunda şairler Dokuzuncu Daire'ye ulaşırlar ve çukura, buzda donmuş hainlerin ruhlarını tutarak donmuş Cocytus Gölü'ne inerler. "Yas nehri" olan Cocytus, dördüncü büyük cehennem ırmağıdır. Cehennemin tüm katmanlarının altında, ateşlerin altında, kayıp ruhun ve kayıp şehrin merkezinde, ebediyen donmuş soğuğun sessizliği ve katılığı yatar.

Resim 3.7 Bölünmenin İmgeleri: Boynu vurulmuş günahkâr kendi kesik başını seyrediyor.

Dante, Dis ile karşılaşması ile ilgili şunları söylüyor:

> Buna benzer bir yapı görür gibi oldum ben de sindim rehberimin gerisine rüzgârdan korunmak için, başka sığınak yoktu çünkü... Gölgelerin baştanbaşa örtüldüğü, cam içinde bir saman çöpü gibi göründüğü bir yere gelmiştim, elvermiyor bunu yazmaya şiirim... Bir zamanlar güzeller güzeli olan yaratığa, onu bana gösterecek gibi yaklaştığımızda ustam önümden çekildi, o durdurdu beni: "işte Dis" dedi, cesaretini toplaman gereken yere geldi şimdi.
>
> (Alighieri, 2006: 325-326)

Dante'nin cevabı:

> Nasıl buz kestiğimi, güçten kesildiğimi sorma bana ey okur, bunu yazamam; çünkü yeterli sözcükleri bulamam. Ölmemiştim ama diri de değildim; bir nebze aklın varsa kendini tasarla ne hale geldiğimi, yaşamla ölümden yoksun kalınca.
>
> (Alighieri, 2006: 326)

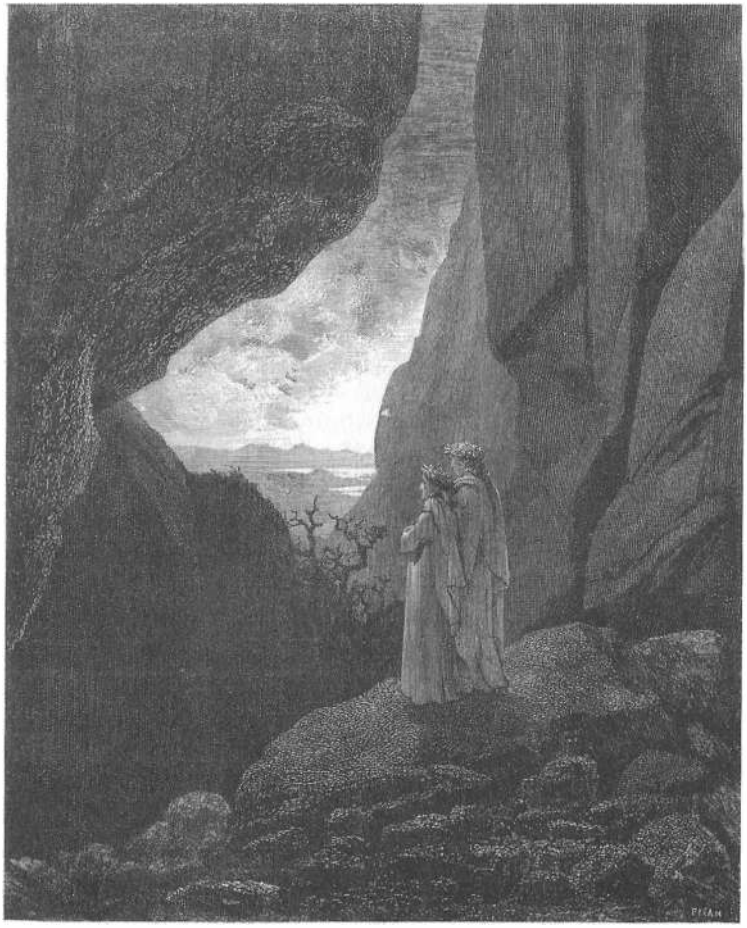
Yolculuklarındaki bu derin uçurumdan sonra şairlerin son bir işleri kalmıştır. Kasık bölgesinden geçerek dünyanın en aşağı merkezine ulaşana kadar Dis'in kıllı gövdesi boyunca tırmanmaları gerekmektedir. Yol buradan yukarıya doğru çıkıp kayalık bir mağaraya varmakta, Lethe nehrini Cehennem'e girmeleriyle birlikte "vazgeçtikleri" umudu Araf'ın gönüllü ıstırabıyla meşgul oldukları sırada tekrar ele aldıkları Araf Dağı adasına götürünceye kadar takip etmektedir. Acılarını ıstıraba çeviren "Tanrı"dan artık kurtulmuşlar ve şimdi kendilerini, ıstıraplarını acıya dönüştüren "Tanrı"nın çevresinde bulmuşlardır. Araf ileride uzanmaktayken İlahi Komedya'nın ikinci kitabı başlamaktadır. Doré'nin eşlik eden çiziminde (Resim 3.8) şairler ilk kez yıldızları görmek için üst dünyaya çıkmışlardır. Umut, daha tahammül edilebilir bir ıstırap şeklinde yeni bir biçim alarak geri dönmüştür. Bu bölümün sonuç bölümünde bu iki ıstırap biçimini genişleterek inceleyeceğiz.

AKTARIM SIRASINDA DİS İLE YAKINDAN KARŞILAŞMA

Bu örnekteki hasta, ciddi bir erken ihmal ve istismar öyküsü olan, yaratıcı bir dürtüyle hareket etme veya kendini ifade etmeye yönelik en ufak bir adım bile attığı zaman onu sürekli olarak küçümseyen ve ona saldıran zorba iç "sesi" (Dis) olan orta yaşlarında bir kadındı. "Sen bir pisliksin... Sen hastasın... Sen aptalsın... Geri zekâlısın... Kendini öldürmelisin" vs. Bu içsel saldırganı tanıdıkça Neville Symington'ın (1993: 71) şu uyarısını hatırladım:

> Can verene doğru atılan her adım bilgi getirir. Eğer çocuksu spontane duygusal benliğe dokunulursa, bir temas kurulursa, bu, o benliği

boğan ve yaşamı güçlendiren herhangi bir şeyle temas etmesine izin vermeyen korkunç Tiran hakkında bizi aydınlatır ve bu da genellikle umutsuzluğa yol açar.

THE WAY TO THE UPPER WORLD
The Guide and I into that hidden road / Now entered, to return to the bright world
(*Inf.* XXXIV, 133, 134).

YUKARI DÜNYAYA GİDEN YOL
Aydınlıklar dünyasında dönmek için, rehberimle / bu yeraltı geçidine daldık
(Inf. XXXIV 133, 134).

Resim 3.8 Şairler daha parlak olan dünyaya dönüyorlar.

Azımsanmayacak bir sıklıkta hastam bu tür saldırıları bana veya idealize ettiği diğer kişilere atfederdi; ancak ses her duyulduğunda risk almaya başladığı bir umut veya savunmasızlıkla ilişkili bir endişe parçası bulabilmekteydik, diğer yandan onun azarlayıcı "sesi" bu umuda karşı ölümüne direnmeye de hazırdı. Buna şahit olabilmekte ve bunun hakkında konuşabilmekteydik. Savunmanın nasıl çalıştığını anlamaya başladı ve kendini yakma sesiyle tamamen özdeşleşmemiş gözlemci bir ego geliştirmeye başladı.

Aşağıdaki rüya, uzun yaz tatilimden önce, analizinin ikinci yılının sonuna doğru gerçekleşti.

> Bir kadınla güreşen bir adama rastlıyorum. Kadın için korkmuş gibi görünmüyorum çünkü sahne neredeyse ritüelvari bir niteliğe sahip. Adam, kadının sol işaret parmağını eklem yerinden kesiyor, sonra sağ işaret parmağına yöneliyor. Artık o kadın benim ve adamın bıçağının parmağımı kestiğini ve parmağın ve elin geri kalanından ayırabilmek için birleştiren bağı aradığını çok da fazla acı çekmeden hissedebiliyorum. Görünüşe göre başarısız oluyor; çünkü rüyanın son görüntüsü, bağ tarafından asılı kalması dışında neredeyse kopmuş parmağın imgesidir. Bunun yerine dikilebileceğini düşünüyorum.

Hastamın erkek ya da kadınla hiçbir ilişkisi yoktu. İşaret parmaklarını "bir noktaya değinmek" ile ilişkilendirdi ve aslında fikrini söylemek ve bakış açısını çeşitli sosyal ve profesyonel ortamlarda ifade etmek konusunda nasıl giderek daha kendinden emin bir hale geldiğinden bahsetti. Ve sonra, oldukça doğal bir biçimde, "Evet ve tam da duygularıma daha çok güvendiğimde ve gerçekten onlar üzerinde çalışmak istediğimde, yine gidiyorsun!" dedi. Bir süre sessiz kaldıktan sonra "Ve senin önünü kesiyorum?" diye cevap verdim. Güldü ve "Evet ve ikinci kez! Geçen yaz da uzun süre tatil yapmıştın."

Bu kısa konuşmada hastam ve ben onun rüyasını artık tanıdık olan parçalayıcı savunmayla yorumlamıştık. Spontane hazırlığımız çok önemli bir iletişim olduğunu kanıtladı; çünkü hastam, işimizin ve onun devamını getiren aktarım ilişkisinin

onun için duygu düzeyinde önemli olduğunu söylemeye alışık değildi. Spontane sözleri bunu açığa vurmuş ve rüyanın anlamını ortaya çıkarmıştı. Daha sonra, ayrılmamla ilgili fantazilerinde ne kadar kırgın ve kızgın hissettiğini ve beni koruma ihtiyacından dolayı bundan bahsetmenin nasıl "tavuk gibi" hissettirdiğini söyledi. Ayrıca, beni ve birlikte çalışmamızı ne kadar özleyeceği ve bu sefer ayrılmamın o kadar da kötü görünmediği ilk kez doğrudan ortaya çıktı; zira bağlar hâlâ sağlamdı ve kopan parmağın parçalarını birbirine bağlı tutmaktaydı. Bu hem aramızda hem de kendi içinde daha derin bir bağlantı olduğu hissi demekti ve onun bu uzun arayı atlatabilmesine yardımcı olacaktı.

Yani burada yine Dis'in vücudunun bazı kısımlarını kesen, kendini ifadeyle ilişkilendirdiği bağlara saldıran garip adam şeklinde bir rüya temsili var. Bıçağı olan adam bir "yabancı"dır, yani yarası olduğu halde güreştiği, kim olduğu hâlâ bilinmeyen (henüz kişiselleştirilmemiş) biridir. Bu yabancının karanlık niyeti, aktarımda bana yönelik duygular da dahil olmak üzere ifade ettiği duygularının parçalanması gibi görünüyor (her ne kadar şimdi bazı bağlantıların bağda kalmasına izin veriyor olsa da).

Keskin yorumuna verdiğim yanıtta, bu arketipsel figürün yerine geçtim (yansıtması üstlenmişim gibi) ve sonra aktarımda benimle kısa bir *güreşe tutuştu.* Bu şekilde, spontane bir hareketi yapma riskini göze alabileceği noktaya gelmiş denebilecek kadar ılımlılaşmış arketip savunması daha da kişiselleştirildi. Artık bana yansıtıldığı ve sonra yeniden bütünleştiği için parçalayan Dis ile şimdi meşgul olunabilirdi. Hassas duygular itiraf edilebilir. Onun sevgi dolu duygularına ve "muhtaçlığına" karşı iç dünyasına yöneltilen öfkenin bir kısmı artık dışa doğru salınabilir ve ifadesini, "onu terk ettiğim" için bana olan öfkesini dürüstçe kabul etmesinde bulabilirdi. Bu şekilde, arketipsel duygular ve enerjiler insancıllaştı ve daha ego-uyumlu hale geldi.

Bu örnek, aktarımda oyunsal bir alanın kurulmasının, hastanın erken yaşamında kapalı olan geçiş alanını nasıl yeniden kurduğunu ve onun bölücü ve kapsayıcı savunmalarıyla arke-

tipsel öz bakım sistemine yol açtığını göstermektedir. Görevi onu savunmasız muhtaçlık ve bağımlılık duygularından "kesmek" olan ve benliğinin kendini ifade etme bağlarına saldırmış olan bıçaklı karanlık yabancının, artık tüm bağları koparmasına gerek yoktu; tekrar dikilebilecek bir bağ bırakılmıştır. Latince *ligare* fiilinin, etimolojik olarak boyunduruk altına almak, bağlamak veya bağlantı kurmak anlamına geldiği ve İngilizcedeki "din" kelimesinin geldiği Latince *religio*'daki "yeniden" anlamına gelen "re-" ön ekini takip ettiği hatırlatılır. İddia, kendi duygusal tepkilerimizin kaynak zemine yeniden bağlanmanın, "psişik inziva"da (Steiner, 1993) kesilmiş olan içsel *ruh*-çocuğuna yeniden bağlanmak anlamına geldiğidir ve bu, kişiliğin ruhunu oluşturmasını oluşturur.

Bu etimolojik durum bir tesadüf değildir; zira erken travma ve onun arketipsel savunmaları üzerinde çalışırken parçalayıcı iblisler olarak kolektif bilinçdışının doğaüstü güçlerini karanlık ve "düşmüş" rollerinden kurtarıyoruz. Bütünleştirici, bağları tamir eden, "doğamızın daha iyi melekleri" olarak onların daha büyük ve yaşamı zenginleştiren rollerini oynayabilmeleri için yavaş yavaş kurtarıyoruz.

SONUÇ: İKİ TÜR ISTIRAP

Dante ve Vergilius, Dis ile doğrudan yüzleşerek inişlerinin derinliğine ve gerçek değişimin mümkün olduğu aciliyet anına ulaşırlar. Benzetmeyle açıklamak gerekirse, bu an, hastanın hayatında dissosiyasyona ve duygusuzlaştırmaya yol açan korkunç duygulanımın tam ölçüsüyle yüzleşmek anlamına gelmektedir. Dante duygularının ifade edilemez olduğunu söylemektedir. Dis'in görüntüsü onu yarı ölü yarı diri kılmaktadır. Bu tam olarak dissosiyasyonun travmayı atlatan kişi üzerindeki etkisidir. Psikanalitik hacı için zorluk, bu düşünülemez travma cehennemini adım adım tekrar ziyaret ederek analistin tanık olma işlevi, şefkat ve yorumlayıcı anlayışının yardımıyla bir hoşgörü penceresi içinde dayanılmaz duygulanımı yeniden deneyimlemektir. Bu acı verici süreç müzakere edildiğinde, ıstırabın doğası değişmektedir.

Helen Luke bu geçişi şairlerin *Cehennem*'den ayrılıp *Araf*'a girmesiyle anlatır:

> Şu anda deneyimlediğimiz şey, bizzat karanlığın doğasının ya da daha doğrusu ona karşı tutumumuzun tam bir dönüşümüdür. Çeşitli "cehennemlerimizden" acıdan kurtulmak için kaçmaya çalıştığımız sürece, onlara çaresizce bağlı kalırız; Cehennem'in acılarından ancak bir şekilde çıkabiliriz: Anlamsız lanet etmek yerine başka bir tür ıstırabı, arınma olan ıstırabı kabul ederek. *Araf*'taki ruhlar, Cehennem'dekilerle aynı tür işkencelere maruz kalır ama acı bir kin yerine gönüllü olarak kabul ile acı çekerler.
>
> (Luke, 2003: 49)

Luke (1995), bu iki tür ıstırabı şöyle daha detaylandırmaktadır:

> Gerçek ıstırap masumiyete aittir, suçluluğa değil... Depresyonun tedavisinin onu hoş, mutlu duygularla değiştirmek olduğuna dair bilinçli veya bilinçsiz varsayım, çocuksu psişenin derinlerine yerleşmiştir; oysa herhangi bir depresyon türü için tek geçerli tedavi gerçek ıstırabın kabul edilmesinde yatmaktadır.
>
> (Luke, 1995: 57)

Burada Luke, kişinin kendi duygularına, özellikle de erken travma çevresinde patlak veren duygulara karşı artan bir tolerans geliştirmesinden bahsediyor. Hastam Diane, babasının ellerinde çektiği dayanılmaz aşağılanmanın bir kısmını yaşamaya başladığında ve "rehberi" olarak kendimle "buna girme" cesaretini bulduğunda, zalim tirandan (Kaptan) babasının küçük düşürücü karalamaları vesilesiyle tarifsiz bir acı hisseden masum kız gibi hapsedilmiş benliğine, Cehennem'in tüm yapısı ona açıldı. Onun "masum" kısmı acı çekmeye başladı. Bu ancak savunmacı "sistem" gevşediğinde olabilmektedir; çünkü onun bütün "amacı" benliğin masum kısmını, yani ruhun çekirdeğini dönüşüm için gerekli ıstıraptan ayrı tutmak olmuştur.

Bu acı verici duyguların gerçek ıstırabında, Cehennem'in mahzeni açılır ve Dis'in (şimdiye kadar Limbus'ta korunan) masum mahkûmları, başlangıçta onları kişiliğin geri kalanından

ayıran dayanılmaz acıyla yavaş yavaş tanıştırılır. İronik bir biçimde, bu gerçekleşirken Dis'i de özgürleştirir (gerçi bu klinik gerçek Dante'nin hikâyesinin bir parçası değildir). Dis'in tüm varoluş nedeni, benliğin masum özünü daha fazla acı çekmekten uzak tutmaktı. Şimdi, masumiyetin acı çekmeye başlamasıyla, Dis'in "yapması" gereken şey gitgide azalmaktadır. Cehennemden çıkmak, özbakım sisteminin savunmacı yapısını etkisiz hale getirmek, Dis'in üstesinden gelmek ya da normal ayırt edici işlevlerini yerine getirmesi için onu özgür kılmak anlamına gelmektedir. "Acıyı şiddete dönüştüren sahte tanrı"nın yerini yavaş yavaş "şiddeti acıya dönüştüren gerçek tanrı" almakta (ya da dönüştürmektedir). Bu nedenle Araf'ta Dis yoktur; Cehennem'in yargılayıcı cezalandırıcı atmosferinde bu kadar belirgin olan olağan kurban-fail dinamiklerinin hiçbiri yoktur, masumiyet adına hiçbir açıklama, mazeret veya başkalarını suçlama yoktur. Bunların yerine, şahitlik eden bir yoldaşla önceki uzun yolculuğun mümkün kıldığı, insanlık durumunun basit bir kabulü vardır.

Travma mağduru için insanlık durumunu kabul etmek mümkün olmamıştır; çünkü onun bu "kolaylaştırıcı bir çevrede" (Winnicott) bile yeterince zor gerçekleri, mağdurun tarif edilemez derecede acı verici duygulanım deneyimini özümseme kapasitelerini sarsmış ve bu nedenle dissosiyatif savunmalarının oluşmasını gerektirmiştir. Tam bir Cehennem yaratılır, mahzeninde hayatın potansiyelinden bir şeyler muhafaza edilerek daha fazla acıdan korunur; ancak bunun bedeli şiddetle parçalanmış bir iç dünyadır. Tüm deneyim parçalanır ve ruh "Şeytan'a satılır". Bu şekilde insanlık durumunun gerçeklerinden kaçınılır ve mağdur, Grotstein'ın terminolojisiyle "Gerçeğin Yetimi" olur.

Böyle bir "Gerçeğin Yetimi" kendi iç Cehennemi'ne tanıklı bir iniş yapma cesaretine sahip olduğunda ve bilinçli olarak kendinden iğrenme, utanç ve zavallı günahkârları iç Limbuslarında hasta eden derin "ilk günah" duygusunun sorumluluğunu almaya başladığı zaman, işte o an her şey değişir. O, karanlığın içinden yükselen bir ışığa giden kendi yolunu bulur. Bu ruhsal bir deneyimdir, gerçekliğin kendisinde bulunan bir

ruhsallıktır, insan olmanın ne olduğu gerçeği, şimdiye kadar tahammül edilemeyen bir şeydir. Helen Luke (1995: 59) bunu şöyle ifade eder:

> Suçluluğu ve utancı nesnel olarak kabul ettiğimiz an, masum yanımız acı çekmeye başlar, ağırlık bir kılıç olur. Kanarız ve enerji daha derin ve daha bilinçli bir seviyede bize geri döner. Dahası... küçük sefaletlerin taşınmasında bile her zaman örtülü bir evrensel anlam vardır. *Ne zaman bir kişi nevrotik depresyonu gerçek* ıstırapla *değiştirse insanlığın* ıstırabını, *dünyanın karanlığının küçücük bir parçasını taşımakla, az da olsa paylaşır.* Böyle bir kişi, küçük kişisel kaygılarından bir anlam duygusuna salınır... Çinli bir bilgenin dediği gibi, "en küçük eylemin, bin kilometre ötede bir etkisi olabilir". (vurgu eklenmiştir)

Luke (1995: 61-2), bu tür bilinçli ıstırabın tarihteki zamanımız için önemi hakkında uygun bir yorumla dikkate değer makalesini bitirir:

> Medyanın bize her gün masumların korkunç acılarının görüntüsünü ve sesini getirdiği bu günlerde, zamanımız içinde lanetleme ve kutsama arasındaki korkunç bölünmenin iyileşmesine katkıda bulunabileceğimiz tek yolun hatırlatılmasına hepimizin çok ihtiyacı var. Her çağın şair ve büyük öykücüleri yardımımıza koşmaktadır. Bir kişi, en küçük şeylerde bile, herhangi bir sahte suçluluk duymadan körlüğünün sorumluluğunu üstlendiğinde kendine acıma ve suçun başkalarına ya da Tanrı'ya yansıtılması ortadan kalkar ve karşıtların ötesindeki kutsama çevremizde güçlenir. Son derece küçük görünüyor olabilir; ancak Jung'un ifadesiyle söylemek gerekirse, "teraziyi deviren ufak bir ilave ağırlık" olabilir... Bu, dünyayı iyileştirmek için iradeli çabalarımızla değil, bunlar başka bir düzeyde olsa da lanet ve kutsamanın bireyin psişesinde bilinçli olarak deneyimlendiği ölçüde gerçekleşir. C. G. Jung'un *Mysterium Conjunctionis*'te yazdığı gibi, bu "sakinlik içindeki bireye, dünyanın anlamını oluşturan bireye" ulaşan bir deneyimdir.

4
Travma, Dönüşüm ve Aşkınlık:
Mike Örneği

> Tanrı, insanın bilinç ateşinde doğmak, çok daha yükselmek istiyor veya bunun kökleri toprakta yoksa – Tanrı'nın ateşinin barınabileceği taştan bir ev değil de alev alarak yok olan sefil bir saman kulübeyse? O zaman Tanrı doğmuş olabilir mi? Kişi, Tanrı'yı çekebilmelidir. Fikir taşıyıcısının en büyük görevi budur... Yeryüzünün savunucusu olmalı. Nasıl Tanrı zaman ve mekânın sınırlamalarına ihtiyaç duyuyorsa, bilince de sahip olabilmek için insana ihtiyaç duyar. Dolayısıyla gelin onun için zaman ve mekân sınırlaması, dünyevi bir barınak olalım.
>
> (Jung, 1973: 65)

GİRİŞ

Bu bölümde, önceki bölümlerde sunulmuş klinik öyküler ve rüya imgeleri, burada "Mike" diye anacağım bir erkek hastanın altı yıllık analizinden elde edilen yeni malzemeyle bir araya

getirmeyi umuyorum.[1] Öndeki vakalarda "flaşlı resimler" halinde tek seferde gördüğümüz içsel ruh/çocuk teması, burada bir "hareketli resimler", yani psikoterapi ilerledikçe belirgin bir evrim gösteren bir dizi rüya şeklinde ortaya çıkmaktadır. Aynı şekilde, bir önceki bölümde "Dis" olarak tasvir edilmiş şiddet içeren olumsuz güçler de bir dönüşüm geçirerek, daha yardımsever ve insancıl bir hale gelmiş gibi görünmektedir. Genel olarak bu vaka, bir adamın "Tanrı'ya katlanma" cesaretini nasıl bulduğunu, yani kendi hayatta kalma sisteminin kuvvetli şeytani güçleriyle, bu güçlerin, sınırlı da olsa kendi gerçek yaşamının çıkarları doğrultusunda yeniden hizalanana kadar nasıl boğuştuğunu göstermektedir.

Bu hikâyeyi, bu kitabın Giriş bölümünde sunulan "bir açık, dışarı bakan, diğeri kapalı, içeriye bakan" çift gözlü görüşe istinaden anlatmaya çalışacağım. Vaka ilerledikçe, Jung'un Benlik olarak adlandırdığı bütünleşik bir merkezin altı yıllık bir analiz boyunca bu adamın ruhunun "dünyevi çadırında" nasıl doğduğunu ve bu deneyimin onu (ve beni) "dünyalar arasında" hepimizi destekleyen insani/tanrısal bir zeminin derin deneyimine nasıl götürdüğünü göstermeyi umuyorum.

Bu mücadele, Mike'ın hem iç hem de dış durumunu betimleyen bir dizi dikkate değer rüyada açıkça görülmekteydi. Hastam, her analiz seansına en az bir rüya getirdi ve onlar aracılığıyla, travmatik geçmişinden çok sayıda çözülmüş malzeme de dahil olmak üzere, tarihi ve günlük yaşamındaki ilgili tüm konulara yönlendirildik.

> "Her birimizin içinde" bizim bilmediğimiz biri daha vardır. O bizimle rüyalarımızda konuşur ve bizi, bizim kendimizi gördüğümüzden nasıl daha farklı gördüğünü anlatır. O nedenle, kendimizi çözümü olmayan zor bir durumun içinde bulduğumuz zaman, bazen tutumumuzu kökten değiştiren bir ışığı tutuşturabilir.
>
> (Jung, 1933: para. 325, s. 153)

Jung'un bu "bizim bilmediğimiz biri" için kullandığı sözcük *Benlik*, Hintçe "Atman"dan gelmektedir; *Oxford English Reference Dictionary*'ye (1996) göre hem *gerçek benlik* hem de *ru-*

hani benlik anlamına gelmektedir. Kişiliğin olası bütünlüğünü temsil eden *Benlik*, "bilinçdışının tarifsiz bir öznesi"ni oluşturmakta (Grotstein, 2000: xvii) ve onun egoyla – ya da "bilincin olağanüstü öznesi" ile diyalektiği (Grotstein, 2000: xvii), bireyleşme sürecine rehberlik eden bir *ego-Benlik* ekseni kurar. Bu diyalektik, kişiliğin yeni ve daha derin bir merkezine götürebilir ve bu merkezin evrimine Mike'ın birkaç rüyasında tanıklık edeceğiz.

Doğal olarak, sadece tek bir bölümün sağladığı kısıtlı alanda, hastamın analizinde *ego-Benlik* diyaloğunun nasıl geliştiğinin ve bir merkezin nasıl sağlamlaştırıldığının ancak bir taslağını sunmaktan biraz daha fazlasını yapmayı umabilirim. Eğer yanılmıyorsam, gözlemlediğim süreç, fark edilebilir iki aşamada gerçekleşiyor gibiydi. İlk aşama, ego ile Benlik arasında herhangi bir etkili diyaloğu önleyen arketipik –dolayısıyla tümgüçlü– savunma yapısının içini boşaltmayı (*kenosis*) içermekteydi. Hastamın hayatının erken dönemlerine ait unutulmuş travmatik olayların duygu yüklü rüya imgeleri şeklinde ortaya çıkmaları, bize iç nesne dünyasının savunma yapısını işkence ve şiddetiyle göstermiştir. Erken travmanın hastamın hayatındaki büyüklüğü nedeniyle, bu döneme ait duygular adeta bir yanardağ gibiydi ve bu aşamada çektiği ıstırap sanki çarmıha gerilmek ve sevgi vs nefret, güçsüzlük vs güçlülük, edilgin vs etkin, eril vs dişil gibi karşıt güçler arasında kalarak parçalanmaya benziyordu.

Arketipik zıtlıklar sunağındaki görünüşte gerekli bu kurban ediş, Jung'un "Tanrı'yı çekmek" dediği işkenceli süreçtir. Rüyaların bu dönemde içerdiği imgeler rüyadaki egonun kahramanca rolüne teslim olduğu ve "ölüm"ü kabullendiği, bazen kurtarılmayı bekleyen kayıp bir çocuk için şehit düştüğü gönüllü dramatik fedakârlıklar barındırmaktadır.

İkinci aşamadaysa hastamın kişiötesi merkezinin sağlamlaştırılması vardı. O ve ben onu içsel olarak parçalamakla tehdit eden volkanik duygu fırtınalarını somutlaştırmasına, kişiselleştirmesine ve bütünleştirmesine yardım etmek için haftalarca, aylarca, yıllarca, mücadele ederken, yavaş yavaş *bu mücadelede*

yalnız olmadığımızı fark ettik. Hastanın ruhunun derinliklerinde (ve aramızdaki boşlukta da canlı) bir şey de bütünleşme anlarını kutluyor gibiydi. Psişedeki bu derin, merkezleme aracı zamanla güçlendikçe niyetini çok dramatik yapılarına dahil eden rüyalar ortaya çıktı.

Örneğin, şimdi rakip gruplar arasındaki savaş yerine, genellikle kadınsı bir figürün aracılık ettiği bir uzlaşma barışı sağlanacaktı. Rüyanın açılımı için kutsal bir alan sağlayan kiliseler veya tapınaklar ortaya çıkmaya başladı. "Sympathy" adlı sarışın bir kadın figürü giderek artan daha büyük bir rol oynadı. Bu bütünleştirici temalar veya görüntüler ortaya çıktığı anlarda etraflarında onları sık sık *gizemli* olarak işaretleyen bir atmosfer vardı ve bunların göründükleri rüyalar özellikle canlı ve akılda kalıcıydı. Bunu konuşmalarımıza dahil ederken, hastam kendisinin bu rüyanın içinde tutulduğunu hissetmeye başladı. Rüyalarının yaratıcısının *kim* olabileceğini merak etmeye başladı! "Ondan" sadece "rüya yapıcı" diye bahsetti. Küçük bir çocukken her gece Tanrı'ya dua ettiği gibi, şimdi de stresli olduğu zamanlarda rüyayı yapandan bir rüya istiyordu.

Eğer bu merkezleme sürecinin ilk aşaması bir "Tanrı'yı çekmek" ve Onun devasa tezatları tarafından parçalanmak idiyse, bu ikinci aşama insanlık durumunun keskin karanlığı ve trajedisi ile sevgi dolu karşılaşması; ancak bir yandan da aynı derecede dokunaklı neşesi ve kurtarıcı ışığının olduğu sessiz bir aydınlanmaydı. Bu yeni kendisi oluş duygusunun en önde gelen, ayırt edici özelliklerinden biri, güzelliğin takdiriydi – dünyanın, karısının, çocuklarının ve genel olarak hayatın güzelliğinin takdiri. Mike, deneyiminin daha derin anlamına bir göz atmaya başladı. Gerçek yaşam öyküsünü somutlaştıran, artık sadece dışsallığa gömülü olmayan, iki dünya arasındaki boşluğu da kapsayan hikâye. Bu yeni çift gözlü anlam bakışı ruhsal, dindar ve alçakgönüllü bir "Tanrı'yla karşılaşma" niteliğine sahipti.

Jung bu tür anları şu şekilde tanımlamaktadır:

> Hayatın zirvesine ulaşıldığında, tomurcuk açılıp küçük olandan daha büyüğü ortaya çıktığında, o zaman Nietzsche'nin dediği gibi,

"Bir, İki olur" ve aslında her zaman var olan ancak küçük kişiliğe kendisini hep gizlemiş daha büyük olan, büyük bir güçle ifşa eder. Gerçekten ve umutsuzca küçük olan her zaman büyük olanın ifşasını kendi küçüklüğünün seviyesine indirir ve hiçbir zaman kendi küçüklüğünün kıyamet gününün geldiğini anlamaz. Fakat içsel anlamda büyük olan adam, ruhunun uzun zamandır beklenen dostunun, ölümsüz olanın, şimdi gerçekten "esareti esir olarak yönetmeye" (Efesliler 4:8); yani bu ölümsüzün her zaman hapsedildiği kişiyi ele geçirmek ve yaşamını bu daha büyük hayata yönlendirmeye geldiğini bilecektir.

(Jung, 1939: para. 217, s. 121)

İLK SEANS

Mike ofisime ilk randevusu için adeta bir fırtına gibi gelmişti: Olağanüstüydü; vahşi bir aygırı andıracak kadar hayat doluydu. Yapılı vücutlu ve rahat bir halde, bir Adonis gibi karşımdaki sandalyeye oturdu ve benim kullandığımı duyduğu rüya analizi teknikleriyle ilgili sorular sormaya başladı. Rüyaların, "Yeni Çağ" boyunca ruhsal yolculuğunun denemediği yollardan biri olduğunu söyledi ve bunun yararlı olabileceğini düşünmüştü; çünkü son zamanlarda görünürde herhangi bir sebep yokken çok fazla paniğe kapılıyor ve içini korku kaplıyordu. Bu rahatsız edici duygular, onun ayrık ve yalnız, başta Hindistan'daki bir aşramda* tecrübe tipte hayatının başka dönemlerinde hissettiği manevi huzura yabancılaştırmıştı. Evliydi; dört yaşında, Willie adında bir oğlu vardı ve eşi yakın zamanda doğacak olan ikinci çocuğuna hamileydi. Oğlunu çok seviyordu ve onunla çok zaman geçiriyordu. Kendisi üç çocuklu bir ailenin ortanca çocuğuydu; bir ablası ve bir erkek kardeşi vardı. Mike, baskıcı bir Katolik Alman ailede büyümüştü. Babası eski bir askerdi ve despottu; rahmetli annesi ise daha duygusal ve ona daha yakındı. O sırada bir lisede spor hocalığı ve rehber öğretmenlik yapıyordu.

Mike, "Çocukken ölmek isterdim" diyerek bölmüştü sessizliği.

* Hindistan'da bilgelerin orman içinde ya da dağda, dünyevi koşturmacasından uzak, huzur içinde yaşadıkları yerlere verilen Sanskritçe ifade. (ç.n.)

İki yaşımdayken, erkek kardeşim doğduktan sonra, çaresiz bir hâl almıştım... Ailem gittiğinde yatıştırılamaz bir duruma geliyordum. Öfke nöbetleri geçirmeye başlamıştım. Ağladığım için beni utanç duruma düşürürler, bana bebek derlerdi. Başımı belaya sokmaya başlamıştım. İnatçı ve tembeldim. Benim inadımı kırmaya çalıştılar. Beni bahçede köpeğin zincirine bağlıyorlardı. Annem bir keresinde bana ders olsun diye saçımı tamamen tıraş etmişti. Bana bakmaları için bakıcılara fazladan para vermek zorunda kalıyorlardı. En kötüsü ise onlarla olan kavgalarımın iyice arttığı hafta sonlarıydı. Akla gelebilecek her türlü cezayla beni tehdit ederlerdi. Çantalarımı toplayıp beni arabayla yetimhaneye kadar götürürlerdi! Avazım çıktığı kadar bağırırdım, tâ ki nefesim kalmayıncaya ve bayılana ya da uyuşana kadar. Sonrasında öfkeme hâkim olamadım. Çocuklar benimle dalga geçerdi ve kendimi hep bir kavganın içinde bulurdum. "Patlardım." İki katım olan çocuklarla kapışıp onları yenerdim. Okul benim için tam bir kâbustu. Öğrenme zorluklarım benim için her şeyi imkânsız hâle getirmişti. Sağdan sola okumak istiyordum! Birinci sınıfta, sınıfta kaldım. Öğrenemiyordum... Sınavlarda kopya çektim, karnelerimin sahtelerini yapıp verdim. Kendimi hep aptal gibi hissettim... 10 yaşında hırsızlığa başladım. 15'ime geldiğimde çoğu hırsızlıktan 50'den fazla suçtan dolayı yakalanmıştım. Öğretmenlerimin masalarına sıçıyordum. Onlardan nefret ediyordum. Çok azılı bir suçluydum. Bugüne kadar babam bununla ilgili benimle hiç konuşmadı. Kefaletimi her zaman ödeyerek beni kurtaran annem, her seferinde rahibin birine günah çıkarttırmaya götürürdü. O rahiplerden nefret ediyordum.

Neredeyse duygusuz bir biçimde olumsuz "başarıların" anlatımından sonra, Mike nefesini toplayarak devam etti:

Öfkemi atletizme kanalize ettim... ve kızlara – boks, güreş, Amerikan futbolu, seks. Askeri bir okula gönderildim. Sporda iyiydim. 80 kiloluk tam bir Amerikan orta saha oyuncusuydum... Sık sık sakatlanıyordum ama acıya dayanarak oynamaya devam ediyordum. Acı toleransım oldukça yüksektir. Koçum bile etkilenmişti bu durumdan. Bunu babamdan almışım. Beni ve erkek kardeşimi her zamanki dayak seanslarımız için sıraya dizer, karnemizde "A"nın altında gelen her bir not için bize kürekle vururdu. Kardeşim her zaman yere yıkılıp ağlardı. Onu kıskanırdım. Ben hiç ağlamazdım. Bana ulaşabilmesine asla izin vermezdim. Korkumu ve acımı yenebilmek için

kavgaları bile kışkırtırdım... Asla kimseye güvenemezdim kendim dışımda. Çocuklar bana Rocky diyordu.
Odamda kız olduğu için askeri okuldan atıldım. Vietnam'a gidecektim; ancak *logrolling** yaparken sırtımdan sakatlanınca gidemedim. Ondan sonra Hindistan'a gittim, hep bir arayış içindeydim, aşramlarda mağaralarda yaşadım, bana ihanet eden bir guruyla karşılaştım, İran'da tecavüze uğrayıp dövüldüm, Everest'e bir yere kadar çıktım, bir şekilde Afganistan'a geldim, karaborsacılık ve dolandırıcılık yaparken yakalandım, hapse atıldım. Kızıl Haç hâlâ beni orada arayıp duruyordur. Sonunda iki yıl sonra ablamın düğünü için eve geldim. Eğer gelmeseydim annem beni evlatlıktan reddederdi. İnanılmaz bir haldeydim. 50 kiloya düşmüştüm ve saçlarım sanki elektrik çarpmışçasına diken diken olmuştu! Rahibin biri benimle ilgilendi ve bana Haight Ashbury'de evsiz çocuklarla çalıştığım bir iş buldu! O çocuklara gerçekten çok acıyordum, çok iyi işler yaptım orada. Bir yandan önüme gelenle de yatıyordum. Seks çok dürtüsel ve doyumsuzdu... Her gece bir kadınla yatmam gerekiyordu, eğer yatmazsam çıldırıyordum. Sonra orada çalışan eşimle tanıştım. Bana eğitim ve koçluk yapabileceğim bir iş bulma konusunda yardım etti. Duruldum. 5 yıl önce buraya geldim. Küçük bir oğlum var, Willie... Bu çocuğu bu kadar sevdiğime inanamıyorum... Beni gerçekten çok savunmasız yapıyor bu... Çok rahatsız edici.

Mike bu ilk seanstan ayrılırken, çok sıra dışı, neredeyse efsanevi, yaşam gücünün şimdiye kadar genellikle bu ateşi tutmak için geliştirdiği kap için çok parlak bir şekilde yandığı biriyle bir saat geçirdiğimi fark ettim. O zaman klinik notlarıma şöyle yazmıştım:

Ne büyük bir Ruh! Gerçekliğin sınırlarını aşan, aynı İrlandalı kahraman Cú Chulainn gibi öfkesi ve kasılmalarıyla, tek başına bütün bir orduyu bozguna uğratabilecek manik ve arketipsel enerjiyle şişirilmiş biri. Bu adamla neden bu kadar büyük bir bağlılık hissediyorum acaba? O gerçekten bir arayışçı... Acısı nerede? Umarım bunun altından kalkabilirim!

* Rakiplerin yüzen bir kütüğü ayaklarıyla döndürürken dengede kalmaya çalıştıkları bir oyun. (y.h.n.)

ERKEN TRAVMANIN TEMEL BÖLÜNMESİ HAKKINDA YORUM

Bu kısa açıklamada, küçük bir çocukta aşırı duyarlı, aşırı aktif bir eğilimin kaçınılmaz kombinasyonunun, uygun olmayan, duyarsız veya cezalandırıcı ebeveyn bakımıyla nasıl bir travmaya yol açtığını görmekteyiz. Travmanın tanımı dayanılmaz acıdır, diğer bir deyişle psişenin normal simgesel süreci tarafından özümlenemeyen duygudur. Kişilerarası anlamda bu, çocuğun volkanik duygularının (sevgi ve nefret) insanileştiği, özümlendiği ve ona değer verenler tarafından dile aktarıldığı insanlar arası aracılık süreçlerinde bir çöküş anlamına gelir. Bu duygulanımlar çok güçlüyse ya da ebeveynin "tutma kapasitesi" Mike'ın durumunda olduğu gibi çok düşükse, psişik bir çöküş tehdidi altındadır. Bundan her ne pahasına olursa olsun kaçınılmalıdır ve bu nedenle ilkel savunmalar, egonun ezici acı ve depresif kaygı duygularını kaydetme kabiliyetini "kapatmak" için gelir. Ronald Fairbairn'in (1981: 115) dediği gibi, bunu başarabilmek için *psişe, ilkel saldırganlığını kendi kendini bölme aracı olarak kullanıyor görünmektedir.* Bu, kaçınılmaz olarak "bağlara yönelik saldırıları" içermekte (Bion, 1965; Grotstein, 1981: 91-107) ve iç dünyadaki libidinal ve anti-libidinal öğeler ile buna karşılık gelen egonun yoksullaşması arasında bir ayrışmaya yol açmaktadır. Esnek ego işleyişinin bağlı olduğu duygulanım, duyum, rasyonel bilgi gibi birleşik deneyimin çeşitli unsurları parçalanmıştır. Bütünleşik duygu-deneyim de bundan böyle engellenmiş olmaktadır.

İç dünyanın ortaya çıkan mimarisi, bir taraftan görkemli bir tümgüçlü (arketipik) savunma yapısı, diğer taraftan (bir yandan koruduğu) utanmış, aşağılanmış, yaralı "masum" çocuk-benliğine, onun doğrudan hayata katılımını engellemek için saldırganca zulmetme arasında ikiye bölünmüştür. Benim özbakım sistemi dediğim bu çift kutuplu yapı aynı anda çocuksu ve şişkin, tanrısal çocuk ve tanrısal muhafız, güçlü ve zayıf, erkek ve dişi, kurban ve zulmedendir. Bunun hakkında başka ne söylenebilir olursa olsun, bu yapı, kolektif psişeden gelen kişilik-ötesi ak-

törlerin travma kurbanlarının ruhunu kurtarma yoluymuş gibi görünmektedir.

Erken dönem travmada benliğin bu bölünüşünün kaçınılmaz sonuçlarından biri, tanrısal aktörler, aydınlıkla karanlık arasında asılı kalmış bir egodur ve o, içeriden kendisini sürdürebilmek yerine, bahsedilen şişen ve inen enerjilerle ilişkilendirerek kendini tanımlamak mecburiyetinde bırakılmaktır. Jung'un "Tanrı'ya katlanma" ya da "Tanrı'da zıtlıkları" – yani hem öfkesini hem de merhametini çekmek derken kastettiği şey de budur (bkz. Jung 1952a). Sonuç, adeta bir pinpon topu gibi bir şişirilmiş bir çökmüş biçimde etrafta zıplayan, Jung'un (1934: para. 204, s. 98) "duygu-ego" olarak adlandırdığı şeydir. Sevgi dolu ancak katı ebeveynlerle dinamik etkileşimler yoluyla aracılık edilen insanileşmiş enerjiler yerine, çocuğun egosu ona "sahip olan" bipolar arketipsel enerjilerle dönüşümlü olarak özdeşleşmeye bırakılmıştır. Mike'ın durumunda egonun dönüşümlü özdeşleşmesi bir eziyet halini almıştı. İçeride aşağılıklık hisleriyle ezilerek utandırılmış ve küçük düşürülmüş olmasına rağmen yine de duyguya karşı saldırgan savunmasının dengeleyici çetin "Rocky" benzeri enerjilerle ve bu enerjilerin "kafasını" narsisistik "güzel yapışıyla" ilişkilendirmiştir.

Güçlü vücudu boyunca öfke-şeytanının kanalize edilmesi, atletizmde insanüstü becerilerin ve zaman zaman bir kavgada kışkırtıldığı takdirde şiddetli öfke patlamalarının ortaya çıkması demekti. Kadınlarla ise yaratıcı bir ilişkinin ihtiyaç duyduğu teslimiyet kabiliyetinden yoksun, yatakta insanüstü cinsel performans anlamına geliyordu. Büyürken sevgi dolu ilişkilerde oluşan özgüven için gereken normal kanalların eksikliğini, Mike şimdi "tanrısal enerjilerle" kahramansal ilişkilendirmeyle kapatıyordu. Bir açıdan bakıldığında, bu narsisizmin klasik bir örneğidir; Jungçu teorinin gözündense ego pahasına olmasına rağmen özbakım sisteminin travmatik ruhun hayatta kalması için esneklik ve özgüven düzenlemesi sağlama yöntemlerinden biridir. Bu sayede travma bizi "Tanrının çocuklarına" dönüştürür ve bizi tekrar insan olabilmemiz için uzun bir mücadeleyle baş başa bırakır. Eğer sağlığa tamamen kavuşulacaksa bu arke-

tipik ilişkilendirme en sonunda feda edilmelidir; ancak aşağıdaki rüya süreçlerinde göreceğimiz gibi, bu feda ediş en başında bu savunmanın kurulmasına neden olan aynı hayatta kalma güçlerinin direnişi ile karşılaşmaktadır.

İLK SEANSLAR VE KAYIP ÇOCUKLARIN BULUNMASI

İlk seanslarımız sırasında Mike sanki kafese kapatılmış bir hayvan gibiydi. Ofisimde sabit bir biçimde oturamıyordu ve hayatıyla ilgili konuşurken volta atması gerekiyordu, bazen canı sıkılan vahşi bir aygır gibi halımı eşeliyordu. Birkaç ay sonra oturdu ve sonra, rüyalar hatırlamaya başlamasıyla birlikte acısı gün yüzüne çıkmaya başladı. Aktarım/Karşı aktarım ilişkimiz ve genel olarak ilişkimiz çok olumluydu. Rüyalarının kendisine sunduğu zenginliğe inanamıyordu ve birlikte paylaştığımız mekân için minnettarlığı ile aramızda derinleşen ilişkimiz beni de etkiliyordu. Bir yandan gerçekten onu sevmeye başlamışken diğer yandan ondan hâlâ biraz korkuyordum.

Ayrıca Mike ile "erkek erkeğe bir şeyler" paylaştık ki bu da inanılmaz orandaki içsel aşağılık, utanç ve muhtaçlık duyguları ya da küçük oğlunu severken ne kadar savunmasız hissettiği hakkında konuşmasını kolaylaştırdı. Mike ve benim kendi evlerimizi inşa etme tutkumuz olduğu ortaya çıktı. Karım ve ben şehir dışında bir arazi satın almıştık ve bilmediğim birtakım nedenlerle, evimizi sadece kendi mülkümüzden kereste ve taş kullanarak sıfırdan inşa etme ihtiyacı hissettim. Mike da 80 km ötede aynı şeyi yapıyordu. Mike hafta sonları evi üstünde çalışıp dururken ben de aynısını yapıyordum. İkimizin de bu tür bir iş için ihtiyaç duyacağımız tüm alet edevat ile tüm "oyuncaklarımız" vardı. Benim peyzaj için önden yükleyici ve arka bıçağa sahip bir John Deere traktörüm vardı; onunsa önden yükleyicili ve kazıcı ataşmanlı daha modern bir Kuboto traktörü! Ve tabii ki onun traktörü benimkinden daha büyüktü! Benimle bu konuda acımasızca dalga geçti, benim de ona aynı şekilde takılmamı da çok sevdi. Birlikte çok fazla gülüyorduk ve bu, gelişen ilişkimize ve güvenimize yardımcı oldu.

Terapi başladıkça Mike, rüyalar görmeye başladı – muazzam bir biçimde. Rüyalarını dikkatli bir biçimde kayıt altına alması yönündeki tavsiyeme uyarak küçük bir ses kayıt cihazı aldı ve her gece rüyalarını gecenin bir yarısı ona fısıldayarak kaydetti. Sonra, her haftalık seansa kayıt cihazını getirip bir iki tanesini dinletir, biz de onun üzerinde konuşurduk. Rüyalarının içerikleri, onlarla bağlantıları ve ilgili hatıra parçaları, her seansta teypte konuşan uykulu, neredeyse diğer dünyevi sese karşılık olarak sorunsuz bir biçimde ortaya çıkıyor gibi görünüyordu.

Sonra düzenli bir biçimde kayıt cihazını rüyayı dinlettikten sonra açık bıraktığını fark etmeye başladım. Diğer bir deyişle, bilerek ya da bilmeyerek, seanslarımızın önemli bir kısmını kaydetmeye başlamıştı. Bu beni rahatsız etti. Kendimi açıkça savunmasız hissettim ve benim için hâlâ göreceli olarak bilinmez olan yeni hastamın bu seans kayıtlarıyla ne yapabileceğini merak ettim; özellikle de eğer işler analizinde yolunda gitmezse. Seanslarımızın birinin başlarında ona kayıt cihazını açık bıraktığını fark ettiğimi söyledim ve ona bunu bilerek yapıp yapmadığını sordum. Bu bizi aramızdaki ilk rahatsız ana taşıdı.

Devam eden konuşmada Mike gerçekten de sonradan seanslarımızı dinlediğini ve bunu her gün işe gidip gelirkenki uzun yol boyunca yapmayı sevdiğini "itiraf etti". Sürecimizin onun için çok önemli hale geldiğini, bunun onun analitik çalışmayı hayatta tutma ve dikkatini içeriye odaklama yöntemi olduğunu söyledi. Sıklıkla seansta açılan konuları ofiste olduğu sırada işleyemediğini; ancak sonrasında seansta konuşulanları tekrar dinleyince düşünme şansı olduğunu söyledi. Özellikle birlikte gülüşlerimizi çok seviyordu. Seansın "müziği" bazen içeriği kadar önemli diyordu. Ayrıca, sadece hafta bir kere gelecek kadar parası vardı, o yüzden bunun onun "parasının karşılığını daha fazla alabilme" yöntemi olduğunu söyledi.

Konuşma ilerledikçe ve bu konuyu derinlemesine inceledikçe kendi kaygılarımla mücadele ediyordum. Karşımda kesinlikle analizin "çerçevesini" bükecek bir talep vardı, diğer yandan hastamın bu "parametreyi" birlikte geçirdiğimiz süreci derinleştirmek için istediğine dair hiç şüphem yoktu. Bunun hakkın-

da konuştukça rahatlamış ve savunmasızlık hissim azalmıştı. Mike'ın bu seans kayıtlarını yaratıcı bir biçimde kullandığı açıktı. Bu yeni "tekniğin" sürecimizi hızlandırabileceğini bile düşünüyordum. Bana kayıtları gizli tutacağına dair güvence verdikten sonra bu sıra dışı prosedüre rıza verdim ve bir daha konusunu açmadım.

Mike'ın taşıdığı erken çocukluk savunmasızlığına dair bir şeyler keşfetmemiz çok uzun sürmedi. Aramızdaki güven arttıkça seanslarımızın içine daha fazla "girebildi" ve küçük bir çocukken onu utandıran çok daha fazla duyguyu tecrübe edebildi. Rüyaları farkında olmadığı dışa yansıyan duygular ve olaylarla başladı. İlk tekrarlayan temalardan biri kayıp bir kişiydi ve bu genellikle de bir çocuktu. Örneğin:

> Karanlık bir odaya giriyorum. Yukarıda çatı katında genç bir kişinin "bana yardım edin!" diye bağırışını duyuyorum. Yukarı çıkmanın hiçbir yolu yok. Onun vücudunun yerde sürünüşünün sesini duyuyorum. Bu kişi yenilmiş, çaresiz, yalnız, tek başına kalmış.

Mike'a rüyasındaki yenilmişlik ve çaresizlik duygularının kendisine ne çağrıştırdığını sordum ve annesinin onu dolaba kitlediği hüzünlü anılar geri döndü. Karanlık onu korkutuyordu ama bir noktadan sonra, ağlaması durunca orada gerçekten güvende hissetti. Çatı katı onun "güvenli yerlerinden" biriydi.

Kısa süre sonra "kayıp çocuk" teması, yerini bu çocuğun kendini neden iç dünyada bu kadar mağlup hissettiğine dair daha açık imgelere bıraktı. Örneğin:

> Dört yaşındaki bir erkek çocuk, iriyarı bir adam ve "asistanı" tarafından işkence ediliyor. Adamın elinde bir bıçak var ve onunla çocuğun kalçalarına beş santimlik yaralar açıyor; ancak çocuk tepki vermiyor. Sonra asistanı gelip bu yaralara tuz basıyor... Çocuk hâlâ tepki vermiyor. Nihayet iri adam ocak süngüsüyle gelip çocuğu damgalamaya başlıyor, bir yandan da çocuğun çığlık atmasını bekliyor. Yanan etin kokusunu duyabiliyorum; ancak çocuk yine de tepki vermeyi reddediyor.

Mike rüyasını anlatırken gözyaşlarına hâkim olamamıştı. Babasının kendisini düzenli olarak odun bir kürekle dövdüğü anıları aklına getirmişti; bu sefer bu olaylarla ilişkili duygular da bir bütün olarak ortaya çıkmıştı. Şimdiye kadar sadece bu acımasız cezaların kendileri hatırlanmıştı. Ancak şimdi, utanç duygularını da hatırlamıştı. Rüyalarında merhamet gösterilmemiş, zulme uğramış, gerçekte kendisi olan bu çocuğa karşı şefkat duymuştu. "Başta ben bir sulu gözdüm" dedi:

> Ne zaman biri beni azarlasa ağlardım; bu beni her zaman çok utandırırdı. Babam bana hanım evladı gibi davranmayı kesmemi söylerdi –biraz daha ağlardım– ancak sonra ağlamayı bıraktım. Reddetmiştim. Acımı gizli saklı tuttum ve kendimi acıya karşı sertleştirdim. Beş yaşına gelinceye kadar onlarla konuşmayı reddettim. Otistik olduğumu düşündüler. Benden alamayacakları bir şeyi koruduğumu düşünüyordum. Küçükken sahip olduğunuz tek güç, size zulmedenleri tatmin etmeyi reddetmektir.

Şimdi Mike'ın kasıtlı gururuyla karşı bağımlı savunması aktarımda ortaya çıktı. Özellikle başka bir adama karşı savunmasızlığını ortaya çıkarmak onun için çok zordu. İlişkimiz derinleşse de utancı ve acısıyla ilgili her yeni keşfedilen risk, özbakım sisteminin yeniden etkinleştirilmesine yol açtı ve içindeki çocuk utanacak ya da saldırıya uğrayacaktı. Bir keresinde kendini gözyaşları içinde buldu, duygularını ifade edebildiği için rahatladı ama sonra ona birdenbire utanç dalgaları çarptı ve korku hissetti. Duygularını bastırarak, bir sonraki seansta seansın bu anında benden "daha fazlasını" istediğini; ancak sormaktan korktuğunu bildirdi. Belki de gözyaşlarından iğrendiğimi düşünmüştü. O gece, bu anı kendi mito-şiirsel dramasında yakalayan ve bize onun şiddetli, gururlu savunmalarının bir resmini veren bir rüya gördü.

> Afganistan gibi bir ülkeye yapılan askeri bir istilanın parçasıyım. Karşılıklı ateş açılıyor. Sonra sahne insanlarla dolu bir kiliseye geçiyor. Bir duruşma var. Yerel savaşçılardan biri beni öldürmeye çalışmaktan yargılanıyor. Savunma avukatı ile önde duruyor. Bir noktada ayağa kalkıp ona doğru yürüyorum. Herkes çok sessiz... Bu çok içgüdüsel bir an.

Birbirimizin gözlerinin içine bakıyoruz. Kendimi güçlü hissediyorum ve onun bir şeyleri kabul etmesini bekliyorum... belki suçunu, benden af dilemesini. Karısı yanında ayakta duruyor. Devam eden sözlü olmayan iletişime karşı derin bir saygı hissini yansıtıyor. Herkes suskun. Görünüşe göre bir anlaşma ve anlayış hissi yaşanıyor. Tüm bunlar olurken, karısı biraz rahatlamaya başlıyor. *Bense hâlâ ondan daha fazlasını bekliyorum.* Sonra başını meydan okurcasına hareket ettiriyor — Hayır!... Tekrar gözlerine bakıyorum. Şimdi yüzü bana meydan okurcasına sabitlendi. Karısının yüzünde şimdi büyük bir korku var. Karısı bağırıyor: "Sakın ola ki ateşkesi bozayım deme!... Daha bu sabah bana ölmek istemediğini söyleyip ağlıyordun. Biliyorsun hayatının bu adamın iki dudağının arasında olduğunu. Ama artık hiç umut yok." Reddetmekte direnip direnmediğini görmek için son bir kez adamın gözlerinin içine bakıp yerime oturuyorum. Bulunduğum noktada kendimi güçlü hissediyordum. Gururundan vazgeçememişti.

Bu rüyada, Mike'ın aktarımdaki ihtiyaç anı, içsel figürler arasındaki bir irade yarışması olarak yeniden biçimlendirilmektedir. Adeta gururlu, şiddetli ve "soylu" Afgan tarafı, "yerli" topraklarını işgalden korumak için savaşan kısmı (dişil varlık tarafından onaylanan) rüya egosu ile bir "anlayış" içine girmeye başlamıştır; ancak bunun yalnızca bu kadar ileri gitmesine izin verebilmektedir. Sonra (iğrendiğimi hayal ederek duygularını bastırdığı seansta) gurur ve meydan okuma devreye girmiş ve ateşkes bozulmuştur. "Daha fazlasını beklemeyen" rüya egosu da fazlasıyla gururlu ve haklıdır. Afgan'ın karısı, dişil varlık, uzlaşma vaadini elinde tutmaktadır. Yüzü, tıpkı psişenin yüzü gibi, sözsüz olarak neler olup bittiğini sezmektedir. Meydana gelen bölünmede uygun bir korku sezmekte ve ısrarla sürdürülmesi gerektiğini savunduğu ateşkesi tutkuyla dile getirmektedir.

KEDER ÜZERİNE ÇALIŞMA

Erken çalışmalarımızdaki en önemli duygularından biri, kaybedilen zaman, kaybedilen fırsatlar, insanlarla olan bağlantıların kaybedilmesi üzerine keder ve yastı. Genellikle rüyaları bu kayıpları, gerekli keder ve yas duygularını uyandıracak şekilde sahnelemişti. Bazen rüyalar, tüm çocukluğunun kaybını resmeder gibiydi:

Colorado'dayım. İçimde bir felaket olmuş gibi bir his var ve bir yelkenkanata binip görmek için vadinin üzerinden uçuyorum. Bunu yaparken tüm kasabayı kaya kayması nedeniyle kayalarla kaplı görüyorum. Kent, içindeki insanlarla birlikte yok olmuştu. Dönüp telgraf ofisine gidiyorum ve o kasabadaki yakın arkadaşım Ronnie'ye iyi olup olmadığını soran bir mesaj yolluyorum... Olmadığını bilsem de. Beni felaketin ayrıntılarını televizyonda izleyebileceğim arka odaya götüren telgrafçıya ağlıyorum ve üzülüyorum. Ofisten çıkıp kubbe şeklindeki meditasyon merkezine gidiyorum. Kendimi çok yalnız ve izole hissediyorum. Etrafımdaki arkadaşlarımın yokluğu neredeyse dayanılamayacak kadar fazla!

Rüyasındaki Ronnie, Mike'ın okuldan "tatlı bir çocuk" dediği, uyumlu, romantik eski bir dostuydu. Mike telgraf operatörünün ben, televizyonla ilişkilendirdiği şeyin ise rüya ekranından ikimizin de ayrıntılarını izlediğimiz kendi savunması tarafından "tatlı, uyumlu, romantik" alter egosunun hayatının erken dönemlerinde gömülesi "felaketiydi". Bu rüya ve oradaki "kaya kayması" ile birlikte "Rocky" lakabıyla ilgili acı hatıralar geldi. Çocuklar onunla alay eder, onu kışkırtırdı. O, onları "tınmazdı". Onları küçük gördüğünü gösterirdi... Onun canını sıkmalarına izin vermezdi. "Sabrının taşması" hep bir öfke nöbeti şeklinde olurdu. "Öfke aklımı her zaman kısadevre yapar" dedi Mike, "Aklımı kaybederim." Sonra, dokunaklı bir sessizlikten sonra yavaşça dedi ki: "Çok uzun zaman önce tekrar bağlanmayı reddettim, bu da içimde ölü bir bölge yarattı." Bu içgörüler ne kadar acı verici olsa da Mike'a erken yaşamının yıkımına dair yeni bir bakış açısı (yelkenkanat) vermekteydi. Yavaş yavaş, kendi içindeki bu güçlendirme merkezinin ilk işareti olan, duygularını hissedebileceği bir iç boşluk, "dünyalar arasında" bir boşluk, bir "meditasyon merkezi" gelişiyordu.

KAYIP OĞLAN/ÇOCUĞUN BULUNMASI

Artık analitik çalışmamızda altı ayı geride bırakmıştık. Mike uyku problemleri yaşamaya başlamıştı. Duyguların içinde boğuluyordu. Bir gece saat 03:00'te, garip bir oğlanın hayatıyla ilgili uçup gitmekte olan, hatırlamak istemediği bir rüyadan

uyanıp kalktı. Yataktan kalktı, aşağı indi ve kendini mutfağındaki odun sobasının kırmızı kömürlerine bakarken buldu. Hindistan'da, Benares'teki Ganj Nehri'ne kadar bir cenaze alayı izlediği zamanına dair bir anısı aklına geldi. Orada, kutsal ateş alanında, bir kadının bedeninin ateş tarafından yutulup yok edilişini izlemişti. Sobadaki kömürleri beslerken, kadının kırmızı parlayan kafatası gözünün önüne geldi ve o sıralarda ne kadar kaybolmuş olduğunu, sıska ve yalnız, saçları kemerine kadar uzamış olduğunu hatırladı. Ağlamaya başladı, isimsiz bir üzüntüyle doldu ve Willie'nin odasına giderek yavaşça oğlunun saçlarını okşadı, sevgi ve kederle doldu, rüyasındaki imgelerle mücadele ediyordu. Ateşin yanında otururken rüyasını parçalar halinde yazdı, aralarda ağlayarak. Kendisini tükettiğini, onun için dayanılamayacak kadar fazla olduğunu hissediyordu.

Mike bir sonraki seansında "Bu rüya beni hem çekiyor hem de itiyor" dedi. O, bu çocuğun hayatıyla ilgili.

> Büyük bir oteldeyiz. Ben bir şekilde kutsal veya özel görünen bu çocuğun korumasıyım – sanki bir tür Çocuk İsa gibi. O yandaki odada kalıyor. Bir nedenle çocuk kim olduğunu bilmiyor. Kötü birinin varlığını hissediyorum – bu çocuk için gelen birinin ve çok yakınlarda bir yerlerde. Tetikte, teyakkuz halinde bekliyorum. Sonra bu "kötü olanın" sebep olduğu bir patlama oluyor. Çocuğun odasına koşuyorum. Çocuk 5-7 yaşlarında. Patlama onun yan odasına olmuştu. Çocuk şoka girmişti. Onu tanıyorum ve kim olduğunu biliyorum... Hayatından görüntüler gözümün önünden hızla gelip geçiyor (hatırladığım tek şey, okuldan küçük sarışın bir oğlanın masumca ters yöne yatmış saçını kıvırdığı görüntü). Bu çocuğun yanına oturuyorum. Biliyorum ki patlamanın amacı huzur kaçırmaktı. Eğer gerçekten bu çocuğu öldürmek isteselerdi, çoktan ölmüştü. Ayrıca biliyorum ki yan odadaki enkazın içinde bu çocuğu tanıyan ve patlamanın öldürdüğü parçalanmış, yok edilmiş bir kızın vücudunu da bulacaklar. Bu çocuğa ulaşabilmek için ona işkence yapmışlardı; ancak (biliyorlardı ki) patlama bunun izlerini de silecekti. Bu çocuğu kurtarabilmek için kendisini feda etmişti.
>
> Şimdi bu çocuğu sallamaya başlıyorum. "Sen kimsin!" diye bağırıyorum. "Kim olduğunu biliyor musun?" Gözleri önce sabit kaldı, sonra geriye çevirdi. Öfkem artıyor. Onu yere vuruyorum. Yüzünde küçük

bir gülümseme görüyorum. Belki de onunla temas kuruyordum. Ama bana bakmıyordu. Çok sinirlenmiştim. Çaresizlikten ağlayarak odadan çıkıyorum.
Sonra en son kısımda, bu rüyayı üst kattaki bir adama anlatmaya çalışıyorum. Orada olan bir kadın bana tüm hikâyeyi anlatmamı söylüyor. Manzara karşısında bir rahatladım ama kitlenmiş gibiydim... Sanki elektroşok vermişlerdi ya da hafızamı kaybetmiş gibi... Hayat hikâyesini hatırlayamıyordum. Belki de gidip hikâyesini sormalıydım tekrardan ama eğer gidersem "kötü olandan" asla kurtulamayacaktım. Kendimi uyandırmak zorunda hissettim.

Mike bu rüya nedeniyle çok sarsılmıştı; ama diğer yandan anlamını deşifre etmenin heyecanını da yaşıyordu. Saçıyla oynayan çocukla birkaç şeyi ilişkilendirmişti: Kendisinin üç yaşındayken çekilmiş, lavabonun yanındaki bir sandalyenin üstünde ayakta, saçındaki bir lüleyle oynarkenki fotoğrafını hatırladı. O zaman ne kadar "masum" olduğunu hatırladığında şefkat dolmuştu. Ayrıca kötü olanla işbirliği yapmayı reddeden kızla, ebeveynlerinin kendi iradesini kırma çabalarıyla işbirliği yapmayı reddedişine benzediğini düşündü. Otistik çocukla, insanlarla bağlanmayı bırakmış trans halindeki parçasını, kendi katılaşmış iç çocuğunu ilişkilendirdi. Ancak bu rüyanın da netleştirdiği gibi, bir tür "tanrısallık" barındırıyordu. Kendisinin aşkın bir ruhu vardı ve Mike artık bu çocuğun koruyucusu rolünü üstlenmişti. Kötü Olan'nın neden olduğu patlama, yaşamının erken dönemlerinin acı ve işkencesini örtbas etmek ve bunlara karşı savunmak için içinde sık sık patlayan öfkesine benzediğini düşünmüştü. Patlama yeterince büyük olsaydı işkencenin izleri de silinebilecekti. Burada daha önce travma savunması ya da özbakım sistemi diye tarif edilmiş olan, yani Kötü Olan ve otistik (burada "tanrısal") çocuğun olduğu arketipik bipolar iç yapının klasik bir örneğiyle karşı karşıyayız.

Mike ve ben bu rüyayı birlikte analiz ederken ikimiz de psişenin kendini koruma faaliyetlerinin görkemi karşısında şaşırdık. Sanki bir yanı bu otistik "tanrısal" çocuğun özünü korumak için diğer yanının hayatını ortaya koymuştu. Görünüşe göre burada, otistik çocuğu öldürmeye giden kötü, şeyta-

ni katilleri yatıştırmak için bir bakire dişinin kurban edilmesi söz konusuydu. Mike'ın analizinde bu şeytani katillerin neden bu kadar aktif olduğu hep birlikte düşündüğümüz bir soruydu. Mike, sahip olduğu hassas duygular yüzünden olduğunu düşünmekteydi. Belki de bu şişirilmiş şeytani bombacıların şimdi, onun insani kırılganlığı üzerindeki kontrollerinin tehdit altında olmasından endişelendiklerini düşünmüştü. Bu kulağa mantıklı geliyordu ve arkaik "kötü" savunmalar ile "tanrısal" trans çocuk arasındaki bölünmenin nasıl değişeceğini merak ettim. Bu aşamada sadece öfke ve korkudan ibaretti: Mitolojik öncülleri belki de 2. Bölüm'de incelenenlere benzeyen, Hirodes'in İsa'nın doğuşuna ya da Kronos'un bebek Zeus'un doğumuna verdiği tepki gibi bir tür paranoyak/zulmeden bir yapıydı bu.

İÇSEL VE DIŞSAL OĞLANLAR

Birlikte çalışmamızın ilk yılında Mike'ın ikinci oğlu Jeremy doğdu. Doğum zor olmuştu ve belirsiz bir prognozu olan erken bir sarılık sorunu vardı. Mike ve karısı Karen çok endişelenmişlerdi. Mike, Jeremy'nin beşiği üzerinde gece nöbetlerini sürdürürken bebek oğluna duyduğu koşulsuz sevgi duygularıyla bir kez daha baş başa kaldı. Bu sevgi ile çaresizliği öfkesine ve hiddetine yenilmeden ancak bu kadar uzun süre bir arada tutabilirdi. Sonra gecenin bir yarısı dışarı çıkıp odun kırardı. Bir süre sonra Jeremy'nin durumu düzeldi; ancak Mike'ın kederi ve üzüntüsü geçmedi. Kısa sürede Mike'ın dışsal oğlunun artık mutlu ve sağlıklı olduğu; ancak içindeki çocuğun olmadığı anlaşıldı. Ve şu rüyayı gördü:

> Bir oyuncakçıya giriyorum ve orada bir kadınla genç bir oğlan görüyorum. Şakacıktan bir bıçak alıp çocuğun üzerine fırlatıyorum. Öfkelenip bana dönerek bıçağı bana geri fırlatıyor. Dışarı koşarak kâsesini alıyor. Hâlâ şaka yapıyorum, bir avuç yulaf ezmesi alıp kâsesine atıyorum. Oysa öfke ve çaresizlik içinde çıldırmak üzere. O anda bunun çocuğun bütün yiyeceği olduğunu fark ediyorum ve kalbim paramparça oluyor. Uyuyacak yeri olmayan bir yetimmiş ve daha da kötüsü, bir şekilde de benim oğlummuş! Onu bir çorak ara-

ziye kadar kovalıyorum. Müthiş bir utanç hissediyorum. Kontrolsüzce hıçkırarak uyanıyorum.

Bu rüya Mike'a, okulundaki, çocuğu hastalıktan ya da bir kazada yeni ölen ebeveynler ile birlikte otururken hissettiği kederi hatırlattı. Psikolojik olarak böyle bir kaybı atlatmayı hayal bile edemiyordu ve bu ebeveynler için her zaman muazzam bir empati ve keder hissetmişti. Şimdi fark etmeye başladığı şey, kendi iç dünyasında bu ebeveynlerden biri olduğuydu. O da bir çocuğunu "kaybetmişti" ama içindeki çocuğu kaybetmek gerçek bir ölüm değildi. Daha ziyade, şişirilmiş hayatta kalma savunmaları tarafından savunmasızlığının öldürülmesi ya da sürgün edilmesiydi. Mike, bir sonraki seansta şöyle demişti: "Ben olan o küçük çocuk için çok üzülüyorum! İçimde muazzam bir keder oturuyor. Ama geçen haftadan sonra bunun için bir boşluk var. Eskiden nefesimi tutar, duygularımdan uzaklaşırdım ama bu hafta gözyaşlarımla kaldım."

Duygularını daha derine çekmek istercesine, Mike'ın bilinçdışı şimdi ona işlemesi gereken daha fazla keder veriyordu.

Büyük bir miktar beyaz çamaşır yıkıyorum. Tüm bunlardan bunalmış durumdayım. Renkli bir bikininin üstünü ve altını alıp katlıyorum. Görünüşe göre orada olan ve benimkiyle karışmış bir kadına ait. Hayatlarımız hakkında... konuşuyoruz. "Hiç âşık oldun mu?" diye soruyor. "Evet, çok derinden hem de" diye cevap veriyorum. "Hiç sevdin ve onu kaybettin mi?" diye soruyor bu sefer de. "Hayır" diyorum. Gözlerimin içine bakıyor ve "bugüne kadar hiç, tâ ki gözündeki o gözyaşını görünceye kadar". Söylediği şey bana yumruk gibi çarpıyor. Oğullarımı düşünüyorum.

Mike rüyasından uyanarak tüm sevdiği ve kaybettiği insanlar için yas tutmaya başladı. Bu insanlar için hiç yas tutmadığını fark etti ve (tamamen beyazların olduğu çamaşırlarının içinden çıkan) renkli bikinili kadın, görünüşe göre bunu yapmasını istemişti. Kaybettiği dostları için şefkat duyuyordu; ancak hiçbir zaman keder seviyesinde bunu hissetmemişti. Şimdi kayıplarının çaresizliğini hissetme cesareti ile sevgisinin derinleştiğini hissetti. "Sanırım acı sevginin, sevgi de acının bir

parçası", dedi. "Her duygu paha biçilmezdir, bir hazinedir, buna acı da dahil." Mike'ın kalbi daha öncesinde korktuğu çok renkli, çok yüzlü bir hayata doğru açılıyordu (renkler genellikle duyguları temsil ederler). Sanki onu bu yolda cesaretlendirmek istercesine oğlu Willie ona şöyle dedi: "Eskiden seni sevmiyordum Baba ama artık seviyorum."

KAYIP DİŞİLİN BULUNMASI

Mike'ın duygusal toleransı artmakta ve artık savunmasızlığını bölmek zorunda kalmamasına rağmen eski zalim savunmaları hiçbir şekilde kontrollerini bırakmıyordu. Aslında, yeni keşfettiği duyguları, aşağıdaki rüyada olduğu gibi, artan etkinliklerine ilham veriyor gibiydi:

> Küçük bir kız yakalanmış. Onu aramaya gidiyorum ama onu kaçıran adamlar tarafından yakalanıyorum. Beni çelik zeminli küçük bir hücreye koyup tüm vücuduma elektrotlar bağlıyorlar. Zemin iletken, elektriği açtıklarında şok içimden geçiyor. Çığlık atıyorum ve etrafta kıvranıyorum. Sonunda onları çıkarıyorlar. Yanımdaki hücrede bir adam, buradan çıkmayı başarabilen tek adamın duvarın üzerinden atlayabildiğini söylüyor. Onlar daha fazla elektrotla geri döndüklerinde duvardan atlıyorum, kasabaya koşuyorum ve küçük kızın annesi olan kadınla tanışıyorum. Konuşuyoruz. Bana, bu inanılmaz sevgi yerinden, tüm o acıyı tecrübe edebilmek için o küçük kızı ne kadar önemsemiş olmam gerektiğini söylüyor. Evet diyorum. Bu işkence odasının bu şehrin tam ortasında olduğunu nasıl kimse fark etmez anlamıyorum. Kimse görmüyor! Halbuki çok bariz!

Burada yine dişil olan, sevgisini ve korkusunu bir araya getirmede başı çekmektedir. Bu rüya Mike'a tüm hayatı boyunca acıya ne kadar bağımlı olduğunu, ona hâkim olmak için onu ne kadar arayacağını ve bunun dayanılmaz travmasıyla bağlantılı ruhsal acıyı hissetmesini engellemek için nasıl şişirilmiş bir maço ritüeli olduğunu hatırlattı. Burada önceki "otistik çocuk" rüyasındakinden çok farklı bir "kurban" dramı görüyoruz. İnsanüstü şeytani güçler, yüksek voltajlı elektrik güçleriyle hâlâ yerlerindeler; ancak Mike şimdi genç kadın tarafında rüyaya

dahil oluyor. Kendi savunmasızlığına yönelik savunma işkencesinin boyutu, "kimse görmese de" artık apaçık ortadadır. Belli ki Mike artık görüyor.

Rüya egosu savunmasızlığını devreye sokarken Mike'ın kontrol eden savunmalarının öfkesi başka bir rüyada görülmektedir. Burada, rüya egosu, neredeyse gönüllü bir fedakârlık noktasına kadar, daha da tam olarak dişil tarafındadır:

> Bir manastıra veya bir tür tarikata üye olan genç bir kadın arkadaşımı ziyarete gidiyorum. Kendi güvenliği için takma ad kullanıp kim olduğuna dair sahte bir intiba yaratıyor. Bir şekilde anlıyorum ki artık "temize çıkmak", yani gerçek adını kullanmak ve gerçekte kim olduğunu söylemek istiyor. Ben tam sahneye girerken kültün başı olan "Başrahibe" geliyor. Kadının gerçek adının Pam olduğunu ağzımdan kaçırıyorum ve ona yardımcı olmak amacıyla onun bir "asistan" olduğunu da söylüyorum. Yardımımı takdir etmek yerine arkadaşım dehşete düşmüştü! Gerçek adının bilinmesini istemiyordu, en azından şimdilik. Başrahibe, onun evlat edinildiğini düşünmüş ve arkadaşımın ona verdiği kimliği doğrulamak için büyük çaba sarf etmişti. İhanet duyguları arttıkça çok endişelenmeye başlıyorum.
> Şimdi "Pam" bir darağacına çıkan bir merdivenle çıkıyor. O bir yalancı ve diğer kült figürlere bir sembol olarak kurban edilecek. Onu kurtarabilmek için kendi kimliğimi gizlemek için bir keşiş cübbesi giyiyorum. Onun hayatının artık benim sorumluluğum olduğunu hissediyorum. Onu erken ifşa ettim. En tepeye çıkıyoruz. İpi boynuna doluyorlar. Korumaların hepsinde hafif makineli tüfekler var. Şansım yok. Ama bir yolu olmalı. Gerilim artıyor. Başrahibeyi kaçırıp boğazına bıçak mı dayasam? Yoksa teslim mi olmalıyım? Belki söylersem onun yerine beni öldürürler ve gitmesine izin verirler. Bu ikilemde kalbim çarparak uyanıyorum.

Bu rüya, cadıya benzeyen ve içsel dişile erişimi, onu "içeride" tutabilmek için kesen "Başrahibe"nin başında bulunduğu şeytani iç sistemi çok güzel bir biçimde ortaya koymaktadır. Burada rüyanın yapısı, örneğin iç kutsal alanı ve tutsak çocuğuyla Grimm Kardeşlerin masalı *Rapunzel*[2] gibi pek çok masalınkini kopyalamaktadır. Mike'ın rüyasında, negatif Başrahibe imgesi, Rapunzel'deki cadının, güzel Rapunzel'in prensle gizli bir ilişkisi olduğunu öğrendiğinde olduğu gibi tepki verir. Benzer

şekilde, Mike'ın rüyası, iç kutsal alanın delindiğini gösterir. Genç arkadaşı "Pam" şimdi onun sahte kimliğinden kurtulmak için can atmakta ve hayalperest, onu "erken ifşa ettiği" için ona karşı yeni bir sorumluluk hissetmektedir.

Bu dönemin son rüyasında, burada bir tür seks kölesi ticareti halkasının sömürücü savunmalarıyla özdeşleşen rüya egosu, narsisizminden vazgeçer ve genç dişil figürü cinsel olarak sömürmeyi reddeder:

> Köle kadın ticareti yapan iki ya da üç siyahi adamla birlikteyim. Çok seksi ve harika oral seks yapan bu genç kadını tarif ediyorlar. Meraklı ve gerginim. Ergen bile olmayan siyahi bir kız geliyor içeriye. Tamamen olgunlaşmış; ancak bebek bezi giyiyor! Korkunç bir çatışma içindeyim. Cinsel açıdan çok çekici görünüyor; ama onun kırılganlığını ve acısını hissedebiliyorum. Zevkimi şımartmaya değil, onun acısına cevap vermeye karar veriyorum. Onu büyük bir havluya sarıp tutuyorum ve kendisini iyi hissedene kadar sallıyorum.

Mike ve ben bu rüya üzerinde çalışırken, ruhsal acısını hissetmemek için öfkeye bağımlı olduğu gibi, cinsel zevk ve rahatlamaya da bağımlı olduğunu fark etti. Bu savunmalardan vazgeçmek, maço-savunmalarının zirvesini feda etmek anlamına gelmekteydi; ancak şimdi onun için hep çok ürkütücü olmuş olan, kadınlara karşı yaratıcı bir "sadakat" duygusu dünyasına erişebilmişti. Mike, "Eğer kadınsı kırılganlık duygularımdan erken bir dönemde ayrılmış olmasaydım muhtemelen eşcinsel olurdum" dedi. "Ama şimdi farklı. Karen'la artık sikişmek yerine sevişmek, bölgesel genital orgazmlar yerine tüm vücut orgazmları var."

ORTA EVRE: YENİ İLİŞKİDEN SALDIRGAN ENERJİLERE

Mike, kendisinin savunmasız "kadınsı" yanını bütünleştirme konusundaki çalışmasının yanında, saldırgan enerjilerini daha ilgili bir şekilde kontrol altına almaya çalışıyordu. Önceden, saldırganlığı şişirilmiş gibiydi ve kendisi adeta içine cin kaçmış gibi "coşkuluydu". Bu durum, özellikle bar kavgaları, araba yarışları, uçurum dalışları veya boks gibi her zaman "ölümsüz-

lüğün" sınırlarını zorladığı cesur günlerinde geçerliydi. Şimdilerde saldırganlığı daha kontrollüydü; ama yine de bazen başını belaya sokmaktaydı. Vücut geliştirmede her zaman çok fazla ağırlık kaldırmaktaydı ve bazen sırtını dışarıya atmaktaydı. Arabasını sürerken, daha yavaş sürücülere yakın takip yapma eğilimindeydi ve sık sık onlarla tehlikeli tartışmalara girmekteydi.

Bir keresinde kamyonetin birini yakın mesafeden takip etmiş, sürücüsü yol vermeyince Mike ona hareket çekmişti. Adam kenara çekti. Mike öfke dolu bir halde arkadan arabasıyla geldi ve gıcırdatarak durdu. Kamyon şoförü de öfkeyle indi. O anda, Mike neler olduğunu kavradı. Tekrar "ele geçirildiğini" fark etti. Kapısını kapattı, yumruklarını sıktı ve başını eğdi. Diğer adam öfkeyle üzerine geldi ve kapıyı tekmeleyerek içeri göçertti. Mike hâlâ öfkesini koruyordu. Daha sonra bu olayı gururla anlattı ve ben de bunu kendi içindeki öfke şeytanına karşı bir zafer olarak dile getirdim. Arabasına verilen 1.500 dolarlık hasar, böyle bir özdenetim ve alçakgönüllülük dersi için ödediği küçük bir bedeldi.

Bu olaydan kısa bir süre sonra, Mike öfke şeytanı ile ilgili bir rüya gördü:

> Koşuyorum ve bir yandan da şeytani bir güç tarafından takip ediliyorum. Birçok kimlik ve isim kullanıyorum ve zar zor kaçıyorum. Şimdi kaçan adamdan ayrıyım... sanki ikizimle tanışmışım gibi. Durumuna sempati duyuyorum... Keşke daha dolu bir hayatı olabilseydi. Konuşurken ona karşı büyük bir şefkat hissediyorum. Sonra birden sahne değişiyor. Her nasılsa bu şefkat sayesinde yeniden bir oluyoruz. Artık kaçan adam benim ama şimdi biliyorum ki kaynağını bulmak için bu koşuşturmanın başladığı yere geri dönmem gerekiyor.
>
> Birçok binanın bulunduğu geniş bir avluya giriyorum. Tüm bunların yönlendirildiği ana merkeze doğru yaklaşıyorum. Sanki bir aslanın inine giriyormuşçasına endişelenip gerilmeye başlıyorum. Etrafımda bilgisayarlar, devre kartları ve devasa dosyalar var ve sonra ana figürü görüyorum – bir Nazi. Şeytani ve yoğun bir figür. Bütün hayatını beni takip ederek geçirmiş ve ben hep kaçıyordum. O şimdi şokta! Benim orada olduğuma inanamıyordu. Hem tüm hayatını beni kovalayarak geçirdiği için beni gördüğüne çok seviniyor-

du... Ama bir yandan da çok sönüktü! Tüm hayatımızın nasıl bir kovalamacayla geçtiğini konuşmaya başlıyoruz. Ona diyorum ki: "Bu kovalamanın hayatına ne kadar anlam kattığını biliyorum" ... "Evet" diyor ama şimdi sana sahibim! Beni tutuyor, sallıyor, yüzüme tükürüyor. Bana diyor ki, tüm bu çekmeceler benim takma adlarımla, haritalarla ve nerede olduğuma dair ipuçlarıyla dolu. Bir keresinde beni 14 dakikayla kaçırmış!

Şimdi beni bir odaya götürüyor. Yanında bir yangın çıkışı var, bu yüzden kendimi tekrar kaçışa hazırlıyorum ama isteyerek gidiyorum. Bu odada her ne olursa olsun, bunun birlikte hayatımızın doruk noktası olacağını biliyorum. Bununla yüzleşmek için buraya geri dönmem gerekiyordu. Oda kırık sandalyelerle, böcek ölüleri ve hayvan kemikleriyle dolu. Benden sonra içeri giriyor ve arkasından kapıyı kilitliyor. Ellerini yıkamak için bir musluğa gidiyor. Beni becereceğini hissediyorum! En büyük korkum ve tehdidim, *Deliverance* [Kurtuluş] filmindeki gibi anal becerilmek – bu en büyük aşağılanmadır. Ama musluğu açarken boru patlıyor. Su muazzam bir güçle fışkırıyor, onu geriye doğru düşürüyor ve sırılsıklam olana kadar ikimize de ıslatıyor. Borunun patlaması beni uyandırıyor!

Bu rüyada Mike, hayatı boyunca kendisine işkence eden öfkeli şeytana gönüllü olarak boyun eğmektedir; aynı Jung'un Kitab-ı Mukaddes'teki hikâyenin klasik analizinde (Jung, 1952a) Hz. Eyüp'ün gönüllü olarak Yehova'nın gazabına boyun eğmesi gibi. Bunu kolaylaştıran şey, kendi endişeli benliğine duyduğu şefkat gibi görünmektedir. Daha dolu bir hayata sahip olmak istemekte ve bunun iblisinin beslendiği korkunun üstesinden gelmek olduğunu bilmektedir. Koşmakla "Nazi'sini işin içinde önceden olduğu gibi tutabilmiş" ve şimdi de gönüllü olarak kendisini feda ederek kendi öfkeli savunmasının "blöfünü görmüştür". Bu durum Nazi'yi mütevazı bir işbirlikçiye dönüştürmese de ikisini de her şeyi sırılsıklam eden su patlamasında bir araya getirmiştir. Su, genellikle simgesel anlamda yaşam ve duyguyu temsil eder.

Okur, bu rüyada "koşmasının kaynağı" olan Nazi şeytanı ile yüzleşmek için gereken geri dönüş teması ile önceki bölümde Dante'nin Hacı ve rehberinin Dis'in vücudu ile doğrudan temas etmek zorunda oluşu nedeniyle Dokuzuncu Kat'a inişi arasın-

daki paralellikleri fark etmiş olabilir. Ancak bu yüzleşmeden sonra Cehennem'den çıkış yolu netleşmiştir. Mike'ın Nazi için "Bu kovalamanın hayatınıza ne kadar anlam kattığını biliyorum" şeklindeki sözleri (alaycı ve mizahi bir şekilde ifade etmek gerekirse), Nazi'ye (ve Dis'e) enerji verenin ve aslında yaratılışlarının kaynağının Mike'ın kaygısı ve dayanılmaz duygularından kaçışı olduğunu söyleyen rüyanın en dikkat çekici bilgece kısmıdır. Başka bir deyişle, Mike'ın korkusu ve Nazi'nin yüzü, aynı madalyonun aynı canlı ters yüzleridir.

AKTARIMDAKİ ÖFKE

Mike, dış dünyadaki kavgalardan kaçınmanın yanı sıra aktarımdaki öfkesi üzerinde de çalışıyordu. Sürecimize başladıktan yaklaşık 18 ay kadar sonra uzun bir yaz tatili yaptım. Analitik sürecimize döndüğümüzde tatilden dolayı ne kadar öfkeli olduğunu söyledi. Çocukluk astımı geri dönmüştü; onu çaresiz bağımlılık ve öfke duyguları takip etmişti. Mike, "Başladığın şeyin devamını getiremedin" dedi. "Seni kaybetmeye tamamen hazırlıksız yakalandım... Neyse ki bana bu arada okumam için bir şeyler verdin[3] ve bu bana sembolik bir kapsayıcı vermiş oldu. Ancak sana söylemeliyim" dedi, "Atlantik kıyılarında bir aşağı bir yukarı yüzerken sana lanet ediyordum. Su fokur fokur kaynıyordu!"

Neyse ki, bu anın bir *felix culpa*, birlikte tamir ettiğimiz bir çatlak olduğu ortaya çıktı. Dinleyip Mike'ın öfkesini anladığımda niyetinin iyi olduğunu anladım. Öfkesinin altında yatan gerçek acı ve incinme hissini duyarak bu kadar uzun tatil molalarına olan ihtiyacım ve bunların işime adadığım insanlar üzerindeki etkisiyle kendi içimde güreşmek zorunda kaldım. Aslında, kısmen Mike'ın da yardımıyla (zira onun aktarımdaki altta yatan bağımlılığının boyutu bilinçsizdi) burada yüklenmekten kaçındığım bir sorumluluk vardı, ta ki bu olaya kadar. Benim gözetimim, onu olduğu gibi "temizledi" ve aynı zamanda onun haklı öfkesini ifade etmesi için gereken ortamı sağladı. Aramızdaki şeyler daha "gerçek" hale geldi ve şimdi onun iç

dünyasının iki tarafı –aşk (dişil) ve saldırganlık (eril)– artık kurban/zulüm olarak değil, daha bütünleşik bir hikâyede bir arada var olmaya başladı. Örneğin:

> Evime giriyorum ve içeride hepsi de benim buzdolabımdan tabaklarına biftek almış bir sürü adam görüyorum! Bütün bu adamlar oturup etimi yiyorlar! Ne aç bir sürü! Çok gerginim, etrafta dolaşıp bütün bu olan bitenin liderini dışarı atmak için arıyorum. Nihayet onu buluyorum. Yatakta. Benim yatağımda!... Bir kadınla. Belli ki ikisi de bir şeylerden rahatsız. Buna tanık olduğumda tüm saldırganlığım gidiyor ve ona sorunun ne olduğunu soruyorum. O da bana sorunun kadın olduğunu söylüyor. Bir şeyle ilgili olarak canını yakıyor. Ona diyorum ki "Bak, kadınların bazen acılarının olduğu yere dokunulması gerekir... Ona karşı sabırlı olmalısın ve eğer öyle olursan her şey tersine dönecek ve o da seninle eğlenebilecek ve gerçekten derin bir zevk mümkün olacak."

Bu rüyanın herhangi bir yoruma ihtiyacı yok. "Et yiyici eril"in (önceki savunma) lideri şimdi yaralı bir kadınla ilgileniyor ve rüya egosu onlara aracılık ediyor.

PASTACI VE VİTRAY ADAM

Bazen bu arabuluculuk o kadar sorunsuz gitmiyordu. Mike ve benim sonraki seanslarda da sık sık bahsettiğimiz aşağıdaki eğlenceli rüyada olduğu gibi, karısı Karen ve çocukların imagolarının aracılıklarına bağlıydı:

> Arabamı garaj yoluna sürüyorum. Girişin yanında yaşlı bir kadın, dışarıda da kamp yapan bir çocuk var. Karen bana danışmadan onların orada yaşamalarına izin vermiş! Çok kızmıştım. Bu konuda tartışıyoruz... Sonunda pes ediyorum ve onlara garajda bir oda yapmaya karar veriyorum. Garaj yolunda yürüyorum ve orada bir süredir girmediğim eski bir ev olduğunu fark ediyorum. İçeride bir adam var ve turta yapıyor! Adam şarkı söylüyor, yemek pişiriyor ve harika vakit geçiriyor. Yine tınlanmadığımı hissediyorum! Alt katın tamamını kullanıyor. Eve doğru yürüyorum ve tekrar Karen'la konuşuyorum. "Gitmesi gerek!" diye bağırıyorum. Karen öfkemden dolayı utanıyor, adamı savunmaya çalışıyor. Onu kovduğum için

kötü hissetmeye başlıyorum. Karen ve Willie'yi turtalarla birlikte eve götürüyorum. Willie burayı ve pastacıyı gerçekten seviyor. Adama ciddiye alınmadığımı veya takdir edilmediğimi söylüyorum... O ise her zaman gelip bir turta alabileceğimi söylüyor – her zaman! "Ama tepede olduğum yerde turtaların kokusunu alamıyorum" diye yanıtlıyorum. Diğer çocuklar şimdi içeri giriyor ve turtaları yiyorlar. Willie de. Willie artık bu yerde yaşamak istiyor!
Şimdi *başka* bir adama kiraladığım bu evle ilgili bir garaj olduğunu öğreniyorum! Orada vitray yapıyor! Bu camın güzel parçaları her yerde. Görünüşe göre hemen yan taraftaki 200 yıllık kilisenin pencerelerini onarıyor! Oradaki adam Willie'ye gerçekten iyi davranıyor. Yine takdir edilmeme hissinin üstesinden gelmek için mücadele ediyorum ve sonra onun da orada yaşamasına izin vermeye karar veriyorum.

Mike, bu rüyayı hafta sonu kayaları sırtlayarak attıktan ve neredeyse kendisini rahatlamaya "zorlamış" olduktan sonra gördüğünü itiraf etti. "Motorumu kapattım" dedi, "okuyarak ve güneşin altında uzanarak keyifli bir gün geçirdim... Merak ediyorum... Anlayışlı olmak için ille de kendime zarar vermem mi gerekiyor?"

Bu rüya, Mike'la yürüttüğümüz çalışmada bir mihenk taşı oldu. "Pastacı" ve "vitray adam"dan her zaman Mike'ın şimdiye kadarki tek taraflı saldırgan/erkeksi yöneliminin daha bütünleşmiş görüntüleri olarak söz edebiliriz. Topraklarına gelen tüm yeni rüya "gecekonducular" yaratıcı, daha kadınsı figürlerdi. Karen ve çocukları tarafından seviliyorlardı. Eski savunmalarının tüm karşı çıkmalarına rağmen bir parçası oluyorlardı. "Vitray adam" şimdi onu, rüyanın tamir edildiğini söylediği ihmal edilmiş bir maneviyata (kiliseye) yaklaştırıyor gibiydi. Vitray aynı zamanda birçok renkle, yani daha farklılaşmış bir hisle ilgilidir. Önceki tek boyutlu bilincinin "beyaz ışığı", acı çekerek güzel ve onarıcı bir şeye "kırılıyordu".

Bu "kayıp kilisenin" keşfi ve onun savunmasındaki büyük sarsıntıyla olan ilişkisi şu kısa rüyayla anıldı:

Dağlık bir manzarada bir kadınla birlikteyim. Etrafımıza devasa kayalar düşüyor. Her an ezilip ölebilirdik. Ancak dağdan kayalar yu-

varlanırken, devasa bir çan kulesi ortaya çıkıyor. İlk başta Chrysler Binası gibi bir şey olduğunu düşünüyorum ama sonra onun bir kilise olduğunu anlıyorum.

Bu rüya, bize ilk seanslarımızın Colorado kaya kayması rüyasını hatırlattı. Şimdiyse bir kadın ve ortaya yavaş yavaş çıkan bir kilise var. "Rocky" savunmasını temsil eden taşlar, Jung'un Benlik olarak bahsettiği ve Edward Edinger'in daha sonra ego-Benlik ekseni olarak açıkladığı ruhsal "merkezi" açığa çıkararak yavaş yavaş "çöküyor" (Edinger, 1972: 3-7).

Bu sırada Mike ve ben birlikte analitik maceramızın ortasındaydık. "Tanrı'ya katlanmak"ta, yani onun bölücü öfkesi ile birleştirici sevgisi arasındaki gerilimi çekmede önemli ilerleme kaydedilmişti. Turta adam, vitray adam gibi daha fazla aracı figür giderek ortaya çıktı ve kendi tutumu da artık daha şefkatli, kendisi daha anlayışlı biriydi.

Aktarımda ayrıca daha büyük duygusal yakınlık paylaşıldı. Bir keresinde, Mike'ın babası ziyaret etmişti. Mike, terapi saatlerimizde benimle hissettiklerine kıyasla, bu adamla ne kadar az duyguyu riske atabileceğine şaşırmıştı. Yine de daha önce olduğu gibi babasıyla arasındaki boşluk için kendisini suçlamıyordu. "Artık içimde bir babam var" dedi. "Alçakgönüllülüğünle benim için biçimlendirdin." Bu seans, analizdeki rolümü netleştiren bir rüyayı da beraberinde getirdi:

Sen ve ben bir masada oturuyoruz ve benim hakkımda bir tıbbi rapor alıyorsunuz, kan değerleri falan var. Karen içeri giriyor ve diyorum ki, "Don'un rüya yapıcıyla çok iyi bir ilişkisi var; ancak kolları Tanrı'yla boks yapmak için çok kısa."

Mike'ın bu mizahi rüyadan anladığı, analitik duruşumda mütevazı olmamın, onun "rüya yapıcısının" mesajlarına katılmaya devam etmemin ve birlikte işimize çok fazla girmememin yeterli olacağıydı.

AŞK VE NEFRETİN BÜTÜNLEŞME SIĞINAKLARI OLARAK KİLİSELER

Mike'ın içsel karşıtlıklarını barındıran bir sığınak olarak kilise teması devam etti. Daha önceki "Afgan rüyası" bir kilisede gerçekleşmişti; ancak orada bütünleşme iptal olmuştu. Aşağıdaki rüyada, bağlantılar korunmaktadır. Bu rüyayı, bir sabah yüzüne çoraplarla vurarak onu uyandıran Jeremy'ye öfkelendikten bir süre sonra gördü:

> Birini öldürüyorum, bir adamı. Yaptığım şeyi meşrulaştıramıyorum... Kendi kendime konuşarak içinden çıkamıyorum. Uzunca bir süre hapis yatacağım için koşmaya başlıyorum, yakalanmamak için arka yollardan gidiyorum. Benimle birlikte başkaları da var, bunların bir kısmı çocuk. Nazik insanların sığınmamı sağladığı bu kasabaya geliyorum. Beni kiliseye götürmek istiyorlar! İsteksizce kabul ediyorum. Beni cinayeti işlediğim aynı kasabaya geri götürüyorlar! Çok endişeliyim. Onlara durumumu anlatmaya çalışıyorum... ancak onlar bunun daha küçük bir suç olduğunu düşünüyorlar. Kilisede yargıç var, ölen adamın ailesi de orada. Jeremy de orada. İnanamıyorum! Jeremy kucağımda oturuyor. Onu sadece okşuyorum. Uykuya dalıyor. Orada olmanın verdiği gerginliğe, endişeye katlanmaya çalışıyorum. Kaçmakla Jeremy ile kalıp yakalanmak arasında kalıyorum. Jeremy'nin gözlerine bakıyorum ve orada onun masumiyetini ve iyiliğini görüyorum. Onu bırakamam... Durumumla ilgili çok derin bir üzüntü hissediyorum; ancak teslim olmaya hazırım.

Burada yine 7. ve 8. Bölümlerde daha derinlemesine inceleyeceğimiz "masumiyet" teması ortaya çıkıyor. Muhtemelen bu rüyasındaki "Jeremy"yi Mike'ın oğlu olarak değil, erken dönem travmasının taşıyıcısı, yani ruh çocuğu olarak yorumlamak gerekir. Jeremy'nin "iyiliğini" gören ve bu oğlan için sevgiyle dolan Mike, şimdi Nazivari korkusu ve sonsuz koşusuyla eski savunmanın korunması yerine sevginin maruz kalmasını ve savunmasızlığı seçiyor. Onun bu tercihi yapmaktaki becerisi, yani yeni keşfettiği duygusal toleransı, suçunu "daha hafif bir suçlama" olarak gören ve onu hem kurbanlarının hem de yargıçlarının bulunduğu aynı mabede götürmekte ısrar eden rüyadaki "nazik insanlar"ın aracılık enerjisinde görülür. Yine

masum "oğlu"nun yanında kalabilmek için teslim olmaya hazırdır.

Analizin dördüncü yılının sonuna yaklaştığımızda, Mike'ta büyük bir bütünleşme gerçekleşmekteydi. Bu kendini birçok küçük yolla göstermiştir: Araba sürüşü yavaşlamıştı, artık daha az ağırlık kaldırıyordu ve vücuduna daha nazik davranmaya başlamıştı. (Kayropraktisti, Mike'ın vücut hizalamasını çok daha uzun süre "tuttuğunu" söyledi). Daha fazla kitap okuyor ve müzik dinliyordu. Ve en önemlisi, ailesini daha bilinçli olarak takdir ediyordu; kaybetme korkusunun varlığında bile hissettiği sevgiyi elinden bırakmıyordu. Ego ve Benlik arasındaki bu yeni uyum aynı zamanda, kendisine ait olmayan ve onu dünyada daha güvende hissettiren bir anlam ve bütünlük dokusu tarafından tutuluyormuş hissini de beraberinde getirmişti.

Bir gün seanslarımızdan birine gelirken bir Kanada kaz sürüsünün bir göletten havalandığını, yankılanan çığlıkları arasında gökyüzüne tırmandığını ve V-formu aldığını gördü. Onları izlerken kazlardan biri en öne geçti, Mike kendisini "O sürüyü yönetiyor mu yoksa görünmez bir feneri mi takip ediyor?" diye düşünürken bulmuştu. Benliğin "dingin küçük sesini takip ederken" artık nasıl daha rahat hissettiği hakkında konuştuk – aslında muhtemelen bütün bu süre zarfı boyunca zaten yaptığı şeyin hep nasıl bu olduğunu! Liderlik etmek ve her zaman sorumlu olduğunu düşünmek egosunun kibriydi.

VAHİY, BUDA'NIN GÖZYAŞI VE SEMPATİ'NİN GELİŞİ

Bu verimli dönemin dikkat çekici rüyalarından biri, yine ailesine olan sevgisi ve yeni keşfettiği kadınsı duygu kapasiteleriyle bağlantılı şu rüyaydı:

> Güneşli bir sabahta yabancı bir kasabadayım. Caddenin karşısında, dışında farklı boyutlarda düzinelerce büyük amfora olan eski bir konağa doğru çekiliyorum. Bunlar, antik çağdaki batıklardan kurtarılmışlardı, yaklaşık MÖ 4200'den kalmaydı. Kadın bedenleri gibi şekillendirilmişler ve içlerinde hâlâ orijinal şarap kalıntıları var.
> Daha sonra bu evin içinde bir grup insanla aynı hizada duruyorum. Görünüşe göre bunlar, yaşayan Buda Dalai Lama'nın huzuruna çıkıp

kısa bir görüşme yapmak için kuyruğa giriyorlar! Her bir kişi Usta'ya vardığında yaklaşık 5 saniye kadar oturup, ardından sanki onlara birer Şakti çömleği veriyormuş gibi ayağa kalkarak devam ediyor. Sonra sıra bende. Biraz tökezliyorum. Diğer herkes çok rahat görünüyor. Otururken dizlerim bükülüyor. Henüz kimseye bakmamışken bir anda bana parlak bir gülümsemeyle baktı! Başını iki yana sallayıp beni "bilici bir bakışla" içeri aldı. Sonra yanağından aşağı doğru büyük bir gözyaşı süzülüyor. Bu gözyaşında kendi yansımamı görüyorum. Ne yapacağımı bilmiyorum. Bir parça kâğıt almamı ve geçmiş, an ve gelecek olmak üzere iki çizginin ayırdığı üç beyaz alandan oluşan bir şema çizmemi istiyor. Bunları havada çiziyor. Bitirirken, "Bu, daha büyük bir güvenlik hissi yaşamanızı sağlamalı" diyor. Derinden duygulanmış bir halde uyanıyorum.

Bu güzel rüya, Mike için Jung'un Benlik ile ne demek istediğini anlamasında bir mihenk taşı oldu. Birçok güçlü çağrışımı vardı.[2] Kadın şeklindeki amforalarla, Akdeniz'de batan eski gemilerden kurtarılan hazineler hakkında onu büyüleyen özel bir televizyon programını ilişkilendirdi. Yaşayan Buda Dalai Lama'yla, Hindistan'a yaptığı ruhsal yolculuğu ve güvenebileceği bir guru bulmak için harcadığı başarısız çabaları ilişkilendirmişti. Artık onun güvendiği şey, terapi süreci ve kendi bilinçdışıydı. Buda'nın "bilinçli bakışı" ile gece boyunca uyurken çocuklarına sık sık bakma şeklini ve onlara karşı hissettiği ezici sevgiyi ilişkilendirmişti; bu onun sık sık gözyaşlarına boğulmasına neden olmuştu. Şimdi büyük Tanrı/insan tarafından merhametle dökülen bu gözyaşlarının parlayan yüzeyi onu kendisine geri vermekte (onu yansıtmakta) ve sevildiğini, güvende olduğunu ve derinden etkilendiğini hissetmesini sağlamaktadır.

Dalai Lama'nın rüyanın sonunda çizdiği şema, o sırada bizi şaşırtmıştı ve bir gizem olarak kaldı. Geçmişi, şimdiyi ve geleceği tanımlayan iki dikey çizgi, vurgu için şimdiyi merkeze almakta ve bu alanı bir güvenlik duygusuyla ilişkilendiriyor gibi görünmektedir. Geriye dönüp bakmanın sağladığı faydayla ve Daniel Stern'in (2004) *The Present Moment in Psychotherapy and Everyday Life** adlı kitabını okuduktan sonra, bunun belki

* Daniel Stern, *Psikoterapi ve Günlük Yaşamda Şu An*, Çev. Çağla Kılıç, Psikoterapi Enstitüsü, 2012. (y.h.n.)

de *Kairos*'un kronolojik zamanla kesiştiği gerçek anlarda eriştiğimiz "ebedi şimdi"ye bir gönderme olduğunu düşünmeye meyilliyim. Stern, Yunan *kronos*unun bilim ve psikolojide kullanılan zamanın "nesnel, nicel" bir görüşü olduğuna ve onda "şimdiki anın daima hareket halinde olduğuna" işaret etmektedir. Hareket ettikçe geleceği yutar ve arkasından geçmişi bırakır... Aslında şimdi diye bir şey yoktur. (Stern, 2004: 5). Öte yandan Kairos, şimdinin öznelliğini ifade etmekte, "birinin kaderini değiştirmek için eylemin şimdi yapılması gerektiği" doğrusal zamanın geçişinden kaçan veya onu aşan belirsiz bir an ve doğru ya da elverişli an ile (üstün an) ilgili olmaktadır (Stern, 2004: 7). Kairos'u "dünyalar arasında" bir açılımın gerçekleştiği uygun an olarak düşünebiliriz. Mike'ın rüyasında, kendisini yaşayan Buda'nın gözyaşında yansıdığını gördüğü an, böyle bir an olmalıydı.

Analitik maceramız devam ettikçe Mike'ın rüya materyalinde kadınsı imgeler giderek daha sık belirir hale gelmişti. Özellikle biri ikimizin de dikkatini çekmişti:

> Tanıdık görünen kırsal bir yolda ilerliyorum. Bir akarsu geçidinde, nehir yatağını genişletmek için dereyi kazan büyük bir beko var, suyun rengi kazılmaktan kahverengiye dönmüş. Nehrin her iki tarafında, yeni bir yol için nehrin üzerine inşa edilen bir köprünün beton temellerini fark ediyorum. Sağıma yeni bir benzin istasyonu yapılmış, çok renkli olan bir duvarı dışında duvarlarının hepsi bembeyaz. Ben oturup seyrederken, bir kadın renkli duvara doğru gelip *SYMPATHY* sözcüğünü yazıyor. Kadın güzel, sarışın, 20'li yaşlarda, belli belirsiz tanıdık. Yanımdan geçerken ona "özür dilerim, sempati derken ne demek istiyorsun?" diyorum. Gülüyor ve konuşmaya başlıyoruz. Sonra başka bir kadın (kız kardeşi?) geliyor ve birlikte gülüyorlar, güzelce sohbet ediyoruz. Sonra Sympathy "Yeni kıyafetler için 500 dolar harcadık; çünkü bugün sizinle burada buluşacağımızı biliyorduk... Ha bu arada, ailen de gayet iyi" Gülerek devam ediyorlar. İşin şakası, sanırım bu kadın benim geçmişte bir dönem hamile bıraktığım biri ve şimdi benim haberim bile olmadığım çocuğumu büyütmek zorunda. Bundan derinden etkileniyorum.

Bu rüya, Mike'ın ilgisini çekmişti. Benimkini de. *Sympathy* sözcüğünün kökenlerine baktı ve içinde "pathos" ve "merhameti" buldu. Ayrıca, sözlüğün "kişiler arasındaki yakınlık, uyum, anlaşma... başkalarının ıstırabına ve zihinsel durumuna girme yeteneği... ya da fizikte mıknatısın demire yaptığı gibi bir cismin diğerinde oluşturduğu titreşimler" dediğini söyledi. Rüya hakkında konuştukça rüyanın geçtiği yerin "yeni bir yolun" yapıldığı ve bir köprünün inşa edildiği bir yer, yani kendi içinde yeni bağlantılar yapıldığına dair açık bir gönderme olduğunu fark ettik. Ayrıca, Sympathy'nin kendi adını benzin istasyonunun renkli duvarına yazarak (ve beyaz çamaşırlarının arasında bulduğu renkli bikiniyle ilgili önceki rüyasını hatırlatarak), onun artan hissetme kapasitesiyle bağlantılı bir figür olarak rolünü desteklemesi bizi etkiledi.

Ayrıca rüyanın kesişim noktasındaki yeni "benzin istasyonunu" (yeni bir enerji kaynağı mı?) ve Sympathy'nin Mike'ın unutulmuş çocuğunun annesi olduğu gerçeğini de not ettik. Bu, Mike'ın annesiyle ilgili erken dönem "anıları" hakkında kapsamlı bir araştırma başlattı. Bir yerlerde annesiyle birlikte "mutlu" olduğu, çoktan unutulmuş ve terk edilmiş eski bir yer olduğunu biliyordu. Onu yalnız bıraktığında bu kadar teselli edilemez olmasının başka ne gibi bir sebebi olabilirdi? Annesinin kaybının ve karısı Karen için "adanmışlık" duygularının arttığını hissetmeye başladı. Karen ile olan bağlantısı için artık "daha ıslak ve daha derin" dedi.

Sympathy'nin Mike'ın "unutulmuş çocuğunun" annesi olduğu fikri üstünde durmaya değer. Sympathy ve Mike'ın annesine karşı yeni keşfettiği "adanmışlık" duygularının, Mike'ın bebeklik döneminde annesiyle olan erken dönem güvenli bağlanma deneyimlerini anımsatabileceğini düşünürsek bu "anların" (en azından bir potansiyel, yani bir hamilelik olarak) rüya materyalinde şimdi yeniden ortaya çıkan bir "çocuğu" beslediği anlamına gelir. Eğer ki Jung'un tavsiye ettiği gibi, bu unutulmuş çocuğun yalnızca Mike'ın çocukluk hali olarak değil de aynı zamanda o gizemli ve bozulmaz ruhu ya da psişesi olarak düşünürsek o zaman rüya sürecinin Mike'ın kayıp ruhunu bedenine, psikoso-

matik bütünlüğüne geri döndürdüğünü söyleyebiliriz. 2. Bölüm'de incelenen yarı tanrısal/yarı insan çocuğun ataerkillik korkusuyla terk edildiği veya sürgüne gönderildiği mitlerde olduğu gibi, yine muhafaza edilmiştir (Mısır'a kaçış, koruyucu şeytani dansçılarla çevriliş ya da balıkçının ağında bulunuşta olduğu gibi). Mike'ın rüyasında çocuk muhafaza edilmiş, "Sympathy"nin rahminde büyümüştür.

En unutulmaz rüyalardan biri; Hz. İsa'nın biri itaatkâr ve "iyi", diğeri mirasını hovarda yaşamaya harcayan ve sürgünde kayıp ve kırık bir hayat süren iki oğulla ilgili bir mesel anlattığı İncil hikâyesinden (Luka 15:11-32) esinlenerek "Müsrif Oğul" rüyası olarak adlandırmaya başladığımız rüyaydı. Yine de (psişedeki bütünleşme ve bütünlük özlemini temsil eden) masaldaki baba onu geri istemiş ve eve hoş geldin demiştir. Rüya şöyle:

> Ben bir polis teşkilatının parçasıyım, oğlum Willie yaşlarında olan bu genç adamın peşindeyiz... 8 ya da 9 yani. Afgan bir çocuğa benziyor, ihmal edilmiş, açlıktan ölmek üzere ve kayıp. Elinde eski bir gazete var. Bu çocuk yıllardır bizden kaçmayı başarmıştı; ama şimdi onu yakalamamızla birlikte benim kafam karışıyor. Yüzüme yalvarırcasına bakıyor ve "zamanı geldi mi?" diye soruyor. ... Tereddütle gazeteyi bana uzatıyor. Ön sayfadaki makale bu kayıp çocuk ve babasının onu ne kadar çok istediği hakkında... Çocuk kaybolmuş, terk edilmiş ya da kaçırılmış! Gazete hikâyesini anlatıyor. O anda gözlerine yakından bakıyorum ve tanıyorum onu, benim oğlummuş! (Sanki hamile kaldığım (bıraktığım) eski bir kız arkadaşımın çocuğuymuş gibi). Duyguyla başa çıkıyorum. Söyleyebildiğim tek şey "Seni seviyorum" oluyor. Ona uzanıyorum ve derinden etkilenmiş bir şekilde kucaklayarak uyanıyorum.

Bu rüya bir eve dönüşü kutluyor. Mike bunu anlatırken, Taliban yönetimi altındaki Afganistan gibi savaş alanına dönmüş, baskı ve şiddet dolu yabancı bir ülkeye sürgün edilmiş kendi içindeki açık, muhtaç, savunmasız ve utanmış sekiz yaşındaki çocuğun, kayıp çocuğun geri dönüşünün kendisinin kayıp bir parçasının geri dönüşünü temsil ettiğini fark edip çok duygulanmıştı. Rüya gazetesinin getirdiği "haber", bu çocuğun baba-

sının (Mike'ın yeni bütünleşen egosu) onu bu (bilinçdışındaki) "öteki" ülkeden geri istediğidir. Bunun anlamı, geri dönmek için uzun zamandır beklediği ama durumu hakkında ancak son zamanlarda bir "hikâye" yazıldığı, yani Mike'ın ancak son zamanlarda onun farkına vardığıdır. Yine eski bir kız arkadaş (kadınsal olanla erken bağlantı) bu çocuğun "kaynağı"dır. Görünüşe göre hayat onsuz aynı değildi; ama Mike bu rüyaların tam etkisinin farkına varmadan ne kadar çok şey kaybettiğini bilmiyordu.

ESKİ SAVUNMANIN GERİLEMESİ VE YENİDEN OLUŞMASI

Birlikte geçirdiğimiz beşinci yılın sonuna doğru Mike'ta tamamen yeni bir "enerji düzenlemesi" oldu. Bir gün geldi ve "Geçen seanstan ayrıldığımdan beri bir blenderin içindeyim. Bana bir canlılık geldi... Hücresel seviyede bir titreşim artışı var bende, düşündükçe heyecanlanıyorum. Gizemli 'içinde' olma duygusu. Belki de bir şeyler ego ile Benliği yeniden düzenledi... aynı Kundalini enerjileri gibi. Sanki su üstünde yürüyebilecekmişim gibi hissediyorum." Kısacası Mike şişmişti.

Bu enerjiyle kendisi ve karısı için hiçbir masraftan kaçınılmamış, özel bir gezi planladı ve Karen'a bu sürprizi ayarlamak için büyük çaba harcadı. Doğum günü gelip çattığında, Mike ona bu geziyi sundu; ancak Karen hediyenin maddi sınırsızlığı altında o kadar ezildi ki Mike'ın onu planlarkenki sahip olduğu sevgi dolu neşesine denk bir biçimde tepki veremedi. Mike darmadağın oldu ve öfkeyle geri çekildi. Eski karşı-bağımlı savunmalar, savunmasız bir benliğin yok edilmesinin gururu, öfkesi ve dehşetiyle geri geldi. Bunun üstüne şöyle bir rüya gördü:

> Yamyamlardan oluşan bir grubun içine sızıyorum. Kanı bu devasa süper-Frankenstein-benzeri canavarı yaratmak için kullanıyorlar. Doğaüstü güçleri olan bu canavarı bununla besliyorlar. Başkalarının hayatlarından besleniyor ama kendisine bakamıyor.

Günler geçti. Mike eski karşı bağımlı "Rocky" pozisyonuna geri dönmüştü.

Ne var ki aynı rüyanın da duyurduğu gibi, bu sefer savunma "kendine bakamıyordu". Nihayet gururu Karen'a teslim oldu: Yıkıldı ve gözyaşları içinde planladığı yolculuğun kendisi için ne kadar önemli olduğunu, ne kadar derinden kırıldığını ve duygusuz tepkisi yüzünden ne kadar öfkelendiğini itiraf etti. Karen'ı yabancılaştırmak yerine, bu onda derin bir şefkat uyandırdı ve bu sefer onun katkısıyla yolculuk yeniden planlandı.

SYMPATHY'NİN DÖNÜŞÜ

Mike'ın rüyaları hemen karşılık verdi:

> Sarışın kadın yine benimle. Büyük ve yuvarlak bir yatağım var. O çok yorgun ve dinlenmeye ihtiyacı var ve ilk kez onunla olan ilişkimi cinselleştirmemiştim; yani onun dinlenmesine izin verebiliyordum. Vücudu yatak boyunca, sanki bir saatin kolları gibi hareket ediyordu. (Aynı oğullarıma yaptığım gibi) ona bakmaya devam ediyorum. Artık bir arkadaşlığımız var.

Mike bunun uzun bir aradan sonra Sympathy'nin geri dönüşü olduğunu hissetmişti. Kadının vücudunu, Mike'ın dairesel yatağında bir saatin ibreleri gibi saati tutması ikimizin de ilgisini çekmekteydi; sanki bir şekilde Mike'ın hayat anlatısı şimdi kadınsı zamana göre gelişiyordu. Sonra Mike bir rüya gördü: "Sympathy benim emlakçım. Ailemle birlikte yaşamam için daha iyi bir yer arıyor."

Bu süre zarfında, adeta Sympathy oradaymış gibi, Mike Karen'a karşı hislerinde bir derinleşmenin farkına vardı. Artık onunla daha öncesinde utanç verici kırılganlığını da içeren sohbetler ediyordu. Kendisinden bir parça esirgemiyordu. Aklında başka bir kadın için, onu gerçekten "anlayacak" biri için her zaman bir açık kapı bıraktığını fark etti. Bu, karısına ve onunla sürdürdüğü hayata yalnızca kısmi bir bağlılık anlamına geliyordu. Sonra yine rüya gördü:

> Karen ile evleneceğim. Uzun zamandır deniyoruz. Nihai bağlılıkla mücadele ediyordum. Gerçekten evlenmeye ihtiyacım var mı? İçin-

de yunuslar olan büyük bir gölün yanında yürüyorum. Sonra Karen ile evlenmek istediğime karar verdim. Tam o sırada o karşıma çıktı. Ona sarıldım ve beni tahrik eder bir şekilde onunla doyasıya öpüştüm. Sonra çok harika bir biçimde seviştik.

Arketipsel savunmalarda her zaman olduğu gibi, Mike'ın bütünleşmesine yönelik atılan her adımda, eski özbakım sistemi kışkırtılmaktaydı. Yukarıdaki olumlu gelişmelerden kısa bir sonra şu rüya geldi:

Bir kadın ve çocuğu rehin almış birtakım teröristler belirdi. Öne çıkıp onlara bunu yapmamalarını söyledim. Onlara "Lütfen yapmayın!... Onlar yerine beni alın" dedim. Göğsümden iki kere vurulup yere düştüm. Bir kez daha ayağa kalkınca beni yine vurdular. Mermilerin hepsi göğsümün sol tarafına isabet etti ama hiçbiri kalbime gelmemişti. Nihayet ambulans geldi ve doktor benimle ilgilenmeye başladı.

Bu rüyada eski savunma sistemi, onun iç dünyasını yeniden kuşatmakla tehdit etse de rüya egosu yine kendini feda eder ve "öldürülmez". Bu ego duruşundaki yüce bilgelik, "teröristlerin" tüm enerjilerini egonun savaşından aldıklarını kabul etmektir. Aslında kendileri bir şekilde bu kavganın ta kendisidir. Bu içgörünün nihai "gerçeği", Mike'ın analitik macerasının son rüyalarından birinde, birçok arketipsel bağlantıya sahip "büyük" bir rüyada doğrulanmıştır.

GÖNÜLLÜ FEDAKÂRLIK VE KAFA KESME OYUNU

Diğer iki adamla birlikte bu sunağın üzerindeyim. Önümüzde kocaman bir kılıç ya da asa olan devasa bir adam var. Hepimiz kurban edileceğiz. Ben üçüncü sıradayım. İlk adama bakıyorum ve ona karşı büyük bir şefkat duyuyorum. Başı eğik, ölmeye hazır değil. "Terminatör" arkasından gelip kafasını uçurmaya hazır. Adama baktığımı görünce yanıma geliyor. Başımı kaldırıyor, çenemi şefkatle tutuyor, sonra kaldırıp boynumu uzatıyor. Arkamdan yürüyor. (Bana dokunduğu anda çekincelerim kayboluyor. Boynumu uzatırken başka bir bilinç nehrine adım atıyorum... Şimdi ölümü karşılıyorum... Diğer tarafla bağlantı kuruyorum). Kılıcını alıp aşağı indiriyor ama sadece boynumu sıyırıyor. Arkamdan gelip önüme dönüyor. Bir parçam

hâlâ diğer tarafta ama şimdi vücuduma geri döndüm, başım dönüyor. Beni ayağa kaldırıyor ve içinde bulunduğumu bile bilmediğim bir tapınağa doğru çeviriyor. Bütün bir grup insan orada, sanki bir tür kabul törenini geçmiş gibi bana çok saygılı ve benim için çok mutlu. Beni bu kutsal alana, bahçeye benzeyen bir mabede götürüyor. Kılıcı artık kınında. Bana "Biri sana çok iyi bakacak" diyor.

Artık Mike kendi rüyalarını yorumlayabiliyordu. Buna cevap olarak şunları söyledi:

Kişinin ruh ile bağlantı kurabilmesi için ölümlülüğü ve ölümü kabul edebilmesi gerekir. Artık hayatın kederini bütünüyle hissetmeme izin veren kırılganlığa çok daha fazla maruz kalabiliyorum... Bütünlüğe karşı duyulan kederli bir hasret... Yapabileceğimiz tek şey acısıyla tatlısıyla başkalarıyla birlikte olabilmek, Karen ve oğullarıma duyduğum sevgiye tutunmak gibi. Ben hüznü tuttukça hayat ve onunla birlikte neşe geri dönüyor. Eğer bu gerginliği kontrol altında tutamazsam nehirden sessizce kayıp gider ve tekrar kıyıda sıkışıp kalırım. Deneyim şimdi topraklanmıştı. Bu yılın başlarında, tüm o Kundalini enerjisi akarken, topraklanmamıştım. Bu, topraklanmamış bir devre ya da bir tekerleğin parmaklıklarının üzerinde kamçılanmak gibiydi. Bu, göbeğe yakın olmak gibidir. Kişiliğim dönüşüyor. Ayrılık hissim çözülüyor, hepimiz biriz, her şey birbirine bağlı.

Mike'a o sırada bahsetmemiş olmama rağmen onun "kafa kesme" rüyasıyla yine gururun gerekli feda edilişiyle ilgili bir Orta İngilizce masalı olan *Sir Gawain ve Yeşil Şövalye* arasındaki esrarengiz benzerlik nedeniyle şaşırmıştım (bkz. Campbell, 1988: 152-3). Bu hikâyede, Kral Arthur'un sarayında dev bir yeşil şövalye belirir ve oradaki herkesi bir "kafa kesme oyunu"na davet eder. Sir Gawain meydan okur ve şövalyenin kafasını keser, sonra sakince kesik kafayı alır ve Gawain'in darbesini 1 yıl 1 gün sonra Yeşil Şapel'de alması gerektiğini duyurur. Gawain duyurulan zamanda gelir ve efendisi Lord (Bercilak) ile önüne (dürüstlüğünü test etmek için tasarlanmış) çeşitli baştan çıkarıcı cazibeler koyan bir kocakarı ile (Morgana le Fay) karşılaşır. Gawain, biri hariç tüm bu testleri karşılar, yani Bercilak'ın karısının kendisini dokunulmaz kılacağını düşündüğü yeşil jartiyerini alır. Bu kusurluluğu karşılığında Yeşil Şövalye bal-

tayla onun boynunu sıyırır, sonra kendisini kılık değiştirmiş Bercilak olarak tanıtır. Gawain korkaklığını utançla kabul eder ve insan zayıflığının bir sembolü ve gururuna karşı bir uyarı olarak yeşil jartiyer giymeyi kabul eder.

Hem Mike'ın rüyasında hem de Arthur masalındaki mesajlar aynıdır. Eğer ego, Benliğin şişirilmiş enerjileriyle özdeşleştiyse ve "kahraman" olduysa insanın acı çekmesi yoluyla kimliksizleşmeli ve iddiasından gönüllü olarak vazgeçmelidir. Bu hareket, sadece ego'yu değil, aynı zamanda Benliği (onun karanlık tarafını) de değiştiriyor gibi görünmekte, yani önceden ürkütücü negatif enerji (kafa kesici) "diğer tarafını" göstermekte ve sadece hatalı egoyu affetmekle kalmamakta, aynı zamanda (Mike'ın rüyasında) onu tersine çevirmekte ve başından beri içinde durduğu duvarlarla çevrili kutsal alanı göstermektedir.

Adeta bu içgörüleri doğrulamak istercesine ve analitik maceramızı bitirmenin eşiğinde olduğumuz bir zamanda, Mike kendi acısını Tanrı'nın acısıyla ilişkilendiriyormuş gibi görünen bir rüya gördü.

ACIYA AÇILMAK TANRIYA AÇILMAKTIR

> Ben bir tür ruhani bir sığınaktayım. İnsanlar sırayla yüksek sesle dua ediyorlar. Benim sıram geldiğinde ise benim söyleyecek bir duam yoktu. Kendi kendime dedim ki "Tanrı ile olan tecrübem hakkında konuşabilirim." Daha sonra dua ederek şunu söylüyorum: "Yaşamın ve sevmenin acısına açılarak Tanrı'ya Tanrı olarak dokunuyorum... Bu farkındalıkla kendimi tüm insanlığın büyük ıstırabına ve Tanrı'nın zihnine salıveriyorum."

Mike ve ben çalışmamızın sonuna yaklaşırken ikimiz de birlikte geçirdiğimiz olağanüstü zamanın kaçınılmaz kaybının yasını tutuyorduk. Hayatındaki güzel anlardan, çocuklarıyla, karısıyla, okuldaki öğrencileriyle, doğada geçirdiği vakitle ilgili olarak gitgide daha fazla konuşuyordu ve tüm bunların aslında ne kadar geçici olduğunu fark etmesi onu üzmüştü. Travmanın yaşamayı, sevmeyi ve yas tutmayı çok zorlaştırdığını; çünkü *kaybın travmatik bir biçimde olduğu* durumlarda

savunmasızlıkla kayıp acısını bir arada tutmanın çok ciddi bir direnişe maruz kalmaya neden olduğunu, yani *arketipik savunma hatlarını* geçmek zorunda olmayı gerektirdiğini fark etti. Ancak yine de artık bu savunmaların ıstırabına katlanmak anlamsız bir kayıp olarak görünmüyordu. Bu savunmalarda "Tanrı"yı, onların gizemli anlam ve niyetlerini görmüştü ve yaşamında imkânsız hale geldiklerinde, nihayetinde onu psikolojik çöküntüden kurtardıklarını fark etmişti.

Asıl sorun, dayanılmaz çocukluğu boyunca hayatta kalmasına yardım etmiş ve kahramanca, şişirilmiş enerjilerle dolduran bu sağlam ve dayanıklı Tanrı'dan onun "diğer" savunmasız duygularının "üstüne gitmesi" istendiğinde ortaya çıkmıştı. Bu, "katlanılan Tanrı"nın Mike için canlı bir deneyim olduğu yerdi ve şişirilmiş kimliklerinin sıcak alevlerinden kendi ölümlülüğüyle daha temelli bir bağlantı kurabilmesinin tek yoluydu. Bildiği tek şey, tüm bunlara eşlik eden korkularla birlikte zaman ve mekândaki ölümlü sınırlarını onaylaması nedeniyle, savunmasının onu sonsuza dek insanlığının üzerinde tutacak olan kısmı ile savaşması ve nihayetinde ona teslim olması gerektiğiydi. Doğru olsun ya da olmasın, *bu, Tanrı'nın onun bir erkek olmasını istemeyen tarafı gibi görünüyordu.* Mike, acı dolu kişisel deneyimlerinden Jung'un şunu söylediğinde ne demek istediğini biliyordu:

> Yehova'nın insan olma kararı, insanın karşı karşıya kaldığı türden Tanrı imgesinin bilincine vardıktan hemen sonra gelmesi gereken gelişmenin simgesidir. Tanrı, insanın bilinçdışından hareket eder ve onu, zihninin bilinçdışından maruz kaldığı karşıt etkileri uyumlaştırmaya ve birleştirmeye zorlar. Bilinçdışı her ikisini de istemektedir: Hem bölmek hem birleştirmek. *Bu nedenle,* Eyüp'ün de açıkça kabul ettiği gibi, *insan birlik için çabalarken her zaman bir metafizik savunucunun yardımına güvenebilir.* Bilinçdışı, ışığa ulaşmak için bilince doğru akmak ister; ancak aynı zamanda sürekli olarak kendini engeller; çünkü bir yandan da bilinçsiz kalmayı tercih eder. Yani Tanrı insan olmayı istemektedir ama tam olarak değil.
>
> (Jung, 1952a: para. 740, s. 456)

Her ne kadar Jung söylemese ya da onu kavrayan bir modele sahip olmasa da bu "tam olarak değil" kısmı, yani psişenin görünüşe göre karanlığı tercih edişi, aracısız ve travmatik bir geçmişin kaçınılmaz bir parçası olan savunmaları temsil etmektedir. Mike ve ben bu savunmalarla boğuştuk ve başlarda bu çatışmalar çok şiddetliydi ve sonuçları oldukça belirsizdi. Ancak bir şekilde ilişkimiz ve uyumumuz, kişisel olmayan savunmaların, onun bireyselleşmesini raydan çıkarma "çabalarını" engellemeyi başardı. Mike'ın başlangıçta cisimleşmeye karşı direnci harikaydı. Daha doğrusu onun koruyucu savunmasının direnişi güçlüydü. Mike'ın, onu koruyucu ellerinde tutan, psişik anestezi ya da şişkinlik iğnesi daima hazır ve nazır arketip koruyucularına, bir ilişkiye "bırakılması" halinde, düşebileceği şefkatli bir yerin olacağına dair güvence verilmesi gerekiyordu. İçindeki baltacısı için boynunu dışarı çıkarmadan önce, boynunu benimle uzatması ve fedaisinin olmasından korktuğu şeyin *olmayacağını* keşfetmesi gerekiyordu. O bunu yaptı. Ve bunu yaparak kendisine, sevginin gerçek Tanrısının doğabileceği bir "dünyevi sığınak" inşa etti.

Ve kimdi veya neydi bu "Tanrı?" Analizin başlarında Mike'ın içindeki çocuğu acımasızca bombalayan ve ona elektrik veren kötü "gücün" sadece iyiliksever, "iyi" yanı mıydı? Bu Jung'un ve benim *The Inner World of Trauma*'nın yazımı sırasında benimsediğim pozisyonum olurdu. Ancak şimdi o kadar emin değilim (ve belki de Jung da değildi). Zıtlıkların çatışmasının arkasında, bir seçim yapmamızı ya da yapmamamızı "bekleyen" başka bir şey var gibi görünmektedir; Symington'ın *can veren* dediği bir seçim. Jung'un "metafizik savunucusu" dediği bu aşkın Öteki sadece onu seçtiğimiz zaman mevcudiyet kazanmakta ve sadece ilişkide mümkün görünmektedir. Bu seçimi yapmak, bizi bir şekilde hem içsel (simgesel boşluk) hem de dışsal (geçiş alanı) olarak ortaya çıkan gizemli bir "üçüncü" lehine karşıtların çatışmasından kurtarır.

Jung'a göre bu gizemli Öteki:

> Canlı üçüncü bir şeydir; *tertium non datur* (üçüncü yol yoktur) ilkesine göre mantıksal bir ölü doğum değil, karşıtlar arasındaki askıya alınmadan doğan bir hareket, yeni bir varlık düzeyine yol'a çan canlı bir doğumdur.
>
> (Jung, 1916: para. 189, s. 90)

"Üçüncü bir yaşayan şeyi" çeşitli biçimlerde önceki bölümlerin klinik malzemelerinde görmüştük. Bu bazen bir içteki çocuktur; sıklıkla sıra dışı veya "tanrısal" bir çocuktur ve insan ruhunu sezdirir. Bazense bu çocuğun özel bir koruyucu gibi görünmektedir. Bazen de özel bir hayvan, bir hayali arkadaş biçimindedir. Mike'ın durumunda ise kayıp olan "üçüncü", rüyalardaki Sympathy ile birlikte geri döndürülmüş, unutulmuş çocuktur ve bu kayıp "üçüncü"yü "dünyalar arası" mevcudiyete getiren vazgeçilmez unsur, insan ilişkilerinin gizemidir.

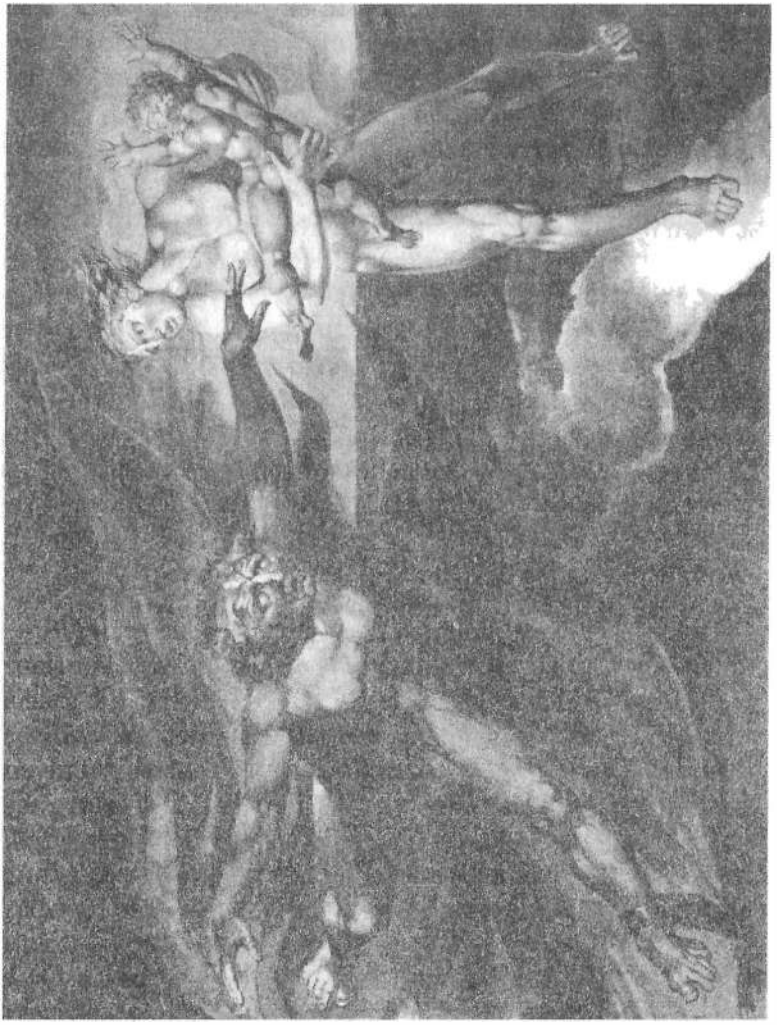
ÖZET

Mike ile benim birlikte analiz yolculuğuna çıkalı artık 25 yıl olmuştur. Bu "vakaya" yeniden baktığımda, bunun analiz konusunda bilgili bir okura adeta bir "masal" analizi gibi gelebileceğinin farkındayım. Bunun kısmen nedeni, örneklemeye çalıştığım yapıya uyması için rüyaları ve olayları seçmem ve diğerlerini dışarıda bırakmamdır. Mike'ın ve benim sürecimin tam bir raporu (eğer böyle bir şey mümkünse) çok daha karmaşık bir analiz sunacaktır. Bununla birlikte, bahsedilen yapı ortaya çıkan yapıdır. Ve benim deneyimlerime göre, bu durum birçok analiz için de geçerli olmuştur.

Mike'ın malzemesi, travmatik başlangıçlardan kaynaklanan ve hem kötü niyetli hem de iyi niyetli enerjileri taşıyan tümgüçlü savunmaların, yavaş yavaş ego üzerindeki sahiplik gücünü yitirdiği ve ekstra analitik deneyim birikimi yoluyla insanlaştırıldığı açık bir evrim sürecini yansıtıyordu. Sonuç, kişiliğin yavaş yavaş, kademeli olarak artan merkezlemesi, bir içsel sürdürme "ekseni" olmuştur. Bu, kilise rüyalarında rüyanın draması için kutsal alanlar olarak, savunma hattı çökerken bir heyelandan yavaşça ortaya çıkan bir çan kulesi imgesi şeklinde

ve Buda rüyası ya da "boyun vurdurma" rüyasında olduğu gibi egonun Benlik karşısında görelileştiği rüyalarda kendisini göstermiştir. Ortaya çıkan bu "eksen" Mike'ın öznel hayatında ise kendisini onun gittikçe artan özsaygı düzenlemesinde, ilişkilerinde artan etki toleransında ve artan canlılığında, bedenleşmiş duygululuğunda göstermiştir.

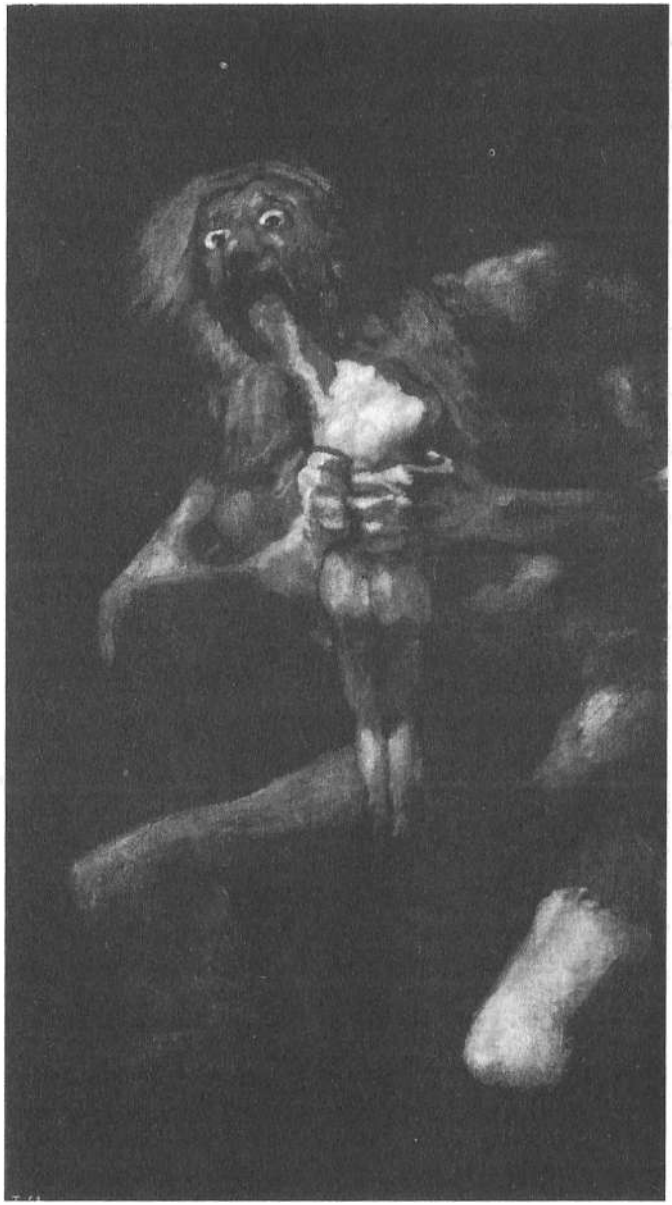
Bir kişinin analitik yaşamı boyunca, her zaman kişinin kendi mesleki kaderini ve kendini anlamasını şekillendirmeye yardımcı olarak öne çıkan bir veya iki hasta vardır. Mike kesinlikle benim için bu eşsiz hasta olmuştur. Analizinin tamamlanmasından bu yana geçen 20 yıl içinde temas halinde kalmaya devam ettik ve yakın zamanda kendi ağzından hikâyesini anlatmaya kalkması beni asla şaşırtmaz. (Analizi de dahil) şiddetli bir biçimde yaşadığı hayatının vecd ve ıstırabı yoluyla James Hillman (1996) "yeterli bir yaşam öyküsü" dediği şeye giden yolu bulduğu açıktır. O, bu yola çıktığında aradığı şeyin bu olduğunu bile bilmiyordu. Belki de doğruyu söylemek gerekirse, "tutkusu" onu arıyordu. Her halükârda, onun onu kendisi için *yeniden keşfetmesi*, benim de benimkini bulmama yardım etmiştir.

Levha 1 Blake'in iyi ve kötü meleklerin bir çocuğun sahipliği için mücadelesi.

Levha 2 Henriette Wyeth'in, Ölüm ve Çocuk'u.

Levha 3 Goya'nın Kronos çocuklarından birini yutuyor'u.

Levha 4 İsa'nın Cehennem'e İnişi,
mahkûmları kurtarmak için Limbus'a girerken.

Levha 5 İsa'nın Limbus'un mahkûmlarını kurtarırken Hades ile savaşı.

5
Bütünlük ve Bütünlük Karşıtı Savunmalar

> İçimizden her biri yanında bir sirk aynası taşır ve içine baktığında kendini çok küçük veya çok büyük, çok şişman veya çok zayıf görür. Kişi, kaderin yönlendirilebileceğini keşfeder, öyle ki kişi çocukluk duyarlılıklarının oluşturduğu ilk izlenime bağımlı kalmak zorunda değildir, ilk kalıpla damgalanmış olmak zorunda da değildir. Sirk aynası bir kere parçalandı mı artık bütünlük, keyif olasılığı vardır.
>
> (Anaïs Nin 2005; alıntı Speerstra, 2005: 508-9)

GİRİŞ

Yukarıdaki epigraf, bütünlük duygumuzun, çocukluktaki "kalıplar"ın "sirk aynaları" genellikle ebeveynler veya diğer önemli kişilerce çarpıtılmış yollar tarafından gölgede bırakıldığına veya tıkanıklığa uğratıldığına gönderme yapmaktadır. Aynı zamanda başkaları tarafından nasıl göründüğümüz olgusunun,

giderek kendi kendimizi sirk iç aynalarımızda nasıl gördüğümüz olgusuna dönüştüğünü de ima etmektedir. Bu kitabın konusu olan travma, ruhun bakış açısından bizi böyle birçok "sirk aynası" ile olduğumuz gerçek kişiden daha az ve daha farklı bir kendimiz duygusuyla baş başa bırakır. Travma sonrası iç dünyada dissosiyatif savunmalar kurulduğu ve bu savunmalar kendimizde veya başkalarında görebildiğimiz ne varsa çarpıttıkları için bu böyledir. Bunlar ruhta *bütünlük karşıtı faktörler*e dönüşürler. Bunlar bütünlüğümüzü bozar ve bizi parçalara ayırırlar. Bütünlüğümüzün olasılığını görüvermek için bu savunmalar tarafından yaratılmış olan sirk aynaları, otantik benliğimizin, ilerlemekte olan yaşantımızın içindeki bütünlük kalıbını gözler önüne sermek isteyen ruhsal yaşamımızın önündeki dissosiyatif bariyerleri "sonuna kadar görebileceğimiz" şekilde değişime uğratılmalıdırlar.

Önceki olgularda görmüş olduğumuz gibi, sirk aynalarının yerine farklı bir şey koymak kolay değildir. Onların sağladıkları kendimizle ilgili vizyonu alışkanlık, hatta bazen bağımlılık haline getiririz. Bu savunmaların sirk aynaları akut travma acısı altında yaratılır; fakat bir kez ortaya çıktılar mı kronik ama daha tolere edilebilir bir formda olmakla birlikte acılarını sürdürmeye devam ederler. Bu acı çekme, psikanalizde "tekrarlama zorlantısı" diye bilinen bir tür kronik tekrarlamadır. Durmaksızın sürer gider ve hiçbir zaman kendini çözümleyemez. Bu tür acı çekmenin her tekrarı, sirk aynasında görünen kendi çarpık imgesinin "gerçeği"ni (özbakım sistemine) "kanıtlar".

Bazen içinde bütünlüğümüzün olasılığının görülüverdiği çok daha doğru bir aynayı tutan başka bir kişi olur. Bu, kendimize ait çarpık yorumlarımızın, bizi daha önce hiç görülmediğimiz gibi gören biri tarafından sunulan alternatif yorumlarla sorgulanmasının en sık rastlanan yoludur. Bazen psikoterapistler öyle alternatif yorumlar sunarlar ki özbakım sistemimizin o çok tanıdık sesini kuşkuyla karşılamamıza neden olurlar. Böyle bir yorum yeterince etkin ise hasta birdenbire kendisini, çocukluğunun aynaları tarafından çarpıtılmamış olarak bambaşka bir mercekten görmeye başlayabilir. Yaşam birden, hemen o anda, olası gözükür.

Bazen bir *iç* deneyim bizi sirk aynalarından çekip çıkarabilir. Örneğin iyi edebiyat, film, müzik, doğadaki güzelliğin "epifani"si* ya da *akıl ermez* bir görüntü veya rüya, edinmiş olduğumuz sirk imgelerden bir an için bizi kurtararak, kendimiz ve potansiyel yaşamımız, potansiyel bütünlüğümüz hakkında daha derin bir gerçeğin içine bakmamıza imkân vererek, daha gerçek, daha derin benliğimizi uyandırabilir. En iyi tedavilerimizden bazısı, sadece kişiler arası alandan değil; bu kişisel iç kaynaklardan yola çıkar.

Rüyalar psikoterapi süreci içinde özellikle önemlidir; çünkü sıklıkla daha büyük potansiyel kişiliğimizi yansıtan, sirk aynası gibi olmayan bir ayna sunarlar. Hastam Mike'ın (4. Bölüm) taktığı adıyla, kendi "rüya-yapıcısı"nın çoğu zaman onun dar görüşlü egosundan daha büyük bir perspektif sağladığı anlaşılmaktadır. Bu daha büyük perspektif sıklıkla ruhani bir boyut içermekte, bu da iyileşmeyi getirmekteydi. Gerçekten de rüyalara dikkat yöneltmek derin psikolojik bir yaklaşımı, saf kişiler arası veya ilişkiler kaynaklı olandan en ayırt edici olan belki de tek faktördür. 1. Bölüm'de ruhani bir varlığın kuşatılmış kişiliğe, ruhu bedene geri davet etmek suretiyle, nasıl farklı bir ayna tutabildiğini gösteren birkaç örnek görmüştük.

Bu bölümde bir klinik olguya ve aktarım/karşı aktarım alanı içindeki olaylara yanıt veren birkaç rüyaya bakacağız. Bu süreçte, hastanın yaşamının kendi "sirk aynaları" için ve aynı zamanda travmasını çevreleyen ağrılı etkenleri bütünleme tehdidi oluşturan daha büyük bir vizyonun büyüyen bilinçliliğine karşı savaşır gözüken bütünlük karşıtı savunmaların operasyonuna tanıklık edeceğiz.

Klinik öyküler ve tasvirlere ek olarak bu bölümde çağdaş nörobilim alanındaki yeni araştırmalar zemininde bütünlük konusunu, özellikle Iain McGilchrist (2009) ve Allen Schore'un (1994, 2003a, 2003b) bütünlükle ilgili olarak, beynin yarım küreleri arasında tekrar tekrar çalışmanın önemini vurgulayan birleşik çalışmalarını keşfe çıkacağız. Giderek biriken kanıtlar

* Aniden bir şeyin özünü anlama veya anlamını bulma duygusu. (ç.n.)

göstermektedir ki insan beyninin ayrı yarım küreleri çok farklı deneyim dünyalarına aracılık etmekte ve en uygun işlevsellik için her iki yarım küre birlikte birbirini bütünleyici tarzda çalışmaktadır. Bu çalışma, beynin yarım kürelerine ilişkin araştırmalarına, psiko-ruhsal bakış açımızı oluşturan "iki dünya" için bilimsel bir temel hazırlamaktadır.

Bu araştırmanın bulguları aynı zamanda erken travmanın sonucu olan savunma süreçlerinin, nasıl olup da sağ yarım kürenin mevcut hasarına yol açan beynin normal bütüncül işlevini parçalayabildiği konusunu da aydınlatmaktadırlar. Öte yandan bu, duygusal bütünleşme ve işleyişte kalıcı eksikliklere ve (muhtemelen) sol yarım kürede erken aşırı güven tepkisine yol açabilmektedir. Sonuç beden ve zihin arasında ilerleyici bir bölünmedir. Bu bulgular travmanın psikoterapötik yaklaşımı için önemli ipuçları taşımaktadırlar.

BÜTÜNLÜĞÜMÜZ İÇİNDE GÖRÜLEBİLMEK

Bu bölümle ilgili esin kaynağım, sonradan meslektaşım olmuş bir kadın hastamın anlattığı bir öyküdür. Kendisi de bir psikoterapist olan ve benim "Sandra" diyeceğim bu kadın, bir adamla çıkmaya ve onu yeni yeni tanımaya başlamış. Sanatçı ve doğasever olan bu erkek arkadaş yaşamı boyunca bir hayli travma geçirmiş ve bunların bazılarını da kendisi yaratmış. Geçmişinde fakirlik ve ağır ebeveyn ihmali mevcutmuş. Ergenlik döneminde aşırı davranışlarda bulunur, uyuşturucu ve alkol kullanırmış; birkaç kez evlenip birkaç kez boşanmış, bir dizi başarısız iş girişimi olmuş. Şimdi ise Sandra'ya diğer çok daha "uygun" erkeklerin olmadığı kadar hayat dolu gözükmekteymiş.

Birkaç hafta birlikte çıktıktan sonra, bir akşam yemek yerlerken adam masanın üzerinden uzanıp meslektaşına şöyle demiş: "Bak, benim karmakarışık bir yaşamım var. Sana sunacak çok fazla bir şeyim yok... Geçimimi güçlükle sağlıyorum. Sen başarılı profesyonel bir kadınsın. Hâlâ neden benimle ilgileniyorsun?"

Sandra şaşırmış. Bu dürüstlükten ve adamın yaşamındaki samimi çabalarından etkilendiğini hissetmiş. Elini tutmuş, ma-

sanın öte yanından ona bakmış ve demiş ki: "*Biliyorum... Fakat ben senin bütünlüğünü görebiliyorum.*" Bunu uzun bir sessizlik izlemiş, kadın sanatçı arkadaşının kendi yorumuna nasıl cevap vereceğinin mücadelesini verdiğini görebiliyormuş. Adamın gözleri yaşlarla dolmuş, utanarak ve hıçkırıklarını önlemeye çalışarak başını önüne eğmiş.

"Bunu bana hiç söyleyen olmadı" demiş. Çok sonra kadının sözlerinin ne anlama geldiğinden bile emin olmadığını itiraf etmiş. Fakat içinde bir şey bu ifadenin anlamının farkına varmış ve bunu duymaktan içtenlikle minnettar olduğunu hissetmiş. Bu kalbine dokunmuş ve ona umut vermiş. "Ben senin bütünlüğünü görebiliyorum."

Ben bu öyküyü çok etkileyici buldum. Bu öykü benimle kaldı ve sıklıkla şunu düşündürdü: Bizler psikoterapist olarak hastalarımız kendilerini tamamen parçalara ayrılmış hissettiklerinde ve kişi olarak potansiyellerini yitirdikleri için içten içe utandıklarında, ne sıklıkla onların bütünlüğünün bir imgesini kaldırıp tutmak için yardıma çağrılıyoruz? Belki de bu daha büyük vizyon, Bion'un (1962) annenin *reverie*'si* ile kastettiği şeyle ve çocuğunun başka türlü dayanılmaz olan acısını kontrol altına almak ve dönüştürmek becerisi ile analog olmalıdır; bu davranış bebeğin otantik kişiliğinin gelişmesi ve güvenli bağlanması için oldukça gerekli gözükmektedir.

Hastam Sandra erkek arkadaşına bir bütünlük imgesi sunmanın ne anlama geldiğini biliyordu. Kendi kişisel geçmişinde pek çok "sirk aynası" ve büyürken onun kendi bütünlüğünü gören pek az insan bulunmaktaydı. Endişeli annesi ve Katolik Kilisesi ona çok özel bir sirk aynası tutmuşlar ve birçok düşüncesi yüzünden cehenneme gidebileceğini öğretmişlerdi. Bu ortamda kendi bütünlüğünü bulmak zordu ve bu mücadele en sonunda ona kendi psikoterapisini ve psikanalitik alıştırmalarını uygulattı; artık o başkalarına kendi "sirk aynaları"na bakmaları için yardım eden yetenekli bir klinisyen olmuştu. Bu yol

* Fransızca rüya, hülya anlamına gelmektedir. Bioncu kuramda *reverie* kapasitesi annenin bebeğin ihtiyaçlarını söze dökülmeden önce hissetmesi, bebek için ruhsal ve duygusal olarak orada bulunmasını ifade etmektedir. (y.h.n.)

boyunca ilerlerken, aynı zamanda kendi bütünlük arayışının onu kaçınılmaz olarak psikoloji alanının belirli bazı ruhani cephelerine taşıdığını keşfetti. Otantik temel duygu ve değerlerinin arayışı içindeyken bunun aynı zamanda kendi daha derin ruhsal yaşamının da arayışı olduğunu keşfetti.

BÜTÜNLÜK VE MANEVİ MİRASIMIZ

Sandra'nın çocukluğunda gerçekleşen bir olay, bütünlük ile birinin "manevi mirası" arasındaki ilişkiyi, birinin Tanrı vergisi kendini gerçek bir biçimde ifade edebilişini, harika bir şekilde göstermektedir.

Aşağıdaki durumu gözünüzün önüne getirin. Sandra dört yaşındadır, ailesi ilk gerçek evlerine taşınmak için hazırlanırken, heyecan ve umutla dolup taşmaktadır. Orada kendi odası olacağına, kum havuzlu ve salıncaklı bir arka bahçeleri bulunacağına söz verilmiştir. Aile çok güzel bir bahar gününde dışarda toplanmış, yük kamyonu eşyalarını boşaltırken komşularını selamlamakta ve onlarla tanışmaktadır. Yaratıcı bir ilhamla küçük Sandra bir buket çiçek toplar ve bu anı kutlamak için onu hevesle annesine sunar.

Burada okuru ara vermeye ve bu anda neyin tehlikede olabileceğini düşünmeye davet ediyorum... Sevgi dolu bir coşkuyla annesi için kucak dolusu çiçek uzatan küçük bir kız... Mükemmel, saf bir *coşku* ânı. Bu sözcüğün (İngilizcesinin, *enthusiasm*) kökü "en-theos"dur, yani Tanrı veya Kutsal Ruh insanın içini doldurmaktadır. Bu çocukta bir şeylerin emsalsiz olduğunu söyleyebiliriz, Tanrı vergisi kişisel bir ruh veya şevk eşiği aşmakta, gerçeklik tarafından kabulü aramakta, içten gelen sevgi davranışı dıştan gelecek yanıtı beklemektedir. Bu yanıt ortaya çıkmaz. Sandra'nın jesti karşılık bulmaz. Bu yüzden ruhu o anda "ete bürünemez" gerçek olamaz.

Annesi aşağıya çiçeklere, sonra hızla komşunun bahçesine bakar, sonra endişeyle kızını azarlar: "Hayır, hayır, Sandra! Neyin var senin! Nasıl yaparsın! Bu çiçekleri Mrs. Smith'in bahçesinden toplamışsın. Şimdi gidiyor ve ondan özür diliyorsun." Küçük kızı kolundan çekiştirerek özür dilemeye zorlar ve

aynı anda da kalbini kırar, yaratıcı davranıştaki gizli umudu yok eder, Sandra'nın gerçekleştirilmeyi arayan bütün benliğinin içinde bulunduğu geçiş alanını erkenden kapatır.

Çocuklukta bu tür deneyimler nadir değildir ve travmatik olması da gerekmez. Sandra'nın annesi "kaba bir insan" değildi. Bunun gibi zaman zaman gelişen raydan çıkma durumları, genelde hoşgörülü olan aile ortamlarında fazla zarar vermez, çocuğun ruhunu harap etmez; çünkü bu tarz yaralar empati ve anlayışla tamir edilebilir. Ancak Sandra'nın annesi başkalarının ne düşündüğü hakkında kronik olarak endişeli bir kadın olup sıklıkla Sandra ile arasındaki duygusal uyumsuzluklar onun için pek çok sirk aynası olmuştur. Buradaki durumda, Sandra'nın annesi belli ki komşuları üzerinde uygun bir izlenim bırakmayı, kızının o andaki hassas duygularından daha fazla önemsemiştir. Elli yıl sonra Sandra dört yaşındaki o deneyimini hâlâ hatırlamaktadır. Hâlâ bunun utancını duymaktadır. Ve bu utancın "sesi", "Hayır, hayır, Sandra! Neyin var senin!" diyen o acımasız suçlama sesi bir "sirk aynası" olarak içinde yer etmiştir. Görünüşteki bütün başarısı ve kişisel yeteneğinin altında, mükemmeliyetçi (şimdi) ve sirk aynasının gözlerinde, kendi yetersizliğini temsil eden derin bir hissin yer edip kalmasını o ses mümkün kılmıştır.

Öyle gözüküyor ki sadece *ne yaptığımız* değil, *kim olduğumuz* da kabul edilemez olduğunda utanç bizim duygu yanıtımız olur. Birisi belirli bir durumdaki davranışımızı eleştirirse, bu bizi suçlu hissettirir; fakat bu anda Sandra'nın annesinin neden olduğu aşağılanma gibi ta özüne kadar kesip yaralamaz. O an *travmatik*ti; çünkü Sandra'nın spontane, sevgi dolu jestinin kaynağı masum ve kendi içinde iyi bir şeydi ki biz bunu ruhun potansiyel yaşamı ile ilişkilendiriyoruz. Bu olguda kızının duygu dolu ifadesi karşısında annede yankılanan yanıt bulunmamaktaydı. Onun yerinde bir sirk aynası vardı. Bu tekrar tekrar olursa ruh yerleşemez, varlığını sürdürmenin *iç* kaynağını oluşturmak üzere, kendi ile diğeri arasındaki mekânda kendisini gerçekleştiremez. Onun yerine, insanın içindeki yaşam kıvılcı-

mı varlığını sürdürmek için saklanmak zorunda kalır; bu saklanmanın bir kısmı da dissosiyasyon ile başarılır.

Bu kitaptaki önceki olgularda gördüğümüz gibi, dissosiyasyon ruhu yok etmez, daha çok onu güvende tutmak için parçalara ayırır. Ne yazık ki bu ayrışma, benliğin çok gerekli özünü ezilmiş ve bilinçsiz kılarak, işlev gören egoya ulaşmasını engeller. Jung'un dilinde ego-Benlik ekseni yara almıştır. Varlığını sürdürmenin iç kaynağı ödün vermiştir. Bu arada yaşam devam etmekte; ancak gerçek kişiliğin tanrısal kıvılcımı tarafından tam olarak canlı ve hareketli tutulamamaktadır. Utandırıcı aynalarla tanınmış olarak, yanlış veya işleyen benlik içinden gelen spontane davranışlara "Hayır!" diyen bütün benliğin bir bölümü, yavaş yavaş kişinin dış dünyayla ilişkilerinin üzerine çıkar.

Daha sonra, psikoterapide veya sıcak ve şefkatli bir ilişkide, ruh-kıvılcımı yeniden bulunabilir. Sandra yaşam coşkusunu geri kazandı ve kendi bütünlük deneyimi sayesinde bütünlük olasılığını başkalarına sunabilecek hale geldi. Sirk aynalarında yavaş yavaş kendi gerçek yansımasını gördüğünde, şunu keşfetti: "Bütünlük olasılığı vardır. Keyif olasılığı vardır."

BÜTÜNLÜK, SİRK AYNALARI VE KİŞİSEL ANLATIM

Bir hasta psikoterapiye geldiğinde, genellikle çok dağınık olan ve pek "anlam taşımayan" bir kişisel öyküyü de birlikte getirir. Bu öykünün merkezinde kişinin tanrısal kıvılcımı, bu dünyadaki Tanrı vergisi, temel kendini arayış içindeki tecessümü bulunur. Bu otantik canlılığın kıvılcımı, keyif veya acı çekmenin her ikisinden biri olan herhangi bir yaşamı oluşturan, birbiri ile ilişkideki pozitif ve negatif deneyimler tarafından sıklıkla "yeterince iyi" karşılanmaz. Dolayısıyla kişisel öyküde boşluklar veya "delikler" bulunur. Bu delikler "sirk aynaları"yla doldurulur (karşılaşılmamış yerlerde deneyimlenmiş bazı acıların katlanılması çok zor ve bilinçli olarak deneyimlenmesi imkânsız olması yüzünden ortaya çıkan savunmalar; travma). Bu karşılaşılmamış yerlerde beden/zihin bütünleşmesi yara almıştır ve benliğin çekirdeği ete bürünemez. Öykü kurma becerisi sınırlıdır; çünkü yaşam öyküsünün başlıca kısımları

bilinçdışı kalır. Kaybolmamışlardır. Sadece bir tanık çıkana ve duygulanım bedende yeni baştan deneyimlenene kadar bilinçli olarak işlenmeye uygun değildirler.

Daha da ötesi, manzaradaki delikler, zihinsel *yorumlarla* doldurulur. Bu yorumların bazıları ruhun müşterek tabakasından kaynaklanır ve bu yüzden basmakalıp ve karikatürizedirler. Anlamlılık kazanmak üzere deneyim için boşlukları doldururlar. Bunlar bir çocuğun acılarından çıkarabileceği en iyi anlamdır; fakat genellikle gerçeğinden çok, çarpık ya da kişisel doğru bir öyküyü değil de kişiliksiz ve tekrarlayan bir öyküyü temsil ederler. Sandra, hemen bütün çocukların spontane davranışları dünya tarafından çiğnendiğinde yaptıkları gibi, böyle bir öykü oluşturdu. Kendisinde bir şeylerin "yanlış olduğunu" düşündü; yaşamını kaçınılmaz bir "hata" haline getiren bir kusur veya bir seri yetersizlikle donatılmış olmalıydı. Bu kusurun ne olabileceğini bilmiyordu ama kendi "hatası" olduğundan emindi.

"Dis" bölümümüzde kişisel bir cehennemin böyle bir öyküyü nasıl en derinimize kadar soktuğunu görmüştük. Dis mahkûmlarını yerlerinde tutacak yorumlar yayınlar. En büyük nihilist olarak, "o" zalimce ve acımasızca aksidir; büyük hasım, büyük suçlayıcıdır. Bir sirk aynası tutar ve biz ona ne kadar çok bakarsak onun gördüğü kusurdan o kadar emin oluruz. Dis'in bizim yaşamımızla ilgili yorumu, gerçek kişisel yaşamımızın tekrarlayan bir karikatürü, olumsuz, çarpık ve primitif bir yorumdur. Fakat sıklıkla biz ona inanırız.

Tedavi başladığında, acı çeken hastanın yeni alternatif yorumları terapist tarafından sağlanır. Savunma sistemi karmaşıktır ve bu yeni uygulamalara direnç gösterir; ancak yine de hastanın olgun egosunun merakını uyandırır. Ayrıca savunma sistemi tarafından için için bu denli baskı altında bırakılmış olan hastanın içindeki çocuk, terapistine ve daha geniş bir vizyonla potansiyel bütünlüğüne bağlanmaya başlarlar. Bu yeni bağlanma, beden temelli duygusal benlik'teki bilinçdışı merkezler (sağ yarım küre) ile beynin (sol) daha bilinçli ve daha yüksek boyutları arasında, ego işlevi ve anlam yaratma ile ilişkili olarak daha derin bir duygu bağlantısını yeniden canlandı-

rır. Yeni, daha kapsamlı yorumlar duygu düzeyinde anlam oluşturmaya başlarlar.

Süreç derinleşince savunmalar tarafından yaratılan deliklerde kaybolmuş kişiliğin kayıp veya öksüz kalmış kısımlarının görüntülerini ortaya çıkaran rüyalar başlayabilir. Hastanın biri rüyasında evinden yalıtım malzemelerini söküp çıkardığını ve altından uzun süredir ihmal edilmiş ve açlıktan ölmek üzere olan bir köpek yavrusu çıktığını görmüş. Bir başkası ise rüyasında kupkuru ve kavrulmuş arka bahçesinde, bir kaya tabakasının altından birdenbire kaynak sularının fokurdadığını görmüş; böyle bir kaynağın varlığından haberi bile yokmuş. Kendi deneyiminin bu kayıp tarafları ortaya çıkıp "hatırlanırken" kişisel öykünün yeni yorumları devreye girmeye başlar. Sirk aynaları sancılı bir süreç ve çözüm işlemi ile değişime uğrarlarken basmakalıp, karikatürize, çarpık ve dolaylı olanın yerini, yavaş yavaş daha bütün, belirgin ve net bir kişisel öykü almaya başlar.

BİR RÜYA ARACILIĞIYLA JUNG'UN BÜTÜNLÜĞÜ GERİ KAZANIŞI

Bütünlük çok kapsamlı ve belirsiz, soyut bir kavram olabilir; fakat Jung'da eşsiz bir şey, psiko-ruhsal bütünleşme ile ilgili bir şey anlamına gelir. Belki de bütünlük fikrinden başka hiçbir kavram, Jung'un insan mücadelesi anlayışının daha fazla merkezinde olamaz. O bizim yaşam boyu peşinde olduğumuz şeydir, belki de biz *onun yaşam boyu peşinde olduğu* şeyiz. Bildiğimiz üzere, Jung için bütünlük, özel çevre koşullarımızda var olsunlar veya var olmayı başaramasınlar, kişinin kendisini, bütün güçlerini, bütün görüşlerini tamamlaması yolunda evrensel bir insan dürtüsü veya tutkusudur. İçten gelen potansiyel bütünlüğün gözler önüne serilmesi Jung'un bireyleşmeden anladığı şeydir; "Her canlının içindeki en güçlü, en kaçınılmaz dürtü, yani kendi kendinin farkına varma dürtüsüdür". (Jung, 1949: para. 289)

Bu yazı boyunca, Jung'un en sürekli vurgusu *ruhun dissosiyatifliği* oldu. Ruhun başlıca doğası, endişe ile yüz yüze geldiğinde, kendini parçalara bölmesi ve (kompleks diye bilinen) bu

parçaların rüyalarda kısmi kişiliklerle temsil edilmesidir. Daha önceki yazılarımda (Kalsched, 1995, 1996, 1998) bu kısmi kişiliklerin tipik görüntüsünü bir özbakım sistemi olarak tasvir etmiş ve erken çocukluk travmasının acısını çeken hastaların kişiliklerindeki yaşam kurtarıcı/yaşam yıkıcı savunma işlevini göstermeye çalışmıştım. Bu sistemin dissosiyatif işleyişine ve "amacına" uyan çarpıcı bir örneği bir önceki bölümde Mike vakasında görmüştük.

Bu sistemin işleyişine benim getirdiğim yorum doğruysa travma mağdurlarının ruhunda kesintisiz çalışan bir tür "dissosiyasyon makinesi" yerleşip kalır ve ruhun parçalara ayrılmış kısımlarını sonsuz olarak uzaklaştırırken bir yandan da bilinçdışı zihinde bütünlük karşıtı, tamamlama karşıtı faktörler oluşturur. Bu savunmalar kendi kendine işler ve korku ile tetiklenir; bu korku, acı dolu duygulanımlara yaklaşıldığında ruhun yok edilmekle tehdit edildiği ve aslına bakılırsa, "çoktan gerçekleşmiş bir çöküntünün" korkusudur (bkz. Winnicott, 1974).

Ne var ki, bu "ruh"taki tek "baskı" değildir. Tamamlanma ve bütünlük doğrultusunda aynı derecede güçlü veya daha güçlü başka bir eğilim daha vardır. Ve eğer Jung doğruysa, bu bütünlük için "güçlü bir istek", onun için bir içgüdü mevcuttur. Jung, bir zamanlar birçok insanın dikkatlerini "parçalardan başka hiçbir şeye" vermediklerine hayıflanan Samuel Coleridge ile tamamen aynı fikirde olmalıdır; zira evren onlar için "küçük şeylerden oluşmuş bir kütle"den başka bir şey değildir; Coleridge'in kendisi ise "Dikkatli bir gözlem ve büyük, tek ve bölünemez bir şeyi anlamak için çırpınırdı... Büyük ve Bütün olan bir şeyi". (bkz. McGilchrist, 2009)

"Büyük" ve "Bütün" olan için bu güçlü isteği nasıl anlarız? Burada, sanırım, tam anlamıyla yanıtlanamayan ve bilinçdışı psikoterapistleri olarak çalışmamızın tam merkezindeki bir gizem olarak kalan bir soruya ulaşıyoruz. Jung'un bütünlükten kastettiği, kendimize ait bütün parçaların bir araya gelip, yeni bir kalıp halinde tamamlanarak farklılaşmasından "daha fazla" bir şeydir. Bu, emin olmaya değer bir hedeftir (ve gerçekte yıllardır bizi analizle meşgul etmektedir, özellikle de bir travma

öykümüz varsa). Fakat benliğin parçalarının farklılaştırılıp tamamlanma ve bu ayrılmış parçaların bilincine varma çabası, Jung'un sakladığı gizem değildi. Bütünlük deneyimi sürecinde parçalarının toplamından daha fazla bir şey buldu.

Ve bu "daha fazla"nın tam anlamıyla ayırdına varması, umulmadık bir kaynak sayesinde oldu. Bu kaynak bilinçdışının kendisinin aşikâr kaosuydu. Bu kaosun içinde ona bir şekilde psikanalitik faaliyetindeki özdeşleşmelerinden edindiği sirk aynalarından daha doğru gözüken birbiriyle ilişkili bir düzen ve belirgin bir merkez buldu. Bu "imge" ona derin bir rahatlama duygusu verdi ve kendini yeniden bütün hissettirdi. Bu keşifler *Memories, Dreams, Reflections*'ın* (Jung, 1963) Bilinçdışıyla Yüzleşme Bölümü'nde ve *Kırmızı Kitap*'ta (Jung, 2009) yayımlanmıştır.

Kırmızı Kitap'ta, 1912'den yaklaşık 1920lere kadar süren dostluklarının ardından, Freud'la yollarını ayrıldıktan sonra, Jung'un psikanalitik faaliyetindeki özdeşleşmelerinden ötürü duyduğu reddetme ve utancın nasıl da acısını çektiği çok canlı bir biçimde anlatılır. Birçok "sirk aynası" vardı ve geceleyin, içsel dünyasına ve fantazilerine dikkatini verdiğinde, alaycı seslerin boğucu baskınına uğradı. Hem üstadının hem de daha önce onun psikanalitik çalışmalarına saygı duyan erkek ve kadınların gözünde utandırıcı ve küçük düşürücü bir gülünçlüğe konu olduğunu fark etti. Sadece birkaç sadık takipçisi onunla kaldı. Şimdi hem dışsal hem de içsel dünyası şiddet ve kendi kendine saldırı ile doluydu. Kan nehirlerinin ve bütün doğanın donarak buza dönüşmesinin fantazisini kuruyordu. Aklını yitirdiğini düşünmeye başlamıştı.

Korku, yalnızlık, yabancılaşma ve aşağılanma girdabının ortasında, müthiş cesaret gerektiren bir şey yaptı. Kendi iç dünyasına ve orada üretilen utanç dolu duygular ve fantazilere doğru kendini "düşmeye bıraktı" (Jung, 1963: 179); böylece bu teslim olma eyleminin belki onu daha bütün ve otantik kendine taşıyabileceğini umuyordu.

* Carl Gustav Jung, *Anılar, Düşler, Düşünceler*, Çev. İris Kantemir, Can Yayınları, 2001. (y.h.n.)

İlk başta patlayan ve püsküren dehşet verici görüntüler karşısında şaşkına döndü (bkz. Jung, 2009, özellikle *Liber Primus*). Sonra görüntülerle baş edebileceği bir yöntem geliştirdi: Ortaya çıkan görüntülerdeki şekillerle kendinin aktif diyaloğa girdiğini hayal etti ve dikkatle söylemeye çalıştıklarını dinledi. Fantazilerinin garip şekilleri onun kendilerini tanımasını sağladılar. Ve yok oluş veya psişik ölüm, ya da kendi ego-kişiliğinin dissosiyasyonu yerine, kendini onlarla enteresan diyaloglara girmiş buldu.

Sonunda, yüce bilgeliğe sahip gibi görünen bir şekil onu selamlamaya geldi, Jung ile "nesnel" bir tarzda yüzleşen bu şekil, korkularının ve endişe dolu varsayımlarının önyargılarından bağımsız bir tür kılavuzdu. Philemon diye adlandırdığı bu şekille tanışınca, Jung dedi ki: "Anladım ki, benim içimde yapmayacağım ve niyet etmeyeceğim şeyleri... hatta bana karşı yöneltilmiş olabilecek şeyleri söyleyebilen bir şey var." Philemon, Jung için yaşayan bir varlığa dönüştü. "Onunla bahçede bir aşağı bir yukarı yürümeye" başladı (Jung, 1963: 183).

Bilinçdışında bir akıl ve kılavuzluk kaynağının keşfi, Jung'a daha önce hiç olmadığı kadar bütünlük duygusu verdi. Sonra, içsel imgelerle dolu bu girdaplar döneminin sonlarına doğru bir rüya gördü ve bu biraz daha yardımcı oldu. Bu rüya Jung için her şeyi "yerli yerine oturttu". Jung daha sonra bu rüyanın merkezindeki imgenin bir resmini çizdi ve onu "Sonsuzluk Penceresi" olarak adlandırdı (Jung, 1963: 197-8).

Rüyada kendini kış mevsiminde bir gece vakti karanlık, kurumla kaplı bir şehirde buldu. Yağmur yağıyordu. Liverpool'da olduğunu fark etti. Diğer birkaç İsviçreli de ona eşlik ediyordu. "Gerçek şehre" gitmek yerine, limandan yukarı doğru bir yamaca tırmanıp bir tür platoda yürümeye başladılar:

> Orada kendilerini sokak lambalarının cılız ışığıyla aydınlanmış geniş bir meydanda buldular. Meydana birçok sokak açılıyordu, şehrin birçok mahallesi çepeçevre meydanı kuşatmıştı. Meydanın ortasında yuvarlak bir havuz, havuzun ortasında da bir adacık vardı. Etraftaki her şey yağmurun, sisin, kurumun ve yarı karanlığın etkisiyle doğru dürüst görünmezken küçük ada güneş ışığı altında ışıl ışıl

parlıyordu. Üzerinde tek bir ağaç, kızılımsı tomurcuklarla kaplı bir manolya ağacı vardı. Ağaç gün ışığında duruyorsa da aynı zamanda ışığın kaynağı kendisiydi.

Jung'un yanındakiler havanın berbatlığından yakındılar ama belli ki, ağacı görmemişlerdi. Liverpool'da yaşayan başka bir İsviçreliden söz ettiler ve buraya yerleşmenin şaşırtıcılığını dile getirdiler. Oysa Jung çiçekler içindeki ağacın ve güneşle aydınlanmış adanın güzelliği karşısında büyülenmişti. "Niye buraya yerleştiğini çok iyi anlıyorum" diye düşündü (Jung, 1963: 197-8).

Bu rüya hakkında Jung şunları anlatır:

> Bu rüya benim o sıralardaki halimi temsil etmekteydi. Yağmurun ıslaklığıyla ışıldayan o grimsi sarı yağmurlukları hâlâ görebiliyorum. Her şey son derece nahoş, siyah ve mattı; o sırada öyle hissettim. Fakat ben doğaüstü bir güzellik görmüştüm ve artık bu sayede yaşayabiliyordum. Liverpool "yaşamın havuzu"ydu.

Jung şöyle devam eder:

> Eski bir görüşe göre "karaciğer" yaşamın merkezidir, "yaşamayı da o sağlar".* Bu rüya bir sona erme duygusunu birlikte getirdi. Amacın açıklığa kavuştuğunu görüyordum. Merkezin ötesine geçemezdiniz. Merkez amaçtır ve her şey merkeze doğru yönelir. Bu rüya sayesinde Benliğin esas olduğunu, uyumun ve anlamın arketipi olarak kabul edilmesi gerektiğini anladım. İyileşmenin işlevi burada yatar. Benim için bu iç görüş, merkeze ve bu sayede amaca ulaşmak anlamına geliyordu. Oradan kişisel mitimle ilgili ilk sezgiler su yüzüne çıktı. Bu gözlem olmasaydı, belki de uyumumu kaybetmiş ve çalışmalarımı terk etmeye zorlanmış olacaktım. Freud'la yollarımız ayrıldıktan sonra bilinmez sulara dalmıştım.... Hiçbir şey bilmiyordum, yine de karanlığın içine doğru adımımı attım. Bu olmuşsa ve arkasından da böyle bir rüya gelmişse insan bunu bir lütuf eylemi olarak hissediyor.
>
> (Jung, 1963: 199)

* İng. *live* yaşamak; *liver* karaciğer; *pool* havuz. Jung bu sözcüklerle Liverpool'un adına gönderme yapıyor. (ç.n.)

Jung'un en çok korktuğu kendi yabancılaşmış parçalarına kendini açmak cesaretini bir şekilde bulması, en karanlık ve en dağılmış zamanının tam göbeğinde bulunduğu döneme rastladı. Bu noktada, yok olmaya yüz tutmuş evrensel imgelerden oluşan geniş bir repertuvar içeren derin bilinçdışı kaynaklı yüce bir bilgelik, ona bir rüyada şunları söylemişti:

> Senin bütünlüğünü görebiliyorum... Ve seni buna ikna etmek için, bendeki senin bütünlüğünün imgesini canlılık, güzellik, renk ve ışığın evrensel imgelemi içinde ve hepsini seninle, sadece seninle ilgili olan her şeye sahip ışınsal bir merkez etrafında sunacağım. Ve sen bu kendi çok özel, bireysel, yeri doldurulamaz yaşamının merkezine ne kadar yaklaşırsan kendi berbat kederin de dahil, bana da o kadar yaklaşırsın.

Bu şekilde bilindiğini ve görüldüğünü hissetmek Jung'a Benlik olarak adlandırdığı ruhunda tarafsız "bir bilen" olduğu duygusunu verdi. Sonraları, simya okumaya başladığında, simyacıların ruhun derinliklerinden gözlemleyen bir "göz", pişirilmiş *prima materia*'dan çıkıp parlamaya başlayan göz veya gözler, tarafından görüldükten sonra nasıl değişime uğradıklarını anlattıkları tariflerden ilham almış olmasına şaşmamak gerekir.

Paracelsus'un takipçisi Gerhard Dorn'da, örneğin, Jung (1947: para. 389) şu yorumu bulmuştur:

> Yaşam için, insanın ışığı zayıf da olsa karanlıktaymış gibi içimizde parlar. O bizden çıkartılmak için değildir, nihayet içimizdedir, ötemizde değildir; fakat her Kime aitse, Kim bizim için onun oturacağı yeri lütfederse O'nun ötesindedir ... İçimize o ışığı O yerleştirmiştir ki, biz onun ışığında görebilelim ... Işık... O yüzden gerçek kendi içimizde aranmamalı, bizimle birlikte olan Tanrı imgesinde aranmalıdır.

Jung'un ego-uyumu "kırılmıştı"; fakat bu kırılmışlık aracılığıyla kişiliğin geri planında yüksek bütünlüğün ışığını yakıvermişti. Dante gibi, Cehenneme inişini gerçekleştirmiş, Dis ile karşılaşmış ve ışığa doğru çıkış yolunu tekrar bulmuştu.

JUNG'UN DAHA SONRAKİ BÜTÜNLÜK TANIMI

Jung, daha sonra (1959a) Ruth Topping isimli Chicago'nun önde gelen bir sosyal hizmet uzmanına yazdığı üstü kapalı bir mektupta bütünlük anlayışını detaylandırarak anlattı. Bir Chicago gazetesinde yaptığı bir açıklamayı netleştirmesi istenmişti:

> Yaşamının ikinci yarısında bulunan bütün hastalarım içinde ... Her biri hastalandı; çünkü her yaştan yaşayan dinlerin, takipçilerine verdiklerini yitirmişti. Dini görüşlerini yeniden geri kazanamayanların hiçbiri de gerçekten iyileşmedi.

Miss Topping Jung'un "dini görüş"ü nasıl tanımlayacağını bilmek istedi. Jung şöyle yanıt verdi:

> Dünyanın zihinsel tarihini incelerseniz, insanların hatırlanmayan zamanlardan beri dünyanın bütünlüğü hakkında genel bir öğreti veya doktrine sahip olduklarını görürsünüz. En eskilerden günümüze kadar, bunlara genç insanlara gelecek yaşamlarına hazırlanmaları için öğretilen kutsal gelenekler gözüyle bakıldı. En ilkel kabilelerde de en ileri ve gelişmiş medeniyetlerde de bu böyleydi. Öğretinin her zaman "felsefi" ve "etik" bir yönü vardı.
> Günümüz toplumunda bu ruhani geri plan yolundan saptı. Hıristiyan doktrinimiz ürkütücü derecede tutamağını yitirdi; en çok da artık insanlar onu anlamadığı için. *Onun için de zihnimizin en önemli içgüdüsel aktivitelerinden biri nesnesini yitirdi.*
> Bu görüşler dünyayı bir bütün olarak ele almaktaysa da bireyin bir bütünlüğünü yaratmakta, öyle çok ki, örneğin ilkel bir kabile özgün dini bakışından yoksun bırakılırsa yaşama gücünü yitirir. İnsanlar artık dünyalarında yerleşip kalmıyorlar, bu yüzden uyumlarını yitiriyorlar. Sadece hayatın akışında sürükleniyorlar. Bizim durumumuz da fazlasıyla böyle. Yaşamlarının anlamına duyulan gereksinim yanıtlanmamış olarak kalmaktadır; çünkü *rasyonel, biyolojik amaçlar, insan yaşamının rasyonel olmayan bütünlüğünü ifadeden acizdir.* Bu yüzden yaşam anlamını yitirmektedir. Ceviz kabuğundaki "dini görüş"ün problemi de budur.
> Problemin kendisi birkaç sloganla bastırılamaz. Yoğunlaştırılmış dikkat, çok fazla zihinsel çalışma ve hepsinin üstünde sabır gerektirir ki bu sonuncusu huzursuz ve çılgın zamanımızda bulunabilecek en nadir şeydir.

Bu ifadedeki en önemli cümleleri italik yazdım. İlki şu: "Onun için de zihnimizin en önemli içgüdüsel aktivitelerinden biri nesnesini yitirdi." Jung bu ifadeyle ne demek istemişti? Bu soruyu yanıtlamak için, psikanalitik lisanda bütün içgüdüsel dürtüler, arzular veya duygulara belirli bazı "nesneler" ile "tatmin edilmek" suretiyle bir mana verilebileceğini anlamamız gerekir. Açlık içgüdüsü yiyecek ile, cinsel içgüdü arzulanan cinsel nesneyle, çocuğun sevgiyle bağlanma içgüdüsü güvenilen ve etkileşim kuran anneyle vb tatmin edilir. Fakat kişiliğin içinde ruhani bütünlenme için bir içgüdü mevcutsa ne olur? O zaman bu nasıl tatmin edilir?

Jung, bütün insanların hemen hemen diğer içgüdüler kadar güçlü ve önemli olan bir dini içgüdü ile donatıldığına ve bu içgüdünün "nesneleri"nin dünyadaki bütün yaşayan dinlerin çekirdeğindeki gizemli ve manevi deneyimler olduğuna inanma sonucuna varmıştı. "Fiziksel açlık gerçek bir yemeğe gereksinim duyar, ruhani açlık ise manevi doyuma gereksinim duyar." diye yazıyor Jung (1959b: para. 652). Gerçekte Jung (1959b: para. 653), bütünlük ve birlik içgüdüsünün "temel içgüdülerin en önemlisi" olduğunu söyler. Bununla birlikte bu, çağdaş bilinçlilik anlayışında en az dikkat çeken rolü oynar; çünkü çok daha belirgin iki içgüdünün bulaşına uğramıştır: cinsellik ve güç. Bu yüzden, bütünlük içgüdüsünün "kendini gösterebilmesi için daha yüksek farklılaşmış bir bilinçliliğe, düşünceliliğe, düşünüme, sorumluluğa ve diğer birtakım erdemlere gereksinim duyar" (Jung, 1959b: para. 653). Aksi takdirde bütünlük içgüdüsü dünyevi, materyalist dünyamızda saklı kalacaktır.

Jung'un mektubunda vurguladığım ikinci ifade de şudur: "Rasyonel, biyolojik amaçlar, insan yaşamının rasyonel olmayan bütünlüğünü ifadeden acizdir." Jung'un, Freud ve takipçilerinin bilimsel/rasyonel psikolojilerinden radikal ayrılışının arkasındaki başlıca sav burada bir ceviz kabuğundadır.

"Zihnin biyoloğu" olarak Freud (Salloway, 1979), insan medeniyetinin daha yüksek rasyonel güçleri tarafından, içsel ebeveynler yani Süperego ile, bedenin içgüdüsel dürtülerini ve onların nasıl ehlileştirilip sindirildiğini kapsayan beden/zihin

biyolojik dürtü teorisini ortaya koydu. Göreceğimiz gibi, Freud'unki analitik sol yarım küre baskın bakış açısı iken, Jung'unki 2 No.lu kişiliğinin (bkz. 8. Bölüm) kişisel deneyimi ile onun ağırlıklı olarak sağa dayanan bütün mito-şiirsel yaklaşımıydı. Freud bir dünya konusunda ısrar etti. Jung iki için çekişti.

BÜTÜNLÜĞÜN ANLAŞILMASINA YÖNELİK NÖROBİLİMİN KATKILARI

Jung'un "insan yaşamının rasyonel olmayan bütünlüğü"ne gönderme yapması, dikkatlerimizi nörobilim alanında yakın zamanlarda yapılan araştırmalar ile kendi bütünlüğümüzü oluşturan ve bu kitapta peşine düştüğümüz çift gözlü vizyonun parçası olan iki ayrı "dünya" anlayışımız açısından beynin sağ ve sol yarım kürelerinin göreceli katkılarına çevirmektedir.

Iain McGilchrist

Nörobilim alanında yakın zamanlarda yapılan çalışmaları toplayıp derlediği çığır açan çalışmasında, Iain McGilchrist (2009) sağ ve sol yarım küre tarafından temsil edilen iki dünyayı tanımlamış ve bu iki farklı deney modunu Batı'nın kültürel gelişmesinin son iki milenyumuna ait felsefe, edebiyat, sanat ve bilim alanlarında ifade edildikleri tarzlarıyla ayrıntılı bir şekilde incelemiştir. Sonuç, içinden bakınca kendi tarihimizi, özellikle psikanaliz tarihini görebileceğiniz derin ve aydınlatıcı yeni bir mercek olmuştur. Aslen 2D olan bir filmi adeta 3D gözlükler takarak izler gibi olursunuz.

McGilchrist her yarım küre tarafından gerçekliğe dikkatini vererek farklı yollardan oluşturulan dünyaları tanımlamaktadır. Bu önemlidir; çünkü "verdiğimiz dikkatin tarzı aslında dünyayı değiştirir: Bizler, kelimenin tam anlamıyla, yaratılmakta olan eşleriz" (McGilchrist, 2009: 5).

> Beyin dünyaya katılmak için birbirinden tamamen farklı iki yol izler. Birinde (sağ yarım küre aracılığıyla sağlanır) bireyin canlı, karmaşık, bedene bürünmüş dünyasını, daima tek ve eşsiz varlıkları, sonsuza dek akış halinde, karşılıklı dayanışma ağında, bütünü şekil-

> lendirerek ve yeniden şekillendirerek derinden bağlantıda olduğumuz bir dünya *deneyimleriz*. Diğerinde (sol yarım küre aracılığıyla sağlanır) deneyimizi özel bir yolla deneyimleriz: "temsili" bir sürümdür, statik, ayrılabilen, bağlı fakat aslında parçalanmış unsurlardır, öngörülerin dayandırılabileceği sınıflar halinde gruplanmışlardır. Bu tarz bir seçici dikkat, izole eder, sabitler ve spot ışığı altına taşıyarak her şeyi belirgin kılar.
>
> (McGilchrist, 2009: 31)

Bu ayrı ama bütünleyici bakış açısını kabul ederken, McGilchrist popüler özetlerde yarım küre farklılaşması araştırmalarının içine sokulan basit düalizmden kaçınır, yani örneğin sol yarım küre sözlerle ilgili her şeydir; sağ yarım küre ise görsel imgelerle ilgilidir gibi. Yarım kürelerin her ikisi de hem sözler hem de imgelerle iş yapar; ama bu farklı şekillerde olur. Aralıklı ve çelişen işlevlere bir yer bulmak yerine, beynin iki yarım küreyi insan aktivitesinin bütün spektrumu boyunca birbirini tamamlayarak çalışır ve bizden dünyaya "*bir defada iki yoldan*" katılmamızı isterler (McGilchrist, 2009: 30). Her iki yarım küre de bütün mental süreçlerde etkindir, her biri bütün deneyimimize mutlak surette gerekli katılımı yapar, bu esnada da aralarında uygun bağlantının bulunmasını sağlarlar.

Bununla birlikte, McGilchrist *deney aşamasında* (McGilchrist, 2009: 10) her yarım kürenin dünyayla uzlaşmak veya onu anlamak bakımından kendi yolu olduğunu ve soldakinden daha önce olgunlaşan ve erken çocuklukta "on-line" olan sağ yarım kürenin tür olarak evrimimizde ve gelişmemizde bir tür önceliği bulunduğunu öne sürmektedir. Beyin sapındaki ve limbik sistemdeki primitif merkezlerle çok daha zengin bağlantısı bulunan yarım küre olarak hem ontogenetik hem de filogenetik bakımdan "daha erken" davranıyor gibi gözükmektedir. Dolayısıyla o gerçek *usta yarım küre*dir, sol yarım küre ise onun *temsilcisi*dir.* Ancak tarihsel olarak kısmen son 400 yıllık bilimin derin etkisiyle, sol yarım küre baskın hale geldi ve ustasının rolüne el koydu ve dünya vizyonunun tek "gerçek" olduğunu

* *The Master and His Emissary* (Usta ve Temsilcisi). McGilchrist'in 2009 tarihli eserinin adı. (ç.n.)

iddia etti. Sağ yarım küreye olan bağımlılığını unuttu ve çok daha dengeli ve kapsamlı bir anlayışla desteklenmeyen gerçeklik iddialarında bulundu. Bu yüzden sol yarım kürenin baskın olduğu bir dünyada yaşıyoruz.

McGilchrist beynin sağ yarım küresinin nesneleri parçalar halinde olmaktan çok, bütün halinde görme eğiliminde olduğunu göstermiştir. Nesneleri diğer nesnelerle ilişki içinde bir ortamda gömülü halde görür (McGilchrist, 2009: 49). Dikkati sol yarım küreninkinden daha geniştir ve bütün geştaltın* yapısal görünüşlerini kapsamına alır (McGilchrist, 2009: 4, 46, 60). Bu anlamda daha bütünleyicidir. Sürekli olarak nesnelerde kalıplar arar ve genellikle dünya anlayışı karmaşık kalıpların tanınması üzerine kuruludur (McGilchrist, 2009: 47). Bu yüzden, etraflı bir sonuç ve yorumla erkenden kapanmaksızın, ne olduğu belirsiz birçok olasılığı göz önünde tutabilmek için sol yarım küreden daha büyük bir kapasitesi vardır. Yenilik ve belirsizlik için olan bu müsamaha, hatta tercih, sağ yarım kürenin gerçek anlam üzerine mecaz için tercihi olarak görülür (McGilchrist, 2009: 82). Dünyanın empati, özneler arasılık ve mecaz üzerine kurulu anlaşılırlığına aracı olur ve genellemeler veya kişilik dışı kategorilerden ziyade, nesnelerin bireysel benzersiz örnekleriyle ilgilenir (McGilchrist, 2009: 51).

Bu nedenle, sağ yarım kürenin bir bütün olarak ve bu bağlamda anlamla daha fazla ilgili olması şaşırtıcı değildir (McGilchrist, 2009: 70). Her nerede mecaz, hiciv veya mizah gibi gerçek olmayan bir anlam algılanıyorsa, sağ yarım küre işin içindedir. Buna bağlı olarak şiirin dolaylı, imalı dilini o anlar; oysa sol yarım küre bilimin düz anlamlı dilinde uzmanlaşmıştır (McGilchrist, 2009: 71). Sağ yarım kürenin uzmanlık alanı ise üstü kapalı her ne varsa değinen sözsüz bağlantılardır. O, rüya gören zihin dahil olmak üzere, bilinçdışı zihne aracı olan yarım küredir. Deneyimin üstünlüğüne, yeni olan her şeyin "varoluşuna" öncelik tanır; bu arada sol yarım küre daha hâlâ onları "betimlemek" için çabalamaktadır (McGilchrist, 2009: 50). Bu varoluş söylenemeyen, korku veren, gizem dolu deneyimleri, doğadaki

* Geştalt psikolojisi: biçim ruhbilimi. (ç.n.)

"öteki"yi (McGilchrist, 2009: 56) ve çelişkiyi kapsar. Bütün bunlar, böyle karmaşık ve tam oturmamış deneyimleri, bilinen bir şeye "indirgemek" eğiliminde olan sol yarım küre için çoğu zaman şaşırtıcıdır. Örneğin sağ yarım küre için problem olmayan mistik deneyimler veya okyanus duygusu denen durum, sol yarım küre tarafından savuşturulabilir veya yorumlanabilir.

Sağ yarım kürenin duygu, bedensel deneyimlere ve beden imgesi ya da "benlik kavramı" denilen şeye daha yakın bir eğilimi vardır. Duygusal deneyimlerle ilgili eski bir korteks altı sistem olan limbik sistemle daha çok bağlantılıdır. Aynı zamanda sol yarım küreye göre hipotalamus-hipofiz ekseni (beden ile duygu arasındaki nöroendokrin arayüz) gibi diğer korteks altı merkezlerle de bağlantısı daha iyidir. Bundan dolayı otonom sinir sisteminin ve buna bağlı olarak beden temelli duygusal deneyimin bilinçdışı işlenme ve düzenlenmesiyle daha çok ilgilidir (McGilchrist, 2009: 58-9). Kısacası, bedenleşmiş olarak benliğe derinlemesine bağlıdır. Yalnız sağ yarım kürenin bütün beden imgesi vardır (McGilchrist, 2009: 66). Yüz ifadesini, prozodiyi, jestleri ve iletişimin sözel olmayan yönlerini yorumlayan sağ yarım küredir (McGilchrist, 2009: 59); buna çocuğun anne yüzüyle etkileşim sonucu oluşan erken kimlik duygusu da dahildir (McGilchrist, 2009: 60). Sağ yarım küre daha erken olgunlaşır ve sola kıyasla "erken çocukluktaki zihinsel işlev gelişmesinin ve sosyal, empatik varlık olarak benliğin hemen her yönüyle" daha fazla ilişkilidir (McGilchrist, 2009: 88).

Duygusal yaşamla ilişkisi, sağ yarım kürenin neden aynı zamanda müzik deneyimimize aracılık ettiğini açıklar. Müziğin temeli bedende olduğundan ve böylece duyguyla iletişimde bulunduğundan, doğal olarak sağ yarım küre tarafından desteklenir. Ritmin, armoninin (McGilchrist, 2009: 75) ve bir melodinin akışı içindeki tek tek notaların ilişkisinin algılanmasına katılan sağ yarım küre olmadan müziği "duymak" olanaksızdır: "Müzik tamamen ilişkilerden, 'arada bulunuş'tan oluşur" (McGilchrist, 2009: 72).

Sağ yarım küre nesneleri bu koşullarda görüp onları çevreleyen her şeyle bütünsel geştaltlar halinde ilişkide olurken

(McGilchrist, 2009: 49) sol yarım küre nesneleri o koşullardan çıkartıp onları "parçalar" halinde analiz eder, bu parçalar için düzanlamsal lisanda tanımlanabilir şekilde sözcükler belirler ve kategoriler halinde düzenler. Zihinsel yaşamımızın belirgin ve daha bilinçli elemanlarına daha sıkıca bağlı olarak (McGilchrist, 2009: 71), öncelikle ne bildiği ile ilgilidir, öte yandan sağ taraf ne deneyimlediği ile ilgilidir (McGilchrist, 2009: 78).

"Soyut kavram" yarım küresi olarak (McGilchrist, 2009: 50) sol yarım küre dünyayla arasındaki mesafeyi koruma eğilimindedir, bu da giderek psikolojik mekanizma ile daha fazla parçalanmış, bağlamından ayrılmış bir dünyaya yöneltir (McGilchrist, 2009: 6); fakat bu aynı zamanda nesnelerin nasıl çalıştığı hakkındaki bilginin, işlevsel güç ve kontrol amaçlarıyla onları kullandığı çok güçlü bir dünyadır. Medeniyet, sol yarım küre ve onun dilinin katkıları olmasa, asla var olamayabilirdi:

> Sol yarım kürenin faaliyeti ile berraklık ve değişmezlik değerleri eklenir; bizim dünyayı kontrol etmemizi, manipüle etmemizi ve kullanmamızı mümkün kılan da budur. Bu amaçla dikkat yönlendirilir ve odaklanır; bütünlük parçalara ayrılmıştır; saklı olan açığa çıkmıştır; lisan seri analizin aracı olmuştur; nesneler sınıflanmış ve tanınır olmuştur. Duygu bir tarafa bırakılmış ve yerine bilişsel soyutlama konmuştur; bilinçli zihin durumu katlanılır kılmak üzere getirilmiş; düşünceler sözlerle ifade edilmek üzere sol yarım küreye gönderilmiş ve mecazlar geçici olarak kaybedilmiş veya askıya alınmıştır; dünya şimdi statik ve hiyerarşik bir düzende yeniden temsil edilmektedir. Bu bize dünyayı daha kararlı bir yer haline getirecek bilgiye sahip olma imkânını verir; ama o doğal özelliklerini yitirmiş ve bağlamından ayrılmış bildiği ne varsa terk eder.
>
> (McGilchrist, 2009: 195)

Gerçek Bütünlük

Bu tanımlamalardan, bütünlük deneyiminden sağ yarım kürenin sorumlu olduğu sonucunu çıkartabiliriz. Jung ve diğerleri tarafından tarif edilen bütünlük "arayışı", basitçe sağ yarım kürenin, çocuklukta lisan ve konuşma becerisi (ve sol yarım küre baskınlığı) edinilir edinilmez arkada bırakılmış olan

deneyim dünyasına geri dönüşünün arayışıdır. (Bu Freud'un regresyon teorisine, yani bebeklik ve çocukluğun farklılaşmamış erken evrelerine geri dönme arzusuna benzetilebilir.) Ama hal böyle değildir. Amaçladığımız gerçek "bütünlük" yarım küreler *arasındaki*, yani dünyalar farklılaştıktan *sonra* aralarındaki dengeyi kapsar (bkz. McGilchrist, 2009: 195).

McGilchrist şu durumların altını çizmektedir:

> Sağ yarım küre dünyanın ayrılıştan önceki haliyle ilgilenmektedir, sol yarım küre tarafından yeniden temsil edilmeden önce, bölünme ve analiz yüzünden başka bir şeye dönüştürülmüştür. O, sağ yarım kürenin bağlantısı değildir; çünkü hiçbir zaman ayrılmamıştır, bir sentez yapmaz; çünkü hiçbir zaman parçalara bölünmemiştir, tamamlanmaz; çünkü hiç bütünden daha azı olmamıştır.
>
> (McGilchrist, 2009: 179)

Jung'un tanımladığı ve insan ruhunda evrensel olarak "özlemi çekilen" bütünlük deneyimi, sol yarım küre tarafından aracılık edilen bölünme ve farklılaşmayı *izleyen* bir bütünlüktür. Sağ yarım kürenin bütünsel deneyim dünyasında başlayan şey, "sol yarım kürenin dünyasına işlenmek için 'gönderilir'; fakat yeni bir sentezin yapılabilmesi için sağ yarım kürenin dünyasına geri döndürülmelidir" (McGilchrist, 2009: 195). Bu gerçekleştiğinde nesneler yeniden anlamlı derecede canlılık kazanır. Bir zamanlar farklılaşmış olan parçalar, aynı bir müzisyenin pratik yaparken bir müzik eserinin bazı kısımlarını, gösteride tekrar birleştirmek üzere kesip ayırması gibi tekrar bütünün kapsamına girerler (McGilchrist, 2009: 195).

İnsan ruhunun bunu yapmamıza olanak veren bu becerisi, der McGilchrist, *yaratıcı hayal gücünün becerisi*dir. Bölünmüş beyin hastalarının hayal kurma ve rüya görme alanında sıkıntıları vardır. Onlar yarım küreler arasında "bilgiyi ileri geri geçirme" becerisinden yoksun gözükmektedirler:

> Sağ yarım kürenin deneyimi "paketinden çıkarıp açmak" için sol yarım küreye ihtiyacı vardır. Wordsworth'un* şiir sanatını "sükûnetten

* William Wordsworth: 1770-1850 yılları arasında yaşamış Romantik dönemin önde gelen İngiliz şairi. (ç.n.)

> yeniden toplanan coşku" olarak tanımlaması, bunun sadece ünlü bir yansımasıdır. ... Benzer olarak kavrama öncesi ani korku algısı ancak sol yarım kürenin yardımıyla din olgusuna evrilebilir: Bununla birlikte, süreç burada kesilirse, kişinin elinde sadece teoloji, sosyoloji veya içi boş ritüel kalır: Başka bir şey. Öyle gözükmektedir ki bölünme işi sol yarım küre tarafından yapıldıktan sonra, yeni bir birleşme aranmalı ve bunun olabilmesi için süreç sağ yarım küreye geri dönmelidir ki, yaşayabilsin.
>
> (McGilchrist, 2009: 199)

Bir bütünlük deneyimi Hegel işleminin üç parçalı sonucudur (tez-antitez-sentez) ve McGilchrist ruhtaki bütünlenme ve birleşme güçlerinin bölünmek isteyen güçlerden çok daha kuvvetli oldukları hususuna açıklık getirmektedir:

> Bölünme (sol yarım küre) ve birleşmenin (sağ yarım küre) prensipleri arasında, en nihayetinde birleşme lehinde gelişecek bir asimetri bulunmaktadır. Heidegger güzelliğin, armonik bir birleşmenin bağlanmışlığında keskin sınırlarla ayırt edilebilen zıtlıkların sükûn bulmasında yattığını gözlemlerken yalnız değildi. Bölünmenin birleşmeyle nihai olarak bir araya gelmesi gereksinimi, yaşamın bütün alanlarında önemli bir prensiptir; yalnızca iki zıt prensibe duyulan gereksinimi değil, aynı zamanda onların zıtlıklarının en sonunda armonize olmasına duyulan gereksinimi de yansıtır.
>
> (McGilchrist, 2009: 200)

Travma ve Bütünlük Karşıtı Savunmalar

McGilchrist'in zorlu araştırması okunduğu zaman, şu net olarak anlaşılır ki işlev gören bir sağ yarım kürenin (bazen "duygusal beyin" olarak adlandırılır) bulunmaması, bizi duygusal yönden fakirleşmiş kılabilir. Sağ yarım küre merkezi olarak duyguların sinirsel işlenmesi ile ilgilidir; buna duygusal düzenlemenin sinirsel devresi de dahildir. "Kederi gözyaşlarıyla ifade etmek" şeklindeki eşsiz insani beceriye aracılık eder (McGilchrist, 2009: 61) ve genel olarak sağ yarım küre kederle daha fazla, öfkeyle daha az uyuşur.

İnkârda uzmanlaşmış gözüken sol yarım kürenin aksine (McGilchrist, 2009: 85), sağ yarım küre duygusal olarak daha

"yetkin"dir, acı çekme ve gerçek bir duygusal ağrıyı etraflıca inceleme ile ilgilidir; bu, travmayı derinlemesine çalışmanın önemli bir kısmıdır. " 'Doğada bu katı kalpleri yapan herhangi bir neden var mıdır?' diye Lear haykırdığında, bir açıdan evet diye yanıt verebiliriz, bu, sağ prefrontal beyin korteksi kaynaklı bir kusurdur" (McGilchrist, 2009: 86). Başka bir deyişle, sağ yarım küre yaralanması, ilkel savunmalara, bu da sırasıyla "kalbin katılaşmasına" ve bu sertleşme sonucu katılaşmış benlik şemaları ve içsel parçalanmalarla giden çeşitli psikopatolojilere yol açar. Bedensel imaj bozuklukları (sağ yarım küre harabiyeti) derin rahatsızlık veren hastalıklara, örneğin vücut dismorfisi ve anoreksiya nevroza gibi durumlara neden olur (McGilchrist, 2009: 66). "Bedene bürünmüş benliğin kısımlarını fark etme kapasitesinin yokluğu daima sağ yarım küre hasarı ile ilgilidir" (McGilchrist, 2009: 68).

Dahası, McGilchrist'in açıklığa kavuşturduğu üzere, sadece sağ yarım küre hasarı değil, sol ile bağlantının da yokluğu söz konusudur ki, bu psikopatolojinin bazı formlarını açıklar. Aleksitimia'da (duygular için sözcük olmaması) örneğin, "problem (uyarılmış) sağ yarım kürenin bilgiyi sol yarım küreye iletememesinden kaynaklanmaktadır" (McGilchrist, 2009: 62). Ve yine McGilchrist'in belirttiğine göre, ciddi depresyonun, sağ yarım küre lehine, göreceli yarım küre asimetrisi ile ilgili olduğu gösterilmiştir (McGilchrist, 2009: 84).

Bu bulgular özbakım sistemi olarak tanımladığım savunmalar için nörolojik bir temel varlığını düşündürmektedir. Buradan şu çıkarıma varabiliriz: Dissosiyasyonla ilgili savunmalar ya bir şekilde yarım küresel bütünleşmeyi engellemekte ve böylece yarım küreler arası ideal ileri geri "akışı" kesintiye uğramakta ya da aslında dissosiyasyon sağ yarım küreyi zarara uğratmakta; belki bu da sağ yarım kürenin mesajları beynin daha yukarı merkezlerine iletmesini sağlayan normal dolaşımı engellemektedir.

Allan Schore

Peki, o zaman bu nörolojik etkiler beyin düzeyinde nasıl gerçekleşir? Çocuğun erken dönemdeki travmatik deneyimle-

rinin (ve bunu izleyen dissosiyasyonun) merkezi sinir sistemi üzerindeki etkisi ve bunun bütünlük karşıtı savunmalara yol açan mekanizmaları nelerdir?

Bu sorulara yanıt ararken, psikolojik spektrumdan nörobiyolojik olana, konuyla ilgili bulguları bir araya toplamış olan Allan Schore'un son derece kapsamlı araştırmasında hazine değerinde bilgiye rastlıyoruz. Schore'un üç majör kitabı (1994, 2003a, 2003b) ve sayısız makalesi travmayı izleyen ve genellikle zihinsel süreçlerin (düşünceler, duygular, hatıra ve kimlik) ayrılması olarak tanımlanan dissosiyasyonun kaçınılmaz olarak beynin bütünleyici işlevini ve özellikle sağ yarım küreninkini ("duygusal beyin") genelde nasıl karıştırdığını tekrar ve tekrar belgelemektedir (bkz. Schore, 2011).

Schore vardığı bu sonucu, bağlanma teorisi ile ilgili yakın zamanlarda yayınlanmış çok sayıdaki araştırma bulgularına dayandırmaktadır. Bu yayınların bir yanda travma ve dissosiyasyonun psikodinamik teorisiyle diğer yanda ise güncel nörobiyolojik bulgularla birleştiren ne tür kanıtlar sunduğunu göstermektedir. Bazen "Amerikan Bowlby"* diye de adlandırılan Allan Schore, Bowlby'nin bağlanma teorisinin güncel psikanalitik gelişimsel psikolojinin merkezindeki doğru yerine yerleştirilerek yeniden canlandırılmasına yardım etmiştir. Yüzlerce araştırmanın sonuçlarını yayınlayan Schore, erken bebek-anne bağlanma ilişkisinin bakış, prozodi ve dokunma gibi ince, sözel olmayan davranışlar da dahil olmak üzere, bebek beyninin limbik sisteminin ve sağ yarım kürenin erken organizasyonunu doğrudan etkilediği konusunda güçlü kanıtlar sunmaktadır (Schore, 2003a: 73). En uygun bebek-anne bağlanması deneyimleri "çift duygusal düzenleme" oluşturur (Schore, 2003a: 64ff); daha sonra bu deneyimler çocuğun benlik düzenleyici kapasitesi olarak içselleştirilir. Aksine, güvensiz ve düzensiz bebek-anne bağlanması deneyimleri, etkin gelişimde bir duraklama ve duygusal benlik düzenlemesinde kapasite azalması ile sonuçlanır (Schore, 1994: 373).

* John Bowlby: 1907-1990 yılları arasında yaşamış İngiliz gelişme psikoloğu ve psikiyatrist. Bağlanma teorisini ilk ortaya atan kişidir. (ç.n.)

Schore'un bakış açısına göre, travmanın nedenleri doğrudan doğruya, negatif duygu durumlarının interaktif modülasyon ve düzenlenmesi için anneyle duygusal yankılanmaya güvenen bütünüyle bağımlı bebekle ilgili eksik *ilişkisel olaylarda* aranabilir; bebek yoğun korku dolu aşırı uyarılma durumunda kalır, bu da dissosiyasyon durumlarına ve dolayısıyla gelişmekte olan sağ yarım kürenin olumsuz etkilenmesine yol açar. Travmatik bağlanma deneyimlerinden kaynaklanan yoğun aşırı uyarılma ve korku durumlarının, büyümenin kritik dönemleri boyunca, gelişmekte olan sağ beyin üzerinde zarar verici etkisi vardır ve sonuç düzenleyici duygusal durumlarla ilgili limbik-otonom dolaşımda kalıcı bozulmadır.

Böylece, *bebek ve bakım veren arasındaki erken bağlanma deneyimleri beynin*, özellikle baskın olan ve yaşamın ilk 18 ayında "çevrimiçi" bulunan sağ yarım kürenin *gerçekten gelişmesini şekillendirir.* Sağ yarım küre aynı zamanda beyin sapı ve limbik sistemdeki ilkel duygusal merkezlerle, aynı zamanda aşırı veya zayıf uyarılma durumlarını düzenleyen otonom sistemle de daha doğrudan bağlantılıdır. Sağ yarım küre beyin sapıyla, dolayısıyla vücut ile ve aynı zamanda bilinçdışı ile bu kadar zengin bir bağlantı içinde olduğu için büyüyen çocuğu çarpıcı duygusal deneyimlere bağlayan ve "yapıştırıcı" olarak hizmet verip saklı benlik sistemini, "insan bilinçdışının biyolojik ana maddesini", bir arada tutan sağ yarım küredir (bkz. Schore, 2011: 81; Schore, 2003b: 276). Sağ yarım kürenin tamamlayıcı işlevleri tarafından sağlanan "yapıştırıcı" olmasa kişinin tutunma duygusu dağılıp gider. Bütünlük karşıtı savunmalar olayı devralır ve bunlar da ya bütünlenmeye direnç gösterir ya da daha uzun süre katlanılamayacak daha erken bir bütünlenmeyi aktif olarak parçalarına ayırırlar.

Schore, bunu takip eden travma ve dissosiyasyonun etkilerini erken şekillenmekte olan sağ yarım kürede, "daha yüksek" orbito-frontal korteks de dahil (bkz. Schore, 2009: 9) lokalize etmeye meyilli ise de açıkçası erken travmanın iki taraflı olumsuz sonuçları vardır. Benim kendi deneyimime göre Ferenczi (1988), Winnicott (1949), Corrigan ve Gordon (1995) gibi di-

ğerlerinin çalışmaları ile de doğrulandığı üzere erken travma öyküsü olan ilerlemiş yaşta birçok çocuk duygusal ve bedenlenmiş benliklerinden hızla "daha yüksek" rasyonel zihinsel işlevlere (sol yarım küre) sıçrayıp orada travmatik deneyimlerinin tüm etkisini kontrol edebilmiş ve/veya inkâr (Schore, 2003a: 73) edebilmiş ya da ona alternatif "yorumlar" getirebilmişlerdir. McGilchrist'in de belirttiği üzere, sol yarım küre inkâr yarım küresidir (McGilchrist, 2009: 85).

Schore'un bulguları bu hipoteze kısmen destek vermektedir:

> Dissosiyasyon subkortikal mekanizmalarla tetiklenmekteyse de daha yüksek kortikolimbik merkezler tarafından denetlenir. Patolojik dissosiyasyon, dissosiyasyonla ilgili yanıtın başlatılması ve sonlandırılmasını düzenleyemeyen, etkisiz bir frontolimbik sistemin ürünüdür. Daha ziyade, uzun süreler boyunca engellenmemiş aşağı subkortikal merkezler, özellikle sağ amigdala, dissosiyasyon yanıtını yönetir.
>
> (Schore, 2009: 15)

Böylece, özbakım sistemi açısından, içten gelen olumsuz suçlamaları ve kendilerini taşıyan içselleştirilmiş "nesneleri" açıkça dile getiren zalim içsel "sesler" sol yarım küreye ait olumsuzluk yüklü içsel nesneler olarak gözükebilirler. Çocuğun deneyiminin utandırıcı "yorumlarıyla" iç dünyasına zulmederek, amigdala yönetimindeki dissosiyasyon yanıtını aşırı uyarmaya devam ederler (sağ yarım küre), bu arada daha yumuşak deneyimler tarafından düzeltilmeyi de engellerler. (Her kim travmazedelere olumlu, rahatlatıcı yorumlar sunarak yardım etmek istemişse, bu beyhude gerçekle yüz yüze gelmiştir.)

Özbakım sisteminin olumsuz içe atımları, "daha yüksek" sağ yarım küreye ait ilkel arketipsel enerji ve etkilerle travmazedeye eziyet eden içsel "nesneleri" temsil ediyor olabilirler. Belki sol yarım küre tarafından kişiselleştirilir, "evrenselleştirilir" ve "zihinseleştirilir" iken, marş komutlarını (tabiri caizse) daha yüksek sağ orbito-frontal yarım küredeki bellekte kodlanmış örtük işlemsel anılardan alırlar. Anladığım kadarıyla bu, içsel nesnelerin, özbakım sisteminin içsel dünyasına ya korku salan ya da kutsa-

yan şeytani doğasını açıklayabilir. Her şekilde, dissosiyasyonun mekanizması, beynin iki taraflı bölünmesini kullanıyor olmalıdır. Bu fikre dolaylı destek Francine Shapiro'nun (2001) EMDR (eye movement desensitization and reprocessing – göz hareketleriyle duyarsızlaştırma ve yeniden işleme) tedavisinden gelmektedir. Bu yöntem, PTSD* hastalarında dissosiyatif materyalden kurtulma sırasında, her iki yarım küreyi (göz hareketleri, tonus veya taping) uyararak etkin bir iyileşme sağlamaktadır.

Allan Schore'un araştırması yalnız etiyolojinin anlaşılmasını sağlamak açısından değil, aynı zamanda bu bölümde açıkladığımız bütünlük karşıtı savunmaları *yok etme* aşamasında terapist ve hasta arasında "sağ beyinden sağ beyine" iletişimin (Schore, 2003b: 263; 2011: 78) önemini vurguladığı için de önemlidir. Beyin dokusu yumuşak ve esnek olduğundan, bu tamir mümkündür. Fakat bu, içgörüden (sol) ziyade bedendeki deneyime (sağ); teknik sözcük dağarcığından ziyade mecaza; soyutlamadan çok deneyimin ayrıntılarına bütün dikkati vermeye; geçmişten çok şimdiki ana; hastanın belirgin anılarından çok dolaylı rüyalarına ve diğer hayal ürünlerine; hastanın ayrılmış ruhundan çok psikanalitik eşler "arasında" ortaya çıkan çelişkili "potansiyel mekân"a bağlıdır.

Benim çalışmamın aşağıda sunulan klinik örneğinde yaratıcı ve oldukça eğitimli profesyonel bir hanım, geçmişindeki sancılı bir anı çevresinde gelişmiş bütünlük karşıtı savunma etkisini göstermektedir. Aynı zamanda, psikoterapi sürecine katılan bir tanığın da yardımıyla, bu deneyime eşlik eden kısmen bilinçdışı duygular yeniden bütünlenirken bu savunmaların dönüşümünü de göstermektedir. Nihayet, sonuca götüren bir rüya, sıklıkla bütünlük deneyimi için bir belirteç olan "daha fazla bir şey"i ortaya koyacaktır, aynı Jung'un Liverpool rüyasıyla deneyimlediği gibi.

CYNTHIA VAKASI

Benim taktığım adıyla "Cynthia", önceki analisti Alzheimer hastalığına yakalanıp vefat ettikten sonra bana başvuran ellili

* PTSD: Post-traumatic stress disorder (Travma sonrası stres bozukluğu). (ç.n.)

yaşlarında boşanmış bir kadındı. Cynthia yıllarca biyoenerjik analizde uzmanlaşmış bu yumuşak başlı, babacan adamla çalışmıştı. Anlaşılacağı üzere, onun ölümüyle depresyona girmişti; çünkü o kendisine çok yardımcı olmuştu ve hasta içten içe ona ve yaptığı işe hayranlık duyuyordu. Analize otuzlu yaşlarındayken, kocasının başka bir kadınla ilişkisi olduğunu öğrendikten sonra başlamıştı. Onun sadakatsizliğinden cinsel kısıtlamaları (kullandığı sözcük "frijid" idi) yüzünden kısmen kendisini sorumlu tutuyor ve bununla ilgili bir şeyler yapması gerektiğini yoksa evliliğinin kalıcı olarak dağılacağını düşünüyordu.

Cinsel yanıt sorunu, sadece kısa bir dönem uygulanan ve bedenleşme üzerine yoğunlaşılan biyoenerjik analizle çabucak su yüzüne çıktığı için analistine minnet duyuyordu. Bu tedavinin yardımıyla sağlıklı, zevk veren duygularına karşı geliştirmiş olduğu birçok kısıtlayıcı savunmalarından kurtulmuştu. Ancak yıllar geçtikçe çok sonra evliliği de sona ermişken hızla yaşlanan, sadakatle bağlandığı analistine neden hâlâ gitmekte olduğunu sorgulamaya başladı. Sonra da o ölünce büyük bir keder ama aynı zamanda çelişkili olarak büyük bir rahatlama duydu. Bu da ona benzer bir duygu karışımını yıllar önce babasını kaybettiğinde de deneyimlediğini anımsattı. Bunun irdelenmesini istiyordu.

Çalışmamız başlayıp da kişisel öyküyü aldıktan sonra, Cynthia'yı rüyalarını hatırlaması ve bunları düşündürdükleri ve hissettirdikleri ile birlikte bir deftere kaydetmesi yönünde cesaretlendirdim. Kendisini de şaşırtarak her gün düzenli rüya görmeye başladı ve bilinçdışının ona sunduğu karşısında hayrete düştü.

> Eski bir sevgilimle birlikte yataktayız, deli gibi öpüşüyoruz. Tavandaki bir avizeden mor bir duman çıktığını fark ediyorum. Bunun öldürücü olabileceğinden korkuyorum ama emin değiliz. Gitmeye hazırlanıyoruz. Sonra 7 ile 17 yaşlarım arasındayken yaşadığımız çocukluk çiftlik evimizin yakınlarında araba sürdüğümü görüyorum. Direksiyonu bulamıyorum; ama araba adeta kendi kendine gidiyor ve doğru benim eski evime yöneliyor, yavaşlıyor ve evin

önündeki özel araba park yerine yanaşıyor. Arkamızdan başka bir araba izliyor. Birden siyahlar giymiş bir grup adam diğer arabadan aşağı iniyor. Bana sivri dartlar fırlatıyor ve tehditkâr bir şekilde benimle alay ediyorlar. Arabanın etrafını çeviriyorlar ve ben inemiyorum. Anlaşılıyor ki öyle veya böyle beni alacaklar.

Cynthia'nın (kendi ifadesiyle) bu "garip" rüyayla ilgili birkaç çağrışımı vardı. Eski sevgilisiyle ilgili öyküsünü, cinsel sorunlarını vb birlikte gözden geçirdik. Cinsel açlık ile ölümcül olabilecek bir şeyden korkunun rastlantısal birlikteliği, önceki cinsel kısıtlamalarına işaret ediyordu; ama rüyadaki cinsel hazzın neden yaşam-ve-ölüm tehdidi ile bir araya geldiğini anlamadık. Dumanların kaynağı tavandaki avizeydi, normal olarak bir ışık veya bilinçlilik kaynağıydı. Acaba ölüm tehlikesi ile birlikte olan cinsel bir şey bilinç yüzüne çıkıyor olabilir miydi? Ya siyahlı adamlar neydi? "Mafya" figürlerine, bir çeteye benzedikleri dışında hiçbir bağlantı kuramıyordu; bu bir şekilde arabadan inmesinin engellenmesi ile de bağlantılı olmalıydı.

Onunla oturup kafa yorarken "otomatik pilotlu araba"nın ne olduğunu "bilip bilemeyeceğini" sordum, bilmiyordu. Egosu tarafından bilinmeyen ama bilinçdışı için önemli ve muhtemelen çocukluğunun kayıp bölümünün iyileşmesi ile ilgili olabilecek potansiyel bir bütünlük için de önemli olarak, araba bir tören havasında, herhangi bir *niyetle* veya bir yönde kendi kendine gidiyordu. Bu kayıp kısım her ne idiyse, tahminime göre, otomatik arabanın onu alıp getirdiği bu çocukluk evinde siyahlı adamların karşılaşmasını istemedikleri korkunç bir tehdit olmalıydı.

Bu kurgusal düşüncelerimden ona bahsettim ama bunlar hiçbir yere götürüyor gibi değildi. Sonra daha fazla odaklandığım bir anda, Cynthia'ya *bu evde içinde bir parçanın bana söylemesini istemediği, eğer herhangi bir şey olduysa, ne olmuş olduğunu* sordum. Bir süre boş boş baktı, sonra utanç ve farkındalıkla kızardı. Aşağıdaki öykü böylece su yüzüne çıktı:

10-11 yaşlarında olduğu dönemle başladı. Pazarları annesiyle birlikte kiliseye giderlerken, babası odasına gelir ve ona geçtikleri haftadaki kötü bir davranışını hatırlatır. Sonra çocu-

ğun pantolonunu indirir, poposuna şaplak atar, bu ritüelin babasını uyardığı aşikârdır. Bu yıllarca, adet gördükten sonra bile, Cynthia babasını durdurana kadar sürer.

O seansta bunun hakkında konuşurken bunun kendisi için ne anlama geldiğinin tüm şokunu hiçbir zaman gerçekten hissetmesine izin vermediğini fark etti. Bu ritüel şaplakların anlamını entelektüel olarak bilse de bu olayların duygusal darbesini, utanç dolu anıların içinde gömülü *kötü duygu*nun, bilinçli anıyla bağlantı kurduğu bu ana kadar deneyimlememişti. Bu olay, analizinin güvenilirliğini ve kapsayıcılığını hissettiği, sonra da rüyada otomatik pilota bağlı "aracının" onu suç mahalline taşırken arkasını kolladığını fark ettiği sırada gerçekleşmeye başladı. Bu bütünleyici eylem, siyahlı adamlar için çok fazlaydı; onlar ruhtaki bütünleyici olmayan güçler olarak, daha fazla bağlantı kurmayı engellediler.

Cynthia bir anda utanç ve öfke ile dolup taşmış hissetti. O kadar ihanete uğratılmış hissediyordu ki! Küçük bir kızken hayran olduğu babası vardı burada. Yakışıklı teatral babası; yerel bir tiyatroda oynar, birçok ana rollerle sahne alır, yaz akşamlarında verandada ona tiyatro oyunları okur ve hafta sonları şehirde ufak tefek işler için dolanırken onu "arkadaş" olarak yanında götürürdü. Bunu ona nasıl yapmış olabilirdi! Ve yara alan sadece babasıyla olan ilişkisi değildi. Kişi olarak bütün var oluşunun devamlılığı içinde kocaman bir çatlak açılmıştı. Şimdi o yaşamında majör bir kesinti barındırıyordu... "Kesintiye uğramış kız" dedi.

Şaplaklar ritüele dönüşmüştü. Sonra babası ondan aynı şeyi kendisine yapmasını istemiş, o da onu reddetmişti. Daha sonra, ölmeden hemen önce, babası şaplakların bahsini açmış, onun da bundan hoşlanıp hoşlanmadığını sormuştu. Cynthia ona karşı tiksinti ve öfke hissetmiş; fakat bunu gösterememişti. "Hayır" deyip odayı terk etmişti.

Çocukluk sırrının bu keşfi, rüyadaki siyahlı adamlar belli ki hatırlanmak istenmiyorlardı; karanlığa gömülü çocukluk anıları için önünde koca bir alan açmıştı. Cynthia bundan sonra ne kadar yalnız olduğunu, kendine ve arkadaşlarına karşı nasıl

yabancılaştığını, anne ve babasından ne kadar uzak hissettiğini, çayırlarda, yolun karşı tarafındaki eski bir değirmene doğru nasıl yalnız başına yürüdüğünü ve bazıları tarafından bütün bunlara adı konmamış bir keder ve melankoli anlamı yüklendiğini şimdi hatırlıyordu. Her şey yanlış hissettiriyordu. Bundan sonra nasıl olup da akşam yemeğine inebildiğine şaşıyordu. Şimdi bir şekilde lekelenmiş, kirletilmişti, acı dolu bir özlemle doluydu. Çocukluğunun sonuydu bu.

Bu seansın sonrasında ve travmatik olayın açıklamalarını sürdürürken, hastam gece birdenbire endişe ile dolduğunu, korunmasız, kolayca yaralanabilir ve çok genç olduğunu hissetti. Tekrar küçük bir kız gibi, berbat bir şekilde incinmiş olma hisleri, kendinden tiksinme ve sonra babasına karşı büyük bir öfke, önceki analisti tarafından yıllarca iyi bir bakıma alındığı halde hiçbir zaman bu noktaya gelememiş olmasından dolayı kendisine karşı kızgınlık gibi hisler arasında gidip geliyordu.

Cynthia dissosiyasyonun düğümünü açıyor ve kendinin, daha önce olduğunu bildiği kişinin bir tür "ölümüne" maruz kalıyordu. Philip Bromberg (1998: 173), bunun yol açtığı özel bir tür keder için şunları yazıyor:

> Dissosiyasyon... Travmanın isabet ettiği kişinin benliğinin var oluşunu etkin bir şekilde ama en azından geçici olarak yok eder, bu anlamda bu bir "sözde ölüm"dür. Bağlantıların yeniden kurulması, yaşama geri dönüş, yas tutanlarınkine benzemeyen bir acıya yol açar. Yaşama dönüş, ölümün farkına varma ve onunla yüzleşme anlamına gelir; basitçe gerçek kişi olarak birinin erken nesnelerinin ölümü değildir; ama o nesnelerin birleşmiş olduğu benliğe ait durumların ölümüdür. Bu kedere eşlik eden acı ileri derecededir, yaşam deneyimlerinin en sancılılarındandır. Ondan kaçınmayı sürdürülebilmenin karşılığı olan psikolojik bedel öyle yüksektir ki bunun böyle olduğunu varsayabilmekteyiz.

Aktarım süreci devam ederken Cynthia benim cebime sığacak kadar ufalabilmeyi ve tarafımdan her yere taşınabilmeyi dilediğini bildirdi. Bir süre için seansların sıklığını arttırdık. Katlanılmaz anıdan kendini soyutlamaya zorlanan içindeki o küçük kayıp kızın sağlıklı bağımlılık duygularını hissetmek için

kendine izin verdi. Bu etraflıca çabalama dönemi birkaç ay daha sürdü. Çok fazla keder, üzüntü ve kendi tüm hayatını yaşayabilmek için doğrudan daha katı bir çözüme yöneltilen yeni bulunmuş bir saldırganlık vardı. Yavaş yavaş diğer duygular, iyi duygular ve depresyondan kurtulma duygusu su yüzeyine çıktı. Acı dolu özlem yok oldu. Artık uyumak için iki kadeh şaraba ihtiyacı kalmamıştı.

Rüya arketipik savunmaların (siyahlı adamlar) işleyişini tanımlar. Bunlar ruhun bütünleyici olmayan ve bazı kısımları çok ağrılı olduğu için hastayı yaşam öyküsünün bütünlüğünden koparmaya çalışan faktörleridir (bkz. 3. ve 9. Bölüm). Bunlar "bütünlük karşıtı" savunmalar sunarlar ve deyim yerindeyse, içe dönük saldırganlıktan oluşurlar, bu saldırganlık Cynthia'nın ergenliğindeki gerçek nesneye yönlendirilemez. Ruhun erken travmayı nasıl tekrarladığını gösterirler. Babanın ihaneti şimdi kendine ihanete dönüşür, yani onun bir parçası kendi içsel aldatıcısı, kendi içsel antagonisti olmuştur. "Siyahlı adamlar" onu bırakmayacaklar ki iyileşsin, bırakmayacaklar ki bütünlensin.

Mito-şiirsel olarak söylenirse bu siyahlı adamların, Cynthia'nın acı çekme konusu etrafındaki egosu ile *bilinçdışı* bir anlaşmayı dolaylı olarak görüşmüş olan "Mefistovari" figürler olduğunu düşünebiliriz. Eğer sadece Cynthia kendisi farkındalığını askıya almaya hazırsa, yani o evde geçenlerle bağlantılı duygular hissetmiyorsa, siyahlı adamlar hemfikir olarak, onu deneyiminin ağır darbesinden gerçekten de korumaya kararlıydılar. Bu ruhunun, yani kendi yaşamsal canlılığının kısmi kaybı anlamına gelebilirdi. Cynthia bir seviyede kendi erken deneyiminin farkındalığı yüzünden dolu dolu acı çekme olayından geri dönüp uzaklaşmıştı. Travmadan sonra, bireyleşme için gerekli olan gerçek acı çekme bazen imkânsız olur ve kronik, bağımlılık yapan, şu siyahlı adamlar tarafından temsil edilen savunma sistemi tarafından "denetlenen" farklı tip bir acı çekiş onun yerine konur.

Siyahlı adamların karanlık güçleriyle yapılan bilinçdışı anlaşmasının feshedilmesi ile deneyiminin tam farkındalığının acısını çekmesi, Cynthia'nın tedavisi sırasında yapmakta oldu-

ğu şeydi. Rüyası sayesinde şimdi neyle uğraştığımızı görebiliyorduk. Cynthia, rüyalarındaki benlik yıkıcı güçlerin korkulacak şeyler olmadığını görebildi. Onlar sadece kendisine geri dönen reddedilmiş saldırganlığıydılar. Onlar onun kabahati değil, sadece sorumluluğuydular.

Birkaç ay sonra başka bir rüya gördü:

> Üç şeritli bir yolda bir arabanın içindeyim. Araba annemin eski arabasına benzeyen ama içerisi çok güzel, her şeyin kırmızı olduğu 1940'ların klasik DeSoto Roadster'ıdır. Üstü açık olan arabanın içinde bir tek ben varım. Arabayı sürenin ben olduğumu sanıyorum ama bir yorgana sarılıyım ... Araba kendi kendine çok güzel gidiyor. Bunun olmaması gerektiğine karar veriyorum. Yorgandan sıyrılıyor ve ellerimi direksiyona, ayağımı gaz pedalına koyuyorum.

Rüyanın benim için yoruma ihtiyacı yoktu. Cynthia siyahlı adamların olduğu önceki rüyasının bir bölümü olan, "otomatik pilotlu" arabanın tekrarlayan temasını fark etmişti. Bu rüyada ipleri eline alıp, arabayı kendisinin kullanıyor olmasından, yani yaşamında daha aktif bir rol oynuyor olmaktan memnundu. Sarınmış olduğu "yorgan"ın, babasının travmatik zorbalığını uygun şekilde uzaklaştıran, "mutlu çocukluğuna" ait rahatlatıcı illüzyonları temsil ettiğini düşünüyordu. Bu rahatlatıcı illüzyonlar süregelen bilinçdışının bir parçasıydı; bunu da destekleyen siyahlı adamlardan başkası değildi. Kendi gücü ve yetkinliği üzerinde şekillenmiş ve aktif bir tarzda hak iddia ettiğinde artık onlara gerek kalmamıştı.

Bu seriden son bir rüya, bizi birinin kişisel öyküsünün parçalarının basitçe bütünlenmesinden çok, Jung'un "daha fazla bir şey" şeklindeki bütünlük imgesine geri götürür. Analitik terapide, kişisel öykü anlatma süreci kişisel kompleksler ve savunma yapılarıyla her zaman olduğu gibi gizlidirler; yavaş yavaş "daha gerçek" veya daha güvenilir ya da belki sadece "daha büyük" bir öyküye açılır. Naomi Remen (1996) *Kitchen Table Wisdom** adlı kitabında, öykülerimizi tekrar tekrar anlatmanın

* Naomi Remen, *Yanıbaşımızdaki Bilgelik*, Çev. Tufan Göbekçin, Ege Meta Yayınları, 2006. (y.h.n.)

ve ecdadımızın, anne babamızın ve arkadaşlarımızın öykülerini dinlemenin bizim için ne kadar önemli olduğunun altını çizer; çünkü der, bu kişisel öykülerin ardında daima "Bir Öykü" vardır (Remen, 1996: xxvii), o da arketipik dram, belki de bütünlüğün en eski insan rüyasıdır.

Cynthia ile ben daha sonraki bir analizinde, baba kompleksinden iyileşmeye gidişe işaret eden bir rüya aracılığıyla bu "büyük öykü"ye bir göz attık. Cynthia'nın rüyası babasıyla olan meselesini daha geniş bağlamda ortaya koyuyordu. Bu rüya Fransızcaydı, onun sevdiği dildi; "Her şey İngilizceyle olduğundan çok daha güzel söyleniyor" diyordu. Gençliğinde Fransızca konuşmuşluğu vardı ve değişim öğrencisi olarak Paris'te harika bir yaz geçirmişti. Fakat bu dilin çoğunu unutmuştu. İçindeki bir şey unutmamıştı. Rüyayı birinci şahıs olarak anlattı:

> Bir adamla yüz yüze geliyorum. Benden daha genç. Kendimi tanıtıyorum: Je m'appelle Cynthia (Adım Cynthia). Tam giyinik değilim. Genital bölgeme ateş basmış. Sonra Fransızca diyorum ki, J'ai oublié mon père. (Babamı unuttum). Birbirimizin gözlerine bakıyoruz. O yanıt veriyor: Je connais vôtre père. (Babanı tanıyorum). İletişimimizde cinsel bir ahenk var.
> O ilgileniyor, ben de onu ilginç buluyorum.
> Sahne dış ortama, bir çiçek tarlasına dönüşüyor. Çiçekler altın rengi, çokça da mavi var. Beraberimdeki insanlar için çiçeklerin ne kadar güzel ve olağandışı olduğunu anlatmaya çalışıyorum. Fransızca zor oluyor ama başarıyorum.

Hastam anında bu rüyanın önemli olduğu hissine kapıldı. Rüya onu harekete geçirdi. "Yabancı" bir dildeydi, Ego'sunun dilinden daha güzel, ona çocukluğundan aşina olan bir dilde. Ayrıca öyle hissediyordu ki rüyadaki unutulmuş baba, kendi kişisel babası değildi; ayrıca rüyanın aynı zamanda daha "ruhani" bir şeye gönderme yaptığını düşünüyordu. Buradaki daha büyük gerçek "unutulmuş" olmaydı; adeta gerçek babasıyla olan travmatik kopuş, kişisel babanın arkasında duran, Amerikan yerlilerinin "Büyük Baba" dediği, Jung'un lisanıyla Benliğin (ataerkil şekliyle) merkezi arketipi olan Baba ile bağlantısının da kopuşuna yol açmıştı. Bu Baba'yı unutmak, kendi esas ru-

hundaki bir kopuşun sancısını çekmekle ego-Benlik ekseninde bir yaralanmayla eşdeğerdi. Rüya, sağlıklı cinsel yanıtının bu Baba ile bağlantı kurulmasıyla geri döndüğünü düşündürüyor; bunu mümkün kılan da aracı figür, yani rüyadaki, bütün Eros'u harekete geçiren adamdı.

Cynthia'nın bu adamla birlikteliği yoktu, yine de unutulmuş baba travmasıyla yeniden bağlantı kurmasına ben yardım ettiğime göre, o figürün aktarım sırasında benim için bir aracı işlevi görüp göremeyeceğini merak ediyordu. Bunu tartıştık. Bu olasılığı araştırdığımızda, rüyadaki figür aktarım ilişkisinden "daha büyük" hissettirdi. Düşününce Cynthia da rüyadaki bu erkek partnerin daha çok yeni, içsel bir partner gibi olduğunu hissediyordu; "beni içeriden canlandıran" biri diyordu dolayısıyla bilinçdışına ait Jung'un yaratıcı Animus dediği, yaşamın kendisi için orada duran bir ruh figürü, hastamın cinselliğini (beden) ve ruhunu (zihin) birleştiren bir figürdü.

Rüyanın son imgesi mavi ve altın renkli çiçekleriyle o çok güzel tarlaydı, Cynthia onu beraberindeki insanlara tasvir etmeye çalışıyordu. "Bu sahne o kadar güzeldi ki, yüreğimi ağrıttı" dedi Cynthia.

> Bazen seni alıp götüren ve nutkunun tutulmasına yol açan türden bir güzellikti. Hâlâ deniyorum, sözcükleri bulmam önemli gözüküyor. Fransızca olarak tabii, aşağısı kurtarmaz... Bunun ne kadar güzel bir rüya olduğunu aktarmak bana zor geliyor... Çiftlikteki bir çocuk olarak bazen hissetmeye alışkın olduğum bir boyuta dokunuyor... Altın rengi ışık, çiçeklerle dolu tarlalar, tarlakuşunun akşam şarkısı... Çocukken eriştiğimiz ve sonra yitirdiğimiz yaşam özü gibi. Ama işte şimdi o burda. İnsana bütünlük hissi veriyor, aynı eve gelmek gibi.

Tanımlanamaz, kişisel ve mahrem daha büyük bir varoluşun keşfi iyileşmekte olan travmada farklılık yaratabilir. En karanlık sırrını ve şimdiye kadar katlanılamaz olan duygulara boyun eğişini kucaklama cesaretini bulmakla, Cynthia, derin bilinçdışında arketipik imgelerin oluşturduğu geniş repertuvarlı bir şey düzenlemişti, öyle bir şey ki rüyasında ona şöyle diyordu:

Senin bütünlüğünü görüyorum. Seni buna ikna etmek için, bütün güzelliğiyle ve canlılığıyla ve duygusallığıyla Baba deneyiminin evrensel imgelemi içinde senin bütünlüğün karşısındaki farkındalığımı sunacağım. Ve bunu senin rüya gören uykunda tam da çok canını yakmış olan baba-yaranın üzerine dökeceğim.

SONUÇ

Cynthia ile çalışmamın betimlemesi, psikoterapinin olağan pratik uygulamasında, birinin kişisel öyküsünün unutulmuş parçalarını bir araya getirerek parçaları aşan bir görüntüyle bütünlüğe nasıl ulaştığının bir örneğini sunmaktadır. Yatay ekseni kesen bir tür dikey eksen olarak düşünülebilir. Rüyada bu, yeni erotik animasyon duygusu şeklinde ve yabancı bir erkekle, babasını "tanıyan" bir erkekle karşımıza çıktı.

Yukarıda bahsedilen nörolojik bulgulara dayanarak Cynthia'nın babası tarafından maruz aldığı travmatik zorbalığın dissosiyasyona yol açtığını ve bu dissosiyasyonun, beynin sağ yarım küresindeki belirli bazı kesintiye uğramış dolaşımlarda kodlandığını ve bunun normalde deneyimin etki, idrak, anı, kimlik gibi bileşenlerini bütünlemeye yardım edeceğini hayal edebiliriz. Kesintiye uğramış bu dolaşımlar yarım küreler arasında da ortaya çıkmış olabilir; çünkü Cynthia'nın travmasına dair açık bir entelektüel farkındalığı (sol yarım küre) olmakla birlikte, sağda örtük bir duygusal farkındalığı olduğunu söylemişti. Başka bir deyişle, Cynthia babasıyla olan bu deneyimine "bir sirk aynası" tutmuştu. Bu sirk aynası daha sonra benliğini tanımlamak amacıyla içine baktığı aynı cama, yani içe yansıtılan bir aynaya ve kendi kimliğinin bir yamultma kaynağına, utanç dolu benlik tasarımına dönüştü.

Cynthia'nın önceki analisti ile ilgili çelişkili duygularıyla çalışırken babası hakkındaki daha derin bilinçdışı çelişkilere giden yolu bulduk ve nedenlerini ortaya çıkardık. Aynı zamanda deneyiminin farklı kısımlarının tam bilinçlilikle bir araya gelmesini engelleyen içruhsal savunmalarının da maskesini düşürdük (siyahlı adamlar). Rüya çalışmamızdan açığa çıkan üstü kapalı ilişkisel bilgi, bedenin veya zihnin herhangi bir

yerinde saklı farkındalık şeklinde kodlanmışken, "sağ beyinden sağ beyine" sürecimizle birlikte aşikâr hale geldi (Schore, 2011). Sağ beyin bilinçdışı süreçlere aracılık eder ve bir kez sol yarım küreyle diyaloğa girdi mi rüya deneyiminin anlamını çözer. Benzer olarak bu anlam ne Cynthia ne de benim için ayrı ayrı ulaşılabilir bir şey değildi. Konuşarak birlikte "keşfettik".

Bilinçdışındaki bilinmeyen rüya yapıcının, travmatik yaralarımızın mahrem özelliklerini kullanarak bizi iyileştirici varlığıyla neden onurlandırdığı, travmayla uğraşırken bize kendini açan ruhun gizemlerinden biridir. Öyle gözüküyor ki bütünlüğün bilinç sınırlarını aşan boyutunun bize, aşırı *kişisel* olan her şeyle ve özellikle yaşamımızın devamlılığının parçalandığı ve kişilerarası karşılıklı ilişkilerin aracısız olduğu o parçalanmış yerler aracılığıyla, özgün bir erişim olanağı bulunmaktadır.

Kırıldığımız o yerlerde bütünlük deneyimiyle onurlandırılabiliriz. Ancak bu gerçekleşirse, tekrar, bu kez savunmanın dikenli çalılığı ile kuşatılmış olarak, kırılmış yerlere teslim olmak için, kendimize izin vermek zorunda kalacağız. Örneğin, siyahlı adamlar "Kapalı! Kapalı! Bir daha açmayın! Asla!" diye bağıracaklar ve deneyecek olursak bize zehirli dartlar fırlatacaklar. Bazen cesaretimiz kırılacak ve teslim olmayı göze alamayacağız. Sonra bizi bir kez daha kırıp açmak için geride yaşam trajedileri kalacak ve kaybedilmiş bütünlük için bize anlık bir bakış atacaklar; ne var ki çelişkiye düşebiliriz. Bazen farkındalığı yükselmiş bir düzeye taşıyabilecek özel birinin, bir arkadaşın, bir terapistin veya kutsayıcı sanat veya şiirin eşliğiyle, Cynthia gibi, kapalı olanı tekrar kapanmayacak şekilde açmayı başarabiliriz. Sonra belki bir Melek'in veya bir Rüya'nın varlığıyla onurlanabiliriz.

6
İç Dünyaya Psikanalitik Yaklaşımlar:
Şimdiye Kadarki Vakalara Teorinin Uygulanması

Teorilerimizi her zaman kiralamalı, asla satın almamalıyız.
(Alan Roland'ın Psikoloji stajyerleriyle yaptığı bir konuşmada yaptığı yorum, Manhattan V.A. Hastanesi, 1972)

Yaşam boyu süren şizoid savunmalarından yavaş yavaş kurtulan ve bir civciv gibi kafasını içinde yaşadığı kozadan çıkarmaya başlayan bir hasta, bir keresinde inanamayarak "Bunca zaman nerelerdeydim?" diye sormuştu. Bu soru, özellikle erken çocuklukta travmayı izleyen egonun savunma amaçlı bölünmesinden sonra, iç dünyanın doğasına ilişkin bazı ilginç spekülasyonlara yol açmıştır. İç dünya bir hapishane midir, bir mabet mi yoksa her ikisi birden mi?

The Inner World of Trauma'da (Kalsched, 1996), özbakım sistemindeki zalim, şiddetli "varlıkların" üstünde durmuş ve uygun yaşam koşulları veya iyileştirici nitelikle bir yardımla müdahale etmedikçe onlar tarafından denetlenen iç dünyanın nasıl zulme ve olumsuzluğa eğilimli olduğunu göstermiştim. İçsel manzarayı ele geçiren olumsuzluk ve yıkıcılık, bebeğin dışsal olarak ifade edilemeyen veya sevgi nesneleri ile işlenemeyen doğal saldırganlığından kaynaklanıyor gibi görünmektedir. Bunun yerine, Fairbairn'in (1981: 115) gösterdiği gibi, bu saldırganlık yeniden içeriye yönlendirilir ve burada dissosiyasyon ve bölünmenin arkasındaki enerji olur.

Bu baskının bir sonucu olarak kişilikteki travma öncesi masum ve üretken "çocuk" bilinçdışında gömülür veya hapsedilir. Egonun devam eden gelişiminde ise (ruh kaybı) kaybolur. Daha da kötüsü, kişiliğin artık somatik bilinçdışında saklanan bu bağımlı, gerilemiş ve savunmasız kısmı, genellikle zihinle özdeşleşen, erken büyümüş, sahte veya "ilerlemiş benlik" tarafından daha fazla saldırıya uğrar. 2. Bölüm'de gördüğümüz, ölümle tehdit edilen, sürgün edilen, "teşhir edilen" ya da terk edilen çocuğun arketipsel teması buradan kaynaklanmaktadır.

Bu bölümde, iç dünyayı ve orada bulduklarını nasıl değerlendirdiklerini tanımlayan birkaç psikanalitik kuramcıya bakacağız. Fairbairn dışında, bu teorisyenlerin psiko-ruhsal anlayışa katkıları benim için 1996'da *The Inner World of Trauma*'yı yazdığım sırada tarafımdan bilinmiyordu. Aşağıdaki özetler kendi düşüncemi güncellemekte ve mevcut araştırmayla ilgili her teorisyenin katkılarını kısaca özetlemektedir. Görüleceği gibi, her analitik yazarın içsel yaşamımızın doğasına ve işlevine yönelik karakteristik bir *tutumu* vardır. Bazıları iç dünyayı gerekli olmakla birlikte öncelikle bir savunma olarak görür. Diğerleri onu daha üretken veya yaratıcılığımızın ve hatta asıl benliğimizin kaynağı olarak görmektedir. Fairbairn ve Grotstein, rüyaları, iç manzaramızın ana dış tasvirleri olarak ayrıcalıklı kılma eğilimindedirler. Her ikisi de travma ve özbakım sistemi hakkında kendi düşüncemin formülasyonunda önemli katkılarda bulundular. Aşağıdaki tüm teorisyenler, hastamın

"Bunca zaman nerelerdeydim?" sorusuna farklı cevaplar sağlayan bir yaklaşım yelpazesini temsil etmektedirler.

RONALD FAİRBAİRN VE İÇ ZULÜM

Ronald Fairbairn, iç dünya ve onun "şizoid dinamikleri" hakkındaki anlayışımızın ardındaki kurucu ilham kaynağı ve yeterince takdir edilmeyen yaratıcı dehası, benliğin farklı bölümlerine ilişkin haritasını birkaç hastasının rüyalarından yararlanarak türetmiştir (bkz. Fairbairn, 1981: 98-112, 216-22). Fiziksel genital anormalliklerle doğmuş olmanın erken travmasını yaşayan bir hastası (Fairbairn, 1981: 197-222), basitçe "duygusal rüyalar" olarak tanımladığı bir dizi canlı rüya görmüştü (Fairbairn, 1981: 99). Bu rüyalarda, iki kişileştirilmiş figür tekrar tekrar belirmekteydi: (1) Hastanın kendi asi çocuksu benliğini temsil ettiğini hissettiği "yaramaz çocuk"; ve (2) genellikle "ciddi, zorlu, bağnaz ve saldırgan orta yaşlı bir kadın" olan "eleştirmen" (Fairbairn, 1981: 216). Bunların yanında üçüncü bir figür vardı; bazen yaramaz çocukla bazen de eleştirmenle ittifak kuran hastanın kendisinin gözlemleyen egosu.

Fairbairn, bu figürlerin Freud'un psişenin üçlü yapısı anlayışıyla kolayca örtüştüğünü fark etti: id, ego ve süper ego. Ancak hastasının rüyalarında "küçük kız" olarak tanımladığı dördüncü bir figür görünmeye başladı (Fairbairn, 1981: 217). Bu figür, hastanın gerçek çocukluğunda olmasına asla izin verilmeyen doğal, masum çocuğu temsil ediyor gibiydi. Ve sonunda, Fairbairn'in hastası tarafından "şehit" olarak tanımlanan beşinci bir figür ortaya çıktı.

Fairbairn, bu "olağanüstü rüyalar"dan, rüyalardaki kişileştirmelerin, tipik olarak kabul edilmesi gereken, gerçekte var olan endopsişik durumları ve yapıları temsil ettiği sonucuna vardı:

> Rüyalarda görünen tüm figürlerin ya rüyayı görenin kendi kişiliğinin (ego, süper-ego ve id terimleriyle ifade edilen) parçalarını ya da egonun kimliklerini temsil ettiği görüşünü geçici olarak formüle ettim. Bu görüşün daha geliştirilmiş hali, rüyaların esasen arzuların

yerine getirilmesi değil, içsel gerçeklikte var olan durumların dramatizasyonları veya (sinematografik anlamda) "kısaları" olduğuydu.
(Fairbairn, 1981: 99)

Fairbairn, bu kısa filmlerdeki "oyuncular"ın

ya egonun parçalarını ya da içselleştirilmiş nesneleri temsil ettiğini ve rüyalarda betimlenen durumların endopsişik yapılar arasında var olan ilişkileri temsil ettiğini ve aynısının uyanıklık düşlemlerinde tasvir edilen durumlar için de geçerli olduğunu söylemiştir.
(Fairbairn, 1981: 99)

Fairbairn'in endopsişik yapı dediği şeyle ilgili en önemli fikirlerinden biri, (içsel figürlere yol açan) egonun ve nesnelerinin orijinal bölünmesinin, bebeğin erken dönemde sevgisi reddedildiğini hissettiğinde ortaya çıktığıdır. Bu deneyim, orijinal nesne/annenin, bir kabul eden ve bir reddeden nesne olarak ayrılmasını ve ayrıca bu nesnelere bağlı benlikte karşılık gelen bir bölünmeyi tetikler. Bebeğin, sevgisinin "kötü" olduğu sonucuna varması, Fairbairn'in içsel sabotajcı (eleştirmen) dediği şey tarafından psişenin çocuksu kısmının (yukarıdaki örnekteki yaramaz çocuk) kaçınılmaz olarak reddedilmesine yol açar. Bebeğin bakımverene yönelik tereddütünün öteki yüzü ise hastanın travma öncesi masumiyetini temsil eden "küçük kız" ile bebeğin tümgüçlülüğünün ve "iyi" nesne/annenin idealleştirilmesinin dönüştürülmemiş bir parçasını temsil ediyor gibi görünen "şehit"tir.

Fairbairn, travma geçirmiş çocuğun, (1) onları kontrol etmek ve (2) dış nesnelerini idealize etmek ve "iyi", yani sevgisine layık olmak için "kötü nesneler"le ilgili deneyimlerini içselleştirdiğine inanmaya başlamıştı. Fairbairn'e göre, ortaya çıkan kısmi nesnelerin savunmacı iç sistemi, dış nesne ilişkilerini kopyalayarak çoğaltmış ve onları içsel psişik yapılar olarak anmıştır.

Dolayısıyla, bir çocuğun sevgisi travmatik bir şekilde reddedilmişse, onun iç dünyası bölünmüş bir benlik temsilini (yaramaz oğlan/küçük kız) içerecek ve bölünmüş bir nesne temsili (eleştirmen/şehit) tarafından ya zulmedilmiş ve/veya korunarak dış travmanın kopyalanmasına yol açacaktır. Fair-

bairn, bu iç sistemin, istismara uğrayan ve suçsuz olan çocukların travmatik mağduriyetlerinin anıları gündeme geldiğinde neden hep "kötü" hissettiklerini açıkladığına inanmaktaydı. Suçluluk ve utanç duyguları, sevgilerinin travmatik bir şekilde geçersiz kılınmış olduğu gerçeğinden kaynaklanmaktaydı. Bu nedenle, reddedilmelerine yol açan şeyin öncül kötülük olduğu sonucuna vardılar. İç dünyada, bu öncül "kötülük", onları bölünmüş ve bastırılmış "kötü nesneler"le çevreledi. Tedavinin amacı, aktarımda "iyi" bir nesnenin huzurunda, bilinçdışından kötü nesnelerin serbest bırakılması yoluyla tüm bu sistemi bilinçli kılmaktı. Bunun nasıl çalıştığını gösteren bir vaka 3. Bölüm'de anlatılmıştır (Helen vakası).

Fairbairn'in çocuğun hayatındaki travmatik ilişkileri kendi içinde yeniden yarattığı fikri, Ferenczi'nin ve Anna Freud'un erken dönemde çocuğun "saldırganla özdeşleşmesi" üzerine yaptığı vurgunun kaldığı yerden alır (bkz. Ferenczi, 1933; Freud, 1967). Dış istismarcıya yönelik sağlıklı bir dürtü şeklinde haklı olarak "dünyaya" ait saldırganlık, psişeye geri döndürülmüş, sistem içindeki hareketli çocuğa saldırmış ve otoimmün hastalığın ruhsal eşdeğerine yol açmıştı. Fairbairn'in yerinde bir şekilde belirttiği gibi, "Çocuk, libidinal ihtiyacının azamisini bastırabilmek için saldırganlığının azamisini kullanır" (Fairbairn, 1981: 115).

İç dünya çoğunlukla zulmedici kalır; temel işleviyse öncelikli olarak savunmadır.

Bu, duygusal tonunun çoğunlukla olumsuz ("kötü") ve zulmedici olduğu anlamına gelir. Ancak yukarıdaki vakaların bazılarında gördüğümüz gibi, bu her zaman böyle değildir. İç dünya, çoğu zaman olumlu, çocukluktaki "masum" benlik-durumları için bir sığınak (2. Bölüm'deki "kafesteki bebek" rüyası olan hastam; 4. Bölüm'deki Mike'ın uzun süredir kayıp olan müsrif "oğulları") veya ruh kurtarıcı korumanın "koruyucu melekler"i (1. Bölüm'deki Jennifer ve Genvieve Foster), hayat kurtaran imgelemler (1. Bölüm'deki Katarina) ya da bilge hayvanlarca ruhların kollandığı (2. Bölüm'deki Dellie'nin Midillisi) bir yer olabilir.

Fairbairn'in "nesne-ilişkileri" yaklaşımı bu nedenle sınırlı ve tek taraflıdır. Ona göre, psişede dünyada ilk olmayan hiçbir şey yoktur. Bu, psişenin mito-şiirsel doğasını tamamen dışarıda bırakır. Jung ve taraftarları başka bir alternatif sumaktadırlar, yani psişe kendiliğinden (hem iyi hem kötü) duygularını, onlara biçim veren evrensel "yapılar"ın çevresinde kişileştirir ve her ne kadar psişenin içsel "kişileri" kişisel deneyimlerle gerçek dünyada kümelenebilse de, bunlar sadece dış kişilere indirgenemezler.[1] Bu nedenle, son dört bölümde araştırdığımız "çocuk" imgesi hem (rüya görenin çocukluğunun) bir gerçeğidir hem de "daha fazlası"dır, yani "çocuğun" insan kültüründe temsil ettiği her şeyin bir sembolüdür. Çocuk hem bu dünyayı hem de başka bir anlatılamaz dünyayı aynı anda temsil eder. Çocuk, deneyimlerimizi anılarımızdan daha fazlasıyla canlandırmaktadır. Gerçek yaşamını "dünyalar arasında" bulmaktadır.

JOHN STEİNER VE RUHSAL İNZİVA

Fairbairn'in iç dünyayı dış dünyanın bir türevi ya da yer değiştirmesi olarak gördüğü fikri, psişik geri çekilmeler üzerine önemli bir kitap, (*Psychic Retreats* (1993), yazmış olan John Steiner için de geçerlidir. *The Inner World of Trauma*'yı yazarken onun çalışmalarını bilmememe rağmen Steiner'in ruhsal inzivaları ve bunların travmayla ilişkisini tanımlaması, özbakım sistemiyle ilgili kendi formülasyonlarıma benzemektedir. Ancak onun fikirleriyle benimkiler arasında detaylandırmak istediğim önemli farklılıklar var.

Steiner, savunmaları bir tür otistik kapanım, sığınak veya barınak yaratan, içinde saklanabilecekleri, kaygı ve acıdan ve genellikle analistle duygusal temastan kaçınan, çoğunlukla sınır kişilik bozukluğu olan veya psikotik hastalardan oluşan bir grup tanımlamaktadır. Steiner, bu geri çekilme için "bazen kabuğundan çıkan bir salyangoz gibi büyük bir dikkatle nasıl ortaya çıktıklarını ve temas ağrıya veya endişeye yol açarsa bir kez daha geri çekildiklerini gözlemlemek mümkündür" (Steiner, 1993: 1) demektedir. Steiner, bu tür geri çekilmelerin rüyalarda bir yanda mağaralar, kaleler ya da adalar gibi "yerler" olarak, diğer

yanda ise bir iş örgütü, dini mezhep, totaliter devlet ya da mafyavari çeteler gibi insan grupları olarak temsil edildiğini öne sürmektedir (Steiner, 1993: 2). Bu tür rüya imgelerini kendi vakalarımın çoğunda doğrulayabilmekteyim; bu yüzden bu travma savunmasını nitelemek için "sistem" kelimesini kullandım.

Steiner için sistem çoğunlukla acıdan kaçınmak için inşa edilmiştir; ancak daha sonra yalıtkan etkisi ve içsel şiddetli, sado-mazoşist doğası nedeniyle daha fazla acıya neden olur. Fairbairn gibi, "sistem"in ilkel yıkıcılığı bağlama, etkisizleştirme ve kontrol etme işlevine hizmet ettiğine dair önemli katkılarda bulunur:

> Çevrede şiddet veya ihmal ile ilgili travmatik deneyimler, aynı zamanda bireyin kendi yıkıcılığının yansıtılması için uygun hazneler olarak hizmet eden, şiddetli rahatsız edici nesnelerin içselleştirilmesine yol açar.
>
> (Steiner, 1993: 4)

Steiner, bu tür patolojik organizasyonların, tüm bireylerin savunma yapısının evrensel bir yönü olduğunu düşünmektedir. Kişiliğin etkisini azaltırlar ve analizin hem içinde hem de dışında büyüme ve gelişmeye karşı ana direniş güçleri haline gelirler.

Steiner ruhsal inzivanın kişiliğin daha "pozitif" bağımlı bir parçası için bir sığınak işlevi görebileceğini kabul ederken bu tür bir korumanın herhangi bir olumlu sonuca yol açacağına dair ciddi anlamda kuşku duymaktadır. Geri çekilmenin, gerçeklikle yüzleşmek zorunda olmadığı ve "fantazi ve tümgüçlülüğün kontrolsüz olarak var olabileceği" (Steiner, 1993: 3), baştan çıkarıcı ve hatta bağımlılık yaratabilecek bir kaçış sağlama olasılığının daha yüksek olduğunu söylemektedir. Eğer sistem kapsamayı olanaklı kılıyorsa bu muhtemelen gerçekte bir üçkâğıtçı olan bir tür iç koruyucu tarafından sunulan ve saf egoyu unutulmaya götüren bir çeşit "sapkın" kapsama olacaktır (Steiner, 1993: 8). Steiner'in tutumu, iç sistemi "kötü" ve ondan kurtulmayı "iyi" yapmaktadır.

Hastalarımız için genel bir hedef olarak, bu gerçeğe daha iyi uyum sağlama hedefine katılabiliriz; ancak ruhsal geri çekilmeleri patolojikleştirerek Steiner her şeyden önce sistemin uyum sağlama önemini ve bireyleşme yolu boyunca bir "ara istasyon" olarak hizmet edebileceği gerçeğini gözden kaçırabilir. Savunmaların örgütlenmelerinin bir sebebi vardır. Tıpkı bağışıklık sisteminin vücut için hayat kurtarıcı olması gibi, onlar da psişe için hayat kurtarıcıdırlar. Önceki bölümlerde gözden geçirilen klinik öykülerde, kişiliğin kutsal özünü daha fazla ihlalden korumak veya onu dayanılmaz acılardan uzak tutmak için içsel bir "çocuğun" içsel bir sığınağa geri döndüğü vakaları gördük. Bu canlılık çekirdeğinin egonun normal işleyişinden kesilmesi, duygusal yeterlilikte ve egonun aracılığında derin eksiklikler bırakır. Ancak gelecekteki büyüme için bir şeyler ayrılıp saklanmaktadır. 7. Bölüm'de kişiliğin bu gerilemiş parçasının "masumiyetinin" dissosiyasyon tarafından nasıl korunduğunu keşfedeceğiz ve onun bu dünyada deneyim kazanmayı göze alabileceği zamana kadar "başka bir gezegende" sarmalanmış yaşamına tanık olacağız.

Steiner'in hastalarının ruhsal inzivaları patolojik kaçışlar olarak kullandığına dair şüpheleri, hastaların mükemmel keskin duyarlılıklarına karşı hissettiği benzer şüpheleriyle ve bunun sonucunda bazı yorumlarından hızla geri çekilmeleriyle paralel görünmektedir.[2] Vaka öykülerini okurken, analitik çalışmanın kendini inatla adamış analistle, korkunç yorumlarını hastanın tanımlandığı manipülatif savunma sistemiyle karşı karşıya getiren bir tür güç mücadelesine dönüştüğü hissine kapılırsınız. Hastanın aşırı duyarlılığının, onun temel canlılık duygusunun ana yönlerini temsil edebileceği veya bu hassas çekirdeğin, terapistte eşit derecede hassas bir şeyden şefkatli bir anlayışa ihtiyaç duyabileceği duygusuna kapılmıyoruz. Bu hastalar büyük olasılıkla tüm yaşamları boyunca "çok hassas" olduklarını, altıncı hislerinin ve belirli "görünmez şeyleri" anormal biçimde bilmelerinin çılgınca belki de rahatsız edici olduğunun kendilerine söylendiklerini duymuşlardır. Bu tutumun analizlerinde tekrar edilmesi onları yeniden yaralayabilir ya da basitçe dirençlerini artırabilmektedir.

Kendi deneyimime göre, bu hastalardaki kötü şöhretli aşırı duyarlılık, üzerinde çalışılması zor olsa da başkalarıyla ve içinde yaşadığımız dünyayla uyum ve empati için belirli sezgisel kapasitelerle çok yakından bağlantılıdır. Jerome Bernstein bu hassas bireyleri "sınır bölgeliler" adını vermiştir ve onların "rasyonel ötesi gerçeklik" ve doğa ile özel bir bağları olduğunu düşünmüştür (bkz. Bernstein, 2005: 109). Bu bireylerin "ruhsal" duyarlılıkları, daha gerçekçi yönelimli terapistlere gerçeklerden kaçışçı ya da tümgüçlü fantazinin savunma amaçlı kullanımı olarak gelebilir. Ama aslında, travma atlatmış bu hastaların çoğu doğrulanabilir ruhsal yeteneklere sahiptir. Çoğumuzun göremediği veya duyamadığı frekanslara ayarlanmış olabilirler. William James'in yıllar önce açıkladığı gibi (bkz. Bölüm 1), travma tarafından "kırılan" insanlar aynı zamanda gerçekliğin başka bir boyutuna da açılırlar. Ve bazen bu boyuttaki deneyimleri, daha önceki vakalarda gördüğümüz gibi, hayat kurtarıcı bir öneme sahip olabilir.

Elbette, olağandışı gerçekliğe özel erişimlerini, Steiner ve diğerlerinin vurguladığı Ken Wilbur'un (1998) "ruhani baypas" dediği tüm bu dolambaçlı savunmacı kaçınmalarının ve kaçışlarının hizmetinde kullanan hastalar vardır.

Fairbairn gibi, Steiner de ruhsal inzivaların iç dünyasını dış nesne ilişkilerinin patolojik türevlerine indirger. Bu, iç dünyayı yeniden aktarılmış dış gerçekliklerin bir deposuna indirgemektedir. Bu aşırı dışa dönük tutum, iç dünyayı marjinalleştirir. Alternatif olarak eğer bir kişi, bu kitapta önerdiğim bakış açısından, yani Heschel'in kitabımızın Giriş kısmındaki "iki dünyanın vatandaşları" dediği hem manevi (iç) hem de maddi (dış) bir evrende yaşadığımız fikrinden yola çıkarsa o zaman Steiner'in "patolojik organizasyonlar" olarak adlandırdığı idealize edilmiş kutsal alanlar, yaratıcı potansiyellerin ve kişiliğin hayat kıvılcımının sığınıp korunabileceği iç mekânlar haline gelebilirler.

İnsan ruhunun hakkını veren bir psikolojiye, derin bir psikolojiye ihtiyacımız var. Bu aslında kendiliğinden iç dünyayı içermektedir. C.G. Jung bize:

> Büyük dinlerin amacı "bu dünyaya ait olmayan" uyarısıyla ifade edilmektedir ve bu libidonun bilinçdışına, içeriye doğru, hareket etmesini ima etmektedir. Onun geri çekilmesi ve içe kapanması, bilinçdışında, "çok yüksek değerli inci" ve "tarladaki hazine" kıssalarında olduğu gibi, "hazine" olarak simgelenen edilen bir libido konsantrasyonu yaratır.
>
> (Jung, 1921: para. 423, s. 250)

diye hatırlatmaktadır. Tarladaki bu hazine, Hıristiyan mistik Meister Eckhart'ın Tanrı'nın damgasını taşıdığını iddia ettiği bu geçici gerçeklik insan ruhudur (bkz. Jung, 1921: para. 424, s. 250). Ve bu gizemli gerçek, her zaman insanın iç hayatının içinde "yerleşmiştir".

CHRİSTOPHER BOLLAS VE BİR HAYALET ÜLKE OLARAK İÇ DÜNYA

Christopher Bollas, bu sayfalarda incelediğimiz iki yönlü maddi/manevi metapsikolojiye umut verici bir psikanalitik yaklaşım sunuyor gibi görünmektedir. Gerçek benlik potansiyelimizden, her bir bireye özgü olan belirgin kalıtsal kişilik olasılıkları, "benzersiz bir kişisel deyim" diye bahsetmektedir; ancak bu, gerçek benlik potansiyelinin onun aracılığıyla dile getirilip getirilmediği kolaylaştırıcı olan veya olmayan bir nesneler dünyasına bağlıdır (bkz. Bollas, 1989: 8-12). Bilinçdışı yaşamın bu iç çekirdeği, deneyim yoluyla dışa vurmaya çalıştığı zaman, istismarın veya travmatik ihlalin kurbanı olmaktadır. Ardından geçiş alanı yıkılır ve bununla birlikte çocuk kendi kişisel deyimini detaylandırır. Gerçekliğin ve fantazinin birbirine karıştığı ara deneyim alanı çöker; gerçek benlik evrim geçirmeyi durdurur ve sahte benlik gerçekliği müzakere ederken fantazide yaşadığı alternatif bir dünyaya çekilir. Şu ana kadar her şey iyi.

Ancak iş gerçek benliğin içine çekildiği "alternatif dünyayı" tanımlamaya gelince Bollas, aynı Fairbairn ve Steiner gibi, patolojik ve sağlıksız görünen tek boyutlu bir alanı tanımlamaktadır. Bollas, bu şizoid hastaların "alternatif nesneleri (ve alternatif bir dünyayı) beslemek için geçiş nesnelerinden uzak-

laştığını" (Bollas, 1989: 118) söylemektedir. Bu alternatif bölgenin, sıradan iç boşluktan farklı olduğunu ve orada yaratılan nesnelerin onlar için "özel bir varlığı" olduğunu dile getirmektedir. Onlar "ahirettir ve ölülerin ruhlarını kişileştirmektedir" (Bollas, 1989: 118). Bollas şunu önermektedir:

> Bu özel iç boşluğu hayali bir çizgiyle sınırlanmış olarak kabul etmemiz gerekir. Özne bir nesne temsilini bu iç çizgiden geçtiği anda, onu kasıtlı olarak değişikliğe uğratır ve onu özgün bir içsel varlık olarak tanımlar. Özellikle, gerçek nesne dünyasının içinden başka bir şey yaratarak çıkarma, benliğin ve diğer durumların özünü, eski benlik ve diğerlerinin ruhlar veya hayaletler gibi yaşadığı bu alternatif dünyayı canlandırma anlayışına sahiptir.
>
> (Bollas, 1989: 118-119)

Bollas, ardından bu tür hayaletlerle dolu hastalarla çalışmasında analistin içinde bulunduğu kötü durumu, John Steiner ile aynı mücadeleci ruhla, dokunaklı bir biçimde anlatmaktadır:

> Ancak analist bu süreci analiz ederken, kendisini hasta tarafından yoğun bir uhrevi reddetmenin, neredeyse rahatsız edici bir reddetme çığlığının ortasında bulmaktadır: "Sakın ola ki beni hayata geri döndürmeye kalkışma!"
>
> (Bollas, 1989: 138)

Steiner gibi, Bollas'ın da klinik tanımları büyük ölçüde güç dinamikleriyle doludur. Bir insan olarak canlılığının kendisinin bu yarı ölü hastaları sürekli bir biçimde rahatsız ettiğini iddia etmektedir: "Her vakada, canlı bir nesne olarak devamlı yoğun bir nefret ve intikamın odağı oldum. Geri çekilinen, konuşulmayan taraf oldum. Varoluşsal olarak bir yokluğa zorlandım" (Bollas, 1989: 138). Onun analizine göre, hasta daha önce kapatılmış olan geçiş alanına yavaş yavaş yeniden girmeye zorlanır:

> (Hayalet dünyaya enerji vermek adına) analitik nesnenin yoğun karşı-kateksisinden, analistle giderek artan saldırgan karşılaşmaya doğru: Analistin yaşamının anti-libidinal olarak bedenin dağılmasından,

> aktarımdaki artan içgüdüsel dürtülere kadar, bu kişi, analistin kurtulması mümkün olmayan kıskançlık dolu bir kullanımla geçiş nesnesini yeniden keşfeder. Hayatta kalma becerisi, varlığı ve canlılığı, hastada deneyimlemenin ara alanının ilkel deneyimlerini diriltir. Burası alternatif dünya değildir. Analist, hayaletler diyarında alternatif benliklerin alanında yaşamak için bir ikizine dönüştürülmemelidir. O zaman bu kişinin nesne ilişkilendirmesine giden yol, saldırganlık ve karşılaşmadan, nesne ilişkilendirmesinin burada ve şimdisine girmesine izin veren bir tür "sevgi dolu nefret" (Bollas, 1987) yoluyla ortaya çıkacaktır.
>
> (Bollas, 1989: 138)

Deneyimli klinisyenler, Bollas'ın tanımladığı güreş maçını tanıyacaktır; ancak analistin bu iç dünyanın hayat kurtaran niteliklerini basit bir şekilde tanımasının ve takdir etmesinin, Bollas'ın ve Steiner'in anlatılarında ortaya çıkan bazı güç dinamiklerini iyileştirip iyileştirmeyeceğiyse merak konusudur.

Steiner gibi, Bollas da iç dünyanın, savunma amaçlı bir geri çekilme veya dış nesneler için alternatif bir dünya olmaya zorlandığı zaman bir şekilde bozulduğunu ve yalnızca ölülerin ruhlarını kişileştiren "hayaletleri" barındırdığını söylüyor gibi görünmektedir.

ARNOLD MODELL VE ÖZEL BENLİK

Şimdiye kadar incelediğimiz teorisyenler arasında, Arnold Modell (1993), iç dünyanın önceliğini ve onun "ruhani" gerçekliğini kabul etmeye en yakın olanıdır. Modell, Winnicott'ın (1963a: 187) ünlü ifadesinden yola çıkar: "Her birey izoledir, kalıcı olarak iletişimden yoksundur, kalıcı olarak bilinmezdir, hatta aslında bulunmamıştır."

Bu, Modell için "özel benlik"tir ve bu kavramı desteklemek için, benliğin üç farklı yönünü, ampirik bedensel benliği, sosyal benliği ve son olarak "ruhani benliği" "benliğin özü, çarpıcı bir içsel yaşam, merkezi bir çekirdek" olarak tanımlayan William James'e bakar (James, 1890: 299'dan aktaran Modell, 1993: 33). Modell, James'in bu en içteki benliği kişisel ahlakın, motivasyonun ve yaratıcılığın kaynağı olarak tanımlamasıyla ve bunun

sosyal aşağılamayla karşı karşıya kalan bir kişi için nasıl sürdürülebilir bir kaynak olarak çalıştığıyla ilgilenmektedir.

Modell, özel benlik için, "en derin motivasyonlarımızın kaynağı ve nihai değerlerimizin kaynağıdır. İyi olma duygumuz, gerçek benliğimiz ile arzuladığımız idealler arasındaki uyuma bağlıdır" (Modell, 1993: 34) demektedir.

Modell bir noktada özel benliği ruhla karşılaştırır:

> "Ruh" terimi ve Yunanca "psişe/tin" terimi birbirinin yerine kullanılabilse de Platoncu ve erken Hıristiyan ruh fikri, ruhun özel olan ve yalnızca Tanrı ile iletişim kuran kısmına atıfta bulunur. Bana öyle geliyor ki, bir ruh fikri, bu anlamda özel bir benlik fikrinden çok farklı değil.
>
> (Modell, 1993: 62)

Modell, savunmasız benliğin bu iç çekirdeğini izinsiz girişlerden koruma ihtiyacının evrensel olduğunu öne sürmektedir. Kendisiyle bağını kaybettiği özel benliğiyle temasını tekrar güçlendirebilmek için alternatif bir dünyada "koza kurmuş" bir hastasından bahsetmektedir. Hastasının bu örtülü otantik benliği, analizi sırasında "bulunmayı bekliyordu" (Modell, 1993: 86). Bu şekilde alternatif bir iç ortam yaratmak, kendini bazı müdahaleci ailelerde "ruh cinayetinden" korumanın tek yolu olabilir (Modell, 1993: 76). Bu koruma şizoid psikopatolojiye neden olabilse de Modell'e göre işlevi yalnızca savunma amaçlı değildir. Özel alan, kişinin bağlantısı koptuğu zaman açılır; ancak bu basit bir ilişkisizlikten daha fazlasıdır. Bu, gerçek bir alternatif ortamı, başka bir dünyayı temsil etmektedir ve analist tarafından analizde kabul edilmesi iyileştirici bir etkiye sahip olabilir.

Modell, bu diğer dünyanın kısmen özel benliğin yarattığı bir şey olduğunu söylemek istemektedir; ancak tamamen öyle değildir:

> Çünkü içselleştirilmiş olan şeyler, yalnızca bireyin deneyimlediğine karşılık gelmez. Çocuklar, ebeveynlerinin "nesnel" davranış, değer ve tutumlarından daha fazlasını içselleştirirler... Çocuğun simgeleş-

> tirme ve hayali oyun becerisinin gelişmesiyle birlikte, deneyimin kendisi de dönüşebilmektedir... Benliğin yapısı bu nedenle, gerçek ilişkilerin içine fantazi serpiştirilmiş duygusal anılarını barındırır. Ebeveynlerimize ek olarak gerçek kişiler olabilen ancak bizim için yalnızca hayal gücümüzde var olan idealize edilmiş kişilerle de özdeşleşiriz. Olmak istediğimiz kişilerle özdeşleşerek kendimizi yaratırız. Buradaki olasılıklar sonsuzdur. Birçok insan için bu, onları doğdukları dünyanın dışına çıkaran daha büyük veya önemli bir şeye bağlanma operasyonudur. *Psişenin gelişimi* içinde açıkça öngörülemeyen birtakım durumlar *ya da kart destesi içinde jokerler var.*
>
> (Modell, 1993: 89-90; vurgu eklendi)

Modell'e göre bu öngörülemeyen durumlar ya da "destedeki joker" içten gelen bir şeydir. Bu, Winnicott'ın her sağlıklı, kendisine iyi annelik edilmiş bebeğin doğuştan sahip olduğu hak dediği ilkel yaratıcılığın ve "yardımsever tümgüçlülüğün" bir kalıntısı olabilir; ancak kişinin kendine olan içsel inancıyla, fikirlere, ideallere ve değerlere tutkuyla ilgi duymayla, yani benliğin ötesinde, hayatı yaşamaya değer kılan bir şeyle sonuçlanır. Bu şekilde özel benliğin tutkulu çıkarları aracılığıyla özel alan yarattığı söylenebilir; Modell'e göre bu bir sevme biçimidir (Modell, 1993: 130).

Burada Modell bizi Hillman'ın hepimizin "yeterli bir biyografi" arayışında olduğumuz fikrine geri götürmektedir (bkz. Giriş). Eğer tüm bu yaşam deneyimimizin hakkını verecekse yalnızca bizi geçmişten iten etkileri değil, aynı zamanda bizi geleceğe "çağıran" egonun daha derin veya ötesinde bir şeyi de içermek zorundadır.

Bu fikri desteklemek için Modell, Abraham Maslow'dan şu alıntıyı yapmaktadır:

> Kendini gerçekleştiren insanlar, hiçbir istisna olmaksızın, kendilerinin dışındaki bir davaya, herhangi bir şeye dahil olurlar. Büyük bir sadakatle, onlar için çok değerli olan bir şey üzerinde çalışırlar, adeta bir rahibin kendini adadığı şekilde bir görev bilinciyle yaparlar bunu. Kaderin bir şekilde onlara seslendiği, halihazırda uğraştıkları ve sevdikleri bir şey üzerinde çalışırlar.
>
> (Maslow, 1972: 42, Modell'de alıntılanmıştır, 1993: 92)

Modell'in ufuk açıcı fikirlerinden biri de özel alanın zorunlu olarak içselleştirilmiş nesne olmayan ancak yine de önemli hayali "varlıklar" olabilecek başkalarını da içerebilme ihtimalidir. "İlham perisinin" böyle bir varlık olduğunu öne sürmektedir. Her ne kadar Modell bu içsel varlığın izini Winnicott'ın annenin varlığında yalnız olma yetisine kadar götürse de bu yeti daha sonra özel alanda benliği destekleyen büyük bir hayali varlık haline gelmektedir. İlham perisi, yalnızlıkta bile özel benliği destekleyen bir iç nesne sağlar ve yalnızlıkta, bizi doldurabilecek, tarifsiz, hatta dini bir deneyim boyutuna açıldığımızı söyleyen Modell, yalnızlıkla ilgili psikanalitik literatürün neredeyse hiç olmadığına dikkat çekmektedir (bkz. Modell, 1993: 122-3).

Kendisini desteklemesi için James'in *Varieties of Religious Experience*'ından alıntı yapan Modell, dini varlıkları ilham perisi benzeri iç varlıkların içine dahil etmekte ve James ile birlikte Modell, bunların, insan deneyiminin çeşitlerini oluşturan "gerçekliğin birçok iç içe geçmiş alanından" (Modell, 1993: 132-3) bilinçsiz yaratıcılık ürünleri veya yayılımlar olarak kabul edilebileceğini öne sürmektedir. Yaratıcı kişinin sanki bir tanrı ya da tanrıçaya teslim oluyormuş gibi teslim olduğu "mitsel" bir seviye de buna dahildir. "İlham perisi benzeri" dini varlıkların birtakım örneklerine 1. Bölüm'de ve Mike'ın rüyalarındaki "Sympathy" figürü ile (4. Bölüm) rastlamıştık.

Modell, özel benliği, onun ilham perisini ve ruhu yenilemek için yalnızlığın önemini tartışırken oldukça gizemli olmaktan kendini alamamaktadır. Bir dünyada kalırken diğerine göz kırpmakta ve bu anlamda bu ciltte ele aldığımız konumuzun çift gözlü manevi/maddi görüşüne yaklaşmaktadır. İç dünyanın mito-şiirsel bir yönünün varlığını kabul eder; ancak bu fikri geliştirmez.

"Mitolojik" veya "ruhsal" tüm konulardaki bu ihtiyatlı tutum, tabiri caizse iki ayağıyla her iki dünyaya da sıçrayan bir sonraki teorisyenimize atfedilemez.

NEVİLLE SYMİNGTON VE GERÇEK VS SAHTE TANRI

Bir önceki kitabım 1996'da yayınlanana kadar Symington'ın yazılarından hiç haberim yoktu; ancak sonra sırasıyla onun küçük kitabı *Narcissism, a New Theory*'yi (1993), onu takiben *Emotion and Spirit* (1994), ardından *The Spirit of Sanity* (2001) ve son olarak *A Pattern of Madness*'i (2002) okudum. Tüm bu çalışmalarda, Symington, travmanın iç dünyasını nitelendirdiği için özbakım sistemi dediğim şeye çok benzeyen patolojik, otoriter bir hayatta kalma "sistemi" tanımlamaktadır. Symington, bu sistemi travma sonrasına atfederek başlamamıştı; ancak daha sonraki yazılarında, travma sonrası kişilikteki yaygınlığını kabul etmiştir (Symington, 2001: 106).

Evrensel bir sistem olduğuna inandığı bu "delilik örüntüsü" ya da "narsisistik topluluk" ile ilgili tanımlamaları, onun zalim, hatta sadist doğası, hastanın egosuna ahlaksız, tanrı benzeri bir varlık gibi sahip olması, herhangi bir değişim ya da yeni bir hayata karşı gösterdiği direnç, hatta içindeki benliğin özünü daha fazla ihlalden korumak için başarısızca gösterdiği çaba (Symington, 2001: 60); bunların hepsi kendine özgü ifadeleriyle dile getirilmiş olmakla birlikte, 1996'daki keşiflerimle paraleldir.

Sanki Neville Symington ve ben, birbirimizden habersiz bir biçimde, karanlıktaki o meşhur filin etrafında onu yoklayarak yolumuza devam ediyormuşuz gibi, o İngiliz nesne ilişkilerinin dilini çat pat Jungçu dille birleştirip anlatırken ben ise Jungçu teorinin dilinin üstüne az biraz İngiliz nesne ilişkileri ekleyerek konuşuyorum. Yine de sonuçta her ikimizin de tasvirlerinde açık bir şekilde dört bacaklı, bir gövdeli, iki dişli, bir kuyruklu ve iki büyük kulaklı aynı büyük, kaba derili hayvan ortaya çıkmaktadır.

Başka bir ülkedeki bir meslektaşım tarafından bu kadar doğrulanmış kendi klinik ve teorik içgörülere sahip olmak, dile getirmeye değer bir zevktir. Bunun üstüne bir de elinizdeki *Travma ve Ruh* adlı kitabım için fikirlerimi formüle etmeye başladığımda, aynı yazarın klinik argümanını "ruhani söylem" ile tutarlı bir dilde çerçeveye oturttuğunu keşfetmek, neredeyse

tarifi olmayan bir zevktir. Dini *deneyimin* doğası konusunda Symington'la aramızdaki fikir ayrılıklarına rağmen bu sonuncusu doğrudur (bkz. Yorum; bu bölüm). O, esrarengiz olanın olumlu deneyimlerini en aza indirme eğilimindedir ve narsist topluluk ya da bir "delilik örüntüsü" olarak adlandırdığı sistemin içindeki "çocuğu" destekleyen mito-şiirsel iç dünya hakkında çok az şey söylemektedir.

Symington, çalışmalarının psiko-ruhsal felsefi bir *ontoloji*den geldiğini söylemekten çekinmemekte ve "mutlak" veya "sonsuz" olarak adlandırdığı kişiliğe üretici bir merkez önermektedir. Bion'un çalışma geleneğinde, mutlak ya da sonsuzun "hepimizin içine yerleştirildiği zemin" olduğunu öne sürer (Symington, 2001: 121). Symington'ın metapsikolojisi, içimizdeki kişisel olmayan güçler (içgüdüler) tarafından yönlendirildiğimiz ve/veya dıştan gelen travmatik koşullar tarafından belirlendiğimiz şeklindeki klasik teoriden farklıdır. "[Bu unsurlara] bir yanıt alana kadar bir insan psikolojisine sahip olamazsınız" demekte (Symington, 2001: 35) ve bu, benliğin kasıtlı özünü yaratıcı özgürlük, sevgi ve seçim eylemlerinde gerçekleştirmek anlamına gelmektedir (Symington, 2001: 35).

Narsisizm üzerine yazdığı ilk kitaplarından birinde, Symington'ın sonsuz ya da mutlak içsel merkeze verdiği isim *can veren*di (Symington, 1993: 35). O zamandan beri *can veren* teriminin yerine *mutlak* ya da *sonsuz* sözcüklerini kullanmayı tercih etmiş ancak kavramın onun düşüncesindeki rolü aynı kalmıştır. *Can veren*; ancak biz onu seçtiğimizde ortaya çıkan mistik bir iç gerçekliktir ve benliğin kasıtlı özü bu temel doğayı reddedebilir ve ona karşı çıkabilir. Symington, içimizdeki farklı parçaların (mutlak ya da sonsuz) ancak can veren tercih edilirse birleşmeye başladığını söylemektedir (Symington, 1993: 36). Ona göre bu seçim yapılmadan yaratıcı eylemin kaynağı olmak imkânsızdır.

Kendimizdeki sonsuzdan uzaklaşmak psikopatolojinin özünü oluşturmaktadır ve Symington bebeklik dönemine kadar bu seçim boyutunun izini sürer. İhmal edilmiş ya da travmatize olmuş bebek annesinden uzaklaşıp kendi içine döndüğünde,

daha fazla incinme ya da reddedilme riskini almak yerine (onun narsisistik yapı; benim özbakım sistemi dediğim) patolojik sistemi seçiyor demektir. Symington'ın demek istediği, travmanın sadece başımıza gelenler değil; başımıza gelenlere *tepkimiz* olduğudur. Bu tepkide kendi ruhsal varlık merkezimiz lehine veya aleyhine seçimler yapmaktayız.

Symington, benim yaptığım gibi, "ruh" kelimesini mutlak veya sonsuz merkezi tanımlamak için kullanmaz ve benim bu kitapta yaptığım gibi, bu canlılık merkezinin rüyalarda sembolik biçimde göründüğünü önermez. Ancak travmayla kırılabilen kişisel "ruh" (Symington, 2001: 107), "yaşamın ruhu" (Symington, 2001: 108), "benliğin kasıtlı çekirdeği" (Symington, 1993: 39), "iç cömertlik eylemlerini" (Symington, 2001: 7) ve yaratıcı duygusal ilişkiyi (Symington, 2001: 64) başlatan kuvvet ya da travmada parçalanmış benliğin farklı parçalarını birleştirerek "kişinin varoluşuna bir tek oluşluk... bir bütünlük... ya da bir birlik" sunan (Symington, 2001: 10, 93) gibi ifadeler kullanır. Ayrıca "içsel bir yaratıcı eylemin ürünü olan" kişilikteki "gerçek tanrı"dan da söz eder (Symington, 2001: 162) ve bunu narsisistik patolojinin "sahte tanrısı" ile karşılaştırır. Rüyalar bile, özünde yaratıcı ve sentetik oldukları için (Symington, 2001: 53) kökenleri "sonsuz"dadır (Symington, 2001: 54). Ayrıca mutlak, sonsuz olanın da kişisel olarak deneyimlendiği şeklindeki büyük paradoksa da işaret eder (Symington, 2002: 36).

Symington'ın benzersiz katkılarından biri, benliğin bu özüne erişimimizin vicdan yoluyla olduğunu, biz olduğumuzu hissettiğimiz, aynı zamanda biz olmadığımızı hissettiğimiz "dingin küçük ses" olduğunu öne sürmektir. Vicdan, "Kişilik içindeki sonsuzun öznel deneyimidir" demektedir (Symington, 2001: 29). Vicdan, suçlu bir vicdanda olduğu gibi asla kınamaz, aksine "davet eder". Vicdanın inkâr edilmesi, hepimizin paylaştığı sonsuzun reddi anlamına gelir... Doğamız için temel olan bir şeydir (Symington, 2001: 31). Vicdan, kişilik içinde sentetik bir işleve sahiptir. Vicdan eylemlerinin egoyu güçlendirmesi için kişinin içindeki unsurları bir bütün haline getirmektedir. Bir kısım kınandığında bölünür ve parçalanmaya yol açmaktadır.

Symington'ın yaratıcı katkılarından bir diğeri de günümüz dünyasında sonsuz, mutlak olanla, başka bir kişiyle yaratıcı etkileşim içinde ve onun vasıtasıyla karşılaşıldığını öne sürmesidir (Symington, 2001: 85). Bunun günümüzde yeni bir maneviyat biçimine karşılık geldiğini hissetmekte (Symington, 2001: 39) ve psikanalizde aktarım yorumunun önemini vurgulamaktadır (Symington, 2001: 14). 2. Bölüm'de aktarılan klinik vakalarda, ben de aynı şeyi, yani ben ve bir hasta arasındaki kişilerarası ilişkinin sonsuz ya da mutlak ile kesiştiği "anları" önermeye çalıştım (4. Bölüm'deki Mike ve 9. Bölüm'deki Deborah'nın vakalarına bakınız).

Symington'a göre, bizi kurtaracak olan *can verene*, sonsuzluğa veya mutlak olana erişimimiz değildir. Aksine, daha çok, yaratıcı eylem veya bu tanrısal gerçekliği gerçekleştirme konusundaki seçim özgürlüğünü kişisel alanda hayata geçirmektir. Benliğin kasıtlı özü aynı kolaylıkla, hatta belki de daha kolay bir biçimde doğamızdaki sonsuzluğu reddedebilir ve buradaki durum delilik, psikoz, narsisistik patolojidir. Symington'a göre tüm delilik, *hayatın reddiyle* başlar: "Narsist topluluk, varlığımızdaki sonsuzluğun reddidir... Hepimizi oluşturan bu temel unsurun reddi, çılgınlık üretir" (Symington, 2001: 42).

Symington'ın deliliğin bir "topluluk" veya bir "örüntü" olduğu iddiası, travmaya karşı bir savunma olarak kendi özbakım *sistemi* kavramımla doğrudan paralellik göstermektedir. Ben bir yanda koruyucu/zalimi olan ilerlemiş bir benlikten oluşan ikili bir kişileştirilmiş sistem, diğer yanda yaralı iyi ya da kötü çocuğu olan gerilemiş bir benlikten söz ederken, Symington, çevresi sertleştirilmiş bir "kabuk" (zalim bir katılık) ve ortası "jöle"den (zayıflık ve yaratıcı bir merkezin yokluğu) yapılmış bir daire hayal etmektedir. Kabuk, onun "yoğunlaştırıcılar" dediği şeyle daha da sertleşir ve jelatinimsi orta kısım, "sıvılaştırıcılar" dediği şey tarafından daha da çözülür; bu güçlerin her ikisi de narsisistik patolojinin bir parçası olan haset, açgözlülük, kıskançlık ve tümgüçlülüğü temsil etmektedir (bkz. Symington, 2001: 47; 2002).

Symington'ın sisteminde kutsal kabul edilen tümgüçlülük, yaşamları "sistem" tarafından ele geçirilmiş insanlarda bulunan

çeşitli bipolar ilişkisel dinamiklerde daha da detaylandırılmıştır. Örneğin, bu tür bireylerde, Symington'ın "Tanrı-solucan" ekseni olarak tanımladığı bir aşağılık/üstünlük kompleksi vardır ve kendisi bu yapının bir şemasını ortaya koymaktadır (Symington, 2002). Onlar ("tutkal" gibi) simbiyotik olarak bağlanma veya ilişkilerinde paranoyak olma eğilimindedirler, bu da başka bir iki kutuplu eksene ("tutkal/paranoya") yol açmaktadır. Symington'ın sistemi, klinik uygulama için birçok çıkarım taşır ve bunlar, özellikle *The Spirit of Sanity* (2001) ve *A Pattern of Madness* (2002) olmak üzere çeşitli yayınlarında ilgi çekici bir şekilde detaylandırılmıştır.

Symington'a göre, delilik sistemi, sapkın bir "niyet"le sonsuza yönelik çabamıza, sonsuz ya da mutlak olanın doğamıza nüfuz etmesine izin verme çabamıza engel olmaya çalışan kişilikte işleyen (3. Bölüm'deki "Dis" gibi) bir tür canavardır. Bir kez yerleştiğinde, kendi başına bir hayat sürmeye başlayan tüm bu sistemin işlevi, bir kişiyi varlığının temel öğesi olan sonsuzdan ayırmaktır:

Aynı ikilik insanın içindedir. Biz mutlak olanız.

> Diğeri içimizdedir. Kişi yaratıcı bir merkezdir; bir de benmerkezci narsisizm, psikoz, otizm olarak nitelendirdiğim başka bir yön daha vardır. Bu biraz fazla basitleştirmek gibi olabilir; ancak neredeyse tüm psikiyatrik durumların çok daha basit bir şeye indirgenebileceğini düşünüyorum. Bunları kişinin anlama ve özgürlüğe sahip olma yetisine müdahale eden süreçler ya da bir örüntü olarak düşünün.
>
> (Symington, 2001: 13)

Symington'ın düşüncesindeki akıl-delilik ikiliği, onun "gerçek tanrı" ve "sahte tanrı" olarak adlandırdığı iki kişi-ötesi "güç" iki arketipik çelişki arasındaki bir tür yarışma haline gelir. Gerçek tanrı, kişisel gelişimi ve yaratıcılığı teşvik eder ve doğamızdaki sonsuz veya mutlak olanı temsil eder; delilik modelini temsil eden sahte tanrı ise, aynı büyümeyi ve yaratıcılığı boğar:

> İki insanın birbirini tanımasının önüne geçen bir tanrı var. Düşünceme müdahale eden, talimatlarına uymamı isteyen bir tanrı var;

> kendim için düşünürsem beni cezalandıran, sadizmimi onaylayan bir tanrı var; mazoşizmimi teşvik eden, açgözlülüğümü, hasetimi besleyen, kıskançlığımı besleyen bir tanrı, bana sahip olan ama beni hor gören bir tanrı, sorunları ortadan kaldırarak çözen bir tanrı var.
>
> (Symington, 2001: 153)

Symington, bu tanrının, narsist bir yapıya sahip olan hepimizin içinde var olduğunu ve *bu yapının travma nedeniyle oluştuğunu* açıkça ortaya koyuyor. "Fark ettim ki en kötü travmaları yaşayan insanlar, tüm bu sistemin en sağlam şekilde yerleştiği insanlardı" (Symington, 2001: 106). "Kişiliğin narsisistik kısmında bir yara oluşmuştur ve tanrı, sonsuz bir hakarete maruz kalarak ortaya çıkar ve kişiliği devralır. Kişiliğin geri kalanı, boyun eğdiren tanrı tarafından tamamen ezilir" (Symington, 2001: 158).

Sahte tanrının aksine, Symington'ın gerçek tanrısı, kişilikte sonsuz veya mutlak olanı temsil etmektedir. Düşünme sürecinin bir zaferi olan bu tanrı, "üstün bir düşünce çabasıyla kavranır... Gerçek tanrıya, gerçekliğin doğası üzerine derin ve sürekli bir yansıma yoluyla ulaşılabilir" (Symington, 2001: 159).

Symington, bu yansıtıcı derin düşünmeye "anlama eylemi" adını vermektedir (Symington, 2001: 39). O, bu tür sürekli yansımanın kökenlerini Upanişadları yazan kâhinlere veya tüm büyük dini geleneklerin mistiklerine, bir yandan Varlığın mutlaklığının farkına varan o kadın ve erkeklere, diğer yandan hepimizin parçası olduğu şeye dayandırmaktadır. Symington'a göre bu, tanrısal olanın aynı zamanda *kişisel*, bir paradoks, kalıcı bir gizem olduğu Yahudi-Hıristiyan geleneğinin büyük mirasıdır:

> Kişilikte gerçek tanrının idrak edilmesi, içsel bir yaratıcı eylemin ürünüdür. Bu, bireysel psişenin ezildiği bir boyun eğme eylemiyle var olan sahte tanrının varlığıyla tam bir zıtlık içindedir. Gerçek tanrının farkına varılması, Benliğe saygının kişiliğinde bir temel oluşturur. Burada "Öz"ü büyük harfle yazdım çünkü bu BUDUR. Ben O'YUM. BUluk benim doğamda var, benim varoluşumdur, BU saygı ister. İçimdeki BU, içinizdeki BU'dur ve saygı gösterilmesini talep etmektedir.
>
> (Symington, 2001: 162)

YORUM

Neville Symington, manevi yaşamı açıkça, insan ruhundaki ilkel yapılar olan yaşam veren ve sonsuz olan (gerçek tanrı) ile yaşama ve insan özgürlüğüne karşı komplo kuran (sahte tanrı) arasındaki bir savaş olarak görmektedir. Psişelerinin "O" tarafından mesken edindiği bu zavallı bireylerin sahte tanrıyı nasıl deneyimlediklerini gösteren canlı örnekler doludur. Yine de denklemin pozitif tarafına, yani mutlak veya sonsuzun nasıl deneyimlendiğini veya gerçek tanrının nasıl kavrandığını açıklamaya gelince, Symington bunun "üstün bir düşünce çabası... Düşünme sürecinin zaferi olan bir tanrı" olduğunu söylemek ister... (Symington, 2001: 159).

İnsan *mantığına* yapılan bu vurgu, Symington'ın yaratıcı "anlama eylemleri", seçimler veya yargılar yoluyla gerçeğin insani inşasına yaptığı vurguyla tutarlılık göstermektedir. Örneğin, psikanaliz ve din konulu kitabında şöyle demektedir: "Bu kitapta ortaya konan duruş, modern dünyada egemen olan toplumsal yapılar içindeki hayatımızla ilgili olan bir dinin, mantığın yardımıyla insani bir inşaat olduğu şeklindedir" (Symington, 1994: 77).

Buna göre, Symington, peygamberlerin vecdleri veya Rudolph Otto'nun (ve daha sonra Jung'un) *numinosum* dediği şey gibi tanrısal olanın doğrudan deneyimlerine oldukça şüpheyle yaklaşmaktadır. Bunun, otoriter bir "kuvvet"e boyun eğme ve teslim olma eylemlerine yol açmasından korkmaktadır. Bu endişe kesinlikle haklı olmakla birlikte, Jung'un *numinosum* merkezli olarak insanlığın orijinal (ilkel) dini deneyimine yaptığı vurgunun ciddi bir şekilde yanlış anlaşılmasına yol açmaktadır. Symington, Jung'un bu "ilkel" din biçimini alkışlayış ve onu destekleyişinin, yıkıcı olabilecek daha büyük güçlere boyun eğmenin olası tehlikelerine neden olduğunu düşünmektedir.

Symington, Jung'un bilinçdışının şeytani yüksek ve düşük güçlerine yaşam boyu süren hayranlığına işaret ederken yanılmamaktadır. Yayınlanmış yazılarının çoğunda Jung, gerçek dinsel deneyimin "ötekiliğini" ve ego çözücü etkisini vurgular ve genellikle düşüncelerini aynı William James'in *Varieties of*

Religious Experience'ında* bahsedilen gerçekten de vecd halleri, bir tanrı ya da ruhsal varlık tarafından "sahip olunma" anları, düşsel transları gibi anlatıları olan pek çok bireyinki gibi ilkel halkların, şamanların ya da din değiştirenlerin anlatımlarıyla desteklemektedir. Kuşkusuz bu, *Kırmızı Kitap*'ta (2009) anlatıldığı biçimiyle Jung'un öznel deneyimiydi.

Ancak Symington'ın anlamadığı gibi görünen şey, Jung'un aynı zamanda, dolaysız dini deneyimin ilk "ilkel" biçimlerinin bilinçli erkekler ve kadınlar tarafından nasıl daha sembolik bir anlayışa dönüştürülmesi gerektiğini göstermeye hevesli olduğudur ve bu, melekler ya da şeytani güçlerle içsel bir diyalog yoluyla gerçekleşmektedir. Sonuç, bu iyi veya kötü niyetli güçlerin yavaş yavaş dönüşmesidir. Tanrı'nın bakirenin kucağında "evcilleştirildiği" anlatısındaki gibi "evcilleştirilirler". Giriş kısmımızdaki ifadeyle söylemek gerekirse egonun güçleri yavaş yavaş artarken ve "büyürken", "kendilerini boşaltırlar" veya "küçülürler". Nihayet bu güçler, Yeremya'nın içeride fısıldayan "dingin küçük ses" dediği birer içsel kaynak hâline gelir. Bu, Jung'un benimsediği bir fikir olan Symington'ın sonsuz ya da mutlak olanın öznel deneyimi olarak vicdanına çok benzemektedir.

Jung, Symington'ın hayran olduğu söylenen kitabı *Eyüp'e Yanıt*'ta, Tanrılığın "ilkel" yönleriyle ilgili olarak "teslim olmamaya" bir örnek verir. Symington'ın üslubuyla söylemek gerekirse, Jung, Eyüp'ün onu avutanların tavsiye ettiği biçimde kararlılıkla "mağdur/zalim" psikolojisine düşmeyi reddetmiştir ve Symington tarafından "narsisistik topluluk" diye adlandırılmaktadır. Eyüp'ün gözü pekliği, Tanrılığın insancıllaştırılmasını ve Symington'ınsa suçlamanın veya umutsuzluğun ötesindeki "trajik durum" olarak adlandıracağı şeyin iç yüzünü kavramasını sağlar. Jung, Eyüp'ün bize Tanrı'nın zorba yönüne nasıl karşı koyacağımız konusunda bir model sunduğunu (3. Bölüm'de Dis) ve bunu yaparsak Tanrı'nın insani kalbinde "canlanması", yani içindeki Mesih bilincin ortaya çıkışı olduğunu

* William James, *Dinsel Deneyimin Çeşitleri*, Çev. İsmail Hakkı Yılmaz, Pinhan Yayıncılık, 2017. (y.h.n.)

ileri sürer. Görünüşe göre Symington, Jung'un düşüncesinin bu vurgusunu gözden kaçırmıştır.

1., 2. ve 4. Bölümlerde, numinosum'un olumlu yanının bireylere yayıldığı birkaç anı anlatmıştım. Bunlar ya çok dokunaklı düşsel deneyimlerdi ya terapi diyaloğu sırasında, güçlü bir duygulanım yoluyla altta yatan bir ruhsal gerçekliğin ortaya çıktığı "buluşma anları"ydı ya da bir rüya ve kişiliğin bir yere sürgün edilmiş ve şimdi yeni bir canlılık duygusuyla geri dönen içsel çocuk parçasının aşikâr olan yeniden kabulüydü.

Bu deneyimler, kısmen mito-şiirsel matrisi tamir ve yeniden inşa ettikleri için, bu hastaların kişisel hikâyelerinin içinde bir yer bulabilecekleri daha büyük, arketipsel bir hikâyeyi iyileştirici bir etkiye sahipti. Hastalar, kendilerine içeriden tanıklık ya da refakatçilik edildiklerini hissettiler ve böylece umut buldular. Symington'ın mito-şiirsel anlayışı, çoğunlukla özbakım sisteminin karanlık tarafına, yani onun narsisistik takımyıldızında bulunan yaratıcı kişileştirilmiş varlıklara uzanır. Onun zengin yaratıcı "delilik modeli" detaylandırması "gerçek tanrı"nın diyarına, yani "özgürlük, derin düşünce, bilinç, anlayış eylemleri" vs gibi yalnızca felsefi, rasyonel ve hümanist anlamda tanımlanan mutlak ya da sonsuza kadar ulaşamamaktadır. Symington'ın reçetesindeki, patolojik sistemin çekimi yerine can vereni *seçmek* gibi takdire şayan varoluşsal zorluklara rağmen bir hastanın can veren tarafından seçilmiş hissettiği başka durumlar da vardır. Böyle bir durum bu tür bir hastaya, rasyonel bir derin düşünce eylemi değil; canlı, somutlaşmış gizemli bir *deneyimmiş* gibi gelir.

Örneğin, 1. Bölüm'de anlatılan Jennifer örneğinde, böyle bir deneyim ona yaşamak için bir sebep verdi, hayatta kalmanın ötesinde bir sebepti bu. "Meleğinin" varlığına rağmen aynı derecede güçlü bir "şeytana" sahip olduğu ve bunun onu içeriden kontrol ettiği doğrudur. Ancak (hayal kırıklığına uğratmak zorunda olduğum bir idealleştirme olan) meleği onun bana nihai yansıması olmasaydı, umudunu ve hayatını sürdürmek için bulduğu yegâne motivasyonu da kaybetmiş olurdu.

Symington, bu narsisistik sistemdeki "canavar" zorbanın gerektirdiği teslimiyetin bir biçimi olarak gördüğü klinik du-

rumda idealleştirmeye aynı derecede kuşkuyla yaklaşmaktadır. Bu şüpheyle, idealleştirmenin bir tür savunmadan başka bir şey olduğunu göremeyen Kleincılara katılmaktadır. Halbuki tam aksine, benim deneyimime göre idealleştirme, kişi-ötesi gerçekliklerin insanlar arası dünyada (yansıtma yoluyla) yerlerini bulma yöntemlerinden biridir; zira böylece ruhun bedene "inişini" çekmeye hazır oluncaya kadar onu destekleyecek mito-şiirsel matrisi yaratmaktadır.

Çağdaş psikanalitik teoride hastanın ilkel idealleştirmelerinin önemini "görkemli benliği" ve tümgüçlü ebeveynsel imagoların "dönüştürerek içselleştirme" veya "evreye uygun hayal kırıklığı" diye tanımladığı süreçle insanlaştırılmasının ilk adımı olarak kabul eden Heinz Kohut olmuştur. Çağdaş Jungçu analistler, son derece idealize edilmiş enerjiler aktarım durumuna geldiğinde, bunların sadece basitçe çocuksu görkemliliğin ya da tümgüçlülüğün bir kalıntısı olmadığını, kısmen arketipik psişenin mito-şiirsel dinamizminden, kişisel ilişkileri mitolojik öncüllerine doğru derinleştirme eğiliminden türetildiğini anlamaktadırlar. Bunlar, evrensel olarak dinin bir parçası olan kişilikteki bir kişi-ötesi merkezin yansımasını ya da Jung'un merkezi arketip ya da Benlik dediği şeyi temsil ediyor olabilirler. Edward Edinger, psişenin ilkel katmanlarından oldukça idealleştirilmiş bir kişi-ötesi içerik aktarıma girdiği zaman analistin üzerine düşen yıldırıcı sorumluluk konusuna bir hayli dokunaklı yaklaşmıştır (Edinger, 1972: 59).

Kısacası, Neville Symington bize, özellikle travmadan etkilenen iç dünyanın patolojik (şeytanlaştırıcı) veya narsisistik yönüne dair etkileyici bir mito-şiirsel harita sunmaktadır. Bununla birlikte, onun mito-şiiri, onu daha hümanist, rasyonel bir proje için ayırmak istediği iç dünyanın olumlu tarafına uzanmamaktadır.

JAMES GROTSTEİN VE BİLİNÇDIŞININ TARİFSİZ ÖZNESİ

James Grotstein tartışmamız açısından önemlidir; çünkü aynı Jung gibi, rüyalarda kanıtlanmış bilinçdışı psişedeki mito-şiirsel gizemi ve bilgeliği gerçekten kavrayabilmiştir. Çokça iyi

bilinen ve son zamanlarda daha radikalleşen yazılarıyla, bilinçdışındaki mito-şiirsel "varlıkları", nesne ilişkileri kuramının ve özellikle de Melanie Klein'ın erken çocukluk düşlemi kavramlarının merceğinden yorumlamak gibi muazzam bir işi üstlenmiştir. Bion'un nihai gerçeklik, mutlak, sonsuz ya da tanrı dediği "O" üzerindeki manevi vurgusundan etkilenen Grotstein, yakın zamanda Freud'un bilinçdışı teorisinde de büyük bir tashihe girişti. Bu, *Who Is the Dreamer, Who Dreams the Dream?* (Grotstein, 2000) adlı anıtsal eserinde ortaya konmuştur. Bu kitap, pek çok yönden Jung'un 100 yıl önce Freud'dan kopmasına neden olan aynı endişeleri içermektedir.

James Grotstein'ın çalışmalarını yıllardır tanır ve takdir ederim. Bir önceki kitabımdaki özbakım sistemini keşfimle doğrudan paralellikleri bulunan ilkel süper ego ve onun travmatize hastaların yaşamlarındaki büyü bozucu yıkıcı etkisine ilişkin bulgularını özetlemiştim. Aşağıda, onun daha sonraki klinik deneyiminden ve yorumlayıcı çabalarından çıkardığı daha gizemli ve ruhsal sonuçlara odaklanacağım.

Hikâyeyi anlattığı sırada, Grotstein tıp fakültesindeydi ve onun için bir tür ruhani uyanışa yol açan önemli bir rüya gördüğü sıralarda Bion ile analizdeydi. Rüya çok sevdiği dağlık Kuzey İskoçya'nın sis kaplı bozkırlarına karşı kuruldu. Rüyasında bir melek belirdi ve "James Grotstein nerede?" diye sordu. Bunun üzerine başka bir melek "Yeryüzündeki acının miktarını düşünerek havadadır" diye cevap verdi (Grotstein, 2000: 5).

Grotstein uyandığında rüyanın güzelliği, şiiri ve gizemi karşısında şaşkınlığa uğramıştı. Rüyayı *deneyimlemişti*; ancak onu kimin *yazdığını* bilmek istiyordu. Çaresizce bu satırları kaleme alan yaratıcı yazarla tanışmak istemişti; ancak bunun kendisi olamayacağını anladı; çünkü o sırada uyuyordu! (bkz. Grotstein, 2000: 5).

Grotstein'ın *Who Is the Dreamer*'daki gizemli yazılarının çoğu, gözden geçirilmiş bir psikanalitik anlayış içerisinde, rüyasının ve tüm rüyaların gizemli yazarıyla uzun zamandır beklediği tanışmayı gerçekleştirme çabası olarak anlaşılabilir. Bu yazarın doğaüstü (doğalın ötesinde) bir benlik, bilinçdışının

tarifsiz bir öznesi olduğunun farkına vardı. Bu sözler, Grotstein'ın rüyalar yoluyla ulaşılabilen psişe mimarisinin kutsal olduğu inancını ifade etmekte ve "sonsuzluktan, çetrefillikten ve karmaşadan istifade edebilmek için ruhumuzun en derinliklerinde sahip olduğumuz hem insani hem insan ötesi beceri ile insan dalga kuşağının sınırları içindeki anlayışın çeşitli boyutları çerçevesinde anlamlı kılmak"tadır. (Grotstein, 2000: xxiii)

Freud, Klein ve Bion'un teorileri ile kendi klinik deneyimlerinin yanında, kendi ve hastalarının rüyalarında tecrübe ettikleri "gizemlerinin", tüm bunların yaratıcı ve ansiklopedik zekâyla bütün bir insanlık tarihine yayılmış ve her yerle bağlantılar kurmuş şekilde yapılmış biçimi diyebileceğimiz James Grotstein'ın teorisini özetleyebilmek imkânsızdır! Aşağıda, bu sayfalarda ortaya koymaya çalıştığım fikirlere destek veren katkılarının üç alanına odaklanacağım: (1) bilinçdışının ve onun mito-şiirsel "varlıklarının" gizemli veya tarifsiz bir katmanına giden bir kral yolu olarak rüyalar; (2) kişilikte kaybolmuş bir çocuksu masumiyet fikri ve bunun bireyin dini yaşamının manevi boyutuyla ilişkisi; ve (3) baskıcı iç "sistemler"le sonuçlanan içsel nesneler veya Steiner ve Symington'ı takip eden Grotstein'ın patolojik organizasyonlar olarak tanımladığı benim özbakım sistemi kavramımla hem paralellikleri hem de biraz farklılıkları olan kavramlar.

Rüyaların Gizemi ve Onların Mito-Şiirsel Dili

Grotstein için rüyalar "dünyalar arasında" ortada bir yer işgal eder. "Rüya iki dünyamız; yani, bilinç ve asimetrik deneyimin dışsal dünyası ile sonsuz simetri ve içsel kozmik uçsuz bucaksızlığının içsel dünyasını birbirinden ayıran kalkandaki bir havalandırma deliğidir" (Grotstein, 2000: 32). Bu iki dünyanın ontolojik gerçekliğini ve aralarındaki "boşluk" ya da "aralığın" varlığını kabul etmesi, eserini tam olarak mevcut araştırmanın çift gözlü metapsikolojisinin üzerine koymaktadır.

Bion gibi, Grotstein da Freud'un bilinçdışı zihni "kaynayan bir kazan" olarak görmesinden dolayı hiç memnun değildir.

Kendisi, rüyasının "yazarının" çok farklı bir bilinçdışını işgal ettiğine (yani orada yaşadığına) ikna olmuş durumdadır:

> Kısacası, zihnin zengin karmaşıklığını ele almanın, zihnin akıl almazlığına, gizemine ve sonsuz olasılıklarına saygı duyan, daha canlı, animist ve fenomenolojik bir yol olan sizin ve benim "içimizdeki içimdeki Yabancı"yı arıyorum.
>
> (Grotstein, 2000: xvi)

Grotstein, rüyayı iç dünyanın kral yolu olarak ayrıcalıklı bir pozisyonda görmek bakımından Jung gibi düşünmektedir. Jung'un nihayet bütün psişenin merkezi ve çevresi olarak Benliğin yetki sınırları içinde olduğunu söylediği belirgin bilgelik ve esrarengiz zekâ ile nihai "rüya yaratıcılığı"nı Grotstein, "*bilinçdışının tarifsiz öznesi*" olarak adlandırdığı şeyle ifade eder. Bu bilge ve gizemli "olağanüstü varlık", Grotstein için, mistiklerin ikamet eden Tanrısı, Gnostiklerin Demiurgos'u veya Klasik Yunanistan'ın İlham Perileri ile eşdeğerdir (Grotstein, 2000: 4). Muazzam varlığını tecrübe etmek, "belki de insanlığın Tanrı'yı tecrübe etmeye yaklaşmayı umabileceği en yakın noktadır" (Grotstein, 2000: xvii).

Bilinçdışının tarifsiz öznesi, ruhsal yaşamın ham maddesini (beta bitlerini), yani "bir günlük varoluşun kalıntıları olarak kalan kaotik, parçalanmış zihinsel acı birikimleri" (Grotstein, 2000: 10) alır ve onları sembolik olarak rüya anlatımı aracılığıyla (alfa işlevi), bir içsel "seyirci" işlevi gören *bilinçdışının olağanüstü öznesine* (rüyayı anlayan rüyayı gören) iletir. Bu izleyici, rüya deneyiminin gerçeğine tanıklık ederek rüya çalışmasının sonuçlarını alır ve işler.

Rüyayı görenle rüyayı anlayan (tarifsiz ve olağanüstü özneler) birlikte çalışarak sembolik bir anlam yaratırlar. Tarifsiz özne, rüya içeriğini şiir, anlatı ve drama diliyle şekillendirir; bu sayede olağanüstü öznedeki (seyirci) gizli bir hikâyeye hitap ederek onunla uyuşur. Bu iki yarı, rüya deneyiminin eğriliği ve örgüsünde bir araya geldiğinde anlam yaratılmış olur. Her iki taraf da kendi "dünyasını" temsil eder. Tarifsiz özne gizemliyken,

olağanüstü özne dünyevi, açık, vücut bulmuş, elle tutulabilirdir (Grotstein, 2000: 141).

Grotstein, tam olarak işleyemediğimiz duygusal acı (travma) ile mito-şiirsel rüya sürecinin "niyeti" arasında yakın bir bağlantı görmektedir. Rüyalar, deneyimimizin bileşenlerini ayırt etmemize ve işlememize yardımcı olur, onları sembolik anlamlara dönüştürür. Tarifsiz özne henüz hissetmediğimiz duygusal acıyı dramatize etmeye çalışırken, olağanüstü özne ise acı nesnesiyle karşılaşmayı hissetmekte ve onu tekrar işleyip egoya geri ileten tarifsiz özneye geri göndermektedir (bkz. Grotstein, 2000: 128).

Böylece, bilinçdışının tarifsiz öznesi kendisinin mito-şiirsel yansımalarını, yani rüyaları, Bion'un "O" ham, farklılaşmamış ön-deneyimlerden sürekli olarak yaratmaya devam eder ve onları olağanüstü özneyle (rüyayı anlayan rüya gören) birlikte çalışarak, onları anlam ileten "hikâyelere" dönüştürür (Grotstein, 2000: 9). Bu bireysel rüya hikâyeleri, Jung'un "büyük rüya" dediği şeye veya bireysel kişisel hikâyelerin arkasındaki Tek Büyük Hikâye olarak kitabın Giriş bölümünde tanımladığımız şeye bağlanabilir:

> Rüyalar takımadalar gibidir. Her rüya kendi başına benzersiz ve özel olabilir; ancak yüzeyin altında bir sürekliliğin varlığını, rüyayı gören özne için efsanevi bir parmak izi, bilinçdışı hayat teması, temaların teması olan rüyaların rüyasını görebiliriz.
>
> (Grotstein, 2000: 7)

Grotstein, Jung'un kendisinin yazmış olabileceği tipte rüyalar hakkında güzel bir ifadede durumu şöyle özetlemektedir:

> Rüya, tarifsiz özne ile olağanüstü özne arasındaki tanrısal konuşmaların tezahürüdür ve bir zamanlar ve gelecekteki varlığımız arasında geçiş halindeyken varoluşumuzun bir okumasını oluşturur... Anlatı, psişenin her köşesinden gelen haykırışları toplayarak bir araya getirir ve hikâyelerinin anlatılabilmesi için onları rüya edilebilmeleri için ayartır.
>
> (Grotstein, 2000: 36)

Masumiyet ve Kayıp Ruh

Grotstein'a göre rüyalar, tarifsiz özne ile olağanüstü öznenin hem çok *kişisel* hem de *kişisel olmayan* ve evrensel bir rüya anlatısını dokuma yollarından biri haline gelmektedir. Grotstein, bu sürecin kişisel boyutunun genellikle travmatik koşullar nedeniyle kaybedilen rehin alınmış bir benlikle ilgili olduğunu öne sürüyor:

> Kendi sorunlarını tanımak ve adeta Beyaz Atlı Prens tarafından uyandırılmayı bekleyen Uyuyan Güzel rüyasındaki gibi kaybolmuş olarak deneyimlenmiş bir benliğe benzer bir şekilde kendisi rehin alınmış bir benliğine hitap edebilmek için rüyayı bekleyen ve rüya yapımcısından rüya talep eden bir rüya izleyicisi var.
>
> (Grotstein, 2000: 11)

Bu "rehin alınmış benlik", Grotstein tarafından birçok farklı bağlamda tartışılmaktadır. Şimdiye kadar sunulan klinik materyalde tanık olduğumuz "çocuk"a çok benziyor ve aslında Grotstein içsel çocuğu birkaç vakada tartışmaktadır. Genellikle benliğin bu kayıp parçasını "ruhumuz" veya "şeytana" sattığımız "masumiyetimiz" olarak adlandırmaktadır. Bu analiz benimkiyle de tam bir paralellik arz etmektedir.

Grotstein, ciddi bir travma öyküsü olan, yıllarca hem hayatında hem de analizinde ihmal edilmiş ve terk edilmiş bir çocuk olarak kaderinden acı bir şekilde şikâyet eden, analizinde de dahil, hayatında hiçbir şey için şükredecek bir yan bulamayan, ciddi bir travma öyküsü olan bir hastasından bahsetmektedir. Bu hastası Fransa'da tatildeyken, Sacré-Cœur Bazilikası'nı ziyaret ettiği sırada yaşadığı dini bir deneyimi aktarmıştı. Kendisine merhametle ve bağışlayıcı bir şekilde uzanıyormuş gibi görünen İsa heykeline bakan hasta, "Psikanalize ihtiyacım yok! Masumiyetimi geri kazanmak için Tanrı'ya ihtiyacım var!" diye haykırmıştır (Grotstein, 2000: 222).

Grotstein bundan dolayı çok derinden etkilenmiş ve hastası "Ben neden doğdum ki? Bu bencil, yetişkin olamamış insanlar, nasıl olur da çocuk sahibi olmaya cüret edebildiler ki?" diye eklediği zaman çok sarsılmıştır (Grotstein, 2000: 228). Bu has-

ta sık sık kendi içinde ölmüş (masum) bir çocuktan ve bu çocuğun bir daha dirilebileceğinden duyduğu umutsuzluktan bahsetmiştir. Hasta aynı zamanda içsel olarak lanetlendiğini ve başkalarına karşı dışa dönük olarak kaba ve aşağılayıcı olmasına neden olan şeytani bir iç güç tarafından yönetildiğini hissetmekteydi. Grotstein, kaybolan masumiyetin ve şeytani bir iç güç tarafından "mülkiyetin" bir tür erken Faust pazarlığında bir araya geldiğini fark etmiş, bulgularını özetleyerek şunları önermiştir:

> "Ölü çocuk" evrensel olarak istismara uğramış ve travmatize edilmiş hastalarda yerleşiktir ve hayatta kalmak için içsel bir karanlık güçle Faustvari bir pazarlık yaptıkları için acımasızca onlara musallat olan "hortlak çocuğa" dönüştürülmüştür. Güvende olmak için onlar "biraz ölmüştürler".
>
> (Grotstein, 2000: 165)

> Böylece insan masumiyeti, sefil olanın tanrısının, yani şeytanın kendisinin özünde hapsedilmiş bir rehine haline gelmiştir. Şeytan, tam da bu sefillikle, bir tezat oluşturucasına *kendimizin en kutsal yönünü* esarete sattığımız ve karanlık iblisin kucağında bıraktığımız masum benliği simgelemektedir [elinde tutmaktadır].
>
> (Grotstein, 2000: 18)

2. Bölüm'de Richard'ın rüyasındaki gömülü erkek çocuğu, 3. Bölüm'de Helen'in rüyasındaki defnedilmiş çocuk ve 4. Bölüm'de Mike'ın rüyasındaki havaya uçmuş dişil çocuk gibi önceki bölümlerde sunduğum klinik vakaların birçoğu masum "rehin alınmış benlik" fikrini göstermektedir. Tüm bu rüya çocukları, analitik süreç içinde tekrar temasa geçilinceye kadar hastanın devam eden yaşamlarında kayıplardı. Hepsi, canlanmış bir travma öncesi masum canlılık çekirdeğini temsil ediyor gibiydi. Hepsi bir şekilde geri geldiler ve yeniden canlandırıldılar. Hayata geri döndüler ve bu hastaların iyileşmelerinin ve terapideki ilerlemelerinin önemli bir parçası olmuşlardır. Bu hastaların görünüşte bilinçsizce yapmış oldukları Faustvari pazarlıklar, kayıp çocuk benlikleriyle bağlantılı savunmasız duyguları de-

neyimlemeye karşı gösterdikleri *dirençte* belirgin hale gelmiştir. 3. Bölüm'de, Dante'yi ve onun rehberini, kovulmuş melek "Dis" tarafından korunan "masum" ataların ve "çocuklar"ın bir grup ebedi "rehin alınmış benlikler" olarak sarmalandıkları ve "hortlak" bir hayat yaşadıkları yer olan Limbus'a kadar takip ederken bu Faustçu pazarlığın dramatik bir örneğine tanık olmuştuk.

Grotstein, Winnicott ve Fairbairn tarafından savunulduğu gibi (ve onlara Jung'u da eklemeliyiz) bebeğin normal gelişimsel *masumiyeti* fikrinin, kuşkusuz, çok eski zamanlardan beri insan ruhu olarak adlandırılan öznelliğimizin bu yönü olduğuna işaret etmektedir. Psikanalitik teoride masumiyetin ve ruhun ihmal edilmesinin, ruhta "ilk günahımıza" yönelik bir önyargıdan, yani Freudcu dürtü teorisinin psişik determinizmi ve Klein'ın ölüm içgüdüsünden türeyen ve yansıtmalı olarak anneyle özdeşleştirilen sadist bilinçdışı düşlemlerden kaynaklandığını öne sürmektedir. Masumiyet için ayrı bir "gelişimsel çizgi" önermekte ve deneyimlerimizde bebekliğin ilk masumiyetinden Deneyim Ormanı'ndan (Blake) geçerek "Daha Yüksek Masumiyet"e (Grotstein, 2000: 259) varan bir epigenezi varsaymaktadır. Bir sonraki bölümde, St. Exupéry'nin *Küçük Prens*'i (1971) ışığında masumiyet kavramını tartışacağız ve masumiyetin deneyim yoluyla olgun ego failliğine nasıl dönüştürüldüğü sorusunun cevabını arayacağız.

Aydınlık ve/veya Şeytani Varlıklar ve Özbakım Sistemi

Grotstein, kendine özgü ifadesiyle, Jung'un arketipsel veya şeytani iç nesnelerle hem iç hem de dış gerçekliklerin mito-şiirsel kişileştirmeleri olarak ne demek istediğini bulmanın yolunu buldu. Bunları "serseri" nesneler veya "olağanüstü varlıklar" olarak adlandırmaktadır:

> İç nesneler dediğimiz şeyin gerçekte "üçüncü biçimler", öznenin yönlerinin bölme ve yansıtmalı özdeşimlerinden elde edilen ürünlerle karıştırılmış gerçek nesnenin imgesinin hayali (melez) yığınları olduğunu fark ettim.
>
> (Grotstein, 2000: xxi)

> Doğaüstü ifadesini, canlı ve insan olmamızın lineer olmayan karmaşıklığını başkalarında var olan gizemi göz önünde bulundurarak ele almak için kullanıyorum. Bir zamanlar tanrılara, mesihlere ve mistiklere atfettiğimiz istisnai nitelikleri ve yetenekleri çağrıştırmaktadır... Bilinçdışı, özellikle de tarifsiz özne (id) bir tanrı gibidir ama özürlüdür; çünkü görevini yerine getirebilmek için ortaklara ihtiyaç duymaktadır.
>
> (Grotstein, 2000: xxiii)

> Psikanalitik girişimde biz psikanalistler, gerçek nesnenin yokluğunu ve hatta varlığını işgal ederek musallat olan varlıkları adlandırmaya çalışırız ve bunların nihayetinde iyi huylu ve gerçekçi varlıklara dönüştürülebileceklerini veya gerçek sahiplerine iade edilebileceklerini umarız.
>
> (Grotstein, 2000: xxiv)

Burada Grotstein, her başarılı psikoterapinin önemli bir parçası olan arketipsel imgeleri ve duygulanımları *insanlaştırma* sürecini anlatmaktadır. Grotstein'ın "doğaüstü varlıklar" kavramının özündeki maneviyat, bilinçdışının hem meleksel hem de şeytani tarafını kapsamaktadır. Şeytani tarafta, travmatize olmuş bireylerin bilinçdışı malzemelerinde sıklıkla bulunan ve daha önceki kitabımda tanımladığım kötü niyetli içsel figürler vardır (Kalsched, 1996).

Grotstein ilk yazılarında, bu karanlık içsel figürleri, benliğin ve/veya çocuğun önemli nesneleri olarak yansıtılan/içe yansıtılan yıkıcı veya sadist parçalar olarak Melanie Klein'ın bakış açısıyla görme eğilimindeydi. Daha önceki bir çalışmasında, bunların iç dünyaya yerleştiklerinde, hasta rehinenin daha bağımlı bir bölümünü tutan "canlı hayaletler" haline geldiklerini ve kendi kaderleri için savaştıklarını belirtmişti (Grotstein, 1981: 330). Onları oldukça patolojik oluşumlar, yani ilkel süper ego figürleri ya da olumsuz terapötik tepkiden sorumlu "Serseri Öznel Nesneler" olarak görmüştür (Grotstein, 2000: 157).

Daha yakın tarihli yazılarında, psişenin mito-şiirsel işlevini daha doğrudan yücelterek, bu içsel nesneleri Jungçu düşünceyle tutarlı bir tarzda büyütmüş veya "efsaneleştirmiştir":

> Çeşitli Freudcu ekollerin psikanalistlerinin aksine, Jung ve taraftarları, Bilinçdışı'nı işgal ya da ona musallat olan diyebileceğimiz, benim *sakinler* veya daha çok *varlıklar* olarak adlandırdığım şeyle çok yakından ilgilendiler... Kolektif bilinçdışının *arketipleri* fikri hastanın içsel öznel deneyimleriyle yakından ilgilidir; ben Kleincı ve Bioncu karşılıklarını, özünde var olan ön *yargıları* ve *yansıtmalı özdeşim* tarafından üretilmiş *bilinçdışı fantazilerin hayaletlerini, canavarlarını ya da kuruntuları* vurgulamaktayım.
>
> (Grotstein, 2000: 169)

Ayrıca, *sakinlerin* her zaman olumsuz olmayabileceklerini, yani psişenin geneli içinde olumlu bir değere sahip olabileceklerini açıkça görmektedir:

> Analistler olarak ilkel bir süper egonun varlığını ve bunun hasta üzerindeki zararlı etkisini gözlemlediğimizde, genellikle hastanın o içsel ya da yansıtılmış şeytana kendinden geçmişçesine var olan bağlılığına dikkat çekeriz. Ancak diğer bir açıdan bakıldığında paradoksal olarak bu süper ego şeytan, kılık değiştirerek gizlenmiş bir arkadaş olarak da görülebilmektedir.
>
> (Grotstein, 2000: 184)

Bir önceki bölümde, Mike'a içeriden zulmeden şeyin nasıl hem iyi hem de kötü niyetli yönleri olduğunun ve altı yıllık analiz süreci boyunca nasıl da yavaş yavaş "şeytan"dan "meleğe" dönüştüğünün dramatik bir örneğini görmüştük. İlk rüyalarında yarı insan yarı tanrısal çocuğu yok etmeye çalışan "kötü" bombacı olarak başlamış, kendisini teslim ettiği şeytani ve karikatürize bir Nazi subayına dönüşerek ilerlemiş ve analizinin sonlarına doğru son bir kez, bu sefer Mike'ın ölüm/yeniden doğuşunu başlatma rüyasındaki müşfik bir baltacı olarak ortaya çıkmıştır. Benim için bu dönüşüm ilkel savunmanın sadece yok etmeye meyilli patolojik bir oluşum olmadığını ancak en temel görevinin merkezindeyse her ne olursa olsun ihlal edilmesi asla kabul edilemez olan kişiliğin bulunduğu koruyucu bir sistem olduğunu açıkça göstermektedir.

Grotstein, Minotauros ve labirent mitini şizoid veya depresif hastanın hapsedilmiş iç mekânının arketipsel bir görüntüsü

olarak kullanmakta ve yeni bir "labirent kişilik tipi" öne sürmektedir (Grotstein, 2000: 192). Labirent ve içindeki Minotauros, kendi yaratılışımızın zalim şeytanlarını simgelemektedir. Bizi yetim kaldığımız Gerçeklikten korumak için yaratılmıştır. Onlarla yüzleşmeyi başaramazsak, can düşmanlarımız, yaşama ve yaratma çabalarımızı reddeden sadist süper egolar haline gelirler: "Minotauros bizim zorbamızdır; onu yansıtmalı özdeşim yoluyla biz yarattık; o bizizdir. Gerçek düşman, paranoyak-şizoid ve depresif konumların ötesindedir; o Gerçeklik, Ananke (Gereklilik), Bion'un O'sudur" (Grotstein, 2000: 207).

Bu anlayışa uygun olarak Grotstein, kahraman mitini ilginç bir şekilde yeniden şekillendirir. Jungçu teoride kahraman, ilkel bilinçdışını ve onun farklılaşmamış kayıtsızlığa yönelen aksine eğilimini temsil eden Minotauros'u alt etmek için yola çıkar. Grotstein'ın miti okumasında, kahraman kendi savunmalarıyla, kendi yarattığı şeytanlarla savaşır. O, sanki yaratıcılığı içinde çarpıtılıp yamultulmuş koruyucu bir kılıf olmadan "Gerçeğin Aynası" içindeymiş gibi kendisini bilmeye, tanımaya cüret eden kişidir. Grotstein; bunu yapabilmek için bebeğin büyük bir cesaretle ilerlemesi, hissedilen lanetleri, engelleri, öcü ve "canavar" yanılsamasını aşmalıdır demektedir. Kişi, gerçek korkularıyla (O'nun Gerçekliği), kendisini yaşamaktan alıkoyan bölücü oluşumları (arketipsel savunmalar) birbirinden ayırt etmelidir.

Grotstein, şimdi iç dünyayı işgal eden bu "olağanüstü varlıklar" veya "sakinler"in iyiliksever tarafına dönerek, özellikle birini, "birincil kimliğin arka plandaki varlığı" seçmektedir. Bilinçdışının tarifsiz öznesinin yakın bir müttefiki olan bu içsel figür, kişinin yaşam yolculuğuna içsel bir "arka çıkma" veya destekleme duygusu sağlar. Grotstein, bunun bir koruyucu meleğe, insan hayal gücünün hali hazırda özünde var olan içsel bir tanrısallığa denk olduğunu söylemektedir (Grotstein, 2000: 221). Bunun özellikle dramatik bir örneğini Jennifer'ın 1. Bölüm'deki vakasında görmüştük.

Bu "arka plan varlığı", Winnicott'ın nesne anneden farklı olarak "çevresel anne" (1963b) dediği bebeğin deneyiminin düşlemsel ve efsanevi karşılığıdır. Dinsel, ruhsal ya da tanrısal

bir öz, "örgütleyici mesihsel deha" (Winnicott, 1963b: 18) olarak deneyimlenir; dini terimlerle ifade etmek gerekirse içeriden bir Tanrı ya da "tüm varoluşu birbirine bağlayan Birliğin gezinen ruhu (Taoizm)" (Winnicott, 1963b: 19) bir devamlılık prensibi olarak da tanımlanabilir. Grotstein, varlığın ve eylemliliğin tarifsiz öznesi olarak da tanımlanan bu "varlığın", konuşan melekleriyle ve gizemli ancak derin anlamıyla baştaki rüyasının dramatik senaryosunu yazan "ikinci benlik" veya "alter ego"dan başkasının olmasına imkânsızlığı sonucuna varmıştır.

Grotstein'a göre, bu "birincil kimliğin arka plandaki varlığı"nın, psişedeki masum "çocuk"la da özel bir ilişkisi olması ilginçtir. Grotstein bunu, daha önce bahsedilen, Fransa'daki katedralde dini bir deneyim yaşayan ve acı çekerek "Doğmayı ben istemedim" diye haykırışı kendisini derinden etkilemiş hastasıyla yaptığı klinik çalışması sırasında keşfetmişti. Grotstein, Bion'un kapsayıcı/kapsanan kavramına dayanarak, bu vakada kendisinden hastanın dayanılmaz acısını bir tür "Pieta" ya da "Kederlerin Madonnası" gibi üstlenmesinin ve hastanın çarmıha gerilmiş, kanayan masum "çocuğuna" (Mesih) taşımasının istendiğini fark etti. Buna "Pieta Sözleşmesi" adını verdi (Grotstein, 2000: 231ff.) ve bu formülasyon, onun kişiötesi akımların normalde analistle hastanın yaya olarak mücadele ettiği psikanalitik macera boyunca aktığını fark etmesine sağladı. Bu "konum"a veya yeni farkındalığa "aşkın konum" adını verdi (Grotstein, 2000: 272) ve bunu Gnostiklerin kişinin kendi içine yaptığı içsel yolculuk olarak tarif ettikleri şeyle karşılaştırdı:

> Söylemeye çalıştığım şey, kendi içimizdeki kutsallık alanıyla ilişki kurmak için içsel bir ihtiyacımız olduğu ve bu kutsalı arayışta her birimizin paranoyak-şizoid bir aşağılıklık, bencillik, adaletsizlik ve zalimlik konumundan depresif bir kederli, merhametli, acılı, yaslı ve tövbeli konuma ve bununla askıya alınmış egoya uzanan kendi hac yolculuğunu tekrar özetlediğimizdir. Böylece, O ile gizemli bir tekoluş olarak uzlaşının aşkın konumuna girebiliriz.
>
> (Grotstein, 2000: 276)

Grotstein'ın derin ve kapsamlı kitabındaki yansımaları, kendisini Tanrı'dan yoksun olarak hisseden bir hastanın haykırışlarından filizlenmişti. Bu hasta ve onun gibi pek çoğuyla yürüttüğü analitik çalışmalar boyunca geleneksel olarak "ruhsal" fikirlerin ve özlemlerin rolünü yeniden düşünmek zorunda kaldı. Şöyle soruyordu:

> Travma geçirmiş, istismara veya tacize uğramış çocukların ve onların hayatta kalan yetişkin suretlerinin protestoları, kaybettikleri *masumiyetlerini* yeniden kazanmak için yaslı bir yalvarış değil midir? Bu *idealleştirme* mekanizması değil de tapılmaya değer bir nesne bulmanın bir yolu mudur? Ego ideali, varsayılan olarak kutsallaştırılmış benliğimizi derinden anımsatmıyor mu?... Bilinçdışı zihinsel yaşamımızın ve aynı zamanda dışsal gerçekliğin sonsuzlukları ve karmaşasına aracılık etmek ve *tutarlılık*, *denge*, *uyum* ve *dinginliği* birleşik bir evrendoğumsal açıklama biçimiyle temsil edecek bir tapınma nesnesinin yanı sıra kişileştirmeye ve gizemlileştirmeye ihtiyacımız yok mu?
>
> (Grotstein, 2000: 270)

7
Masumiyet, Kaybı ve Geri Kazanımı
St. Exupéry'nin *Küçük Prens*'i Üzerine Düşünceler

Masumiyet bir kişinin ruhani doğasının elzem unsurudur.
(James Grotstein, 1984: 213)

Gerçek ıstırap masumiyete göredir, suçluluğa değil.
(Helen Luke, 1995: 60)

MASUMİYET VE PSİKANALİSTLERİN ONA BAKIŞI

Bu bölümün konusu, hayatta olduğumuz duygusunun en derin çekirdeğindeki tarifi zor özü, "masumiyet" dediğimiz ve çocukların art niyetsiz basitlikleri ve masum güvenleriyle veya yaşamımızdaki o özel "evcil hayvanların" varlıkları ve aynı derecede ilgi uyandıran güzellikleri ile ilişkilendirdiğimiz o şey olacak. İster çocuk ister hayvan olsun, *masumiyet* saf, özgün,

erişkin deneyiminin "büyümüş" veya uygarlaşmış dünyası tarafından kirletilmemiş bir şeyi akla getiren bakir bir durumu ifade eder.

Psikanaliz, travma öncesi veya sonrası, kişiliğin özünde var olan masumiyet fikrine pek sıcak bakmamıştır. Freud'un gözünde çocuk "çokbiçimli sapma" halindedir; serbest kalma ve boşalma için didinen bir demet içgüdüden ibarettir. Aynı şey Melanie Klein (1940) ve takipçileri için de söylenebilir; onlar da bebeğin dünyaya, annenin içine yansıtılmış ve sonra zulüm ve saldırı olarak geri tepmesinden korkulan ölüm içgüdüsünden kaynaklanmış bilinçdışı yıkıcı fantazilerle geldiği görüşüne bağlı kalmışlardır. Klein'a göre kişi masumiyetle değil ama suçlulukla başladı; bir tür psikanalitik özgün günah ve paranoyak zalimlikten en depresif konuma doğru hareketle, iyilik ve şükran olasılığı yönünde çözüm aradı.

Bununla birlikte gerek Klein'dan önceki gerekse onu izleyen diğer birçok analist bu görüşü paylaşmadılar ve yakın zamanlarda Amerika'da Heinz Kohut'un (1971-1977) başlattığı bağlanma teorisi, bebek gözlemi, ilişkisel kuram ve kendilik psikolojisi alanlarındaki gelişmelerin hepsi de, çocuğun bebekliğindeki temel masumiyetine daha sempatik bir gözle bakmayı desteklediler. İngiliz Nesne İlişkileri Okulu'nun Winnicott, Guntrip ve Fairbairn gibi üyeleri, çevresel kusurlar sonucu daha sonra kirletilse veya yozlaşsa da çocuk masumiyetinin bir başlangıç durumuna açıkça işaret etmektedirler. Bu teorik mercekten bakıldığında, masum bebek "yeterince iyi" olsun veya olmasın, bir annenin elinde tutsaktır. Winnicott'ın hem (1963b) "bebek olmak" hakkındaki düşüncesi hem de "gerçek benlik" görüşü (1960), bebeğin "deneyim ormanına" girmeden önceki bir başlangıç safiyeti fikrini desteklemektedirler.

Nihayet, önceki bölümde de belirtildiği üzere, James Grotstein temel çocukluk masumiyeti ve onun "rehin benliği" için sempatik, hatta dokunaklı bir durum kurguluyor. "Masumiyet" diyor, "çocuğun nesneleri tarafından kutsanıyor ve korunuyor olduğu duygusu ve böylece yaşamı ve yaşam gezginliği sürecin-

deki güvenlik sezgisi anlamına gelmektedir" (Grotstein, 2000: 260). Öte yandan masumiyet kaybı şöyle ortaya çıkmaktadır:

> Bebeğin nesneleri tarafından kritik bir şekilde hayal kırıklığına uğratılması, ihmali veya suiistimali durumunda ya da rastgele durumlar travmatik olarak dünyanın güvensiz olduğuna inanmasına yol açtığında, o nesnelere olan inanç ve güveni çöküverir. Ve bu çocuklar "Gerçeğin yetimlerine" dönüşürler.
>
> (Grotstein, 2000: 261)

BATI EDEBİYATINDA MASUMİYET

Bütün Batı edebiyatında çocukluğun masumiyeti ile kişinin esas ruhani doğası arasındaki ilişki, belki de en güzel deyişlerle ve güçlü hayal güçleriyle iki İngiliz şair William Blake (1757-1827) ile William Wordsworth (1770-1850) tarafından dile getirilmiştir. Her ikisi de bizim ilk yıllarımıza, harikulade ve Tanrı'nın gizemine yakın bir dönem gözüyle bakarlardı.

1789'da Blake resimli kitabı *Masumiyet Şarkıları*'nı yayımladı; bu kitap, biz, burada ve şimdi, neşe ve masumiyetle anın sezgisi ve etrafımızdaki dünya ile doğal yakınlık içinde yaşarken, yaşamlarımızda o zaman olarak, çocukluğun ışık saçan imgesini sunmaktaydı. Kitap çok iyi bilinen şu mısralarla başlar:

> Kaval çalarak ıssız vadiler iniyordum,
> Kavalımla neşeli şarkılar çala çala,
> Bir bulut üstünde bir çocuk gördüm,
> Ve o şöyle dedi gülerek bana;
> "Bana bir şarkı çal bir Kuzu için!"
> Ben de bir şarkı çaldım neşeyle.
> "Kavalcı, o şarkıyı gene çalsana;"
> Ben de çaldım, ağladı işitince.
>
> (Blake, 1971: 34)*

Aynı ciltteki diğer bir şiir olan "Küçük Oğlan Bulundu'da" masum savunmasız çocukla koruyucu, babacan Tanrı arasındaki sevecen ilişkiye tanık oluyoruz:

* Blake'in şiirleri, kitabın orijinal Türkçe çevirisinden alıntıdır: *Masumiyet ve Tecrübe Şarkıları*, Çev. Selahattin Özpalabıyıklar, İş Bankası Kültür Yayınları. (ç.n.)

Küçük oğlan ıssız bataklıkta kayboldu,
Takılıp serseri ışığın peşine
Başladı ağlamaya; ama Tanrı, hep yakında,
Göründü babası gibi, beyazlar içinde.
Çocuğu öptü ve eliyle götürdü
Getirip teslim etti anasına
Yüzü solmuş acıyla, ıssız kırlar boyunca
Küçük oğlunu arayan ağlaya ağlaya.

(Blake, 1971: 50)

Blake gibi William Wordsworth da çocukluğun masum yıllarında tanrısal olana çok yakın olduğumuzu öne sürüyordu; bu öyle bir yakınlıktı ki, yitirmeye mahkûmduk. Bu fikrin klasik ifadesini "Methiye: Erken Çocukluğun Anılarından Ölümsüzlüğün İmalarına" adlı büyük eserinde buluyoruz:

Doğuşumuz fakat bir uyku, bir unutmadır:
Bizimle birlikte doğan Ruh, yaşamımızın Yıldızı
Başka bir yerden batmıştı,
Ve geliyor uzaktan,
Tüm unutulmuşluğuyla değil,
Bütün çıplaklığıyla hiç değil,
Ama izleyen zafer bulutlarına geliyoruz
Tanrı'dan ki o bizim evimizdir:
Cennet üstümüzde, bebekliğimizdedir!

(Wordsworth, 2004a: 159)

Wordsworth, erişkin dünya bizi kuşattığında, tanrısal olanla başlangıçtaki bu yakınlığımızı kaçınılmaz olarak nasıl yitirdiğimizi göstermek üzere devam ediyor:

Hapishanenin gölgelikleri kapanmaya başlıyor
Büyümekte olan çocuğun üstüne
Düşsel parıltı nereye kaçtı?
Nerededir şimdi, zafer de düş de?
(Wordsworth, 2004a: 159)
Yazık ki, "yitip gitti" ve "sıradan günün ışığı soldu"

(Wordsworth, 2004a: 159).

Böylece "yaşamımızın Yıldızı" olarak bizimle birlikte yükselen "Ruh" hafızamızın sislerinde kaybolur. Şimdi özlem dolu zihnimizde ondan bir şey kalmıştır. Wordsworth'un deyimiyle, "ebedi zihnin" (Wordsworth, 2004a: 161) "... ilk düşkünlüklerıyle, şu gölgeli anılarla... sonsuza dek lanetlenmişiz" (Wordsworth, 2004a: 162). Ölümsüzlük, bir "Köle üstündeki Efendi" gibi üstümüzde asılı kalır (Wordsworth, 2004a: 161), ta ki biz kederimiz aracılığıyla daha üst düzeyde bir anlayışla o masumiyete geri dönene değin:

> Çimin pırıltısının, çiçeğin zaferinin
> Saatini geri getiremeyiz ama
> Üzülmeyeceğiz, aksine
> Arkasındaki o gücü bulacağız
> İlk sempatide
> Hep orada olmuş olan,
> Yatıştırıcı düşüncelerde
> İnsan acılarından fırlayan,
> Ölümün içinden bakan inançta,
> Felsefi fikri getiren yıllarda.
>
> (Wordsworth, 2004a: 163)

Öyle ki

> Yeni doğmuş günün masum parlaklığı
> Şimdi çok sevimli;
> ...
> Teşekkürler bizi yaşatan insan kalbine
> Teşekkürler onun şefkatine, korkusuna, neşesine,
> Çiçek açan en sıradan çiçek bile
> Bana gözyaşları için fazlasıyla derin
> Yalanlar söyleyen düşünceler verebilir.
>
> (Wordsworth, 2004a: 163)

Hem Wordsworth'un ünlü Methiye'sinde hem de Blake'in daha sonraki ve daha karanlık ek kitabı *Tecrübe Şarkıları*'nda ileri sürdüğü fikirlerinde, masumiyetin evrim geçirdiği görüşü hâkimdir. Her iki yazara uyarak, başka bir dünyada yüce gönüllü Tanrı ile bir tür ilk tanılama (bulut üstündeki çocuk) ile

yola çıkıyor ve yavaş yavaş deneyimler ormanının içine doğru acılar içinde bir inişle o ilk el değmemiş görüşümüzü yitiriyoruz. "Hapishanenin gölgelikleri kapanmaya başlıyor büyümekte olan çocuğun üstüne" ve biz bu dünyanın acımasızlıkları ile ayrıca korkunç "Kaplan, Kaplan, gecenin ormanında, ışıl ışıl yanan parlak yalaza" (Blake, 1984: 34) ile karşılaşıyor ve "Küçük Kuzu seni kim yarattı?"[3] (Blake, 1984: 35) sorusunun yanıtını, yani erken çocukluk yaşamının ışık saçan neşesi ve savunmasız açıklığını daha sonra gelecek kaçınılmaz zulüm ve travmayla nasıl uzlaştırabileceğimizi anlamaya çabalıyoruz. "Hayali parıltı, zafer ve düşün" yalnızca yanılsamalar olduğu görüşüne (Freud'un) mi katılıyoruz? Yoksa o ilk özgün masumiyetin bir kısmının, daha sonraki, daha olgun veya daha yüksek formda bir masumiyet olarak geri kazanılması mümkün müdür? İki şair de bu ikincisine inanıyorlar, yani özgün halin bir kısmını gerçekten geri kazanabileceğimizi düşünüyorlar. Jung da öyle. Teorilerine bu sayfalarda öncelikli olarak yer vereceğimiz psikanalistler de.

ST. EXUPÉRY'NİN *KÜÇÜK PRENSİ*

Antoine de St. Exupéry'nin öyküsü *Küçük Prens*'te (2000) masumiyet ve dönüşümünün bir başka evrim geçirme görüşü karşımıza çıkıyor. Öyküde küçük bir prens ufacık gezegeninde, B-612 diye bilinen bir asteroidde yalnız yaşamaktadır. Sevgiyle baktığı tek bir gülü vardır; minik dünyası dönerken etrafında sandalyesini gezdirerek pek çok gün batımını izler ve bundan keyif alır. Fakat bir süre sonra deneyim ormanından geçerek "bu dünyaya" sancılı bir seyahat yapmak zorunda kalır; çünkü gezegeninde yabani otlar gibi büyüyen berbat baobab ağaçlarını kontrol altına almak için bir koyun aramaktadır. Bu süreçte, uçağı arıza yaparak Sahara Çölü'ne inmek zorunda kalmış bir uçak pilotuna rastlar. Bu karşılaşma ve ardından gelişen ilişki, onun masumiyetini yitirmesine, öte yandan pilotun, çocukluğunun kayıp masumiyetini yeniden keşfetmesine ve sonra da acı çekerek, "daha yüksek" bir masumiyet kazanmasına neden olacaktır. Böylece küçük prens bu dünyada "aşağı doğru gelişme" gösterirken

(yanılsamadan kurtulup gerçekleri görürken), pilot "yukarı doğru gelişme" kaydeder (yeniden yanılsamaya kapılır) ve çocukluk kaderini, daha derin, daha gerçek benliğini geri ister.

Bu bölümde küçük prensin ve yeni dostunun bu öyküsünü, birçoğunun önceki bölümlerde anlatıldığı bazı hastaların yaşamlarındaki ağır travmayı izleyen bölünmüş iç koşul ve yapıları için bir metafor olarak kullanıyor olacağız. Bu hastalar sıklıkla en derin insanlıkları içinde suiistimale veya saldırıya uğramış ve masumiyetlerini veya ruhlarını ya da her ikisini birden yitirme noktasına gelmişlerdi (bkz. 1. Bölüm'deki Jennifer vakası). Hassas ve yüksek derecede uyumlu doğaları yüzünden, duygusal olarak duyarsız aileleri içinde, belirgin ilişkisel travmanın (öylesine güçlü bir travma ki, onları, kendilerine ait bazı kısımları benlik koruması için bilinçdışındaki sığınaklara geri çekmeye zorluyordu) acısını çekiyorlardı. İçsel dünyada (veya başka bir gezegende) bir "çocuğun" bu geri çekilmesi veya tecrit olması, farkındalığının dışında gerçekleşiyordu; içsel yapı analitik süreçte ancak çok sonra bilinçlilik kazanabilecekti.

Benlikteki bölünme bu hastalar için bir problem arz etmektedir; çünkü savunmaları doğal olarak onların gezegen dışı masumiyetlerini bu dünyada riske atmalarını, yeniden travmaya uğrama korkusuyla engeller. Aslında, önceki bölümlerde gördüğümüz gibi, çocuk benliğinin bu aşırı hassas, travma öncesi çekirdeğini, kaçınılmaz olarak gerçeklikle temas yüzünden acı çekmekten (ego güçlülüğünün ve ego faaliyetinin gelişmesi için gerekli ağrılı acı) uzak tutmak, özbakım sisteminin amacı gibi gözükmektedir. Helen Luke'un yukarıdaki epigrafımızda dediği gibi, "gerçek ıstırap", yani "dönüştürücü acı", "masumiyete göredir, suçluluğa değil."

Özbakım sistemi olarak ifade ettiğim bu savunmacı yapının doğasında, hastalar ve onlara yardım etmeye çalışan bizler için iyileşmeyi son derece zorlu kılan iki belirleyici özellik veya taraf vardır. Bu kötücül tarafların her ikisi öykümüzde, küçük prens ve yeni dostu, yere inmiş uçak pilotu olarak yansıtılmaktadır.

1) Bu tarafların ilki (ki bazı hastalarda diğerlerinden daha barizdir), travmatik dissosiyasyon vakalarında psişenin bölün-

mesi için gerekli gözüken katıksız saldırganlıktır. Önceki bölümlerde, özellikle 3. ve 4. Bölüm'de, çocukluk benliğinin masum bir kalıntısının bölünmesi ve sarmalanması için savunma sistemi gerektiği zaman, hastanın içsel dünyasında bizim de çok olumsuz saldırgan sesler veya güçler bulduğumuza dikkat çekmiştik. O içsel dünya ki, benliğin bu kayıp kalbini berbat bir "özgün günah" duygusuyla ve sistem dışındaki diğerlerine yeniden tutunabilme konusunda umutsuzlukla çökmüş ve moralsiz kılmaktaydı.

Yine 3. Bölüm'de, savunma sistemi koruyucu olarak harekete geçmiş de olsa, hızla bir zulmediciye dönüştüğünü de kaydetmiştik. Benlik sarmalanması ne kadar uzun sürerse, içsel dünya o kadar kötüye dönüşür ve çocuğun kırılganlığına karşı daha fazla saldırganlık yöneltir gibi gözükür. Dolayısıyla gelişmiş benlik sıklıkla koruyucu olarak yola çıksa da hızla bir zalime dönüşür.

St. Exupéry'nin öyküsünde benliğe zulmedici böylesi saldırganlık derhal gözükür hale gelmez. Fakat küçük prensin sevimli masumiyeti ve çekici gezegen dışı yaşamının altında *onu orada ilk yere oturtan ve her gün var oluşunu tehdit eden bir zulüm* gizlenmektedir. St. Exupéry'nin "baobab felaketi" dediği şeye (St. Exupéry 2000: 24) gönderme yapıyorum. Öyküyü okurken heybetli baobabların küçük prensin gezegeninde bir baş belası olduğunu anlıyoruz. "Bu korkunç tohumlar gezegenin yüzeyine dal budak salmıştır" (St. Exupéry 2000: 26) ve sürekli bir tehdit oluştururlar. Moral bozucu bir şekilde devamlı yerden bitmektedirler, her an tetikte olmayı ve hiç aksatmadan söküp atmayı gerektirirler. Küçük prensin sevgili gezegenini parçalanma kâbusunun eşiğine getirebilirler. Ve böylece *bu parçalanma tehdidi küçük prensin öncelikle neden dünyaya geldiğini* ortaya koyar: Baobabları yiyecek ve onları, değerli biricik gülü de dahil, gezegenindeki her şeyi tüketmekten alıkoyacak bir koyun aramaktadır.

İşte böyle, masumiyetin yanı sıra, B-612 asteroidinde sinsi bir yıkıcı güç yayılmaktadır. Baobabın zehirli tohumları, küçük prensin masumiyet sığınağına hastalık bulaştırmıştır ve o artık

anlamaya başlamıştır ki, kökten bir önlem alınmazsa, masumiyeti bir "ucubeye" dönüşecektir.

2) Travmaya bağlı dissosiyasyonun iyileşmede büyük zorluklara yol açan ikinci tarafı, çekirdek benliğin masum kalıntısının içine geri çekildiği bilinçdışının "sığınağının", kaçınılmaz olarak arketipik (muktedir ve muazzam) enerjiler ve imgelerle aşılandığı gerçeğidir. Hatırlayın ki, Sandor Ferenczi dissosiyasyon sonrası klasik bölünmeyi, bir yandan gerilemiş bir benliğe, diğer yandansa ilerlemiş bir benliğe taşıyor olarak tanımlamıştı. Belirli bazı temsili hastalarda bu kısmi benlikler psişenin mito-şiirsel dinamizmi tarafından "güçlendirilirler". Gerilemiş benlik veya libidinal ego şimdi *tanrısallıkla* bağlantı kazanır, yani güçlü bir yetkilenme duygusu ve kutsal bir karizma ile *asil* küçük prens haline gelir. Bu özel "çocuk", aynı 3. Bölüm'de Lucifer'in Tanrı'nın enkarnasyon planına direndiği gibi, insanlaşma işlemine direnç gösterir.

Normal olarak bir çocuğun yaşamında, "yeterince iyi" çevre koşulları, çocukluğun tümgüçlülüğünün mutluluk ve korkusunu ego faaliyetine ve yaratıcı yaşam şekline dönüştürür. Freud'un dediği gibi, bir yerde id varsa, ego da olmalıdır veya Jung'un dilinde, arketipik etki ve enerjiler, insan ilişkileri içinde işlenirken insancıllaşır. Fakat travmaya uğramış bir çocukta işler farklıdır. Aracılık bozulur. Buna uygun olarak, ilkel, dönüşmemiş halde kalmış, yani "zihinselleşmemiş" (Fonagy, 2001) veya "formüle edilmemiş" (Mitrani, 1996) deneyimden söz ederiz.

Tanınmış Freudyen analist Hans Loewald'ın savunmaların bu yolda nasıl şeytani bir hal aldığına dair söyleyecek önemli bir çift sözü vardır. Freud'un id hakkındaki fikirlerini genişleterek şöyle bir yorum yapar:

> İd ile ilgili, dinamik bilinçdışı ile ilgili şeytani bir şey vardır. Bu da Yunan şeytan fikrinde olduğu gibi ne kişisel bir tanrının gücüne ne de kişinin güçlü bir kuvvetine (birey sıfatıyla veya bilinçli varlık olarak) atfedilemez; fakat kişilik dışı karakterli arada bir şeydir.
>
> (Loewald, 1978: 9)

Loewald için şeytani olan sadece id değildi. Savunmalar da şeytani idi. "Bu savunmalar, kişisel dünyanın 'ötesinden', hepimizin içinde faaliyet göstermekteler" diyor Loewald:

> Bu, savunanın biz olmadığımız, aksine savunma mekanizması denilen bir şey, kişilik dışı güçler olduğu anlamına gelmektedir. Bu tarz "mekanizmalar", bu tarz güçler (büyük acılarla) bizim kendimizin olur veya olacaktır ve kendimize mal edilecektir. Bu mal etme olanağıdır ki bireyin ahlaki eğilimini oluşturur ve psikanalitik yorumlar tarafından kullanılır... Bilinçdışı savunmalar, bilinçdışı olarak, bilinçdışı içgüdüsel güçlerin doğrudan doğruya eşdeğerleridir; aynı topraklarda büyürler. Sözünü ettiğim ahlaki harekette, her ikisi de kişiselleştirilir ve kişisel olarak yeniden yaratılır; uyumluluğumuz içinde onlar bizim sorumluluğumuz haline gelir.
>
> (Loewald, 1978: 47-8)

Küçük Prens'te, şeytani güçler ve savunmalar, pilot ile küçük prens giderek birbirlerini tanıdıkça, yavaş yavaş değişime uğrarlar. Ancak bu süreçte büyük bir ağrı ve direnç paylaşımı vardır; bu ağrıdan iki dünyanın savunma amaçlı bölünmesinde kaçınılmıştır. Yukarıda gökyüzündeki küçük gezegeninde asil küçük prens gerçekte yaşamaktan acizdir ve aynı zamanda, garip olarak, ölmekten de acizdir. Bu şeyler insanlığın başına sadece "burada aşağıda" sıradan dünyada gelmektedir. Öyküde aşağıya bu dünyaya sadece bir yıllığına gelir; fakat üzerinde derin bir etkisi olur. Sahra Çölü'nde rastladığı kaybolmuş pilot için yaşam artık asla aynı değildir.

Öykümüzdeki pilot bir kişinin büyümüş, işlevi olan, "sahte" veya uyumsal benliğini temsil etmekte olup, masumiyeti ve çocukluk canlılığı bölünmüş ve artık ulaşılamaz durumda, "başka bir gezegendedir". Pilot ağrılı erken yaşam durumlarını dıştan geçirip *atlatmıştır*. Dünyadaki pek çok dış beceriye mükemmelen uyum sağlamış bir bireydir... Ama gerçekte *yaşamamaktadır*. Ruhunu yitirmiştir. Yeniden nasıl çocuk olunacağını ve ölmeden önce (!) yaşamaya değer bir şeyi keşfetmeyi veya yeniden keşfetmeyi öğrenmek zorundadır. Yalnızca pratik anlamda "gerçek" dünyada yaşamaktadır. "Diğer dünyayı", çocukluğun büyüsünü, hiç görmediği şeylerin gerçekliğini, insan

kalbinin merkezindeki kutsal gizemi unutmuştur. Bunun için küçük prense ihtiyacı vardır ve karşılaşmaları bütünlüğünün tamir oluş duygusunun başlangıcını işaret etmektedir.

Klinik olarak, bu iki dünya (ve orada yerleşmiş içsel nesneler) arasındaki bölünmenin iyileştirilmesi, *özbakım sisteminde bir dönüşüm* anlamına gelecek, öyle ki, psikolojik savunmalar tarafından uzun süre önce kendi gezegenine sürgün edilmiş hastanın masum parçasına, diğerinin tanıklığı eşliğinde, deneyimin acısını tekrar çekmesine izin verilebilecektir. Travma sonrasında bir kez kurulmuş olan özbakım sisteminin başlıca amacı *benliğin masum parçasını acı çekmekten uzak tutmak* olduğundan, böyle bir acı çekişe büyük bir inatla direnilecektir. İçsel dünyanın ve onun sarmalanmış çocuğunun saflık ve mükemmelliğine eşlik eden, dönüşmemiş muktedir ve muazzam enerjiler bilinçdışı "yaşamlarını" sürdürmek için savaşırlar. İşler iyi giderse, *deo concedente*,* bu arkaik güçler yavaş yavaş insanlaşır ve acı çekme deneyimi dünyasına yeniden girerler. Bu dönüşümsel sürece 4. Bölüm'de Mike'ın vakasıyla tanıklık etmiştik.

Terapi ilişkisinde iyileşme, uzun zaman önce travma tarafından engellenmiş potansiyel bir alan, benliğin kayıp kalbi ilişkiye geri davet edilerek, yeniden yaratıldığında gerçekleşir. Dünyalar arasında hem özneler arası hem de ruhsal (sembolik) "matris" yaratılır ve bu potansiyel mekân, hastanın erken yaşamından bilinçdışı özlemleri yeniden canlandırır. Hasta yeniden umut etmeye ve rüya görmeye başlar ve büyülü masum çocuğun eşliğindeki bu yeni bulunmuş iyimserlik terapiste de bulaşır.

BARBARA VAKASI

Hastalarımız tedaviye geldiklerinde, genellikle kendi içlerinde başka bir gezegenden küçük bir prensi barındırdıklarını bilmezler. İçeride kaybedilmiş "bir şeyin", kutsal bir şeyin, bulunduğuna dair belli belirsiz bir hisleri olabilir ve bu zaten Jung tarzı bir terapiste gelme nedenleridir. Ancak "dünyalar arasın-

* Lat. *deo concedente* Tanrı'nın izniyle. (ç.n.)

daki" içsel alan blokedir. Bazen kişiliğinin bu masum parçası ile temas kurmak, aynı Batılı antropologların Amazon ormanlarındaki şu ilkel Taş Devri insanlarını 1960'lar veya 1970'lere kadar bulamamış olmaları gibi aylar veya yıllar alabilir. Fakat bir gün gelir ki, bir rüya veya bir dost ile paylaşılan bir an aracılığıyla, kişiliğin küçük prens parçasıyla temas kuruluverir. Burada, "Barbara" adıyla anacağım bir hastanın dikkate değer bir rüyasında, bölünmüş masumiyet ile yenilenmiş temasın canlı bir örneğini bulacağız.

Bu rüyayı gördüğünde Barbara ile çalışmıyordum. Anksiyete ve depresyon ile başvurduğu başka bir şehirdeki bir hanım meslektaşıma ilk Jung tarzı analizi için geldiğinde ortaya çıktı. Üst-orta sınıf bir ailenin, aşırı sorumluluk yüklenmiş en büyük kızı olarak büyümüştü; hayran olduğu yakışıklı, karizmatik ama duygusal olarak mesafeli bir babası ve kendisinden korktuğu, duygusal olarak tutarsız, narsist bir annesi vardı.

Annesi birçok kez manik-depresif hastalık nedeniyle hastaneye yatırılmıştı. Evdeki manik dönemlerinde her şeyi kırar, döker, çarpar, yırtar; sonunda küçük Barbara kelimenin tam anlamıyla korkudan kendini kaybederdi. Dehşetle bağırsaklarının kasıldığını, donakaldığını veya her tarafının uyuştuğunu hatırlıyordu. Dışarı çıkıp kendini hissizleştirmeye çalıştığını, iyi olmaya, annesinin değişken öfke nöbetlerinden sakınmaya gayret ettiğini, bütün bunlar olurken içinden duygusal olarak kendine ait bir parçanın söküldüğünü, öfkeli, utanç dolu ve "kötü" hissettiğini hatırlıyordu. "Soğuk, uzak bir yere gittim" dedi. Sonra da psişesi ona "o soğuk uzak yerden" bu rüyayı gönderdi.

Yeşil Canavar Rüyası

Ölmekte olan soğuk bir gezegendeyim, kutup nasıl olursa öyle soğuk ama kar yok. Bir hayvan koruma merkezinde keşif kolundayım. Bu gezegende yaşama mücadelesi veren yaratıkları toplamak için bulunuyorum, bu kez de ayı yavrusuna benzer küçük bir memeli peşindeyim. O türünün son örneği ve burada ölebilir.

Yavru yaratığı bir yol istasyonundan alıyorum. "Temsilci" olarak bildiğim bir varlık tarafından bulunmuş ve buraya getirilmiş. Bu ürkütücü, gri dünyadaki tek güçlü ve dayanıklı yaşam formu olan bu "temsilci" yaşama mücadelesi veren canlıları arayıp buluyor ve dünyaya gönderilmelerini sağlıyor. Temsilci binadaki bir duvarın arkasında kalıyor; çünkü insanlar onun formuna katlanamıyorlar. Orada kalmak onun tercihi; çünkü duvar onu insan tepkisinden koruyor. Ben temsilcinin görevini ve müşkül durumunu dokunaklı buluyorum.

Kirli, neredeyse sümüksü bir maddeyle kaplı, adeta kutup ayısı kürküne benzer bir battaniyeye sarılmış küçük yavruyu görüyorum. Aniden battaniyenin canlı olduğunu fark ediyorum; o da bu gezegenden başka bir yaratık. Duvarın arkasındaki temsilcinin sesi bana yavruya nasıl bakacağımı anlatıyor, battaniye hayvanı da dışarda bir yerlerde, yine terk edilmiş olarak bulduğunu açıklıyor. O yavruyu sıcak tutmuş; onu da dünyaya götüreceğimizi umuyor. Temsilcinin berrak, görgülü ve kibar bir sesi var. Bu kadar güzel sesi olan bir varlığı görmenin nasıl olup da tiksindirici olabileceğine şaşıyorum.

Birden temsilcinin battaniye hayvanını çok sevdiğini fark ediyorum. Öte yandan o bana itici geliyor ve temsilci bunu biliyor. Yavrunun etrafına sarılmış battaniye hayvan kokuyor, doğası bir şekilde sümüklüböceğe benziyor. Battaniye hayvanı tutmak elbiselerimi berbat edecek; fakat acıma hissi beni ele geçiriyor: Ne olduğu hiç fark etmez, yaşamayı hak ediyor. Elbiselerimin önemi yok, tiksintimin de. Battaniye yaratığı ile yavruyu dünyaya götüreceğiz ve her ikisi için de elimizden gelenin en iyisini yapacağız. Farklılıkları ve kabul edilme gereksinimini düşünmek beni çok etkiliyor.

Yaratıkları alıyor ve gitmeye hazırlanıyorum. O zaman temsilci battaniye hayvanını (sarıldığı yavruyla birlikte) son bir kez kucağına almasının benim için sakıncası olup olmadığını soruyor. Derinden etkileniyorum. Birden yavrunun kendi türünün bebeği olup olmadığını merak ediyorum. Belki de saklanmasının nedeni bu. Temsilci bana düz, metal yüzeyli duvara yakın yürümemi söylüyor. Duvarda yuvarlak bir açıklık var. Öne

doğru adım atıyorum, o sırada böcek duyargası gibi parlak yeşil bir uzantı dışarı çıkıyor ve temas arayarak etrafını yokluyor.

Dehşetle buz kesiyorum. Geri çekilmiyorum, kısmen yeterince hızlı hareket edemediğim için, kısmen de dokunmasına izin verdiğim için. Duyarga fırlıyor, bohçamın altına dolanıyor ve elbisemi yakalıyor. Aah! Duyarga doğruluyor ve sımsıkı bir sarışla hepimizin birden etrafımıza dolanıyor ve geri çekiliyor. Her şey çok çabuk oluyor! Şimdi artık temsilcinin neden duvarın arkasında kalması gerektiğini biliyorum: O yeşil bir canavar.

Barbara ve ilk analisti bu rüya üzerinde uzun süre çalışmışlar. On yıl sonra, New York'a taşındığında ve biz birlikte çalışmaya başladığımızda hem rüya hem de onun gizemli anlamı Barbara için hâlâ çok canlıydı. "Bu canavar yüzünden acı çektim; fakat aynı zamanda onu son derece sevdim" dedi, "Ama gerçek hissettirecek bir şekilde onu dünyaya getiremedim. Bir şekilde sizinle işimiz bu olmalı."

Sezgisel olarak, muhtemelen haklı olduğunu hissediyordum; ama yeşil canavar hakkında ne düşüneceğim ve ona ve/veya onun dünyaya gönderdiği kolay incinebilir yüküne nasıl yardım edebileceğimiz konularında hiçbir fikrim yoktu. Belki, diye düşündüm, rüyası ona *kendisinin* temelde sevgi dolu ve iyi olan ama utanç yüzünden "duvarlarla çevrilecek" kadar engellenmiş bulunan masum parçasına karşı sevgi ve şefkat hissetmesi için bir şans veriyordu. Belki tecrit edilmiş muhtaç hali içinde kendini "iğrenç" hissetmeye başlamıştı. Canavarın yeşil duyargası "son bir temas" için sevgi ile battaniye bebek ile onun bebek "yavrusuna" uzanmıştı. Barbara'nın sevgi bağı için duyduğu erken içgüdüyü mü sembolize ettiğini merak ettim. O içgüdü ki masumiyeti içinde fena halde yaralanmış, utandırılmış ve şimdi ölmekte olan gezegene çekilmişti ve on yıl önce meslektaşımla yeni kurduğu terapi ilişkisinin güvenliğini hissedene kadar da (bu rüyanın gösterdiği üzere) bir daha erişilemez gözüküyordu.

Buraya kadar yeşil canavar rüyasına masumiyet tartışmamızın ışığında bakacak olursak, bize ne anlatıyor olmalı? Gezegeninde yalnız olan küçük prensin aksine, Barbara'nın içsel

gezegeninde üç masumiyet imgesi bulunmaktadır: Orada mahsur kalmış, türünün sonuncusu bebek ayı yavrusu; onu ısıtan iğrenç battaniye hayvanı; son olarak da battaniye yaratığına karşı özel bir yakınlığı olan koruyucu ve bakıcı yeşil canavar. Yeşil canavar bu gezegenin bir "temsilcisidir" (rüyayı görenin egosunun dünyanın temsilcisi olduğu gibi). Yeşil canavar "bu ürkütücü, gri dünyadaki tek güçlü ve dayanıklı yaşam formudur" ve masum yaratıkları dünyaya naklederek yaşamı sürdürmenin yolunu aramaktadır.

Ve diğer her şeyi gri olan bir dünyada, o yeşildir! Robin van Loben Sels (2003: 78-9) *A Dream in the World* adlı kitabında Jung'un yeşil rengin güçlendirmesi hakkındaki görüşünü şöyle özetler:

> [Yeşil] Aphrodite'nin rengidir... Ve daha eskide, yeniden doğan Mısır tanrısı Osiris'in rengidir. Yeşil aynı zamanda Bilgeliğin, Kutsal Ruh'un rengidir, yaşamın, üremenin yeniden dirilmenin rengidir. Yeşillik aynı zamanda *benedicta veriditas*'a, "kutsanmış yeşilliğe" delalet eder, bu da Jung'un Mysterium'una göre (Collected Works 14: para. 623) *bütün her şeyde var olan yaşamın tanrısal ruhunda* gizli tüm varlık anlamına gelir... Yeşil umut ve gelecek demektir.

Öyleyse yeşil, bitkisel formda *yaşamın rengi ve yaşamın yenilenmesinin rengidir*. Yeşil canavar esas olarak yaşamla ilişkilendirilmelidir... özellikle tehlike altında olan yaşamla. Onu arayıp bulur ve sonra yaşama (belki) geri dönsün diye, muhtemelen gitmesi gerektiği dünyaya nakli için korumaya alır. Ölmekte olan gezegenini tehlikedeki yaşam formları açısından tarayarak, bir tür ruhsal muhafaza ve aracı hizmeti verir... Barbara'nın başka bir gezegende mahsur kalmış diriliğinin canlandırılmış çekirdeği için, onu dünyevi yaşamına geri kabul etmeye hazır olana kadar bir *ruh-tutucu* görevi üstlenir.

Barbara'yla ben, ikimiz de psişenin bunu yaptığı, yani bizim duygulu masumiyetimizi ve canlılığımızı, bu masum canlılık deneyim için hazır olana kadar tuttuğu gerçeğini izlemekten çok duygulandık. Beni etkileyen sadece psişenin bu işlevi hakkında düşünmek oldu; Barbara ise, özellikle yeşil canavarın özel

dramını, battaniye yaratığına ve bebeğine olan derin sevgi dolu bağlantısını hissettiği için etkilendi. Barbara için bu sevginin dokunaklı yanı, onun sürüklendiği kaçınılmaz kayıp, "hoşça kal" demenin gerekliliğiydi. Sevgi ve kaybın birlikteliği, aşağıda göreceğimiz gibi, öykümüz *Küçük Prens*'teki asıl acı çekme olayı olacak.

Barbara'nın ertesi yılları ve benim analitik maceram boyunca, o bir yandan öykümüzdeki yere inmiş uçak pilotu gibi, kendi "küçük prensinin" yoksunluk içindeki yaşamına doğru "aşağıya" inmeye çabalarken, masum "ayı yavrusunun" ve onun "battaniye yaratığının" ruhu içindeki soğuk, uzak bir gezegende kalmaya nasıl olup da zorlandıklarını anlamamıza yardım edecek başka rüyalar ve bağlantılı kişisel gereçler de olacaktı. Ve biz aynı zamanda koruyucu savunmanın (yeşil canavarın), Barbara'nın bu canlandırılmış, kırılgan parçası, dünyaya nakledilebilene, yani onun ego deneyimi ve bireyleşmesi gerçekleşene kadar, nasıl var olmaya başladığını da anlamaya başlayacaktık. *Küçük Prens* öyküsünün yeniden anlatımı boyunca, Barbara'nın iki zaman aralığındaki öyküsüne geri döneceğiz.

ÖYKÜ: DÜNYALAR ARASINDA KÜÇÜK BİR PRENS

Bu kitapta keşfine çıkmış olduğumuz iki dünya, öykümüzdeki resimlerle, birbirlerine göre çarpıcı tezatlarla canlandırılmıştır. Önce elimizde "tanrısal çocuğun", bu ufacık, güzel kokan gezegende yaşayan, nazikçe sevgili tek gülünü sulayan, özveriyle üç küçücük yanardağını temizleyen ve çok sayıda gün batımının tadına varabilmek için sandalyesini sebatla 44 kez kaydıran küçük prensin ruhani dünyası vardır. Her gece yukarıdaki yıldızların müziğini dinleyerek "kendi dünyasında" memnun mesut yaşamaktadır. Şimdiye kadar yalnız olduğunu bilmemektedir. Masumiyetinin deneyim tarafından dönüştürülmesi için, zıtlaşmayı veya ihaneti henüz keşfetmemiştir.

Sonra sözüm ona büyümüşler vardır. Öykümüzde paralel bir evrene yerleşmiş olup (hatta bazıları da asteroidlerde yaşamaktadırlar), hepsi de anlamsızlık ve saçmalığın vücut bulmuş

halidir. Kaza geçirmiş pilotumuz da çok büyümüştür; fakat yaşamı bir çıkmaza ulaşmıştır. Sahra Çölü'nde kaza yapan uçağını tamir etmeye çalışmaktadır. Öykü bize çocukken pilotun da aynı küçük prens gibi kuvvetli bir hayal gücü olduğunu ama onun bunu unuttuğunu anlatmaktadır. Çocukluğunda gizemli çizimler yapar ve içinde fil olan boa yılanı gibi dikkat çekici yaratıkları resmeder; fakat etrafındaki büyüklerin hepsi bunların şapka olduğunu düşünürmüş! Resimlerini hiçbir zaman anlamamışlar, o da yavaş yavaş, kederle, dıştan ve içten boa yılanı çizmeyi bırakmış. Onun yerine, yalnızca golftan, briçten, politikadan ve kravatlardan konuşmaya başlamış. Ondan sonra büyümüşler onu pek aklı başında bulmaya başlamışlar. Ancak içinde bir şey artık canlı değilmiş, belki uçağıyla uçtuğu zamanlar dışında.

İşte öykümüzdeki iki dünya: Bir tarafta çocukluğun masum, gizem ve hayallerle dolu büyülü dünyası, diğer tarafta ise "büyümüşlerin" anlamsız boş ve sıkıcı da olsa "aklı başında" şeylerle dolu dünyası... Bu iki dünya kozmik mesafelerle ayrılmıştır. Aynı bireyleşme süreci gibi, öykümüzün başlıca dinamiği, bu iki dünya arasındaki ayrılık ve onun nasıl çözümleneceğidir. Her biri diğeri olmadıkça tamam değildir. Küçük prens doğası gereği canlıdır; fakat kendi gezegeninde yapayalnızdır ve farkındalıksız saflığın baloncuğu içinde yaşamaktadır. Pilot ise, yaşamın devinimlerinden geçmekte olup, önemli şeylerin etrafında koşturan, aklı başında, dünyevi ama ruhsuz bir adam olmuştur.

Eğer hayat dolu dolu yaşanmalıysa, eğer *bütünlük* fark edilmeliyse, o zaman bu ayrı dünyalar bir araya gelmek zorunda kalacaklardır. Bu da ne küçük prensin ne de kaza geçirmiş pilotun daha önce hiç deneyimlemediği, özel bir tür bilinçli acı çekmeyi, özel derinliği olan bir acı çekmeyi gerektirecektir. Öykümüz bize bu süreçte gerekli olan acı çekişin, bilinçli olarak deneyimlenmiş çok büyük keder ve elemle ilgili olduğunu anlatmaktadır. Öyle gözüküyor ki bu keder *yalnızca iki dünyanın karşılaştığı ve bilinçli olarak gerginlik halinde tutulduğu yerde* ortaya çıkmaktadır. Masumiyet acı çekme deneyimini yaşamak

ve bu anlamda *yanılsama olmadığını fark etmek* zorundadır. Aynı zamanda, pilotun ego hâkimiyetindeki yok olup gitmiş dünyası, kaybın ve sonra da yeniden yanılsamanın kederi ile acı çekmek zorunda kalır; bu da baskılanmış veya terk edilmiş şeylerin hissedilmesi ve küçük prensin "diğer" dünyası ile bu gezegende temasa geçerek yaşama yeniden canlanmak için izin verilmesi anlamına gelir. Aslına bakılırsa, bu, ruhun bedene geri dönüşünü, canlılık ve *anlam*ın geri dönüşünü oluşturacaktır; bu bir çift dünya inşasıdır.

DENEYİMİ RİSKE ATAN MASUMİYET

Öykümüzde masumiyetin ihaneti süreci, dünyaya gitmek üzere yola çıktığında, atlama taşı gibi bir asteroidden diğerine geçerken, küçük prens üzerinde gerçekleşir. Yanılsama olmadığını ilk fark edişi (ilk hayal kırıklığı) coğrafyacının karşısında olur. Coğrafyacı ona, sevgili gülünün defterine kaydetmeye bile değer olmadığını; çünkü onun "geçici" olduğunu ve öleceğini anlatır! Küçük prens birdenbire ölüm gerçeğiyle yüzleşir ve inanılmaz bir kırılganlık duygusu ile dolar taşar. Gülünü öyle korumasız olarak bıraktığı için suçluluk duyar. Bu yeni farkındalık yüzünden kendini çok rahatsız hisseder. Kendini yalnız ve arkadaşsız hissetmeye başlar. Konuşacak birini bulabilmek ister.

Daha birçok macera da yaşadıktan sonra sırada dünya vardır ve Cennet Bahçesi'ndeki bilinçliliğin özgün Batı mitolojisine sadık olarak yılanla karşılaşır. Yılana çölde neden hiç insan olmadığını sorar. Yılan, henüz bir yıldızdan düşmüş olan küçük prensin hâlâ büyük ölçüde masum olduğunu görebilir ve şu kaskatı dünyada böylesine güçsüz oluşunun içinde acıma duygusu uyandırdığını söyler. Yeni gelene der ki: "Eğer burada işler senin için çok kötü giderse seni anında gezegenine geri götürebilirim... sadece tek bir ısırıkla." Küçük prens onu çok iyi anlar (St. Exupéry, 2000: 51). Burada yılan yaratılış öyküsündeki Lucifer gibi bilinçliliği temsil eder; ama aynı zamanda dissosiyasyon aracılığıyla bilinçdışılığı da temsil eder. Deneyim çok fazla ilerlerse seni değişime uğramış bir duruma sokabilir ve

seni tekrar "eve geri" götürebilir, aynı özbakım sisteminin savunma faaliyetinde olduğu gibi.

Böylece bu bilgiyle silahlanmış olarak, küçük prens seyahatine dost arayışıyla devam eder. Yalnız bir dağın tepesinde: "Hepiniz dostum olun. Yapayalnızım" diye haykırır. "Yapayalnızım... Yapayalnızım... Yapayalnızım..." (St. Exupéry, 2000: 51), diye karşılık verir yankı. Ve sonra gerçek sancı başlar. Küçük prens tökezleyerek 5000 gülün bulunduğu bir gül bahçesine dalar ve birdenbire başka bir hayal kırıklığını daha aşması gerekir. Kendi tek gülü ona evrende bir eşi daha bulunmadığını söylemişti ama bu yalandı! O sadece sıradan bir güldü. Küçük prens öteden beri sahip olduğu her şeyin acınası sıradan bir gül ile biri belki çoktan sönmüş üç küçük yanardağ olduklarının farkına varır. Aldatılmış ve hayal kırıklığına uğramış olarak artık kendini hiç de büyük bir prens gibi hissetmez, "çimenlere uzanır ve ağlar" (St. Exupéry, 2000: 56).

EVCİLLEŞTİRME: BUĞDAY TARLALARI

Bu kritik anda tilki ortaya çıkar ve küçük prens yeryüzündeki ilk arkadaşını bulur. Tilki küçük prense nasıl seveceğini öğreten adeta gösterişli bir ruh kılavuzudur ve verdiği dersler biz psikoterapistlerin çalışma tarzına da etkileyici derecede uygundur. Bu yüzden diyaloğu dikkatle incelemek istiyorum:

> "Gel oynayalım. Canım çok sıkılıyor."
> "Seninle oynayamam, evcil değilim."
> "Kusuruma bakma" dedi küçük prens.
> Biraz düşündükten sonra ekledi:
> "Evcil ne demek?"
>
> (St. Exupéry, 2000: 58)*

Sonra tilki (bir bağlanma kuramcısı gibi konuşarak!) "evcilin", "bağlar kurmak demek" olduğunu açıklar. Bu sözler küçük prensin kafasını karıştırır, bu yüzden tilki açıklamaya devam eder:

* *Küçük Prens*'ten bölümler, kitabın orijinal Türkçe çevirisinden alıntıdır: St. Exupéry, *Küçük Prens*, Çev. Cemal Süreya, Tomris Uyar, Can Yayınları, 2016. (ç.n.)

Sözgelimi sen benim için şimdi yüz binlerce oğlan çocuğundan birisin. Ne senin bana bir gereksinmen var ne de benim sana. Ben de senin için yüz binlerce tilkiden biriyim. Ama beni evcilleştirirsen birbirimize gereksinme duyarız. Sen benim için dünyada bir tane olursun, ben de senin için.

(St. Exupéry, 2000: 59)

... hayatım günlük güneşlik oluverir. Öteki ayak seslerinden apayrı bir ayak sesi tanırım. O sesler korkuyla kovuğuma kaçırtır beni, seninkiyse tatlı bir ezgi gibi yeraltından çağıracaktır. Bak, öteki buğday tarlalarını görüyor musun? Ben ekmek yemem. Buğdayın önemi yok benim için. Buğday tarlaları bana bir şey demiyor. Bu çok acı ama senin saçın altın renginde. Beni evcilleştirsen ne iyi olurdu, bir düşün! Altın rengi başaklar seni anımsatacak artık. Başaklardaki rüzgârı dinlemeye can atacağım.

(St. Exupéry, 2000: 60)

Tamam, tamam, der küçük prens, seni evcilleştireceğim., fakat "evcilleştirmek için ne yapmalıyım?"
"Çok sabırlı olmalısın." der tilki. "Önce benden biraz ötede çimenlerin arasında oturacaksın. Şöyle. Ben seni göz ucuyla süzeceğim, sen ağzını açmayacaksın. Çünkü sözcükler yanlış anlama kaynağıdır. Her gün biraz daha yakınımda otururs un..."

(St. Exupéry, 2000: 60)

Ve böylece küçük prens tilkiyi evcilleştirdi.

Ve tilkinin küçük prense öğrettiği bir şey daha vardı. Küçük prens her gün *aynı zamanda* gelmezse evcilleştirme düzgün işlemezdi. "Belirli bazı ayinlere" uymalısın diye bilgilendirdi onu tilki. Buluşmak için düzenli zamanlar önemlidir, böylece buluşmalar özel bir şey olarak onurlandırılır ve bunun için hazırlanılır. Analitik sürece uyarlandığında, terapi saatlerinin ve analitik "çerçevenin" düzenli ve güvenilir oluşunun, nasıl olup da "kutsal" zamanı bayağı zamandan (*Kronos*'u *Kairos*'tan) ayıracak şekilde farklı türden bir zamanı yaşama geçirdiğine pek güzel bir örnektir. Düzenlilik, der tilki, uygun evcilleştirmenin önemli bir parçasıdır.

Ayrıca, der ki tilki, eğer bu ayinlerin varsa, bekler ve hazırlıklarını yaparken heyecandan yerinde duramaz olursun. Yeni

arkadaşın söz verdiği zamanda gelmezse eğer, işte o zaman "mutluluğun neye mal olduğunu keşfedersin!" (St. Exupéry, 2000: 61). Diğer bir deyişle, ölümlü bir insana bağlanmanın kaçınılmaz bedeli acı çekmektir; bu acı çekiş ise "özenle bakılması gerekenler" için değildir, yani masumiyetini riske atmayı reddedenler için değildir.

Sonunda küçük prensin ayrılık saati yaklaşınca tilki:

> "Ah," dedi, "gözyaşlarımı tutamayacağım."
> "Suç sende." dedi küçük prens. "Sana kötülük etmeyi düşünmemiştim, kendin istedin evcilleşmeyi."
> "Orası öyle."
> "Şimdi de gözyaşlarını tutamıyorsun."
> "Orası öyle."
> "Öyleyse bundan bir kazancın olmadı!"
> "Oldu, oldu," dedi tilki, "başak tarlaları meselesi..."
>
> (St. Exupéry, 2000: 80)

Bu harika pasajın çıkarımları, psikoterapideki (ve yaşamdaki) faaliyetimiz açısından, üzerinde derinlemesine düşünmeyi hak ediyor.

İlk olarak tilki, *sevginin dünyayı aydınlatma yöntemini* ve onun enfes güzelliğini tanımlamaktadır. Eğer küçük prens onu "evcilleştirirse", dünyanın güzellikleri, örneğin buğday tarlaları, ona özel arkadaşını hatırlatacaktır. Aynı arkadaşının varlığında hissettiği mutluluk gibi, dünya ışık saçacak ve her saniye Wordsworth'un "Methiye"sindeki masum çocuk tarafından deneyimlenen "çimin pırıltısı" hissini paylaşacaktır (2004a: 163). Elbette bu da yanı sıra kaybetme olasılığını, mutluluğun bu kaçınılmaz "bedelini" getirecektir.

Böylesine umut dolu sevgi, kayıp masumiyetin yeniden etkinleşmesi ve onun "dünyalar arasında" birleşme olasılığı ile birlikte, sıklıkla psikanalitik dönüşümün erken evrelerinde gözlenir; bu konu *idealleştirme* başlığı altında tartışılmıştır. Umut dolu bu sevginin idealleştirici enerjisini nasıl kavramsallaştıracağımız, teorik oryantasyonumuzun önemli bir parçası olup, bu konu da *ekstenso* başlığı altında başka bir yerde tartı-

şılmıştı.[2] Freud (1957: 105) bunu, başlıca narsisizmin kayıp durumunun sevilen üzerine aktarımından "başka bir şey olmadığı" şeklinde tanımlardı. Benzer anlayışla, Amerikalı teorisyen Otto Kernberg (1975: 226-9) sevgiyi bu şekilde idealleştirmeyi, bir tümgüçlü kendiliğin yansıması olarak görmüş ve altta yatan engellenmiş bağımlılık gereksinimlerine ve bu engellemeden kaynaklanan öfkeye karşı bir savunma olduğu görüşünü ortaya atmıştı.

Ancak bu denli umut dolu idealleştirilmiş sevgi bir savunmadan fazlasıdır. Başka bir dünyanın bu dünyanın içine girmesini, ilişkinin aracılığıyla geçiş alanının yeniden tutuşmasını temsil eder. Başlangıçta bunun narsisistik bir niteliği bulunduğu doğruysa da giderek benlik-başkası ilişkisinin daha olgun formlarına kapı açacak ve erken bebek-anne bağlantısının normal erken evresiyle temsil edilecektir. Heinz Kohut (1971), analizin erken dönemlerinde bu idealleştirmeleri kabul etmenin öneminin altını çizmiş ve psişenin yapısının kayıp bölümlerini onarmak için, psişenin parçası üzerinde nasıl "çabalar" geliştirdiklerini göstermiştir. Aynı noktaya Edward Edinger de değinmiş, o da Jung'u izleyerek, tedavide ego-Benlik ekseninin yeniden var edilmesi ve olası tamirini temsil eden idealleştirmenin erken formlarını, Benliğin merkezi arketipinin bir yansıması olarak görmüştür.

İkinci olarak kişinin masumiyeti aktive olduğu zaman başlayan idealleştirici sevgi, yavaş yavaş yerini, masumiyetin daha yüksek düzeylerde belirdiği ilişkinin çok daha olgun formlarına bırakmaktadır ve işte tilki bunun nasıl olduğunu tanımlamaktadır. Bu araya giren bir sembolle, tarafsız olarak güzel olan ve paylaşılan bir sembolle, der tilki, buğday tarlaları gibi örneğin, çok daha kolaylaşır. Bu sembol, ayrılma ve bireyselleşmeyi mümkün kılan objenin aynı anda hem var olmasına hem de yok olmasına, "nesnenin değişmezliğine" izin verir. Winnicott (1969a) olsa, ayrılmanın, nesneyle-ilişkili olandan nesneyi kullanana doğru bir hareket içinde gelişen geçici bir deneyimleme aracılığıyla meydana geldiğini söylerdi. Michael Eigen bu geçişin bir "inanç alanını" aşmak anlamına geldiğine dikkat çeker;

bu alanda "denek, bütünüyle kılık değiştirmiş benlik olmayan ve geçici deneyimlemede olduğu gibi, yeni bir düzlemde olmakla birlikte, bütünleyici bir masumiyet tadı veren taze bir kavrayışla yeniden yapılandırılır" (Eigen, 1981: 415).

Yine de masumiyetin deneyim ormanı aracılığıyla çok daha zengin, daha yüksek veya daha olgun bir forma dönüştüğü evrensel bir süreç olarak gözüken bu durumu, acıdan-gerçekliğe-geçiş gerekliliği olarak tanımlayabiliriz.

Bunu tek başına böylece tamamlayamayız. Süreçteki gerekli acı çekişe *aracılık* edilmelidir; bu aracılık birçok orta dereceli (üçüncü) "nesnenin" yardımıyla gerçekleşebilir. Psikanaliz *kişiler arası* aracılığı tercih eder. Çocuğun anneyle ilk bağlanma deneyimindeki ve belki, bu kötü gitmişse sonraki diğer bazı kişilerle (psikoterapist gibi) olan *tekrarlanan* bağlanma deneyimindeki eksik üçüncüyü bulur.

Ancak aracılığın dışa yöneltilmiş (kişiler arası) formuna ek olarak travma tarafından yaratılmış boşluklara köprü kurabilen ve ruhu onarabilen başka (intra-psişik-içruhsal) ilişkiler vardır. Bu geçiş alanları daha az önemli değildir; fakat ego ile kişisel olmayan temas aracılığıyla var olan *içsel* Öteki arasında ortaya çıkarlar. Harold Searles (1960) kendisi için özellikle doğa, hayvanlar dünyası, çevrenin enfes güzelliği (buğday tarlaları gibi) ve içsel manzarayı göklere çıkartan sanatsal ve kültürel ürünler demek olan "insan dışı çevrenin" önemi için anlamlı bir çağrı yapar. Bu, rüyaları ve mito-şiirsel hayal gücünün bütün zorlayıcı gerçeklerini kapsar.

Tilkinin bilgeliği, bu iki geçiş (içsel ve dışsal) "alanının" bir araya gelip, anlamlı bir yolla birbirini arttırdığını öne sürer. Kendi ayrılmışlıkları ve dünyanın güzelliğinin getirdiği endişe içinde başka bir kişiyi sevebilme becerisinin ele ele gittiğini öne sürer. Buğday tarlalarının güzelliği, kayıp üçüncüyü yerine koyar ve bir şekilde onun metaforik varlığı, kaybı, belki de yaşamın kendisinin de kaybını, buna değer kılar. Çocuklar ve tilkiler belli ki, bunu bilirler, erişkinler ise (özellikle travmazedeler) bunu öğrenmek ya da yeniden öğrenmek zorundadırlar.

Küçük prensin daha sonra demiryolu makasçısı ile paylaşımında desteklenenle özünde aynı mesaj bu. Trenle yolculuk eden insanlar hep bir yere varmak için acele ediyorlar ama ne aradıklarını bilmiyorlar, der makasçı. Evet, der küçük prens.

> "Zaten yalnız çocuklar ne aradıklarını bilirler" dedi küçük prens. "Bezden bir bebeğe bütün zamanlarını verirler, varsa yoksa o bebektir; ellerinden alınsa ağlarlar."
> "Ne mutlu onlara" dedi makasçı.
>
> (St. Exupéry, 2000: 65)

Diğer bir deyişle, çocuklar sevmekten ve kaçınılmaz olan kayba (özgün durumun kaybına) yol açacak evcilleştirme sürecinde masumiyetlerini riske atmaktan korkmazlar. Fakat bu durum aynı zamanda biraz daha fazlasına, buğday tarlalarını bir anlığına görme şansına ve bir yas süreciyle dünyalar arasında bağlantı kuracak, dolayısıyla daha büyük bir *anlam* getirecek daha yüksek bir masumiyete de yol açacaktır.

KALBİN GÖRÜNMEYEN ŞEYLERİ

Öykümüze dönersek: Evcilleştirmeyi tarif ettikten kısa süre sonra tilki en derin sırlarını küçük prensle paylaşır. İlki, bir kişiyi evcilleştirmedikçe onu gerçek olarak anlayamazsın. İkincisi, insan ancak yüreğiyle baktığı zaman doğruyu görebilir. Üçüncüsü, kişi evcilleştirdiği ile zaman geçirmelidir. Ve son sır ise, evcilleştirdiğin şeyden her zaman sen sorumlusun, sonsuza kadar sorumlu! (St. Exupéry, 2000: 64-5). Küçük prens aniden gülünden kendisinin sorumlu olduğunun farkına varır. Onu sulamış, ona koruma sağlamış, onunla zaman geçirmiştir ve o bütün dünyada bir tanedir. O, onu evcilleştirmiştir.

Tilkinin evcilleştirme hakkındaki talimatları, bana Los Angeleslı psikanalist Shelley Alhanati'nin (2004) başka bir insanla gerçek anlamda ruh düzeyinde karşılaşması ile ilgili ilk deneyimi hakkında anlattığı dokunaklı öyküyü anımsatıyor.

Beş yaşında küçük bir kız çocuğu iken Shelley Alhanati, suskun olduğu bir dönemden geçiyormuş. Ailesi yakınlarda New York City'den Atina'ya (Yunanistan) taşınmış ve Shelley

harika bir uyum içinde olduğu sevgili büyükannesini, yeni evinin gürültülü ve yaygaracı atmosferi için terk etmek zorunda kalmış. Orada zamanını oturma odasındaki masalardan birinin altında veya bir saksı bitkisinin arkasında saklanarak geçiriyormuş. Pek çok insan onunla ilgilenerek, onu konuşmaya ikna etmeye çalışıyormuş. Sonra,

> Bir gün, bir amca ilk defa tanışmak üzere yanıma geldi ve bambaşka bir şey yaptı. Her şey çok gürültülüydü ve herkes yüksek sesle konuşuyordu. Ben her zamanki gibi balkondaki bir ağacın arkasında saklanıyordum. Bana doğru geldi, yakınıma oturdu, oyuncak bir kuş aldı, onunla sessizce oynadı ve sonra benimle tek bir kelime bile konuşmadan evine gitti. Bundan sonra uzun bir süre boyunca, yalnızca onunla konuşacaktım.
> İçgüdüsel olarak, varlığının tarzından dolayı biliyordum ki, o kendi kalbinin içinden geçerek beni bulacaktı. Çelişkili olmakla birlikte, onun sessizliğinden aldığım mesaj, onun benim sözlerime değer vereceğiydi. Böylece konuşmak için kendimi güvende hissettim. Problemin ne olduğunu, neden konuşmadığımı her ikimiz de açıkça ifade edemesek de başka bir düzeyde gözle görülmeyen, sessiz bir yoldan birbirimizi anlıyorduk.
> Bunun analizdeki ilk deneyimim olduğu kanaatindeyim.
>
> (Alhanati, 2004: 759)

Shelley Alhanati'nin amcası onu evcilleştirmişti. Amca, *kendi kalbinin içinden geçerek küçük kızı bulmuştu.* Yazar, amcanın bu sahnede *oynadığı* oyuncak kuşu kastetmiyor elbette; fakat anlaşılabilir ki bu hareketli sözsüz davranış, küçük Shelley ve onun bu amcaya bağlanması için kritik derecede önemli idi. Oyuncak kuş sözlerin olmadığı gizli bir boşlukta iki sessiz eşe katılabilmiş ara yerdeki "üçüncü" idi. Psikanalitik durumda "oyuncak kuş" bazen bir rüya, bazen bir jest, bazen bir kum tepsisi resmi*, bir film ya da bir içgörü, bir kitap veya bir şiir için paylaşılmış coşkudur.

Ben inanıyorum ki psikanalistler olarak bizler, travmayla yaralanmış hastalarımızla bu ara yer "boşluğunda" buluşmanın

* Jungçu terapist Dora Kalff tarafından 1950'lerde geliştirilen, suiistimal veya ağır bir kaza gibi travma geçiren bireylere (daha çok çocuklara) uygulanan "kum terapisine" ait materyal. (ç.n.)

bir yolunu bulmalıyız. Aksi takdirde içlerinde saklanan ürkek, sessiz ve masum çocuğu hiçbir zaman bulamayız. Herhangi bir yorum yapmaksızın, kalplerimizi insan ruhunun göze gözükmeyen gerçeklerine açmalı, sessizliğin, şiirin ve bedenleşmiş varlığın değerini öğrenmeliyiz. Önce "evcilleştirmeden", hastaları tanısal olarak akla uygun şekilde anlamanın başka yolu yoktur. Tilkinin verdiği ders budur.

Bu aynı zamanda travmazedelerle uğraşan psikoterapiye uyarlandığı şekliyle, güncel nörolojik bilimlerin de dersidir. Hastalarımızın ayrılmış masum çekirdeğine ulaşmak için, der Allan Schore (2003b: 262-5), sağ beynin sol beyne bağlantısından gelen ve özneler arasılığın esasını oluşturan "örtük bağıntısal bilmeye" uyum sağlamayı öğrenmeliyiz. Bu tür bağlantı, karşılıklı etkinin düzenlenmesiyle sonuçlanan sözsüz, bilinçdışı ve duygusal etkileşimi kapsama eğilimindedir. Erken bağıntısal travmanın şifrelendiği ve bilinçdışı etkilerin gömüldüğü yer sağ yarımküre olup ancak hastaya erken bebek-bakımveren ikilisi ve onun özneler arası bağlılık modellerini yansıtan interaktif duygusal ve empatik iletişimle bağlanmaya hazırlanmış olursak sol yarımkürenin dille ilgili yapılarına ulaşılabilir ve yeniden bağlanılabilir. Bu, bedenleşmiş varlığın (bakış, ses uyumu, prozodi) sözsüz, dolaylı modelleri ve psişesinde ayrılmış çocukla (kendi gezegenindeki küçük prensle) temas kurmak için gerekli olan güvenlik duygusunu yaratacak psikanalitik eşler arasındaki tüm duygusal uyumdur.

KÜÇÜK PRENS PİLOTLA TANIŞIYOR

Öykümüzde küçük prens, sonunda bir insan, kaza geçirmiş pilot, karşısına çıktığında neredeyse bir yıldır dünya üzerindedir. Pilot kumun üstünde uyumaktadır ve küçük prens onu bir ricayla uyandırır:

> "Lütfen," der, "bir koyun çizer misiniz?"
> "Ne!"
> "Bir koyun çiz bana."
>
> (St. Exupéry, 2000: 4)

Pilot beyninden vurulmuşçasına yerinden fırlar. Her yanı gözden geçirir. Karşısında onu ciddi ciddi süzen, küçük, eşi görülmedik biri durmaktadır. Böylece pilot ona çizmeyi bildiği tek şeyi, bütün büyümüşlere şapka gibi gözüken dıştan boa yılanı resmini çizer. Fakat pilot küçük adamın söylediklerini duyunca çok şaşırır:

> Yoo! Yooo! Boanın içinde bir fil istemiyorum. Boa çok tehlikeli bir yaratıktır. File gelince o da çok yer kaplar. Bizim oralarda her şey küçücüktür. Bir koyun istiyorum aslında. Bir koyun çizsene bana.
>
> (St. Exupéry, 2000: 6)

Sonunda pilotun eski, unutulmuş sanat yaşamı birden canlanır ve bir koyun çizer. Fakat küçük prens ne bu koyunla ne de bir sonraki ve daha sonraki ile tatmin olmaz. Nihayet pilot üstünde üç delik bulunan bir kutu çizer ve küçük prense koyunun içinde olduğunu açıklar. "Bak!" der resmin üstüne eğilerek, "Bak! Bak! Uyumuş." (St. Exupéry, 2000: 7)

Bu sevimli ilk temasta, çocuğun hayal gücü düzeyinde yapılmış bağlantı için muhteşem bir örnek buluyoruz. Çocuktan çocuğa denebilir. Pilot 30 yıldır çizimini anlayan hiç kimseye rastlamamıştır; küçük prens de tilkinin "İnsan ancak yüreğiyle baktığı zaman doğruyu görebilir" sözlerini anlayan bir büyüğe rastlamamıştır.

Psikoterapi uygulamasında, gerçek iyileşmenin başladığı buna benzer anların bulunduğunu düşünüyorum. Belki de bunlar hastanın uzun zamandır ilk defa derinlemesine anlaşıldığını hissettiği anlardır. Fakat terapistin kendisi için de böyle anlar ortaya çıkar. Belki hasta içindeki çocuğun gerçek masum özlemi terapistte kendi özlemlerini uyandırır ve analitik eşler arasında içtenlikli bir bakış veya gülümseme paylaşılır. Sıklıkla çocuktan çocuğa anlar tamamen plansızdır. Terapistin tamamen saçma bir şey söylediği veya bir şekilde "pot kırdığı" ya da hastanın anlattığı bir öykünün terapisti fena halde güldürdüğü, öyle ki ortak bir kahkahanın paylaşıldığı komik bir an, bir iyileşme anı olabilir.

BARBARA'NIN ÖYKÜSÜNÜN DEVAMI

Barbara ve ben, birlikteki analitik maceramıza, arka plandaki yeşil canavar rüyası ile başladığımızda, hastamın psişesi, masumiyetine tehdit dolu bir şeyler olmuş ve daha çok genç iken bir tür erken bağlılık travması yaşamış olduğunun daha başka kanıtlarını da rüyalarla dışa yansıtmaya başladı. Rastlantısal bir olay ortaya çıkana kadar, bunun ne olduğunu bilmiyorduk. Birlikte çalışmamızın üçüncü yılının sonlarına doğru Barabara'nın dayısı vefat etti ve annesinin bu dayıya yazmış olduğu mektuplar bulunup Barbara'ya gönderildi. Bu mektuplar onun çocukluk dönemini kapsıyordu. Barbara'nın kız kardeşinin doğum tarihine rastlayan bir mektupta, annesi yeni doğmuş bebeğin güzelliğini övüyor ve sonun şöyle ekliyordu: "Barbie'den bir haber veremeyeceğim; çünkü onu uzun zamandır görmedim." O sırada Barbara henüz 16 aylıktı... bir bebeğin annesine bağlanması için kritik bir zaman.

İncelemeyi ilerlettiğimizde, annesi kız kardeşini doğurmak üzere hastaneye yattığında, küçük Barbara'nın başka bir akrabaya kalmaya gönderildiğini saptadık. Bu ayrılık altı haftadan fazla sürmüş. Burada bebek-anne bağında, şimdiye kadar bilinmeyen majör bir kopma söz konusuydu. Birdenbire Barbara ve ben, onun pek çok kez "dilsiz dehşet" diye tanımlamaya çalıştığı veya bazı zaman "araba farı önündeki geyik" paniği diye adlandırdığı küçük düşürücü dehşet duygusu karşısında yeni bir kavrayış kazandık. Böyle zamanlarda Barbara, Michael Balint'in (1979) "temel kusur" dediği duygusal çöküş durumunun içine düşüyordu. Örneğin yeni bir grup insanın içine girdiğinde, kendini kaybediyor, ağzı kuruyor, gerçek veya olası reddedişle ve suskunlukla donup kalıyordu. Başka yönlerden, birçok şeyin üstesinden gelme becerisine ve tamamen "normal" yaşantısına rağmen daima sevgiyi yitirmenin taşlaşmış tehdidi ile uyarılan derin bir güvensizlik duygusu taşıyordu. Bu yeni bilgi, çocukken sürekli başını salladığı ile ilgili daha önce anlattıklarına da bir açıklama getirmiş oldu. Bu erken öyküyü birlikte gözden geçirdiğimizde, ayrılmış masum yaratıklarıyla "ölmekte olan bir gezegenin", *gerçek annesiyle doyurucu hiçbir*

şeyin mümkün olmadığı zaman Barbara'nın masumiyetinin korunmak için gittiği yerin varlığını hissedebildik. Masumiyeti burada yeşil canavar tarafından korunuyordu.

Biz bu öyküyü keşfederken, başka majör bağlantı kopmaları ortaya çıktı. Örneğin 11-12 yaşlarındayken o ve küçük kız kardeşi bir kediye sahip olmaktan pek gururluydular. Barbara kedisi için deli oluyordu. Bazı nedenlerle, narsisistik annesi bu hayvanlara tahammül edemiyordu. "Bu kediler artık burama geldi." diye bağırıyordu. Bir gün, annesi tarafından önceden ayarlanmış olarak, bir adamla kızı kapıda belirdiler ve kedileri alıp götürdüler. Barbara korkuyla izledi. O anda ikiye bölündüğünü anımsıyor, bir parçası katlanılmaz, yakıcı ağrıyla dolu, diğer parçası ise her şeyi izliyor, sanki olanları filme alır gibi ve bir yandan kendi kendine düşünüyor: "Bunu hiç unutmayacağım, hiç affetmeyeceğim... Bunu görmeliyim... İçime yerleştirmeliyim." Sonra bana dedi ki: "Annemin unutulmaz olduğu bir gerçekti... Hiçbir zaman... Kehribar içine gömülüp saklanmış gibi."

Barbara o sıralar hiçbir şeyden kötü etkilenmesine izin vermeyeceğine dair kendi kendine verdiği yeminini hatırlıyor; buna annesinin o dönemde başlayan manik depresif hastalığı ve tekrar tekrar hastaneye yatırılmak zorunda kalması da dahildi. Baktığınız zaman, yüzeyde oldukça normal bir yaşam sürüyordu ama derinlerde uyuşuk ve garip bir şekilde bütün hislerden, en azından incitici hislerden uzak bir "yer" vardı. Öte yandan sinirlilik hali ve kontrol edilemeyen öfke nöbetleri şimdi bir sorun olmuştu. Bazen kendini durduramıyor ve sonrasında bu yüzden çok kötü hissediyordu. Her öfkeli davranış sonucunda, kendi kötülüğünden, kendi düzeltilemez kusur ve ayıbından daha fazla emin oluyordu. Masumiyetten onda ne kalmışsa, şimdi başka bir galakside, çok çok uzakta, ölmekte olan bir gezegene çekilmişti ve her yeri korkunç baobablar sarmıştı.

Ancak rüyası ve şimdi de annesinin kayıp mektupları sayesinde, masumiyetini bölünmüş ve ruhunu donmuş bir arazide kaybolmuş kılan ve önceden dayanılmaz olan ağrısı ile temas kurulmuştu. Barbara benimle terapiye başladığında, annesiyle

her türlü erken sevgi bağı kopmuş ve daha sonraki ilişkilerde tekrar tekrar yara almıştı; şimdi de yavaş yavaş benimle birlikte yeniden var oluyordu. Birbirimize karşı bir düşkünlük geliştiriyorduk. Denebilir ki, birbirimizi "evcilleştiriyorduk". Her zaman için benim aktarımı erken bırakmayı tekrarlamam tehlikesi vardı (gerçekten de birçok kez bunu yaptım); fakat bu tekrarlamalar ilişkiyi tehdit ettiğinde, birlikte üzerinde kafa yorup çözmeye çalışıyorduk. Fırtınalı bir zamandı ama güneşli dönemler de yok değildi. Bu çabalama sonucunda, Barbara benim için önemli olmaya başladı, ben de onun için. Onun cesaretinden ve kendinin kayıp parçalarını bulmak için tutkulu arayışından çok etkilendim ve haftalık buluşmalarımızı giderek daha anlamlı bulmaya başladım. Bu karşılıklı etkileşim ve samimi ilgi onun içindeki başka gezegenin manzarasını açmaya ve küçük prensin eş değeri kendini göstermeye başladı. Onun erken yaşamının uyumlu bir öyküsünü oluşturmaya başladık ve her şey "anlam kazanmaya" başladı.

Ona ait bu uzak parçaların bağımızı tekrar riske atmaya başlayacağı konusunda bizi cesaretlendirmek istermiş gibi, şu rüyayı gördü:

> Antarktika'da genç bir kadınım. Hamileyim... Yakın zamana kadar birlikte yaşadığım kavmimin (Eskimolar gibi) geri kalanlarındanım. Şimdi kavmimin geri kalanı ve ben yöremizin kenarında Ruslar tarafından kurulmuş bir tür yerleşim yerinde yaşıyoruz. Kavmimin geri kalanları burayı terk etmeye ve eski yollara (iç taraflara) geri dönmeye karar vermişler. Bu bir sır ve onları asimile etmek isteyen Ruslar tarafından bilinmemesi gerekiyor. Bir şekilde onlara yerlisi oldukları topraklara geri dönmeleri için yardım etmem gerekiyor.
> Halkım eski yollara geri gitmek zorunda olduklarını hissediyor; çünkü bu yerleşim yerinde bir nesilden beri veya daha fazla yaşamışlar; ama iglolarını veya başka şeyleri yapma yeteneğini yitirmişler. İçinde yaşayacakları küçük kulübeleri var; fakat yapacak bir şeyleri yok. Ruhları onlardan çıkarılıp alınmış... Uğrunda yaşamak için bir amaç bulunmayan tıkanmış ve engellenmiş bir varoluşu sürdürüyorlar. Ben halkımla geri gidemem, bu bir risk. Halkıma gelince ya çekip gitmeli ya da denerken ölmeliler. Ben onları destekliyorum... Gidin diyorum. Gidin! Ruhlarınızı geri alın! Onların özgür olmasını

istiyorum; fakat çok, çok üzgünüm; çünkü onları tekrar görmek istemiyorum ve yıllardır olduğu gibi onlara ait olmak istemiyorum. Artık güvenle bebeğimi doğurmak istiyorum. Bu benim çelişkim. Gebeliğim onlarla gidemeyeceğim anlamına geliyor, Ruslarla medeniyete dönmeli, daha iyi yiyecek ve tıbbi bakım almalıyım. Bebek bir oğlan, onu almama izin verilip verilmeyeceği belli değil. Görevim bebeği doğurmak! O benim bebeğim değil, yani ben onun yaşama gelmesi için bir tür "kanalım"; fakat onun üzerinde bir kontrolüm olamaz. O zaman o yine de yaşar, bir Rus olarak veya değil. Yaşamın bana sunduğu bu... "Sadece böyle bir öykü".

Barbara ve ben ikimiz de hemen bu rüya ile yeşil canavar rüyası arasındaki benzerliği fark ettik: Bu kez başka bir gezegende değilse de donmuş bir arazide. Ve bu kez o hamile ve babası bilinmeyen bir çocuğu taşıyor; bebeğin ona ait olacağı bile belli değil. Bebek "iki dünyanın" bebeği, gebeliğin gerçekleştiği yerli Eskimo dünyasının ve güvenle doğup hayatını yaşayacağı modern Rusya'nın uyarlanmış ego-dünyasının. Bu ne düşündürüyor?

Aklımıza gelen önemli bir şey, Barbara'nın şimdi "temsilci" olduğu ve doğmamış bebeğini donmuş dünyadan "bu" dünyaya getireceği ve bunu onun güvenliği için yapacağı idi. Adeta yeşil canavarın görevini üstlenmişti! Rüyadaki güçlü duygusu, bu Eskimo halkıyla olan özel bağını kaybedeceği için duyduğu kederdi. Bir dönüşüm yaşıyor ve bunu bebeğin iyiliği ve olası yaşamı için yapıyordu. (Yeşil canavar rüyasında sadece bir ayı yavrusu vardı... şimdi ise söz konusu olan bir insan evladıydı ve o onu doğuracaktı.)

O sırada Barbara da ben de karnında "çift orijinli" ve bilinmeyen gizemli bir babadan bir bebek taşıyor olmasının olası sembolik anlamını fark etmemiştik. Bu faktörler rüyayı bir tür "uyarı rüyası" kılıyorlardı. Taşıdığı bebek, sadece bir çocuktan "daha fazla bir şey" olmalıydı. O "küçük prensti" ve temsil ettiği şey bir şekilde kendi bireyselleşme sürecinin gizemiyle ilişkili olmalıydı. Bu çocuğu sahiplenmeden sevmek zorundaydı. Ve bu gerçeğin dokunaklı belirteci, bir nesil boyunca yaşadığı donmuş ülkeyi terk etmek zorunda olduğu için rüyada duydu-

ğu büyük kederdi! *Küçük Prens*'teki gibi, masumiyet deneyime başlayınca iki dünya ayrı kalmak zorundaydı. Sevgi ve keder onları bir arada tutan lastik banttı.

KÜÇÜK PRENS SONUÇLANIYOR: PİLOT ANLAMAYA BAŞLIYOR

Öykümüzün bir sonraki sahnesinde küçük prensi tilkiden öğrendiği dersleri pilota aktarırken görüyoruz. Pilot kaza geçirip yere ineli sekiz gün olmuş ve suyu bitmiştir. Küçük prens çölde bir kuyu aramaya çıkmalarını önerir; pilot bunun aptalca bir fikir olduğunu düşünür. Fakat bir şekilde küçük prensten etkilenir ve yola çıkmaya razı olur. Bütün gün ve gece yürürler, nihayet yıldızların altında yere çöker ve sessizce hülyalara dalarlar. "Yıldızlar çok güzel" der küçük prens, "yıldızlar gözden ırak bir çiçek yüzünden güzeldirler." Sonra devam eder: "Bir yerde bir kuyunun saklı oluşudur çöle güzellik veren." (St. Exupéry, 2000: 68)

Pilot insan kalbinde saklanmış görünmeyen sırların yaşamın güzelliği ve anlamının kaynağı olduğunu anlamaya başlar ve duygulanıp coşar. Uyuyan küçük prensi kollarına alır ve gecenin içine yürür. Birden kollarındaki kırılgan masum yaratığın muhteşem güzelliğinden ve korumasızlığından çok etkilenir:

> Kollarımda sırça bir hazine taşıyordum sanki. Sanki yeryüzünde ondan daha kolay örselenebilen bir nesne yoktu. Ay ışığında o solgun alına, o yumulu gözlere, rüzgârda uçuşan o saçlara bakıyor, kendi kendime diyordum ki "*Bu gördüğüm sadece kabuğu. İçinde gizlenen, gözle görülemez...*"
> Dudakları gülümseyecekmiş gibi hafif aralanınca: "Şu kollarımda uyuyan küçük varlığın bana asıl coşku veren yanı," diye düşündüm, "*bir çiçeğe, uyurken bile benliğinde lamba alevi gibi yanan bir gül görüntüsüne olan bağlılığıdır.*"
> Şimdi daha da çabuk örselenebilirmiş gibi geliyordu bana. Alevleri korumak gerekir, yoksa küçük bir esintiyle sönüverirler.
> Yürüye yürüye şafakta kuyuya vardım.
>
> (St. Exupéry, 2000: 69)

Ve pilotun keşfettiği kuyu sıradan bir kuyu değildir. Yanında kovası, çıkrığı olan sihirli bir kuyudur; kova inerken çıkrık şarkı söyler. Kuyu başındaki İsa'nın İncil'deki öyküsünde olduğu gibi, yaşayan su, yaşam suyu, içermektedir. Pilot bu suyun sıradan içecekten tamamen farklı bir şey olduğunu anlar. "Tatlılığı yıldızların altındaki yürüyüşten, çıkrığın ezgisinden, kollarımdaki güçten geliyordu. Bir armağan gibi iç açıcıydı" (St. Exupéry, 2000: 71).

Aniden pilot kederle dolar. Küçük prensin onu terk etmeyi, yıldızına ve gülüne dönmeyi planladığını fark eder. Ayrıca yılanla dünyadaki acısına son vermesi ve tam da yıldönümünde kendisini geri yollaması için özel bir anlaşma yaptığını anlar! Pilot bunu engellemeye çalışır, bu kirli işi yapacak yılanı öldürmeye çalışır; fakat küçük prens çoktan kararını vermiştir. Dünyaya gelişinin yıldönümüdür, yıldızı bir yıl önce dünyaya indiği yerin tam üstüne gelecektir ve şimdi gitmelidir, evine, hem de gülüne.

"Yeniden o çaresizlik duygusuyla buz gibi oldum. Anladım ki bu gülüşü bir daha görmezsem yapamam. Benim için çölde kaynaktı gülüşü" (St. Exupéry, 2000: 76). Küçük prens pilotun korkusunu hissedebilir ve buğday tarlalarını öğrendiği tilkiden ayrılışını tekrarlayarak, pilota kaçınılmaz ayrılışlarının üzüntüsünü bir armağanın hafifleteceği konusunda güvence verir; gülüşü *armağanı olacaktır*.

"Ne demek istiyorsun?" diye sorar pilot inanmayarak. Küçük prens açıklar (tilkinin ona yaptığı aynı açıklamadır bu). Olan biten bir ara yer sembolüyle ilgilidir, buğday tarlaları gibi:

> "Geceleri gökyüzüne baktığında, onlardan birinde yaşayacağım, birinin üstünde güleceğim için, sana bütün yıldızlar gülüyormuş gibi gelecek. Gülmeyi bilen yıldızların olacak senin."
> Sonra yine güldü.
> "Bir gün üzüntün geçince (çünkü zamanla geçmeyecek üzüntü yoktur) beni tanımış olduğuna sevineceksin. Hep dostum olarak kalacaksın. Gülmek isteyeceksin benimle birlikte. Koşup pencereyi açacaksın. Gökyüzüne gülerek baktığını gören dostların şaşacaklar.

Onlara diyeceksin ki, 'Evet, ne olmuş, yıldızlara bakarken gülerim ben!' Seni deli sanacaklar başına çorap öreceğim bir güzel!"
Yine güldü.
"Sanki sana yıldız yerine gülmeyi bilen bir sürü çan vermişim gibi."
(St. Exupéry, 2000: 77-8)

Altı yıl sonra, pilot bu öyküyü anlatırken küçük prensin ona bıraktığı hediye sayesinde, yaşadığı büyük kederin bir kısmının üstesinden geldiğini kabul eder; ama biraz biraz, yani tam değil. Büyük kederinin, birini sevmenin kaçınılmaz bedeli olduğunu anlar. Tilkinin öğrettiği gibi, birinin sizi evcilleştirmesine izin verirseniz, gözyaşlarını da hesaba katmalısınız (St. Exupéry, 2000: 73). Ve şimdi geceleri yıldızları dinlemeyi seviyor. Beş yüz milyon çan çalıyor sanki. Ve bazen küçük çanlar o saat gözyaşına dönüşüyor. Fakat evrende hiçbir şey her zaman aynı olamaz. Küçük prens bir ara burada bulunmuş olduğundan, şimdi de buğday tarlaları ile özel, görünmez sırlarıyla gülen yıldızlar pilot ve küçük arkadaşı tarafından paylaşılarak var olmaya devam ediyorlar.

ÖYKÜMÜZDEN ALINACAK DERSLER

Bunu psikoloji diline çevirirsek, diyebiliriz ki, travmayı izleyerek, içimizdeki masum yaşam, bilinçdışındaki sarmalayan kılıfını, gezegenini terk etmedikçe ve "altında" acı çekip, yaşamın akışına kapılmadıkça zarar görmemiş olarak devam edemez. Nihayetinde bu *yeniden bağlanma*, yeni bir hayatta olma ve iyileşme duygusuyla sonuçlanacak; fakat süreç büyük üzüntü ve büyük keder kapasitesini gerektirecektir. Bunun için de büyüyen bir etki-hoşgörü gereksinimi ortaya çıkacaktır. Öykümüzdeki pilot gibi, Barbara da kendi küçük prensinin bilincindeydi ve onun varlığıyla yeniden canlandırılmıştı. Ve St. Exupéry'nin öyküsüne sadık kalarak, o aynı zamanda bu "ölümsüz" veya "mutlak" masumiyetten vazgeçmenin ve donmuş toprakları ile yerli halkının acısını çekmenin büyük kederinin farkındaydı. Masumiyeti şimdi deneyimin acısını çekmekte ve yaşamının donmuş olarak korunmuş olduğu ölümsüz dünyaya geri dönememekteydi. Yapmaya istekli olduğu bu durumda bir

kurban söz konusuydu. Bu *tanrısal* bir şeyin *insanlaştırılmasıydı* ve bu yüzden bir kayıp gibi hissettiriyordu. Ve Barbara ile benim öğrenmekte olduğumuz dersin bir bölümü bu iki dünyanın ayrı kalmak zorunda olduğuydu... *Sembolik bir bağlantıydı*, yani buğday tarlaları *dışında*.

Dünyalar arasındaki bu bağlantı yaşam bahşedicidir, kutsanmış yeşilliktir ve ruh dünyada yaşayacaksa mutlak olarak gereklidir. Ve bu kedere sarılmış canlılık olasılığı, şu ara yer boşluğu insan sevgisi ile hızlandırılmışsa, *dünyalar arasında daha fazla bir şey* görünüverdiğinde ortaya çıkar. Öykümüzdeki küçük prens bu sevginin bir temsilcisidir. O masumiyet ve deneyim dünyaları arasında görüşmeler yapan bir çocuktur... Her iki dünyayı da kendi trajik ve güzel çifte alın yazısı olarak bünyesinde taşıyan tanrısal bir çocuk.

BARBARA: GEÇ BİR RÜYA

Barbara'nın analizinin veya kayıp ruhunu temsil eden masum yaşamının düşüşünü ve *enkarnasyonunu* birlikte nasıl izlediğimizin ayrıntılarının ya da masumiyetini tekrar saklanmak üzere geri göndermekle tehdit eden kaçınılmaz kopuşları birlikte çabalayarak nasıl atlattığımızın bütün hesabını tutmaya yerimiz yetmez. Ancak birlikteki sürecimizin sonlarına doğru, ikimizin de derhal yeşil canavar rüyasının daha ileri bir yorumu olarak değerlendirdiğimiz bir rüya gördü. Rüya basit bir imgeden ibaretti:

> Bir bitkinin yeşil filizleri rüzgârda salınıyorlardı. Onlara eşlik eden bir fısıltı diyordu ki: "Ben gerçek asmayım."

Barbara rüyasında bu deyişin "İncil'den" olduğunu biliyordu; ama onu kimin söylediğini veya nerde bulunabileceğini bilmiyordu. Seansımızda bunu duyunca ben de merak edip kalktım ve kitaplığımda büyük bir İncil'in ve alfabetik indeksinin bulunduğu rafa yöneldim. İndekste "asma" diye arayınca, *Yuhanna İncili* 15. Bölüm'e yönlendirildim. Bölümü yüksek sesle Barbara'ya okudum:

İsa dedi ki:

Ben gerçek asmayım ve Babam bağcıdır. Bende meyve vermeyen her çubuğu kesip atar, meyve veren her çubuğu ise daha çok meyve versin diye budayıp temizler... Çubuk asmada kalmazsa kendiliğinden meyve veremez. Bunun gibi siz de bende kalmazsanız meyve veremezsiniz. Eğer bende kalırsanız ve sözlerim sizde kalırsa, ne istersenız dileyin, size verilecektir. Babam çok meyve vermenizle yüceltilir. Baba'nın beni sevdiği gibi, ben de sizi sevdim. Benim sevgimde kalın. Bunları size, sevincim sizde olsun ve sevinciniz tamamlansın diye söyledim.

(Yuhanna 15: 1-11)

Barbara ve ben derin bir ruhani gerçeğin, bir kutsama gibi, aramızdaki boşlukta süzüldüğünü hissediyorduk; ancak ikimiz de tam anlamını yakalayamıyorduk. Böyle gizem dolu anlar psikanalitik psikoterapide hiç de alışılmış değildir; ama ortaya çıkarlar ve bu gerçeğe psikanaliz kaynaklarında pek sık yer verilmez. Shelley Alhanati bu konuda bir istisnadır. O bu tür deneyimlerin hem güzel hem de sancılı olduğunu söyler: "Hastalarla güzel, samimi paylaşımlarla ifade edilen, az önce tanımladığım sevgi, saygı ve saygıyla karışık korku gibi güçlü duygular, içimizde hem keskin bir keyfi hem de keskin bir ağrıyı uyandırırlar" (Alhanati, 2002: 130).

Barbara rüyasını anlattığında ve ben İncil'deki pasajı okuduğumda ikimizin de hissettiğimiz buydu. O anda psişenin bilgeliği, bütünüyle görüş alanına çıktı. Sanki *benedicta veritas* (kutsanmış yeşillik) üzerimize yerleşmiş, bizi kutsamakta ve aramızdaki "üçüncü" boşluğu, anlamı sadece algılanan ve hissedilen ama tam olarak bilinmeyen bir güzellik ve gizemle doldurmaktaydı.

SONUÇLAR

Geriye baktığımızda ve geçmiş deneyimlerden edinilmiş bilgilerle, Barbara'nın rüyalarına aşağıdaki yansımalarla yaklaşabiliriz. Psişe, İsa tarafından tanımlanmış asmanın yeşil filizlerini, yakında kaybolacak battaniye bebeğine ve onun

sarmaladığı tehlikedeki yavruya dokunmak için uzanan yeşil canavarın "parlak yeşil duyargalarıyla" üst üste koyarak net bir açıklamada bulunuyordu. Şimdi biz bunu nasıl anlamalıyız?

Yeşil canavarın, gezegenini dolaşıp kurtarılmaları için dünyaya nakillerini sağlamak amacıyla tehlikedeki yaşam formlarını arayan bir tür çoban olduğunu hatırlarsak, o anda İsa'yı çoban olarak tanımlayan İncil öğretisinin koşut çağrışımıyla sarsılırız. Yuhanna İncili'nde İsa'dan "iyi çoban" (10: 14), Petrus'un Birinci Mektubu'nda "baş çoban" (5: 4) ve İbrani kaynaklarında (13: 20) "büyük çoban" olarak söz edilir; bütün bu göndermeler İsa'nın halkı arasındaki kayıp koyuna gösterdiği merhametli ilgiden kaynaklanır. Bu göndermeler aynı zamanda her iyi çobanın doğduklarında korumak için çaba gösterdiği kuzuların masumiyetini ima etmektedir.

İsa kendisi de bir "masumdur", günahlardan uzak, çocuklara ve onların masumiyetine karşı sevgi dolu, merhametli tavrı İncil'deki birçok pasajda ortaya konmaktadır:

> Size doğrusunu söyleyeyim, yolunuzdan dönüp küçük çocuklar gibi olmazsanız, Göklerin Egemenliğine asla giremezsiniz.
>
> (Matta 18: 1-6)

> "Bırakın, çocuklar bana gelsin; onlara engel olmayın. Çünkü Tanrı'nın Egemenliği böylelerinindir. Size doğrusunu söyleyeyim, Tanrı'nın Egemenliğini bir çocuk gibi kabul etmeyen bu egemenliğe asla giremez." Çocukları kucağına aldı, ellerini üzerlerine koyup onları kutsadı.
>
> (Markos 10: 13-16)

İngiliz psikanalist Margaret Arden (1998) çocukluk masumiyetinin bu önceliğini psikanalitik çalışma anlayışının merkezine oturtur:

> Benim için, muayenehanedeki içgörü tarafından üretilen dönüşüm süreci, sembolik olarak aydınlanma için yapılan ruhani yolculuk ile eşdeğerdir. Psikanaliz, bütün büyük dinler tarafından paylaşılan kadim temanın yeni sürümüdür. Yanılsamanın kaybı, sahte bir gerçekliğe bağlanmaktan vazgeçiş, acı ve ceza çekmenin kaçınılmazlığı,

hepsi psikanalizin içinde mevcuttur. Analiz peşindeki herkes kişisel bir hac yolculuğuna çıkmıştır.

"Küçük çocuklar gibi olmazsanız, Göklerin Egemenliğine asla giremezsiniz" diyen Hıristiyan öğretisi... Benim gerçek benlik için belirtecimdir. Sahte benlik davranışı genellikle psişik gerçek için manipülatif ve yıkıcıdır. Teorilerimizin her biri yıkıcı süreçleri veya hastanın kullandığı savunmaları çözmenin yolları olarak görülebilir. Psikanaliz mucizesi (ve o sahiden bir mucizedir), kişi çocukluk deneyiminin çekirdeğini, bütün öfkesini, yaşamı reddedişlerini anlamaya başladığı zaman, tek bir amaçla, ne pahasına olursa olsun, sevme becerisi olan çocuğu korumak amacıyla hepsini dışarı atar.

(Arden, 1998: 4-5)

Barbara'nın "yeşil filizler" rüyasının gönderme yaptığı Hıristiyan öyküsü, esas olarak "sevme becerisi olan masum çocuğun" korunması sürecine odaklanmaktadır. Ve şimdi bu öyküde koruma yeterli değildir. Bir kez büyüdü mü, masum çocuğun kaderinde haç üzerinde kurban edilmek vardır, ki bu bütün erken kültürlerin hayvan kurban etmeleriyle kendini tekrarlayan mitolojik bir temadır ve Tanrı'ya kurban etmek için genellikle lekesiz "saf" bir kuzu seçilir. Burada işler daha da karmaşıklaşır. Ancak muhtemelen okurun gözünden kaçmayacaktır ki öykümüz Küçük Prens'in ana teması, (en azından bizim yorumladığımız haliyle) *masumiyetin kurban edilmesi*, onun dünyaya inişi ve yılan sokması ile gönüllü olarak ölüme gidişidir.

Bu noktada, Hıristiyan bir toplumda büyümüş olarak, beni öteden beri şaşırtan kişisel bir sorun belki konuyla ilgilidir. Çok zaman dogmatik Hıristiyanlığın neden daima İsa'nın çarmıh*taki masumiyetinde* ısrar etmiş olduğunu merak etmişimdir. Aziz Pavlus'un mektuplarında geçen ve sonraki Kilise'nin öngördüğü gerekçe yüzünden midir? Yani İsa'nın ancak bu şekilde *bizim* günahlarımız için ölebileceği ve böylece bizi cehennem ateşinden ve cezacı bir Tanrı'nın lanetinden koruyabileceği için midir? Aksi takdirde Tanrı bizi öldürebilecekken, artık buna gerek duymayacak mıdır? Böylece, tabiri caizse, kana susamışlığı yatıştırılmış olur. Tanrı'nın kana susamış bir yamyam olarak

tasavvur edilmesi ve İsa'nın da onun yetkili "vekili" olması fikri, benim için her zaman mantık dışı bir dogma olmuştur.

Bu dogmadan *psikolojik* bir anlam çıkarmaya çalışırsak (Jung'un çıkartmamız konusunda ısrar ettiği üzere), başka bir deyişle, masumiyet ile İsa'nın çarmıha gerilmesi öyküsünün tuhaf bir şekilde eşleşmesini anlamanın bir yolunu bulabilirsek, bu neye delalet edebilir?

İnsan koşullarını kabul edene kadar (görünüşe bakılırsa) tam anlamıyla insan olamayacağımız ve bunun düşündüğümüzden çok daha zor olduğu konuları, bu ritüellerde gömülü derin gerçeği mi yansıtmaktadır? Bilmek isterim. Zor olan şu ki, *bir ruhu büyütmek için, (Tanrı'nın belirlediği) masum parçamızın acıyı deneyimlemesine izin mi vermeliyiz?* Bu, evcilleştirilmemize izin vermemiz ve böyle bir olaya eşlik eden keder ve kayıpla yüzleşmemiz, bu kederi öngörmemiz ve yine de onu seçmemiz anlamına gelecektir. *Yaşam vereni* seçmemiz. Bu yaşamda sevdiğimiz her ne varsa, kaybetmek üzere olduğumuzu ve bunun büyük bir keder getireceğini fark ettiğimizde, sevginin (ilişkinin) aracılık ettiği şefkate ve güzelliğin (sanatın) deneyimlenmesine gereksinim duyarız. Böylece travmazedelerin neden çok zaman kurban vermeyi reddettiklerini ve masumiyetlerini neden kutsal bir yerde, başka bir gezegende, başıboş halde sonsuzlukta saklı tutmaya çalıştıklarını anlıyor ve takdir ediyoruz.

John Tarrant *The Light Inside the Dark* [Karanlığın İçindeki Işık] adlı harika kitabında (1998), bu güç gerçeğin etrafında döner de döner. Şöyle der:

> Alacakaranlıkta ağaçların arasında arkadaşıyla birlikte koşan bir çocuk görürüz. Yemeğe çağrılır, oralı olmaz; hiçbir şey duyamaz, hiçbir şey göremez, mutluluğunun sesi ve ışıkları dışında. Öte yandan biz kartları görmüşüzdür, biliriz ki, lösemiden ölecektir. Böyle bir durumda masumiyetin ve gelmekte olan acı çekişin, söz konusu mutluluğun tamamen bir yanılsama olduğu düşüncesinin yan yanalığını tahammül edilmez bulabiliriz... Sonsuza dek koşmak ve koşmak isteyen oğlan çocuğun özel görüntüsünü, meleğin geniş açılı görüntüsüyle aynı anda almış almak çok zor. Çocuğun mutlu olduğunu,

> onun olmayacak bir geleceğe bakmakta olduğunu kabullenmek zorundayız; akıbetler hakkında konuşmadan önce, yaşamın kendisinin muhteşem olduğunu söylemeliyiz. Tadına baktığımız her şey ölümden geri çevrilmiştir, sorumluluğumuz her şeyi tam olarak tatmaktır. Meleğin görüşünü aldatırız; çünkü bunu yapmalıyız. Sevdiklerimiz ölür ama biz yine de yemek zorundayız, şarkı söylemek zorundayız, her şekilde onları sevmek zorundayız; işimiz bu. Meleğin görüşünü de çocuğunkini de sahiplenebiliriz; ama birinin yerine diğerini değil. Şarkı söylemeyi bırakırsak, artık bizim zamanımızdır ve biz de karanlığın içine yürürüz.
>
> (Tarrant, 1998: 50)

Bir kez bu çifte gerçekliği kabul edebilmişsek (öykümüzde sonunda hem küçük prens hem de pilot tarafından farkına varılan gerçek) onun diğer tarafındaki sevince yönelebiliriz, yaşamda olmanın trajik güzelliğine, buğday tarlalarına ve yıldızların müziğine. Hıristiyan miti ile Barbara'nın rüyalarının katmanlı anlamı, eğer bilinçli, gönüllü ve ayinsel olarak masumiyetin deneyimsel acıyı çekmesine (deyim yerindeyse, "budanmamıza") izin verirsek ruhun kalıcı olmasına, sonra da bedenin yeniden dirilişine yöneltileceğimizi söyler gibidir. Üzüme sadık kalmamız şartıyla.

Başladığımız iki dünya fikrine geri dönüyoruz o zaman. Barbara'nın durumunda, ruh taşıyıcı masum çocuğu da kapsayan dünya dışı enerjileriyle "tanrısal" dünya, *yaşamanın travmatik gerçekliklerine karşı geliştirilmiş savunmanın hizmetine* atanmıştı. Bu, geride aynı Freud'un tanımladığı gibi bir resim bıraktı: Şişkinlik, habis masumiyet, çocuksu tümgüçlülük, nörotik acı çekiş; hepsi de gerçeklik içinde yaşamın olanaksız acı çekmesinden kaçınmak için bir özbakım sistemi tarafından düzenlenmişti. Fakat masumiyet çekirdeğinin etrafındaki bu doğaüstü gizemli ortam, psikolojik baskı tarafından oluşturulmamıştı. *İlahi çocuk veya içimizdeki insani/tanrısal ruh savunma süreçlerinin bir yapay ürünü değil, savunma sürecinin özellikle korumakta olduğu bir şeydir. Ve o onu kutsal olduğu için, canlılığımızın en derin çekirdeği olduğu için korumaktadır.*

Hastam Barbara için (ve hepimiz için), terapinin normal stresi, uygun aydınlanmanın dünya-bağımlı acı çekişimizin işlevini, özgürleştirici varlığı ile birlikte yerine getirebilmek üzere, tanrısal (arketipik) dünyanın bir savunma olarak gereksiz kadrolarından arınmasını gerektirir. Bu süreçte, nörotik acı çekişimiz yavaş yavaş değişime uğrar, Freud'un öngördüğü gibi, gündelik sefalete değil, Wordsworth'un (2004b: 61) "durgun, kederli, insanlık müziği" diye tanımladığı şeye doğru değişir. Dünyanın karanlığının bir parçasını edinir ve onu yanımızda taşırız. Bu bizi ışık-lan-maya götürür. Bir anda anlam oluşur, sevinç ve minnet oluşur. Küçük bir prens yaşamlarımızın çölüne gelir ve der ki: "Bana bir koyun çiz."

8
C. G. Jung'un Bölünmüş Benliği
"Dünyalar Arasında" Yaşamayı Öğrenmek

İnsanın ruhu Tanrı'nın mumudur.
(Süleyman'ın Özdeyişleri 20:27)

GİRİŞ VE ÖNCEKİ BÖLÜMLERLE BAĞLANTILAR

Önceki bölümde romantik şiirde, psikanalizde ve bir klinik vaka örneğinde görüldüğü şekliyle masumiyet kavramını keşfe çıkmış, arka plana St. Exupéry'nin masalı *Küçük Prens*'i almıştık. Masumiyetin genellikle saf ve kirlenmemiş, çocuk benzeri *canlılık çekirdeği* ile çok sıkı bir ilişki içinde olduğuna dikkat çekmiştik. Bu canlılık öyle bir şeydir ki, eğer şanslıysak, onu erken bebeklik döneminde deneyimler, dünyayı anne veya bakıcıyla sevgi dolu, karşılıklı bir ilişki içinde, daha sonrasında

ise çocuk olarak basitçe oyunlarla yaratır ve keşfederiz. Masumiyet, Tanrı tarafından bahşedilmiş doğal, gerçek benliğimize çok yakın olduğu için, Grotstein'ın diliyle ifade etmek gerekirse, "ruhani doğamızın merkezi ana unsuru" olarak gözükmektedir. İnsan ruhuyla çok yakın ilişkili olarak, üstün değerde bir gerçeklik için kişinin yaşamının merkezinde durmaktadır; yaşamın nasıl bir yol izlediği hiç fark etmez. Ve genellikle çocuk imgesi olarak (belki bir yetim çocuk olarak) rüyalara girmekte, bazen de bu çocuk Wordsworth'un dediği gibi (2004a: 159) "zafer bulutlarını izleyerek" başka bir dünyadan gelmektedir.

Bu kitabın daha önceki bölümlerinde, masumiyetin "yeterince iyi" anne bakımı ile aracı olunduğu ve deneyimle (Winnicott'ın tabiriyle "yerleşmeye" götüren bir süreçle) yavaş yavaş çoğaldığı normal, sağlıklı durumu, acının katlanılmaz olduğu ve bütün deneyimi temsil eden iki dünyanın bölünmüş bir benliğe yönlendirerek dissosiyasyona uğradıkları travmatik durumla karşılaştırmıştık. Bu olduğu zaman, psişenin travma öncesi masum bir çocuk parçası dissosiyatif savunmalarla ayrılmakta ve "başka bir gezegende" şizoid bir duruma yönlendirilerek sarmalanmaktadır; bu, içe dönüşün aşırı bir biçimidir. "Dünya dışı" varoluşu içinde çocuk, bir kere daha bu dünyaya yolculuk riskini alabileceği zamana kadar, temel yaşam işlevlerinin geçici olarak durduğu bir durumda korunarak beklemede kalmaktadır.

Bu tür bir yolculuk her zaman "dünyalar arasındaki boşluğu" birbirlerine yaklaştıkça dolduran, gittikçe artan deneyimlenmemiş acıyı hissetme becerisini kapsar. Diğerini gözüyle görmeden ve bünyesinde bulundurmadan bu pek mümkün gibi gözükmemektedir. Ayrıca Wilfred Bion'un (1962) psişenin "alfa işlevi" diye adlandırdığı şey, yani ham duyusal parçaların (beta elementlerinin) düşünürken veya rüya görürken kullanılan resimlere veya imgelere sembol şekillendirici dönüşümleri olmadan da mümkün değildir. Jung'a göre (1953: para. 289) bu içsel süreç otomatik gerçekleşir. Bilinçdışı, tam da doğasından dolayı imgeler yaratır. Bu onun mito-şiirsel işlevinin parçasıdır. Sonuçta ortaya çıkan semboller (rüyalar, sanat, hayaller) tüm-

güçlülükten gerçekliğe giden acılı yolculukta yardımcı olurlar; aynı "buğday tarlalarının" tilkiyle küçük prense acılı yakınlaşma (evcilleştirme), sonra da vedalaşma (hoşça kal deme) deneyimlerinde yardım ettikleri gibi.

Önceki bölümde Barbara'nın acılı ve kurtarma amaçlı yolculuğuna tanık olmuş, "diğer gezegendeki" tuhaf yaşam formlarının onunla yavaşça yakınlaştıklarını ve yine onun çabalarıyla dünyaya indiklerini izlemiştik. Bu yolculuğa benzer olarak, öykümüzdeki küçük prens de neticede "bu dünyaya" girme riskini göze almak zorunda kalmıştı. Gezegenindeki kontrol dışı yıkıcı süreç (baobablar) her şeyi yıkıp yok etme tehdidi oluşturduğu ve bu yüzden ancak bu dünyada bulabileceği bir koyuna ihtiyacı olduğu için buna mecburdu.

Fakat küçük prensin gezegenini terk etmesinin en önemli nedeni, *gerçek bir insan yaşamı sürmeye ve bir insan ölümüyle ölmeye ihtiyaç duymasıydı.* Bunun için onu ayakta tutan ölümsüzlük yanılsamasından vazgeçmişti. Yılanla o üzücü anlaşmayı yapmasının nedeni buydu. Şimdi ölecek ve geldiği yere, "eve" dönecekti; fakat bunu sadece önce sevmeyi, sonra sevdiğine hoşça kal demeyi, diğer bir deyişle, mutlak bir kaybın acısını çekmeyi ve bunun yasını tutmayı öğrenirse başarabilecekti. Dünyaya bağımlı varoluşunun perspektifinden bakılırsa, pilot da benzer bir süreçten geçmişti.

İlerleyen kısımlarda travma sonrası "dünya dışı" masumiyetin bu yavaş dönüşüm sürecini ve onun ruhani enerjilerinin artan somutlaşmasını, yirminci yüzyılın dev kişiliklerinden birinin, C. G. Jung'un yaşamında keşfe çıkmak istiyorum. Sanırım, Jung'un öyküsü, bu kitapta keşfetmekte olduğumuz "iki dünya" perspektifi ile anlatılmayı gerektirmektedir; çünkü bu perspektif olmaksızın, yaşamı ve psişe hakkındaki teorilerini tam olarak anlamak mümkün değildir. Jung'un öyküsü, hassas içsel dünyası ile ailevi ilişkilerinin çevresel koşulları arasındaki sancılı uyumsuzluk dolayısıyla, özel ve genel benliği arasında zorunlu bir bölünmenin meydana geldiği çocukluğunun aşırı duygulu dünyasında başlamaktadır. Bu bölünme, Jung'da çok büyük acı ve yalnızlığa neden olmuş; ama aynı zamanda son-

raki yaşamının ve yazarlığının merkezi haline gelen benliğinin masum bir çekirdeğini de koruma altına almıştır. Ve Jung'un benlik çekirdeğinin geri çekildiği "dünya" (daha sonra bunu "kolektif bilinçdışı" diye adlandıracaktı), aynı zamanda onu yaşamının geri kalanında tanımlamak için uğraştıracak ruhani "güçlerle" doluydu. Başta bu güçler onu karanlıklarıyla dehşete düşürmüş; ama giderek onların daha aydınlık, yararlı yönlerini anlamaya başlamıştı. Bu ikinci kişiliğinin yeraltı dünyası, Jung'un kendi "Ruhunun" "Tanrı'nın mumu" olduğunu keşfettiği yerdi.

Jung'un öyküsünü anlatma sürecinde, bu bölümü fırsat bilip, nesne ilişkileri teorisyeni D. W. Winnicott'ın, Jung'un "bölünmüş benliği" hakkındaki tartışmalı analizine de gönderme yapacağım. Bu analiz, Jung'un otobiyografisinin Winnicott tarafından yapılmış, genel olarak bilinen incelemesinde (Winnicott, 1964b) yer almaktadır. Bu kitabın ve daha önceki yazılarımın (Kalsched, 1979, 1981, 1995, 1996, 2005a, 2005b, 2006) dikkatli okurları, Winnicott'a karşı derin minnettarlığımı (çocukluk travması ve savunmaları konusundaki anlayışını, gerçek ve sahte benlik hakkındaki ayrımını, psikosomatik kalıcılığı vurgulamasını ve hepimizin var olmamızı başlatan "geçiş alanı" açıklamasını) biliyor olabilir veya olmayabilirler. Winnicott'ın teorik anlayışım ve mesleki yaşamım üzerindeki katkısını inkâr edemem. Ne var ki Jung'un erken yaşamı hakkındaki, onu hastalıklı gören analizinde, Winnicott'ın bizi hem yanlış yönlendiren hem de pek bilindik psikanalitik indirgemeciliğin tek boyutlu dünyasında yarı yolda bırakan bir yarı-gerçek sunduğuna inanıyorum.

Göstermeye çalışacağım gibi, Winnicott gerçekten de Jung'un kişiliğinin bütünlüğünü veya psikolojik teorisinin derinliğini "idrak etmemekte"; çünkü Jung'un 'psişenin dini veya mitopoşiirsel işlevi' derken ne kastettiğini veya bunun nasıl olup da Jung'un çocukluğunda bir "ikinci dünya" olarak masumiyetini ihsan eden ve çocukluk ruhunu yaşam macerasının geri kalanında koruyan merkezi ve yaşam kurtarıcı bir rol oynadığını anlamamaktadır. Winnicott, Jung'u *patolojik olarak* bölünmüş bir benlik, bir çocukluk şizofreni vakası olarak görüyor ve daha sonraki bütün yazarlığının, Benliğin merkezi arketipini tanım-

layarak, "müthiş bir çabalamanın yavaş ve usandırıcı bir şekilde bir yaşamı sona taşımasından" başka hiçbir şey ifade etmeyen bir "çıkmaz sokağa" çıktığına inanmaktadır (Winnicott, 1964b: 483).

Bu (bana göre) Jung'un trajik bir yanlış anlaşılmasıdır (daha doğrusu, yarım anlaşılmasıdır). Aynı zamanda travmatik öyküleri tarafından psişenin ve yaşamın kutsal boyutuna *zorla* açılan ve bu ikinci dünyanın kişilik bütünlüğüne erişim için mito-şiirsel gıda sunduğu bütün bireylerin de yanlış (veya yarım) anlaşılması anlamına gelmektedir. Birçok psikanalizin, iki yerine "bir dünyada" ısrarcı olmak suretiyle, travma öyküsünün içsel dünyalarının gizemlerine yaşam kurtarıcı olarak açıldığı pek çok hastayı sadece yarım anlayacak olmasının nedeni de budur. Aynı iki ayak üzerinde yürüdüğümüz gibi, çelişkili bir şekilde aynı anda iki dünyada birden yaşamaktayız. Winnicott'ın İncelemesine yanıtlarına aşağıda değinilecek birçok Jungçu analistin de bu gerçeği unutmuş gözükmeleri ve Winnicott gibi Jung'un çocukluğunu hastalıklı bulmaları şaşırtıcıdır.

Winnicott'ın eleştirisini tartışmaya geçmeden önce, analizinin nerede uygun olup nerede olmadığını görmek için, Jung'un kişisel öyküsünü ana hatlarıyla özetleyeceğim.

C. G. JUNG'UN DÜNYALAR ARASINDAKİ YOLCULUĞU: *KÜÇÜK PRENS* İLE BENZERLİKLER

Jung, bütün çabalamalarımız ve acı çekmelerimizle, insan halimizi hem ruhani hem de psikolojik bir problem olarak görmüştür. Kendi acıları sayesinde, deneyimin iki alanı arasında, bir yanda madde gerçekliğinin dış dünyasında diğer yanda ruhani enerjilerin görünüverdiği içsel dünyada asılı kaldığımızı anlamıştır. Bunun da ötesinde, Jung için bu "yerlerin" her ikisinde de soylarımız, kökenlerimiz vardır. Yeni Ahit'te söylendiği gibi, bizler hem ruh hem de beden olarak doğmuşuz (Yuhanna 3: 6). Bu varoluşsal gerçek bütün insanlar için geçerliyse de herkes Jung'un yaptığı gibi içsel dünyaya aynı şekilde erişim sağlayamaz.

Otobiyografisinde Jung şöyle demektedir:

> Yaşam bana her zaman köksapı üzerinde yaşayan bir bitki gibi görünmüştür. Gerçek yaşam görünmez, o kökte gizlidir. Toprak üstünde gözüken kısmı yalnızca tek bir yaz boyu yaşar. Sonra sararıp solar ve yiter, kısa ömürlü bir görüntüdür... Sonsuz akışın altında yaşayan ve sabırla varlığını sürdüren bir şeyin olduğu hissini ben hiçbir zaman yitirmedim. Bizim gördüğümüz açan çiçektir ve geçicidir. Kalansa köksaptır.
>
> (Jung, 1963: 4)

"Gerçek yaşamımızın" görünmez ve gizli olduğu fikrinin olgunlaşması için Jung'un meşgul yaşamının üzüm bağında çok seneler geçmesi gerekmiş; fakat giderek yaşamının temeli haline gelmişti. 80 yıl kadar sonra geriye baktığında şöyle demişti:

> Sona geldiğimde, yaşamımda anlatmaya değer olan olaylar yalnızca ölümsüz dünyadan, bu *geçici* olana zorla girenlerdir. Araya rüyalarımı, hayallerimi de katarak, en çok içsel deneyimlerden söz etmemin de nedeni budur... Yaşamımın dışa yönelik olaylarının anıları büyük ölçüde soldu veya kayboldu. Fakat benim "diğer" gerçeklikle olan karşılaşımlarım, bilinçdışıyla görüp geçirdiklerim, kalıcı bir şekilde hafızamda yer etmiş duruyor.
>
> (Jung, 1963: 4-5; vurgu eklenmiştir)

Bu pasajda, iki dünyanın artık tamamen birbirinden ayrı olmadığı fakat yaşananı hatırlanabilir kılan bir şekilde iç içe geçtiği anları Jung'un ayrıcalıklı bulduğunu görüyoruz. Böylesine dengeli bir iç-dış görme gücünü kazanmak, yaşam boyu süren bir yolculuk gerektirmişti. Başlangıçta onun iki dünyası birbirleriyle bağdaşmaz gözüküyordu ve birbirlerinden kilometrelerce uzaktılar.

Jung bütün yaşamı boyunca öykümüz *Küçük Prens*'te bulduğumuz dünyalar arasındaki aynı uyuşmazlığın acısını çekti. Otobiyografisinden ve eseri *Kırmızı Kitap*'tan bildiğimiz gibi, günümüz psikanalizinin "erken ilişkisel travma" diye adlandırabileceği bir şeyden dolayı Jung'un acı çekebildiğiyle ilgili küçük bir soru olabilir. Kendi ifadesiyle o, son derece hassas ve

kırılgan küçük bir çocuk olup, berbat bir yalnızlığın sıkıntısını hissetmekteydi.

83 yaşındayken Jung, oturup da otobiyografisini yazmaya başladığında, erken çocukluğunun sancılarını yeniden ziyaret etmeye karşı içinde muazzam bir *direnç* duymuştu. Bunu bir mektupla adı meçhul bir dostuna şöyle tarif etmiştir (Jung, 1975: 408):

> Sevgili N,
> Zihinsel durumumun tuhaflığına katlanmak zorundasın. Bunu yazarken, sözcüklerimi, hatta düşüncelerimi alıp kaçmaya çalışan ve onları hızla akan bir imgeler ırmağına dönüştüren, geçmişin sislerinden akıl almaz güzellikte ve iğrenç derecede bayağı ve düzenbaz dünya karşısında afallamış ve hayrete düşmüş bir oğlan çocuğunun portrelerini çıkarıp taşıran küçük bir şeytan görüyorum.

Bu afallamış ve dehşete kapılmış küçük çocuk, aşağıdaki "güzel ve bayağı" öyküsünün merkezindeki kahramandır.

Çok küçük bir çocukken Jung, zaman zaman karanlık gizemler karşısında şaşkına dönerdi: Papaz olan babasının cenaze ayinlerini yönettiği, evlerinin yakınındaki açık mezarlara, insan yiyen yeraltındaki fallik solucanlara, tehlikeli siyahi Cizvitlere, geceleri annesinin yatağından çıkan başsız hayaletlere ait rüya imgeleri (bkz. Jung, 1963: 6-23). Bunlar ve diğer çocukluk korkuları onu kendi içine, Tanrı ve ölüm gibi üst düzey meseleler hakkındaki saplantılı derin düşüncelere ve etrafındaki bu gizemleri anlama çabalarına yönelttiler; yardım da bulamayınca, bu derin düşünceler sadece kendini daha fazla yabancılaşmış hissetmesine neden oldu.

Anne ve babasının evliliği, o daha üç yaşındayken sallanmaya başlamıştı ve annesi de aylarca bir akıl hastanesinde kalınca kendini terk edilmiş hissetmiş ve "sevgi" karşısında kalıcı olarak güvensizlik duymaya başlamıştı (Jung, 1963: 23). Bu karanlık hayalleri, gece korkuları, ürkütücü rüyaları veya saplantılı düşünceleri hakkında kimseyle konuşamıyor ve içsel bölünmesi giderek büyüyordu. Geriye dönüp baktığında Jung, "yeraltı dünyasının" sırlarına ermeye başladığını düşünerek bütün bunları mantıklı kılmaya çalışıyordu.

> O sırada başıma gelen, bir tür toprağa gömülmeydi ve tekrar dışarı çıkmam yıllar alacaktı. Bugün bunun karanlığa olabildiğince fazla miktarda ışık taşıyabilmek için başıma geldiğini düşünüyorum. Bu, karanlık ülkesine bir kabul töreniydi. Entelektüel yaşamım o sıralarda bilinçdışı başlangıçlarını yapmaktaydı.
>
> (Jung, 1963: 15)

Gömülmüş olan, elbette ki Jung'un masumiyeti, tutkulu, meraklı ve sevgi dolu doğası ve endişeleriyle ilgileri hakkında konuşabileceği özel bir diğer kişiye olan gereksinimiydi. Onun yerine bu duygularını içine döndürdü ve doğanın güzelliğine, kendi içsel manzaralarının kişiselleştirilmiş imgelerine tutunmuştu. Anlayacak başka kimse olmayınca doğada kendi "tek gülünü" buldu ve ona sevdalandı. Bu bazı güçlükler yaratmaktaydı; çünkü içsel dünyasının güzellikleri daima yıkıcılığın ve kendinden şüphesinin "baobabları" tarafından tehdit ediliyordu: Jung, "Benim işe yaramazlığım, yavaş yavaş bende, farkında olmadığım itici özelliklere sahip olmam gerektiğine dair hoş olmayan, daha çok anlaşılmaz bir his uyandırmaya başlıyordu." diyordu (Jung, 1963: 64).

Böylesi utanç ve kendinden şüphe, Jung'u daha derin olarak içe dönmeye zorlamıştı. Şans eseri, orada mito-şiirsel materyalden oluşan bir hazine (öyküler, fikirler ve fantaziler) bulmuştu. Bunlar onun, "gerçek" dünyadaki mutsuzluğuna ve uyumsuzluğuna rağmen özel çocukluk benliğinin içinde yaşayabileceği ve hatta kendini geliştirebileceği, iyiliksever alternatif bir gerçeklik kurmasına yardım edeceklerdi.

"Her zaman iki kişi olduğumu biliyordum" diyen Jung, şöyle devam etmiştir:

> Birisi ebeveynimin oğlu olan, okula giden, diğer birçok oğlan çocuktan daha az zeki ve dikkatli, daha az terbiyeli ve temiz olan ve daha az çalışan bendim. Diğeri büyümüş, aslında yaşlanmış şüpheci, güvensiz, erkekler dünyasından uzak; fakat doğaya, toprağa, güneşe, aya, suya, bütün yaşayan yaratıklara ve hepsinden çok da geceye, rüyalara ve "Tanrı" içimde doğrudan ne iş yaptıysa ona yakın olan bendim... Böyle zamanlarda, benim kendim için değerli olduğumu, benim gerçek benliğim olduğumu biliyordum. Yalnız kalır kalmaz,

bu hale geçiyordum. Bu yüzden bu "Ötekinin", 2 numaralı kişiliğin, huzur ve yalnızlığını aramaktaydım.

(Jung, 1963: 45)

Jung'un dışardan uyarlanmış, "1 numara" dediği kişiliği ile gizemli gece dünyasının "2 numaralı" kişiliği arasındaki gerginlik, okula başladığında daha da kötüleşti. "İşe yaramazlığı" ve içedönük endişeleri onu okul arkadaşları karşısında yabancılaştırdı. Arkadaşları ona, onun incinmesine ve aşağılanmasına neden olan "Peder Abraham" ismini takmışlardı. Onun yapmacık ve çokbilmiş olduğunu düşünüyorlardı. Bu dünya ona kendisini evsiz, daha bunalımlı ve yalnız hissettirmişti:

Her şeyin en sancılısı, kendi içimdeki içsel ayrılma, iki dünyaya bölünme girişimlerimin boşa çıkmasıydı. Tekrar ve tekrar öyle olaylar ortaya çıkıyordu ki olağan, gündelik varoluşumdan çıkıp "Tanrı'nın dünyasının" sonsuzluğuna çekilmek zorunda bırakılıyordum.

(Jung, 1963: 72)

Jung otobiyografisinde, katlanılmaz düzeylerde utanç, aşağılanma ve öfkenin, özellikle akranları arasındayken, onu boğmakla tehdit ettiği çok sayıdaki anları tasvir etmektedir. Özellikle biri, 2 numaralı kişiliğinin dünyasını açmış gibi gözüken dissosiyasyonun savunmasıyla nasıl kurtulduğunu göstermektedir. Otobiyografide uzun uzun anlatılan olay (Jung, 1963: 64-6), Jung'un çocukluğunun başlıca travmalarından birini oluşturmaktadır. Jung, okuldaki öğretmenlerinden birinin seçtiği konulardan birine özel ilgi göstermişti. Öğretmenine bu konuyla ilgili düşündüklerini anlattığı güzel bir ödev yazmış ve gayretlerinin yüksek bir notla takdir edilmesini ummuştu. Fakat aksine, öğretmen onu sınıfın önünde aşağılamış, yazdıklarının intihal olduğunu söyleyerek onu suçlamış ve bir sahtekâr ve kopyacı olmakla itham etmişti. Jung'un masum olduğu gerekçesiyle itiraz çabaları dikkate alınmayarak daha fazla hakaret görmesine ve okuldan atılmakla tehdit edilmesine neden olmuştu.

Kalbi kırık ve derinden aşağılanmış olan Jung, öğretmeninden intikam almaya yemin etmişti. Bu olayla ilgili bunalımlı günlerini şöyle anlatır:

> Keder ve öfkem kontrolden çıkmak üzereydi. Sonra kendimde daha önce birçok kez gözlemlediğim bir şey oldu: *Ani bir içsel sessizlik ortama hâkim oldu; sanki gürültülü oda ses geçirmez bir kapıyla kapanmıştı.* Üzerime sakin ve tuhaf bir ruh hali geldi ve kendime sordum: "Burada gerçekte neler oluyor?" [Böyle zamanlarda olduğu gibi] ... Daima kendimden başka bir şeyin işe karıştığı hissi ortaya çıkardı. Sanki büyük bir yıldızlar dünyasının ve sonsuz boşluğun soluğu bana dokunmuştu veya bir ruh, uzun süredir ölü olan ve şimdi sürekli olarak zamansızlığın içinde, çok uzak bir geleceğe kadar var olacak bir ruh, gözükmeden odaya girmişti. Bu tarz sonuçlar, bir numen* halesiyle taçlandırılmıştı.
>
> (Jung, 1963: 65-6; vurgu eklenmiştir)

Bu tanımlama, Jung'un bilinçdışı savunmalarının (ses geçirmez kapı) onu katlanılamaz etkiden kurtardığı andaki dissosiyasyon anını kaydetmektedir; aksi takdirde bu etki ruhunu parçalayabilir veya onu tamamen imha edebilirdi (ruhun katli). Onun yerine, dissosiyasyon tarafından oluşturulan açıklık yoluyla alternatif bir dünya, 2 numaralı kişiliği, gizemli duygularla dolu "Tanrı'nın dünyası" ve "üst düzey" bir içgörü duygusu ortaya çıkmıştı. Bu sakin "nesnel" farkındalık, yüksek bir bedel karşılığında da olsa, utanmış ve aşağılanmış çocuğun özsaygısının suretini bir derece onarmıştı. Jung'un içsel dünyasına hassas ve ayrıcalıklı erişimi, kişiler arası dünyadaki katlanılmaz duygulara karşı savunmanın hizmetine sunulmuştu... Fakat ruhunun hatrına. Bu bir kez olduğunda, yapıcı protesto ve onarım, bağlantılı olarak, giderek daha az mümkün olacaktı. 3. Bölüm'de gördüğümüz gibi, savunma artık kontrol edilemeyecek duruma gelmekteydi.

Jung'un bu çalkantılı zamanda kendi masumiyetinin çekirdeğini koruma altına alma çabaları içindeki önemli ritüel ey-

* Numen: Immanuel Kant'ın (1724-1804) felsefesinde bilinemez ve tanımlanamaz gerçeklik (fenomenin karşıtı). (ç.n.)

lemlerden biri, pek çok yıl geçene kadar tamamen aklından çıkmış olan aşağıdaki öyküydü. *Küçük Prens* ile ilginç benzerlikler göstermektedir.

Jung on yaşındaydı. Kendisine yabancılaşması ve sancılı yalnızlığı garip bir şekilde tatmin edici olan ve o sıralar ona tamamen anlaşılmaz gelen bir eyleme neden oldu. Sınıftaki bütün öğrenciler gibi onun da minik bir kilidi ve yanında cetveli olan, vernikli, küçük bir kalem kutusu vardı. Cetvelin üzerine beş santimetre boyunda minik bir adam şekli oymuş ve onu bir frak, bir silindir şapka ve parlak ayakkabılarla süslemişti. Onu cetvelden kesip çıkarmış ve onun için küçük bir yatak ile bir parça yünden battaniye yaparak kalem kutusunun içine yerleştirmişti. Küçük adamcığın yattığı kalem kutusunun içine, bir de en sevdiği Ren Nehri taşını koymuştu. Gizlice ve büyük bir hoşnutlukla, içinde değerli hazinesini sakladığı kalem kutusunu, evin tepesindeki yasak tavan arasına götürdü ve kimsenin hiçbir zaman bulamayacağı bir kirişin üzerine yerleştirdi. Küçük adamcığı gizli saklanma yerinde olduğu sürece, Jung da daha güvenli hissetti ve kendine eziyet eden farklı olmak duygusunu üzerinden attı. Bundan sonra, ne zaman incinirse veya yanlış anlaşıldığını hissederse, küçük adamcığını ve hoş renklerle bezenmiş taşını düşünecekti. Düzenli aralıklarla arkadaşını ziyaret için sessizce tavan arasına çıkacaktı. Her seferinde kutunun içine, üzerine gizli bir dilde önemli bir şey yazdığı küçük bir kâğıt parçası koyacaktı. Bu "mektuplar" adamcık için bir tür kütüphane oluşturuyordu. Giderek bütün ritüel unutuldu, ta ki 25 yıl sonra Jung, bir dönüm noktası olacak olan ve Freud ile yollarını nihai olarak ayıracak kitabı *Dönüşüm Sembolleri* üzerinde çalışmaya başlayana kadar.

Daha sonra bu dikkate değer ritüel üzerinde derinlemesine kafa yorduğunda, Jung, gizli yerinde güvenle yatağına yatırılmış bu küçük adamcığın, dışsallaşmış formda kendisinin kutsal çekirdeğini temsil ettiğinden net olarak emin oldu. Söylediği şuydu: "Hiçbir zaman ihanet edilmemesi gereken dokunulmaz bir sırdı; çünkü yaşamımın güvenliği ona bağlıydı" (Jung, 1963: 22).

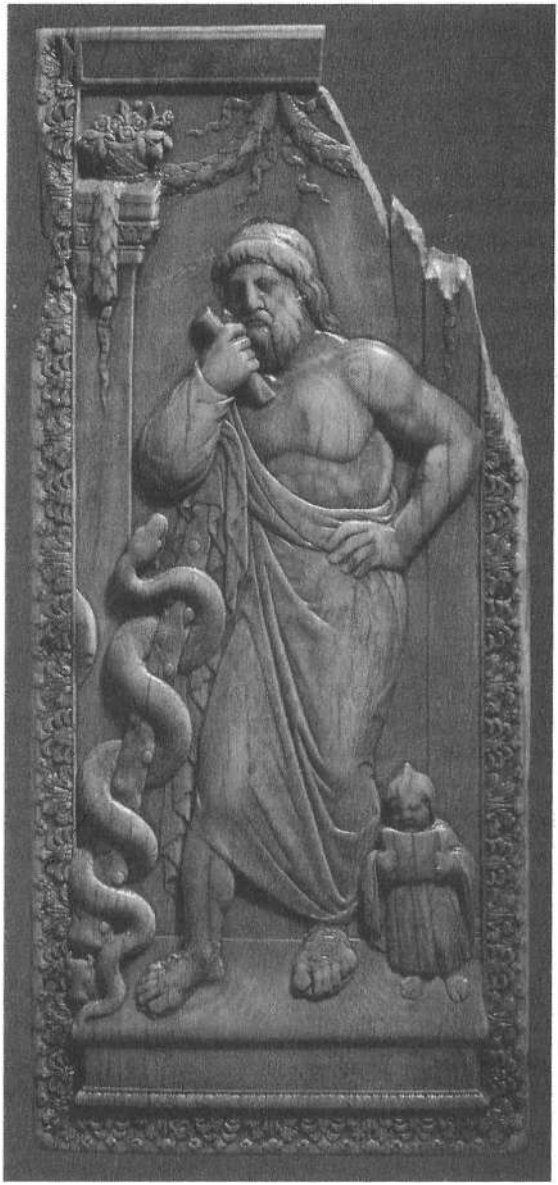
Kendi ruhunun sembolik temsilinden uzak bu gizleme olayı Jung'un, bilindiğine göre ilk kez olarak, "gelenekle doğrudan bir bağlantı olmaksızın, bireyin psişesine girmiş olan kadim psişik bileşenler bulunduğunu" (Jung, 1963: 23) fark etmesini sağladı. Daha sonra oyulmuş ruh imgesini daha da büyüterek (bkz. Resim 8.1 ve 8.2) Jung, şöyle der:

> Adamcık antik dünyadan küçük, pelerinli bir tanrıydı, örneğin Asklepios'un anıtları üzerinde durup, ona elindeki kâğıt tomarından bir şeyler okuyan bir Telesphoros'tu... Nihayetinde adamcık bir Kabir* idi, küçük pelerinine sarınmış, kutu içinde saklanmış, yaşam gücüyle, uzun siyah taşla desteklenmişti.
>
> (Jung, 1963: 23)

Çok sonra, Jung yetmiş beş yaşına geldiğinde, Bollingen'deki evinin önünde yer alan ünlü taş oymasını yaparken Telesphoros tarafından "yeniden ziyaret edildi". Kendiliğinden gelişen bu süreci şöyle anlatır:

> Az sonra başka bir şey ortaya çıktı. Ön yüzde taşın doğal yapısında küçük bir halka görmeye başladım, bir tür göz bana bakıyordu. Onu taşın içine doğru oydum ve merkezine ufacık bir homunkulus** yaptım. Bu "küçük oyuncak bebeğe", başka birinin gözbebeğinde gördüğün senin kendi gözbebeğine, uyuyordu; bir tür Kabir'di ya da Asklepios'un Telesphoros'u. Antik heykellerde o, sırtında kapüşonlu bir pelerin ve elinde bir fenerle canlandırılır... Ona birkaç söz adadım... Yunanca olarak:
> Zamanıdır çocuk, bir çocuk gibi oynamanın, bir masa oyunu oynamanın, çocuk krallığının. Bu Telesphoros, kozmosun karanlık bölgelerinde gezinen ve derinliklerden bir yıldız gibi ışık saçan. O, güneşin kapılarına ve rüyalar ülkesine giden yolu işaret edendir.
>
> (Jung,1963: 227)

* 15. yüzyılda yaşamış Hint mistik şair, filozof ve kutsal kişi. (ç.n.)
** Lat. *homunculus*: Küçük adam veya adamcık. (ç.n.)

Resim 8.1 Asklepios ve ona elindeki tomardan bir şeyler okuyan kapüşonlu Telephoros.

Resim 8.2 Jung'un üstünde Telesphoros figürü olan Bollingen'deki taşı.

Jung, bu imge üzerinde çalışmaya taşın göle bakan üçüncü yüzünde devam etti. Burada taşı, kendisi için konuşmakta özgür bıraktı:

> Ben bir yetimim, yalnızım; yine de her yerde bulunurum. Ben birim; ama kendimin aksiyim. Bir kişide ve aynı zamanda içinde, ben genç ve yaşlı bir adamım. Ne baba bildim ne de anne; çünkü derinlerden bir balık gibi çıkartılmak zorunda kaldım ya da beyaz bir taş gibi cen-

> netten düştüm. Ormanlarda ve dağlarda dolaşıyorum; ama insanın en içsel ruhunda saklanıyorum. Herkes için bir ölümlüyüm; ama henüz Aenos'un* çemberi bana değmedi.
>
> (Jung, 1963: 227)

Jung'un, içinde kendini yalnız hissettiği *ruhun kutsal kıvılcımına* sadakatini, onu nasıl kavramsallaştırdığını ve imgeleştirdiğini ve çocukluğuyla bağlantısını tanımlamak amacıyla, "küçük oyuncak bebek" veya "yetim çocuk" ile bu içsel diyaloğunun ayrı unsurlarını burada bir araya getirip düzenledim. Bir adamcık oymaktan ibaret olan, tamamen bilinçdışı eylemiyle başlarsak Jung, giderek bu küçük homunkulusun, kişi olarak kendisi için bir tür değerli psikolojik ve ruhani anlam taşıdığını görmeye yöneltiliyordu. Çocuk imgesi "derinlerden bir yıldız gibi ışık saçıyor" ve "insanın en içsel ruhunda saklanıyordu".

Bana öyle geliyor ki Jung, kendi acıları ve içedönüklüğü aracılığıyla, küçük prensin pilota, bir kuyu aramaya gitmeleri gerektiğini söylerken öğrettiği ile aynı dersi öğrenmişti. Gecenin güzelliği ve çölün gökyüzü sayesinde üstesinden geleceklerdi. "Yıldızlar gözden ırak bir çiçek yüzünden güzeldirler" der küçük prens, "bir yerde bir kuyunun saklı oluşudur çöle güzellik veren" (St. Exupéry, 2000: 68). Pilot birden küçük bir çocukken eski bir evde oturduklarını hatırladı; efsaneye göre bir define saklıydı orda. Tabii kimse definenin nasıl bulunacağını bilmiyor, aramaya da kalkmıyordu. "Ama evimiz bir masal havası kazanmıştı" diyerek hatırladı pilot, "evim yüreğinin derinliklerinde bir sır saklıyordu" (St. Exupéry, 2000: 68).

Jung'un yüreğindeki sır kendi ruh yaşamıydı ve onu kınayan diğerleriyle olan travmatik deneyimleri yüzünden tehdit altındaydı. Küçük adamcığı oyması ve onu uzaklarda gizlemesi, kendisi dışsal yaşamında yol almaya devam ederken, bilinçdışının "definesini" saklama ve güvende tutma çabasını temsil ediyordu. Fakat sırrın içeriği hiçbir zaman kaybolmamalıydı.

* Aenos veya Ainos dağı, Kefalonya Adasında yer alan, İyon Adalarının en yüksek dağı. Hemen her zaman zirvenin biraz altında bir bulut çemberiyle çevrilidir. Antikçağda bu hizada bir Zeus mabedi bulunur ve çemberin üstünde cennetin olduğuna inanılırmış. (ç.n.)

Bu, yaşamın kendi kutsal kıvılcımının kutsallığını yitirmesi ve ruhun kaybedilmesi ile eşdeğer olurdu.

SAKLI ŞAMDANLAR

Dışsal yaşamını sürdürmek üzere, çekirdek benliğinin sembolik bir temsilcisini koruma altına almanın bilinçdışı eyleminde, Jung yalnız değildi. Buna benzer bir ruh koruyucu ritüel hakkındaki en sevdiğim öykülerden birini "Secret as a Potential Space" [Potansiyel bir Mekân olarak Sır] başlıklı bir yazısında Masud Khan anlatır (Khan, 1983). Burada onu aktarmak için Jung'un öyküsüne kısa bir ara veriyorum.

Khan, kocası tarafından terk edilip ağır duygusal yıkıma uğradıktan sonra kendisine başvuran Caroline isimli bir hastasından söz eder. Bu olayın ardından, bir başkasıyla paylaşabileceği kişisel bir yaşamla ilgili bütün umudunu yitirmiştir. Aylar süren, haftada beş kez analizin ardından, Khan'ın hastası, hafta sonuna doğru bekleme salonunda değişik eşyalar bırakmaya başlar, bir şemsiye, bir paket çikolata, bir kitap vb. Sanki Caroline, seanslar arasında kalan yaşamını sürdürürken kendinden bir parçayı analistiyle koruma altına almak için gizlemektedir. Khan şaşkına döner ama her seferinde arkada bırakılmış eşyanın ertesi pazartesi kendisine geri dönmesini sağlar ve bu arada analiz alanının bu tuhaf tarzda "kullanılmasının" anlamı ile ilgili en ufak doğrudan bir soru sormaz.

Caroline ile analisti arasındaki güven ve karşılıklı paylaşım artınca, hasta çocukluğundan önemli bir "gizli" olayı hatırlar; bu olay kısmen bekleme odası "emanetlerini" açıklar niteliktedir. Önceden hiç bunun hakkında konuşmamıştır. Daha üç buçuk yaşındayken yaşamında belirgin travmatik anlamı olan, önemli bir kırılma gerçekleşmiş. Annesi gebelik zehirlenmesinin ardından ikiz doğum yapmış, sonra da doğum sonrası bunalımına girerek, aileyi çekip çevirmedeki aktif rolünü sürdüremeyecek hale gelmiş. Bunalımı kötülemiş ve bir hemşire tutulmuş. Evin bütün havası değişmiş ve Caroline kelimenin tam anlamıyla çocukluğunu "yitirmiş".

Bu kritik dönemde hasta, şimdiki erişkin kişiliğinin izah edemediği bir şey yapmış. Yemek odasından iki gümüş şamdan alıp bahçeye gömmüş ve kimseye söylememiş. Şamdanlar oldukça pahalı parçalarmış ve kaybolmaları herkesi telaşa sürüklemiş. Epeyce arandıktan sonra polise haber verilmiş ve neticede sigorta şirketi kaybı ödemiş. Birkaç ay sonra aile evi satıp başka bir şehre taşınmış.

Yıllar geçmiş, annenin durumu yavaş yavaş iyiye doğru gitmiş. Sonra bir gün, Caroline dokuz yaşındayken, hep beraber uzun zamandan sonraki ilk tatillerine çıkmışlar. Caroline'in doğduğu şehre gelmişler ve kendi önceki evlerinde oturan eski arkadaşlarını ziyaret etmişler. Herkes çay içerken Caroline dışarı bahçeye çıkmış, şamdanları kazıp çıkarmış ve onları annesiyle babasına geri götürmüş. Tam o anda Caroline'in ifadesiyle "gerçek bir kıyamet koptu ve babam bana okkalı bir tokat yapıştırdı" (Khan, 1983: 102).

Hastasının öyküsünün açıklamasını yaparken, Khan şöyle diyor:

> Şamdanlar bebekliğine ve erken çocukluğuna ait yeterince iyi annelik bakımı deneyimlerinin bütün iyi olanlarını sembolize ediyordu... Şamdanları gömmek, artık yaşayamadığı ve ebeveyniyle, özellikle annesiyle paylaşamadığı kendine ait bir parçayı, beklemeye alınmış bir canlılık halinde sürdürebildiği bir sır yaratmıştı. Sır kendi mevcut olmayan benliğini sarmalamıştı.
>
> (Khan, 1983: 103)

Khan'ın yorumuna, Caroline'in sırrının kendi "mevcut olmayan benliğinden" *daha fazla* bir şeyi sarmaladığını eklemek isterdik. O sır, çocuğun kendi içten doğan, masum ve hayat dolu mevcut olmayan benliğine ait bir şeyi sarmalıyordu; dış gerçeklik içinde artık yaşamayı sürdüremeyecek olan fakat içindeki "beklemeye alınmış canlılığın" zindanında yaşamaya devam edebileceği alternatif bir gerçeklik bulmuş olan kendi ruh verilmiş parçasını sarmalıyordu. Caroline *dünyalar arasında* yaşamın tekrar mümkün gözüktüğü bir zamanda, önceki

sembolik eyleminin farkındalığını ve onunla birlikte gerçek şamdanları geri kazandı.

Caroline'in ruhunun, şamdanları gömme (iyileşme) ritüeli sayesinde geri dönmesi, anlatıldığına göre, bizi çok daha sağlıklı dokuz yaşında bir kız çocuğuna götürüyor. Üç buçuk ile dokuz yaş arasında ("beklemeye alınmış canlılık halinde" yaşadığı dönemde) Caroline okuldan kalmasına ve sık sık depresif içe kapanma dönemleri yaşamasına neden olan çeşitli psikosomatik hastalıklar geçirdi. Şimdi önceki neşeli ama kesintiye uğramış çocukluğunu kaldığı yerden devam ettirebilecek haldeydi. Sonraki analizinde, analiz alanında eşyaları saklayarak kurduğu mizansen ve akabinde erken hatıranın geri gelmesi, onu yeniden canlanmış genç erişkin bir hastaya dönüştürmüştü. Khan düşüncesini şöyle aktarıyor:

> Bu noktadan itibaren hastamın seanslardaki iletişim kurma tarzı değişti. Işıl ışıl bir canlılıkla, bütün alanlardaki ve yaşam dönemlerindeki deneyimlerini sevinçle hatırlama ve anlatma becerisini izledikçe şaşkına dönüyordum.
>
> (Khan, 1983: 104)

JUNG'UN ÖYKÜSÜ, DEVAM EDİYOR

Aynı Khan'ın hastası Caroline gibi, "Jung'un kalbinin derinliklerindeki" sır, ergenlik yıllarına doğru ilerlediğinde ve profesyonel yaşamına hazırlanmaya başladığında, kenara itilmek zorunda kalmıştı.

Jung üniversite yaşamına girdiğinde, 1 numaralı kişiliği daha fazla ve çok daha güçlü olarak öne çıktı ve 2 numara, çocukluk acısının anılarıyla birlikte, geri plana çekildi. Artık kronik kendinden şüphe ve güvensizlik nedeniyle rahatsızlık duymayan Jung, kendini gayet bilinç düzeyinde olarak dışsal yaşama, çalışmalarına ve sosyal yaşamına adamıştı.

Bir kardeşlik derneğine katılmıştı ve teolojik ve psikolojik konular üzerine yazılar yazıyordu (bkz. Jung: 1983: 33-47); bu sırada, bilimsel araştırmalar dünyasında (1 numara), içsel ilgileri (2 numara) dikkate değer bir yer edinebilmişlerdi. Popüler-

di, hayat doluydu ve etrafta olmaktan dolayı keyifliydi. Tıp alanında kariyer yapmaya başladı. "Kariyer" diyorum; çünkü bu noktada Jung henüz içsel yaşamını içine alan bir "yeteneği" veya "çağrısı" olduğunu bilmiyordu. Bu "çağrı" ona devlet tıp sınavına hazırlanırken geldi ve bu, Jung'un biyografisinde önemli bir olaydı; çünkü uzun süredir unutulmuş 2 numaralı kişiliğinin bir kez daha omuzunu tıklattığı andı.

Hazırlığının bir parçası olarak Jung'un, Kraft-Ebbing'in yazdığı bir psikiyatri ders kitabını okuması gerekiyordu. O günlerde, psikiyatri tıbbın bir alt uzmanlık alanıydı ve diğer pratisyenler tarafından küçük görülmekteydi. Jung'un eksik bulduğu başlıca şey, insana, patolojik varyasyonlar dahil, bir bütün gözüyle (iki dünya) bakacak bir yaklaşımdı. Birden Jung Kraft-Ebbing'in psikozları "kişilik hastalıkları" olarak tanımladığı bir pasajla karşılaştı. Kalbi hızla çarpmaya başladı. Bir aydınlanma coşkusuyla, artık tek amacının psikiyatri olması gerektiğini anladı. Burada hem bilimsel (1 numara) hem de ruhani (2 numara) gerçekleri araştırabilirdi. İlgisinin iki yönlü suları "birlikte akabilir ve birleşmiş bir nehirde kendi yataklarını oyabilirlerdi" (Jung, 1983: 109).

Jung'un bütün arkadaşları onun çılgın olduğunu düşündüler. Onları son derece hayal kırıklığına uğratmıştı. Yabancılaşma ve aykırılık duygusunun eski yarası yeniden acımaya başlamıştı. Fakat kararı kesindi. " 'Birleşik çift yaradılışım' olduğu yönündeki bu inançlı hissim, beni sınavda büyülü bir dalganın üstündeymişim gibi öyle bir taşıdı ki, birincilikle kazandım" (Jung, 1983: 109).

Jung adeta evine ve öteden beri bölünmüş benliğinde bir birliğe kavuşmuştu. İçsel ve dışsal dünyaları "birleşik çift yaradılış" olarak tekrar bütünleşmiş ve sonuç, yaşamı ve mesleği için yeni bulunmuş bir coşku olmuştu. Ruhun ölümsüz dünyası ile maddenin geçici dünyası şimdi tek nehir olarak birbirlerine katılmış ve açığa çıkan enerji Jung'un yaşamını derinden sarsmıştı. Jung bundan sonra kendini psikiyatri çalışmalarına verdi ve 25 yaşında sınıfının birincisi olarak mezun oldu. Burgholzli Akıl Hastanesi'ndeki eğitim fakültesi kadrosuna katıldı

ve bu hastanenin seçkin müdürü Dr. Eugen Bleuler'in asistanı olarak çalışmaya başladı. Bol bol okudu ve hastaları üzerinde araştırmalara başladı. Özellikle onların imgesel yaşamlarıyla ilgileniyordu; fakat bunu incelemek için titizlik gerektiren bilimsel yöntemler (sözcük çağrışımı testleri) uyguluyordu. 1903'te Emma Rauschenbach ile tanıştı ve evlendi. Daha sonra da Zürih Gölü kıyısında, büyümekte olan ailesini alacak büyük bir evin tasarımına yardım etmeye başladı. Bu arada çalışmaları yayınlanmaya ve Freud'un Viyana çevrelerinde dikkat çekmeye başladı (bkz. Bair, 2003: 55).

FREUD VE PSİKANALİZLE İLİŞKİLİ OLARAK JUNG'UN İKİ DÜNYA DİYALEKTİĞİ

Freud'un anıtsal eseri *Rüyaların Yorumu*'nu (1900) okuduktan ve onunla mektuplaşmaya başladıktan sonra Jung 1907'de Viyana'ya davet edildi ve sonunda üstadın kendisiyle tanıştı. İki adam kesintisiz 13 saat (Saat 13.00'ten gece 02.00'ye kadar) konuştular (bkz. Jung, 1963: 149).

Çok sonraları, Kurt Eissler ile bir röportajında, Jung'un bu buluşma ile ilgili olarak şunları söylediği anlatılır: "Bir dünya ortaya çıktı o zaman... [doğum yapmak gibi bir şeydi]. Doğumda her şey zaten ordadır! Gerçekte zaman yoktur! Zaman hiçbir şeydir! İnsanın böyle durumlarda farkına vardığı budur. Bunlar... Bütünüyle zamansız olan anlardır" (Bair'de nakledilmektedir, 2003: 117).

Ne var ki bu röportajdaki karşılıklı coşkuda bile, farklılıklarla ilgili işaretler vardı ve bunlar giderek Jung ile Freud'un yollarını ayıracaktı. Ve bu farklılıklar daha çok Jung'un "iki dünya" hakkındaki kararlılığıyla gerek ruhsal gerekse maddesel veya biyolojik anlayışıyla ilgiliydi. Jung *Rüyaların Yorumu*'nu ilk kez okuduğunda, özellikle dikkatini çeken, Freud'un "bastırma mekanizmaları" olarak adlandırdığı ve rüyaların tuhaf sembolik "kılık değiştirmesi" diye açıkladığı şeydi. Jung daha önce de sözcük çağrışımı testlerinde, bazı "psişik yara veya çatışmalara" (Jung, 1963: 147) dokunulduğu zaman, hastaların uyarıcı sözcüğe yanıtlarında benzer kesintilerle, kılık değiştir-

melerle ve tepki-zaman gecikmeleriyle karşılaşmıştı. Demek ki benzer bir "mekanizma" keşfetmişti.

Fakat Jung için tedirgin edici soru şuydu: "Psikolojik sürecin aksamasına yol açan psişik yara veya çatışma neydi?" Freud'a göre bütün bastırmanın içeriği bazı yasak cinsel istekler veya dürtülerdi; bunlara daha sonra, saldırganlık da eklendi. Jung'un deneyimi farklıydı. Ona öyle geliyordu ki, hastaların birçoğu sadece acılı sosyal deneyimler, travmatik yaşamsal olaylar veya öz saygı yaraları yüzünden bastırma yaşıyorlar ya da savunmaya çekiliyorlardı. Hastalarının çoğu (kendisi de dahil) böyle yaralar yüzünden alternatif bir dünyaya çekilmişlerdi ve kendisinden kaçtıkları şey, her zaman cinsel içerikli değildi. Bunun da ötesinde, alternatif içsel dünyalarının sembolik içeriği Jung'a pek de cinsel arzunun kılık değiştirmiş hali sayılmak için uygun gözükmüyordu. Bu hastalar elbette ki nörotiktiler ve yüksek düzeyde savunma halindeydiler (Jung'un ifadesiyle "komplekslerle" doluydular); fakat içsel yaşamları (kuşkusuz psişik acılarla doluysa da) genellikle zengin ve güzeldi, şiirsel ve hatta "ruhani" idi, cinsel bastırmanın türevleri değildi.

Jung böyle vakaları Freud'a sunduğu zaman, hocası daima "ruhani" içeriğin, cinsellik veya "psikocinselliğin" kılık değiştirmiş hali olduğu konusundaki kuşkusunu dile getiriyordu. Jung, Freud'un psikososyal teorisinde, kendisi için veya hastalarının, sancılı ve kuşkusuz savunmalı içsel dünyaları (özellikle bu dünyaları içinde ayakta durmaya çalışan "gizemli" duyarlılıkları olanlar) için ne bir titreşim ne de uygun bir anlayış bulabiliyordu. Jung'un ayrıca "altıncı his" (ESP) olarak bilinen konu da ilgisini çekmekteydi ve Freud'un parapsikolojik fenomenler ve geleceği görme konuları hakkında ne düşündüğünü duymak istiyordu (Bair, 2003: 116). Freud ise bu tür ilgi alanlarını, alışıldık "kuşkunun tefsiri" yaklaşımı ile ciddiye almama eğilimindeydi. (Bunun ötesinde, Freud, Jung'dan "okültizmin siyah gelgiti" psikanalizin yerini almasın diye, hiçbir zaman cinsel teoriden vazgeçmemesini ısrarla rica etmişti.)

Bununla birlikte iki adam arasında gelişen dostane ilişki, uyuşmazlıklarından daha güçlüydü ve birlikte çalışmanın ve

izleyen beş yıl boyunca psikanalitik hareketin doğmasına yol açacak gerçek bir dostluğun zeminini hazırladı. İşbirliklerinin ve birlikte çalışan iki adamın inanılmaz başarılarının *Freud-Jung Mektuplaşmaları*'nda bulmak mümkündür. Bu kayıtlar Batı düşünce tarihinin en olağanüstü işbirliğini ortaya koyar. Birçok açıdan bünyesinde entelektüel/ruhani bir mücadeleye yol açan şu soruyu barındırmaktadır: "Bir dünya mı, iki mi?"

Peter Homans'a göre (1989: 29), Freud-Jung ilişkisi, her iki adam için hızla, güçlü narsisistik özellikleri olan karşılıklı bir birleşme ve idealleştirme yönünde gelişmişti. Jung, Freud'un cinsel teorisine kuşkuyla bakmaya devam etse de onun daha "ruhani" yönelimi ile ilgili herhangi bir uyuşmazlık, birlikte çalışmalarının yapılandırılması aşamasında görmemezlikten gelindi. Freud Jung'da parlak bir "oğul" ve başlattığı hareket için bir "vâris", Jung da Freud'da hiç sahip olmadığı bir baba ve bir usta buldu. Aşağıdaki iki mektup bu büyümekte olan yakınlığı kanıtlamaktadır.

Eylül 1907'de, Jung, Freud'un fikirlerini savunacağı bir sunum yapmak üzere Amsterdam'daydı, Freud da buna minnettardı. Ona şöyle yazdı:

> [Benim fikirlerimi anlatıyor olmanız] beni neredeyse alçakça etkiliyor; çünkü ben bu arada ormanlarda gezip mantar topluyorum!... Şimdi artık yalnız olmayışımın keyfini sürerken keşke bütün bu zaman boyunca sizinle olsaydım diyorum. Eğer cesaretlendirilmeye ihtiyacınız varsa, size bu yeni dünyaya ilk gözümü açtığım andan itibaren başlayan, onurlu fakat sancılı yalnızlığım içindeki uzun yıllarımı, en yakın arkadaşlarımın ilgisizlik ve anlayışsızlıklarını, yanlış yola saptığımı ve bu hata dolu yaşamımı hâlâ ailem için nasıl yararlı hale getirebileceğimi düşündüğüm o berbat anları, fırtınalı bir denizde bir kayaya bağlanır gibi rüyaların yorumuna bağlanmış yavaş yavaş büyüyen inancımı ve sonunda bana sahip çıkan ve bilinmeyen bir kalabalıktan bir ses benimkine yanıt verene kadar beklememi söyleyen o yüce kesinliği oturup anlatırım. O ses sizin sesinizdi.
>
> (McGuire, 1974: 82)

Ekim ayında Jung bir tür itiraf olan bir mektupla yanıt verdi:

Son iki mektubunuz benim yazma konusundaki tembelliğime göndermeler içeriyordu. Elbette size bir açıklama borçluyum... Aslında, size itiraf etmeye çabalıyorum ki, size bir insan ve bir araştırmacı olarak sonsuz hayranlık duyuyor ve size karşı bilinç düzeyinde bir garez beslemiyorum. "Kendini koruma kompleksi" oradan kaynaklanmıyor; bu daha çok benim size karşı duyduğum derin saygının, bir tür "dinsel" ezilme karakterinde olmasıyla ilgili. Bu bana gerçekte fazla sıkıntı vermemekle birlikte, yine de inkâr edilemeyecek erotik iması yüzünden, itici ve gülünç olduğunu hissediyorum. Bu berbat duygu, çocukken, öncesinde taparcasına sevmiş olduğum bir adam tarafından cinsel saldırıya uğramış olmam gerçeğinden kaynaklanıyor.

(McGuire, 1974: 95)

Ve birkaç gün sonra:

İtirafımın olası sonuçları hakkındaki akla gelebilecek her türlü korku ile kendimi paçavraya çevirerek analizdeki bir hastanın tüm acılarıyla kıvranıyorum.

(McGuire, 1974: 95)

Bildiğimiz kadarıyla, Freud doğrudan Jung'un "itirafına" bir cevap vermemişti; ancak Jung'un "dini" ezilme tanımlamasını yanıtladı:

Dini temelde bir aktarım bana en feci darbeyi indirirdi; içimizde taşıdığımız klişelerin yeni kopyalarını almaya devam etmemizi sağlayan evrensel insani eğilim sayesinde sadece dinden dönme ile sonuçlanırdı. Sana tapınılmaya uygun bir nesne olmadığımı göstermek için elimden gelenin en iyisini yapacağım.

(McGuire, 1974: 98)

Yine de Jung'un iki dünyası Sigmund Freud'un imgesi etrafında, sonunda başardığı "birleşik çift yaradılış" olarak bir araya geldi. Jung'un "okült" ilgilerine ve Freud'un onun bağımsız tavrından pek hoşlanmamasına rağmen işbirlikleri derinleşen bir dostluk ve dayanışma ile devam etti. Fakat sonra Jung'un ruhani coşkuları, tedirgin edici bir abartıya dönüştü. Freud psikanalizi yerel etik bir dernekle ilişkilendirmeyi önermişti.

Bunun, analizi er geç devletten veya kiliseden geleceğini hissettiği otoriter baskılardan koruyabileceğini düşünüyordu. Jung ise bu tür dernek konularına küçümsemeyle yaklaşıyordu; 2 numaralı kişiliğinin ortaya çıktığı bir sıra şunları yazdı:

Bu derneğin herhangi bir pratik yararı olabileceğini düşünüyor musunuz?

> Ben psikanaliz için etik bir dernekle birleşmekten çok daha iyi ve daha kapsamlı bir görev tahayyül ediyorum. Bu işe biraz zaman tanımak gerektiğini düşünüyorum. Böylece çeşitli merkezlerden halkların içine sızmak, entellektüeller arasında sembol ve mit duygusunu yeniden canlandırmak, İsa'yı nazikçe eskiden olduğu gibi asmaların kâhin tanrısına dönüştürmek ve böylece Hıristiyanlığın coşturucu içgüdüsel güçlerini özümsemek ve bunu sadece bir amaçla, inancın ve kutsal mitin eskisi gibi olmaları, insanın bir hayvanın değerlerini ve kutsallığını yeniden kazandığı sarhoş bir neşe şöleni için yapmak mümkün olacak. Geçici biyolojik gereksinimlerin bir Sefalet Kurumuna dönüşmesini Tanrı'dan bilen antik çağ dininin güzelliği ve gayesi de buydu. Şimdi dinimizde sonsuz haz ve şehvet uykuya yatmış olup, gerçek hedefine geri götürülmeyi beklemektedir! Özgün ve uygun bir ahlaki gelişme Hıristiyanlığı terk edemez; ama onun içinde büyümeli, aşk tanrısal ilahisini, ölen ve dirilen Tanrı üzerinden acıyı ve hazzı, şarabın gizemli gücünü, Son Akşam Yemeği'nin müthiş yamyamlığını amacına ulaştırmalıdır. Yalnızca bu ahlaki gelişme dinin yaşamsal güçlerine hizmet edebilir.
>
> (McGuire, 1974: 293-4)

Freud paniğe kapıldı ve derhal cevap yazdı:

> Sizin içinizde fırtınalar kopuyor; bana uzak bir gök gürlemesi gibi geliyor... Beni bir din kurucusu olarak görmeyin. Amaçlarım oralara kadar ulaşmıyor... Dinin yerine konacak bir şey düşünmüyorum; bu gereksinim yüceltilmelidir.
>
> (McGuire, 1974: 295)

Jung'un mektubu net bir şekilde tam bir mani vakasının sınırlarını zorluyordu; ilerde kendisinin, psişenin kolektif tabakasından arketipik içeriklerle tanımlama açısından uyaracağı tipte (yani *ego şişmesi*) klasik bir vakaydı. Jung'un "birleşik çift

yaradılışı" kurduğu komployla onu böyle kaçışlara itiyordu, bu da hocası Freud'u hem eğlendiriyor hem de endişelendiriyordu.

Bu yazışmadan sadece iki yıl sonra, iki adam arasındaki karşılıklı dostane ilişki nihai ve acılı olarak tamamen kopacaktı. Yukarıdaki mektuplaşma, kopma noktasının ne uzaklıkta olduğu hakkında bir fikir vermektedir. Anlaşmazlıklarının o noktaya gelmesindeki başlıca etken, Jung'un gelişmekte olan psikanalitik teoriye bir dini ve mito-şiirsel boyut katmak konusundaki ısrarcı arzusuydu. Bu yöndeki en son çabası (Freud'un onaylamayacağı konusundaki korku ve endişelerine rağmen) 1912 Eylül'ünde Fordham Üniversitesi'ndeki derslerini anlatırken, libido teorisi üzerinde yaptığı değişiklikler oldu (bkz. Jung, 1912a). Jung, psikanalizin içinden yapılan bu değişikliklerin bir ayrılma olarak görülmeyeceği umudunu taşısa da mektuplaşmalar nahoş bir hal almaya başlamıştı. Freud, Jung'u baba kompleksini dışarı vurmakla, Jung da Freud'u nevrozla suçlamaya başladı. Kaçınılmaz bölünme sonunda gerçekleşti. 1913 Ocak ayında Freud şöyle yazdı: "Size kişisel ilişkilerimizi tamamen bitirmeyi öneriyorum. Ben bununla bir şey yitirmiş olmayacağım; çünkü zaten geçmişteki hayal kırıklıklarının bıraktığı kalıcı etkiyle, size duygusal olarak uzun süredir incecik bir iplikle bağlıydım." (McGuire, 1974: 539)

Jung da bunu bir kartpostal göndererek yanıtladı: "Kişisel ilişkilerimizi bitirme konusundaki arzunuzu kabul ediyorum; çünkü hiçbir zaman dostluğumu kimseye dayatmadım. Bu anın sizin için ne anlama geldiğini, en iyi siz kendiniz takdir edersiniz. 'Geriye suskunluk kalır'. " (McGuire, 1974: 540)

Jung yıkılmıştı ve bir kez daha "evsizdi". Freud onun için çok önemli bir "dönüşümsel nesne" olmuştu (Bollas, 1987: 13-29), şimdi de gitmişti. Jung derin bir depresyona, kendi kişisel "gece denizi seferine" (*nekyia*) girmişti. Psikanalitik hareketin içinde beş verimli yıl boyunca heyecanla sürüklenmiş ve orada kendi "birleşik çift yaradılışı" için profesyonel bir hareket alanı bulmuştu. Dünya çapında bir saygınlık kazanmıştı; psikanalitik hareketin başkanıydı ve başarıdan başarıya koşmaktaydı. Daha sonra kendisi bunu "o zamanın ruhu" olarak tanımlayacaktı

(Jung, 2009). Ama şimdi yeni fikirlerini ve "ruhani yenilikleri" kibirle eleştiren meslektaşlarının alayları yüzünden acı çekiyordu. Başlamasına yardımcı olduğu hareketin içinde şimdi dışlanan kişiydi, o kadar saygı duyduğu babası ve ustası tarafından bir kenara itilerek terk edilmişti. Yaşamı paramparçaydı ve bütünüyle kaybolmuştu. Kendi yalnızlığına, (1902'den itibaren yazmayı kestiği) kişisel kayıtlarına ve çocukluğunda çok iyi tanıdığı 2 numaralı kişiliğinin ıssızlık ve tek başınalığına geri dönmüştü.

Jung için bir belirsizlik ve yönelim bozukluğu dönemi başlamıştı. Bu hisler çocukluğundan hayal meyal tanıdık geliyordu; bu yüzden neler deneyimlemiş olduğunu anlamaya çalışarak, metodik olarak çocukluk anılarına geri döndü (bkz. Jung 1963: 173). Bu, küçük adamcığı ile gizli ritüelinin anısının ona geri geldiği zamandı. İçsel arayışına odaklanmak için çocukken oynadığı bazı başıboş oyunlarına geri döndü; göl kıyısındaki oyunlarını ve taşlarla küçük köyler inşa ettiğini hatırladı. Bu çocuksu oyun ona gençliğinin terk edilmiş mito-şiirsel psişesine girmek için bir ayin hizmeti sundu. Yavaş yavaş kendi içinden su yüzüne çıkan fantazileri kavraması mümkün oldu. Gece olunca, oturup bunları kara kitap adını verdiği defterine kaydetti, giderek bunları *Kırmızı Kitap*'a kopyaladı.

1913 Ekim'inde, Avrupa'yı kasıp kavuran ve binlerce insanı öldüren bir kıyamet tufanı ile ilgili gördüğü korkunç imgelerin ve rüyaların üstesinden gelmeyi başardı. Kan nehirleri görüyordu. Çıldırmakta olduğunu düşünüyordu. Sonra yazın ortasında gökten inen ve yaşayan her türlü yeşilliği dondurup öldüren müthiş bir soğukla ilgili tekrarlayan rüyalar vardı (Jung, 2009: 231). Orijinaline sadık kalarak rüyalarını ve fantazilerini her gece yazmaya devam etti ve umutsuzca bilinçdışının derinliklerine gerilemesini anlamaya çabaladı. Ruhunu yitirmişti ve çıldırmakta olduğuna dair korkuları güçlüydü. Bu kıyamet görüntüleri içindeki olası psikoz işaretlerini çok iyi biliyordu.

Bir keresinde Jung, karabasanlar içindeki bu dönemine geri dönüp bakarak Mircea Eliade'ye şunları anlatacaktı:

> Bir psikiyatrist olarak, o günlerin diliyle söylediğimiz gibi, "şizofreni yapmak" üzere olduğumu düşünerek endişeleniyordum... O sıralar Aberdeen'deki bir kongrede sunulmak üzere şizofreni hakkında bir konuşma hazırlıyor ve bir yandan da kendi kendime şöyle söyleyip duruyordum: "Kendimden bahsedeceğim! Çok muhtemel ki bu sunumu yaptıktan hemen sonra da delireceğim." Kongre Temmuz 1914'te düzenlenecekti, tam olarak üç rüyamda Güney denizlerine seyahat ettiğimi gördüğümle aynı dönemde. 31 Temmuz'da, sunumumdan hemen sonra, gazetelerden savaş çıktığını öğrendim. İşte sonunda anlamıştım. Ve ertesi gün Hollanda'da gemiden indiğimde, kimse benden daha mutlu değildi. Artık üzerimde şizofreni tehdidi kalmadığından emindim. Gördüğüm rüyaların ve imgelerin, bana kolektif bilinçdışının yeraltından geldiğini anlamıştım. Bundan sonra benim yapmam gereken, daha derine inmek ve bu keşfi doğrulamaktı. Ve işte kırk yıl boyunca da yapmaya çalıştığım şey bu oldu.
>
> (Jung, 1952b: 233-4)

Jung'un 1914'te içsel kargaşasının gerçekte kişisel olmadığı, sadece kolektifteki dışsal şiddeti "algılayıp toplamakta" olduğu sonucuna varması, şu yarı doğrulardan biriymiş gibi gözüküyor; bunun tersini Winnicott'ın aşağıdaki analizinde bulacağız. Dengeli veya çift gözlü iki dünyalı (içsel/dışsal) bakış açısından, bu durum oldukça kuşkulu, tümgüçlü ve tek taraflı olup, daha çok Freud tarafından terk edilmenin ve bu konudaki hislerinin dissosiyasyonunun kendi içinde serbest bıraktığı duygusal yıkımdan ve kendine yönelik şiddetten bir kaçınma gibi gözükmektedir. Jung hiçbir zaman Freud'u yitirmenin büyük kederini veya o ve sadık takipçileri tarafından kötü muamele görmenin büyük öfkesini kabullenemedi; nereye koyacağını, nasıl kontrol altına alacağını bilemediği içinden taşan saldırganlık dürtüsünü de onaylamadı. Kıvranışlarını kişiselden kolektife aktarmak suretiyle, oldukça rahatlayarak derin bir nefes aldı. Fakat bu analitik "el çabukluğu" onu, başına gelen duygusal felaketi ve içsel dünyasında üreyen yıkıcı "baobabları" er geç kabul etmek zorunda kalacakmışçasına, pek çok içsel çalışma ile baş başa bıraktı.

Onun için her zaman iç dünyasına doğru bir çabalama demek olan bu çalışma, kıvranışlarının tam ortasında, boşluk ve yal-

nızlık içinde bulunduğu karanlık bir 1913 gecesinde, kalemini kapıp yazmaya koyulduğunda başladı:

> "Meine Seele, meine Seele, wo bist Du!?" Ruhum, ruhum, neredesin?
>
> (Jung, 2009: 232)

> Beni duyuyor musun? Seni çağırıyorum... Orada mısın? Geri döndüm, yine buradayım... Beni hâlâ tanıyor musun?... Bana elini ver, neredeyse unutulmuş ruhum. Seni yeniden görmenin sevinci ne kadar hararetli... Sen, uzun zamandır reddedilmiş ruhum. Yaşam beni sana geri getirdi.
>
> (Jung, 2009: 232)

> Yıllarca başıboş dolaştım, o kadar uzun zaman ki, bir ruha sahip olduğumu unuttum... Ben insanlara ve eşyalara aittim. [Bütün hırslarıma ulaştım ve her türlü mutluluğu yaşadım] fakat kendime ait olmadım. Farkına varmalıydım ki ruhumu yitirmişim.
>
> (Jung, 2009: 233)

Jung, kasvetli içsel dünyası ile ilgilenerek ve içsel manzarasında karşılaştığı, ilkel güçleri olan fantazilerini ve görsel karşılaşımlarını kaydederek yürüttüğü çalışmasının başında pek çok uzun geceler geçirdi. Başlangıçta sadece kıyamet görüntüleri ve umutsuzluk vardı. Sonra yavaş yavaş çabaları, eskiden 2 numaralı kişiliği olarak bildiği diğer dünyanın bazı pozitif, yaşamı iyileştiren enerjileriyle ödüllendirildi. Yüzeye çıkan bu rüya ve fantazilerin merkezinde bir çocukla, kendi ruhunun bir imgesi olarak kabul ettiği bir çocukla karşılaştı. *Kırmızı Kitap*'ın ilk bölümü *Liber Primus* aydınlık ve aydınlık bir çocukla başlar ve biter.

"Kimsin sen çocuk?" diye Jung sorar,

> Rüyalarımda sen hep bir çocuk ve bir genç kız olarak tasarlandın. Senin gizemini bilmiyorum. Rüyadaymış gibi, bir sarhoş gibi konuşursam beni bağışla, sen Tanrı mısın? Tanrı bir çocuk mu, bir genç kız mı? Saçmalıyorsam beni bağışla. Başka kimse beni duymuyor. Seninle sessizce konuşuyorum... Ve sen biliyorsun ki, kalbim, alay dolu nutuklar çeken karanlık yarasının acısıyla bükülüyor.
>
> (Jung, 2009: 233)

Sana çocuk diye seslenmek kulağıma ne kadar garip geliyor, sen ki hâlâ sonsuz olan her şeyi elinde tutuyorsun. Ben gündüzün yoluna çıktım ve sen görünmeksizin benimle geldin... Ben yalnız ve neredeyse umutsuz olduğumda, sen benim inancımı yüksek tuttun. Her belirleyici anda, kendime inanmamı sağladın.

(Jung, 2009: 233)

Düşüncemin ve rüyalarımın artıklarının benim ruhumun konuşması olduğunu öğrenmeliyim. Çok sevdiğim bir insanın sözleri gibi onları kalbimde taşımalı, zihnimde enine boyuna üzerlerinden geçmeliyim. Rüyalar ruhun yol gösteren sözcükleridir. Neden bundan böyle rüyalarımı sevmemem ve onların anlaşılmaz imgelerini günlük değerlendirmelerimin nesneleri yapmamam gereksin?

(Jung, 2009: 233)

Derinliklerin ruhu bana yaşamımın tanrısal çocuk tarafından çevrelendiğini öğretti. Onun elinden, beklenmedik her şey, yaşayan her şey bana geldi. Bu çocuk, sonsuza kadar içimde sıçrayacak gençlik olarak hissettiğim şeydir.

(Jung, 2009: 234)

Ruhumun bir çocuk olduğunu ve ruhumdaki Tanrımın bir çocuk olduğunun farkına varmam ve bunu kabul etmem gerekti.

(Jung, 2009: 244)

Tanrı bir çocuktur, öyleyse içimdeki bu çağın ruhunun alay ve aşağılanma karşısında çileden çıkmasına şaş(ma)mak gerek. Ruhuma yaklaşan her adım, ödlekçe kulağa fısıldayan ve zehir karıştıran şeytanlarımın aşağılayıcı kahkahalarıyla coşar.

(Jung, 2009: 234)

Kendi içsel seslerinin ve psikanalitik hareket içindeki eski arkadaşlarının alaylarına rağmen Jung, kendisinin çocukken ayakta kalmasını sağlamış olan parçasına, daha derin, daha sadık, Tanrı vergisi benliğine, ilkel masumiyeti ve ruhsal yaşamına geri dönmüştü. Kendi içsel dünyasına ve aynı şekilde hastalarınınkine bu yeni bulunmuş bağlanım aracılığıyla, Jung, hepimizin iki dünya veya gerçeklik düzeyleri arasında doğduğumuzu ve her ikisine de yani bir yandan "zamanların ruhu"

hâkimiyetindeki maddesel gerçekliğin dış dünyasına diğer yandan da özünde ruhani gerçekliklerin, "derinliklerin ruhunun" bulunduğu içsel dünyaya katıldığımızı anladı. Bu "yerlerin" her ikisinde de kökenlerimiz vardı. Her iki âlemin de vatandaşlarıydık (bkz. Giriş bölümündeki Heschel epigrafı).

Ayrıca Jung, ruhun bu dünyalar arasındaki bağ veya köprü olduğunu da görmeye başladı. İki dünya arasındaki *bağlantı* olarak bu ruh fikri, Jung'un rüyalarındaki ruhu simgeleyen yarı insan, yarı tanrı "çocuk" imgesinin onun için neden o kadar güçlü olduğunu da açıklar. Hıristiyan bir aile içinde büyümüştü, babası papazdı. Fakat hiçbir zaman Hıristiyan Kilisesi'nin mantıksız dogmaları ve onun ruhani avatarı İsa ile ilgili herhangi bir şeye inanamamıştı. Ruhani bir babayla insan bir annesi olan, bir bakireden doğma bir çocuk? Ne akıl almaz bir fikir, diye düşünüyordu Jung. Ama bekle bir dakika. Ya bu imge, çift kökenli bu mit, ruhun mantığını tanımlayan iki dünyanın çok derin bir dışa yansımasıysa ve bu dünyalar arasındaki bağlantıyı kişilerle temsil ediyorsa? Ya bu sembolizm tarihteki İsa hakkındaki yalın gerçeği değil de her kişinin içselliğinde var olan bir tanrısal/insani ruh yaşamındaki sembolik bir gerçeği ifade eden arketipik bir anlatım sunuyorsa? Jung *Kırmızı Kitap*'ta fantezilerini yazmayı sürdürürken, Hıristiyanlığın geri planındaki bu sembolik anlayışı da yavaş yavaş sezinlemeye başladı.

Hıristiyan miti Jung'a aynı zamanda yeraltı dünyasındaki karanlık geçidinin en zor kısmını aşarken de yardımcı oldu. Anladı ki egosunun tam yenilgisini, mutlak kırılmışlığını ve kendi "çarmıha gerilişini" kabul etmedikçe içsel çocuğu tarafından ziyaret edilmeyecekti. Aynı St. Exupéry'nin öyküsündeki pilotun uçağıyla kaza geçirip çöle düşmesi gibi, Jung da psikanalitik kariyerinde kaza geçirerek bir yalnızlık ve umutsuzluk çölüne düşmüştü. Küçük prensi aşağıya, bu dünyaya getiren, Jung'un kendi içine bakmaya ve önceki kimliklerinden, önceki mesleki kimliği olarak "bildiği" her şeyden, vazgeçmeye istekli oluşuydu. Hıristiyan öyküsü onun bu kurbanı vermesine yardımcı oldu. *Kırmızı Kitap*'ta Jung der ki:

İsa'nın ölümünü gördüm ve onun hüznünü; onun ölümünün, büyük ölümün can çekişmesini hissettim. Yeni bir Tanrı, bu acıların arasından ortaya çıkan bir çocuk gördüm... Arzusu basitti, her türlü anlaşmazlıktan öteydi... Ben bir İsa'ya dönüşmeliydim, İsa'nın içine girmeli, o acıyı ben çekmeliydim. Böylelikle kefaret kanı akar. Kendimi kurban etmekle kıvancım büyür ve daha yüksek bir ilkeye doğru yükselir. Sevgi görebilendir.

(Jung, 2009: 254)

Acı çeken ve ölen İsa imgesi, Jung'a bu dönemde acıyı istemli ve bilinçli olarak çekmek zorunluluğu gerçeğiyle ve kendi kederiyle baş etmesine yardımcı olacak bir imge verdi. Helen Luke'un ifadesindeki gerçeği yaşıyordu: "Gerçek ıstırap masumiyete göredir, suçluluğa değil" (Luke, 1995: 60). Jung fark etti ki bütünüyle insana dönüşme yolunda İsa, her şeye rağmen aracısız, yani travmatik deneyimin acısını çekmek zorunda olan "masum kişi" için bir semboldü.

Çok sonra, 1937'de New York Analitik Psikoloji Kulübü'ndeki bir sohbette Jung *kasten* İsa'nın deneyimi hakkında konuştu. Yemekten sonra teklifsiz bir grupla toplanmış otururlarken şunları söyledi:

Çarmıha gerilmedeki mutlak yıkım şu trajik sözlerle geldi: Tanrım, Tanrım, beni neden terk ettin?" Söylediklerindeki tam trajediyi anlamak isterseniz, bilmelisiniz ki, o sözler İsa'nın en iyi inancına uygun olarak ve içtenlikle gerçeğe adanmış bütün yaşamının aslında berbat bir yanılsama olduğunu görmesi anlamına geliyordu. Yaşamını kesinlikle son mertebeye kadar adanmış olarak sürdürmüş, en dürüst deneyini yapmıştı... Fakat çarmıhta görevi onu terk ediyordu. Ancak böyle bütünüyle adanmış olarak yaşamış olduğu için, o yeniden dirilişle ödüllendiriliyordu.

Hepimiz tam da İsa'nın yaptığını yapmalıyız. Deneyimizi yapmalıyız. Hatalar yapmalıyız. Sonuna kadar kendi yaşam görüşlerimize uygun yaşamalıyız. Böyle yaşarsak İsa'yı bir erkek kardeş olarak biliriz ve Tanrı gerçekten insana dönüşür, yani Tanrı içimizdeki insan olur.

(Jung, 1937)

Sonraları, Jung tanrısal çocuk imgesini, uzlaştıran sembol ya da tezatların zapt edilmiş geriliminden doğan "üçüncü" gerçeklik, *deneyüstü işlev,* dolayısıyla çocuğun tanrısallığı, onun aşkınlığı olarak algıladı. Bilinçli acı çekiş Tanrı'yı aşağıya, bu dünyaya getirir, masumiyet deneyim edinir. O, gerileyici kısım, bilinçli bir kurbandır. Ancak kurban yalnızca, Freud'un dediği gibi "gündelik gizeme" götüren bir net kayıp değildir. Bilinçli acı çekiş, aynı zamanda insanı kendi "tanrısallığına" yükseltir. Bu ilerleyici bir parçadır, önceki öykümüzde pilotun küçük prensten öğrendiği parçadır. Bu yaşamla ilgili her güzel şey bir sır saklar: Görünmeyen ve kalbin derinliklerinde kutsanmış bir şey, uğrunda yaşamaya ve ölmeye değer bir şey, tavan arasında saklanan küçük bir adamcık, bahçedeki şamdanlar, başka bir gezegende saklanan bir küçük prens.

JUNG'UN YAŞAMÖYKÜSÜNE GENEL BİR BAKIŞ

Önceki anlatımlarda, Jung'un erken travmatik bölünmesini ve (bildiğimiz) herhangi bir dışarıdan kişiden çok, rüyalarının yardımıyla iyileşmesinin gerçekleştiği yavaş ve kademeli süreci görebiliyoruz. Bütün travmazedeler gibi, onun ruhu da yok olma tehlikesi ile karşı karşıyaydı. Korunmaya ve saklanmaya gereksinimi vardı ve (benim öz-bakım sistemi dediğim) savunmaları (yabancılaşma ve yalnızlık duygularında büyük bedel karşılığı da olsa) bunu "diğer bir dünyanın" güçlü temsilcileri aracılığıyla mümkün kıldı.

Fakat Jung'un ruhunun/çocuğunun içinde yok olduğu dünya, güncel dissosiyasyon teorisinin öngörebileceği gibi, yalnızca unutulma veya psişik uyuşukluk değildi. Çelişik duygular taşıyan ruhani güçlerin yerleşik olduğu, kıyaslanamaz güzellikte (ama yine de korkutucu ve bayağı) bir dünyaydı. Ayrıca Jung keşfetti ki, bu güçlerle diyalogda (rüyalar ve aktif hayaller aracılığıyla) sözlere sadık kalınırsa, ruhla saygı çerçevesinde özel bir niyetleri olduğu yavaş yavaş ortaya çıkar. Jung bu dönem boyunca rüyalarına katıldığında, görmeye başladı ki, iki dünyanın birleşmesinin getirebileceği çok fazla acı, sancılar ve kurban olma olasılıklarına rağmen "rüya yapıcı" adeta ruhun/

çocuğun "bu" dünyada bir yer edinmesini, ete bürünmesini ve çift kaderini burada ve şimdi yaşamasını istiyordu.

Bizim insan olmadan önce tanrısal olduğumuz fikri, mutlak kudretimizin (ve narsisizmimizin) gerçeklik tarafından dönüştürülmesi veya ego-Benlik kimliğinin bedende çakılıp kalmış yaşamın yararına çözülmesi gerektiği fikri, yani bütün bu gelişimsel gerçeklikler, Jung'un neden İsa imgesinden bu denli endişe duyduğunu açıklamaktadır. İsa masum olandı (yarı tanrı olduğu için günahsızdı), çarmıha gerilmeye (insana dönüşmeye) ve *Tanrı tarafından tanımlanmış egosunun kırılmasına ve hayal kırıklığına uğramasına* gönüllü oldu. Semavi Babası tarafından aldatılmış ve terk edilmişti. Mit der ki, bunu istekli ve *bilinçli* olarak kabullenmesi sayesinde, yeni yaşama (yeniden dirilmeye) giden yolu sembolik olarak bulabildi. Jung böyle bir hayal kırıklığının kendisi için ve kahraman (şişmiş) egosu için önde gelmekte olduğunu fark etti. *Kırmızı Kitabı* yazarken kendi çarmıhından kaçış olmadığını anladı.

Jung'un *Kırmızı Kitap*'ta (ve diğer bazı özel yazılarında) yer alan "ben bir İsa'ya dönüşmeliydim... O acıyı ben çekmeliydim." şeklindeki ifadesi insanlar tarafından geniş çapta yanlış anlaşıldı; Richard Noll da bunlardan biriydi ve buna Jung'un kendisini İsa'yla özdeşleştirdiği ve yeni bir din kurmayı düşündüğü şeklinde bir yorum getirdi (Noll, 1994). Jung, dini coşkuları söz konusu olduğunda, manik uçuşlara şişmiş retoriğe eğilimli gibi gözükürken (bkz. Freud'a yazılmış yukarıdaki mektubu), kendisi de bu tümgüçlü eğilimlerinin acıyla farkındaydı.

Aşağıdaki mektubu bunu dokunaklı bir şekilde netleştirmektedir. 1959'da Freud'a psikanalizden bir din olarak söz ettiği ünlü "şişmiş" mektubundan yaklaşık 50 yıl sonra, Jung'un öğrencilerinden biri ona bu mektubu hatırlattı ve coşkulu pasajlarından alıntı yaptı. Jung'un yanıtı şu oldu:

> Şu lanetli yazışmadan yaptığınız alıntılar için en derin teşekkürlerimi sunarım. Benim için o, gençlik günlerimi dolduran inanılmaz ahmaklığın maalesef durdurulamaz hatırlatıcısıdır. O ütopik ülkeden gerçekliğe dönmek uzun bir zaman aldı. Benim vakamda Çar-

> mıh Yolcusu*, elimi yeryüzünün küçük toprak parçasına değdirene kadar, bin basamağı aşağı inmeme bağlıydı ki, o toprak parçası bendim.
>
> (Jung, 1973: 19)

"Ütopik ülkeden" "yeryüzünün küçük toprak parçası... bendim'e." İnsan Jung'un katlandığı hayal kırıklığı ve gurur incinmesi için bundan daha dürüst, daha mütevazı** bir kabul şekli tasavvur edemez. Bunun aynı zamanda bir masumiyet kaybı olduğunu da buna ekleyebiliriz; onun küçük prensi dünyaya geldi, çocuksu tümgüçlülüğünü üzerinden attı ve kendini her kişinin içindeki bireysellik kıvılcımının imgesi olan bir sembol halinde ortaya koydu. Sonuç olarak, Jung'un yaşamı, aynı St. Exupéry'nin öyküsündeki pilota olduğu gibi, yenilendi. Jung ilkel savunmalar tarafından ikiye bölünmüştü. Ruhani dünya yardımına koştu ve onu "gizemler" içinde yıkayarak çocukluk ruhunu kurtardı. Ancak ruhu henüz kendini dünyalar arasındaki bağlantının bir işlevi olarak görmüyordu; çünkü acı verici alçalmanın tümgüçlülüğünü daha riske atamamıştı.

Nihayet Jung ruhani dünya ile egosunun kimliğine boyun eğdi; bu "çarmıha geriliş" aracılığıyla da, aslında kendisi olduğu "yeryüzünün küçük toprak parçası" olarak, kendi insan gerçekliğine değer kazandırdı. Sonuç; büyük keder ve acılar oldu, bunu "buğday tarlaları" ile hem içeriden hem dışarıdan yaşamla parıldayan orta düzey gerçekliğin müthiş güzelliği ve derinliği izledi. John Tarrant'ın (1998: 49) bir defasında dediği gibi, "eğer biz kendimizin varoluş tarafından ayartılmamıza izin vermezsek, sonsuzluğun bize el koyacak parmakları için yer yoktur". Jung varoluş tarafından ayartılmıştı, sonra düşüp parçalara ayrıldı, nihayet sonsuzluğun parmakları onu bir kez daha yakaladı. Yaşamı, bütün acı çekişleri arasında bize göstermiş ol-

---

* Çarmıh Yolcusu (*The Pilgrim's Progress*): 17. yüzyılda John Bunyan tarafından yazılmış önemli bir İngiliz edebiyatı eseri. Protestan bakış açısıyla zor ve mücadeleli hayali bir yolculuğu anlatır. (ç.n.)

** Orijinalinde *humble*. Yazar, parantez içinde bu sözcüğün "toprak" anlamına "humus"tan geldiğini vurguluyor. (ç.n.)

duğu gibi, kendi "Çarmıh Yolculuğumuzda" bizi bekleyen şeyin harika bir örnek modelidir.

WİNNİCOTT'IN *ANILAR, DÜŞLER, DÜŞÜNCELER* HAKKINDAKİ İNCELEMESİ

Jung'un madde ve ruh dünyaları arasındaki Yolculuğunu çerçeveye aldıktan ve onun sancılı deneyimi ile *Küçük Prens*'te anlatılan sancılar arasındaki benzerlikleri belirledikten sonra, şimdi de Winnicott'ın, Jung'un otobiyografisi hakkındaki ünlü "İncelemesini" (1964b) özetlemek ve sonra da değerlendirmek istiyorum. Jung'un "çocukluk şizofrenisinden iyileşmiş bir vaka" olduğunu ileri süren bu inceleme (1964b: 483), Jung'un dünyasına sessizce bir çomak sokmuştur.

Renos Papadopulos'un (1992: 310) dediği gibi, "Objektif olmak ve yargılayıcı olmamak konusundaki büyük gayretine rağmen [Winnicott'ın incelemesi] Jungçuların çoğunun hoşuna gitmemiş ve onu küçük düşürücü veya küstah bulmuşlardır." Benim kendi görüşüm ise, bu "küstah" ve "küçük düşürücünün" ötesinde, Winnicott'ın basitçe Jung'un sonuçta kolektif, kişilik öncesi ve şeytani içeriklere dayanan ve öznel olarak gerçek, tanımlanamaz, mito-şiirsel bir "ikinci dünya" olarak takdir etme noktasına vardığı *psişik gerçekliği* anlamıyor olması yatmaktadır. İki dünyaya çift gözlü olarak bakılmadıkça, Jung'un bireyin sınırlarını aşan ve kolektif deneyimlerinin Winnicott tarafından yapılan indirgeyici analizi, annesi ile travmatik çatışmaları karşısında *telafi etme veya yer değiştirme savunmalarından başka bir şey olmayıp* tek yanlı olmaktan öteye gidemez.

Bu sınırlamalar içerisinde kalarak Jeffrey Morey, şu soruyu ortaya atar: "Nesne-ilişkisel bir perspektifin (bilinçdışının kişiliksel anlayışı ile) Jung'un, psişenin madde dışılığı ve kolektif derinlikleri ile ilgili deneyimini layıkıyla anlaması mümkün müdür?" Morey, Winnicott'ın çocukluk şizofrenisi tanısını "savunulamaz" bulur ve "yanlış tanı" olarak değerlendirir (Morey, 2005: 340-346). Benzer şekilde, David Sedgwick de Winnicott'ın incelemeyi yazma sürecinin ardından gördüğü önemli bir rüyaya odaklanır; bu rüya Winnicott'ın Jung'a yönelttiği husumet-

le ilgili aynı problemleri olduğunu düşündürmektedir. Sedgwick, Winnicott'ın adil olma çabasına rağmen "yarı-çılgın Jung'u isteksiz bir övgüyle yine de lanetlediğini" (Sedgwick, 2008, 553) ve "onu kendi amaçları uğrunda pek insafsızca kullandığını" öne sürmektedir (Sedgwick, 2008, 554).

Oldukça gariptir ki, diğer bazı Jungçu analistler, Winnicott'ın indirgeyici analizinin yanında durmuşlardır. Jeffrey Satinover (1985) Jung'un kayıp nesneleri (özellikle Freud) için hiçbir zaman büyük üzüntü duymadığını ve bu kayıpların acısından, savunma olarak, bir tür Gnostik ruhaniliğe doğru dönüp uzaklaştığını ileri sürmektedir. Satinover tanısal bir terim olan "çocukluk şizofrenisini" sorgularken, Jung'un "psikotik bir karakter yapısı" dolayısıyla acı çektiğini söylemeyi tercih eder (Satinover, 1985: 64).

Son olarak, Jungçu analist William Meredith-Owen, Jung'un sıra dışı "dehası" ve "yaratıcılığına" sadık kalırken, diğer yandan onun "patolojisini" keşfe çıkar. Annesiyle erken sevgi bağının eksik oluşunun Jung'u "boş ve potansiyel olarak psikotik bir çekirdekle" baş başa bıraktığı konusunda Winnicott'a katılmaktadır (Meredith-Owen, 2011: 674). Satinover gibi, Meredith-Owen da Jung'un 2 numaralı kişiliğinin dünyasındaki mito-şiirsel keşifleri, duygusal olarak eksik olan anne için yer değiştirme veya telafi olarak ("psişik boşluğu" tıkamak için "yamanmış bir meme" olarak) değerlendirmektedir (Meredith-Owen, 2011: 688).

Winnicott'ın incelemesinin aşağıdaki değerlendirmesinde, Jung'a sadakat veya uygun psikiyatrik tanı konularından çok, genel olarak psikolojik yaşama çift gözlü bakış olmadan, Jung'un yaşamına yöneltilecek herhangi bir analizin tek yanlı ve yetersiz olmaya mahkûm olduğu konusuna dikkat çekeceğim.

Winnicott ve onun Jungçu taraftarları, Jung'un ruhani bir dünyaya geri çekilmesini dikkate almamaktan kendilerini alıkoyamamaktadırlar; çünkü *bu geri çekilmenin* kısmen erken travmaya karşı bir savunma reaksiyonu olarak ortaya çıktığını görmektedirler (daha doğrusu ben böyle olduğuna inanıyorum). Konunun bu şekildeki algılanmasına katılıyorum. Yine de bir

şey var ki ruhani dünyanın savunmanın hizmetinde *kullanıldığını* kabul etmeliyiz; diğer bir şey daha var ki içsel dünyanın yalnızca *nesne ilişkilerinde erken travmadan doğan savunma sürecinin bir artefaktı* olduğu sonucuna varmak durumundayız. Böyle bir indirgemecilik, psişedeki bireyin sınırlarını aşan bütün süreçleri, eksik kişisel ilişkilerin *türevleri* haline getirir, yani psişeyi tek bir dünyaya (dış dünyaya) indirger. Bu aynı zamanda uygun olarak şu soruyu devre dışı bırakır: "Savunmalar neyi savunmaktadırlar?" Önceki bölümlerde, benim öz-bakım sistemi olarak adlandırdığım şeyin, kişiliğin yaşamsal çekirdeğinin kurtarılması ve korunması görevini, nasıl da amaç edinmiş gözüktüğüne tanık olduk.

Daha önce de söylediğim gibi, Jung'un egosu dissosiyasyon tarafından yaratılan çatlaktan düştüğü zaman, orada zaten onu yakalamak üzere hazır bulunan ve önünde sonunda ruhunu kurtaracak olan bir dünyaya düştü. Ya (farz edelim ki) insan deneyiminin bu mito-şiirsel boyutunun, biz sadece birincil, sadece temel, sadece bebek-anne ilişkili bir dünya şeklinde var olduğunu ve bu dünya aracılığıyla (genellikle) dönüşüme uğradığını tahayyül etmişsek? Çocukluk deneyimi olarak gördüğümüz yolu bu nasıl değiştirirdi? Ya bu "ikinci boşluk" (Milosz) insan ruhuna (travma yüzünden bireyler arası dünyada bedensel formdaki varoluşa giden yolun acısını çekmeye muktedir olmayan ruha) hem bir sığınak hem de mito-şiirsel, kültürel, artistik ve sembolik araçlarla bu dünyaya geri dönüş yolu sağlıyorsa? Ya bu yaşamda izleyip de sağlıklı, yaratıcı bireylere dönüşebileceğimiz sadece bir değil; iki yol var idiyse? Ya Jung gibi bazı erken travmazedeler için, bu ikinci boşluğa ayrıcalıklı bir bakış şansı tanınmış olsa ve sonunda bir kez daha "dünyalar arasındaki" tam yaşama geri dönmek için onu *kullanabilmiş* olsalar?

Winnicott, Jung'un alışılmadık yaratıcı becerisini kullanarak kendi çocukluk psikozunu tedavi edebilmiş olduğunu kabul etmektedir; ancak sonra da umursamazca "Fakat elbette kendini iyileştirme, analiz aracılığıyla çözünme ile aynı şey değildir" demektedir (Winnicott, 1964b: 484). Bu beyanla Winnicott,

ağır erken travmayı analizin nasıl iyileştirdiği hakkında oldukça özgün bir şeyi kastetmektedir; şöyle ki, travmatize çocuğun bir "çöküntü" yaşayıp atlatmış olduğunu, bunu ilkel savunmaların izlediğini ve bu çöküntünün aktarım içinde tekrarlanmak durumunda kalacağını, bu kez yeni bir başlangıç yapılabilmesi için tekrarların tümgüçlülük alanında gerçekleşeceğini savunmaktadır (bkz. Winnicott, 1974). Bu, erken çocukluk bağımlılığına, bu kez aktarım içinde yeniden sahnelenmiş olarak, geri dönmeyi gerektirecektir. Winnicott'a göre, bundan daha az herhangi bir şey, temel psikotik bir karakter yapısı içinde sadece "kısmi tedavi" olacaktır. Jung'un erken yaşamının bu tanımlamaya uyup uymadığını göreceğiz.

Jung'un kendi bölünmüş benliği ile ilgili tanımlaması, görünürde yaşamını kurtarmış olan "Tanrının dünyasına" inancını yansıtır. Bu tanımlamayı dış görünüşüne göre kabul etmenin Winnicott için güç olduğu açıktır ve zaten onu dikkate almama eğilimindedir. Bizim psikanaliz alanımızda bu önyargı, gizemli duygu durum ve "esrarengiz" konular karşısındaki tahammülsüzlüğü dillere destan olan Freud'a kadar gider. Freud'un böyle durumlar karşısındaki tavrına ait bir tanımlamayı, onun bütün gizemli veya dini duyguları çocukluktaki yanılsamalara indirgemesine itiraz eden arkadaşı Romain Rolland'la yazışmalarında bulmak mümkündür. Rolland'la mektuplaşmalarını *Civilizations and Its Discontents** adlı kitabında anlatırken, Freud şu açıklamayı yapar:

> Arkadaşım... Dini duyguların gerçek kaynağını uygun bir şekilde değerlendirememiş olduğum için üzgündü. Bu garip bir hisse dayanmaktadır, diyordu, kendisinin hiçbir zaman yoksun olmadığı, başka pek çokları tarafından da onaylandığını düşündüğü ve milyonlarca insanın içinde bulunduğunu varsaydığı bir hisse. Kendisinin bir "sonsuzluk" algısı olarak adlandırabileceği, sınırsız, ölçüsüz, "okyanuslar kadar engin" bir histi bu... Çok saygı duyduğum arkadaşım tarafından dile getirilen bu görüşler... Bana az zorluk çıkarmadı. Bu "okyanuslar kadar engin" hissi ben kendi içimde bulamıyordum...

* Sigmund Freud, *Uygarlığın Huzursuzluğu*, Çev. Haluk Barışcan, Metis Yayınları, 2000. (y.h.n.)

> Eğer arkadaşımı doğru anladıysam... Bu ayrılmaz bir bağın, dış dünyayla bir bütün olmanın verdiği bir his olmalı.
>
> (Freud, 1930: 64-6)

Freud arkadaşının gizemli deneyime erişimini ve kendisinin de bu duygudan yoksun olmadığını kabullenmesini tanımlamaktadır.[1] Aksine, Jung'un otobiyografisi bu tür deneyimlerle doludur ve Winnicott'ın, hatta Freud'un da ötesinde, bunların Jung için ruh kurtarıcı değerini anlayabilmiş olması kuşkuludur. Winnicott, tamamen *anne çocuk ikilisini bütün kişilik gelişmesinin dayanağı olarak* ilişkilendirmekteydi. Onun *kutsal imgesi* buydu ve ona göre *gizem* burada yatmaktaydı. Bu kişisel bağlantıların "ötesindeki" içeriklerin psişenin içine girip, çocuğun gelişmekte olan yaşamı için bir kaynak oluşturabileceklerini basitçe tasavvur edemiyordu. British Medical Society'de arkadaşı Michael Fordham'dan duyduğu "arketip" veya "birey ötesi" gibi sözler Winnicott'ın yıllarca canını sıkmıştı. İnsana bu dilin onun gerçekten sinirini bozduğu izlenimini verirdi. Bir karşı aktarım sempozyumunda konuşurken, şöyle yakındı:

> Bazı Jungçu terimlerin... Benim için hiç değeri yok. Kastettiğim: birey ötesi, birey ötesi, birey ötesi bilinçdışı, birey ötesi analitik ideal, arketip, psişenin kontraseksüel bileşenleri, animus ve anima, animus-anima çakışması. Bu dille ben iletişim kuramıyorum.
>
> (Winnicott, 1960b: 159)

Psişenin kişilik öncesi derinliklerini, gizemli anlamlarını, mito-şiirsel etkilerini ve imge yapılarını tanımlamaya çalışan dilin böylesine mutlak reddedilişi, herhangi bir karşılıklı konuşmayı daha baştan imkânsız kılar; bu yüzden güncel psikanalizle Jungçu düşünce arasında yanlış anlamaların ortaya çıkmış olmasında şaşılacak bir şey yoktur.

WINNICOTT'IN JUNG'UN PSİKOPATOLOJİSİ HAKKINDAKİ İDDİALARI

Öyleyse Winnicott tartışmalı İncelemesinde daha başka neler söylemektedir? Dikkatini yönelttiği başlıca üç konu var:

(1) Jung'un "birlik durumu"na ve dolayısıyla "bilinçdışı için bir yere" erişmedeki sözde yetersizliği; (2) Jung'un yaşam boyu süren, nispeten boşuna "bilmek" için bir "benlik" arayışı; ve nihayet (3) Jung'un psikotik savunmaları (bastırma yerine dissosiyasyon) ve onların kendi yaşamındaki trajik etkileri.

Jung'un Birlik Durumuna Erişmedeki Yetersizliği

Winnicott, Jung'un travmasını hem erken (çocuklukta) hem de derin bulur; bu travma onu bölünmüş bir kişilikle baş başa bırakmıştır. Jung'un öyküsünün, depresyondaki annesi tarafından terk edilme duygularına eşlik eden katlanılması çok zor psişik acı karşısındaki ilkel dissosiyasyon savunmalarına işaret ettiğine hükmeder. Üç yaşındayken anne ve babasının ayrıldığı ve annesinin akıl hastanesine yatırıldığı döneme dair bizzat Jung'un bildirdiklerine dayanarak, bu bölünme, psikosomatik yerleşime (birlik durumuna) yöneltmek yerine, yaygın egzama gibi psikosomatik belirtilere yol açmıştır (Jung, 1963: 8).

Winnicott için "birlik durumunun" diğer anlamı, Kleincı düşüncede olduğu gibi, birincil nesnelere karşı, ilkel sevgi ve nefret yoluyla çalışmaktır. Winnicott, Jung'un erken yılları ile ilgi raporunda, içgüdüsel ve nesne ilişkili çatışmanın bulunmayışından rahatsızlık duymaktadır. Örneğin onarımı takiben ne annesine ne de babasına karşı saldırganlık görmektedir:

> Jung babasının öfkesine şaşırtıcı bir yolla erişmiş, şu fikre varmıştı... Tanrı katedralin üzerine... Sıçmıştı... Jung'un Tanrı'yı kendi çocuksu tümgüçlülüğünün, sıçmayı ise babasına karşı kendi nefretinin birer yansıtması şeklindeki hisler içinde bulmayı bekleyemeyiz... Jung'un sunduğu malzeme içinde bulamadığımız, imgesel bir yıkım ve onu izleyen bir tür suçluluk hissi ile sonrasında yeniden yapımdır. Bastırılan şey... Bir çocuk klinik olarak depresif bir anne tarafından yetiştirildiğinde, ortaya çıkartılması çok zor olan ilkel saldırganlık olmalıydı.
>
> (Winnicott, 1964b: 489-90)

Winnicott'ın teorisine göre, anne veya babayla böyle bir çatışmanın üstesinden gelebilmek, içinde aynı nesneye karşı sevgi ve nefretin birlikte beslenebildiği "birlik" kişilikle sonuç-

lanır. Bu da aynı zamanda (bastırılmış) bilinçdışı için içeride bir "yer" sağlar.

> Freud'u kendisi her`ne olursa olsun, birliğe erişmiş bir kişiliği vardı ve kendi bilinçdışı için, içinde bir "yere" sahipti. Jung farklıydı. Bölünmüş bir kişiliğin bir bilinçdışına sahip olması mümkün değildir; çünkü bunun olması için yer yoktur. Sağlıklı şizofreni hastalarımız gibi, Jung, onlardan biri olmamakla birlikte, birçok erkek ve kadın için ulaşılmaz olan gerçekler biliyordu. Fakat o yaşamını, herhangi bir şeyi saklayacak yeri olmayan bölünmüş bir kişilik yerine, kendi iç psişik gerçekliğini [488] sırları saklama becerisi olan birlik halinde tutacak bir yer aramakla [ona dönüşmeye çabalamakla] geçirdi.
>
> (Winnicott, 1964b: 487)

Jung'un Kendi Bütün Benliği Peşinde Yaşam Boyu Süren Boşa Arayışı

Anlaşılan Winnicott Jung'un bütün yaşamını uyumlu bir benlik ve kendini gerçek hissetmek için bir yol (ki bunun "birliğe erişmiş kişiliklerle" bir ilgisi yoktur) arayışı içinde geçirdiğini düşünüyordu. Winnicott, muhtemelen bir birliğe erişmiş kişilik olarak konuşurken, "Sağlıklı birliğe erişmiş kişilikler için" der, "bölünmüş kişiliklerinin kendilerine sürekli sorun yarattığı kişilerle empati kurması gerçekten de zor" (Winnicott, 1964b: 491-2).

Son bir reddediş tavrıyla kestirip atarak Winnicott görüşünü şöyle belirtir:

> Nihayetinde Jung benliğinin merkezine ulaştı... Bu onun için tatmin edici gözükmekle birlikte, bir tür çıkmaz sokaktı... Her neyse, mandala (benliği yeniden bütünleştirme çabası) ile zihni fazlasıyla meşguldü; bana göre bu da savunma ile ilgili bir yapılanmaydı, kapı komşudaki yıkımmış gibi, kendiliğinden olana karşı bir savunmaydı. Mandala benim için gerçekten korkutucu bir şey... Parçalanma durumundan saplantılı bir kaçış bu. Jung'un, benliğinin merkezini arayışla geçirdiği son yıllarını tarifi, bana muhteşem bir çabayla geçen bir ömrün yavaş ve bezdirici kapanışının bir tarifi gibi geliyor. Benliğin merkezi kısmen işe yaramaz bir kavramdır.
>
> (Winnicott, 1964b: 491)

Jung'un Bölünme Savunmaları

Winnicott, Jung'un aktardığı bölünmüş kişiliği, 1 ve 2 numaralı kişilikleri, çocukluk korku ve dehşetleri, anne ve babasının evliliklerindeki gerilim, buna ek olarak annesinin depresyonu ve erken bir dönemde hastaneye yatırılması kanıtlarından yola çıkarak, Jung'un "bir benlik çözülmesi, bir kişilik kaybı, olgunlaşma sürecinin tersine çevrilmesi ile tehdit altında olduğu" ve "savunmalarının kişiliğinin bölünmesiyle (dissosiyasyonla) durulduğu" sonucuna varmıştır (Winnicott, 1964b: 485).

Kısacası:

> Jung kendisini tarif ederken, bize bir çocukluk şizofrenisi tablosu çizmekte ve aynı zamanda kişiliğinin kendisini iyileştirmeyi bir şekilde mümkün kılan bir güçlülük gösterdiğini gözler önüne sermektedir. [otobiyografisini yazarken ortaya koyduğu meşakkatli çalışması aracılığıyla] [483] ... Daha 4 yaşındayken Jung'un psikotik hastalığı ve ona yaşam boyu mükemmel hizmet verecek savunmaları yerleşmişti; sonunda onun kendi psikozunu otobiyografisinde yazdığı kadar derinlemesine anlayabilmiş olması kayda değer... Kendini tedavi ile bulmayı beklediğimiz iyileşme psikonevrozdan ziyade psikoz alanında söz konusudur. Jung buna bir örnek sunmaktadır; fakat elbette ki, kendini iyileştirme, analiz aracılığıyla çözünme ile aynı şey değildir.
>
> (Winnicott, 1989: 484)

Anlaşıldığına göre, Winnicott Jung'un kendi savunma organizasyonunu keşfetmeyi bir yaşam amacı haline getirdiğini hissetmekte ve bunun kısmen kendi bölünmüş psişesini nasıl iyileştirdiğini görmektedir:

> Jung'un yaşamının, psikotik hastalığın insanın başına yalnız birçok dert açmakla kalmayıp, o kişiyi aynı zamanda istisnai bir kazanıma da ittiğini gösterdiğine inanıyorum. O pek tabii ki, insanlığın yaygın bir sorununa ışık tutmuş ve dayanılmaz veya psikotik korkular denebilecek durumlara karşı da yaygın savunmalar bulunduğunu ortaya koymuştur.
>
> (Winnicott, 1989: 492)

Evrensel savunmalar hakkındaki son konu ilginçtir; aşağıda bu noktaya geri döneceğiz.

WINNICOTT'IN YORUMLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Oldukça olumsuz olan bu yorumlarla ne yapmaya çalışacağız ve bunlar Jung'un yukarıdaki kendini tarifleriyle ve otobiyografisinde anlattığı "dünyalar arasındaki" çabalamalarıyla karşılaştırıldığında nasıl görünecekler? Winnicott'ın eleştirilerini birer birer ele alacağım.

Winnicott'ın İlk İddiası: Jung'un "Birlik Durumu"na Erişmedeki Yetersizliği

Winnicott, Jung'un yaşam boyu sürecek ciddi bölünmüş bir benlik durumuna yol açan erken bölünme ve dissosiyasyonunu vurgulamak istemektedir. Otobiyografide elbette bölünmüş bir benliğin kanıtları mevcuttur; ancak Jung içsel bölünmesinin her iki tarafının da pek farkında gözükmekte ve 1 numaralı ile 2 numaralı kişiliklerini çok net ve ayrıntılı olarak tarif etmektedir. Bu, erken travmada gözlenen tipte bir *ilkel dissosiyasyon* değildir; kesintili, parçalara ayrılmış benlik durumları arasında amnezi engelleri ve sonucunda sembolik becerinin yok oluşu bulunmamaktadır. Öyleyse Winnicott'ın dissosiyasyonun psikotik düzeyleri iddiası hedefi tutturamamışa benzer.

Bu durumu destekler mahiyette olarak, Jung'un anne ve babasının ayrılması ve sonrasında depresyona giren annesinin güvenilmezliği çevresinde oluşan anksiyete ile ilgili erken duygularının, hem de bütün bunlar 3-4 yaşları arasında olmuşken, erken çocukluk travması olarak kabul edilmesinin zor olduğunu belirtmek de önemlidir. Winnicott, Jung'un annesinin erken çocukluk döneminde depresyona girdiğini sanıyor olmalıdır; ancak otobiyografide buna dair bir kanıt yoktur. Depresyon yıllar sonra ortaya çıkmıştır. Bu yüzden, Winnicott'ın yorumları kanıtlara dayanmamakta, dolayısıyla basmakalıp kalmaktadır; yani verilerden isteği doğrultusunda yararlanmıştır. Örneğin Jung'un en erken anıları güzellik ve mutlulukla ilgilidir (bunlardan pek çok vardır), korku ve endişe yoktur. Jung böyle bir anısını şöyle anlatır:

> Aklıma bir anı geliyor, belki de yaşamımın ilklerinden biri bu; gerçekte belli belirsiz, puslu bir izlenim. Ben bir ağacın gölgesinde, bir bebek arabasında yatıyorum. Güzel, ılık bir yaz günü, gökyüzü masmavi, güneşin altın rengi ışıkları yeşil yaprakların arasından süzülüyor. Arabamın üstü açık. Az önce günün olağanüstü güzelliğine uyanmışım ve tarif edilemez bir iyilik hissiyle doluyum.
>
> (Jung, 1963: 6)

Bu, rahatsız veya bölünmüş bir çocukluk psişesinin tasviri değildir ve bunun yerine bebek Jung için annesiyle güvenli bir erken bağlanma ve muhtemelen yeterince iyi bir başlangıç öne sürmektedir. Bu tür bir güvenli erken bağlanmaya sahip olmayan çocukların, doğaları gereği "tarifsiz bir esenlik" ile ilgili ilk anılarını anlatabilmeleri pek mümkün değildir. Yine de bir çocuk doktoru olan Winnicott bunu kabul edemez. Güzellik ve mutlulukla ilgili bu erken dönem anıları kabul ettikten sonra şöyle demektedir:

> Sonunda keşfetmeye çalışmamız gereken bu tür bir olumlu duygu deneyiminin bir olumsuzu vardır. Annenin kendi hastalığından kaynaklanan başarısızlığı nedeniyle dolaylı olarak bütünleştirici eğilimlerin bir çarpıtılması şeklinde ortaya çıkacaktır.
>
> (Winnicott, 1964b: 484)

Ve yine:

> Bebekliğini etkilemiş ve manzaraya, nesnelere ve dünyaya yansıttığı olumlu nitelikler için olumsuzlukları sağlamış annelik depresyonu gibi daha erken döneme ait bir dış faktörlere dair kanıtlar vardır. *En erken anısı annesiyle ilgili değildir.*
>
> (Winnicott, 1964b: 485; vurgu eklendi)

Winnicott'ın Jung'un en eski anısının "annesiyle ilgili olmadığı"na dair şikâyeti, Winnicott'ın çocuğun içsel yaşamının diğer kaynaklarını dışlamak pahasına, bebek-anne ikilisiyle tamamen meşgul olmasının adeta eğlenceli bir karikatürüdür. Onun "tek gözlü" nesne-ilişkisel önyargısını ve Jung'un deneyiminin gerçekliğine kalıplaşmış bir yorumu dayatmasını gös-

termektedir. Burada Jung'un, her biri onun tarafından sonraları "Tanrı'nın dünyası" olarak adlandırılacak "tarif edilemez bir esenlik", "muhteşem bir güzellik", "hayal edilemez bir zevk" ve "eşsiz bir ihtişam" (Jung, 1963: 7) gibi tariflerle nitelendirdiği duyguları içeren en erken anılarına dair nesnel verilere sahibiz; ancak bunlar Winnicott tarafından (iddiaya göre depresyonda olan) bebekliğin annesinin başarısız arabuluculuğunun eserlerine indirgenmiştir.

Winnicott'ın Jung'un sözde başarısız "birlik durumu" için ikinci kanıtı, ebeveynlerine yönelik herhangi bir açık duygusal karmaşa ifadesinin olmamasıdır, özellikle de öfkenin (Kleincı yaklaşıma göre, aynı nesneye karşı duyulan sevgi ve nefret onarıma, nesne sabitliğine, depresif konuma ve dolayısıyla "birlik durumuna" yol açmaktadır). Jung'un ebeveynlerine karşı bu tür çelişkili duygularının otobiyografisinde açıkça ifade edilmediği doğrudur; ancak bunlar kesinlikle ima edilir. Aileden uzunca bir süre ayrı kalan annesine karşı duyduğu aşikâr güvensizlik ya da babasının boş ve sıkıcı olumlu dindarlığından dolayı duyduğu hayal kırıklığı gibi örnekler vardır. Ve Jung'un bloklardan kule inşa edip sonra sanki deprem oluyormuş gibi yaparak "büyük bir coşkuya onları yıktığı" erken dönem oyunlarındaki gibi çocukken oynadığı oyunlarda kesinlikle çok saldırgan bir yön vardır (Jung, 1963: 33). Canlı bir iç yaşama sahip bir çocuğun ifade edilemez duygulanımlarının bu oyunbaz çalışması, 19. yüzyıl Avrupa aile yaşamı için olağandışı gelmemektedir ve kesinlikle "başarısız birlik durumunun" veya "çocukluk şizofrenisinin" tanımlayıcı bir göstergesi değildir.

Winnicott, Jung'un ilkel saldırganlığının bastırıldığını ve nesneleriyle (özellikle de depresif annesiyle) çözülemeyeceğini söylemek istemektedir. Bunlar bu nedenle Tanrı'nın katedrale sıçması gibi tuhaf ergen fantazilerinde ortaya çıkmıştır. Benim tecrübelerime göre Winnicott'ın buradaki önerisinde hem Sedgwick (2008) hem de Meredith-Owen'ın (2011) vurguladığı kendisinin de çocukken aynı sorundan, yani çok fazla öfke ve depresif bir anneden muzdarip olduğu gerçeğine ve her yerde bu "topluluğu" görme eğilimine rağmen bir doğruluk payı vardır.

Winnicott'ın önerisinde gördüğüm gerçek şu ki Jung'un önemli dışsal nesneleriyle hatırı sayılır saldırganlığını çözme şansı hiç olmadı ("Bunu kim yapar ki?" diye sorulabilir elbet). Jung'un ebeveynlerinden sonra, yukarıdaki yazışmaların da gösterdiği gibi, Freud özellikle bu konuda onu başarısızlığa uğrattı; çünkü Jung gerçekten de Freud'un babacılığına karşı dürüst ve şiddetli öfkesini ifade etmeye çalışmış; ancak Freud bunu "çok fazla" bulmuş ve öfkeyle arkadaşlığını sona erdirmiş, daha sonra da Jung'u Abraham'a* yazılmış bir mektupta "deli, kibirli ve vahşi" olmakla itham ederek onu aşağılamıştır.

3. Bölüm'de belirttiğim gibi Jung, kişilik gelişimi teorisinde öfke ve saldırganlık için hiçbir zaman anlamlı bir yer bulamamış ve bunun (ilkel savunmalar hakkındaki anlayış eksikliğiyle birlikte) analitik psikoloji alanı için talihsiz sonuçları olmuştur. Jung, "bu dünyada" yaşadığı pek çok zorlukta olduğu gibi, canlı, mito-şiirsel hayal gücünün inşa ettiği alternatif iç dünyada öfkesini yavaş yavaş sakinleştirmeye çalıştı. Örneğin, Eski Ahit'in Yahova'sında hem sadist öfkenin (belki de kendisininki?) hem de ataerkil öfkenin ve Başkalarının (belki de Freud'un?) sadistçe kötü muamelesinin bir örneğini bulabilmiştir. *Eyüp'e Yanıt*'ta, Eyüp'ün iyiyi kötü nesneden ayırmayı cesurca reddedişinin nesneyle nasıl onarıcı bir iyileşmeye götürdüğünü ve nihayet Yehova'nın kendi kötülüğünün farkına vararak ilkel tümgüçlülüğünün insanlaşmasına ve neticede bu dünyaya vücut bulma yoluyla "inmeyi" kabul etmesine doğru gidişini göstermiştir. Yaratıcı kalemindeki bu mito-şiirsel ilkel saldırganlığı derinlemesine çalışma işlemi Jung için bir noktaya kadar etkili olmuş gibi görünmektedir; ancak muhtemelen aktarım yoluyla kişilerarası çözüm kadar etkili olmamıştır. Ancak kaç aktarım bu tür tam olumsuz duygulanım çözüm işlemine yol açabilir? Benim tecrübelerime göre bunlar çok ender olmaktadır. Winnicott'ın öfke korkusu ve örneğin Masud Khan ile olan gizli (ve trajik bir şekilde başarısız olan) analitik ilişkisi sırasında olumsuz duygularını ifade edememesi (bkz. Slochower, 2011) hakkında şu

* Berlin Psikanaliz Entitüsü'nün kurucuları arasında yer alan Alman psikanalist. (y.h.n.)

anda bildiklerimiz, bizim şunun gibi geniş kapsamlı ifadelere biraz daha temkinli yaklaşımımıza neden olacaktır: "Elbette ki kendi kendini iyileştirmek, analiz yoluyla çözümlemekle aynı şey değildir" (Winnicott, 1964b: 484). Jung'un kendi üzerindeki çalışması, analitik psikoterapinin avantajları olmadan da yaratıcı bir kişiliğin "aktif hayal gücünü" iç dünyanın mito-şiirsel gerçekleriyle birlikte, en azından kısmi bir içsel çözümleme yerine ulaşmak için nasıl kullanabileceğini göstermektedir.

Winnicott'ın, Jung'un hayatının son dönemlerinde, *otobiyografisini yazdıktan sonraya* (!) kadar "birim statüsüne" ulaşamadığı iddiası, onun Jung gibi dissosiyatif savunmaları olan birinin "bilinçdışı için yeri olmadığı" fikrinden kaynaklanmaktadır. Burada Winnicott, Freud'un bilinçdışının yalnızca *bastırılmış kişisel içeriklerin* bir deposu olarak kullanıldığı yönündeki anlayışını yansıtmaktadır. Başka bir deyişle, dış dünyada ilk kez olmamış hiçbir şeyin iç dünyada görünmesi mümkün değildir. Buna göre bastırılmış içerikler bilinçdışında "gizlenebilir"; ancak çözülmüş içerikler rüya gören tarafından bile bilinemez ve muhtemelen, aynı Bion'un beta elementleri gibi, formüle edilmemiş ve unutulmuş bir halde "kaybolmuş" olarak kalır.

Bu kesinlikle Jung'un deneyimi için doğru değildir. Gizli düşüncelerinin, korkutucu rüyalarının, kişisel sırlarının, kendine özel bir ritüel olan küçük mankeni oymanın vs çok bilincindeydi. Bunların hiçbirisi "ilkel dissosiyasyonda olduğu gibi çözülmemişti ve Jung'un içinde gizli psişik içerikleri saklayacak bir "yer" olmadığını söylemek, en iyi ihtimalle zoraki, en kötü ihtimalleyse otobiyografisinin ortaya koyduğu verilerin tamamen çarpıtılması gibi görünmektedir.

Jung'un savunmalarının Freud'unkinden daha dissosiyatif eğilimde olması ve bunun onu kişisel olanlardan ziyade, bilinçdışının *kolektif katmanlarına* açması mümkündür. Freud'un, Jung'un Burgholzi Akıl Hastanesi'ndeki, gösterişli arketip fantazisine sahip "Ay Hanımı" gibi ciddi biçimde dissosiyasyonda olan pek çok hastasıyla uzun yıllara dayanan deneyimiyle kıyaslayacak hiçbir şeyi yoktu kuşkusuz (bkz. Kalsched, 1996:

72-6). Öte yandan, psişenin kolektif katmanının yalnızca ilkel dissosiyatif savunmalara sahip olanlar için var olduğunu söylemek uygun olmayacaktır. Bu kesinlikle doğru değildir.

Doğanın gizemlerine ve iç ve dış deneyimin esrarengiz boyutlarına karşı büyük bir merak ve hissiyata sahip, mito-şiirsel anlamda meyilli hayali hayatları olan birçok insan var; Jung da onlardan biriymiş gibi görünüyor. Dünyanın her yerindeki mistikler bu tanıma uymaktadır; hiçbirinin "birim statüsüne" ulaşmadığını söylemek gülünç olurdu. Winnicott, Jung'un kendi bilinçdışına "yeri" olmadığını söylerken, kendi kişisel deneyimi ya da *onun teorisi dahilinde* kolektif bilinçdışı için bir "yeri" olmadığını dolaylı olarak itiraf etmekte ve bu nedenle Jung gibi birini patolojinin gözünden bakmadığı takdirde anlayamamaktadır. Bu, genel olarak nesne ilişkileri kuramında ve özellikle de Winnicott'ın (Jung'unki de dahil olmak üzere) insan kişiliğinin gerçek derinliklerini kavramadaki başarısızlığında büyük bir sınırlama teşkil etmektedir.

Öte yandan, Winnicott'ın Jung'un malzemesinin "içgüdü ve nesne ilişkisinden kopuk" olduğuna dair gözlemi (Winnicott, 1964b: 488), Jung ve Jungçu teori ve uygulaması hakkında bir miktar geçerliliği olabilecek ortak bir şikâyeti ifade etmektedir. Tecrübelerime göre, bu sorun genellikle Jungçular arasında bedendeki kişisel veya deneyimlenmiş duygulanımdan kafaya, kişisel veya kolektif malzemeye çok hızlı bir biçimde hareket etme eğilimine yol açmaktadır. Bunun bir örneği, Jung'un yer altındaki fallus rüyasını, kendi yasak cinsel heyecanı gibi başka ihtimallere gönderme yapmadan bir "yeraltı tanrısı" olarak yorumlamasıdır.

Bu eğilimi, Jung'un 1913'teki kendi şiddetli imgelemlerini yorumlarken görmüştük. Tüm bunların Freud ve onun yandaşlarına karşı kendi saldırganlığının ya da bölünmüş psişesinin kendi savunmasızlığına saldırdığı kendine yönelik saldırganlıkla ne ilgilisi olabileceğini düşünmek yerine ıstırap verici imgelemlerini, Avrupa'da Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesinin etrafını saran toplu şiddetin haberci "bilgisi" olarak açıklamıştır. Bu, ne yazık ki Jung'un pek çok kez yapmaktan

hoşlandığı psişik bir kayma gibi görünmektedir. Başka şeylerle birlikte, Peter Homans'ın hem Jung'un hem de Freud'un karşılıklı kayıplarının yasını yeterince tutamadıkları, her birinin bu dayanılmaz acıya karşı kendilerini farklı şekillerde savunduğu (Homans, 1989), o zamandan beri psikanalitik harekette meydana gelen ideolojik çekişme ve kutuplaşmayı kısmen açıklayan karşılıklı başarısızlığı hakkındaki keskin düşüncesini doğrulamaktadır.

Winnicott'ın İkinci İddiası: Jung'un Benliğini Boş Yere Arayışı

Burada Winnicott'ın Jung'u yanlış anlaması terminolojik bir hataya dayanıyor gibi görünmektedir. Nesne ilişkilerindeki "benlik" ile Jungçu teorinin "Benliği" çok farklı kavramlardır (farklı dünyalara aittir); biri aşağı yukarı "ego" terimiyle aynı anlama gelmekteyken, diğeri egonun kolektif bilinçdışındaki "Ötekisini" temsil etmektedir. Winnicott (1964b: 491), Jung'un tüm hayatı boyunca "benliğinin" merkezini aradığı ("göreceli olarak işe yaramaz bir kavram") ve bunun bir tür çıkmaz sokak, yani Jung'un "dağılmadan saplantılı kaçışından" başka bir şey olmayan bir mandala olduğunu ifade etmişti (Winnicott, 1989: 491).

Daha önce de belirttiğimiz gibi, Jung'un içsel düşünceleri ve fantezileri, onu bilinçdışının iç bölgelerini işgal eden gizemli güçler ve "varlıklarla" tanıştırmıştı. İleri görüşlü ve esrarengiz rüyalarının bu aynı iç bölgeden geldiğine ikna olmuştu. Otobiyografisi boyunca tekrar tekrar ortaya çıkan Jung'un rüyalarının yazarı hakkındaki merakı, James Grotstein'ı (2000) tıp öğrencisiyken büyük ve gizemli bir rüya gördüğünde ve onu hangi gizemli zekânın yarattığını merak ettiğinde şaşırtan aynı meraktı. Onun "cevabı" Jung'unkine oldukça benzemektedir (bkz. 6. Bölüm).

Jung'un rüyalarla ilgili deneyimi derinleştikçe bilinçdışında öznel olmayan bir ortak gibi işlev gören merkezi bir arketiple çok sayıda benzer karşılaşmalar yaşamaya başlamıştı. Bu öznel olmayan ortak, genellikle birtakım şeyler hakkında esrarengiz

bir zekâya sahipmiş gibi görünmekteydi. Bir insanın hayatının bütününün resmini sanki görebilmekte ve bazen bir tür bilge kâhinin sesiyle konuşmaktaydı. Jung, bilinçdışındaki bu düzenleyici ve yönlendirici merkeze *Benlik* adını vermiştir. Benliğin psişedeki "rüya yapan" olduğunu düşünmüştü. Bu rüyayı yaratanın kendi hayatına bakış açısını da esrarengiz bir şekilde anlayışlı bulmuştu. Çok da nadir sayılmayacak bir sıklıkla rehberlik etmekte ya da karşı görüş öne sürmekteydi, adeta tek taraflı bilinçli bir tutumu dengeler gibiydi. Sanki Benlik bizi daha geniş bir perspektiften "görmekteydi" ve sonra bize rüyalarımızda bu daha geniş perspektifin ipuçlarını vermekteydi.

Hayatının ilerleyen zamanlarında, Jung simyayı keşfettiğinde, bilinçdışındaki bu olağanüstü zekâyı anlamlandırmasına yardımcı olan bölümlerle karşılaştı. Örneğin, Paracelsus'un izinden giden eski bir simyacı Gerhard Dorn'un yazılarında, kendini bilmenin egodan değil, zihnimizi özgürleştirirsek ve doğru bir tavırla içimize bakarsak karanlıkta ortaya çıkmaya başlayacak olan "tanrısal aydınlanma kıvılcımlarından" geldiği fikrini keşfetmişti. Aslında, Paracelsus, insanın bu içsel ışığı rüyaları aracılığıyla öğrendiğini söylemiştir. "Doğanın ışığı, konuşamadığı için uykuda kelimenin gücünden şekiller inşa eder" (von Franz'dan aktarım, 1991: 7).

Paracelsus, Jung'un sorduğu aynı soruyu sormuştu: "Bu ışık ve bilgelik nereden geliyor?" Onun gizemli cevabıysa şöyleydi: "O içimizdedir, bizden değildir; ama O'ndandır ve O'na ait olandır; O, bizi meskenini yaptırmaya tenezzül edendir... Işığında görelim diye içimize o ışığı yerleştirdi... Işık... Böylece hakikat kendimizde değil, içimizdeki Tanrı suretinde aranmalıdır" (von Franz, 1991: 7).

Bu, Jung'un aradığı sonradan kendi kültürlerarası çalışmaları sonucunda fark ettiği gibi mandalanın evrensel bir dini simgesi olduğu merkezdi. Bu yüzden onu büyülemişti. Ne yazık ki, bu mito-şiirsel anlayış ya da deneyim olmadan, Winnicott'ın algıları ile Jung'un gerçekliği arasındaki uçurumun kapatılabilmesi mümkün değildi, hâlâ da öyle.

Winnicott'ın Üçüncü İddiası: Jung'un Bölücü Savunmaları ve Bölünmüş Benliği

Winnicott'ın, Jung'un dayanılmaz çocukluk deneyiminin üstesinden gelebilmek için dissosiyatif savunmalar kullandığını doğru bir biçimde algıladığına inanmaktayım. Ama daha önce de belirttiğim gibi, Jung'un dissosiyasyonu erken travmada çok sık gördüğümüz ilkel tip değildi. Jung'un dissosiyasyonu, Bromberg'in (1998) "patolojik dissosiyasyon" veya Stern'in (1997) "güçlü anlamda dissosiyasyon" diye tanımladığı şeyin dışında kalmaktadır. O, diğer şeylerin yanında, zaman zaman dissosiyasyonunun sebep olduğu kendilik durumları arasında meydana gelen geçişlerin farkındaydı ve benim deneyimlerime göre durum hiçbir zaman, dissosiyatif kişilik bozukluğu (DID) gibi daha ağır dissosiyasyon biçimlerinde böyle değildir.

Jung'un kendi dissosiyasyonunu tanımlamasında ("gürültülü bir odaya kapanan ses geçirmez kapı" ile ilgili yukarıdaki açıklamaya bakın), olan bitene tanıklık eden bir bilinç vardır. Bu açıkça bir dissosiyasyon biçimidir; ancak Winnicott'ın iddia ettiği kadar "psikotik" boyutlarda değildir. Bu dissosiyasyon onun yerine tüm erken gelişmiş akılcılığı ve mito-şiirsel bilgeliği ile Jung'un 2 No.lu kişiliğinin dünyasının kapılarını açmıştır. Önceki bölümlerde gördüğümüz gibi bu erken gelişmiş olgun benlik, bilinçdışında Jung'un kolektif bir katmandan türetildiğine inandığı birtakım belirli esrarengiz güçlere erişimi varmış gibi görünmektedir. Özbakım sistemi olarak işlev gören bu güçler, kuşatılmış ego etrafında fanteziler örmekte ve varlıkta gerçek benliğin bir kıvılcımını tutuyor gibi görünmektedir. Büyü yapabilecek ve kırık egoyu travmatik bir transa sokabilecek gibi görünmektedir. Bilinçdışının bu katmanı mito-şiirsel sakinler ve doğaüstü varlıklarla doludur. Bu görüntüler, travmatize olmuş egonun içine "düşebileceği" bir "ağ" yaratır. Ancak bu imgeler ve duygulanımlar içsel bir bütünlüğe, hatta merkezleyici bir "zekâ"ya sahiptir ve kendisi psikoz anlamına gelmez.

Winnicott bile şunu söylediğinde, bu tür bir kabullenmeye hayli yaklaşmıştır:

> Jung... Tüm insanlar için ortak olan... Bir soruna... Işık tutmuştur... Bir noktaya kadar dayanılmaz ya da psikotik denebilecek korkulara karşı ortak savunmalar vardır... Doğal olarak [bu savunmaların içeriği] ... Genellikle antropolojik bilimlerin ortak paydalarıyla yakın ilişkilidir.
>
> (Winnicott, 1989: 488, 492)

Winnicott'ın savunma ihtiyacının, *tüm* insanların dayanılmaz korku ve endişelerle karşı karşıya kalması nedeniyle insan hayatında *evrensel* olduğunu kabul etmesi, onun "bölünmüş kişilikler" ile "birlik durumuna" ulaşmış kişiler arasında inşa ettiği düzgün teşhis yapısında bir çatlak olarak belirmiştir. Eğer tüm insanlarda bu sorun varsa, o zaman belki de herkesin az çok bölünmüş, çözülmüş ve bir bütün olduğu çevresel bir kusur *yelpazesi* var olmalıdır. Sağlıklı bir insanda duygulanımı düzenlemek ve onun ifadesine aracılık etmek egonun işidir. (Travma geçirmiş olduğu için) daha az sağlıklı bir kişide ise (savunma amaçlı getirilen) ikinci bir "dünya" devreye girer; duygulanım ve ifadeyi düzenlemek, bu savunma sisteminin derinliklerindeki "zekâ"ya bağlıdır. Görüldüğü gibi bu kendi kendine tedavi sadece kısmi bir çözümdür.

Jung'un psişenin evrensel savunmalarını ve sembolizmlerini araştırırken "antropolojik bilimlerde ortak paydalar" bulduğuna dair önerisi, Winnicott'ın bilinçdışının mito-şiirsel işlevinin ve onun görünür arketip yapılarının gerçekliği konusunda ulaşabileceği en yakın noktadır. (Bilinçdışının) sembolik sürecinde bir kişinin yaşamının daha büyük bütünlüğünü görebilen ve bu bütünlüğü hayatta kalma adına temsil edebilen bir zekâ olabileceği fikri, bir değil, "iki dünya" olduğunu düşündürmektedir.

ÖZET VE SONUÇLAR

Kısacası Winnicott'ın Jung'un otobiyografisi değerlendirmesi, nesne ilişkileri yönelimi ile birlikte, bize genel olarak travmanın, özel olarak ise Jung'un travmasının, çok ikna edici olmasa da ilginç bir tablosunu ortaya koymaktadır. Winnicott'a göre, eğer annenin uyumu ve empatik tepkisi bebeklik döne-

minde "yeterince iyi" değilse ve annenin başarısızlığı, Winnicott'ın annenin tümgüçlülük alanı dediği şeyin dışında kalıyorsa, o zaman deneyimler dayanılmaz ya da "konuşulmaz" hale gelmektedir ve bu delilikten başka bir şey değildir. Bu delilik, Winnicott'ın Jung'a atfettiği psikotik hastalıktır. Bu delilikle Jung'un çocukluk psişesinin tam anlamıyla çöküşünü, adeta yıldırım çarpmasıyla içi oyulmuş, boş bir gövdenin etrafında büyüyen bir ağaç gibi, büyümekte olan oğlanın (ilkel savunmaların yardımıyla) diktiği sahte benliğini çevresine inşa ettiği ve hatırlanamayan bir çöküşü kastetmektedir. Bu varsayımsal boş çekirdek, Meredith-Owen'ın (2011: 677) Jung'un erken annelik ilişkisinin ilkel "felaketini" izleyen "boş psikoz" olarak tanımladığı şeydir.

Erken travmanın etkileriyle ilgili bu iç karartıcı ve zorlayıcı hikâye (bazı erken travma mağdurları hakkında) kısmi bir gerçeği temsil etmektedir; ancak bu, hikâyenin tamamı olmadığı gibi, kesinlikle Jung'un çocukluğunun doğru bir hikâyesi de değildir. Jung'un dissosiyasyonu, bebeklikten sonra ortaya çıkmış ve en şiddetli erken travma ile ilişkilendirilenlerden daha hafifmiş gibi görünmektedir. Jung'un dissosiyasyonu onu bölünmüş bir benlikle baş başa bırakmış; ancak bu bölünme sayesinde *iç dünya* ve onun mito-şiirsel zenginlikleriyle kuşatılmış egoya gelebilecek hayat kurtaran besinleri keşfetmeyi başarmıştır. Doğuştan gelen dehası ve yaratıcılığı sayesinde Jung, gerçekliğin bu ikinci dünyasını, kendi kişilerarası dünyasında aracılık edilemeyen kaygılara aracılık etmek için kullanabilmiştir. Bu tam bir çözüm değildi; ancak ideal bir bebek-anne ilişkisi de değildir; tabii eğer böyle bir şey varsa. Ancak Jung'un ikinci bir gerçeklik dünyasını keşfi, ona ilerideki aşk ilişkileriyle "bu dünyaya" geri dönebileceği bir zaman gelinceye ve nihayet içsel özlemleriyle dışsal sınırlamaları arasında onu tatmin eden ve kendini gerçekleştirmesine izin veren bir ilişki kurabildiği ana kadar, benliğin merkezi çekirdeğini içeriye dönük sürdürebilmesini sağlamıştır.

Winnicott ve onun Satinover ve Meredith-Owen gibi Jungçu takipçileri tek bir dünya (yani yalnızca nesne ilişkilerinin dış

dünyası) üzerinde ısrar ettikleri için, bir yandan Jung'un "yaratıcılığını" ya da "dehasını" isteksizce kabul ederlerken, onun mito-şiirsel ve hayali keşiflerini aile dramının patolojik bir yönüne ya da nesne ilişkilerinin dayanılmaz iniş çıkışlarına indirgemek zorunda kalmışlardır. Dolayısıyla burada, Winnicott'ın Jung'un üç yaşındayken güneş ışığının ağaçların arasından geçişinden dolayı aldığı keyfi, altta yatan olumsuz bir şeyin, onun depresif annesiyle yaşadığı travmatik deneyimin savunma amaçlı bir taklidi şeklindeki indirgemeci yorumuna tanık olmaktayız. Ne trajiktir ki Winnicott'a göre, muhtemelen onun tek dünya perspektifine göre olması gerekenin aksine, Jung'un "en eski anısı annesine ait değildi." Benzer bir şekilde Satinover (1985), Jung'un ünlü Siegfried rüyasının (Jung, 1963: 180) ilginç ve ondan beklenen bir şekilde, Sigmund'u (Freud) öldürme "arzusu" için sadece bir savunmaya indirgeyerek yorumlamıştır. Meredith-Owen da Jung'un kendi yemeklerini pişirmekten ve yemekleri için kendi malzemesini yetiştirmekten zevk aldığı Bollingen'deki kulesinde yaşamaktan duyduğu kişisel zevkin "kesinlikle memenin besleyici ve acımasız yönlerini bir araya getirme konusundaki uzun süredir karşılanmamış ihtiyacının ifadesi" olduğunu iddia etmektedir (Meredith-Owen, 2011: 686).

Tüm bu yorumlayıcı girişimler umutsuzca başarısızlığa uğramaktadır; çünkü Jung'u ya da herhangi bir başkasını anlamak için gereken çift gözlü (iç/dış) görüşe sahip değildir. Biri kişisel ve maddi, diğeri kişisel olmayan (kolektif) ve manevi olmak üzere iki dünya arasında asılıyız. Bu bizim hem insanlık durumumuz hem de insani çıkmazımızdır. Potansiyel bütünlüğümüzün derinliğine dair tam bir hikâyenin yazılabilmesi ancak aynı anda iki "göze" birden bakmamızı gerektirecektir.

9
Parçalanma ve Tekrar Birleşme:
Grimm Masallarından *Elsiz Kız* Işığında Somutlaştırılmış Bir Rüya Çalışması Üzerine Düşünceler

Tomurcuk
her şey için ordadır,
çiçek açmayan şeyler için bile,
her şey için çiçeklenir, ta içinden, kendini kutsayarak;
bazen gerekli olsa da
bir şeye kendi güzelliğini yeniden öğretmek
bir elini çiçeğin alnına koymak
ve ona sözlerle ve temasla yeniden anlatmak
ne kadar güzel olduğunu
tâ içinden, kendini kutsayarak tekrar çiçek açana değin.
(Galway Kinnell, *St. Francis and the Sow*, 1993)

GİRİŞ

Bu bölümde pek bilinen bir Grimm Kardeşler masalını, *Elsiz Kız*'ı arka plana alarak özgün bir olguyu inceleyeceğiz. Bu olgu, masalın eşliğinde güçlendirilmiş olarak, duygusal travma-

nın ne kadar erken bir dönemde bir insanın gelişmekte olan yaşamının "tomurcuğunu dondurabileceğini" ve *dissosiyasyon* veya çözülüm olarak bilinen bir içsel parçalanma ve inkâr süreci ile çiçek açmasını engelleyeceğini göstermektedir. Dissosiyatif savunmalar iç dünyaya hâkim olup ona boyun eğdirdikten sonra, Kinnell'in yukarıdaki alıntımızda söylediği gibi, "ta içinden, kendini kutsayarak tekrar çiçek açana değin... bir şeye kendi güzelliğini yeniden öğretmek" gerekecektir.

Böyle bir "yeniden öğretiş" basitçe "birini sağlığa döndürecek kadar sevmek"ten çok daha karmaşık bir süreçtir. Psikanalitik süreçte bu, hastanın yaşam öyküsünü, yaşamının başlangıçtaki, gelişmekte olan "güzelliği"nin çocuk yaşta katlanılması fevkalade zor olan acıyla kesintiye uğradığı, henüz dile getirilmemiş o yerlere kadar izlemek anlamına gelir. Böyle bir acı ilkel psikolojik savunmaları harekete geçirir ve bunlar da sırayla hastanın evrilmekte olan duygusal ve zihinsel yaşamının tablosunda boşluklar ve yarıklar açarlar (Balint, 1979). Bu kırılan yerler hastanın gerçek potansiyelinin, "tomurcuğun", yani kişinin yok olmaz özü ve ruhunun "ta içindeki çiçeklenmeyi" engellerler. Bu tomurcuğun "ta içinden yeniden çiçek açması" için, hastanın yaşam öyküsündeki, dissosiyasyonun zorbalığının yol açtığı boşluklar, eninde sonunda kişisel çilelerle doldurulmalıdır. Bu, Dante ile Vergilius'un 3. Bölüm'deki yolculukları gibi hastanın geçmişinin alt bölgelerine doğru karşılıklı bir yolculuğu zorunlu kılar ve gerek bilinçdışına gerekse travmatik anıların çoğunun psikosomatik belirtiler halinde kodlandığı bedene dikkatli bir gözlem yöneltmeyi gerektirir. "Deborah" ile çalışmamı izleyen bu olgu, böylesi karşılıklı bir yolculuğu ortaya koymaktadır.

Jung tarzı psikanalizde rüyalar, travmaya uğramış psişedeki cehennemsel dissosiyasyonların yeniden deneyimlenmesine götüren *via regia*'lardır.* Hem aşağıdaki olgu hem de ona eşlik eden masal, bize psişedeki parçalanmış yerlerle ilgili doğranmış, iç organları dışarıya çıkmış, kol ve bacakları ayrılmış vücutlar gibi rahatsız edici görüntüler sunmaktalar. Bu görüntülerle dışa

* Lat. Kral Yolu. Freud'un 1909'da yayımladığı *Rüyaların Yorumu* adlı eserinin 2. baskısında antik Pers anayoluna gönderme yaparak kullandığı bir metafor. (ç.n.)

yansıtılan hatırlanmayan travmanın yerlerini yeniden ziyaret etmek, çoğu zaman hasta için dehşete düşürücüdür; Deborah da şimdi oraya gitmesi gerektiğini biliyordu. İlk seansımızda bana yaşamının büyük kısmını annesinin ardı arkası gelmez eleştirileri, ihmali ve şiddet eylemleri karşısında, tanımlanamaz bir tür umutsuzluk içinde korkudan donmuş veya silinip tükenmiş halde geçirdiğini anlattı. "Annemin sinir krizleri beni dehşete düşürürdü" dedi. "Onun yanındayken sürekli tetikte ve korku içinde bir yaşam sürerdim. Ne zaman odaya girse korkudan sinerdim; şimdi dahi ne zaman o korku geri dönse kendimi sinmiş buluyorum. Ruhum annem tarafından çiğnendi ve onu tekrar nasıl geri kazanırım, bilemiyorum."

Deborah'nın annesi bizim analiz maceramız başlamadan bir yıl önce ölmüştü ama bu bile onun "sesinin" Deborah'nın iç dünyasını sürekli tehdit etmeye devam etmesinin önüne geçememişti. Deborah her zaman çok hassas, ürkek, kolay incinebilen küçük bir kız olmuştu ve bu özellikler, erken doğmuş olması (yaşamının ilk haftası kuvözde geçmişti) ve birinci yaşı içerisinde ölümle burun buruna geldiği bir deneyim yaşaması ile birleşince, bağımlılık gereksinimlerinin karşılanmadığı sancılı bir bebeklik ve çocukluk dönemi ile kendi kendine basitçe üstesinden gelemeyeceği korkunç haller kaderi oldu. On çocuklu bir ailenin dördüncü çocuğuydu ve annesiyle babası genellikle ya aşırı bunalmış durumdaydılar ya da hiç ortada yoklardı. Alkolik annesi, her çocuğu bağımsız davranabilecek hale gelir gelmez "disipline etmeye" başlardı. Bu da genellikle fiziksel suiistimal anlamına gelirdi. Kendisine uygulanan düzenli şamarların yanı sıra, Deborah kardeşlerinin sopa veya elbise askılarıyla, kanatıncaya kadar tokatlandığına ve dövüldüğüne tanık oluyordu. İç dünyasında donup kalmış olarak başka bir odadan gelen çığlıkları dinliyor ve görünmez olmaya çalışıp "daha iyi bir zamanın gelmesini bekliyordu". Duyduğu dehşet bunaltıcı boyutlardaydı ve sıklıkla bir çocuğun iç dünyasında dissosiyasyon ve parçalanmaya, aynı zamanda da beden ve zihin arasında majör bir ayrılmaya neden olacak türden duygusal travma niteliğindeydi.

Bu sarsıntılı başlangıçlara rağmen Deborah, bu büyük umutsuzluğun ve şiddetin aslında kendi içinde yaşadığına inanmaya eğilimliydi. Birlikte çalışmamızın aşağıda aktaracağım öyküsü, bu cesur kadının, analizin yardımıyla ve analitik süreciyle bağlantılı değişik şekillerdeki bedensel çalışmalar aracılığıyla, dissosiyasyonunun parçalayıcı etkilerinin üstesinden gelmek için nasıl savaştığını göstermektedir. Aynı zamanda bu kitabın belli başlı tezini, yani iyileştirici olanın yalnızca analitik ilişki olmadığını, aynı zamanda hastanın diğer kaynaklarla, özellikle mito-şiirsel psişenin hayali kaynaklarıyla içsel ilişkisinin de katkısı olduğunu ortaya koymaktadır; Jung buna kolektif bilinçdışı der, genelde ilkel toplumlarda "ruhani dünya" olarak bilinir. Deborah'nın durumunda, rüyaları, doğa sevgisi, bebekleriyle oynadığı yaratıcı çocukluk oyunları, ergenlik çağına geldiğinde de Amerikan yerlisi geleneğine ilgi duyarak yerli efsanelerini okuması, ayrıca Hopi ve Navaho dini uygulamaları hakkındaki araştırmaları sayesinde ruhani dünya ona iyileştirici güçleriyle yardım etmiştir. İlkel geleneklerle desteklenmiş bu alternatif dünyada, kendi ilkel benliği rahatlayabilmiş ve evinde hissetmiştir.

Deborah'nın öyküsü, ruhani, arketipik dünya ile kurulan pozitif bağlantının, aynı dünyanın negatif tarafı ile kişinin yaşamı tehdit edildiğinde, nasıl iyileştirici bir etkisi olabildiğini göstermektedir. Bu etki, 3. Bölüm'deki hükmedici zalim Dis ile tanıklık ettiğimiz arketipik savunucu yapıda bulunmaktadır. Terapisti olarak Deborah'nın cesaretini ve ruhani olanın yaşama gücünü artırıcı yönüne adanmış yaklaşımını oldukça dokunaklı budum ve inanıyorum ki onun mistik deneyimleri ve hayal gücünün yaratıcı kullanımı karşısında benim gösterdiğim açıklık ve ilginin, tedavisinin seyri üzerinde önemli sonuçları oldu. Bunun gibi bir erken travma olgusunda olumlu sonuç alma olasılığı, benimle Deborah gibi, analitik eşler arasında gelişen sohbet "ruhani" ve "kutsal" konuları kapsadığında, ölçülemeyecek düzeyde artmıştır. Psikanalitik ortaklık iyileştirir; çünkü yalnızca insan deneyimini akla uygun hale getiren kurgular ve

yorumlar yaratmaz (bir dünya), aynı zamanda gizemin soluğuyla insan deneyimini genişletir (iki dünya).

Gerek Deborah'nın kişisel yaşamı gerekse benim güçlendirme için kullandığım Grimm Kardeşlerin masalı (1972), Elsiz Kız, sembolik bir parçalanmayla başlar. Her iki olguda da öykülerdeki kadın kahraman travmatik erken yaralanma yüzünden sakat ve şeytani düzeylerde utanç ve yabancılaşma ile boğuşur durumda kalmışlardır. Her iki olguda da iyileşme yavaştır ve bir can çekişme sürecidir; fakat her iki durumda da iyileşme gerçekleşmiş ve yitirilmiş olan orijinal bütünlük durumunun sevinci yeniden bulunmuştur. Yaşam tekrar mümkündür; ama tamamen sancısız değildir, insani ve tanrısal aracılık da yok değildir. Yol boyunca, ruhani ve maddi gerçekliğin iki dünyası yavaşça tekrar birbirine düğümlenir ve içinde yaşamın bir kez daha "kendini kutsayarak, ta içten çiçek açabildiği potansiyel bir alan" yaratır. Rüyalar sıklıkla bu birbirine düğümlenme için gerekli başlıca araçlardan biridir, aynı şekilde analitik ilişki tarafından yaratılmış potansiyel mekâna doğru akan sevgi ve gerçek saygı da öyledir.

PERİ MASALLARININ DAHİL EDİLMESİ ÜZERİNE

Jung tipi herhangi bir analizde tedaviye yönelik çalışmanın büyük kısmı, benlik ile Grotstein'ın (2000: xv) "bilinçdışının tanımlanamaz öznesi" adını verdiği şey arasında bir ilişki kuran hastanın rüyaları tarafından yönlendirilir. Jung'un göstermiş olduğu üzere, masallar insanlığın ortak rüyalarıdır. Bu yüzden masallar bir klinik olguya uyarlamak için edebiyatın fazla ilginç bir formu gibi görülebilirlerse de bilge öğretilerinin çok yardımı olabilir. Bu bölüme dahil edilmeleri, travma ve dissosiyasyonun, hatırlanamayacak zamanlardan bu yana insanlığın sembolik kaynakları tarafından işlenmekte olduğuna dikkat çekmeye yardımcı olmaktadır. Ve Deborah gibi pek çok hasta, bu büyük iyileştirici sembol-sistemlere giden yolu, erişkin olarak analize girmeden çok önce bulur. Ortak mitler ve halk masalları, ırkımızın derin kaynaklarını harekete geçirir ve bize asırların bilgeliğiyle donanmış olarak kendi deneyimlerimizle

bağlantı kurmanın yollarını açarlar. Travmaya nasıl bakılacağını gösterirler; deyim yerindeyse, *sub specie aeternus*.

Başka bir yerde (Kalsched, 1996: 6) kullandığım dille insanları uyardım:

> Jung'un yaklaşımı hakkında bilgi sahibi olan bazı okurlar, bir psikolojik deneme yazısı için folklora ve mitolojiye bu kadar dikkat yöneltmeyi bir şekilde garip bulabilirler; fakat hatırlamalıyız ki, Jung'un da tekrar tekrar işaret ettiği gibi, *psikoloji psişeyi bir bilimsel araştırma nesnesi kılmadan önce psişe nerede "idiyse", orası mitolojidir*. Klinik psikanalizin bulguları ile bu tarz mitik idealleştirme arasındaki paralelliklere dikkat çekerek ve yakın zamanlardaki psikanalitik travma tartışmalarını bir yana bırakarak, günümüz hastalarının psikolojik mücadelelerinin (ve bizim onlara yardım etme çabasıyla verdiğimiz mücadelelerin) nasıl da insan ruhunun sembolik fenomenolojisi içinde daha da derine battığını veya "dissosiyatif hastalıkların" onları alıp götürme eğiliminde olduklarını gösteriyoruz. Bu paralelliklerin anlaşılması herkese yardımcı olmaz; ama bazılarına da olur ve onlar için, psikolojik ve dini fenomenlere aynı anda bu çift pencereden bakış tarzı, onların ıstıraplarında daha derin bir anlam bulmalarıyla eşdeğerlidir ki bu da tek başına iyileştirici olabilir. Disiplinimizin derinlik psikolojisi olarak adlandırılması bir rastlantı değildir; fakat psikoloji için derin kalmak adına, deyim yerindeyse, insanın Ruh'unun yaşamı üzerinde bir "göz" sabitlenmelidir; Ruh'un iniş çıkışları (karanlık tezahürleri dahil) ise dinin, mitolojinin ve folklorun büyük sembol-sistemlerindeki kadar hiçbir yerde böylesine iyi belgelendirilmemiştir. Böylece, psikoloji ile din, bir bakıma, insan içselliğinin dinamikleri ile ortak ilgi ve kaygıları paylaşmaktadırlar.

BEDENİN ZİHİN TARAFINDAN BASKILANMASI

Güncel travma literatüründe dissosiyasyonun tek başına *dış* olayların sonucu olarak ortaya çıkmadığı artık çok net anlaşılmıştır. Bir çocuğun yaşamındaki katlanılamaz sancılı olaylara karşı otomatik bir yanıt olarak başlar gibi gözükürken travmazedenin bilinçdışı zihinsel yaşamı, peşini hiç bırakmayan ve kutsayan içsel faktörlerle veya savunma güçleriyle *canlı tutulur*. Bu içsel faktörler olmasaydı, travma zamanla sönüp giderdi. Ama işte öyle değil. İçsel bir "ses" veya somatik reaksiyon tara-

fından tetiklenen geçmiş kaynaklı bir benlik durumu, dissosiyatif hatırayı şimdiki anda gerçekleşiyormuş gibi, eşliğindeki erken yaşamın orijinal yarasının bütün korkusu, paniği ve sempatik sinir sistemi aktivasyonu ile birlikte geri getirecektir. Böyle bir travma, açık bellekte değil, genellikle bedende veya türlü davranış özelliklerinde kodlanır. Bazen hastalar bedenleri bir deniz kabuğu gibi oyulmuşçasına, içlerinde anlamsız bir boşluk hissettiklerini söylerler. Çoğu zaman gerginlik ve korkuyla doludurlar, bedenlerinde ise kronik sırt problemleri, işten güçten bırakan adet sancıları, migren ağrıları, anoreksi, bulimia, kısacası "psikosomatik hastalıklar"ın bütün spektrumunu taşırlar.

Bu nedenlerle, erken travmatik deneyimlerin basitçe içyüzünü anlamaya çalışmak, yardımcı olsa da yeterli değildir. Korku ve dehşetin iç sesleriyle ve aynı zamanda donuk, sesi olmayan beden durumlarıyla da uğraşmak durumundayız; bunlar ise dikkatleri iç dünyalarına odaklayana kadar ne duyulabilir ne de görülebilirler. Bu yüzden biz terapistler, hem içsel benlik durumlarının ateş ve buzuyla hem de bu cehennemi alanları zapt etmiş ve onları içten parçalayan işkenceci iblislerle yüz yüze gelmek için, hastalarımıza travma girdabına doğru (3. Bölüm'de Vergilius'un Dante'ye yaptığı gibi) eşlik etmeliyiz.

Travma hastaları genellikle anne-bebek ikilisinde normal olarak bedenin keşfinin gerçekleştiği gelişmenin sözcük öncesi döneminde şiddetli uyumsuzluk veya duygusal travmanın acısını çekmişlerdir. İdeal olarak anne ile bebeğin bu ikili birlikteliği, Winnicott'ın dediği gibi (1949), annenin sürekli olarak bebeğin zihin ve bedenini birbirine takdim ettiği ve tekrar takdim ettiği göreceli güvenliklerinden biridir. Zihin ve beden böylece yavaş yavaş birbirine kenetlenir ve bunun neticesi bir "kişileşme" (Winnicott, 1963d: 223) veya yaşayan bir bedende "kalıcı olarak yerleşme" (Winnicott, 1964a: 113) durumudur. Ne var ki, bu ideal psikosomatik birliktelik ortaya çıkmazsa, o zaman bebek gereğinden erken olarak *anneye yüz çevirir ve onun yerine zihne yönelir* (Winnicott, 1949: 244ff.). Zihinsel işlev kendi içinde bir şey haline gelir. Kendine tutunma anneye

tutunmanın yerini alır. Özbakım başka bir insandan gelecek yardımın yerini alır.

Sonuç, bebek tarafından erken gelişme kusuruna karşı yanıt olarak canlandırılmış "patolojik bir zihin-psişesi" (Winnicott, 1949: 247) içeren bir savunma duruşudur. Corrigan ve Gordon (1995: 11), içsel nesnenin yerini alacak duygu yüklü bir ilişkinin nasıl ortaya çıkabileceğini göstermek üzere Winnicott'ın fikrini geliştirdiler:

> Hastalarımızın yaptığı zihinlerini canlandırmaktır. Bazı hastalar için, baskın ve saldırgan olan zihin nesnesi, kendi benliğine aykırıdır. Diğer bazıları için ise yüceltici ve büyütücü olarak benlikle bir bütün olur. Bununla birlikte, düşman veya dost olsun, zihin nesnesi hastalarımız için bağımsız ve güçlü bir varlık anlamına gelmektedir. Onlar onun içsel faaliyetlerine, dış gerçekliği kavramak için alışılmadık becerilerine, aynı zamanda bazıları da içsel fantaziyi kurgulama eğilimlerine tutunur. Biz sıkı bir bağlanma nesnesi olan zihin nesnesinin geçiş nesnesinin yerini tuttuğunu ve etki alanında orta düzey bir fenomen olarak sınıflandırılması gerektiğini düşünüyoruz.

Zihin nesnesi, benim şeytani içsel kişileşmesiyle birlikte özbakım diye adlandırdığım şeyi tarif etmenin diğer bir yoludur. "Baskın ve saldırgan" moduyla Dante'nin epik şiirinde ortaçağ hayal gücüyle tasvir ettiği Cehennem'deki, 3. Bölüm'de tanık olduğumuz Dis figürüyle pek güzel temsil edilir. Deborah olgumuzda, onun iç dünyasındaki ilk dissosiyasyonunun işleyişini kaydeden başka Dis-esinli imgeler de göreceğiz. Fakat arketipik içsel nesneleriyle özbakım sisteminin başka bir yönü de vardır. Aynı zamanda (1., 2. ve 4. Bölümlerde gördüğümüz gibi) pozitif, birleştirici enerjiler de içerir ve psişedeki "daha yüksek" güçlere erişimi var gibi gözükmektedir; çünkü masum bir içsel çocuğu daha fazla tahribattan korumaya çalışır. Rolü değişken olduğu için özbakım sisteminin ilerici kısmına "koruyucu/zalim" adını verdim (Kalsched, 2006). Baskıcılığının/koruyuculuğunun sonucu, kişiyi iç dünyasında kendi şekillenmiş duygularından, genel olarak da başkalarıyla ve dünya ile doyurucu ilişkilerinden kesip ayıran (parçalanma) savunmacı

bir organizasyon olabilir. Bu yapının Modell (1993) tarafından kendi kendine yeterliliğin "kozası" ya da Steiner (1993) tarafından çocuğun travma öncesi masum parçasının gerilediği "ruhsal geri çekiliş" olarak tanımladıklarını görmüştük. Ne var ki ne Modell'in ne de Steiner'in kabullenmediği şudur ki bu içsel sığınak, travmazede için yaşam kurtarıcı olabilir ve "kutsal bir alan" şeklinde deneyimlenebilir. *Özbakım* sistemi her insanın *tanrısal mirasının ateşini, masum ruhu koruma altına alır; fakat bunun bedeli bedenden ayrılma ve ruhunu yitirmedir.*

Deborah gibi hastalar, dışardan bakıldığında, gayet "normal olarak" yaşamlarını sürdürebilirler; ancak bedenleri erken travmanın izlerini erken yaralanmalarla aşikâr ilişkisi bulunmayan somatik belirtiler halinde taşıyabilirler. Bessel van der Kolk (1996) gösterdi ki, "beden kayıt tutar".* Bu hastaların bedenleri zalim zihinsel taleplerle baskılanır ve bu atmosferde ruh içeride rahat bir yuva bulamaz, "kalıcı olarak yerleşemez". Sonuç olarak bu hastaların *bedenleri içinde* yaşamda olma deneyimleri taviz ve uzlaşmaya bağlıdır.

Psikanalistler bunu anlamaya başlamışlardır; travmatik dissosiyasyon probleminin üzerine gidebilmek amacıyla, yakın yıllarda birçok vücut çalışması yaklaşımları geliştirilmiştir. Bu yöntemler, geçmişteki travmanın ve onun savunmalarının bugün sıklıkla nefes tıkanıklığı, donuk tavırlar, kas gerilmesi vb gibi fizyolojik durumlarla kodlandığını yorumlar ve doğrudan bunlarla uğraşmak hastanın içsel duygulanım ve algılaması üzerinde daha fazla farkındalık sağlamasına yardımcı olur. Bu çalışmaya özellikle Jung tarzı katılımlar arasında Marion'un (1984) beden-duyarlı çalışması, Joan Chodorow'un (1978) uzun süreli "hareket halindeyken aktif hayal gücü" ve Tina Stromsted'in (2001) "otantik hareket" çalışmaları sayılmalıdır. Jung alanı dışında, Peter Levine'nin (1997) çalışması geniş çapta tanınmış ve Pat Ogden'in (2006) psikoterapiye "sensorimotor yaklaşımı" eklemesi, beden duyarlı tekniklerin konvansiyonel psikanalize

* *The Body Keeps the Score: Brain, Mind and the Body in the Healing of Trauma.* (*Beden Kayıt Tutar: Travmanın İyileşmesinde Beyin, Zihin ve Beden*, Çev. Nurdan Cihanşümül Maral, Nobel Yaşam, 2021.) (ç.n.)

uyarlanabilmesi bakımından birçok yararlı yol sağlamıştır. Aynı zamanda Sharon Stanley'in (2010) "travma tedavisinde ömürlük bir yaklaşım" olarak tanımladığı "somatik transformasyon" alıştırmaları ile Emilie Conrad'ın (2007) bedenin akışkanlığını, esnekliğini ve yaşamın bizzat kendisinin temelinde yatan ritimlerle, erken travma tarafından karmakarışık ve yok edilmiş ritimlerle bağlantısını serbest bırakmak için tasarlanmış "süreklilik" (*continuum*) adlı yaklaşımına da değinmek gerekir.

Benim kendi analitik çalışmamda, sıklıkla kişileri bu vücut çalışması uğraşlarından bir veya daha fazlasına yönlendiririm; bu da onların analitik deneyimlerine önemli bir ek tedavi olarak katkıda bulunur. Deborah söz konusu olduğunda, bunu yapmak zorunda kalmadım. O zaten uzun zamandan beri yoga, meditasyon, Alexander tekniği ile geleneksel pratikler yapıyordu ve birkaç "continuum" çalıştayına da katılmıştı. Göreceğimiz gibi, bu faaliyetlerden edindiği bazı deneyimler, travmatik sarsıcı hatıraların parçalara ayrılışını aktive etmiş, aynı zamanda psişesinin derin kaynaklarını uyararak, bir seri iyileştirici rüya görmesini sağlamıştı.

DEBORAH VAKASI

"Deborah" yakın zamanda vefat eden annesinin onu yavaşça ölüme doğru çektiği bir rüyadan sonra terapiye geldi:

> Rüyamda annemle birlikte bir tüneldeydim ve orda olan bir emme gücü ya da anafor beni aşağıya karanlık ve ölüme doğru çekiyordu. Eşim ve oğluma hoşça kal diyeceğimi yoksa her ikisinin de ağlayacağını söyleyerek kaçıp kurtuldum. Umutsuzca kendimi ölümden kaçırmaya çalıştım... Ondan uzak kalmak için, neredeyse kendi atomlarımı çekiştirip bir arada tutmaya çalışarak anaforun beni parçalamasına direndim. Fakat biliyordum ki umut yoktu. Büyük bir kederle üstesinden gelebildim.

Deborah içgüdüsel olarak bu rüyanın giderek artan depresyonuyla ilgisi olduğunu ve acımasız annesinin "hayaletinin" yıllarca ona hükmetmiş olduğunu biliyordu. Depresyona ek olarak, sürekli anksiyeteden ve vücudundaki gerginlikten ya-

kınmaktaydı. "Sımsıkı" kasılmış hissediyor, konuşamıyor, hatta bazen nefes alamıyordu. "Hiçbir zaman gereksinimlerimi ifade edemiyorum" diyordu:

> Her tür anlaşmazlık beni dehşete düşürüyor. Patolojik derecede naziğim. Vücudumdaki gerginlik korkunç boyutta. Ortalıkta dayak yemekten korkarak dolaşıyorum, kendimi küçültmek için olabildiğince kasılıyorum. Böylece kendimi bir arada tutuyorum... Onu omuzumda, boğazımda, kalçalarımda hissediyorum... Her an koşup kaçmaya hazır gibiyim. Bütün bunların "Jan" (annesinin ilk adı) yüzünden olduğunu biliyorum. O bir alkol bağımlısı ve "öfke bağımlısı" idi.

On çocuklu bir ailenin dördüncü çocuğu olarak Deborah, anne ve babasının sürekli büyüyen Katolik aileyle başa çıkma becerisinin yavaş yavaş kötüye gidişine tanık olmuş. Özellikle annesinin (çok erken yaşta yetim kalmış o kadının) içinde giderek büyüyen umutsuzluk ve zorbalığın farkındaymış. Deborah'nın kardeşlerinden biri, annesinin artan alkolizmi yüzünden fetal alkol sendromu ile doğmuş. Daha büyük çocuklar o kadar ihmal edilmişler ki, her bir sonraki çocuk doğduğunda, Deborah kendisi ve daha büyük kardeşlerinin bebeği nasıl tuttuklarını ve gece yatakta küçük bedenin sıcaklığından yararlanmak için kendi aralarında nasıl elden ele geçirdiklerini hatırlıyor. "O bebekler bizi kurtardı" dedi, "Onları bu şekilde kullanmış olduğumuz için gerçekten kötü hissediyorum ama biz de çaresizdik."

Deborah'nın annesi ayrıca onu alay etmek ve utandırmak üzere diğerlerinden ayrı tutmuş. Deborah'nın gülümsemesiyle, gülmesiyle eğleniyor veya hakkındaki özel bir şeyi diğerlerinin önünde paylaşarak onu mahcup ediyormuş. Bazen de Deborah'ya, dördüncü çocuğuna, aşağılayarak bakıyor ve "Üçüncüde durmalıydım" diyormuş.

"Benden sesimi aldı" dedi Deborah,

> Kişiliğimi çaldı... Varlığımdan ruhumu kovaladı.... Korku varlığım oldu... Korku ve nefret. Ama nefretle ne yapacağımı bilemedim.

Sonra bütün bu kötü duygulara sahip olduğum için kendimi kötü hissettim. Korku, onu nasıl bildiğimdir.

Annesinden korkması ve nefret etmesiyle birlikte, Deborah kendisine acıması olmayan bu kadının korumasına ve bakımına umutsuzca ihtiyaç duyuyormuş. 12 yaşına kadar parmağını emmiş. Bir keresinde merdivenlerden yuvarlanmış ve aşağıda büyük bir patırtı kopmuş. Zarar görmemiş ama yaralanmış numarası yapmış; bu sayede yalnızca vücudunun sıcaklığını hissedebilmek için, annesinin kucağında ağlayabilmiş. "Böyle bir şeye tutunmak öyle korkunç ki... Onu istiyorsun ve ondan nefret ediyorsun... Nefret ettiğin kişiye ihtiyaç duymak. Gerçekten bir şeye ihtiyacım olsa annem, 'Ah, zavallı bebek' derdi... Tamamen alaycı ve aşağılayıcı bir gülüşle."

Deborah'nın olgunlaşmamış psişesinde dehşet izleri bırakan, çocukluğunda olmuş diğer bir olay da bir yaşındayken ölümle burun buruna geldiği bir deneyimmiş. Kendinden 2-4 yaş daha büyük kardeşlerinin bakımına bırakıldığı bir gün, onları komşunun terasına kadar izlemiş, orada zararlılarla mücadele için etrafa serpilmiş bir karınca zehiri bulup yemiş. Sonunda babası onu bulduğunda ağzından köpükler geliyormuş, neredeyse ölmek üzereymiş, hastaneye götürülmüş ve yaşamı orada güçlükle kurtarılabilmiş. Deborah bu olayı net olarak hatırlamasa da çocukken tekrar tekrar gördüğü ve dev amip benzeri güçlerin onu yutmaya veya boğmaya çalıştığı kâbusların bu erken deneyimle ilgisi olduğunu hep hissetmiş. Ölümü ziyaret etmiş olmakla ilgili karanlık bir duygu, vücudunun bir yerinde kilitlenip kalmış somatik bir hatıra taşıyor.

Deborah'nın okul hayatı ve ergenlik dönemi de güç geçmiş. 16 yaşında alkol ve marihuanayla, daha sonra da kokainle kendi kendini tedaviye kalkışmış. "Uyuşturucular benim açılmamı sağladı" dedi, "ama zihnimi bulandırmak pahasına... Fakat bu dumana ihtiyacım vardı." Kocasıyla da bu "dumanlar"dan birinde tanışmış. Hassas bir genç adammış, aynı onun gibi yolunu bulmaya çalışıyormuş ve ikisi birbirlerine âşık olmuşlar ve birlikte Grateful Dead konserlerine gitmeye başlamışlar; orada

kendileri gibi başka kayıp ruhlar ve pek çok *transporting* müzik bulmuşlar. Okuldan sonra evlenmişler ve birlikte kurdukları yeni yaşamları her ikisine de kargaşa, şiddet ve ihmal içeren kendi ailelerinde bulamadıkları ve bolca ihtiyaç duydukları sevgi sığınağını vermiş. Şimdi de içlerine birbirlerini yitirme korkusu yerleşse de yaşam beraber tekrar mümkün olmuş. İki harika çocukları olmuş ve kendi Amerikan rüyalarını gerçekten yaratmaya başlamışlar.

Deborah'nın terapisinin ilerlediği sıralarda, Jan'ın zalimliğinin travmatik ayrıntıları yavaş yavaş su yüzüne çıkarken bu ayrıntılarla birlikte şimdi ilk defa benim yanımda tanık olduğu keder ve öfkenin derin izleri de kendini gösterdi. "Bütün bunları nasıl yapabildi?" Deborah bir anda gözyaşlarına boğuldu.

> Neden beni hiç avutmadı... Neden bunu hep benim çaresiz babam yaptı? Öyle küçüktüm ki... Bundan zevk mi alıyordu... Öyle kötüymüş ki! Onun var olduğu yerde nefes bile alamazdım! Bir toplama kampında yaşamak gibiydi. Sürekli kâbuslar görürdüm ve karnım ağrırdı. Sesini her duyduğumda bütün kanım çekilmiş gibi olurdum. Hiç eve girmek istemezdim. Ona bir şey söylemeye... Bir şey anlatmaya korkardım... Onun gibi olmaktan korkardım.

Deborah'nın çocukluğundaki zulüm ve yoksunluğa katlanmak, açıkça görülüyor ki, çok zormuş. "Bazen öyle hissediyorum ki, sanki yaşamımın çoğu bu denli şiddeti kendi içimde hissetmemeye çabalayarak geçmiş" dedi, "veya bu denli incinme ve kederi. Benim bir parçam annemin şiddetinin bir parçası olmayı istemiyor... Hiçbir şekilde onun gibi olmak istemiyor; fakat bunun içimde olduğunu fark etmeye başlıyorum" dedi. "Continuum'da yaptığım vücut çalışması sırasında bunu hissediyorum. Sadece bir an için rahat konuşursam, anneminkine benzer bir sesin 'Şimdi sana ardından ağlayacağın bir şey veririm!' dediğini duyuyorum."

3. Bölüm'de gördüğümüz üzere, Deborah, Dis ile onun nihilist köleleri tarafından alınıp götürülmenin nasıl bir şey olduğunu tasvir etmekteydi. Annesinin dış eziyet ve zulümleri bitmişti; ama şimdi, sinsice onun iç dünyasına giden yolu bu-

luyordu. Ne kadar çabalasa da içine işlemiş şimdi daha da güçlenmiş bu Şeytan/anneyle "anlaşmasından" kolay kolay ayrılabileceğe benzemiyordu.

ELSİZ KIZ: BİRİNCİ BÖLÜM

Grimm Kardeşler'in *Elsiz Kız*'daki masal kahramanı kendini Deborah'nınkine benzer bir kötü durumda bulur. Burada öykünün birinci bölümü kısaltılmış olarak sunulmaktadır.

Bir değirmenci fakir düştü ve elinde değirmeniyle onun arkasındaki büyük bir elma ağacından başka bir şey kalmadı. Günün birinde odun toplamak için ormana gittiğinde garip bir yaşlı adam karşısına çıktı ve ne diye odun kesmekle uğraştığını sordu. Yabancı ona sadece değirmenin arkasında duranı ona verirse kendisini zengin edeceğini söyledi. Değirmenci orada sadece elma ağacının olduğunu düşünerek yabancıyla gönüllü olarak bir sözleşme imzaladı. Buna göre ihtiyar adam üç yıl sonra geri gelecek ve kendine ait olanı alıp götürecekti.

Kısa süre içinde eve büyük bir servet yağmaya, değirmencinin karısı da bunun hakkında sorular sormaya başladı. Değirmenci de bunların kimden geldiğini ve karşılığında ne söz verdiğini açıkladı. "Eyvah kocacığım" dedi dehşete düşen kadın, "o adam Şeytan olmalı! Elma ağacını kastetmedi. O sırada değirmenin arkasında durup, avluyu süpüren kızımızı kastetti!"

Üç yıl sonra Şeytan gelip ödülünü istedi. Fakat çok güzel ve dindar olan kız tertemiz yıkanmış ve etrafına tebeşirle bir daire çizmişti. Şeytan dairenin içine giremedi. Öfkeyle değirmenciye "Bütün suyu kızından uzaklaştır yoksa üzerinde gücüm olamıyor" dedi. Değirmenci de öyle yaptı; ama ertesi gün Şeytan tekrar geldiğinde, kız ellerini yıkamıştı ve öyle temizlerdi ki yine ona yaklaşamadı. Büyük bir öfkeyle değirmenciye "Kes onun ellerini" dedi, "yoksa üzerinde hiçbir gücüm olamayacak!"

Zayıf bir protestodan sonra, baba kızının ellerini kesti, bir yandan da kendini affetmesi için yalvarıyordu (Bunu yapmamı Şeytan istedi!). "Sevgili babacığım, bana ne yapmak istiyorsan yap, ben senin çocuğunum" dedi kız teslimiyetle. Bu kez Şeytan geldiğinde kız o kadar çok ağlayıp gözyaşı dökmüştü ki eli yüzü

tertemiz olmuştu. Böylece Şeytan kızın üzerindeki bütün gücünü kaybetti – o an için.

Burada dissosiyasyonun şiddet dolu bir imgesiyle karşı karşıyayız: Kötülüğün büyüsü altında ve Şeytan ile yapılmış bilinçdışı bir "anlaşmayla kızın ellerinin kendi babası tarafından kesilmesi". Deborah olgusunda parçalanmasının sorumlusu anneydi ama sonuç aynıydı... Bütünlüğünün kesilmesi ve parçalanması. Birinin ellerini kaybetmesi, birinin insanlığının önemli bir kısmını kaybetmesidir. Eller, kullanarak bir şeyler yaptığımız, çocuklarımızı tuttuğumuz, dünyada nasıl geçindiğimizi belirleyen vücut kısımlarımızdır, öyle ki, ellerin kaybı, kişiyi insanlıktan çıkartan bir travmadır; bir kişilik kaybı, kişisel eylemliliğin kaybıdır. Aynı zamanda ürküten bir parçalanmadır. Vücudun kısımları kaybedilmiştir, böylece burada zihin ile beden arasında majör bir ayrılma ortaya çıkmıştır, aynı Deborah'nın yaşamında olduğu gibi.

Gariptir ki bu parçalanma gerek Deborah'yı gerekse masaldaki kahramanı yıkımın güçleri tarafından tamamen yok edilmekten kurtarmıştır. Bir savunma olarak dissosiyasyon, ruhu iki parçaya bölerek, sonra kolay incinen ve emniyetli korunma için bütünlük potansiyelini alıp götüren gerilemiş bir kısım göndererek onu daha kötü bir kaderden (yok olma, ruhun katledilmesi) kurtarır. Sandor Ferenczi (1933) bu bölünmeyi, benliğin bilinçdışına doğru gerileyen travma öncesindeki masum kısmı ile dış dünyaya doğru yoluna devam eden erken uyum sağlamış "ilerlemiş" benlik arasında bir ayrılma olarak tanımlamıştır. Winnicott (1960a) bu sonuncusunu "kendini kollayan" benlik veya "sahte benlik" olarak adlandırırken zihinle tanımlandığını fakat gerçekte "sahte" olmadığını belirtmiştir. Söz konusu olan basitçe bütün benlik ve bütün benliğin potansiyelinin kaynakları değildir ve doğallıkla canlılık hem masalımızın kahramanı hem de Deborah tarafından yavaş yavaş geri kazanılacaktır.

Masalımızın bu bölümünde temel nokta, kız evladın tamamen art niyetsiz edilgenliği ve masumiyeti (günahsız, yıkanmış, tebeşirle daire içine alınmış) karşısında babanın kızını Şeytan'a

feda ederken gösterdiği düşüncesizce aptallığı, sonra da zalimliğidir. Bu tema, travmaya uğramış çocuk psişesinin, egosunun dokunulmazlığını korumak adına, saldırganını tanımak dışında her şeyi yapacak, gelişmiş "hayatta kalma" kişiliği (değirmenci) ile tamamen umutsuz olan benliğin gerilemiş, kolay incinen travma öncesi parçası arasındaki evrensel bölünmesini temsil etmektedir. Etkisizleştiren anksiyete karşısında hayatta kalmaya eğilimli olarak, hatta kendi masumiyetinin saldırıya uğraması ve sakatlanması pahasına gelişmiş parça, masumiyeti parçalanmış olarak korumak ve onu erken deneyimin katlanılmaz ağrısı ile acı çekmekten uzak tutmak, onu yaşamın dışında tutmak üzere Şeytanla bir anlaşma yapar. Bu, önceki bölümlerde gördüğümüz gibi, özbakım sisteminin bir işlevidir; fakat James Grotstein'ın (1984: 213) bize hatırlattığı üzere, "Masumiyet, yetkiden yoksun olduğunda, şeytani bir ruh tarafından *ele geçirilir*". Dissosiyasyon yaşamın bir yöntemi haline gelir ve benliğin masum özü, "tomurcuğu" travmatik kendinden geçişte donup kalır.

Daha geniş bir açıdan bakarsak öykümüzdeki Şeytan tamamen kötü niyetli değildir. Değirmencinin olağan yaşamındakinden "daha fazla" bir şey talep ederek baştan çıkması, daha ilk sahnede öykümüzü başlatan baştan çıkmadır ve insan öykülerinin birçoğu böyle bir görkemli bir tutku eylemiyle başlar. Bu bağlamda, Şeytan, İncil'in başlangıcındaki idrakin orijini mitindeki, yani Cennet Bahçesi öyküsündeki başlatıcı rolüyle tutarlıdır. Şeytan'ın daveti *başlatıcı* arketipi yüzeye çıkarır, travma ise daima deneyime doğru başlangıcı oluşturacaktır. Yine de travma genellikle aceleci, vahim bir başlangıç olup öyle bir deneyim eşiği sunar ki çok sonralara kadar aşılamayacak kadar katlanılmazdır. Bu yüzden deneyime giden normal başlangıç süreci boşa çıkar. Çocuk, çok erken ve çok fazla kötülükle yüz yüze gelmiştir. Bu da deneyime *karşı* dissosiyatif savunmalar geliştirir.

Masalımızda, aynı zamanda Deborah'nın yaşamında masumiyet hızla, zalimce, felaket halinde kaybedilmiştir ve bilinçdışındaki arketipik sığınağından kurtarılana ve tekrar deneyimin

ellerine geri bırakılana kadar bir daha hiçbir şey aynı olmayacaktır. Bu da analitik ilişkide güvenliği, kapsayıcılığı, aynı zamanda benliğin masum parçasının kutsal bir içsel dünyayı iyi tanıdığını ve bu dünya içinde onu gizemli bir şekilde koruduğunu anlamış olmayı gerektirir. Bu yüzden masumiyetin daha yüksek bir düzeyde geri kazanılması zaman alacaktır ve insan dünyasının "ötesinde" kaynaklar gerektirecektir. Bazı travmalar (masalımızdaki, bizzat Şeytan'ın başlattığı gibiler) ancak bireysel ve bireyin sınırlarını aşan girişimlerin kombinasyonu ile iyileştirilebilirler.

DEBORAH'NIN ERKEN TERAPİ SÜRECİ

Deborah annesinin *Karanlığın Ruhu* tarafından ele geçirilmesinin, şimdi onun iç dünyasına giden yolu bulmuş olduğunu bilmiyordu; fakat rüyaları bunu aşikâr kılmaya başladı. Yavaş yavaş analitik sürece ve bizim ilişkimize güvenmeye başladığı zaman, kendi masumiyetinin ve onun felaket sonucu parçalanmasının öyküsü su yüzeyine çıkmaya başladı. 48 yaşındaki hastamın bana anlatabildiği artık bir öykü değildi. Bu net ve açık olmaktan çok, üstü kapalı bir öyküydü; henüz kelimelere dökülüp farkındalık kazanılmamış veya bilinç üstüne çıkarılmamış bir anlatıydı. Fakat Deborah bana rüyalarını anlattığında ve bu arada bazı imgelerin yol açtığı duyarlılık ve dehşeti *hissettiğinde,* erken anılar bilinçli yaşamının karanlık zemininde şekillenmeye başladı. İkimiz birlikte, onun erken başlangıçlarının *sözcüklere dökülmemiş dehşetinin* üzerinde düşünmeye ve bunlar için sözcükler bulmaya başladık.

Aşağıda bu döneme ait tipik bir rüya anlatılmaktadır:

> Rüyamda California'daki bir kadını ziyaret ediyorum. O çok güzel ve albenili biri; ama yaşamsal bir şeyi yitirmiş, keder ve depresyon yüzünden güçsüz düşmüş. Dış mekânda bir yatakta yatıyor (Frida Kahlo gibi) ve güneşleniyor. Birdenbire yüzü siyaha dönüyor. Bir şey olacağını fark ediyor ve yardım için sesleniyor. O anda bütün yüzü açılıyor ve kafatası, kan ve dokuları gözüküyor. Tekrar yardım çağırmaya çalışıyor; fakat bu sefer bütün karnı, ikiye bölünüyormuş gibi

açılıyor ve her şey... kan ve bağırsaklar dışarı, yere dökülüyor. Doğrudan onun vücut boşluğuna bakıyorsun. Dehşetle uyanıyorum.

Deborah içgüdüsel olarak bu rüyanın yardım istemek için olduğunu biliyordu; terapiye gelerek de bunu yapmıştı zaten. Aynı zamanda erken çocukluk travmasına ait kendi kişisel Cehennemini açmaya başlamıştı. Bunun çok fazla mı veya çok geç mi olduğunu merak ediyordu.

Deborah'ya eşlik eden Meksikalı sanatçı Frida Kahlo'ya gelince, küçük bir kızken çocuk felcine yakalanmış, sonra yirmilerinde geçirdiği ağır bir trafik kazasında pek çok kırık kemik ve rahmine saplanan demir bir parmaklık yüzünden neredeyse ölüyormuş. Kahlo defalarca çarpıcı otoportrelerle travmasının resimlerini yapmış; Deborah da bu tabloları biliyordu ve Kahlo'nun organları dışarıda veya kemikleri kırık kadın vücudu tasvirlerinden korkuyordu. Şüphesiz Deborah'nın psişesi çarpıcı simgeler halinde erken travmasının imgelerini ortaya koyuyor, bu da duygularını yüzeye çıkarıyordu. Bu rüya Deborah'yı içinde umutsuzluğun ve ölümün son derece ağrılı hissi ve bir boşlukla baş başa bıraktı. "Korkutulmanın ötesinde bir gerilim" dedi, "Felaket beklentileri ve korkular kontrolü ele aldığında... Bu bir intihar duygusu" dedi. "Bu ruhumun dayanamayacağı deneyimlerle ilgili... Devam edebileceğimden emin değilim... Kendi merkezimde ümitsizliğimin kara bir deliği gibi."

Deborah'nın terapisinden başka bir korkutucu rüya da aşağıdakiydi. O ve kocası lokal bir lokantada öğle yemeği yedikten sonraki gece görmüştü. O gün bitişikteki bölmede fiziksel sakatlığı bulunan, beyin özürlü bir oğlan çocuk görmüşlerdi; çocuk dünyaya karşı ölüymüş gibi, öylesine boşluğa bakıyordu. Bu Deborah'yı çok sarsmış ve çocuğun yaşamının trajedisinden çok etkilenmişti.

Rüya: Bir garaj bölgesine geliyorum. Bir çocuk kafasının üst yarısının kesilmiş, tam ağzının olması gereken hizadan ayrılmış olduğunu görüyorum. Meleksi bir bebek yüzü var; fakat bol miktarda kanıyor... Alt yarısını götürüyorlar ve başka birininkinin yerine koyuyor-

lar. İçimde korkunç bir boşluk hissiyle kalakalıyorum, üstesinden gelebileceğimden çok daha fazla ağrıyla.

Lokantadaki sakat otistik çocukla çağrışımına ek olarak, Deborah bu rüya imgesinin, küçük bir kızken canının yandığı, kendi ağzını ilgilendiren korkutucu fakat hatırlanmayan bir yaralanmayla ilgili olduğunu hemen hissetti. Birçok diş hekimi müdahalesine rağmen bu yaralanma onda üst ön dişler hizasında kronik bir hassasiyet, apse ve enfeksiyona eğilim bırakmıştı. "Bana ne olduğunu hatırlamıyorum" dedi, "Bunu düşünmeye bile korkuyorum."

Deborah ayrıca bu imgenin, ağzın konuşma ve duyguları ifade etme organı olduğu gerçeği ile de ilgisi olabileceğini düşündü. Doğurduğu her çocukla birlikte daha fazla mutsuz olan annesi her şeyle "bağlantısını kesiyor" ve bebek konuşmaya başlar başlamaz onu reddediyordu. "Jan bebekleri severdi" dedi, "fakat bizler gerçek kişilere dönüştüğümüz anda bizden nefret ederdi."

Deborah'nın Cehenneminden gelen ve bilinçdışı tarafından uyarılan üçüncü rüyayı hiç unutamayacaktık. O akşam kocasına karşı gerçek bir öfke gösterisinde bulunmuş, sonra da onun kendisinden duygusal olarak vazgeçmiş olduğundan korkmuştu. Bu rüya adeta bizim masal kahramanımız tarafından kurgulanmıştı:

> Kocamla sevişmek istiyorum; fakat o benim kollarımı ve bacaklarımı kesmiş ve ben ona kollarımın kökleriyle bile sarılamıyorum. Yatağı kanımla batırmaktan korkuyorum. Yavaş yavaş ölümüne kanıyorum; ama ben onu kanımla lekeleyip kirletmekten endişe duyuyorum.

Deborah, bu rüyadan sözcüklerle tanımlayamayacağı büyük bir çaresizlik içinde uyandı; temel olarak konuşulamayacak, küçük düşürücü bir şey. "Bunun için anlatacak söz yok" dedi.

> Uyandığımda ağlamamı durduramıyordum. Kendimi tekrar "normal" hissedebilmem için kocamın bana yarım saat sarılması gerekti.

> Bu durumdan çıkamasaydım, yaşamaya devam etmem mümkün değildi; hissettiklerim intihara götürebilirdi. Kahrediciydi... Sonu olmayan dehşet, adeta merkezinde benim olduğum bir hiçliğin boşluğu gibi... Bir uçurum, tam bir umutsuzluk, sürgün ve cinnet.

Deborah'yı dinlerken ve onun Kierkegaard'ın (2004) "ölüme dek hastalık" olarak tanımlayacağı, kendi kişisel yorumuna ulaşmaya çalışırken, dehşetle bağlantılı uygun sözlerin yetersizliğini ve aynı zamanda benim dehşete kapılmış hastamı avutacak uygun sözlerin imkânsızlığını hissettim. O ve ben bu imgeyi nasıl anlamalıydık? Elbette ki rüyasındaki "koca" onun sevgi dolu ve açık bir ilişkisinin bulunduğu gerçek kocası değildi. O zaman rüyasındaki bu içsel parçalayıcı canavar kimdi? Uzanıp sevgisini ifade etme ihtiyacı duyduğu o anda ona saldıran ve kollarını kesen hangi şeytandı ve varlığı önünde yaşam enerjisi ile dolu olduğu için (çarşaflara kanama) kendini suçlu hissettiği kimdi? Kısacası, *Elsiz Kız*'daki Şeytan'ın ele geçirdiği baba hakkındaki Deborah'nın kendi özel yorumunu nasıl anlamalıydık?

KURAMSAL BİR ANLAMLANDIRMAYA DOĞRU

Psikanalitik teori, ayırıcı açıklama veya yorumlara yer vermeyen bir alan değildir. Sorun, bunların Deborah'nın rüyasını ve masalımızın eşit derecede korkunç imgesini doğru bir şekilde değerlendirip değerlendirmediğidir. Aşağıda yakın yılların en iyi psikanalitik teorisyenlerinin bu konuda ne söyleyebileceğine dair örnekler sunuyorum:

D.W. Winnicott muhtemelen şöyle diyecektir: "Deborah çocuklukta yaşanan, unutulmuş fakat şimdi kocasıyla yaşadığı duygusal bir vazgeçiş ve öfke hisleriyle yeniden uyandırılmış orijinal bir "ruhsal yıkımın" akla gelmedik "ilkel ıstıraplarını" deneyimlemiştir. Parçalanma bu durumda erken yaşamında birincil çevresel kusur dolayısıyla bütünlenemeyen veya özümsenemeyen ama şimdi kendisini rüyada beden ve ruhun zorlu dissosiyasyonu olarak gösteren deliliğin çekirdeğini (parçalanma) temsil etmektedir." Bu yorum, Deborah'nın böyle bir rüya

görme becerisi ile "suskun dehşetinin" bütünleşmesi yolunda ilk adımı atmış olduğu yönündeki bir çıkarımı da içinde taşımaktadır.

Melanie Klein büyük olasılıkla bu şiddetli parçalanmayı, çocuk Deborah tarafından anne/kocaya yansıtılmış ve şimdi de kendi bedenine saldırı olarak geri dönmüş ölüm içgüdüsüne, "paranoid/zulmedici konumun temeline" dayandıracaktır.

Heinz Kohut ise muhtemelen rüyanın, Deborah'nın çocukluğunun gerçek "bütünleşememe anksiyetesi"ni insanın deneyimleyebileceği en derin anksiyeteyi tanımladığını öne sürecek ve bunun, kırılgan kendiliğin işlevlerinin uğursuz bir parçalanışıyla tehdit edildiği ve sonunda kişiyi insanlığını yitirmeye ve psikolojik ölüme götürdüğü bir tür yaşayan Cehennem olduğunu söyleyecektir.

Francis Tustin'in kuramsal merceğinden bakıldığında ise, Deborah'nın rüyasını, belki de çocukluğunda sahiplenici ve barındırıcı varlıkların hiçbir surette bulunmayışını tanımlayarak anlamak gerekir. Bu durum onu sonsuza dek kanlarının aktığı, düştüğü, vücut yüzeylerinden sızıntılar olduğu (ölümüne kanamak) dayanılmaz dehşetler içinde bırakacaktır.

Wilfred Bion ise onun rüyasını, annesiyle erken dönem ilişkisinin içe dönük saldırganlığından çıkan sadistik bir süper ego tarafından düzenlenmiş gerçek kötü niyet ve şiddetin bir canlandırması olarak görecektir. Ve "Öyle ki, bu şiddet iç dünyasının bağlarına saldırmakta, deneyimini kesip atmakta, adı konmamış korkulara, içsel 'garip nesnelere' ve alfa işlevinin tersine dönmesine yol açmıştır" diyerek görüşünü tamamlayacaktır.

Ve nihayet, Ronald Fairbairn muhtemelen böyle bir rüyayı, travmaya uğramış çocuğun "gerek libido ile ilgili gerekse saldırgan etkileri, üst düzeydeki libido gereksinimlerini bastırmak için üst düzeyde saldırganlık kullanmak suretiyle ifade etmenin tehlikelerini savuşturmaya çabalamasının" bir "kanıtı" olarak görecektir.

Bütün bu kuramsal yorumlar gerçekten de çağdaş mitolojilerdir. Deborah'nın rüyasında ya da *Elsiz Kız* masalımızda be-

timlenen tipte korkuların gelişimsel kaynaklarını anlamak amacıyla travmatik bir çocukluğun içsel dünyasını tasavvur etme çabalarıdır. Hepsi de ta gerilere, çocuğun her şeye gücünün yeter hale gelmesindeki *aracılığın* başarısızlığına, çocuğun kişilik öncesi deneyiminde, dönüşümlü olarak Cennet veya Cehennem'in ne olduğunu karşılayacak ve değiştirecek, özümseyecek ve insancıllaştıracak insan çevresinden yoksunluğuna kadar gitmektedir.

Nadir istisnalar dışında, bu teorisyenlerin hemen hepsi içsel dünyanın *arketipik* doğasına veya orada sıralanmış güçlerin *mitolojik* düzeyine gönderme yapmaktadırlar. İstisnalardan biri Henry Krystal (1988: 145-6) olup, çocuğun deneyimindeki daha derin arketipik öğelere ulaşmak için çaba sarf etmektedir:

> Otonom sistemin tamamından açığa çıkan yoğun bir yanıtı kapsayan ilkel duygu öncülerinin ve aynı zamanda ağrı öncülerinin istilasına uğramış bir çocuğun psişik durumu ne olabilir? Çocuğun sonsuz dehşetini nasıl tahayyül edebiliriz? Çocuklardaki gibi ağır ruhsal travmadan mustarip erişkin hastalarımızdan edindiğimiz deneyimlerin gösterdiğine göre, bu tür travma, insan tarafından bilinen en berbat, en tanımlanamaz cehennemi bir deneyimdir. Tam anlamıyla, sürekli artması beklenen, ölümden beter bir yazgı, sözlerle anlatılamaz bir dehşet duygusudur ve giderek kötüler ve sürer de sürer... Bütün duygusal beyin... *en ilkel-duyguların tufanıyla sarsılmıştır*... Bütün organizma alarm durumundadır.

Krystal'ın "en ilkel-duygular" tanımlaması (Jung olsa, arketipik duygular derdi), "tahayyül edilemez anksiyete", "sözlerle anlatılamaz dehşet duygusu" şeklindeki vurgulamaları ve bu anksiyete ile baş etmek için gerekli savunmalara yaptığı göndermelerle birlikte, Paul Ricoeur'ün (1967) "insan deneyiminin şeytani düzeyi" demekle kastettiği şeyi ifade etme çabasıdır. Ricoeur "şeytan" ifadesinin "farklılaşmamış güç olarak tanrısal olanı temsil ettiğini ve böylece insanın duygusal ve istemli yaşamında tanrısal olanın ani, mantıksız ve yenilemez ortaya çıkışı için uygun bir adlandırma sağladığını" söyler (Ricoeur, 1967: 215-16). Şeytani yerine, mito-şiirsel veya arketipik de

diyebiliriz. Hangi terimi kullanırsak kullanalım, çocukluk travmasıyla harekete geçirilen, psişenin çok derin, en ilkel, ortak ve kişisel olmayan bir düzeyine gönderme yapmış oluruz. Bu düzey, çocuğun benlik-öncesi, tarih-öncesi, konuşma-öncesi en erken deneyiminin ruhani veya *müthiş* boyutunu kapsamaktadır; ruhani olan pozitif olduğu kadar, kolaylıkla negatif de olabilir.

Sandra Edelman (1998) belirli bazı çocuk psişelerine, kutsalın şeytani, tabu bölgesinin "dokunmuş olduğu" ve eğer bu genç yaşta istismar edilir veya saldırıya uğrarlarsa, bizzat kutsal olan ("yaşayan tanrı", insan olmayan, adı konmamış, gazap dolu tanrı) tarafından saldırılmış gibi olacakları fikrini ortaya atarak bu karanlık konusunu anlamamıza katkıda bulunmaktadır. Edelman bu ya da şu eylem için sonucun alışıldık anlamda utanç olmayacağını fakat *varlıksal utanç* olacağını öne sürmektedir:

> Benlik şekillenmeden bir süre önce, çocuk psişesi kutsal olanın şeytani tarafı, güdünün karanlık cephesi ile karşılaşır; bu karşılaşma çocuğun arkaik psişesini bir tür "utanç" duygusu değil de kendi *kirlenmişliği* ve bunu izleyen büyük korku duygusu ile damgalar ve bütün bunlar empatik bir annenin yarattığı koruyucu bir çevre tarafından yatıştırılmadıkça siner kalır ve müzminleşir.
> ... travmaya tanrı-sıfatıyla-ebeveyn neden olduğundan, dile getirilmemiş mesaj, çocuğun tanrı önünde doğal olarak değersiz olduğu ya da onun bu deneyimin öznesi olmayacağı (veya onun için seçilmiş olmayacağı)dır.
>
> (Edelman, 1998: 3, 16)

Bu parçalayıcı canavarın sübjektif *deneyimi* Klein tarzı analist Nini Herman'dan (1988: 152-3) yapılmış bir alıntıda karşımıza çıkmaktadır:

> Bu "spektrum".. cadı ile şeytanın, patlayan yanardağların, ayrıca atık sular, çarpık pis bakışlar altındaki dişler, parçalanmış nesneler ve kendi sadizmleri içinde kirlenmiş hayaletlerin yol açtığı gürleyen heyelanlar tarafından gönderilmiş balçık ve zelzelelerin kaynatıp durduğu bir yığındır; biz bütün bunları, bir annenin olması gerektiği yerde bir yokluğun deneyimlenmesine yanıt olarak kusup çıkarı-

rız... Burada en kötü kâbuslarımızın, kötü bir LSD yolculuğunun, pandomimlerde bütün çocuk çığlıklarını seslendiren öcünün, Kötü Peri'nin ya da katiller, boğazlayanlar, tecavüzcüler ve hanelere zorla girenlerin; yani bütün bu şeyler öylesine saf bir dehşetin sentezidir ki sözcükler tarifte yetersiz kalır.

(Edelman tarafından alıntılanmıştır, 1998: 85)

Bu tam da Deborah'nın rüyasındaki şeytani "kocada" deneyimlediği parçalayıcı "spektrum"dur. Öyle gözüküyordu ki psişesi bize bir imge sunuyordu; bu, çocukluğunun imgesiz bir dehşeti olmuş olması gereken ve *daha önce bilinçlilik düzeyine çıkmasına izin verilememiş* bir imgeydi. Biz rüyasını tartışırken Deborah, bir zamanlar gördüğü ve uykularında ağlamalarına neden olan, çok erken döneme ait tekrarlayıcı rüyalarındaki aynı boğucu çaresizlik duygularıyla temasa geçmişti. "Bu rüyalar" diyordu, "konuşma öncesi döneme aitti, olgunlaşmamış fiziksel hisler, devasa güçlerdi". Adeta onu yutmaya hazırlanan bir amip gibiydiler. "Ölümü ziyaret etmişim gibi hissediyordum" dedi, "Ölüme çok yakındım... önce bebek olarak karınca zehiriyle, sonra tekrar tekrar Jan ile."

Başka korkulu rüyalar da izledi. İç organları dışarı fırlamış hayvan imgeleri, belden aşağısı tutmayan, bacaklarını kaybetmiş insanlar ve onun onları yaşama döndürme çabaları. Michael Balint'in (1979) *temel kusur* diye adlandırdığı bölgeye ulaşmış gibiydik. Cehennem'in Dokuzuncu Katı'na inmiş ve Dis'in kendisiyle yüzleşmeye zorlanmış gibiydik (bkz. 3. Bölüm). Saldırı çok eziciydi ve tek yapabildiğimiz birlikte o acıyı çekmekti. Deborah hassas ve kırılgandı. Her zamankinden daha gergindi. Öteden beri zihninde ne kadar çok dehşet biriktiğinin farkına varıyor ve "şu küçük düşürücü diyaloglar" ("sen aptalsın, sen zayıfsın, işe yaramazsın, çirkinsin") zihninde yankılanıyordu. "İçsel dünyamda yargılanıyor gibiydim" dedi, "bir konuşma fırsatı yakalayamadan önce suçluydum".

Bu aktarım döneminde bana olan ihtiyacı artmıştı; bu yüzden bir süreliğine haftada bir seans daha ekledik. Deborah'nın yardım isteme becerisi ve bu dönemde bana ne kadar ihtiyacı olduğunu kabullenmesi, muhtaç olmanın alaya alındığı anne ile

erken ilişkisinin onarımı açısından büyük önem taşıyordu. Travma konusunda okumaya başlaması da buna eklendi. Travma hakkında yazdığım eski bir kitabımı (Kalsched, 1996) ve kendi bulduğu daha birçoklarını okudu. Benzer yoksunlukların acısını çekmiş başka kadınlar hakkında okumaya ihtiyacı vardı; içindeki kötülüğü çıkarıp "atmaya" ve annesinin muazzam ihanetiyle yüzleşmeye ihtiyacı vardı. Bu veya şu yollarla, hatırlanmayan travmatik deneyimini, mantıkla açıklanabilen, üzerinde düşünülebilen ve üstesinden gelinebilen bir şeye dönüştürme sürecini sağlama bağlamayı başardık.

Bu kıvranma sürecinden geçtiğimiz dönemin başlıca tehditlerinden biri, Deborah'nın "kendisini içi boş" hissetmesi, kalbinin olması gereken yerde, bir insan kabuğu, tahta bir kutu ile çevrilmiş bir boşluğun bulunduğu duygusuydu. Deborah gerçekten de tamamen ruhsuz bir insanın bedeninde var olduğu duygusu ile hiçbir zaman "kendisiyle bütün" olmamıştı. Kendisinin özü ondan çekilip alınmış veya çekip gitmişti. "Kayıp ruhunun" yasını tutarken, geri dönüşü için sürdürdüğümüz çalışmamızla ona yavaş yavaş bir yer hazırlanmaktaydı.

Yavaş yavaş korkunç rüyalar geriledi ve yaşam daha mümkün hale geldi. Bizim analitik ilişkimiz, yaşamını ve onun bazı utanç dolu sırlarını keşfetmek için kendini yeterince güvenli hissedebildiği önemli bir bölge haline geldi. Kendisinin masum parçasının acı çekmesine ve yas tutmasına izin verdiğinde, aramızdaki nesneler arası alana sevgi aktı. İkimiz de bunu hissettik. Deborah hissettiği ürkek sevgiyi ve onun etrafında gelişen bağımlılık duygularını ifade ederken çok cesurdu. "Sana hissettiğim bu sevgiden söz etmek istiyordum" dedi, "Fakat korkuyordum... Belki de biraz utanmıştım, ilgilenmeyi bırakacak veya korkup kaçacakmışsın gibi."

Deborah'nın duygulanımını hoş karşıladım, ona karşı benim de sıcak ve sevgi dolu hislerimi kabul ettim ve onun ürkek suçluluk ve utanç duygularını, aramızdaki büyüyen ilgi çerçevesinde inceledik. Bunu yaptığımızda, rüyasında "elsiz kız" olarak dışa yansıtılan kendini ifade etme ile ilgili berbat yarasını iyileştirmekte olduğumuzu hissettim. Şimdi onun yaşam

damarı, yaşam dolu canlılığı ve kendini ifadesine yönelik güçlü becerisi, sevdiği nesnenin "kirletilmesi" korkusunun yanı sıra, tekrar dile geliyordu. Fakat bu kez, sevgisi kabul edilmişti ve biz artık korkuları hakkında konuşabiliyorduk. Bu kez, parçalanmaya uğramış erken deneyimine rağmen hoş karşılanmaktaydı ve benim sembolik kucaklamamla, travmasını giderek daha iyi anlıyor olmamızın kucaklamasıyla, aynı zamanda da analizin kapsayıcı alanıyla sarılmıştı.

Analizin ikinci yılının sonunda, Deborah ile ben masalımızın ikinci bölümünü gözden geçiriyorduk; bu bölümde kahramanımızın trajik parçalanmasının yavaş yavaş iyileştiğini izleyecektik. Bunu "gümüş eller dönemi" diye de adlandırabilirdik.

ELSİZ KIZ: İKİNCİ BÖLÜM

Değirmenci (artık Şeytan sayesinde zengindi) kızına yaşadığı sürece cömertçe bakmayı teklif etti; fakat sakatlanmış kız "Burada kalamam" dedi, "Gideceğim, nasıl olsa bana acıyan merhametli insanlar çıkar, bana gerekenleri verirler". Sonra kollarının güdüğü açıkta çıktı yola. Bir saray bahçesine gelene kadar yürüdü. Bahçe, üzerinden leziz görünümlü armutlar sarkan harika meyve ağaçlarıyla doluydu. Kız açlıktan ölüyordü; ama bahçe su dolu bir hendekle çevrili olduğu için oraya giremedi.

Dizleri üzerine çöktü ve Tanrı'ya yardım etmesi için yalvardı. Derken bir melek göründü, hendekteki suyu kuruttu; böylece kız armutlardan yiyebildi. Bu arada çalılıkların ardında gizlenmiş bahçıvan bütün bu olan biteni izlemekteydi. Ertesi sabah kral meyve bahçesini denetlemeye geldiğinde, bahçıvan ona sakat kız ile koruyucu meleğinin garip öyküsünü anlattı. Kral da bunu görmek istedi ve ertesi gece bahçıvanla birlikte bahçede beklemeye karar verdi. Melekle konuşması için yanında bir de rahip getirecekti.

Gece yarısı kız, meleğiyle birlikte tekrar göründü ve kral bakarken bir armut daha yedi. O zaman rahip ortaya çıktı ve dedi ki: "Cennetten mi yoksa yeryüzünden mi geliyorsunuz? Cin misiniz, insan mısınız?" Kız yanıtladı: "Ben ne inim ne cinim. Tanrı'dan başka herkesin terk ettiği mutsuz bir ölümlüyüm." Kral

dedi ki: "Seni herkes yüzüstü bırakmış olabilir ama ben bırakmayacağım." Onu alarak sarayına götürdü. Kız o kadar güzel ve iyi kalpliydi ki onu bütün kalbiyle sevdi. Onun için gümüşten eller yaptırdı ve onunla evlendi.

Öykümüzün bu bölümü şu önemli tespitle başlıyor: "Burada kalamam." Bu esnada kahramanımız en içsel benliğinin "dingin küçük sesini" dinliyor ve kendi bireyleşme sürecini talep ediyor. Kendisini sakatlayan babasına mazoşistik ve edilgen olarak "ait olmak" yerine, kendi yeri doldurulamaz bireysel yaşamına ilk adımlarını atıyor. Bunu yaparken kendisinin acı çekeceğini kabulleniyor, bu da babasının Şeytan'dan edinilmiş haram kazançlarıyla onu ayartma çabasını, yani sonsuza kadar yarı canlı, yarı ölü olarak Limbus'ta tutma teklifini geri çevirmesi anlamına geliyor (bkz. 3. Bölüm).

Elsiz Kız'da kahramanımızın kendi utanç dolu, sakatlanmış benlik tasarımını kabullenmesi ve sakatlığını örtmeden ortalığa çıkması bir miktar cesaret gerektirir. Bütünlüğü erken travma ile parçalanmış Deborah gibi hastalar söz konusu olduğunda, bu bir insanın kendi "kötürüm" durumunu, buna eşlik eden değersizlik duygusunu kabullenmesi, her şeye rağmen yaşamaya istekli olması ve yaşamdan ve ilişkiden saklanmaması anlamına gelmektedir. Travmazede "normal" bir hayat sürmeye ve ona "uyum sağlamaya" umutsuzca çabalarken bu duygulara izin vermesine karşı büyük direnç vardır. Yine de gördüğümüz gibi, Deborah'nın hem sevilmezlik hislerine ve hem de sevgi hislerine aynı zamanda izin verecek cesareti oldu.

Elma toplayacak elleri olmadan masaldaki kız evlat, kralın bahçesindeki armutları yiyemez, bunun üzerine dizleri üstüne çöker ve dua eder. Tam o anda bir melek ortaya çıkar. Bu, masalda önemli bir andır. Bir açılım anıdır. Yeryüzündeki bütün mitolojilere sadık kalarak ve insan psişesine sadık kalarak bir insanın kendi kırılmışlığını kabullenmesi eylemi, takındığı bütün benlik rolünden ve kendi muhtaçlık halini kabulden vazgeçmesi psişesinde veya dünyasında daha derin kaynakları açığa çıkarır. "Melekler" ortaya çıkar. Psikanalizde sıra dışı veya mucizevi "varlıkların" cisimleştiği rüyalar ortaya çıkar. İçsel

dünyayı açığa çıkaran bir süreç başlar (Deborah'nın tedaviye teslim olduğunda olduğu gibi). Bu olaylar, deneyime dayalı egonun, bilinç değişimine uğramış kaynaklarda kendi içsel dayanağı olduğu psikolojik gerçeğini dışa yansıtır. Jung, yaşamda ve analizde genellikle tam da egonun dış yöneliminde ve uyumunda bozguna uğradığı anda ortaya çıkan bu daha büyük ego-dayanağını Benlik olarak adlandırmıştı. 1. Bölüm'de bunun birçok örneğine tanık olmuştuk.

Emmanuel Ghent (1990: 109-10), psikanalitik bakış açısı hakkında yazarken gerek bütünlüğün gerekse kutsallığın teslimiyeti ile deneyimleri arasındaki bağlantıyı vurgulamaktadır:

> İyileşme, bütün yapma ve kutsallık arasındaki ilişkileri tanımlamanın hiçbir değeri yoktur; çünkü bunların hepsi etimolojik olarak ortak kökenlidirler. Bu bağlamda Winnicott'ın (1971, s. 28-29) sahte benlik için "gemiyi kaçırmak" ya da bazen basitçe "kaçırmak", "mevcut olmamak" tanımlamalarına dikkat edin. Eski Ahit'te günahı tarif eden İbranice sözcüğün gerçek anlamı "gemiyi kaçırmak"taki gibi *kaçırmak*tır. *Kaçırmanın tedavisi teslim olarak bütünlüğü yakalamaktır*; bu anlamda günahın tedavisi yaşama dönmek, özgün, kutsal, gerçek benliğin merkezinde tam farkındalıkla var olmaktır.

Masalımızdaki teslim olma noktasında rahibin eşliği ile kral gelir. Sembolik olarak bakarsak rahip, deneyimin bilinç değişimine uğramış bakış açısına kralın açık olup olmadığına ve onun bu gerçeği tanrı-insan diyaloğunda bir aracının, bir yorumcunun yerini alacak kadar ciddiye alıp almadığına karar verir. Kıza ise bir melek eşlik etmektedir; bu da kızın yaralı masumiyetinin kutsallığının bir işareti olduğunu ve "ruhani dünyanın" temsilcisine cazip gelerek kendine çektiğini akla getirmektedir. Bu kitaptaki pek çok olguda gözlemlediğimiz üzere, belli ki, bu tarz masumiyet yaraları, zaman ve mekân gerçekliğinde melekleri yeryüzüne indirmektedir. Aziz Augustinus'un "Yetim olmak Tanrı ile bağlantılıdır" dediği rivayet edilir (bkz. Romanyshyn, 2002: 36). Ya da bunu psikolojik dile çevirirsek benliğin Tanrı tarafından bahşedilmiş öz çekirdeği yarılmışsa (yetim kalırsa) ve travmada olduğu gibi bilinçdışına sürülmüşse, orada arketi-

pik güçler (melekler ve devler) tarafından "gözetilir". Bu güçler onu, dünyaya geri geleceği ve gerçek yiyecekler yemeye başlayacağı zamana kadar Tanrı'nın "ölümsüzlük lezzetleriyle" beslerler (gerekli sanrı).

Kralın gelişi öykümüzün dönüm noktasıdır. O neyi temsil etmektedir? Erken kültürlerde, kral, kraliçe, imparator veya şef denildiğinde, yönetim makamına yakıştırıldığı üzere, belirli "tanrısal" güçleri olan kişiler anlaşılırdı. (Bu hatta İmparatorun "kutsallığını" yitirdiği 1946 yılına kadar Japonya için dahi geçerliydi.) Jung'un deyişiyle kral, bir hibrit kişilikti; "krallığı" içinde bir insandan fazlası, yani kısmen tanrısal fakat kendi insanlığı içinde bireyin sınırlarını aşan, tanrısal Benlik'ten daha azıydı. Modern konuşmada, Yunanca kharisma sözcüğünün anlamından yola çıkarak "karizması var" derdik (*Oxford English Dictionary*: Kharisma (Gr.) = tanrısal olarak bahşedilmiş güç ve yetenek). Tarihi olarak, tanrısal olana yakın olduğu için, kral tarafından kabul edilmek, egonun bizzat Tanrı tarafından veya Benliğin "daha büyük kişiliği" tarafından "kutsanması" ile eşdeğerdi. Böyle bir kabul, bütünlük hissi getirirdi ve bizim masaldaki sakat kıza olan da buydu. İnsan toplumuna tekrar kabul edilmişti. Kral sadece onun güzelliğini ve bütünlüğünü görmekle kalmadı, aynı zamanda ona gümüş eller yaparak kısmen eski halini kazandırdı.

Kral sakat kızın eksik bütünlüğünü görmekle, onun parçalanmış bedeninden daha fazlasını kapsayan bir imgesine sahip olmakla analist veya terapistin sıklıkla travmazedelere sunduğu bir tavrı sembolize etmektedir. Kral onun "bütünlüğünü görür" (bkz. 5. Bölüm) ve onunla bir özne olarak ilgilenir. Epigrafımızın diliyle, "ona ne kadar güzel olduğunu yeniden öğretir". Bu bir lütuf eylemi olarak deneyimlenebilir ve sıklıkla Jung'un bireyleşme dediği süreci başlatır. Yaşamı eski haline getiren bu deneyim için Edward Edinger'in (1972: 40) etkileyici bir tanımlaması vardır:

> Ego-Benlik ekseni hasar görmüş hastalar (erken travmada kaçınılmaz olarak görüldüğü gibi) psikoterapide en çok terapistlerinin

onları kabul ettiğini keşfetmekten etkilenirler. Başlangıçta buna inanamazlar. Kabul edilme gerçeği, onu sadece özgün bir gerçekliği bulunmayan profesyonel bir teknik olarak gördüklerinde önemini yitirebilir. Ancak terapistin kabulü, bir olgusal gerçek olarak onaylandığında, güçlü bir aktarım süratle ortaya çıkar. Bu aktarımın kaynağı, özellikle kabul organı olarak işlevi dolayısıyla, Benliğin yansıması olmalıdır. Bu noktada, terapistin Benliğinin *merkezi* karakteristikleri öne çıkar. Terapist bir kişi olarak hastanın yaşamı ve düşüncelerinin *merkez*inde yerini alır. Terapi seansları, haftanın *merkezi* zamanları haline gelir. Daha önce karmaşa ve umutsuzluğun olduğu yerde artık bir anlam ve düzen merkezi ortaya çıkmıştır. Bu fenomen ego-Benlik ekseninde bir tamir olayının gelişmekte olduğunun göstergesidir. Terapistle buluşmalar, yaşamla, umut ve iyimserlik duygusu taşıyan gençleştirici bir temas olarak deneyimlenecektir. Başlangıçta bu tarz etkiler sık teması gerektirir ve seanslar arasında hızla bu etki zayıflayacaktır. Ancak giderek ego-Benlik ekseninin içsel bakış açısı artarak öne çıkacaktır.

Edinger kanaatini aktarmaya şöyle devam ediyor: Ortaya çıkan bu tarz aktarım deneyimleri, ebeveyn imgelerinin terapiste aktarılmasından daha fazlasıdır ve birçok psikanalitik teorisyenin "ilkel idealleştirme" başlığı altında tanımlayacağından da daha fazlasıdır. Bunun ötesinde şunları öne sürüyor:

> Ego-Benlik ekseninin tamiri sırasında çok derin bir nükleer sürecin ortaya çıktığının farkına varılması, aktarım fenomeninin anlaşılmasına yeni bir boyut katmıştır. Bunun ötesinde, iyileştirici deneyimi, insanın kişi-ötesi varoluş kaynağıyla bağlantıya duyduğu evrensel gereksinim açısından bakarak, daha geniş bağlamda anlamak mümkün olmuştur.
>
> (Edinger, 1972: 59)

Masalımıza göre, kahramanımız sakatlanmış haliyle, dünya tarafından "nesneleştirilmiştir" (insanların algısında, hatta kendi gözlerinde bile, sadece bir nesneye dönüşmüştür). Şimdi kral onu, olmayan ellerine rağmen bir özne, çok güzel, masum ve iyi bir kız olarak görür. Yalnızca aşk böyle bir görüşe muktedirdir ve kral bir meleğin eşliğindeki bu yaralı ama genç ve güzel kızı sevmektedir. Onun içindeki tanrısal kıvılcıma tanık olur.

Onun yaralı masumiyetine ve güzelliğine âşık olur. Ona şefkatle bağlanarak "ne kadar güzel olduğunu yeniden öğretir".

Kral kötürüm kıza protez gümüş eller vererek bütünlüğünü kısmen tamamlar. Kısmi onarım, Edinger'in tarif etmiş olduğu gibi, psikoterapinin başlangıç evresinde sıklıkla karşılaşılan "aktarım tedavisi" ile örtüşmektedir. Terapistle kurulan ilişki, hastanın yaşamının merkezi olur. Bir şeyler yoluna girer ve özsaygı artar. Travmazede daha az yabancılaşmış, daha az sakatlanmış, daha değerli, umutlu hissetmeye başlar ve her zaman girişine izin verilemeyen aktarım içindeki gizli bir bağımlılık üzerinde kurulmuş olsa da daha kolay "uyum sağladığı" kapsamlı bir yaşam yaratmaya başlar. Parçalanmış ellerin kusuru artık yüzeysel olup daha az belirgin ise de henüz altta bir yerde varlığını sürdürmektedir. Daha yapılacak çok iş vardır; fakat daha fazla benlik-eylemi ve onu destekleyecek bir ilişki mevcuttur.

DEBORAH'NIN TERAPİ SÜRECİ: GÜMÜŞ ELLER EVRESİ

Çaresizliğin ortasında Deborah da kendi kendine "Burada kalamam" dedi. Annesi tarafından ölüme çekildiğini gördüğü rüyası, bilinçdışı için artık bir şey yapma zamanının geldiğinin işaretiydi ve o bu işarete güvendi. Terapiye girdi. Neville Symington'un (1993) deyimiyle, can veren'i (*lifegiver*) seçti. Başlı başına bu adım, yaşamı boyunca altında ezildiği baskıdan kısmi bir özgürleşme anlamına geliyordu. Fakat bu tür bir eylem de riskler içerir. Nitekim özbakım sistemindeki kontrolü kaybetmekte oldukları için sinirlenen şeytanları harekete geçirdi. Onların bütünleyici olmayan bu hareketlenmeleri Deborah'nın parçalayıcı rüyalarıyla kendilerini gösterdiler.

Fakat Deborah'nın psikanalitik sürece teslim olması, aynı zamanda bilinçdışındaki Benliğin bütünleyici faaliyetini de harekete geçirdi ve deneyimindeki keşfedilmemiş derinliklere ve bütünleşmekte olan oryantasyonun başlangıçlarına, yaşam tablosunda bir tür kayboluş noktasına işaret eden başka rüyalar da gelmeye başladı. Rüya malzemesinin "bilinçdışının tanım-

lanamaz öznesi" tarafından sağlandığına dair ipuçları gözlenmeye başladı. (Grotstein, 2000)

Daha olumlu olan ve düzenli olarak ortaya çıkmaya başlayan bu rüyalar sıklıkla arketipik nitelikte olup Yerli Amerikan kültürüyle ilgili bazı hayvanlar, özellikle kaplumbağa ve ayılar içeriyordu. Terapi sürecinin erken döneminde Deborah bir "Ayı rüyası" bildirdi ve bu bizim için çalışmamızın bir tür mihenk taşı oldu. Daha sonra vücut çalışması ve uyarılmış anılar ile bağlantılı olarak geri dönüp bu rüyayı hatırlayacaktık.

> Rüya: Kocamla Maine'deydik. Gece vakti dışardaydık ve gökyüzüne bakıyorduk. Ağzında bir somon balığı olan kocaman bir ayı aniden ortaya çıkıp doğru yıldızlı gökyüzüne yürüdü. Şaşırmıştık. Göğe doğru yükselirken takımyıldızlara yöneldi. Profilini görebiliyorduk. Yönünü Büyükayı'nın olması gereken hizayla aynı hatta olacak şekilde değiştirdi. Bu, Kutup Yıldızı'na işaret eden Ursa Major idi.

O kendisi Ayı'yı, kimseyi yavrularının yanına yaklaştırmayacak vahşi ve koruyucu ana-hayvan ile ilişkilendirdi. Ağzında bir somon balığı vardı ve Deborah somonlarla ilgili öyküleri, nasıl daima doğdukları nehrin yaşam kaynağına, ... kendi kökenlerinin "evine" geri döndüklerini okumayı severdi.

Bana gelince bu rüyayı, psişenin bazen zor kişisel ilişkilerdeki (Deborah ve annesi) boşlukları kişi ötesi veya arketipik bir içerikle nasıl doldurabileceğine dair harika bir örnek olarak gördüm. Sembolik olarak, ayılar, belki de yavrularına karşı ne kadar koruyucu oldukları bilindiğinden, Büyük Ana kültüyle ilişkilendirilirler. Kelt geleneğinde örneğin, İlkel Anne, vahşi bir koruyucu olup Ayı tanrıça, Artio'dur. Ona ait bir Roma heykelini İsviçre, Bern'deki (şehrin adı "ayı" anlamına Alm. Bär, İng. bear'den gelir) Historisches Museum'da bulabilirsiniz. Yunan tanrıçası Callisto'nun Artemis tarafından dişi ayıya dönüştürüldüğü söylenir; sonra Ovidius'a göre, Zeus tarafından gece göğüne yükseltilmiş ve orada kuzey göklerinin Büyük Ayı-Annesi olmuştur. Büyük Ayı takımyıldızının hiçbir zaman batmadığına ve evren üzerinde sonsuza kadar koruyuculuk ve bekçilik görevini üstlendiğine inanılır (bkz. Bayley, 1968). Ursa

Major'u oluşturan yedi parlak yıldızdan ikisi, dünyanın döndüğü eksen üzerinde sabit bir dayanak noktası olan kutup yıldızını işaret eder; bu da Jung'un lisanında Benliğin diğer bir sembolüdür.

Deborah'nın yıldız-ayısı ağzında bir somon balığı taşımaktadır ve Deborah bu balığı, çok fazla travmanın tutsağı olduğu erken çocukluğunun "nehirlerine" geri dönme gereksinimine işaret ediyor olabilecek bir önsezi olarak değerlendirmiştir. Ruhunu kazanmış bedeniyle yaşamına yeniden can vermek ("yumurtlamak") ve daha canlı bir yaşamın tadına varmak için bile olsa, bunu yapması gerektiğini düşünmektedir. Bu seyahatin, kendi dayanma gücüne rağmen doğum yerine, akıntıya karşı yüzen somonunki gibi zor olacağını bilmektedir.

Arkadan başka arketipik rüyalar geldi. Aşağıdaki ayı rüyasındaki ile aynı anne-yarasına odaklanmaktadır; fakat birlikte bu rüyayı işlememiz Deborah'nın derin kederini hissetmesine yardımcı oldu.

> Büyüdüğüm yerdeyim. Sağ tarafımda açıklık bir alanda bir Amerikan yerlisi mezar tümseği görüyorum. Büyük bir kaplumbağa kabuğuna benziyor. Çok etkileniyorum. Bir tarafta alana giriş var. Bu üzerinde "Jan" yazılı bir levha ve çiçekler olan bir çardak (biz çocuklar anneme "Anne" yerine, bu isimle seslenirdik). Daha ötede bir kadın bir buluşmaya koşuyor ve ablam Louise'in konuştuğunu duyuyorum. Louise şöyle diyor: "bir annenin sevgisinde, sadece para gibi bir şey vermekten daha fazlası vardır". Ben ağlamaya başlıyorum. Louise benim adıma konuşuyor. Hıçkırarak uyanıyorum ve bazı insanların kendi annelerinin sevgisini hiçbir zaman bilmediklerinin farkına varıyorum! Ben onlardan biriyim.

Bu rüya Deborah'nın travmasını daha tarafsız olarak "görmesini" sağladı. O zamana kadar, annesiyle yolunda gitmeyen ilişkileri için kısmen kendini suçlamış, annesini öfkeden kurtarabilirmiş, onun gereksinimini ve sevgi dolu duygularını akışına bırakacak şekilde onu idealleştirmeyi sürdürebilirmiş gibi kendi ihmalinin utancını üstlenmişti. Şimdi rüyası sayesinde meselenin zor ve acı gerçeklerini görebiliyordu. Hiçbir zaman kendi annelerinin sevgisini bilmemiş çocuklar vardı. Bu onların

suçu değildi. Sadece insan koşullarının bir parçasıydı, kişiye özgü eşi olmayan bir sancı değildi. Bu farkındalıkla Deborah kederini attı; kendisi ve yaşam boyu sürmüş acıları için gerçek bir empati hissetti.

Bu kişisel anlamının ötesinde, Deborah'nın rüyası bize onun kişisel anne probleminin arketipik geri planını göstermektedir. Rüyasına göre, kişisel annesinin bedeni arketipik annenin içine gömülmüştür. Kaplumbağa birçok Amerikan yerlisi kültüründe yer alan, insan türünü büyük su baskınından kurtarmakla onurlandırılmış Toprak Ana'yı temsil etmektedir. O, sabırla, sessizce insanlığın dert yükünü kalın sırtında taşıyan ölümsüz Büyük Ana'dır. Kişisel annesinin yokluğunda Deborah, başka türlü yetim kalacak benliğini, insanlığın büyük sembol sistemindeki daha derin desteğine bağlamak için Amerikan yerlisi kültürünün arketipik öykülerine gereksinim duymuştur. Bu semboller (kaplumbağa ve Amerikan yerlisi mezar tümseği) onun kişisel acısını taşımasına yardımcı olmuştur. Şimdi de bu acıyı yeniden deneyimleyebilirken, kişisel kaybının arkasındaki "daha büyük öyküyü" anlamamıza yardım etmek istercesine, semboller rüyalarında gözükmektedirler. Deborah'nın yetim içsel çocuğu, bu yeraltı Büyük Ana kaplumbağa tümseğinde dayanılmaz anne deneyimleri ile birlikte gömülmüş olarak "yaşayıp durmuş"; fakat ancak Deborah onu görüp, hissedip onun ötesine büyüyene kadar orada tutulmuştur.

Terapi maceramız derinleştiğinde şiddet veya umursamazlıkla dolu bir içsel dünyada bir seri kayıp, yaralanmış veya korkutulmuş çocuk yaşantısını gösteren ilave rüyalar da ortaya çıktı. Yavaş yavaş rüyaların mekânları değişti ve bakıma muhtaç kayıp çocuklar başladı. Sıklıkla Amerikan yerlisi insanlar ve özellikle aborijin kadınlar rahatlık ve desteğin kaynağı olarak gözüktüler. Kısa süre sonra Deborah aşağıdaki rüyada olduğu gibi bu çocukları "evlat edinecekti":

> Kocam ve ben otoyolda arabayla gidiyoruz ve bebeklerle dolu bir karavanın yanından geçiyoruz. Yolumuz bebeklerin evlatlık verildiği bir Kızılderili rezervasyon bölgesine gidiyor. Duruyoruz. Çocuklar-

dan biri, bir oğlan, bizi gerçekten büyülüyor. Çok mutlu gözüküyor ve biz onu almak istiyoruz. Birden onu bulamıyor ve panikliyorum; ama sonra onu kocamın kucağında görüyorum. Gerçekten onu evlat edinmeye kararlıyız; fakat bunu "resmi" olarak yapmak istiyoruz.

Bütün yaşamını içsel bir "rezervasyon bölgesinde" (ruhsal inzivada) geçirmiş bir aborijin çocuğu, kendi gerçek ruhani çocuğunu evlat edinmek ve bunu "resmileştirmek" Deborah'ya da bana da onun kayıp, travma öncesi masumiyeti ve duygulu canlılığı ile yavaş iyileşme gösteren psikoterapi süreci için iyi bir imge gibi gözüktü. Üçüncü yılımızın sonunda, Deborah seanslarda fark edilir şekilde rahatlamıştı ve diyaloglarımızda daha katılımcıydı; hatta gereksinimleri ve aktarım sırasında bana tutunması ile ilgili güçlü duygularını itiraf edebiliyordu. Ben de kendimi benzer şekilde ondan etkilenmiş buluyor ve kendi iblisleriyle yüzleşirken gösterdiği dirençlilik ve cesaretini derin bir saygıyla izliyordum. Aramızdaki sıcaklığın dozu giderek artarken Deborah bazı bağımlılık hisleri duymaya ve ailesi içinde hiçbir zaman ifade etmeye cesaret edemeyeceği konularda destek isteme konusunda isteklerini dile getirmeye başlayabildi.

İçindeki "çocuk" varlığını hem rüyaları hem de aramızdaki hassas paylaşmalar ile göstermeye başladı. Bazen o çocuğu bir korku duvarının arkasından gizlice bakarken görüyordum. Önerim üzerine, Deborah kendi çocukluğuna ait resimler getirdi ve öyküsünü ve anılarını bu fotoğraflarla bağlantılı olarak gözden geçirdik. "Küçük kızı" daha başka rüyalarla da su yüzüne çıktı. Bir keresinde ona kendimizi küçük kız için ortak ebeveyn olarak düşünebileceğimizi söyledim ve bu fikir çok hoşuna gitti. İlerleme kaydetmeye devam etti. Kendi inisiyatifiyle düzenli olarak yoga sınıflarına katılmaya ve enerji çalışması da yaptıran bir masaj terapistine gitmeye başladı.

Analizinin bu fazında Deborah'nın çocukluğunun kutsal iç dünyası hakkında da bazı şeyler dinlemeye başladım; latans dönemindeki* bir kız çocuk olarak acısını bastırmaya yardım

* Latans dönemi: 6-7 yaşından ergenlik çağına kadar geçen ve cinsel duyguların henüz uyanmadığı çağ. (ç.n.)

etmiş olan bazı fantezi oyunları ile mito-şiirsel öyküleri benimle paylaşmaya başladı. O sıralar ona güç veren kaynaklardan biri de "Ginny bebekler" dünyasıydı. Öğrendiğime göre, bunlar 1950'ler ve 1960'larda pek popüler olmuş 20 cm boylarında küçük oyuncak bebeklermiş. Bu bebekler Deborah'ya alternatif hayali, yaşamın mümkün olduğu bir dünya sundular. Onlarla gülüp ağlayabiliyor ve mutlu sonla biten öyküler icat ediyordu. "Bir bebek olmak istiyordum" dedi, "sadece 20 cm boyuna inip onların dünyasına süzülmek, güvenlik ve barış içinde olmak istiyordum. Sanırım, benim ruhumu kurtaran kısmen onlarla oynadığım oyunlardı".

Fakat uzun sürmedi. Dokuz yaşındayken Deborah'nın bebekleri birden ortadan kayboluverdi. Annesi onları atmıştı. Deborah'nın onlarla "fazla sıkı fıkı" olduğuna karar vermişti!

Bebekleri gidince Deborah, rahatlamak için doğaya döndü. Sekiz yaşındayken ailesi ormanlar içinde bir eve taşınmıştı. Bu ormanlarda, küçük dereler ve çayırlar arasında ruhu için yeni bir kaçamak ve sığınak olanağı buldu. Babasıyla ilişkisi rahattı; ancak o da annesinin horgörüsünün bir hedefi olarak, ona karşı çıkmak konusunda çaresizdi. Yine de bazen ona öyküler okuyor ve onu kiliseye götürüyordu. Bu öyküleri seven Deborah, giderek yerel kütüphanede okumaya başladı; özellikle Amerikan yerlisi insanlar ve onların mücadeleleri hakkındaki öyküleri seçiyordu. Öyküler Deborah'nın bedeninde sakladığı, henüz anlatılmamış bütün acıyı bastırmasına yardımcı oldu. "İncelediğim Amerikan yerlisi kültürü olmasaydı, atlatabilir miydim, bilmiyorum" dedi. "Onların öyküleri, 'Toprak Ana'nın güzelliği ve gizemi ile olan ilişkileri, ruhuma merhem gibi geldiler."

Bu öyküler içinde iki tanesi Deborah'nın en sevdikleriydi. İlki Wilhelmina Harper'ın (1937) yazdığı "The Gunny Wolf" idi ve annesiyle beraber bir ormanın yakınındaki bir kulübede oturan küçük bir kızın öyküsüydü. Ormanda korkunç bir hayvan, "gunny" kurt, yaşamaktadır. Bir gün küçük kız çiçek toplamak için dışarı çıkar, patika yol boyunca şarkı söyleyerek ilerlerken aniden karşısına korkunç kurt çıkar. Fakat kurt onun şarkı söylediğini duymuştur ve ondan tekrar şarkı söylemesini

ister. Kız da korkusuna rağmen dediğini yapar. Az sonra kurt uykuya dalar, kız da parmaklarının ucunda kaçıp uzaklaşır. Ancak kurt uyanır ve peşine düşüp tekrar şarkı söyleyerek onu uyutmasını ister. Böyle devam edip gider, ta ki kız parmaklarının ucunda eve girip kapıyı kilitleyebilene kadar.

Böyle art arda "uyanmalar" ve korkutucu zihinsel içeriğin genç bir kahraman tarafından giderek kontrol altına alınması, Jung'un Travma ve vahşi hayvanlarla ilgili bir görüşünü anımsatıyor:

> Travmatik bir karmaşa psişenin dissosiyasyonuna yol açar. Karmaşa iradenin kontrolünde değildir... Kendi kendini zalimce bilinçli zihnin üzerinde zorlar. Etki patlaması bireyin bütünüyle istilasıdır, bir düşman veya vahşi bir hayvan gibi birden üstüne atılır. Bilinçten ayrılma gerçekleştiğinde, otonom doğasının çarpıcı illüstrasyonu olarak, tipik travmatik etkinin rüyalarda vahşi veya tehlikeli bir hayvan olarak temsil edildiğini sıkça gözlemledim.
>
> (Jung, 1928: para. 266-7)

Gunny kurdun öyküsü, annesinin her an uyanıp içeriden veya dışardan kendisine saldırabilecek olan öfke krizleri karşısındaki korkusuyla Deborah'nın başa çıkmasını sağladı.

İkinci öykü olan "Küçük Yanık Surat" adlı Amerikan yerli efsanesini Deborah okul kütüphanesinde, Frances Olcott'un (1917) Kızılderili Masal Kitabı'ndan okudu. Bu öykü evdeki tabloya daha da uygun düşüyor ve bireyin sınırlarını aşan dünyanın nasıl olup da bir çocuğun kişisel travma almış benliğini kurtarabileceğini pek güzel anlatıyor.

Öykü çok eski bir Mikmak efsanesi olup, Hans Christian Andersen'in Külkedisi masalıyla benzerlikler taşıyor. Üç kız kardeşten, kıskanç büyük ablası tarafından suiistimale uğrayan en küçüğün öyküsü bu. Kıskanç abla en küçük kardeşin yüzünü sıcak kömürlerle dağlar, sonra da babasına dikkatsiz davranıp ateşe düştüğünü söyleyerek onu suçlar. "Küçük Yanık Surat" bu eziyet yüzünden perişan bir yaşam sürer (Deborah ile annesi gibi). Kasabanın girişinde çok güzel bir Kızılderili çadırında Büyük Ruhani Şef kız kardeşiyle birlikte yaşamaktadır; ama onları Küçük Yanık Surat'tan başka hiç kimse göremez.

İki abla en şık kıyafetlerini giyip Büyük Ruh'u ziyarete gider ve onu "görerek" özel ilgisini çekmeyi umarlar. Küçük Yanık Surat'ın giyecek bir şeyi yoktur, bu yüzden bir huş ağacı kabuğunu sırtına geçirir ve gönülsüzce ablalarına katılır. Büyük Ruh'un kız kardeşi tarafından davet edilmediği için kendisini alaya alan ve utandıran ablalarıyla birlikte ateşin etrafına oturur. Ablaları Büyük Ruh'u göremezler; ama Küçük Yanık Surat'ın böyle bir sorunu yoktur. O yalnız onu görmekle kalmamakta, aynı zamanda kızağının şeritlerinin nasıl da harika bir gökkuşağından yapıldığını, kirişlerininse nasıl Samanyolu'ndan farksız güzellikte olduğunu da görebilmektedir!

Bu sırada Büyük Şef'in kız kardeşi memnuniyetle gülümser, Küçük Yanık Surat'ı elinden tutup, Büyük Şef'in çadırına götürür, onu orada vücudundaki ve yüzündeki bütün yara izleri kaybolana değin çiyle yıkar. Sonra onu Gelin sandalyesine oturtur; kız artık Büyük Şef tarafından evlenmek üzere karşılanmaya hazırdır. Büyük Şef içeri girdiğinde artık görünmez değildir; ama heybetli ve çok yakışıklıdır. Nazikçe Küçük Yanık Surat'a gülümser ve "Böylece birbirimizi bulduk" der. Kız da "Evet" der. Düğün töreni günlerce sürer. Bu arada iki kötü kız kardeş utançtan ağlayarak, gözden düşmüş bir halde kendi çadırlarına geri döner.

Bu öykü, kahramanının kötü durumu ile hastam Deborah'nınki arasında, aynı zamanda masalımızdaki "elsiz kızla" benzerlikler göstermektedir. Öncelikle kıskançlıkla yönlendirilmiş kin tarafından uygulanan zulüm vardır (Deborah'nın annesinin yerini alan iki abla). Bu kinden alçaltıcı suiistimal, utandırma, kendi çıkarları için manipülasyon ve umutsuzluk gelişir; sonra da "görünmez güçler" araya girer ki, bu da kahramanın bütünlenme gücünü temsil eder gözükmektedir (bu öyküdeki Büyük Şef, masaldaki meleğin varlığı ve kralın sevgi ve şefkati, Deborah'nın yaşamındaki ortak psişenin mito-şiirsel kaynakları).

"Küçük Yanık Surat" öyküsünün indirgeyici yorumu, nihai gelişmeyi (Büyük Şef'le evlenme) baba için ensestle ilgili bir arzu olarak görebilir. Böyle "klasik" bir yorum, kötü kız kardeş-

lerin bozguna uğramasını, ablaları karşısında Küçük Yanık Surat'ın "Oedipus tarzı zaferi" olarak işaret edebilir. Bütün bunların bir düzeyde gerçek olabileceğinden kuşku yoktur. Fakat bu, öyküdeki en önemli anı kaçırmamıza neden olabilir ve onu sadece "dışarı bakan" bir göz ile "içeri bakan" bir göz içeren derinlik psikolojisi görebilir. Bu an, herkes için görünmez olan ama şimdi nihayet ilk kez Küçük Yanık Surat tarafından görülebilen Büyük Şef'in "Böylece birbirimizi bulduk", kızın da "Evet" dedikleri andır.

Bu muhteşem an, bu kitabın sayfalarında başlangıçtan beri ilişkisini izlemekte olduğumuz iki dünyanın arasındaki birleşme anını anımsatmaktadır. Bu, bağlayıcı gökkuşağı şeritleri ve samanyolu kirişleriyle Büyük Ruh'un "korkunç ve güzel" dünyasının, gaddarca kıskançlığın yönettiği "sistem" tarafından sergilenen tüm dirence rağmen şimdi alçakgönüllü insan eşini bulduğu ve onunla evlendiği andır. İlahi olanla insan arasındaki birleşme anıdır ve bu birleşmeyle ruh bu yeryüzünde yaşama yeniden doğabilir. Sonunda, ebedi bir şey, oluşturulmuş olan dünyalar arasına zaman ve bir bağlantı (evlilik) koymuştur.

İnsani ve tanrısal dünyaların "birbirlerini buldukları" bu öykü, bu dünyanın içine daha büyük başka bir dünyanın mucizevi girişi ile ilgilidir; bu giriş her bireysel yaşamın çekirdeğinde gizli, fark edilmeyen ruhani güç ile bu bedendeki (bu kez, bu yerdeki) geçmişten gelen dünyevi var oluş arasında bir bağlantı yaratarak gerçekleşir. Deborah'nın bu öyküyü yalnızca düşmanları karşısında arzuların gerçekleştiği zaferi için veya yalnızca "tümgüçlü bir kendiliğe" yükseltilmesini ya da çocuksu mutlak gücünün yüceltilmesini istediği için sevdiğini düşünmüyorum. O bu öyküyü ruhsal bir özlemini giderdiği için seviyordu. Böyle bir özlem çocuğun gerçek anne ile umutsuzca bir sevgi bağı arayışı olarak başlarken, orada sonlanmaz. Veya belki şöyle söylemek daha iyi olur: Çocuğun nesne için duyduğu özlem, hepimizin içindeki daha derin özlemin kişisel görünümüdür.

Küçük Yanık Surat gibi öykülerle ve rüyalarının yardımıyla, Deborah'yla ben ruhunu giderek artan sıklıkta yaşamına geri

çağıran mito-şiirsel öykünün bir kalıbını yaratabildik. Vücut çalışması, analitik araştırmamıza zengin deneyimler kazandırmak amacıyla sürdürülmekteydi. Fotoğraflar çekti ve lokal bir galeride sergilenmek üzere harika bir gösteri hazırladı. İşteki huysuz yöneticilerle savaşımı o kadar can sıkıcı değildi ve erken dönem anne kompleksini daha az tetikler nitelikteydi. Analizde, etkilenme toleransı giderek artmaktaydı, bu da kederinin artık o kadar katlanılmaz olmadığı anlamına geliyordu. Bir keresinde sancılı bir rüya imgesi üzerindeki çalışmamızın ortasında "Bu sancının bir sınırı var ve o benim hissedebildiğim bir şey" dedi, "Epeyce incitiyor ama önceden olduğu kadar kötü değil."

Benzer bir iyileşme süreci Elsiz Kız masalında da bulunmaktadır. Masalımızın kahramanının ormanın derinliklerinde yedi yıl boyunca çocuğuyla ("Acıçeken" adında bir oğlan) birlikte kaldığı yerde gerçekleşir. Burada, Deborah gibi, kahramanımız kaybolmuş erken yaşamı için bilinçli olarak acı çekmekte, bu arada gerçek elleri yeniden çıkmaktadır.

ELSİZ KIZ: ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Kral karısına altın eller yaptırdıktan sonra bir yolculuğa çıkması gerekti ve henüz hamile karısını annesine emanet etti. Bebek doğduğunda kendisini mektupla nasıl haberdar edeceğini de açıkladı. Oğlan bebek gelince büyükannesi güzel haberi vermek için bir mektup yazdı. Fakat mektubun sahibine ulaşması, genç kıza sahip olmaya çalışan ve sonra da ellerini kestiren aynı şeytan tarafından engellendi. Mektubu, kraliçenin bir ucube doğurduğunu bildiren başka bir mektupla değiştirdi. Kral bunu okuduğunda çok endişelendi; fakat annesine kendisi dönene kadar kraliçeye iyi bakmasını öğütledi. Şeytan bu mektubu da değiştirdi ve annesine kraliçe ile çocuğun öldürülmesi bildirildi!

Büyükanne bunu reddetti, öldürmek yerine genç kraliçeyi çocuğuyla birlikte ormana gönderdi ve ona bir daha geri gelmemesini söyledi. Zavallı kraliçe çocuğunu sırtına bağladı ve gözleri yaşlarla dolu yola koyuldu. Dizlerinin üzerine çöküp dua ederken yine Tanrı'nın meleği göründü ve onu ormandaki küçük bir eve götürdü; Kapıdaki bir levhada "burada herkes özgürce

kalabilir" yazılıydı. Başka bir melek genç kraliçeyi selamladı ve kendisini onu ve çocuğunu gözetmesi için Tanrı'nın gönderdiğini söyledi. Kraliçe yedi yıl boyunca küçük evde kaldı, çok iyi bakıldı ve Tanrı'ya şükür ki dini bütün olduğu için kesilmiş olan elleri yeniden çıktı.

Bu arada kral geri döndü, şeytanın mektupları değiştirerek çevirdiği dolabı anladı ve ormanda karısıyla çocuğunu aramaya çıktı. O da yedi yıl boyunca yürüyüp gezdi ne yedi ne içti; fakat Tanrı onu, sonunda küçük eve gelene ve melek tarafından karşılanana kadar destekledi. Orada kayıp eşini buldu ve şaşkınlıkla ellerinin yeniden çıktığını keşfetti. Sevgili oğullarını da yanlarına alarak saraya döndüler. Kral ve kraliçe yeniden evlendiler ve ömürlerinin sonuna kadar mutlu yaşadılar.

Masalımızın bu bölümü şeytanın körüklediği ikinci kez terk edilme olayı veya evden sürgünle başlıyor. Birincisi babanınkiydi. İkincisi ise kralın terk edişiydi veya kahramanımız, şeytanın süregelen hilekârlığı ile böyle olduğuna inandırıldı. Travma tedavisi hakkındaki öykümüzün bu bölümünde gömülü derin gerçek şudur ki; baştaki dissosiyasyon baştaki felaketi, sözcüklerle anlatılamaz dehşeti oluşturmakla birlikte, bölünme ve yaralanma yaşam boyu karşımıza çıkmaya devam eder. İçselleştirilmiş Şeytan/anne artık içeridedir ve eziyetlerine devam eder. Her hayal kırıklığı veya kayıp, orijinal parçalanmayı, eşliğindeki bütün korku ve utancıyla alevlendirir.

Ve şimdi çok önemli bir fark vardır. Kahramanımız hamiledir ve harika bir oğlan bebek doğurur; adı da "Acıçeken"dir. Adındaki ve öykünün bu bölümündeki gizli bilgelik, travmaya bağlı erken yaralanmanın iyice iyileştirilmesi için öylesine yara almış ve bilinçdışında kaybolmuş "çocuğun" psişesine yönelik olarak iç dünyasıyla büyük bir itinayla ilgilenmek gerekeceğine işaret etmektedir. Yedi yıl boyu itina! Ve bu itina, 2. Bölüm'de gözden geçirilen materyalde gördüğümüz gibi, "çocuğa eşlik eden" bekçi meleğin varlığıyla bir şekilde kolaylaştırılmaktadır.

Meleğin varlığı bize, psişik bir yaranın çok erken, ortak güçler insani olanlara dönüştürülemeden önce ortaya çıkmış olduğunu hatırlatır. Diğer bir deyişle, şeytani saldırı (parçalan-

ma) benzer şekilde şeytani müdahaleyle (tekrar birleşme) iyileştirilmelidir. Bu tek başına bireylerarası dünyanın sağlayabileceği bir şey değildir. Biz Deborah'yla bu iyileşme için gerekli muhafazayı sağladık; fakat hiçbir zaman iyileşmenin "nereden" geldiği ile ilgili bir soru olmadı. Bütünleyici enerjileri, pek çok "melekleri" ve yüksek merkezi arketipi, yani Benliği ile bilinçdışının gizemlerinden çıkıp geldi. Masalımızdaki orman perisinin gözetimi altında, kahramanın elleri tekrar çıktı. Ormandaki küçük kulübesinde, özveriyle "Acıçeken" ile ilgilenirken kız gerçek oluverdi. Melek bu yeniden cisimleşme ile temsil edilen mucizeye (oradaki varlığı ile) tanıklık etti.

İçsel iyileşmenin bu ikinci evresinin kesin bir işareti, masalımızın bitişidir; şimdi kendi gerçek elleri olan kraliçe kralla ikinci kez evlenir. İlk evlilik dışarıda olmaktan bir kurtuluştu; bu simyanın küçük *coniunctio* (kutsal ruhun vücut ile önemsiz birleşmesi) olarak tanımladığı şeye, yani yetersiz olarak farklılaşmış ve şimdi uygun bir şekilde birleşemeyen iki elemanın kimyasal kombinasyonuna benzer. İkinci evlilik ise eşlerden her birinin olağan zemindeki gerçek evlenmesine denk düşer. Yeni birleşme simyanın büyük *coniunctio* (kutsal ruhun vücut ile daha önemli birleşmesi) tasvirine uyar, ki bunu günümüz psikanalizi, sembolik yaşamın beliren olabilirliği şeklinde tanımlardı.

DEBORAH'NIN "ORMANDAKİ" ZAMANI

Ertesi yılın ilkbaharının yaklaştığı sıralarda Deborah bir continuum (süreklilik) çalıştayına kaydolmaya karar verdi. Vücut çalışması yapmaya ve özellikle açık alanda çalışmaya şiddetle gereksinim duyuyordu. Bulduğumuz bu tür yerlerden biriyle sözleşmesini yaptı. Benim yardımımla şimdi elinde travmasının bir haritasının bulunduğunu ve annesiyle ters düşecek ne yapmış olabileceği hakkında gerçek bir fikri olduğunu söyledi. Ancak artık daha bedensel ve deneysel bir şeye, dişi bir muhafazanın güvenliği içinde, başka erkek ve kadınlarla birlikte araştırabileceği bir şeye gereksinimi vardı. Çalıştay, Emilie Conrad tarafından yönetilen, 20 kadının katıldığı, dört günlük, kalabalıklardan uzak yoğun bir programdı.

Bu süreklilik çalıştayı Deborah için bir dönüm noktası oldu. Ormanda bir çadırda (masalımızdaki kulübe gibi) yapıldı. Programın bir bölümünde gruptan hayali bir alıştırma tasarlamaları istendi. Fonda enstrümantal keman müziği çalınırken katılımcılardan yavaşça birer yumurta yuttuklarını hayal etmeleri istendi: Ağız ve gırtlakta negatif bir alan açacak, sonra omurga boyunca yumurtayı yavaşça aşağıya, sonra bedenin ön tarafından yukarıya doğru hareket ettirecek, bütün bu süre zarfında bir yandan nefes alıp verirken yumurtayı hareket ettirmeyi sürdürecek, bir yandan da ne tür duygular veya imgeler canlandığını dikkatle izleyeceklerdi.

Deborah alıştırmaya katıldığında çocukken sıklıkla yaşadığı bazı duyguları deneyimledi, bedeninin önce erimesi, sonra kaskatı kesilmesi gibi. Kaslarının sıkıştıklarını, kasıldıklarını, anne dokunuşunun var olmadığı yerde muhafazayı sağladıklarını hissedecekti. Soluğunu bu kasılmaların içine bırakacak ve hislerini açacaktı. Solunum alıştırmalarını yaparken, birdenbire fark etti ki ilk nefesi alması "gerekmemişti"! Annesi onu istememişti, onun değerli ilk yaşam soluğunu istememişti! O zaman bütün kederli yaşamı kat kat açılmaya başladı. Aniden yaşam patikasında, adeta yumurtanın izlediği o yolda, kendisi olan ve paylaştığımız bir fotoğraftaki çocuk olarak kendisinin imajını taşıyan o küçük kıza karşı büyük bir şefkat duydu.

İki saat kadar süren yumurta yolculuğunun geri kalanında Deborah düzensiz aralıklarla ağlayıp durdu. Kardeşleri için ağladı, Jan tarafından ısırıldığını gördüğü kardeşleri için ağladı, kendi çocukları için ağladı, hatta kendi annesi tarafından çok zaman önce dönüşü olmamacasına terk edilmiş olan Jan için ağladı.

Alıştırma bittiğinde tükenmişti. Hiçbir zaman kendi kayıp küçük kız-benliği için böylesine şiddetle ağlamamıştı. (Masalla paralel olarak, bu onun "Acıçeken ile yedi yılı" idi.) Duyduğu rahatsızlık yoğundu, yeniydi; fakat akut acı önceki kadar yaygın ve kapsamlı değildi.

Daha sonra dışarı çıktığında, çimenler daha yeşil, yeryüzünün sesleri ve kokuları daha canlı ve tatlıydı. Tekrar gözyaşla-

rına boğuldu ama bu kez bunlar mutluluk gözyaşlarıydı. Yeryüzünün doğasına karşı duyduğu çocukluk sevgisi büyük bir şükran dalgası gibi üstünden taşıyordu. Dizlerinin üzerine çöktü ve yaşamı için, doğanın güzellikleri için ve hissettiği yeni özgürlük için ağaçlara, hayvanlara ve kuşlara teşekkür etti. Belki de yaşamı boyunca ilk defa Deborah "kendisiyle bütün" hissetti.

Aynı gece, hafta sonu biterken, Deborah önemli bir rüya gördü:

> Büyüdüğüm yerin yakınında bir sirk kafesinde çok güzel beyaz bir at var. At kafesten sıçrayarak çıkmaya çalışıyor. Üçüncü denemede öyle yükseğe sıçrıyor ki kafesin tepesi açılıyor ve at Pegasus gibi uçmaya başlıyor. Sonra iniyor ve bacakları altında eziliyor... Oh, hayır, diyorum. Yaralandı. Ama o sırada ayağa kalkıyor, bacaklarını düzeltiyor ve hoplayarak uzaklaşıyor. Sonra ben bir atın üzerindeyim. O sırada uyanıyorum.

Bu rüyanın Deborah'nın arketipik savunmalarının yıkılımı ile ilgisi çok nettir. O da yıllardır "savunmalarının kafesinden" sıçramaya çalışmaktadır. Ve sonunda hareket eden yumurtanın hayali ritüeli ile bunu başarmıştır. Mitolojide, Pegasus, Medusa'nın başı ayrılmış bedeninden dışarı fırlayan attır; sonunda büyük kahraman Perseus Athena'nın ayna kaplı kalkanının yardımıyla onu yatıştırmayı başarır. Ve Medusa korkunç arketipik ölü-annenin klasik bir örneğidir. Bakışı taşlaştırır; Deborah'nın bedeni de uzun bir zaman boyunca korkudan taş kesilmiştir.

Medusa imgesini 3. Bölüm'de, *Cehennem*'in 6. Kapısı'nda Dis'in kutsal iç alanını koruyan şeytani gardiyan figürlerinden biri olarak görmüştük. Medusa, Dis'in denetlediği arketipik savunmaların bir temsilcisidir; bu olguda ise ruhsal uyuşma ve "taşlaşma" karşısındaki savunmayı sembolize eder.

Fakat şimdi Deborah'nın bedeni kendi sahipliğine geri döndü. Taşlaşmış korkunun kafası kesildi. Süreklilik çalıştayından sonra bedeninin içgüdüsel enerjisi tam anlamıyla dışarıya patlamaktaydı. Gerçek bir iyileşme ortaya çıkmıştı ve bu iyileşme

Deborah'nın, Dante gibi, kendi dissosiyasyonlu yaşam deneyiminin cehennemine girmeye ve kendi içsel rehberi eşliğinde en kötü korkularıyla, birer birer yüz yüze gelmek üzere aşağıya inmeye cesareti olduğu için gerçekleşmişti.

Bu Deborah'nın, *Elsiz Kız*'daki kahraman gibi, kendini içsel çocuğu "Acıçeken"e adadığı bir seri vücut çalışması seanslarından sadece biriydi. Bütün bu süreçte hem elleri hem de kendi benlik eylemliliği ve yaratıcı ifade yeteneği yeniden ortaya çıktı.

Deborah'nın iyileşmesi analizinin küçük evinde, vücut çalışmalarıyla sürecimizi arttırarak "yedi yıl" boyunca devam etti. Başka bir dünyadan gelen habercilere çok benzeyen rüyalar, süreci izlemeyi sürdürdü. Çok önemli bir rüya bizi Deborah'nın erken çaresizliğinin derinlerine sürükledi ve kendi yaşam öyküsünün kurgusunu tamamlamak için psişesinin nasıl yardım ettiğini görmemiz açısından yararlı oldu.

Kendi ağzından rüyayı aktaralım:

> Başka insanların da kaldığı bir evdeyim. Oradaki yaşlıca bir kadın Amerikan yerlileriyle bağlantısından ve parçası olduğu belli bir Ayı kültünden bahsediyor. Fakat bu Ayı kültünün ve onu kutlayan kabile insanlarının tam öyküsü eksiklerle dolu ve kendileri tarafından bile bilinmiyor. Ritüelin eksik bir parçası var.
>
> Bu kadın konuşurken gruptaki genç bir adam dikkatle dinliyor. Sonra konuşmaya başlıyor ve büyükbabasının kendisine bu bilgiyi, yerli ritüelinin parçasını verdiğini ve bunun onları geçmişe götüreceğine inandığını söylüyor. Hatta elinde ritüelin kayıp kısmıyla ilgili bir el kitapçığı veya kâğıtlar da var. Kadın hayrete düşüyor. "Vay!" diyor... "Bu çok önemli!" Delikanlı gerçekte elinde ne olduğunu bilmiyor.
>
> Bitirmiş olduğu ritüelin parçası olarak gömleğinin sağ kolunu sıyırıyor ve ona elini gösteriyor. Bir Ayı'nın önkolu kendi elinin koptuğu yere nakledilmiş. Bunda çok büyük keder var. Bu onun için bir gurur kaynağı değil. Aslında bir tür utanç içinde. Bağlantısı kopmuş biri gibi gözüküyor, içine kapanık, bunalımlı ve karamsar.
>
> Genç adam yorgun gözüküyor ve oğlumun bu evde alt kattaki yatak odasına uyumaya gidiyor. Gittikten sonra, onun banyosuna giden kapının arkasında kan damlaları fark ediyorum ve ne olduğunu kontrol etmek üzere içeri giriyorum. Gerçekte intihar ettiğinden en-

dişeleniyorum. O yalnız, kederli ve soyutlanmış. Ama onu incelediğimde iyi gözüküyor ve barış içinde uyuyor.

Burada daha önceki rüyaların ve masalımızın parçalanma temasını tekrarlayan bir rüya var; fakat bu kez parçalanma ritüel bir bağlamla birleşmiş durumda. Gümüş eller yerine, genç adam, kesik elinin yerine takılmış bir ayı pençesini içeren bir ritüel ile işlev kaybına uğramış, diğer bir deyişle ayının bir parçasına dönüşmüştür. Deborah yeni bulmuş olduğu ritüelin, analizini işaret ediyor olabileceğini düşünüyordu, ben de ona katılma eğilimindeydim.

Deborah'nın bu rüyayla ilgili ilk çağrışımı, tedaviye girmeden kısa süre önce gördüğü "Büyük Ayı" rüyasıydı. Amerikan yerlisi maneviyatıyla yakınlaşmamış olsaydı, yaşadıklarını atlatamayacağını tekrarladı yine. Onun için Hopileri, Navaholari,* Kivayı,** Toprak Ana ritüellerini ve iyileştirme törenlerini keşfetmiş olması özellikle önemliydi.

Genç oğlanın intiharla ilgili hislerini araştırırken ağlamaya başladı; bu benimleyken açık açık ağlamalarının ilklerinden biriydi. Süreklilik çalıştayı sırasında içinden gelen duyguları, içinin derinliklerindeki bir boşluk veya yarık halindeki açılma imgesini tarif etti. Bir şekilde bu onu daha öncelerdeki "Frida Kahlo" rüyasına ve genç oğlanın banyosunun dışında gördüğü kana bağladı. Gözyaşları arasında bu kanın "serbest kalmış", öylece bedenden dışarı dökülmüş olduğunu söyledi. "Bazen düşünüyorum da" dedi, "intihar kendini serbest bırakma olarak hissettiriyor olmalı".

SONUÇLAR

Rüya oldukça karmaşık; ancak burada Deborah'nın bütün öyküsünün eksik parçasına net bir gönderme var. Bu genç adam bütün yabancılaşması ve umutsuzluğuyla anlatının eksik parçasını tamamlamak üzere kadını devre dışı bırakmıştır; ama böylece şimdi o anlatı Deborah'nın yaşamını tekrar birleştire-

* Kızılderili kavimleri. (y.h.n.)

** Kızılderililerin dini törenler için kullandıkları oda. (y.h.n.)

bilecektir; çünkü artık onu muhafazaya alacak bir "ritüeli" (analizi) vardır. Biz bu rüyayı işleyene kadar Deborah, hiçbir zaman bu kadar açıkça intihar düzeyinde umutsuzluğa kapıldığından söz etmemişti.

İçindeki intihara meylettiren umutsuzluğun bir kişiselleştirilmesi olarak bu genç adam bir şekilde Ayı Kültü (şu zamana kadar Deborah'nın benliği için ulaşılmaz kalmış, Büyük Ana'nın arketipik etkinlik alanı) içinde kaybolmuştu. Delikanlı hatta yarı ayıdır ve tam insan olmamaktan da utanç duymaktadır. Belki de bu, Büyük Ayı kültünün arketipik dünyasının, kendisini şahsen annesiz hisseden Deborah'nın yaşamını çaresizlikten koruma yolunun simgesidir. Kendi kişisel dünyasını yitirdiğinde, arketipik dünya ona "ruhani" bir muhafaza vermiştir ve bu parçalanma anlamına gelmekle birlikte, yaşam öyküsünün eksik parçaları erişebilene ve "bu dünyadaki" meskenini bir kez daha oluşturabilene kadar, "yıldızlardaki" veya "yeryüzündeki" ona ait Ruh'u elinde tutmuştur (kaplumbağa tümseği ile ilgili önceki rüyayı hatırlayın).

Jung (1988: 441-3) Ruh'un bedensel yapıya bürünmüş olarak kalamadığında, nasıl bilinçdışına kaçtığını ve bu durumda bedenin artık gerçek bir "yaşayan beden" olmayacağını tanımlamıştır. Ayrıca bilinçdışının ışık spektrumuna nasıl benzediğini de tarif etmiştir. Onun bazı bölümleri insan gözü ile "görülememekte" idiler; çünkü ya "infraruj" ya da "ultraviyole" dalga uzunluğunda yer almaktaydılar. Jung bu analojiyi daha da ileri götürerek spektrumun infraruj ucunun somatik bilinçdışını, ultraviyole ucunun ise "semavi" veya ruhsal bilinçdışını temsil etmekte olduklarını ve zihinde arketipik imgeler olarak kaydedildiklerini öne sürdü.

Jung'un düşünce tarzı üzerinde daha da kafa yorarsak, düşünebiliriz ki, görülebilir spektrum üzerinde bir deneyimin "görülebilip" görülememesi ya da spektrum üzerinde "nerede" görülebileceği, *olgunlaşmamış ego tarafından deneyim olarak kaydedilmiş olup olmamasına* bağlıdır. Deneyimlenemeyecek kadar travmatik olan olaylar, somatik ve aynı zamanda göksel formlarda, şekle bürünmüş imgesiz etkiler veya etkisiz imgeler

olarak kodlanabilirler. Sembolik deneyim becerisi geliştiğinde, rüyalar bu iki kutbu bir araya getirebilir ve katlanılamaz gerçeklerle ilgili deneyimi ilk kez mümkün kılabilirler. Böyle rüyalar gerçek bütünleyici sonuçlar doğurabilir. "Konuşulamayan dehşeti" sembolik dille ifade edilebilir kılmak bakımından, bu rüyaları görmek bir başarıdır.

Deborah'nın analizinin muhafazası içinde neler olduğunu tasavvur etmenin bir yolu budur. Anne-yarasının birikerek artan travması, aynı zamanda karınca zehiri ile ölümle yüzleştiği erken deneyimi, düşünülemez ve konuşulamaz bir dehşetti. Bedeninde kodlandı ve aynı zamanda göksel bilinçdışına "yükseltildi, zihninin içinden çıkılamaz hale gelmiş arketipik imgeleminde gece göğüne yükselen ve takımyıldızlara karışan çok yıldızlı" hale gelen veya "ruhanileşen" anne-ayı olarak kodlandı. Fakat bedeninde öykünün bir kısmı (duygularına bağlanan parçalanmış bir kısım) eksikti. Ayı pençesi nakledilmiş genç adam Deborah'nın intihara meyilli umutsuzluğunu, ritüeli tamamlamak üzere bilinçlilik haline "geri" getirdi ve "göksel imge" olarak bir "beden" sunarak kendi bedenine sembolik inişini tamamlattı.

Karanlık ve umutsuzluğun kayıp parçası olmaksızın (ki etkileri onun sıkışmış, gergin bedeninde kilit altındaydı, imgelemi "göksel bilinçdışının" yıldızlı kubbesinde, gökteki Ayı Kültünde kilit altındaydı), kendisini "hatırlaması" mümkün olamazdı. Kişileşemez ve ruhunun "kalıcı olarak yerleşmesi" engellenirdi. Bunların olabilmesi için en kötü deneyimlerine eşlik eden etkilere katlanmasına yetecek güce kavuşacak kadar büyümesi gerekiyordu; çünkü yaşayan bir beden olmadan ruhun şu eksik parçası için yerleşecek bir yer bulunamazdı. Bedendeki etki ile zihindeki imge şimdi birlikte deneyimleniyor ve Deborah terapisinde travmatik öyküsünün nihayet bütünüyle anlatılabildiğine ve kendisinin serbest kaldığına tanık oluyordu. Kendi süreci içinde sonunda "ta içinden, kendini kutsayarak tekrar çiçek açabileceği" o yere ulaşmıştı.

Böylece bu kitabın bütün bölümlerinde araştırageldiğimiz kişiliğin yaşamsal biçimlendirici prensibine, insan ruhuna geri

geliyoruz. Şimdi öyle gözüküyor ki derinlik psikoloji çalışması, deneyimin somatik (duyusal) ve zihinsel (imgeci) yönlerini yeniden bağlayarak ruhun yerleşmesini desteklemekte; bu bağlantının ise öznel anlamı *canlılık* ve *anlamlılık* ikilisinden biridir. Bedenin ruha kavuşmasıyla, Ruh bedeni yaşayan bir bedene dönüştürür. Aynı zamanda Ruhun bedene kavuşmasıyla, beden Ruhu gerçek kılarak, onun zamanda ve mekânda yerleşmesine yardım eder. Ruh ve madde, psişe aracılığıyla birbirlerini arar gibi görünürler ve buluştukları yer insan ruhudur.

Sürrealist şair Paul Eluard'ın şöyle söylediği rivayet edilir: *Il y a un autre monde mais il est dans celui-ci.* Ve dilimize şöyle çevrilebilir: "Başka bir dünya vardır; fakat o bu dünyadadır."

Notlar

GİRİŞ

1 Bu terim; Ellenberger (1970: 150, 314) tarafından bilinçdışının temel bir işlevini, onun ilkel/arkaik ve tipik (arketipik) motif ve imgeler yönünde eğilim gösteren imgeler biçiminde bilince kendini gösterme eğilimini tarif etmek için kullanılmıştır. Terimin kökeninin izlerini Frederick Myers, Theodor Flournoy ve C. G. Jung'a kadar sürmüş ve bilinçdışının bu işlevinin hak ettiği ilgiyi görmediğini söylemiştir.
Bu kitap boyunca ve Jung'un anlayışıyla uyumlu olarak, mito-şiirsel bir hikâyenin her bir bireyin hayatına özgü olarak geliştiği ve adeta bir mumun fitili etrafındaki alev gibi, ruhun yerleşmesi için uygun bir ortam yarattığı fikrini vurgulayacağız. Bu ortam, maddi ve manevi ger-

çekliklerin dünyaları arasındaki bir bölgeyi temsil etmektedir. Analitik psikolojide bu üçüncü gizemli bölge psişik gerçeklik ya da hayali gerçeklik olarak bilinmektedir. Jung, mito-şiirsel imgelerin köklerinin bilinçdışının kolektif katmanında olduğunu önermiş ve psişenin bu derin katmanın manevi olarak algılanan deneyimlere aracılık ettiğinin açıklamıştır. Dolayısıyla maddi hayatlarımızda manevi deneyimlerden kaçınamıyoruz. Gerçek hayatlarımızı "dünyalar arasında" yaşamaktayız. Sağlıklı benliklerimiz içinde, bizler "iki ülkenin vatandaşlarıyız".

2 Ne yazık ki Hillman'ın kitabı "travma kuramları" dediği bir polemiğe doğru kaymakta ve dolayısıyla onun dışında ruh adına yaptığı belagatli tartışma, erken dönem travmanın yaratıcı hayatı mümkün kılan simgesel kabiliyet üstündeki yıkıcı etkilerinin klinik olarak anlaşılamaması nedeniyle sarsılmıştır.

3 Bunun önemli bir örneği, Lakota geleneğindeki Kara Geyik'tir (bkz. Niehardt, 2004).

4 Jerome Bernstein (2005), bu tür bireyleri mantıklı ve mantık ötesi gerçeklik arasındaki bir "sınır ülkesi"nde yaşıyorlar şeklinde tasvir etmiştir.

5 Sandor Ferenczi (1931: 136) de benzer bir keşif yapmış ve bu tür rüyalara "bilge bebek" rüyaları demiştir.

6 Şeytani derken, mito-şiirsel dünyanın içinde hem maddi hem de manevi gerçeklik içinde bulunan melez bir varoluş biçimi kastedilmektedir. Platon'un *Devlet*'inde (1961), şeytanlar ölümlü ve ölümsüz varoluşun, tanrıyla insanın tam ortasında yer alan ara varlıklar olarak tanımlanmıştır. Diotima Sokrates'e şöyle anlatmaktadır:

> Onlar, yerle gök arasında mekik dokuyan elçi ve yorumculardır, yukarılara doğru ibadet ve dualarımızla yükselirler ve tanrısal cevap ve emirlerle inerler ve iki ülkenin arasında oldukları için, her iki tarafı birbirine lehimlerler ve onları büyük bir bütün olarak birleştirirler. Kehanet sanatçılarının, rahiplere özgü kurban ayinlerinin, kabul törenlerinin ve büyünün, geleceği görmenin ve efsunculuğun ortamını oluştururlar; zira tanrısal olan doğru-

dan insanla karışmaz ve sadece ruh dünyasının aracılığıyla insan ister uyanık ister uyuyor olsun, tanrılarla ilişkiye girebilir.

(s. 555)

7 Marcus Borg (2004) bu "unutmayla" ilgili çok dikkat çekici ve Keats'in "ruh yapımı" benzetmesini destekler nitelikte bir hikâye anlatmaktadır:

> 3 yaşında küçük bir kız, ailenin ilk doğan ve o sıradaki tek çocuklarıydı. Ancak sonra anne tekrar hamile kaldı ve kız hamilelik süreciyle çok ilgilenmeye başladı ve yeni bir erkek ya da kız kardeş olma fikri onu çok heyecanlandırdı. Kısa bir süre sonra ebeveynleri bebek erkek kardeşini hastaneden eve getirdi. Küçük kız ebeveynlerine yaklaşarak bir istekte bulundu: Yeni bebekle onun odasında kapalı kapılar ardında vakit geçirmek istiyordu. "Onunla konuşmak" istemişti. Ebeveynleri kafaları anlaşılır bir biçimde karışmış ve yeni bir erkek ya da kız kardeşin doğumu nedeniyle büyük kardeşlerin nasıl bir hayli kızgın olabilecekleri hakkında bir şeyler bilmeleri nedeniyle, şüpheyle yaklaşmışlardı. Ancak kızlarının isteğinde herhangi bir öfke izine de rastlamamışlardı ve ayrıca zaten bebeğin odasında telsiz sistemi kuruluydu dolayısıyla ters bir şeyler olduğunu hemen öğrenebileceklerdi.
>
> Nihayet o an geldi ve küçük kız bebeğin odasına alındı, kapı kapatıldı ve her iki ebeveyn de koşarak telsizin yanına giderek bu "sohbet"in neyle ilgili olacağını öğrenmek için dinlemeye başladılar. Küçük kızın odanın bir tarafından diğerine giden adımlarını duydular, sonra bir sessizlik oldu. Ve ardından kızın üç günlük erkek kardeşine şu sözü söylediğini duydular: "Bana Tanrı'dan bahset. Ben neredeyse unuttum."
>
> (Borg, 2004: 113)

1 TRAVMA VE HAYAT KURTARICI DOĞAÜSTÜ OLANLA KARŞILAŞMALAR

1 Alman ilahiyatçı Rudolf Otto (1869-1937) bu terimi kitabı *Das Heilige**'de geliştirmiştir. Şöyle demektedir: "Bu amaçla Latince numenden uydurulmuş bir sözcüğü be-

* Rudolf Otto, *Kutsal'a Dair*, Çev. Sevil Ghaffari, Altıkırkbeş Basın Yayın, 2014. (y.h.n.)

nimsedim. Alamet (*omen*) bize 'uğursuz'u (*ominous*) verdi, dolayısıyla numenden benzer bir biçimde 'esrarlı'nın (*numinous*) uydurulmaması için hiçbir sebep yok" (Otto, 1950: 6-7). Esrarlı derken, insanları delip geçen, onları büyüleyip ürküten evrensel bir mantık dışı aşırı duygusal *his* deneyimini kastetmişti. Bunu tanımlamak için "ürpermek", "sersemlik", "şaşkınlık" ve "boş merak" gibi ifadeler kullanmıştır. Otto, bu patlamanın tüm gizemli hislerin çekirdeği olduğunu ve Budist gizemcilerinin "boşluğuna" karşılık geldiğini düşünmekteydi (Otto, 1917: 30).

2 Henri Corbin'in (1977: ix) *mundus imaginalis* dediği yerde ikamet eden bu dönüşümlü meleksel ya da şeytani "güçler", bu arketipik güçlerin, sık sık bireylere ve kurumlara hükmeden, görünmeyen ruhani gerçeklikler olduğundan hiç şüphe etmeyen ilahiyatçı ve İncil araştırmacısı Walter Wink'in (1984, 1998) kaleme aldığı birkaç ilginç kitabın konusunu oluşturmaktadır. Wink bunların Yeni Ahit'te tarif edildiğini göstermektedir. Özellikle Havari Paulus'un hayata karşı düşmanca yaklaşan görünmez güçlerin sinsi ağına karşı uyardığı mektuplarına gönderme yapmaktadır. Bu güçler hepsinden daha tehlikelidirler; çünkü görünemezler:

> Çünkü bizim kavgamız kana ve ete karşı değildir. Ama başkanlıklara, yetkilere, şu karanlığın evrensel çapta eylem yapan egemen güçlerine, göksel yerlerdeki ruhsal kötülük kuvvetlerine karşıdır.
> (Efeslilier 6:12)

3 Edward Edinger'ın Eski Ahit üzerine kaydedilmiş derslerinden, C.G. Jung Institute, West Pico Blvd., Los Angeles, California'dan ulaşılabilir.

4 Rachel Naomi Remen (1996: xxvii) bize kişisel hikâyelerimizin hepsinde, kendi gerçek kimliğimiz, kim olduğumuz, neden burada olduğumuz ve bizi gerçekten neyin sürdürdüğü ile ilgili büyük bir insan hikâyesi bulunduğunu söyler. "Ne kadar çok dinlersek Hikâye o kadar netleşir." demektedir.

2 ÇOCUKSU RUHUN KAYBOLUŞU VE YENİDEN BULUNUŞU

1 Bu özet anlatım, Graves'ten (1960: 237-9) süslemelerle birlikte Rank'ın (2008: 25-6) özetinden (çoğunlukla Euripides'teki öyküden alınmıştır) derlenmiştir.

3 DİSSOSİYASYON VE SAVUNMA SİSTEMİNİN KARANLIK YÜZÜ: DANTE'NİN CEHENNEM'DEKİ DİS İLE KARŞILAŞMASI

1 Bunu ilk fark eden kesinlikle ben değilim. Örneğin; bkz. Taylor ve Finley'nin (1997) *Images of the Journey in Dante's Divine Comedy* ve Helen Luke'un (2003) güzel makalesi *Dark Wood to White Rose.* Ancak bu yazarların hiçbiri, Dante'nin imgelemine benim burada yaptığım gibi psişenin savunmasının dışa yansıması olarak yaklaşmamıştır.

2* Etimolojik olarak "dis", "iki yöne ayrılmak" ya da "iki olarak" demektir ve bu nedenle Yunanca "sym-bolik"in zıttı olarak "diabolik"teki "dia" ile benzerlik gösterir (bkz. *Oxford English Dictionary*). Ayrıca discount (azaltmak/indirmek), discourage (yıldırmak), disown (sahip çıkmamak/reddetmek/inkâr etmek), disable (menetmek/alıkoymak)ta olduğu gibi olumsuzlama ya da "tersine çevirme", mahvetme ya da geri alma; disbar (barodan kovmak), disenfranchise (hakkından mahrum etmek) ya da disempower (birini yetkisiz/güçsüz kılmak) gibi "bir şeyden yoksun bırakma" ya da "bir yerden kovma/sürgün etme" gibi hissi vardır. En temel işlevlerinden biri, bütün olan bir şeyi parçalara ayırmak anlamı vermektir; dolayısıyla Latince önek "dis" sıklıkla *concord vs discord* ya da *coniunctio vs disiunctio*'da olduğu gibi "com" ya da "con"un tam tersi anlama gelecek şekilde kullanılmaktadır. Bu

* Burada yazarın verdiği örnek sözcükler, sözcük üretirken pek çok Batı dili gibi Latinceden etkilenmiş İngilizce diline uygundur; dolayısıyla, "dis-" önekinin "Dis" kavramıyla olan ilişkisinin, İngilizce sözcükler verilmeden, sadece onların Türkçe karşılıklarıyla açıklanabilmesine imkân yoktur. Bu durum, doğal olarak, yine yazar tarafından verilmiş "com-" ve "con-" önekli sözcükler için de geçerlidir. Yine de bu sözcüklerin Türkçe karşılıkları parantez içinde verilmiştir. (ç.n.)

ikinci anlam bize "dis"in discrimination (ayrımcılık yapma), distinguish (ayrımak), discern (fark etmek), distance (araya mesafe koyma) ve disidentify (kimliksizleştirmek) gibi sözcüklerin kökü olduğu konusunda bizi uyarmaktadır; bunlar, psikolojik gelişim için çok gerekli ve önemli kabiliyetlerdir. Örneğin; zehirli bağlılıklarla araya mesafe koyabilmek önemli özgürlük göstergesi eylemlerden biridir – özellikle de bağlanma kalıpları sıklıkla dağınık ve yıkıcı olan travma geçirmiş kişiler için. O nedenle "Dis" tek başına ne olumlu ne de olumsuz bir anlam taşır. Ancak eğer *savunma sistemi tarafından* bölme, ayırma ya da *travma sonrasında deneyimi parçalarına ayrımak için* iç dünyanın kavramlarını sarmalamak için *kullanılmaya çalışılırsa*, o zaman faaliyetleri tamamen olumsuz bir hâle döner ve bunun patolojik sonuçları olur.

3 Henüz tam anlamıyla "hayatta olmama" deneyimi, Jungçu teorinin M. L. von Franz'ın (2000: 8) yazılarına dayanarak "Puer" psikoloji olarak tanımladığı şeyin tipik bir özelliğini tanımlamaktadır. Guntrip'in (1969: 58) şizoid uzlaşmaya ilişkin açıklaması ise, onun daha derin önemini yakalamaktadır.

4 Hipokampüs, örtük belleğin bu daha yüksek bütünleşmesinden sorumlu olan beynin tek kısmı değildir (bu bütünleşmeden tüm beyin sorumludur); ancak Daniel Siegel'e göre, hayatın erken dönemlerindeki ana merkezidir (Siegel, 2007).

4 TRAVMA, DÖNÜŞÜM VE AŞKINLIK: MİKE ÖRNEĞİ

1 Analitik macerası ilerleyen sayfalarda tanımlanacak olan adama, sadece bana (tamamen gizlenmiş) hayatı ve birlikte yaptığımız (biraz yoğunlaştırılmış) çalışmalarımız hakkında yazmama izin verdiği için değil, aynı zamanda, sadece onun özgün zekâ, hissiyat ve sembolik kapasitesinin kombinasyonu sayesinde aydınlanabilecek bir derinlikteki "travmanın iç dünyasını" anlamama yardımcı olduğu için şükranlarımı sunmak istiyorum. Her ne kadar

tüm sorumluluğu üstüme alsam da buradaki onun rüyalarından ve kişisel sürecinden türetilmiş pek çok içgörü ortak keşiflerdir ve dolayısıyla bana ait olduğu kadar ona da aittir. Daha da açık konuşmak gerekirse (ki bu noktada o da biliyorum ki benimle hemfikir olurdu) onlar gizemini birlikte aydınlattığımız psişenin aşkın boyutuna aittir.

2 Bu hikâyenin özbakım sistemi ışığında analizi için, kitabım *The Inner World of Trauma*'nın 7. Bölüm'üne bakın.

3 Ona Edward Edinger'ın (1972) *Ego ve Arketip*'ini verdim.

6 İÇ DÜNYAYA PSİKANALİTİK YAKLAŞIMLAR: ŞİMDİYE KADARKİ VAKALARA TEORİNİN UYGULANMASI

1 Bu duruşun uç bir örneği, James Hilmann'ınkidir. *Revisioning Psychology* [Psikolojinin Gözden Geçirilmesi] (1975) başlıklı kitabında bizi hareket ettiren yarı kişisel arketiplere göre psişedeki kişileştirme "faktörü" (ruh ya da *anima*) ile başlamamız gerektiğini söyler: "Benim sözde kişiliğim, ruhumun konuşmak için kullandığı bir persona... Kişileşen ben değil, anima ya da benim aracılığımla ruhtur" (1975: 51). İşte Fairbairn'ın iç dünyanın nesne ilişkilerinden türetmesine aynı derecede tek taraflı bir tamamlayıcısı; Hillman kişiliğimizi tamamen içeriden aldığımızı düşünmektedir.

2 Özellikle sunduğu vakanın bulunduğu sayfa 18-24'e bakın.

7 MASUMİYET, KAYBI VE GERİ KAZANIMI: ST. EXUPÉRY'NİN KÜÇÜK PRENSİ ÜZERİNE DÜŞÜNCELER

1 Carol Savitz (1986: 339) travmatik ayrılma kırılması ve "yeniden yanılsama" kavramını ve "üçüncü bir üstün krallığın... zıtlıkların gerginliklerinden inşa edilerek... içsel eksik psişik yapının yaratılmasına [yol açarak] kurulmasını" tartışmaktadır.

2 Analist diploması için kısmi diploma şartlarını sağlamak amacıyla Mayıs 1979'da C. G. Jung Institute, New York'ta

sunduğum "Narcissism and the Search for Interiority" adlı diploma tezinde Bölüm II'ye bakınız.

8 C. G. JUNG'UN BÖLÜMÜŞ BENLİĞİ: "DÜNYALAR ARASINDA" YAŞAMAYI ÖĞRENMEK

1 Rahmetli psikanalist Elizabeth Lloyd Mayer (2007: 269), şu ilginç hikâyeyi anlatır. Kariyerinin başında bir gün Londra'da ünlü İngiliz besteci Ralph Vaughan Williams'ın dul eşi Ursula Vaughan Williams çay içmiş. Orada birkaç ileri yaşlı müzisyen arkadaşları da bulunmaktaymış ve bunlardan biri, bir öğleden sonra Freudların evindeki bir toplantıyla ilgili anısını anlatmaya başlamış ve onlar Viyanalı mümtaz profesörü ve kızı Anna'yı hatırlamışlar. Sohbetin konusu, Freud'un müzik konusundaki dillere destan isteksizliğine dönmüş ve bu tür meclislerde Freud'un neden müzik çalmaya başlayınca sıvışıp gittiği sorusu gündeme gelmiş. Oradaki kadınlardan biri Freud ile bu konuyu konuştuğunu hatırlamış ve şöyle demiş: "O, müziğin kendisini nasıl hissettirdiğini sevmiyordu. Bir keresinde onunla konuştuk. Hayranlığı konusunda özgürdü ama bu ona zevk vermekten daha fazla duygulandırmaktaydı. Sanırım hisleri konusunda daha kontrollü olmayı tercih ediyordu."

9 PARÇALANMA VE TEKRAR BİRLEŞME: GRİMM MASALLARINDAN *ELLERİ OLMAYAN KADIN* IŞIĞINDA SOMUTLAŞTIRILMIŞ BİR RÜYA ÇALIŞMASI ÜZERİNE DÜŞÜNCELER

1 Ben bu terimleri *The Inner World of Trauma*'da irdelemiştim. Örneğin; bkz. s. 146 ve 160.

Bibliyografya

Aeschylus (1957). *Agamemnon*, Oxford: Clarendon Press.

Alhanati, S. (2002). "Silent grammar", *Primitive Mental States Volume II: Psychobiological and Psychoanalytic Perspectives on Early Trauma and Personality Development*. S. Alhanati, Ed., New York: Karnac, s. 111-39.

Alhanati, S. (2004). "To die and so to grow", *The Psychoanalytic Review*, 91 (6): 759-78.

Alighieri, D. (1978). *The Divine Comedy, Cantica I, Hell*, Çev. D.L. Sayers, New York: Penguin Books.

Almaas, A.H. (1998). *Essence with the Elixir of Enlightenment: The Diamond Approach to Inner Realization.* York Beach, ME: Samuel Weiser, Inc.

Arden, M. (1998). *Midwifery of the Soul: A Holistic Perspective on Psychoanalysis: Collected Papers of Margaret Arden.* Londra: Free Association Books.

Aron, E.N. (1996). *The Highly Sensitive Person*. New York: Broadway Books.

Asper, K. (1992). *The Inner Child in Dreams*. Çev. S.E. Rooks, Boston, MA: Shambhala.

Badenoch, B. (2008). *Being a Brain-wise Therapist*. New York: W.W. Norton.

Bair, D. (2003). *Jung: A Biography*. New York: Little, Brown & Co.

Balint, M. (1979). *The Basic Fault: Therapeutic Aspects of Regression*. Evanston, IL: Northwestern Universities Press.

Bayley, H. (1968). *The Lost Language of Symbolism*. Londra: Ernest Benn Ltd.

Beebe, B., Jaffe, J., Lachmann, F., Feldstein, S., Crown, C., & Jasnow, M. (2000). "Systems models in development and psychoanalysis: The case of vocal rhythm coordination and attachment", *Infant Mental Health Journal*, 21: 99-122.

Bell, R.D. (2006). "The deepest encounter", *Friends Journal*, 52 (9), 18-19.

Bernstein, J. (2005). *Living in the Borderland: The Evolution of Consciousness and the Challenge of Healing Trauma*. Londra: Routledge.

Bick, E. (1968). "The experience of the skin in early object-relations", *International Journal of Psycho-Analysis*, 49: 484-6.

Bion, W. (1959). "Attacks on linking", *Second Thoughts*. New York: Jason Aronson, s. 93-109.

Bion, W. (1962). *Learning from Experience*. Londra, William Heinemann.

Bion, W. (1965). *Transformations*. Londra: Heinemann.

Bion, W. (1970). *Attention and Interpretation*. Londra: Tavistock.

Blake, W. (1971). *Songs of Innocence*. New York: Dover Publications.

Blake, W. (1984). *Songs of Experience*. New York: Dover Publications.

Bohm, D. (1980). *Wholeness and the Implicate Order*, Boston, MA: Henley; Londra: Routledge and Kegan Paul.

Bollas, C. (1987). *The Shadow of the Object*. New York: Columbia University Press.

Bollas, C. (1989). *Forces of Destiny: Psychoanalysis and the Human Idiom*. London: Free Association Books.

Bollas, C. (1995). *Cracking Up: The Work of Unconscious Experience.* New York: Hill and Wang.

Bollas, C. (1999). *The Mystery of Things.* London: Routledge.

Borg, M.J. (2004). *The Heart of Christianity: Rediscovering a Life of Faith.* San Francisco, CA: Harper.

Bowlby, J. (1969). *Attachment and Loss, Vol. 1, Attachment.* London: The Hogarth Press.

Bromberg, P. (1998). *Standing in the Spaces: Essays on Clinical Process, Trauma, and Dissociation.* Hillsdale, NJ: The Analytic Press.

Bromberg, P. (2006). *Awakening the Dreamer: Clinical Journeys.* Mahwah, NJ: The Analytic Press.

Buber, M. (1965). *The Knowledge of Man* (M. Friedman, Ed.), Çev. M. Friedman & R.G. Smith. New York: Harper & Row.

Cambray, J. (2004). "Synchronicity as emergence", *Contemporary Perspectives in Jungian Analysis* (J. Cambray & L. Carter, Ed.). Hove: Routledge.

Campbell, J. (1981). *The Mythic Image.* Princeton, NJ: Princeton University Press.

Campbell, J. (1988). *The Power of Myth: With Bill Moyers* (B.S. Flowers, Ed.). New York: Doubleday.

Carey, B. (2011). "Lives reformed: Expert on mental illness reveals her own fight". *New York Times*, Haziran 23: 1, 17.

Chodorow, J. (1978). "Dance therapy and the transcendent function". *American*

Journal of Dance Therapy, 2 (1): 16-23.

Coles, R. (1990). *The Spiritual Life of Children.* Boston, MA: Houghton Mifflin Company.

Conrad, E. (2007). *Life on Land: The Story of Continuum.* Berkeley, CA: North Atlantic Books.

Corbin, H. (1977). *Spiritual Body and Celestial Earth: From Mazdean Iran to Shi'ite Iran.* Çev. N. Pearson. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Corrigan, E. & Gordon, P.E. (Ed.). (1995). *The Mind Object.* Northvale, NJ: Jason Aronson Inc.

Cwik, A.J. (2010). "From frame through holding to container", *Jun-*

gian Psychoanalysis: Working in the Spirit of C.G. Jung (M. Stein, Ed.). Chicago, IL: Open Court Books, s. 169-78.

de Saint-Exupéry, A. (1943, 1971, 2000). *The Little Prince*. Çev. R. Howard. New York: Harcourt.

Della Selva, P.C. (2004). *Intensive Short-term Dynamic Psychotherapy*. Londra: Karnac Books.

DeLoria, V. (2006). *The World We Used to Live In*. Golden, CO: Fulcrum Publishing.

Dickinson, E. (1961). *The Complete Poems of Emily Dickinson* (Thomas H. Johnson, Ed.). New York: Little, Brown & Co.

Dupré, L. (1981). *The Deeper Life: An Introduction to Christian Mysticism*. New York: Crossroad.

Edelman, S. (1998). *Turning the Gorgon: A Meditation on Shame*. Woodstock, CT: Spring Publications.

Edinger, E. (1972). *Ego and Archetype*. New York: Penguin Books.

Eigen, M. (1981). "The area of faith in Winnicott, Lacan and Bion", *International*

Journal of Psychoanalysis, 62: 413-33.

Eigen, M. (1995). "Mystical precocity and psychic short circuits", *The Mind Object* (E. Corrigon & P.E. Gordon, Ed.), Northvale, NJ: Jason Aronson, s. 102-33.

Eigen, M. (1998). *The Psychoanalytic Mystic*. London and New York: Free Association Books.

Eliot, T.S. (1971). *Four Quartets*. New York: A Harvest Book—Harcourt Brace Jovanovich.

Ellenberger, H. (1970). *The Discovery of the Unconscious*. New York: Basic Books.

Fairbairn, R. (1981). *Psychoanalytic Studies of the Personality*. Londra: Routledge and Kegan Paul.

Ferenczi, S. (1931). "Child analysis in the analysis of adults", *Final Contributions to the Problems & Methods of Psycho-Analysis* (M. Balint, Ed.). New York: Brunner/Mazel, s. 126-42.

Ferenczi, S. (1933). "Confusion of tongues between adults and the child", *Final Contributions to the Problems and Methods of Psycho-Analysis* (M. Balint, Ed.), New York: Brunner/Mazel, s. 156-67.

Ferenczi, S. (1988). *The Clinical Diary of Sandor Ferenczi* (J. Dupont, Ed.). Cambridge, MA: Harvard University Press.

Fonagy, P. (2001). *Attachment Theory and Psychoanalysis*. New York: Other Press.

Fordham, M. (1974). "Defenses of the self", *Journal of Analytical Psychology*, 19 (2): 192-9.

Fordham, M. (1976). *The Self and Autism*. Londra: William Heinemann Medical Books Ltd.

Foster, G.W. (1985). The *World Was Flooded With Light: A Mystical Experience Remembered*, Pittsburgh. PA: University of Pittsburgh Press.

Freud, A. (1967). *The Ego and the Mechanisms of Defense*. New York: International Universities Press.

Freud, S. (1917). *Mourning and Melancholia, Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud XIV*. Londra: Hogarth Press.

Freud, S. (1920). "Beyond the pleasure principle", *Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud XVII*. Londra: Hogarth Press.

Freud, S. (1926). "Inhibitions, symptoms and anxiety", *Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud XX*. Londra: Hogarth Press.

Freud, S. (1930). "Civilization and its discontents", *Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud XIX*. Londra: Hogarth Press.

Freud, S. (1957). "On narcissism: An introduction", *A General Selection from the Works of Sigmund Freud* (J. Rickman, Ed.). New York: Doubleday & Co.

Freud, S. (1966). "The ego and the id", *Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud XIX*. Londra: Hogarth Press.

Freud, S. & Ferenczi, S. (1993). *The Correspondence of Sigmund Freud and Sandor Ferenczi, Vol I, 1908–1914* (E. Brabant, E. Falzeder, P. Giampieri-Deutsch, & A. Haynal, Ed.) Çev. P.T. Hoffer. Cambridge, MA: Belknap Press of Harvard University Press.

Ghent, E. (1990). "Masochism, submission, surrender", *Contemporary Psychoanalysis*, 26: 108-36.

Gilligan, C. (2007). "Forward", *Extraordinary Knowing*. E.L. Mayer, New York: Bantam Books, s. xi–xiii.

Glueck, N. (1965). *Deities and Dolphins*. New York: Farrar, Straus & Giroux.

Goldman, D. (1993). *In Search of the Real: The Origins and Originality of D.W. Winnicott*. Northvale, NJ: Jason Aronson.

Goodman, L. & Peters, J. (1995). "Persecutory alters and ego states: Protectors, friends, and allies", *Dissociation*, 8: 2.

Graves, R. (1955). *The Greek Myths*. New York: Penguin Books.

Griffin, D. (1997). *Parapsychology, Philosophy, and Spirituality: A Postmodern Exploration*. Albany, NY: State University of New York Press.

Grotstein, J. (1981). *Splitting and Projective Identification*. New York: Jason Aronson.

Grotstein, J. (1984). "Forgery of the soul", *Evil: Self & Culture* (M.C. Nelson & M. Eigen Ed.). New York: Human Sciences Press.

Grotstein, J. (1990). "Nothingness, meaninglessness, chaos, and the 'black hole'", *Contemporary Psychoanalysis*, 23: 581-601.

Grotstein, J. (2000). *Who is the Dreamer Who Dreams the Dream: A Study of Psychic Presences*. Hillsdale, NJ: The Analytic Press.

Guntrip, H. (1969). *Schizoid Phenomena Object-Relations and the Self*. New York: International Universities Press.

Guntrip, H. (1975). "My experience of analysis with Fairbairn and Winnicott", *International Review of PsychoAnalysis*, 2: 145-56.

Hamilton, E. (1930). *The Greek Way*. New York: W.W. Norton.

Harper, W. (1937). "The Gunnywolf", *Stories and Verse* (M.L. Morse, Ed.). New York: Houghton Mifflin Co.

Harrison, J.E. (1974). *Themis: A Study of the Social Origins of Greek Religion*. Gloucester, MA: Peter Smith.

Hart, T. (2003). *The Secret Spiritual World of Children*. Makawao, Hawaii: Inner Ocean Press.

Hedges, L.E. (2000). *Terrifying Transferences: Aftershocks of Childhood Trauma*. Northvale, NJ: Jason Aronson.

Herman, N. (1988). *My Kleinian Home.* Londra: Free Association Books.

Heschel, A.J. (1990). *I Asked for Wonder: A Spiritual Anthology* (S.H. Dresner, Ed.). New York: Crossroad Publishing Co.

Hilgard, E.R. (1977). *Divided Consciousness: Multiple Controls in Human Thought and Action.* New York: Wiley Press.

Hillman, J. (1975). *Revisioning Psychology.* New York: Harper & Row.

Hillman, J. (1979). *The Dream and the Underworld.* New York: Harper Collins.

Hillman, J. (1996*). The Soul's Code: In Search of Character and Calling.* New York: Random House.

Hogenson, G. (2009). "Synchronicity and moments of meeting", *Journal of Analytical Psychology,* 54 (2), 183-97.

Homans, P. (1989). *The Ability to Mourn: Disillusionment and the Social Origins of Psychoanalysis.* Chicago, IL: University of Chicago Press.

James, W. (1890). *The Principles of Psychology, Vol. 2.* New York: Dover.

James, W. (1936). *The Varieties of Religious Experience: Gifford Lectures on Natural Religion Delivered at Edinburgh in 1901-2.* New York: The Modern Library.

James, W. (1977). "A pluralistic universe (1908)", *The Works of William James* (F. Burkhardt & F. Bowers, Ed.). Cambridge, MA: Harvard University Press.

Jensen, A.E. (1963). *Myth and Cult Among Primitive Peoples.* Çev. M.T. Choldin & W. Weissleder. Chicag, IL: University of Chicago Press.

Jonas, H. (1963). *The Gnostic Religion.* Boston, MA: Beacon Press.

Jung, C.G. (1897). "Some thoughts on psychology", *The Zofingia Lectures* (Çev. van Heurck, 1983). *The Collected Works of C.G. Jung, Supplementary Vol. A.* Princeton, NJ: Princeton University Press, s. 21-48.

Jung, C.G. (1907). *The Psychology of Dementia Praecox, Collected Works 3.* Princeton, NJ: Princeton University Press.

Jung, C.G. (1912a). *The Theory of Psychoanalysis, Collected Works 4.* Princeton, NJ: Princeton University Press.

Jung, C.G. (1912b). *Symbols of Transformation, Collected Works 5*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Jung, C.G. (1916). *The Transcendent Function, Collected Works 8*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Jung, C.G. (1921). *Psychological Types, Collected Works 6*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Jung, C.G. (1928). *The Therapeutic Value of Abreaction, Collected Works 16*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Jung, C.G. (1933). *The Meaning of Psychology for Modern Man, Collected Works 10*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Jung, C.G. (1934). *Review of the Complex Theory, Collected Works 8*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Jung, C.G. (1935). *General Problems of Psychotherapy, Collected Works 16*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Jung, C.G. (1936). *Wotan, Collected Works 10*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Jung, C.G. (1937). "A Farewell Speech" Analytical Psychology Club of New York, 26 Ekim 1937'de (yayımlanmamış). Kristine Mann Library'den ulaşılabilir, 28 East 39th Street, New York, NY 10016.

Jung, C.G. (1939). *Concerning Rebirth, Collected Works 9/1*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Jung, C.G. (1943). *Psychotherapy and a Philosophy of Life, Collected Works 16*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Jung, C.G. (1946). *The Psychology of the Transference, Collected Works 16*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Jung, C.G. (1947). *On the Nature of the Psyche, Collected Works 8*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Jung, C.G. (1948). *The Psychological Foundation of Belief in Spirits, Collected Works 8*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Jung, C.G. (1949). *The Psychology of the Child Archetype, Collected Works 9/1*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Jung, C.G. (1951). *On Synchronicity, Collected Works, 8*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Jung, C.G. (1952a). *Answer to Job, Collected Works 11*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Jung, C.G. (1952b). "Combat interview" *C.G. Jung Speaking: Interviews and Encounters* (W. McGuire & R.F.C. Hull, Ed.). Princeton, NJ: Princeton University Press (1977), s. 233-4.

Jung, C.G. (1953). *The Spirit Mercurius, Collected Works 13.* Princeton, NJ: Princeton University Press.

Jung, C.G. (1953-1979). *The Collected Works.* (H. Read, M. Fordham, & G. Adler Ed.). Çev. R.F.C. Hull. Princeton, NJ: Princeton University Press, 20 vols.

Jung, C.G. (1954). *The Development of Personality, Collected Works 17.* Princeton, NJ: Princeton University Press.

Jung, C.G. (1958). *Schizophrenia, Collected Works 3.* Princeton, NJ: Princeton University Press.

Jung, C.G. (1959a). 12 Kasım 1959 tarihli Mektup. "Crazy Times", *New York Times*, 19 Kasım 1993.

Jung, C.G. (1959b). *Flying Saucers: A Modern Myth of Things Seen in the Skies, Collected Works 10.* Princeton, NJ: Princeton University Press.

Jung, C.G. (1962). *Commentary on "The Secret of the Golden Flower" Collected Works 13.* Princeton, NJ: Princeton University Press.

Jung, C.G. (1963). *Memories, Dreams, Reflections* (A. Jaffe, Ed.). Çev. R. Winston & C. Winston. New York: Vintage Books, Random House.

Jung, C.G. (1973). *Letters, Vol. 1, 1906-1950* (G. Adler, Ed.). Çev. R.F.C. Hull. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Jung, C.G. (1975). *Letters, Vol. 2, 1951-1961* (G. Adler, Ed.). Çev. R.F.C. Hull. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Jung, C.G. (1983). *The Zofingia Lectures, Collected Works, Supplementary Volume A.* Çev. J. Van Heurck. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Jung, C.G. (1988). *Nietzsche's Zarathustra: Notes of the Seminar Given in 1934-1939* (James Jarrett, Ed.). Princeton, NJ: Princeton University Press, 2 vols.

Jung, C.G. (2009). *The Red Book: Liber Novus* (S. Shamdasani, Ed.) (M Kyburz, J. Peck, & S. Shamdasani, Trans.). New York: W.W. Norton.

Kalsched, D. (1979). "Narcissism and the Search for Interiority" *Diploma Thesis submitted to the C.G. Jung Training Center*, New York in partial fulfillment of the requirements for the analyst's diploma. C.G. Jung Institute'ten ulaşılabilir, New York.

Kalsched, D. (1981). "Limbo and the lost soul in psychotherapy", *Union Seminary Quarterly Review*, 36 (2-3): 95-107.

Kalsched, D. (1995). "Mercurius duplex: Archetypal defense against early trauma", *Open Questions in Analytical Psychology: Proceedings of the Thirteenth International Congress for Analytical Psychology Zurich* (M.A. Matoon, Ed.). Einsiedeln, Switzerland: Daimon Verlag, s. 114-25.

Kalsched, D. (1996). *The Inner World of Trauma: Archetypal Defenses of the Personal Spirit*. Londra: Routledge.

Kalsched, D. (2005a). "Dante's 'Dis': Archetypal image and clinical reality with early trauma patients", *Quadrant*, 35 (1): 10-33.

Kalsched, D. (2005b). "Hope vs. hopelessness in the psychoanalytic situation and in Dante's Divine Comedy", *Body and Soul: Honoring Marion Woodman*. New Orleans: Spring Publications.

Kalsched, D. (2006). "Unlocking the secrets of the wounded psyche", *Interview in two parts with Daniela Sieff, Caduceus*, 69: 10-14 ve 70: 16-20.

Kalsched, D. (2007). "Wholeness as image and clinical reality in the practice of analytical psychology", *Quadrant*, Vol 37 (1): 29-48.

Kalsched, D. (2010). "Innocence, benign or malignant", *Trust and Betrayal: Jungian Odyssey*. New Orleans: Spring Journal.

Keats, J. (1891). "To George and Georgiana Keats, 1819", *Letters of John Keats to His Family and Friends* (S. Colvin, Ed.). Londra ve New York: McMillan and Company.

Kernberg, O. (1975). *Borderline Conditions and Pathological Narcissism*. New York: Jason Aronson.

Khan, M.M.R. (1974). *The Privacy of the Self*. New York: International Universities Press, Inc.

Khan, M.M.R. (1983). *Hidden Selves: Between Theory and Practice in Psychoanalysis*. New York: International Universities Press, s. 97-107.

Kierkegaard, S. (1972). *Either/Or, Vol II,* Çev. Walter Lowrie. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Kierkegaard, S. (2004). *The Sickness Unto Death.* Çev. A. Hannay. Londra: Penguin Books.

Kinnell, G. (1993). "Saint Francis and the sow", *Three Books: Body Rags; Mortal Acts, Mortal Words.* The Past, New York: Houghton Mifflin Co., s. 81.

Klein, M. (1940 [1950]). "Mourning and its relation to manic-depressive states", *Contributions to Psychoanalysis 1921-1945.* Londra: Hogarth Press, s. 339-90.

Klein, M. (1946 [1952]). "Notes on some schizoid mechanisms", *Developments of Psychoanalysis* (M. Klein, P. Heimann, S. Isaacs & J. Riviere, Ed.). Londra: Hogarth Press, s. 292-320.

Klein, M. (1952). "Some theoretical conclusions regarding the emotional life of the infant", *Developments in Psychoanalysis.* Londra: Hogarth, s. 198-236.

Knox, J. (2003). *Archetype, Attachment, Analysis.* Londra: Routledge.

Kohut, H. (1971). *The Analysis of the Self.* New York: International Universities Press.

Kohut, H. (1977). *The Restoration of the Self.* New York: International Universities Press.

Kohut, H. (1984). *How Does Analysis Cure?* (A. Goldberg, Ed.). Chicago, IL: University of Chicago Press.

Kristeva, J. (1989). *The Black Sun: Depression and Melancholia.* New York: Columbia University Press.

Krystal, H. (1988). *Integration and Self Healing.* Hillsdale, NJ: The Analytic Press.

Leonard, L. (1989). *Witness to the Fire: Creativity and the Veil of Addiction.* Boston, MA: Random House.

Levine, P. (1997). *Waking the Tiger: Healing Trauma.* Berkeley, CA: North Atlantic Books.

Loewald, H.W. (1978). *Psychoanalysis and the History of the Individual.* New Haven, CT: Yale University Press.

Luke, H.M. (1995). *The Way of Woman: Awakening the Perennial Feminine.* New York: Doubleday.

Luke, H.M. (2003). *Dark Wood to White Rose: Journey and Transformation in Dante's Divine Comedy.* New York: Parabola Books.

MacCulloch, A. (1930). *The Harrowing of Hell.* Edinburgh: T&T Clark.

McGilchrist, I. (2009). *The Master and his Emissary; The Divided Brain and the Making of the Western World.* New Haven, CT: Yale University Press.

McGuire, W. (Ed.). (1974) *The Freud/Jung Letters.* Çev. R. Manheim & R.F.C. Hull. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Marlan, S. (2005). *The Black Sun: The Alchemy of Darkness.* College Station, TX: A&M University Press.

Maslow, A. (1972). *The Farther Reaches of Human Nature.* New York: Penguin Books.

Masterson, J. (1976). *Psychotherapy of the Borderline Adult.* New York: Brunner/Mazel.

Masterson, J. (1981). T*he Narcissistic and Borderline Disorders: An Integrated Developmental Approach.* New York: Brunner/Mazel.

Mathew, M. (2005). "Reverie: Between thought and prayer", *Journal of Analytical Psychology*, 50: 383-93.

Meredith- Owen, W. (2011). "Jung's Shadow: Negation and narcissism of the self", *Journal of Analytical Psychology*, 56: 674-91.

Milosz, C. (2004). *Second Space: New Poems* Çev. R. Hass. New York: Harper Collins.

Minder, B. (2001). "Sabina Speilrein, Jung's patient at the Burgholzli", *Journal of Analytical Psychology*, 46 (1): 45.

Mitchell, S. (1988). *Relational Concepts in Psychoanalysis.* Cambridge, MA: Harvard University Press.

Mitrani, J.L. (1996). *A Framework for the Imaginary.* Northvale, NJ: Jason Aronson.

Modell, A.H. (1984). *Psychoanalysis in a New Context.* New York: International Universities Press.

Modell, A.H. (1993). *The Private Self.* Cambridge, MA: Harvard University Press.

Morey, J. (2005). "Winnicott's splitting headache: Considering the gap between Jungian and object relations concepts", *Journal of Analytical Psychology*, 50: 333-50.

Myers, F. (1903). *Human Personality and its Survival of Bodily Death.* Londra: Longmans, Green and Co., 2 Cilt.

Neihardt, J.G. (2004). *Black Elk Speaks.* Lincoln, NE: University of Nebraska Press.

Neumann, E. (1973). *The Child: Structure and Dynamics of the Nascent Personality.* Çev. R. Manheim. New York: Harper Colophon Books.

Noll, R. (1994). *The Jung Cult: Origins of a Charismatic Movement.* Princeton, NJ: Princeton University Press.

Ogden, P., Minton, K., & Pain, C. (2006). T*rauma and the Body: A Sensorimotor Approach to Psychotherapy.* New York: W.W. Norton.

Ogden, T. (1990). "On the sructure of experience", M*aster Clinicians on Treating the Regressed Patient* (L.B. Boyer, & P.L. Giovacchini, Ed.). Northvale, NJ: Jason Aronson, s. 69-95

Ogden, T. (1994). *Subjects of Analysis.* Northvale NJ: Jason Aronson.

Olcott, F.J. (1917). *The Red Indian Fairy Book.* New York: Houghton Mifflin Co.

Otto, R. (1917). *Das Heilige.* Çev. J. W. Harvey. Oxford: Oxford University Press.

Oxford English Reference Dictionary (1996). Oxford: Oxford University Press.

Papadoupoulos, R. (Ed.) (1992). *Carl Gustav Jung: Critical Assessments. Vol. I: Jung and His Method in Context.* Londra ve New York: Routledge.

Pinkola- Estes, C. (1992). *Women Who Run with the Wolves.* New York: Ballantine Books.

Plato (1961). *The Collected Dialogues of Plato* (E. Hamilton, & H. Cairns, Ed.). Princeton, NJ: Princeton University Press.

Poe, E.A. (1845 [1992]). "The story of William Wilson", *The Collected Tales and Poems of Edgar Allen Poe.* New York: Modern Library.

Rank, O. (2008). *The Myth of the Birth of the Hero.* New York: Forgotten Books.

Reiner, A. (2004). "Psychic phenomena and early emotional states", *Journal of Analytical Psychology,* 49: 313-36.

Reiner, A. (2006). "Synchronicity and the capacity to think: A clinical exploration", *Journal of Analytical Psychology,* 51: 553-73.

Remen, N.R. (1996). *Kitchen Table Wisdom: Stories that Heal.* New York: Riverhead Books.

Ricoeur, P. (1967). *The Symbolism of Evil.* Çev. E. Buchanan. Boston, MA: Beacon Press.

Romanysyn, R. (2002). "The orphan and the angel: In defense of melancholy", *Ways of the Heart.* Pittsburgh, PA: Trivium Publications.

Rosenfeld, R. (1987). *Impasse and Interpretation.* Londra: Tavistock.

Rilke, R.M. (2005). *Rilke's Book of Hours: Love Poems to God.* Çev. A. Barrows, & J. Macy. New York: Riverhead Books.

Rowling, J.K. (1997). *Harry Potter and the Philosopher's Stone.* Londra: Bloomsbury Publishers.

Russell, P. (1999). "Trauma and the cognitive function of affects", *Trauma, Repetition, & Affect Regulation: The Work of Paul Russell* (J.G. Teicholz, & D. Kriegman, Ed.). London: Rebus Press, s. 23-47.

Satinover, J. (1985). "At the mercy of another: Abandonment and restitution in psychotic character", *Chiron*, 47-86.

Savitz, C. (1986). "Healing and wounding: The collision of the sacred and the profane in narcissism", *Journal of Analytical Psychology*, 31 (4): 319-40.

Schore, A.N. (1994). *Affect Regulation and the Origin of the Self.* Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

Schore, A.N. (2003a). *Affect Dysregulation and Disorders of the Self.* New York: W.W. Norton.

Schore, A.N. (2003b). *Affect Regulation and the Repair of the Self.* New York: W.W. Norton.

Schore, A.N. (2009). "Attachment trauma and the developing right brain: Origins of pathological dissociation", *Dissociation and the Dissociative Disorders: DSM-V and Beyond* (P.F. Dell, & J.A. O'Neil, Ed.). New York: Routledge.

Schore, A.N. (2011). "The right brain implicit self lies at the core of psychoanalysis", *Psychoanalytic Dialogues*, 21 (1): 75–100.

Schwartz-Salant, N. (1989). *The Borderline Personality: Vision and Healing.* Wilmette, IL: Chiron.

Searles, H.F. (1960). *The Nonhuman Environment.* New York: International Universities Press.

Sedgwick, D. (2008). "Winnicott's dream: Some reflections on D.W. Winnicott and C.G. Jung", *Journal of Analytical Psychology*, 53 (4): 543-60.

Shapiro, F. (2001). *Eye Movement Desensitization and Reprocessing: Basic Principles, Protocols and Procedures* (2. Baskı). New York: Guilford Press.

Shengold, L. (1989). *Soul Murder: The Effects of Childhood Abuse and Deprivation*. New York: Fawcett Columbine.

Shroder, T. (1999). *Old Souls*. New York: Simon and Schuster.

Siegel, D. (2007). *The Mindful Brain: Reflection and Attunement in the Cultivation of Wellbeing*. New York: W.W. Norton.

Sinason, M.D.A. & Cone- Farran, A.M. (2007). "The new, the now and the nowhere in Kalsched's archetypal self-care system", *Who Owns Jung?* (A. Casement, Ed.). Londra: Karnac.

Singer, T. & Kimbles, S.L. (2004). *The Cultural Complex: Contemporary Jungian Perspectives on Psyche and Society*. Hove: Brunner-Routledge.

Slochower, J. (2011). "Analytic idealizations and the disavowed: Winnicott, his patients, and us", *Psychoanalytic Dialogues*, 21: 3-21.

Solomon, A. (2001). *The Noonday Demon: An Atlas of Depression*. New York: Scribner.

Solomon, A. (2010). "The soul in depression, interview with Krista Tippett", *Einstein's God*, K. Tippett, New York: Penguin Books, s. 227-49.

Speerstra, K. (Ed.). (2005). *Divine Sparks: Collected Wisdom of the Heart*, Sandpoint. ID: Morning Light Press.

Stanley, S. (2010). "Facing the trauma: How the face reveals and processes unexperienced suffering", *The USA Body Psychotherapy Journal*, 9 (2): 5-15.

Stein, M. (Ed.). (2010). *Jungian Psychoanalysis: Working in the Spirit of C.G. Jung*. Chicago, IL: Open Court Press.

Steiner, J. (1993). *Psychic Retreats: Pathological Organizations in Psychotic, Neurotic and Borderline Patients*. Londra: Routledge.

Stern, D. (1985). *The Interpersonal World of the Infant*. New York: Basic Books.

Stern, D. (1997). *Unformulated Experience: From Dissociation to Imagination in Psychoanalysis*. Hillsdale, NJ: The Analytic Press.

Stern, D. (2004). *The Present Moment in Psychotherapy and Everyday Life*. New York: W.W. Norton.

Stromsted, T. (2001). "Re-inhabiting the female body: Authentic movement as a gateway to transformation", *The Arts in Psychotherapy*, 28 (1): 39-55.

Sullivan, B.S. (2010). *The Mystery of Analytical Work: Weavings from Jung and Bion*. London: Routledge.

Sulloway, F.J. (1979). *Freud, Biologist of the Mind: Beyond the Psychoanalytic Legend*. New York: Basic Books.

Symington, N. (1993). *Narcissism: A New Theory*. Londra: Karnac.

Symington, N. (1994). *Emotion and Spirit: Questioning the Claims of Psychoanalysis and Religion*. Londra: Karnac.

Symington, N. (2001). *The Spirit of Sanity*. Londra: Karnac.

Symington, N. (2002). *A Pattern of Madness*. Londra: Karnac.

Tagore, R. (1913). "On the seashore", *The Crescent Moon: Child Poems*. New York: Macmillan.

Tarrant, J. (1998). *The Light Inside the Dark*. New York: Harper Collins.

Taylor, C. & Finley, P. (1997). *Images of the Journey in Dante's Divine Comedy*. New Haven, CT: Yale University Press.

Taylor, E. (1984). *William James on Exceptional Mental States: The 1896 Lowell Lectures*, Amherst. MA: University of Massachusetts Press.

The Complete Grimm's Fairy Tales (1972). New York: Random House.

The Holy Bible (1956). Authorized King James Version. New York: Hawthorn Books.

Tippet, K. (2010). *Einstein's God*. New York: Penguin Books.

Tolle, E. (1999). *The Power of Now*. Novato, CA: New World Library.

Tripp, E. (1970). *Classical Mythology*. New York: Meridian Books.

Tronick, E.Z. (1989). "Emotions and emotional communication in infants", *American Psychologist*, 44: 112-19.

Trousdell, R. (2011). "Surviving trauma, becoming human: Victim and hero roles in the Oresteia of Aeschylus", *Ancient Greece, Modern*

Psyche: Archetypes in the Making (V.B. Rutter, & T. Singer, Ed.). New Orleans, LA: Spring Journal Books.

Tustin, F. (1990). *The Protective Shell in Children and Adults*. Londra: Karnac Books.

Underhill, E. (1955). *Mysticism: A Study in the Nature and Development of Man's Spiritual Consciousness*. New York: The Noonday Press.

van der Kolk, B.A. (1996). "The body keeps the score: Approaches to the psychobiology of posttraumatic stress disorder", *Traumatic Stress: The Effects of Overwhelming Experience on Mind, Body, and Society* (B.A. van der Kolk, A.C. McFarlane, & L. Weisaeth, Ed.). New York: Guilford Press, s. 214-41.

van Loben Sels, R. (2003). *A Dream in the World: Poetics of Soul in Two Women, Modern and Medieval*. Hove ve New York: Brunner-Routledge.

von Franz, M.L. (1970). *A Psychological Interpretation of the Golden Ass of Apuleius*. New York: Spring Publications.

von Franz, M.L. (1991). *Dreams*. Boston, MA: Shambhala.

von Franz, M.L. (2000). *The Problem of the Puer Aeternus*. Toronto: Inner City Books.

Wallin, D. (2007). *Attachment in Psychotherapy*. New York: Guilford Press.

Watts, A. (1954). *Myth and Ritual in Christianity*. Londra: Thames & Hudson.

Weil, S. (1987). *Gravity and Grace*. Londra: Ark Paperbacks.

Wilber, K. (1998). *The Eye of Spirit*. Boston, MA ve Londra: Shambhala.

Wilkinson, M. (2006). *Coming Into Mind*. Londra: Routledge.

Wink, W. (1984). *Naming the Powers*. Philadelphia, PA: Fortress Press.

Wink, W. (1998). *The Powers That Be: Theology for a New Millennium*. New York: Doubleday.

Winnicott, D.W. (1949). "Mind and its relation to the psyche- soma", *Through Paediatrics to Psycho-Analysis*, New York: Basic Books, s. 243-54.

Winnicott, D.W. (1960a [1965]). "Ego distortion in terms of true and false self", *The Maturational Processes and the Facilitating Environment*. New York: International Universities Press, s. 140-57.

Winnicott, D.W. (1960b [1965]). "Countertransference", *The Maturational Processes and the Facilitating Environment*. New York: International Universities Press, s. 158-65.

Winnicott, D.W. (1961). "The Theory of the parent–infant relationship", *International Journal of Psychoanalysis*, 41: 585-95.

Winnicott, D.W. (1962 [1965]). "Ego integration in child development", *Maturational Processes and the Facilitating Environment*. New York: International Universities Press, s. 56-63.

Winnicott, D.W. (1963a [1965]). "Communicating and not communicating leading to a study of certain opposites", *The Maturational Processes and the Facilitating Environment*. New York: International Universities Press, s. 179-92.

Winnicott, D.W. (1963b [1965]) "The Development of the Capacity for Concern", *The Maturational Processes and the Facilitating Environment*, New York: International Universities Press, s. 73-82.

Winnicott, D.W. (1963c [1965]). "Dependence in infant-care, in child-care, and in the psychoanalytic setting", *The Maturational Processes and the Facilitating Environment*. New York: International Universities Press, s. 249-59.

Winnicott, D.W. (1963d [1965]). "The mentally ill in your caseload", *The Maturational Processes and the Facilitating Environment*. New York: International Universities Press, s. 217-29.

Winnicott, D.W. (1964a [1989]). "Psycho-somatic illness in its positive and negative aspects", *Psychoanalytic Explorations* (C. Winnicott, R. Shepherd, & M. Davis, Ed.). Cambridge, MA.: Harvard University Press, s. 103-114.

Winnicott, D.W. (1964b [1989]). "Review of memories, dreams, reflections", *Psychoanalytic Explorations* (C. Winnicott, R. Shepherd, & M. Davis, Ed.). Cambridge, MA: Harvard University Press, s. 482-92.

Winnicott, D.W. (1969a [1989]). "The use of an object and relating through identifications", *Psychoanalytic Explorations* (C. Winnicott, R. Shepherd, & M. Davis, Ed.). Cambridge, MA: Harvard University Press, s. 218-27.

Winnicott, D.W. (1969b [1989]). "Physiotherapy and human relations", *Psychoanalytic Explorations* (C. Winnicott, R. Shepherd, & M. Davis, Ed.). Cambridge, MA: Harvard University Press, s. 561-5.

Winnicott, D.W. (1970 [1989]). "On the basis for self in body", *Psychoanalytic Explorations* (C. Winnicott, R. Shepherd, & M. Davis, Ed.). Cambridge, MA: Harvard University Press, s. 261-83.

Winnicott, D.W. (1971). "Transitional objects and transitional phenomena", *Playing and Reality*. New York: Basic Books, s. 1-26.

Winnicott, D.W. (1974 [1989]). "Fear of breakdown", *Psychoanalytic Explorations* (C. Winnicott, R. Shepherd, & M. Davis, Ed.). Cambridge, MA: Harvard University Press, s. 87–95.

Winnicott, D.W. (1975). "Primitive emotional development", *Through Paediatrics to Psycho-Analysis*. New York: Basic Books, s. 145-56.

Woodman, M. (1984). "Psycho/soma awareness", *Quadrant*, 17 (2): 25-37.

Wordsworth, W. (2004a). "Ode: Intimations of immortality from recollections of early childhood", *Selected Poems* (S. Gill, Ed.). New York: Penguin Books, s. 157-63.

Wordsworth, W. (2004b [1798]). "Lines composed a few miles above Tintern Abbey", *Selected Poems* (S. Gill, Ed.). New York: Penguin Books, s. 61-6.

Dizin

A

akıl nesnesi 72, 72
Alhanati, S. 344, 345, 356, 473
Alighieri, D. bkz. Dante 20, 23, 70, 155, 166, 167, 188, 189, 473
Almas, T. H. 47
analitik üçüncü 39, 105
Andersen, H. C. 452
Arden, M. 357, 358, 473
Aron, E. 30, 474
Asklepios 26, 373, 374
aşkın işlev 105

B

Badenoch, B. 45, 60, 130
45, 60, 130, 182, 474
Bair, D. 381, 382, 474
Bakire Meryem: Bir koruyucu melek olarak 85
Balint, M. 42, 97, 348, 417, 439, 474, 476
başlatıcı arketip: ve travma 431
Beebe, B. 36, 474
Bell, R. D. 81, 82, 83, 84, 85, 96, 474
Benlik 31, 37, 38, 69, 94, 95, 96, 97, 130, 149, 165, 168, 171, 198, 199, 224, 226, 227, 239, 252, 259, 281, 295, 308, 328, 342, 394, 411, 438, 443, 444, 445
Bernstein, J. 37, 56, 292, 466, 474
beynin sağ ve sol yarım küreleri 262
Bion, W. 29, 151, 204, 249, 300, 309, 310, 312, 318, 319, 363, 408, 436, 474, 476, 487
Blake, W. 22, 23, 25, 44, 185, 240, 315, 323, 324, 325, 326, 474
Bohm, D. 62, 474
Bollas, C. 29, 174, 175, 293, 294, 295, 386, 474, 475
Borg, M. 94, 467, 475
Bowlby, J. 57, 161, 182, 270, 475
bölünme 32, 42, 43, 108, 121, 125,

126, 129, 146, 188, 267, 268, 327, 364, 370, 386, 401, 404, 414, 456
Bromberg, P. 36, 45, 46, 55, 155, 277, 412, 475
buluşma anları bkz. Stern, D. 120, 307

C-Ç

Campbell, J. 4, 134, 234, 475
can veren; onu seçmek ya da ondan vazgeçmek; ayrıca bkz. Symington, N. 47, 114, 128, 237, 300, 307, 446
Carey, B. 20, 171, 172, 173, 475
Cehennem; iniş, Dante'de katmanları, travmanın metaforu olarak Cehennem 5, 25, 31, 44, 55, 70, 142, 143, 144, 146, 147, 149, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 165, 167, 169, 172, 177, 185, 189, 194, 195, 221, 243, 423, 436, 437, 439, 459
Cehennemin Yürek Burkan Öyküsü; M. Linehan'ın hayatında 167
Chodorow, J. 424, 475
cisimleşme; Dis ve; zihnin bedene zulmü; ayrıca bkz. vaka malzemeleri 46, 54, 147, 180, 181, 237
Cohen, L. 19, 59
Coleridge, S. 255
coniunctio: simyada küçük ve büyük
Conrad, E. 425, 457, 475
Continuum (Conrad); iyileştirici katılımda 428, 475
Corbin, H.: ve mundus imaginalis 468, 475
Corrigan, E. ve Gordon P.E. 72, 182, 271, 423, 475
çift gözlü görüş: iki dünyanın 198
çocuk 25, 33, 35, 36, 37, 38, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 51, 53, 57, 67, 69, 72, 88, 89, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 112, 113, 114, 115, 117, 118, 122, 123, 131, 132, 133, 134, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 147, 148, 153, 164, 165, 175, 176, 177, 182, 183, 198, 199, 204, 208, 209, 211, 212, 214, 215, 216, 222, 225, 230, 253, 272, 281, 285, 286, 287, 289, 293, 307, 313, 314, 319, 321, 322, 323, 325, 327, 329, 330, 341, 355, 357, 359, 360, 362, 363, 368, 373, 376, 389, 390, 391, 392, 393, 400, 401, 405, 417, 426, 431, 433, 436, 438, 439, 449, 450, 458
Çocuk Arketipi (Jung) 22, 25, 67, 100, 101, 103, 106, 108, 115, 131, 132, 141, 208, 212, 230, 241, 288, 289, 376, 431

D

Danae ve Perseus (Yunan miti) 116
Dante: Cehenneme iniş; ve İlâhi Komedya 5, 15, 20, 23, 24, 25, 26, 55, 70, 138, 142, 143, 144, 148, 149, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 160, 161, 165, 167, 170, 174, 177, 185, 186, 187, 188, 189, 193, 195, 220, 259, 315, 417, 422, 423, 460, 469, 482, 483, 488

DBT (diyaklektik davranış terapisi) 173
Della Selva, P. C. 45, 476
DeLoria, V. 37, 476
Delphoi bkz. yunus 137
Depresyon: Dante'de; duygusal bir acı olarak; "sevgideki bir kusur" olarak 158, 404
Devlet (Platon) 466
DID (kimlik çözülümü bozukluğu) 145, 412
Dickinson, E. 19, 60, 476
"dingin küçük ses" olarak bilinç
dini içgüdü; ve "bu dünyadan olmayan" şeyler 49, 261
Dis bkz. dissosiyasyon; klinik durumda
Dissosiyasyon 42, 69, 97, 142, 272, 277, 431
duygu-ego; arketipik 205
duygusal beyin bkz. Schore, A. 268, 270, 437

E

Eckhart, M. 20, 36, 153, 293
Edelman, S. 438, 439, 476
Edinger, E. 38, 93, 171, 224, 308, 342, 444, 445, 446, 468, 471, 476
ego-Benlik ekseni, onun imgeleri olarak rüyalar, tamiri 38, 96, 97, 168, 171, 199, 224, 252, 281, 342, 444, 445
Eigen, M. 30, 43, 105, 342, 343, 476, 478
Eliade, M. 387
Eliot, T. S. 98, 476
Ellenberger, H. ayrıca bkz. mitoşiirsel dünya 465, 476
Elsiz Kız (Grimm Kardeşler) 416, 420, 429, 435, 436, 440, 441, 442, 453, 455, 460
Eluard, P. 103, 464
EMDR (göz hareketleriyle duyarsızlaştırma ve yeniden işleme) 273
Eros: ve yunus 23, 25, 117, 118, 281
ESP (altıncı his) 382
etki; psikoterapide uyum; olumsuzla yüzleşmenin önemi; ilişkilendirici işlevi; toleransı 45, 60, 181, 239, 282, 329, 354, 371, 419, 423, 445, 463
Eyüp (Eski Ahit) ve Tanrı'nın insancıllaşması 152, 220, 236, 306, 407
Eyüp'e Yanıt 306, 407

F

Fairbairn, R.; ve saldırganlık 32, 43, 47, 140, 151, 165, 170, 204, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 292, 293, 315, 322, 436, 471, 476, 478
Faustvari pazarlık 314
Feminine; ayrıca bkz. vaka malzemeleri, Mike 20, 483
Ferenczi, S.; "Orpha"nın keşfi 29, 43, 63, 64, 65, 68, 80, 129, 143, 271, 288, 329, 430, 466, 476, 477
Finley, P. 469, 488
Flournoy, T. 465
Fonagy, P. 329, 477
Fordham, M. 20, 152, 386, 400, 477, 480
Foster, G. 20, 90, 91, 92, 93, 94, 96, 288, 477

Freud, A. 5, 32, 40, 45, 65, 66, 68, 79, 101, 133, 151, 157, 158, 159, 161, 256, 258, 261, 262, 267, 286, 288, 309, 310, 322, 326, 329, 342, 360, 361, 372, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 388, 393, 394, 397, 399, 400, 402, 407, 408, 409, 410, 415, 417, 472, 477, 483, 487
Freud/Jung Mektuplaşmaları (McGuire) 383
Freud, S., Jung ile mektupalaşmalar, "bir dünyanın" adamı olarak 5, 32, 40, 45, 65, 66, 68, 79, 101, 133, 151, 157, 158, 159, 161, 256, 258, 261, 262, 267, 286, 288, 309, 310, 322, 326, 329, 342, 360, 361, 372, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 388, 393, 394, 397, 399, 400, 402, 407, 408, 409, 410, 415, 417, 472, 477, 483, 487

G

Gawain ve Yeşil Şövalye: çağdaş rüyayla paralellikler 234
geçici bir hayat 170
Geçiş alanı: gizemli boyutları; çocuğun oyun alanı olarak; yerleşme ve kişiselleşme boşluğu olarak 53, 54, 69, 70, 75, 95, 97, 104, 106, 108, 116, 127, 132, 156, 192, 237, 251, 293, 294, 342
Ghent, E. 443, 477
gizemli bilinç; Genvieve Foster'ın imgelemi 36
Goodman, L. ve Peters, J. 144, 478
Graves, R. 116, 117, 469, 478
Grotstein, J. meleksel ve şeytani varlıklar; masumiyet ve kayıp ruh; ve "Gerçekliğin yetimleri" olarak travmazedeler 29, 31, 38, 47, 54, 70, 105, 151, 195, 199, 204, 285, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 363, 410, 420, 431, 447, 478
Gunny Wolf (Harper) 451
Guntrip, H. 43, 47, 322, 470, 478
güçler: kolektif bilinçdışından; insan ilişkileri içinde evcilleştirilmiş 31, 39, 44, 55, 61, 62, 63, 64, 102, 133, 141, 143, 198, 199, 216, 276, 300, 306, 328, 330, 331, 365, 410, 412, 444, 453, 456, 468
güzellik; Jung'un erken çocukluğunda; terapi sürecinde 28, 258, 259, 352, 356, 376, 404, 406

H

Harper, W. 21, 451, 475, 478, 479, 484, 488
Harrison, J. 23, 133, 136, 137, 478
hayvanlar: travmatik etkinin temsilcileri olarak; ruh taşıyıcılar olarak 87, 133, 343, 447
Hedges, L. 33, 478
Herman, N. 438, 478
Hermes/Mercurius 170
Heschel, A. 19, 27, 29, 292
19, 27, 29, 292, 391, 478
hikâye: iyileşme sürecindeki öne-

mi; kişisel anlatım yoluyla daha büyük bütünlüğün görülmesi; ve mito-şiirsel matris 31, 33, 38, 42, 46, 50, 67, 69, 78, 79, 85, 89, 96, 97, 98, 116, 172, 180, 185, 186, 200, 231, 414, 467
Hilgard, E. R. 130, 478
Hillman, J.; Hitler'i yorumlaması 31, 140, 239, 297, 466, 471, 479
hipokampus 182

I-İ

ıstırap 7, 55, 85, 101, 147, 155, 157, 160, 161, 189, 194, 199, 321, 327, 392, 409
iblisler 187, 193
iç dünya 30, 43, 54, 286, 300, 414
iç nesneler 162, 315
iki dünya 27, 28, 32, 40, 49, 63, 103, 127, 133, 200, 248, 331, 336, 337, 352, 360, 364, 380, 381, 390, 413, 415, 420
İsa 25, 78, 88, 96, 133, 134, 146, 166, 167, 169, 170, 212, 214, 230, 243, 244, 313, 353, 356, 357, 358, 359, 385, 391, 392, 394

J

James, W. 7, 29, 31, 38, 47, 54, 62, 63, 65, 79, 105, 151, 239, 292, 295, 298, 305, 306, 308, 309, 310, 321, 322, 410, 431, 471, 479, 481, 488
Jonas, H. 50, 479
Jung, C. G. 15, 20, 26, 31, 32, 33, 37-41, 47, 48, 49, 53, 56, 61, 65, 66, 68, 69, 80, 81, 89, 91, 94, 98, 99, 101, 102, 103, 105, 106, 115, 116, 118, 122, 126, 130, 138-141, 147, 151, 152, 157, 158, 159, 171, 196-201, 205, 220, 224, 227, 229, 236-238, 252, 254-262, 266, 267, 273, 279-281, 289, 292, 293, 305-312, 315, 317, 326, 329, 331, 332, 335, 342, 359, 362-421, 424, 437, 443, 444, 448, 452, 462, 465, 466, 468, 471

K

Kahlo, F. 432, 433, 461
Kairos 121, 228, 340
Kalsched, D. 1, 2, 3, 5, 7, 30, 44, 52, 60, 66, 83, 84, 86, 151, 167, 170, 186, 255, 285, 316, 365, 408, 421, 423, 440, 481, 482, 486
Kara Geyik 466
Keats, J. 49, 50, 95, 132, 467, 482
Kernberg, O. 175, 342, 482
Khan, M. 36, 377, 378, 379, 407, 482
Kırmızı Kitap (Jung) 65, 256, 306, 367, 387, 389, 391, 394
Kierkegaard, S. 80, 81, 171, 435, 482
Kinnell, G. 21, 416, 417, 482
kişiselleştirme 51, 183
Klein, M. 151, 309, 310, 315, 316, 322, 436, 438, 482
Knox, J. 45, 56, 483
Kohut, H. 308, 322, 342, 436
51, 98, 308, 322, 342, 436, 483
kolektif bilinçdışı 80, 365, 409, 419
kompleks 158, 254
koruyucu melek 70

Kouretes 25
kötülük 125, 140, 172, 288, 341, 468
kötü nesneler 165, 287, 288
Kral 134, 137, 167, 234, 417, 441, 444, 446, 455, 456
Kristeva, J. 159, 160, 483
Kronos 25, 135, 136, 137, 214, 242, 340
Krystal, H. 437, 483
Küçük Prens 5, 49, 315, 321, 326, 330, 336, 339, 346, 352, 358, 362, 366, 367, 372, 396
Külkedisi (Andersen) 452

L

Leonard, L. 23, 59, 152, 483
Levine, P. 424, 483
Limbus 22, 23, 25, 26, 153, 156, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 174, 175, 176, 179, 180, 194, 243, 244, 315, 442
Linehan, M. 20, 171, 172, 173, 174
Loewald, H. 32, 66, 329, 330, 483
Lucifer bkz. Dis 23, 144, 146, 329, 338
Luke, H. 20, 147, 194, 196, 321, 327, 392, 469, 483

M

MacCulloch, A. 167, 169, 483
Marlan, S. 56, 483
Masallar 420
Maslow, A. 297, 483
masumiyet 42, 47, 48, 100, 147, 174, 175, 195, 225, 310, 315, 321, 322, 323, 326, 328, 332, 334, 335, 343, 352, 355, 359, 360, 362, 393, 395, 431, 443
Masumiyet ve Tecrübe Şarkıları (Blake) 323
Mayer, E. L. 472, 477
McGilchrist, I. 53, 247, 255, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 272, 483
McGuire, W. 32, 383, 384, 385, 386, 480, 483
Medusa 138, 185, 459
melekler 34, 44, 69, 146, 185, 186, 288, 306, 444
Meredith-Owen, W. 397, 406, 414, 415
Milosz, C. 398, 484
Mitchell, S. 36, 46, 484
mito-şiirsel dünya 32
Mitrani, J. 329, 484
Modell, A. 36, 43, 295, 296, 297, 298, 424, 484
Morey, J. 396, 484
Myers, F. 65, 465, 484

N

Narcissism and the Search for Interiority (Kalsched) 472, 481
narsisizm 81, 84, 303
Nin, A. 20, 245
Noll, R. 394, 484
nörobilim 38, 45, 247, 262

O-Ö

Ode 490
Ogden, P. 39, 45, 105, 182, 424, 484
Ogden, T. 39, 45, 105, 182, 424, 484
Olcott, F. 452, 485
Orpha bkz. Ferenczi 64, 68, 143
Otto, R.; ayrıca bkz. ruhani dene-

yim 28, 133, 305, 342, 467, 468, 485
örtük anılar 144, 155
özbakım sistemi 44, 46, 56, 60, 97, 131, 138, 143, 204, 213, 233, 255, 269, 272, 285, 299, 301, 302, 310, 360, 471
özel benlik 295, 296

P

Perseus 133, 137, 138, 459
Pinkola-Estes, C. 152
psişik gerçeklik 65, 66, 466

R

Rank, O. 133, 469, 485
Rapunzel 217
Red Indian Fairy Book (Olcott) 485
Reiner, A. 61, 485
Remen, N. 279, 280, 468, 485
Ricoeur, P. 437, 485
Rilke, R. M. Kimse Kendi Hayatını Yaşamaz 20, 95, 485
Roland, R. 284
Romanyshyn, R. 39, 443
ruh 30, 34, 37, 40, 42, 44, 46, 47, 48, 49, 50, 52, 53, 54, 57, 58, 60, 66, 67, 70, 72, 80, 81, 85, 96, 103, 105, 106, 107, 121, 125, 126, 131, 132, 141, 158, 160, 170, 179, 193, 195, 198, 225, 234, 250, 251, 252, 255, 281, 285, 288, 296, 301, 335, 339, 344, 355, 360, 366, 371, 373, 376, 377, 378, 391, 396, 400, 424, 431, 454, 466, 467, 471
ruhani deneyim 41, 90
ruhani gerçeklik 89
Russell, P. 119, 148, 149, 485
rüyalar 29, 33, 37, 38, 61, 100, 115, 125, 133, 134, 150, 200, 206, 207, 210, 254, 286, 310, 312, 313, 336, 363, 373, 387, 393, 417, 439, 440, 442, 446, 447, 448, 449, 460, 463
Rüyaların Yorumu (Freud) 381, 417

S-Ş

Saint-Exupéry 21
saldırganla özdeşleşme 288
saldırganlık 140, 141, 148, 222, 278, 285, 288, 295, 328, 382, 388, 401, 407, 436
Satinover, J. 397, 414, 415, 486
Savitz, C. 471, 486
savunma 5, 30, 33, 34, 43, 44, 45, 46, 51, 54, 55, 60, 61, 68, 76, 85, 97, 115, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 145, 148, 150, 151, 157, 159, 180, 181, 183, 186, 199, 204, 217, 222, 232, 233, 236, 238, 248, 253, 255, 273, 278, 279, 284, 285, 290, 291, 292, 295, 296, 302, 328, 330, 339, 342, 360, 361, 371, 382, 397, 398, 402, 403, 413, 415, 421, 423, 430, 470
Schore, A. 16, 33, 35, 38, 45, 53, 57, 182, 183, 184, 247, 269, 270, 271, 272, 273, 283, 346, 486
Schwartz-Salant, N. 152, 486
Searles, H. 57, 343, 486
Sedgwick, D. 4, 396, 397, 406, 486
Severn, E. 64

Shakespeare 28, 49
Shapiro, F. 273
Shengold, L. 42
Siegel, D. 35, 182, 183, 470
simya 259
Sinason, M. ve Cone-Farran, A. 56, 486
Slochower, J. 407
Solomon, A. 20, 158, 159, 160
somatik bilinçdışı 147
sonsuz ya da mutlak 300, 302, 303, 306
Spirit of Sanity (Symington) 299, 303, 487
Stanley, S. 45, 182, 425, 487
Steiner, J. 150, 169, 193, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 310, 424, 487
Stern, D. 120, 121, 227, 228, 412, 487
Stromsted, T.16, 424
16, 424, 487
Sullivan, B. S. 152, 487
Symington, N. 29, 43, 47, 84, 85, 108, 128, 151, 152, 189, 237, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 310, 446, 487
şeytanlar bkz. melekler 140, 466

T

Tagore, R. 103, 104, 105, 116
tanrısal çocuk 48, 89, 204, 390, 393
Tarrant, J. 21, 359, 360, 395, 488
Taylor, C. 2, 4, 63, 469, 488
Taylor, E. 2, 4, 63, 469, 488
Telesphoros 26, 373, 375
Tippett, K. 20, 160, 487
Tolle, E.; ve acı-kitlesi 20, 153, 159, 488
Topping, R. 260
travma: "kırılmış" olmak ve birinin ruhunu kaybetmesi olarak; kümülatif; erken ilişkisel 5, 7, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 37, 39, 40, 41, 45, 46, 48, 51, 53, 56, 60, 61, 62, 64, 68, 69, 71, 86, 89, 106, 108, 112, 114, 119, 139, 140, 142, 144, 145, 146, 149, 150, 152, 153, 157, 160, 174, 175, 179, 180, 184, 193, 194, 205, 213, 246, 248, 252, 255, 270, 271, 272, 285, 287, 290, 292, 299, 304, 312, 313, 314, 322, 327, 331, 343, 345, 363, 364, 366, 367, 398, 401, 414, 418, 419, 420, 421, 422, 424, 425, 430, 431, 437, 442, 450, 452, 466, 470
travmazede 424
Tripp, E. 116, 488
Tronick, E. 36, 488
Trousdale, R. 33

U-Ü

umut 7, 87, 98, 100, 106, 156, 170, 171, 191, 210, 249, 293, 307, 331, 335, 341, 342, 425, 445
utanç 72, 121, 122, 123, 146, 153, 178, 179, 181, 182, 195, 202, 206, 209, 215, 232, 251, 256, 275, 276, 282, 288, 332, 334, 369, 370, 420, 438, 440, 442, 460, 462
Uygarlığın Huzursuzluğu (Freud) 399

V

van der Kolk, B. 424, 488
van Loben Sels, R. 335, 488
Varieties of Religious Experience (James) 298, 305
von Franz, M. L. 127, 411, 470, 488
vücut bulma 407

W

Wallin, D. 45, 489
Watts, A. 146, 489
Weil, S. 20, 142
Wilber, K. 489
Wilkinson, M. 33, 45, 56, 184, 489
Wink, W. 468, 489
Winnicott, D. W. 32, 39, 40, 43, 47, 51, 52, 53, 57, 62, 67, 69, 70, 75, 95, 98, 103, 105, 131, 146, 147, 148, 151, 170, 179, 180, 183, 195, 255, 271, 295, 297, 298, 315, 318, 319, 322, 342, 363, 365, 366, 388, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 422, 423, 430, 435, 443, 476, 478, 484, 486, 487, 489, 490
Woodman, M. 15, 16, 482
Wordsworth, W. 267, 323, 324, 325, 341, 361, 363, 490
Wyeth, H. 22, 25, 67, 241

Y

yerleşme 51, 55, 422
yetim 318, 363, 376, 426, 443, 449
yunus 44, 113, 115, 116, 117, 118

Donald Kalsched bu kitabında psikanalitik yakınlıkta ortaya çıkan mistik ve ruhsal anları incelemeye alıyor. Klinik örnekler, terapi diyalogları ve rüyalar üzerinden terapinin ne kadar derinleşebileceğini gösteriyor. Travmadan sağ çıkanlar aracılığıyla, analiz edene de sıradan düzenin dışında, aydınlık ve karanlığın buluştuğu "başka bir dünya"nın kapıları aralanıyor. Kalsched bu mito-şiirsel dünyanın, Freud'un öne sürdüğü gibi yaşamın acı gerçekleriyle mücadelemizin ürünü olan bir savunma mekanizması değil, aksine insan deneyiminin süregelen gerçekliği olduğunu savunuyor: İyileşme sürecinin bizzat merkezinde yer alan ve başka zamanlarda da tuhaf bir şekilde ona direnen bir gizem.

Bu kitap, psikanalitik çalışmanın gizemini yeniden ortaya çıkarma çabasının ürünü. Sıradan hastaların ve sıradan psikoterapistlerin birlikte çalışarak insan ruhunun gerçekliğine ve psişenin derinliklerine bakışlarını ve deneyim aracılığıyla değişme hikâyelerini anlatıyor.

Travma ve Ruh, "psişik" yönelimi olanlar da dahil, psikoterapistler, psikanalistler, analitik psikologlar ve dışavurumcu sanat terapistleri için özellikle merak uyandırıcı olacaktır.

Yaşam bana her zaman köksapı üzerinde yaşayan bir bitki gibi görünmüştür. Gerçek yaşam görünmez, o kökte gizlidir. Toprak üstünde gözüken kısmı yalnızca tek bir yaz boyu yaşar. Sonra sararıp solar ve yiter, kısa ömürlü bir görüntüdür... Sonsuz akışın altında yaşayan ve sabırla varlığını sürdüren bir şeyin olduğu hissini ben hiçbir zaman yitirmedim. Bizim gördüğümüz açan çiçektir ve geçicidir. Kalansa köksaptır.

Carl Gustav Jung

KDV'den muaftır.
AYRINTI • LACİVERT
ISBN: 978-605-314-644-5
9 786053 146445